A MAGYAR

KERESKEDELMI JOG

KÉZIKÖNYVE

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A BIRÓI GYAKORLATRA ÉS A KÜLFÖLDI TÖRVÉNYHOZÁSOKRA

IRTA

Dr NAGY FERENCZ

HATODIK JAVITOTT ÉS BŐVITETT KIADAS

I. KÖTET

ATHENAEUM
·1868·

BUDAPEST
AZ ATHENAEUM IRODALMI ÉS NYOMDAI R.-T. KIADÁSA
1904

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Az Athenaeum irod. és nyomdai r.-t. könyvnyomdája.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

TARTALOM-JEGYZÉK.

BEVEZETÉS.

Lap.

1. §. A kereskedelmi jog fogalma, létjogosultsága, természete ... 1
2. §. A kereskedelmi jog története ... 8
3. §. A keresk. jog codificátiója és jelen állapota a külföldi államokban 12
4. §. A kereskedelmi jog története hazánkban ... 19
5. §. A kereskedelmi jog tárgya, vagyis a keresk. ügyek ... 25
6. §. A kereskedelmi ügyekben alkalmazandó jogszabályok forrásai ... 34
7. §. A kereskedelmi törvény és a kereskedelmi ügyekre vonatkozó egyéb törvények és rendeletek ... 35
8. §. A kereskedelmi szokások ... 40
9. §. Az általános magánjog ... 45
10. §. A kereskedelmi jog időbeli határai ... 48
11. §. A kereskedelmi jog területi határai ... 50
12. §. A kereskedelmi jog irodalma ... 56

ELSŐ RÉSZ.

Kereskedők és kereskedelmi társaságok.

ELSŐ CZIM.

Kereskedők általában.

13. §. A kereskedő fogalma ... 61
14. §. A kereskedők fajai ... 68
15. §. A kereskedelmi társaságok mint kereskedők ... 69
16. §. Az állam mint kereskedő ... 71
17. §. A kiskereskedők ... 74
18. §. A kereskedés mint iparjogositvány ... 81
19. §. A kereskedelmi üzlet ... 87
20. §. A kereskedelmi telep ... 93

MÁSODIK CZIM.

Kereskedelmi czégjegyzékek.

21. §. A kereskedelmi czégjegyzékek fogalma, jelentősége, berendezése és tartalma ... 95
22. §. A kereskedelmi czégjegyzékek nyilvánossága ... 101
23. §. A czégjegyzékek és a bejegyzések jogi természete ... 103
24. §. A czégbejegyzések joghatálya ... 105

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

HARMADIK CZIM.

Kereskedelmi czégek.

25. §. Czég és czégjog általában ... 108
26. §. A czég minősége ... 112
27. §. A czég bejegyzése és a czég aláírása ... 118
28. §. A czégbejegyzés elmulasztásának következményei ... 120
29. §. A czégbitorlás és a czégoltalom ... 123

Függelék a harmadik czímhez.

30. §. A kereskedelmi jelzők, jelvények és védjegyek ... 127

NEGYEDIK CZIM.

Kereskedelmi könyvek.

31. §. A könyvviteli kötelesség általában ... 137
32. §. A kereskedelmi könyvek berendezése és a könyvvitel kötelességét kiegészitő kötelességek ... 139
33. §. A kereskedelmi könyvek bizonyitó ereje ... 142
34. §. A keresk. könyvek általi bizonyitás módja és a könyvek felmutatása 149

ÖTÖDIK CZIM.

Czégvezetők és kereskedelmi meghatalmazottak.

35. §. A kereskedelmi meghatalmazás általában ... 152
36. §. A tulajdonképeni kereskedelmi meghatalmazottak ... 156
37. §. I. A czégvezető ... 160
38. §. II. A kereskedelmi meghatalmazott ... 168
39. §. III. A kereskedői utazó ... 173
40. §. IV. A vélelmezett kereskedelmi meghatalmazottak ... 177
41. §. A keresk. meghatalmazott által kötött ügyletek jogi hatásai ... 180
42. §. Az álképviselő ... 185
43. §. A keresk. meghatalmazás kizárólagossága és az u. n. versenytilalom 190
44. §. A kereskedelmi meghatalmazás átruházása és megszünése ... 193

HATODIK CZIM.

Segédszemélyzet.

45. §. A kereskedői segédszemélyzet fogalma, fajai és jogállása általában 198
46. §. A kereskedősegédek szolgálati viszonyai közelebbről ... 203

HETEDIK CZIM.

Kereskedelmi társaságok általában.

47. §. A kereskedelmi és a magánjogi társaságok ... 212
48. §. A kereskedelmi társaságok fajai ... 217
49. §. A keresk. társaságok jogviszonyai és jogképessége általában ... 222
50. §. Az alkalmi egyesülések ... 227

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

NYOLCZADIK CZIM.

Közkereseti társaság.

Első fejezet. A társaság alakitása.

51. §. A közkereseti társaság fogalma és kellékei ... 233
52. §. A közk. társaság s az abban előforduló változások bejegyzése ... 237

Második fejezet. A társasági tagok egymásközti jogviszonyai.

53. §. Általában ... 240
54. §. A társasági vagyonra vonatkozó belső viszonyok ... 241
55. §. Különösen a tagok vagyonilletősége s a nyereség és veszteség megállapitása és felosztása ... 247
56. §. A társasági üzletvezetés ... 251
57. §. Egyéb jogok és kötelességek ... 256

Harmadik fejezet. A társaság jogviszonyai harmadik személyek irányában.

58. §. A társasági viszony joghatályának kezdete ... 259
59. §. A tagok felelőssége a társaság kötelezettségeiért ... 261
60. §. A közkereseti társaság képviselete ... 265
61. §. A társasági vagyon harmadik személyek irányában ... 269

Negyedik fejezet. A társaság feloszlása s az egyes tagok kilépése.

62. §. A társaság feloszlásának okai és bejegyzése ... 273
63. §. A felbontási kereset és a magánhitelező felmondási joga ... 277
64. §. Az egyes tagok kiválása a társaságból ... 281

Ötödik fejezet. A társaság felszámolása.

65. §. A felszámolás fogalma és hatása a társasági viszonyokra ... 284
66. §. A felszámolók ... 287
67. §. A felszámolók hatásköre és teendői ... 290

Hatodik fejezet. A társasági tagok elleni keresetek elévülése.

68. §. ... 295

KILENCZEDIK CZIM.

Betéti társaság.

69. §. A betéti társaság fogalma és viszonya a közkereseti társasághoz 299
70. §. A betéti társaság alakitása és bejegyzése ... 301
71. §. A betéti társaság belviszonyai ... 303
72. §. A betéti társaság külviszonyai ... 306
73. §. Feloszlás és kiválás, felszámolás, keresetelévülés ... 311

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

TIZEDIK CZIM.

Részvénytársaság.

Első fejezet. Általános határozatok.

74. §. A részvénytársaság fogalma és főelemei ... 313
75. §. A részvénytársaság alapitása s jogi állása általában ... 324
76. §. A részvénytársaság alapitásának tételes feltételei ... 328
77. §. 1. Az alaptőke biztositása ... 329
78. §. 2. Az alapszabályok megállapitása és az alakuló közgyülés ... 337
79. §. 3. A társaság bejegyzése és közzététele ... 344
80. §. Az alapitási feltételek meg nem tartásának jogi következményei 346

Második fejezet. A részvényesek jogviszonyai.

81. §. A részvénytársaságok jogviszonyai általában ... 351
82. §. A részvényesek jogai a társasági vagyonban ... 353
83. §. Elsőbbségi és törzsrészvények. Elsőbbségi kötvények ... 359
84. §. A részvények átruházása ... 362
85. §. A részvényesek joga a társasági ügyek intézésében való részvételre és ellenőrzési jogaik ... 365
86. §. A részvényesek kötelezettségei ... 372

Harmadik fejezet. Közgyülés.

87. §. A közgyülés fogalma, összehivása, határozatképessége és határozathozatala ... 375
88. §. A közgyülés hatásköre ... 379
89. §. Az alapszabályok módositása és az alaptőke felemelése vagy leszállitása ... 382
90. §. A közgyülési határozatok birói ellenőrzése és a czégjegyzékben való bevezetése ... 38

Negyedik fejezet. Igazgatóság és felügyelő bizottság.

91. §. Az igazgatóság fogalma, szervezete és bejegyzése ... 391
92. §. Az igazgatóság hatásköre és kötelességei ... 395
93. §. A felügyelő bizottság ... 402
94. §. Az igazgatóság és felügyelő bizottság felelőssége ... 404
95. §. A részvénytársaság egyéb közegei ... 408

Ötödik fejezet. A részvénytársaság feloszlása.

96. §. A feloszlás okai, bejegyzése, közzététele és a hitelezők felhivása 411
97. §. A részvénytársaság felszámolása ... 414
98. §. Különösen az egyesülés ... 417

Hatodik fejezet. Külföldi részvénytársaságok.

99. §. Általános elvek ... 420
100. §. A külföldi részvénytársaságok által teljesitendő feltételek és kötelességek ... 422

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Hetedik fejezet. Büntető határozatok.

101. §. ... 427

TIZENEGYEDIK CZIM.

Szövetkezetek.

101*a*. §. Bevezetés ... 432

Első fejezet. Általános határozatok.

102. §. A szövetkezetek fogalma és jellege ... 433
103. §. A szövetkezetek fajai ... 438
104. §. A szövetkezetek szabályozása és jogi állása általában ... 441
105. §. A szövetkezetek alakitása ... 444

Második fejezet. A tagok jogviszonyai egymásközt és harmadik személyek irányában.

106. §. A szövetkezet vagyona, a tagok üzletrészei és a nyereség és veszteség felosztása ... 451
107. §. A szövetkezeti tagok felelőssége ... 454
108. §. A szövetkezeti tagok kiválása ... 459

Harmadik fejezet. Közgyülés, igazgatóság és felügyelő bizottság.

109. §. Közgyülés ... 463
110. §. Igazgatóság és felügyelő bizottság ... 465

Negyedik fejezet. A szövetkezet feloszlása.

111. §. A feloszlás okai, bejegyzése és a hitelezők felhivása ... 466
112. §. A szövetkezet felszámolása és a társasági vagyon felosztása ... 468

Ötödik fejezet. A szövetkezeti tagok elleni keresetek elévüléséről.

113. §. ... 469

Függelék a tizenegyedik czimhez.

A gazdasági és ipari hitelszövetkezetek.

113*a*. §. Az 1898 : XXIII. tcz. czélja és berendezése ... 471
113*b*. §. A gazdasági és ipari hitelszövetkezetek alakitása és jogviszonyai 474
113*c*. §. Az Országos központi hitelszövetkezet ... 478

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

RÖVIDITÉSEK.

K. T. = Kereskedelmi törvény.
V. T. = Váltótörvény.
Tervezet = A keresk. törvény tervezete Apáthy Istvántól.
Értekezl. jk. = A kereskedelmi törvény tervezetének tárgyalására összehivott értekezlet jegyzőkönyvei.
R. T. = Rendeletek Tára.
C. = M. kir. Curia.
L. I. = A kir. Curia volt legfőbb itélőszéki osztálya.
S. = A kir. Curia volt semmitőszéki osztálya.
B. T. = Budapesti királyi itélőtábla.
K. V. T. = Budapesti kereskedelmi és váltótörvényszék.
Tb. = Budapesti tőzsdebiróság.
D. = Döntvénytár.
M. Ig. D. = Curiai döntvények, közzétette a »Magyar Igazságügy« szerkesztősége.
P. T. = Polgári törvénykezés. A »Büntetőjog tára« melléklapja.
J. = »A Jog« cz. jogi hetilap.
Ü. L. = »Ügyvédek Lapja«.
K. J. T. = Keresk. jog és ismeretek tára.
M. = Márkus, Felsőbiróságaink elvi határozatai.
T. É. = Tőzsdei értesitő.

KIIGAZITANDÓK.

33. §. 3. jegyzet: »*non*« helyett olv. »*pro*«.
40. §. 11. » utolsó előtti sor: »szabálytalanság« helyett olv. »hatálytalanság«.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

BEVEZETÉS.

1. §.

A kereskedelmi jog fogalma, létjogosultsága, természete.

I. A viszonyok, melyek a kereskedelemből származnak, más élethivatások viszonyaival nagy részben azonosak s ennyiben azok a jogszabályok, melyeket ezek általában uralnak, a kereskedelemre is alkalmazhatók. Ezen viszonyok mellett azonban a kereskedelem számos oly viszonyt is hoz létre, melyek más élethivatásokból származó viszonyoktól eltérő, különös jelleggel birnak, sőt a kereskedelmi forgalmon kivül elő sem fordulnak. Ezek számára eltérő, különös jogszabályok szükségesek.

A kereskedelemre vonatkozó e különös jogszabályok összesége a »kereskedelmi jog«. Hogy azonban erről oly értelemben beszélhessünk, a minőre gondolni szokás, ha a jogszabályok bizonyos csoportját egységes fogalommal jelöljük meg s a jogtudomány külön ágának tekintjük, nem szabad megállapodni ama ténynél, hogy a kereskedelemre nézve különös jogszabályok léteznek, hanem figyelemmel kell lennünk e különös jogszabályok alkotásának módjára is. Ez lényegileg kétféle. Mindenekelőtt lehetséges, hogy, valamint más gazdasági ágakra, pl. a földmivelésre, ugy a kereskedelemre vonatkozó különös jogszabályok is minden belső kapcsolat nélkül, az általános köz- és magánjogi szabályok között állittatnak fel. De történhetik a kereskedelemre vonatkozó jogszabályok alkotása az általános köz- és magánjogi szabályoktól egészen elkülönitve is és pedig olyképen, hogy azok egységes, önálló jogrendszert képeznek, a mely az általános köz- és magánjogtól alapjellegében, vezérelveiben is különbözik; minek következtében a kereskedelemből eredő oly viszonyok is sajátos jogi elbirálás alá esnek, melyek az általános köz- és magánjog viszonyaival azonosak. Csak az utóbbi esetben beszélhetünk tulaj-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

donképen kereskedelmi jogról, mely alatt tehát a kereskedelemre vonatkozó sajátos jogszabályok összeségét értjük, a mennyiben azok az általános köz- és magánjogtól különvált, önálló jogrendszert képeznek.[1])

II. A keresk. jog, mint önálló jogrendszer, létjogosultsága[2]) különböző okokban gyökerezik. Már maga az a körülmény igazolja annak létezését, hogy a kereskedelemből eredő különös jogviszonyok és intézmények sokkal számosabbak és sokkal bensőbb összefüggésben állanak egymással, hogysem azoknak elhelyezése az általános köz- és magánjogi rendszerekben czélszerü volna. Még nagyobb fontossággal bir, hogy a kereskedelemnek egészen más jellege van mint a többi élethivatásoknak s hogy ennélfogva oly különleges igényeket támaszt a jogrend irányában, melyeket az általános köz- és magánjog kielégiteni vagy nem képes, vagy nem akar. A kereskedelem mindenekelőtt sokkal mozgékonyabb, ruganyosabb mint más foglalkozások. Ez okból idegenkedik a nehézkes, hosszadalmas jogi formáktól s hajlandó az ezekben rejlő biztositékokat a kölcsönös hit és bizalom *(bona fides, Treu und Glauben)* s a méltányosság elveivel helyettesiteni. Másfelől a kereskedelemben oly sürü az érintkezés s annyi ember jut általa egymással összeköttetésbe, hogy lehetetlen minden egyesnek külön érdekét tekintetbe venni, hanem elkerülhetlenné válik az egyesek érdekeit a forgalom érdekeinek alárendelni, a mi ismét az általános köz- és magánjogban többnyire nélkülözhető különös szigor, egyszerü és könnyü, de annál szabatosabb formák alkalmazására vezet.[3]) Jellemzi továbbá a kereskedelmet, hogy gyor-

---

[1]) Ez az önálló jogrendszer azonban nem kell hogy akár egészen, akár tulnyomóan egységes törvénybe legyen foglalva. Sokáig a keresk. jog törvényesitve egyáltalában nem volt, hanem csak szokásban létezett s jelenleg sem alapul egyedül törvényen. De azért a kereskedelemre vonatkozó szokásjogi szabályok is közös és sajátos elveken alapulnak.

[2]) Sokszor tárgyalt kérdés. V. ö. különösen: *Goldschmidt* Handbuch des Handelsrechts I. köt. 3., 33., 37., 38. §§. és Revue de droit international II. köt. 357. sk. l.; *Cohn G.* Drei rechtswissenschaftliche Vorträge. Heidelberg, 1888. (44—75. l.); *Beslay* Commentaire du Code de commerce I. Paris, 1867. (bevezetés); *Thaller* Annales de droit commercial 6. köt.; *Vivante* Archivio giuridico 39. köt. és Annales de droit comm. 7. köt.; *Manara* Contro un codice unico delle obbligazioni. Torino, 1893. stb.

[3]) Ezt tapasztaljuk különösen az értékpapiroknál, első sorban a váltónál, melyet épen a kereskedelem fejlesztett ki.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

san simul az élet folyton változó felfogásához s mindig elől jár az emberi haladás eredményeinek értékesitésében és felhasználásában. Ennek megfelelően a jogi felfogás változásai is a kereskedelmi világban sokkal hamarább jutnak kifejezésre mint a közönséges polgári életben, s a haladás szülte uj viszonyok és intézmények a kereskedelemben nyerik először a megfelelő jogi szabályozást.[4]) Ez hozza egyuttal magával, hogy a kereskedelem nem igen engedi magát megköttetni a törvényhozástól s oly előkelő helyet követel a szokásban nyilvánuló közvetlen jogalkotás számára, minőt a törvényhozás az általános köz- és magánjog terén ritkán hajlandó adni. A kereskedelem végre egész lényében egyetemes jellegü, kosmopolitikus élethivatás; nemzeti sajátságok benne mutatkoznak legkevésbbé s általa ápoltatnak leggyengébben. Következésképen a jogban is lehetőleg nemzetközi összhangzásra és egyenlőségre törekszik, a mit a közönséges jog körében szintén nehezebben tud elérni, mint ha attól külön van választva.[5])

[4]) Innen van, hogy az általános magánjog sokszor vesz kölcsönt a keresk. jogtól, miután meggyőződik, hogy az utóbbi által kifejlesztett szabályok a magánjog viszonyaira is czélszerüen alkalmazhatók. Ily módon a keresk. jog mint az általános magánjog előharczosa szerepel. V. ö. *Riesser* Der Einfluss handelsrechtlicher Ideen auf den Entwurf eines bürg. Gesetzbuches für das deutsche Reich. Stuttgart, 1894.

[5]) A nemzetközi egyöntetüség követelménye oly messze megy, hogy ujabb időben egységes nemzetközi keresk. törvénykönyv alkotását sürgetik, s hogy a keresk. jog egyes ágainak nemzetközi egységesitése részben már megvalósult, részben pedig a megvalósulás küszöbén áll. Igy már 1874-ben jött létre Bernben az »általános postaegylet« (1875. évi VIII. tcz.), a mely 1878-ban »egyetemes postaegyesület« nevet nyert (1879 : XIV. tcz.) s később többször módosittatott és kiegészittetett (l. alább 7. §. 9. j.); — 1875-ben Sz.-Pétervárt a nemzetközi távirdaegyezmény (1875. évi LVI. tcz.); — 1883-ban Párisban az ipari tulajdonjog (szabadalmak, védjegyek, czégek, minták) oltalma iránt kötött nemzetk. egyezmény (későbbi pótegyezményekkel), melynek alapján Bernben nemzetközi iroda *(bureau international de l'Union pour la protection de la propriété industrielle)* szerveztetett, melyhez azonban az osztrák-magyar monarchia még nem csatlakozott; — 1886-ban Bernben a szerzői jog oltalma tárgyában kötött nemzetk. egyezmény, a melyhez monarchiánk szintén még nem csatlakozott (l. hozzá: *Ranschburg V.* A szerzői jog nemzetközi védelmére alkotott berni egyezmény vonatkozással Magyarországra. Bpest, 1901.); — végül 1890. okt. 14-én a Bernben megkötött nemzetközi egyezmény a vasuti árufuvarozás iránt (l. alább 177. §.). Nemzetközi tárgyalások tartattak még a tengerjog és a váltójog egységesitése tárgyában, nevezetesen az *Association for the reform and codification of the Law of Nations* és az

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. A keresk. jog, mint önálló jogrendszer, tulnyomóan a kereskedelemből eredő magánjogviszonyokra nézve fejlődött ki. Maga a keresk. jog is ennélfogva tulnyomóan magánjog. Kivételesen azonban a keresk. jogban magánjogi szabályok mellett közjogi természetü szabályok is vannak: igy különösen törvénykezési,[6]) közigazgatási (közrendészeti) és büntetőjogi szabályok. Ez áll a magyar kereskedelmi jogról is, a mint az legnagyobb részben a magyar kereskedelmi törvényben (röviditve: K. T.) foglaltatik s első sorban ennek alapján a jelen munka tárgya.[7]) A magyar K. T. azonban még oly szabályokat is tar-

Institut de droit international kebelében, továbbá a belga kormány kezdeményezése és vezetése mellett 1885-ben Antwerpenben és 1888-ban Bruxellesben tartott congressusokon, melyeken a váltójogra nézve egységes nemzetközi törvényjavaslat is állapittatott meg (l. *Actes* du Congrès international de droit commercial d'Anvers. Bruxelles-Paris 1886. és *Actes* .... de Bruxelles. U. o. 1889., és *Szerző* A magyar váltójog kézikönyve 13. §.), ugyszintén 1892-ben Genuában és 1900-ban Párisban. Hasonlag a részvénytársasági jog-ra nézve 1889-ben és 1900-ban Párisban (l. *Congrès* international des sociétés par actions. Compte rendu strénographique. Paris, 1890. és 1900). A tengerjog egységesitésének hathatósabb előmozditása érdekében 1897-ben Belgiumban állandó nemzetközi tengerjogi egyesület: *Comité maritime international* alakittatott, melynek az egyes államokban fiókegyletei vannak, 1902 óta nálunk is.

[6]) A keresk. jog rendszerének kiegészitő részét képező törvénykezési szabályok azonban rendszerint nem meritik ki a keresk. ügyekben követendő különleges törvényk. szabályokat, hanem ilyenek még a keresk. jog rendszerén kivül is szoktak lenni. Eredetileg ugyan az anyagi keresk. joggal kapcsolatban fejlődött ki külön keresk. biráskodás; de ez a szoros kapcsolat anyagi és alaki jog között később többnyire megszünt, még a mennyiben külön keresk. biráskodás egyáltalában fenmaradt. A keresk. törvények vagy egészen mellőzik a keresk. biráskodást (igy különösen a német K. T.), vagy ha tartalmaznak is arra vonatkozó intézkedéseket (mint nevezetesen a franczia *Code de commerce* IV. könyve s már annak elődje: az 1673. évi *Ordonnance du commerce)*: ezek inkább csak a keresk. bíróságok szervezetét és hatáskörét tárgyazzák, mig az eljárás a törvénykezési jog kiegészitő része. (Igy Franciaországban a *Code de procédure civile*-nek, 2. könyv 25. fej.) Nálunk is a keresk. biráskodás a K. T.-en kivül van szabályozva s nem a keresk. joghoz, hanem a polg. törvénykezéshez tartozik, melynek körében mint kivétel szerepel, bár külön rendeletben tartalmaztatik. L. 1875. decz. 1. (R. T. 534. l.) s e helyett 1881. november 1-jén 3269. sz. a. kelt igazs. min. rend. (R. T. 1401. l.) »a kereskedelmi ügyekben követendő peres és peren kivüli eljárás szabályozása tárgyában«, részben módositva a sommás eljárásról szóló 1893 : XVIII. tcz. által. (2., 219., 220. §§.)

[7]) A keresk. eljárásra a jelen munka épen azért nem terjed

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

talmaz, melyek nemcsak az általános magánjogban szabályozott viszonyokkal azonos viszonyokra vonatkoznak, hanem magukkal az eme viszonyokat tárgyazó magánjogi szabályokkal is azonosak. Ezek a keresk. jog, mint sajátos jogszabályokat magában foglaló jogrendszer, körébe elvileg nem tartoznak ugyan, de minthogy a keresk. törvényben tartalmaztatnak s alakilag csak a kereskedelemből eredő viszonyokra nézve mérvadók:[8]) azok a tételes magyar keresk. jog rendszerének kiegészitő alkatrészei.[9])

IV. Jóllehet a keresk. jog az általános magánjogtól különvált önálló jogrendszer, s jóllehet mint ilyen még sajátos vezéreleveket is ural, a keresk. jog ennek daczára az általános magánjoggal nem áll ellentétben, hanem ennek csak á g a. Nem mondható ugyan, hogy kivétel az általános magánjog alól, nem kivételes jog *(jus singulare)*, de mégis csak k ü l ö n ö s jog *(jus speciale)*, mely, habár mint ilyen a maga szükebb körében ép oly önálló rendes szabály *(jus generale)*, mint az általános magánjog tágabb

ki, mert az nem a keresk. jog kiegészitő alkatrésze. Egyes vonatkozásokban azonban tekintetbe fogjuk venni. A keresk. bíróságokat és azok hatáskörét l. egyébiránt *Szerző* A polgári törvénykezés rendje Magyarországon I. köt. 119., 148., 156., 275. l. és Magy. Igazságügy 23. köt. 99. s k. l. V. ö. továbbá *Zsögöd Benő* Magy. Igazságügy 18. köt. 1. s k. l. és 22. köt. 197. s k. l. s a külön keresk. biráskodásról általában *Ziskay Antal*-nak a VI. magyar jogászgyülés elé terjesztett véleményét, e jogászgyülés tárgyalásait, *Szerző* Magy. Igazságügy. 25. köt. 265. s k. l. és *Indokolás* a magy. polg. perrendt. előadói tervezetéhez. Budapest, 1893. 8—11. l. Az országgyülés elé 1902-ben terjesztett perrendt. törvényjavaslat a külön kereskedelmi hatáskört, kivévén a vidéki járásbíróságokat, fentartotta. Az igazságügyi bizottság azonban mellőzte.

[8]) De habár az általános magánjogi viszonyokra a K. T. intézkedései alakilag nem terjednek ki, a magyar bíróságok mégis helyesen járnak el, midőn magánjogi törvény vagy szokás hiányában legközvetlenebbül a K. T. általános jellegü szabályai szerint itélnek, épen annak folytán, mert ezek különös keresk. természettel nem birnak. Fel lehet tételezni, hogy a törvényhozás e szabályokat mint általánosan helyeseknek ismerteket állitotta fel, s ennélfogva az általános magánjog szabályozásánál is kimondotta volna. Ennyiben helyes, a mit *Zlinszky Imre* mond, hogy a K. T. »hazai kötelmi jogunk egyik forrását képezi«. L. A magyar magánjog mai érvényében. Budapest, 1880. 366. l., *Reiner* által átdolgozott 8. kiadás 1902. 561. l.

[9]) Az ok, a miért a K. T.-be általános magánjogi szabályok is felvétettek, az volt, hogy a tulajdonképeni Magyarországon az általános magánjog egészben véve codificálva nincs, s kivánatosnak mutatkozott, az általános magánjogviszonyokkal azonos némely viszonyokat addig is, mig a magyar polgári törvénykönyv létrejön, legalább a kereskedelemre nézve törvényesen szabályozni. De történt ily szabályok felvétele abból a czélból is, hogy a

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

alkalmazási körében,[10]) mégis az általános magánjogban találja alapját és kiegészitését.[11]) T e r ü l e t i érvényesség tekintetében azonban épen forditott a viszony. Mig ugyanis az általános magánjog terén Horvát-Szlavonországnak autonomiája van, addig a keresk. jog a magyar korona országaira nézve közös ügy, mely mint ilyen a közös magyar törvényhozás és kormány hatáskörébe tartozik.[12]) Ezen felül bizonyos közösség a keresk. jog terén

---

magyar korona országaiban az általános magánjog terén létező különbségek a kereskedelemből eredő viszonyokra nézve (a melyekre, mint alább látni fogjuk, az általános magánjog is alkalmaztatik), elhárittassanak. Ez utóbbi szempont jogosultsága a magyar polgári törvénykönyv létrejötte után is fenmarad, tekintve, hogy ennek hatálya Horvát-Szlavonországra nem fog kiterjedni.

[10]) Épen azért a keresk. jog terén nemcsak kiterjesztő, azaz oly magyarázatnak van helye, melynél a törvény szavait a törvényhozó szándékának megfelelőleg tágabb értelemben vesszük, hanem h a s o n s z e r ü s é g n e k *(analogia)* is, azaz szabad a K. T. szabályait oly hasonló esetekre is alkalmazni, melyekre a törvényhozó nem gondolt, de a melyek azonos jogi elvre *(ratio juris)* vezethetők vissza. Példa: **C.** 762/91. (D. Uj f. 29., 46. l.) Magától értetődik azonban, hogy a hasonszerüség a keresk. jog terén is csak annyiban alkalmazható, a mennyiben ez a törvényhozó kifejezett vagy felismerhető akaratával nem ellenkezik. A keresk. jog terén is vannak kimeritő *(taxativ)* és kivételes rendelkezések, melyek más, bár hasonló esetekre ki nem terjeszthetők.

[11]) Ez általánosan el van ismerve. V. ö. még alább 5. és 9. §§. Csak egy nevezetesebb munkában találjuk kifejtve azt a nézetet, hogy a keresk. jog a magánjoggal egészen párhuzamos, egyenrangu jog. Ez a franczia *Delamarre et Lepoitvin* Traité théorique et pratique de droit commercial I. köt. 37. s köv. l. Szerintük a magánjog a keresk. ügyekben legfelebb annyiban alkalmazható, a mennyiben ez a kereskedelem érdekeinek és a méltányosságnak megfelel (71. l.). De ezt a francziák sem követik.

[12]) V. ö. 1868 : XXX. tcz. 9., 31., 43. és 48. §§. és a magyar törvényhozás viszonyáról a horvát-szlavon autonomiához közelebbről: alább 9. §. — A k e r e s k e d e l m i b i r á s k o d á s ellenben nem lévén alkatrésze a keresk. jognak, nem közös ügy, minélfogva a keresk. eljárás Horvát-Szlavonországban külön van szabályozva az 1876. október 3-án kelt törvényben s a horvát-szlavon biróságok keresk. ügyekben is önállóan itélnek. A keresk. jog egységének a magyar korona területén ez semmi esetre nem felel meg. Kivánatos volna legalább közös legfőbb törvényszék felállitása keresk. és váltóügyekben, a minőt szerző már 1876-ban hozott volt javaslatba (l. Jogtud. Közlöny 1876. évf. 34—36. sz.). Kivétel a t e n g e r j o g k i s z o l g á l t a t á s a, a mely közös ügy s Horvát-Szlavonországra nézve is a fiumei törvényszékhez, illetve a magyar felebbviteli biróságokhoz tartozik. V. ö. 1868. évi XXX. tcz. 48. §., 1871. szept. 14-én kelt min. eln., igazsm. és báni rend. (R. T. 274. l.) 3. §., keresk. elj. rend. 6. és 7. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ausztriával is létezik, a mennyiben t. i. egyes keresk. ügyek szabályozása csak Ausztriával közös egyetértésben, illetve egyforma elvek szerint történhetik.[13]) Végül kiemelendő, hogy a keresk. jog, mint különös jog, egyáltalában nem kizárólag egy külön társadalmi rendnek: a kereskedői osztály joga. A kereskedelmi jognak alávetve, annak alanya lehet ép ugy akárki, mint az általános magánjognak, természetes és jogi személyek egyaránt.[14]) Alanyi tekintetben tehát a keresk. jog az általános magánjoggal párhuzamos jogrendszer s a keresk. jog alkalmazása egyedül attól függ, vajjon valaki oly viszonyba lép-e, melyet a keresk. jog a maga körébe von? Vannak ugyan oly szabályok is, melyek kizárólag a kereskedői osztályra vonatkoznak; de ezek a keresk. jognak csak kisebb részét képezik.[15])

---

[13]) Ilyen ügyek: a tengerjog, a vasuti üzletszabályzat, a házaló kereskedés, a védjegy- és mustraoltalom, a posta- és távirdaügy. V. ö. vám- és keresk. szövetség: 1867 XVI. tcz. és egészben véve egyformán 1878 XX. tcz. 6., 8., 15., 17., 18. cz., illetve 1887 XXIV. tcz. és 1899 XXX. tcz. Azelőtt a szabadalmak és használati mustrák oltalma is, de az erre vonatkozó közösséget megszüntette az 1893 XLI. tcz. Közös továbbá az osztrák-magyar bank, a mely a K. T. alól kivétel; v. ö. 1878 : XXV., 1887 XXVI. és 1899 : XXXVII. tcz. — Az Ausztriával való közösség azonban a biró előtt nem jön kérdésbe. Neki a rendesen kihirdetett törvényt alkalmaznia kell, ha az előirt egyetértés létesitése meg sem kisértetett. V. ö. 1869 : IV. tcz. 10. §. és hozzá: *Szerző:* id. m. 10. §.

[14]) Történetileg véve ugyan a keresk. jog mint rendi jog keletkezett (l. a köv. §-t), de már igen korán mutatkozik törekvés a keresk. jognak és a keresk. bíróságoknak a nemkereskedőket is alávetni, ha kereskedőkkel peres viszonyba lépnek. Az ujabb törvényhozások pedig nagy mértékben oly viszonyokat és ügyleteket is vonnak a keresk. jog alá, melyekben kizárólag nemkereskedők vesznek részt. L. alább 114. §.

[15]) A K. T. szerint a nemkereskedők különösen négy irányban esnek a keresk. jog alá: 1. a mennyiben bizonyos ügyletek nemkereskedők részéről is keresk. ügyleteknek vannak minősitve (u, n. tárgyilagos keresk. ügyletek: K. T. 258. §., l. alább 115. §.); — 2. a mennyiben, ha az ügylet csak kereskedő részéről képez is keresk. ügyletet (u. n. alanyi keresk. ügyletek: K. T. 259., 260. §§., l. alább 116., 117. §§.), az arra vonatkozó szabályok rendszerint mégis a másik félre is alkalmaztatnak (K. T. 264. §., l. alább 118. §.); — 3. a mennyiben bizonyos, közvetlenül ugyan csak a kereskedőkre nézve felállitott szabályok a kereskedővel szerződő félre is kihatással birnak, a milyenek pl. a czégbejegyzés hatályára, a keresk. könyvek bizonyitó erejére és a keresk. meghatalmazásra vonatkozó szabályok; — 4. a mennyiben a nemkereskedők keresk. társaságokban vesznek részt. Ezen kivül figyelembe veendő, hogy a K. T. már a kereskedő fogal-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. §.
A kereskedelmi jog története.[1])

I. Jóllehet egyes ókori népek: a babyloniak és assyrok, a phoenikiaiak, a karthagóiak, a görögök és később a rómaiak kiterjedt kereskedést folytattak: az ókorban önálló keresk. jog még sem képződött. Igy nevezetesen nem található a jog nagymestereinél, a rómaiak-nál. Kétségtelen ugyan, hogy a régi *jus civile* mellett az idegenekkel való forgalomból különösen görög befolyás alatt kifejlődött *jus gentium* tulnyomóan kereskedelmi természetü volt; de ez nem vált ki mint különös jogrendszer, hanem általános forgalmi jog volt, mely csak kivételesen tartalmazott oly szabályokat, melyek kizárólag a kereskedelemből eredő viszonyokra alkalmaztattak. Még kevésbbé lehet szó külön keresk. jogról a jelzett dualizmus összeforrasztásával kifejlesztett classikus római jogban. A rómaiak gondolkodásmódjának nem felelt meg a különböző hivatások igényeit különleges szabályok által kielégiteni, hanem inkább arra törekedtek, hogy a jogi fogalmaknak oly tág és elvont alakot adjanak, mely a legkülönbözőbb életviszonyokra is talált. E mellett épen a forgalmi életet szabályozó római kötelmi jog oly szabadelvü és annyira egyetemes jellegü volt, hogy a kereskedelem külön jog szükségét valóban nem érezhette, a mire a legjobb bizonyiték, hogy midőn utóbb önálló jogot vivott ki magának, ezt ugyancsak a classikus római jog elveivel épitette ki.[2]) Már a későbbi császárság alatt alkotott jogszabályokról ezt nem lehet mondani; különösen a római birodalomnak kelet-rómaivá történt átalakulása óta mindinkább a szabad forgalmat korlátozó irány kap lábra s a jogérvényesités

mát is ugy állitja fel, hogy az alá igen sokan esnek, a kik a társadalmi élet felfogása szerint nem számittatnak a kereskedők közé. L. alább 13. §.

[1]) V. ö. különösen *Goldschmidt* id. m. 3. kiad I. köt. 1. füz. Universalgeschichte des Handelsrechts. Stuttgart, 1891. Az első munka (csak az uj kiadás), mely a keresk. jog történetét kimeritően és megbizható forrástanulmányok alapján tárgyalja, de, sajnos, befejezetlen maradt.

[2]) Mai nap is a keresk. jog sokkal közelebb áll a római joghoz, mint az ujabb tételes magánjogi törvényhozásokhoz, minélfogva a római jog a keresk. jog kiegészitése szempontjából kiváló fontossággal bir. A keresk. jogot átható *bona fides* (l. az előbbi §-t) is a római jogban gyökerezik. *Stein L.* szerint (Gegenwart u. Zukunft der Rechts- und Staatswissenschaften 242. l.), ez lett volna épen az egyedüli kereskedelmi jogi tétel a római jogban, a mi azonban nagy tévedés.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

alakja is oly változást szenved, mely a hitel követelményeinek nem felel meg. Még rosszabbá válik azonban a kereskedelem helyzete a nyugati részekben. A népvándorlás korszakában jóformán egészen szünetelvén, csak nehezen ébred fel ismét a X—XI. század körül; további kifejlődésében pedig majdnem leküzdhetlen akadályokba ütközik, melyek között a jogrend hiányossága, a jogi oltalom gyengesége nem az utolsó helyet foglalja el. De a mennyiben az ujonnan megismert római jog alapján és az egyház befolyása alatt rendezettebb igazságszolgáltatás keletkezik is, az mégis oly lassu, szövevényes, formalisztikus, hogy a kereskedelemnek nem sok haszna van belőle, mig különösen az egyház kamatvételi tilalma annál sulyosabban nehezedik reá, minél nagyobb éberséggel ügyelnek fel még a világi birószágok is annak megtartására.[3]) Ily mostoha körülmények között a kereskedelem fejlődése bizonyára ismét megakadt volna, ha nem sikerül neki oly eszközöket feltalálni, melyek az őt környező és csekély erejével közvetlenül le nem dönthető akadályok ellensulyozására szolgáltak. Az ebbeli törekvésből keletkezett különösen a váltó, mely nemcsak a közlekedési nehézségek és a nagy pénzkülönbségek mellett alig eszközölhető pénzküldés helyettesitésére, hanem a kamatvételi tilalmak megkerülésére is alkalmasnak bizonyult.[4]) Azonkivül még számos más kereskedelmi intézmény képződött ki és vivott ki magának elismerést.[5]) De sikerült a kereskedelemnek a közönséges jogintézményeket is a maga érdekeinek megfelelőleg alakitani. Minthogy azonban befolyása nem terjedt annyira, hogy

---

[3]) Bármily nagy jelentősége volt is azonban a kamatvételi tilalomnak s az annak alapján keletkezett u. n. uzsoraelmélet-nek a közép- és ujkori kereskedelemre nézve, mégis tulzás azt állitani, hogy a keresk. jog és különösen a váltó lényegesen annak befolyása alatt fejlődött ki, a mint azt *Endemann* Die nationalökonomischen Grundsätze der kanonischen Lehre 1863. és Studien in der romanisch-kanonistischen Wirtschafts- und Rechtslehre 1879—83. teszi. V. ö. *Goldschmidt* i. m. 140—141. l.

[4]) A váltó keletkezéséről l. közelebbről *Szerző* Váltójog 6., 10. §§.

[5]) Igy nevezetesen: a keresk. védjegyek és azoknak oltalma, a kettős könyvvitel, az alkuszi intézmény, a betéti társaság alapja: az u. n. *commenda*, a közkereseti társaság őse: az u. n. *compagnia* s ennél a czég, a rendeletre és bemutatóra szóló papirok általában, a kölcsönös követelések és tartozások felszámitására szolgáló *scontratio*, a bizományi ügylet, a közraktárak, a biztositási ügylet stb. *Goldschmidt* id. m. egész rendszerét adja a középkori (román) keresk. jognak.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

elveinek általános érvényt szerezzen, kénytelen volt beérni azzal, hogy azok legalább saját körében jussanak győzelemre, a mi különösen az által vált lehetségessé, hogy magának oly bíróságokat teremtett, melyekben a kereskedők ítéltek. Igy vált el a középkorban a közönséges jogtól a külön keresk. jog különleges intézményeivel és a kereskedelem sajátos jognézeteivel. Lassan, fokozatosan fejlődött, mig végre a kereskedelem nagyobb fellendülésével és kiterjedésével önálló jogrendszerré nőtte ki magát.

II. A keresk. jog kifejlődését különösen két tényező segitette elő. Az egyik a középkori kereskedelem erős testületi szervezete. A középkori kereskedelem ép ugy, mint az akkori társadalom általában, rendi jellegü volt. Csak azt ismerték el rendes kereskedőnek, a ki a kereskedők által általában vagy a hasonló üzlettel birók által alakitott testületek, collégiumok (czéhek) tagja volt. Ezek a testületek számos kiváltsággal ruháztattak fel s önválasztotta előljáróik (többnyire u. n. *consulok)* által kiterjedt autonomiát gyakoroltak: statutumokat alkottak s a tagok fölött biráskodtak is.[6]) Minthogy pedig épen a nevezetesebb és hatalmasabb városok, mint Olaszországban: *Velencze, Genua, Pisa, Amalfi, Firenze, Lucca, Siena, Milano, Bologna;* Franczia-országban: *Marseille, Lyon, Montpellier, Paris;* Spanyolországban: *Barcellona, Valencia, Bilbao;* Németországban a *Hanza* városok lényegileg kereskedelmi jelleggel birtak: e körülmény magával hozta azt, hogy a kereskedői testületek nemcsak döntő befolyást gyakoroltak a városi ügyekben, hanem szokásaik és statutumaik lassanként közönséges városi joggá emelkedtek.

A másik tényező, mely a keresk. jog kifejlődésére nagy befolyást gyakorolt: a vásárok. A vásárok a középkori kereskedelem gyupontjai voltak, melyeken a különböző nemzetek kereskedői összegyültek s melyekre annyival nagyobb szükség volt, minél rosszabbak voltak a közlekedési viszonyok, minél kevésbbé volt tehát lehetséges, hogy a kereskedők egymással és a vevő-

---

[6]) A kereskedői előljárók *consul* elnevezése alapján a keresk. biráskodás még ujabb időben is consuláris biráskodásnak (különösen Franczia-országban: *justice consulaire, tribunaux consulaires)* neveztetik. Ettől azonban különböző a mai értelemben vett consulok biráskodása a keleti államokban, mely nálunk most az 1891: XXXI. tczikkben van szabályozva. *Consul*nak egyébiránt a középkorban a városi előljárók is neveztettek, azon kivül voltak külön consulok a tengeri ügyekben: *consules maris.*

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

közönséggel sürübben érintkezzenek. E vásárok nemcsak adás-vételek eszközlésére, hanem egyuttal, sőt részben kizárólag, a kereskedők időközi kölcsönös követeléseinek és tartozásainak kiegyenlitésére szolgáltak, a mi különösen a váltó segitségével történt, mely nagyobb kifejlődését épen a vásároknak köszöni.[7]) Kiváltképen a franczia vásárok emelkedtek nemzetközi jelentőségre, igy nevezetesen a *champagnei*[8]) és később a *lyoni* vásárok. Befolyásuk a kereskedelem kifejlődésére még az által is emelkedett, hogy a fejedelmek nagy kiváltságokkal ruházták fel, melyek közül a legfontosabbak a vásári biráskodást is gyakorló vásári hatóságok *(custodes,* később *conservatores nundinarum, magistri de nundinis; conservateurs, gardes, maîtres de foires)* felállitására és a vásári követeléseknek tetemes előjogokban, nevezetesen gyors eljárásban és szigoru, a személyfogságra is kiterjedő, végrehajtásban való részesitésére vonatkoztak.[9])

III. A keresk. jog ős- és főforrása a kereskedők szokása *(consuetudo, stylus mercatorum, uso, usancia),* azaz: a keresk. jog eredetileg lényegileg szokásjog volt,[10]) s ez a jellege később csak annyiban változott, a mennyiben a szokás által létrehozott jogszabályok birósági döntvényekbe,[11]) valamint a már emlitett kereskedői testületek és városok statutumaiba mentek át, melyek gyakran fejedelmi jóváhagyást is nyertek.[12]) A törvényhozás csak

---

[7]) V. ö. *Szerző* id. m. 10. §.

[8]) A champagnei vásárok következő négy városban tartattak: *Lagny-sur-Marne, Bar-sur-Aube, Provins* és *Troyes.* Az első kettőben évenként egy-egy, az utóbbiakban kettő-kettő. Mindegyik hat hétnél tovább tartott s egymást az év különböző szakaiban felváltották, ugy hogy a *Champagne* ekként mintegy állandó vásár- és fizetési hely volt. A XIV. század közepétől fogva azonban hanyatlásnak indulnak. V. ö. *Bourquelot* Etudes sur les foires de Champagne. Mémoires présentés par divers savants à l'Académie des inscriptions et belles-lettres 2. série tome V. Paris, 1865. I. rész. 75. s k. l.; *Huvelin,* Essai historique sur le droit des marchés et des foires. Paris, 1897.

[9]) V. ö. különösen a váltókövetelésekre nézve *Szerző* id. m. 9. §.

[10]) »*Le droit commercial a été établi par la coutume constante des commerçants.*« Ezt állitja fel kiindulási tételképen a keresk. jog története körül nagy érdemeket szerzett *Fréméry* Études de droit commercial. Paris, 1832. 2. fej.

[11]) Leghiresebbek voltak a *genuai* törvényszék döntvényei, melyek e czim alatt: »Decisiones Rotae Genuae de mercatura et pertinentibus ad eam« először (?) Genuában 1582-ben *Bellonius* által adattak ki.

[12]) Az olasz statutárius keresk. jogra nézve l. különösen: *Lattes* Il

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a XVI. század közepe felé kezdi figyelmét a keresk. jog szabályozására fordítani; csak a XVII. század második felében találkozunk először kiterjedtebb törvényhozási munkálatokkal s csak a XIX. század hozott létre oly nagyszabásu rendszeres törvénykönyveket, melyek a kereskedelemből eredő viszonyokat többékevésbbé kimeritően szabályozzák. Jóllehet azonban a keresk. jog mai napság első sorban a törvényhozó akaratán nyugszik, a szokás jelenleg is a keresk. jog terén kiváló és sokkal nagyobb szerepet játszik, mint ez az általános magánjog terén tapasztalható (v. ö. alább 6. és 8. §§.).

Végül még a keresk. jog következő fejlődésmenetére utalunk:

Addig, mig a keresk. jog lényegileg szokásjog volt, a vezérszerepet annak kifejlesztésében Olaszország vitte. Az olasz városok statutumai, az olasz keresk. bíróságok döntvényei zsinórmértékül szolgáltak egész Európában s a keresk. jog irodalma is Olaszországban vette kezdetét s talált először tekintélyes képviselőket. A mint azonban a keresk. jog megszünt tulnyomóan szokásjog lenni s mindinkább codificatió tárgyává tétetett: a vezérszerep kiragadtatott Olaszország kezéből s átment Franczia-országra. Ezé az érdem, hogy első volt a keresk. jog önálló, kimeritő törvényesitésében; később pedig, különösen a *Code de commerce* megalkotása óta, oly hegemóniát gyakorolt a keresk. jog terén, hogy a legtöbb állam csak arra szoritkozott, miszerint a franczia törvényhozás eredményeit több-kevesebb módositás mellett átvegye. Csak legujabb időben állt be ismét némi fordulat s nyertek különösen az északi államok, első sorban Németország, irányadó jelentőséget.

3. §.

A kereskedelmi jog codificatiója és jelen állapota a külföldi államokban.[1])

Minthogy a keresk. jog codificatiója leginkább Franciaország és Németország körül csoportosult, melyek a többi nemzeteknek

---

diritto commerciale nella legislazione statutaria delle città Italiane. Milano 1884. és Studii di diritto statutario 1887.

[1]) Legpontosabb, bár részben már meghaladott összeállitás *Goldschmidt* id. Handbuch I. kötetében (2. kiad.). Gyüjtemény a keresk. törvényekről kivonatosan és összeegyeztető módon *Antoine de Saint-Joseph*től:

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mintául szolgáltak, első sorban ezen két állam, azután betürendben a többi európai állam, végül az Európán kivüli államok keresk. jogát fogjuk röviden tekintetbe venni. A hazai keresk. jog történetéről külön a következő szakaszban lesz szó.

I. Franczia ország. Eltekintve némely a keresk. törvénykezést szabályozó XVI. századbeli törvénytől, az összes, különösen anyagi keresk. jog kiterjedtebb szabályozása először XIV. Lajos és *Colbert* miniszterségе alatt történt és pedig 1673-ban a szárazföldi *(Ordonnance du commerce)*, 1681-ben a tengeri keresk. jog *(Ordonnance de la marine)* szabályozása. Bármily nagy jelentőséggel birtak azonban e törvények, sokáig a folyton emelkedő kereskedelem igényeit kielégiteni nem tudták s a keresk. jog ujabb és behatóbb szabályozása mindinkább szükségessé vált. Ez hosszabb előkészületek után I. Napoleon alatt az általános polgári jog és törvénykezés szabályozásával kapcsolatban történt. Az 1807-ben megalkotott keresk. törvénykönyv: *Code de commerce,* mely a váltójogot, a tengerjogot, a csődjogot, valamint részben a keresk. eljárást is szabályozza s mely számos más országba is behozatott, valamennyi későbbi keresk. törvénynek pedig mintául szolgált: 1808. január 1-én lépett hatályba,[2]) később azonban tetemes módositásokat szenvedett. Igy különösen a csődjogra vonatkozó részében az 1838. május 28-án és az 1889. márczius 4-én kelt törvények, a keresk. társaságokra vonatkozólag az 1867. julius 24-én kelt és az ezt módositó 1893. augusztus

---

Concordance entre les sodes de commerce étrangers et le c. de comm. français. Paris, 1844. (2. kiad. 1851.); teljes szövegben *Borchardt Oskar*tól: Die geltenden Handelsgesetze des Erdballs, 5 köt. és 3 pótlék. Berlin, 1883—1896. — Ezenkivül l. *Annuaire de législation étrangère*, kiadva a párisi Société de législation comparéetól (1872 óta), az ezt kiegészitő *Annuaire de législation française* (1881 óta) és a *Goldschmidt* s másoktól kiadott *Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht.* Különösen a régibb tengerjogi törvényeket összegyüjtötte: *Pardessus* Collection des lois maritimes antérieures au XVIII-ème siècle. 6 köt. Paris, 1828—1845. Az ujabb tengerjogi törvényhozást l. részletesen *Desjardins*nél: Traité de droit comm. maritime. Paris, 1878—90. IX. kötet. A váltótörvényekről l. részletesen *Szerző* Váltójog 11—13. §§.

[2]) Életb. törvény: 1807. szept. 15. A *Code de comm.* előmunkálatait l. *Locré* Législation civile, commerciale et criminelle de la France. Paris, 1827—32. I., XVII—XX. kötet és Esprit du C. de com., 10 kötet. Paris, 1807—13. (2. kiadás, 4 köt. 1829.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

3-iki törvény által, mely azonban legujabban ismét módosittatni szándékoltatik [2a] stb.[3])

II. Németország. A keresk. jog egyes német államok részéről a XVIII. század vége óta (igy különösen Poroszországban az 1794. évi *Landrecht*ben), egész Németországra nézve egységesen ellenben csak legujabban codificáltatott. A közös német keresk. jog codificatiója, némely korábbi kisérletektől eltekintve, 1857-ben indult meg, mely évben az egyes német államok képviselői a keresk. törvény fölötti tanácskozás végett Nürnbergben összegyültek.[4]) A tanácskozmány, mely később a tengerjog fölötti értekezlet végett Hamburgba tétetett át, 1861-ig tartott s eredménye az általános német keresk. törvénykönyv: *Allgemeines Deutsches Handelsgesetzbuch*, mely az egyes német államokban külön-külön mint particuláris törvény léptettetett hatályba, 1871-ben azonban német birodalmi törvénynyé emeltetett s mint ilyen 1872-ben Elszász-Lotharingiába is behozatott. E törvénykönyv, mely eltérőleg a francziától sem a váltó- és csődjogot, sem a keresk. törvénykezést nem öleli fel, egyike a legkitünőbb törvényhozási alkotásoknak s a később keletkezett keresk. törvényekre mérvadó befolyást gyakorolt. Egyes részei azonban később módositás alá vétettek és kiegészitést nyertek: igy különösen az 1870. junius 11-én s az ennek helyébe lépett 1884. julius 18-án kelt részvénytársasági, az 1868. julius 4-én s az ezt helyettesitő 1889. május 1-én kelt szövetkezeti törvény, a korlátolt felelősségü társaságokról szóló 1892. április 20-án kelt törvény, az 1895. junius 15-én kelt belvizhajózási t. és az 1896. junius 22-én kelt tőzsdetörvény által. A német polgári törvénykönyv megalkotása folytán pedig a K. T. teljes revisiója vétetett foganatba, melynek eredményeképen 1897. május 10-én uj keresk. törvény: *Handels-*

[2a]) Az erre irányuló javaslat: *Projet de loi sur les sociétés par actions* 1903. április 3-án terjesztetett a képviselőház elé.

[3]) *Code de commerce*-t módositó és kiegészitő törvények és rendeletek gyüjteményét l. *Paulet*től: Code annoté du commerce et de l'industrie. Paris, 1891.

[4]) A tanácskozmány alapjául a porosz kormány által kidolgozott javaslat szolgált: Entwurf eines Handelsgesetzbuch's für die Preussischen Staaten. Nebst Motiven. Berlin, 1857. (kiterjedt a biztositási, a csődjogra és a törvénykezésre is). A tanácskozmány jegyzőkönyveit közzétette *Lutz*: Protokolle der Kommission zur Berathung eines Allg. D. Handelsgesetzbuches. 9 kötet. Würzburg, 1858—1863.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

gesetzbuch für das Deutsche Reich tétetett közzé,[4a] a mely a polgári törvénykönyvvel együtt 1900. január 1-jén lépett hatályba.[5] Ujabban hozzájárul még az 1901. május 12. t. a biztositási vállalatokról [5a] és az 1901. junius 19. t. a kiadói ügyletről.

III. Ausztriában a keresk. jog egyes részei már a XVIII. században nyertek törvényes rendezést; igy különösen az 1717-ben és 1763-ban kelt keresk. és váltó-rendtartás: *Merkantil- und Wechselordnung* és az 1734-ben kelt bukási rendtartás: *Fallitenordnung* által. Később az olasz tartományokba, Dalmáczіába, déli Tirolba és Krakkóba a franczia K. T. hozatott be. Az 1862. deczember 17-én kelt törvény Ausztria összes tartományaiban a német keresk. törvénykönyvet léptette életbe, kivételével azonban a tengerjogot szabályozó ötödik könyvnek, mely helyett külön szabályok léteznek (l. alább 7. §.). A társasági jog kiegészitést nyert az 1873. ápril 9-én kelt szövetkezeti törvény (ehhez: 1903. t. a szövetkezetek felülvizsgálatáról) és az ipari és keresk. részvénytársaságokra nézve 1899. szept. 20-án kiadott miniszteri szabályzat által. Tőzsdetörvény: 1875. ápril 1., legujabban módositva és kiegészitve az 1903. január 4. törvény által.

VI. Belgium. 1808-ban egyidejüleg mint Franciaországban, melyhez akkor tartozott, a franczia K. T. hozatott be, mely sokáig változatlanul állt érvényben. Ez azonban az 1851. ápril 18-án kelt uj csődtörvénytől, valamint a törvénykezés reformja folytán tett módositásoktól eltekintve, 1855-ben gyökeres revisió alá vétetett, melynek eredménye 1867-től 1891-ig nyolcz külön törvényben tétetett közzé (1872. május 20. váltójog, 1873. május 18.

[4a] Tengerjogi részéről magyar commentár: *Pavlović Márk* A német keresk. törvénykönyv IV. könyve (tengeri kereskedelem). Temesvár, 1903.

[5] V. ö. Einführungsgesetz zum Hgb. für das Deutsche Reich 1. cz. Kivételt képezett a keresk. segédszemélyzetre vonatkozó I. könyv 6. fej., a mely már 1898. január 1-jén lépett életbe. A fenti időponttól fogva a részvénytársaságokról szóló külön törvény hatályát vesztette. A szövetkezetekről és korlátolt felelősségü társaságokról szóló, valamint a belvizhajózási törvény fenmaradt ugyan, de az életb. törvény 10., 11. és 12. cz. ezekre nézve is többrendbeli módositást és kiegészitést tartalmaz, felhatalmaztatván a birodalmi kanczellár, hogy a nevezett törvényeket ezekhez képest uj szövegben tegye közzé (13. cz.), a mi 1898. május 20-án történt. A tőzsdetörvény is némi módositást szenvedett (14. cz.).

[5a] Ezt ki fogja egésziteni az anyagi biztositási jogot szabályozó törvény. Az erre vonatkozó javaslat: Entwurf eines Gesetzes über den Versicherungsvertrag, 1903-ban tétetett közzé.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

keresk. társaságok, 1874. jun. 13. biztositási jog, 1879. aug. 21. tengerjog, 1891. aug. 25. fuvarozási jog). A társasági jog azonban az 1886. május 22-én kelt törvény által ismét módosittatott.

V. Görögország. Keresk. törvény: *Νόμος ἐμπορικός*. Kelt 1835. május 1-én s 1866-ban a jóni szigeteken is behozatott. Majdnem szószerinti forditása a franczia keresk. törvénykönyvnek.

VI. Nagybrittánia. Egységes keresk. törvénykönyv itt nem létezik. Csak egyes részei a keresk. jognak vannak törvényhozásilag szabályozva. Igy különösen a társasági jog az 1862. augusztus 7-én kelt társasági törvény: *Companies Act* által, mely később több módositást szenvedett (utoljára nagyobb mértékben 1900-ban),[6]) az 1876. augusztus 11-én és az ennek helyébe lépett 1893. szeptember 12-én kelt szövetkezeti törvény *(Industrial and Provident Societies Act)* és az 1890. évi *Partnership Act* által; a tengeri keresk. jog az 1854. évi *Merchant Shipping Act* által, a melynek helyébe az 1894. évi augusztus 25-én kelt hasonczimü törvény lépett; a váltójog az 1882. évi *Bills of Exchange Act* által, mely a *chequ*ere is kiterjed stb. A mennyiben ily különös törvények nincsenek, a kereskedelemből eredő viszonyok elbirálásánál a közönséges polgári jog *(common law)* mellett az általános keresk. szokás *(law merchant, custom of the merchants)*, tengeri ügyekben az egyetemes jellegü európai tengerjog *(general maritime law)* [6a]) szolgál jogforrásul. A skót- és irhoni jogállapot, valamint az angol gyarmatok joga a tulajdonképeni angol jogtól sokban különbözik.

VII. Németalföld. 1811. franczia K. T. Később ennek helyébe az 1838. április 10-én közzétett s még jelenleg is hatályban levő keresk. törvénykönyv: *Wetboek van Koophandel* lépett, mely 1842-ben Limburgba is behozatott. 1896-ban külön szövetkezeti törvény. A Németalfölddel azelőtt személyes unióban volt Luxemburg-ban a franczia K. T. áll még érvényben, azonban több módositással és kiegészitéssel (1891. évi biztositási törvény.)

VIII. Olaszország-ban a jogállapot az olasz egység helyreállitásáig igen különböző volt. Némely államban a franczia K. T. állt változatlanul érvényben, mig másokban önálló, bár

---

[6]) Ez már a 14-dik. V. ö. Annuaire de législation étrangère. 1900. 71. sk. l.

[6a]) V. ö. *Szerző* Magyar tengerjog cz. akadémiai székfoglaló. Budapest, 1894. 6. lap.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

teljesen a most emlitett törvényen nyugvó keresk. törvények alkottattak. Ilyen volt különösen az 1842. deczember 30-án közzétett sardiniai keresk. törvénykönyv, mely később az 1865. junius 23-án kelt s egész Olaszországban érvényben volt keresk. törvénykönyvnek alapul szolgált. Utóbbi azonban revisió alá vétetvén, helyébe 1883. január 1-től fogva az 1882. április 2-án kelt törvény alapján némi változtatással október 31-én közzétett uj keresk. törvény: *Codice di commercio del regno d'Italia* lépett, a melyen a német K. T. befolyása tapasztalható.

IX. Oroszországban a keresk. jog az 1835. január 1-én hatályba lépett orosz törvénytár: *Swod Sakonow* XI. részében van szabályozva, mely többször az időközben történt változtatásokkal közzététetett. Jelenleg 1893. évi kiadás.[7]) Ez azonban a Keleti tenger melletti tartományokra csak kisegitő forrásképen, Lengyelországra pedig, hol a franczia K. T. áll érvényben, csak kivételesen terjed ki; mig Finnországban 1873-ban külön tengerjogi törvény lépett életbe. 1901. decz. 21. szabályzat a részvénytársaságok közgyüléseiről és ellenőrzéséről.[7a])

X. Portugállia. Keresk. törvénykönyv: *Codigo commercial portuguez* 1833. szeptember 18-áról, melyet 1889. január 1-től fogva az 1888. évi junius 28-án szentesitett keresk. törvény váltott fel.[8]) 1894. julius 12. rend. a bankok- és részvénytársaságokról.[9])

XI. Románia. Az 1840-ben kelt oláh keresk. törvény 1863-ban egész Romániára terjesztetett ki. Ennek helyébe azonban 1887. szeptember 1-én az u. a. évi április 16-án szentesitett uj keresk. törvény lépett, mely az olasz K. T. alapján készült,[10]) a mely azonban az 1900. márczius 31-én (április 13-án) szentesitett törvénynyel módosittatott.[10a])

XII. A skandináviai államokban: Dán-, Svéd- és

---

[7]) V. ö. *Tchernow* Code de commerce russe. Paris, 1898.

[7a]) L. Annuaire de législation étrangère 1901. évf. 440. l., Z. f. g. Hr. 53. köt. 550. l.

[8]) V. ö. *Lehr* Code de commerce portugais de 1888 traduit et annoté. Paris, 1889.

[9]) V. ö. Annuaire de législation étrangère 1894. évf. 459. l.

[10]) V. ö. *Blumenthal* Code de commerce du royaume de Roumanie. Paris, 1889. *Bohl* Le droit commercial roumain. Paris, 1897. Magyar forditás *Lehmann R.*-től. Kolozsvár, 1892.

[10a]) L. Annuaire de législation étrangère 1900. évf. 493. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Norvégország-ban egységes keresk. törvénykönyv hiányzik s némely közösen vagy mindegyik által önállóan alkotott részleges törvényektől eltekintve — 1880-ban közös váltótörvény, közösen megállapitott, de külön szerkesztett tengerjogi törvény: 1891-ben svéd, 1892-ben dán, 1893. norvég,[11]) 1895. évi svéd részvénytársasági t.[11a)] — a közönséges polgári jog és a keresk. szokások szabályozzák a keresk. viszonyokat.

XIII. Spanyolország. Bilbao város statutumai 1737. évi szerkezetben kiterjesztve egész Spanyolországra. Később K. T. *Codigo de commercio* 1829. május 30-ról s e helyett uj 1885. augusztus 22-ről, mely 1886. évi január 1-én lépett hatályba.

XIV. Svájcz. Azelőtt egyes cantonokban a franczia K. T. állt érvényben, másokban önálló keresk. törvények alkottattak; ismét másokban a kereskedelemből eredő viszonyok a polgári törvénykönyvekben voltak szabályozva. Utóbbi álláspont fogadtatott el ujabban az egész szövetségre nézve, a mennyiben az 1881. junius 14-én kelt és 1883. január 1-jén hatályba lépett kötelmi jogi törvény a kereskedelmi viszonyokat is szabályozza. Egyes tárgyakra azonban külön törvények vannak. Ilyenek az 1885. junius 25-én kelt törvény a biztositási vállalatok felügyeletéről és az 1893. márczius 29-én kelt törvény a vasuti és gőzhajózási fuvarozási jogról. A biztositási jogról tervezet 1896-ból.[12])

XV. Szerbia. Keresk. törvénykönyv: *Zakonik trgovački*, 1860. február 6-káról.

XVI. Törökország. 1850-ik évi szárazföldi és 1864-ik évi tengeri keresk. törvény. Az előbbihez 1860-ban egy függelék lépett, mig az 1861-iki törvény a keresk. eljárást szabályozza. A török K. T. Bulgáriában is érvényes volt. De e helyett 1897. uj K. T., életbelépett 1898. jan. 1.[13]) Bosznia-Hercze-govinában a közös kormány 1883. november 1-én külön keresk.

[11]) V. ö. *Pappenheim* és *Johanssen* Das norwegische Seegesetz vom 20. Juli 1893 unter Vergleichung mit dem schwedischen Seegesetz vom 12. Juni 1891 und dem dänischen Seegesetz vom 1. April 1892. Stuttgart, 1895.

[11a)] 1894. norvég, 1901. dán r. t. javaslat. L. Zeitschr. f. g. Hr. 51. 612. lap.

[12]) Entwurf zu einem schweizerischen Bundesgesetze über den Versicherungsvertrag. Von Prof. Dr. *H. Roelli*. Leipzig, 1896.

[13]) Franczia ford. *Pavlitis*től. Philippopol, 1898. Közvetlen forrásai a magyar K. T. és V. T., valamint az olasz, illetve román K. T.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

és váltótörvényt hozott be, melyek a német és magyar keresk. és váltótörvények alapján készültek.

XVII. Ami végül az Európán kivüli államokat illeti, önálló keresk. törvénykönyveket csakis Egyptomban (1875. a nemzetközi és 1883. a belföldi biróságok számára), a közép- és délamerikai államokban és Japánban (1899. jun. 16.) [14]) találunk. Az északamerikai Egyesült-Államokban közös és particuláris külön törvények mellett a polgári törvénykönyvek és az angol közönséges jog irányadók. Az európai államok gyarmataiban többnyire az illető uralkodó állam joga szolgál zsinórmértékül.

4. §.

A kereskedelmi jog története hazánkban.

I. Jóllehet önálló keresk. jogról hazánkban csak ujabb idő óta beszélhetünk, mégis alig szenved kétséget, hogy a kereskedelem nálunk is már igen korán fejlesztett ki sajátos jogszabályokat, melyek, épugy mint másutt, főleg szokáson és városi statutumokon alapultak. A törvényhozás azonban csak a mult században kezdte figyelmét a kereskedelemre oly módon kiterjeszteni, mely a keresk. jog szempontjából jelentőséggel bir. Történt ez egyrészt önkényes módon az osztrák kormány által, mely Erdélyben és a Határőrvidéken az 1763. évi osztrák kereskedelmi és váltórendtartást [1]) és az 1734. évi osztrák bukási rendtartást [2]) hozta be s az 1774. április 25-én olasz nyelven közzétett tengerész-rendtartást: »*Editto*

[14]) Német, franczia, angol forditás *Lönholm*tól. L. még *Rehme* Das japanische Handelsrecht. Zeitschr. f. g. Hr. 51., 52., 54. köt. Főleg a német K. T. mintájára készült, de tartalmazza a váltójogot is.

[1]) Ennek behozatala Erdélyben az 1772. évi julius 22-én kelt kir. leirattal 1772. nov. 1-jén (v. ö. *Plósz Sándor*, A magyar váltójog kézikönyve. 3. kiadás. Budapest, 1895. 37. l.), a Határőrvidéken és pedig először az 1758-ban felállitott zenggi keresk. és váltótörvényszék számára, az 1785. november 26-án, később általában az 1787. szeptember 29-én kelt udvari haditanácsi rendelettel (l. *Blodig*, Archiv für deutsches Wechselrecht, 5. k. 200—201. l.) történt.

[2]) Behozatott Erdélyben némi eltérésekkel 1772. október 7-én e czim alatt: »*Norma juxta quam contra decoctores et dolosos debitores procedendum.*« Intézkedik különösen a kereskedés megkezdéséről, a keresk. társaságokról és a keresk. könyvek hizonyitó erejéről. E mellett még külön csődtörvény »*Norma cridalis*« 1772. jul. 4-ről.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

politico di navigazione mercantile« alkotta. Az alkotmányos magyar törvényhozás első nyilvánulása a keresk. jog terén a magyarországi 1723. évi LIII. tcz., mely a kereskedőket rendszeres keresk. könyvek vezetésére kötelezi s ezeket fél bizonyitó erővel ruházza fel.

A keresk. jog codifikálására irányuló törekvések a tulajdonképeni Magyarországban 1779-ben kezdődnek. Ebben az évben bizatott meg a kir. Curia, hogy kimeritő váltó- és keresk. törvénykönyvet készitsen, mely megbizásnak a kir. Curia meg is felelvén, az általa 1786-ban szerkesztett javaslat az 1791. január 9-én kelt kir. leirattal az országgyülés elé terjesztetett. Jóllehet azonban az országgyülés e javaslat megvizsgálására az 1791. évi LXVII. törvényczikkben országos bizottságot nevezett ki s ez munkálatát 1795-ben az országgyülésnek be is terjeszté,[3]) időközben pedig az 1792. évi XVII. tczikkben ideiglenes gondoskodás történt, hogy a váltó- és keresk. követelések fölött az osztrák bíróságok itélhessenek:[4]) törvényerőre e javaslat nem emelkedett. Hasonló sors ért egy később, az 1827. évi VIII. tczikkben kikül-

[3]) A javaslat »*Codex Cambio-Mercantilis pro Regno Hungariae Partibusque eidem adnexis in tres partes divisus per Regnicolarem Juridicam Deputationem Articulo 67. 1791 ordinatam elaboratus*« czim alatt először az 1802-ben Pozsonyban közzétett: Repraesentatio regnicolaris juridicae deputationis per art. 67 1791. ordinatae elaborata Pestini, anno 1795. cz. előterjesztésben az egyéb munkálatokkal együtt, később 1826-ban külön is megjelent. Az első rész a keresk. bíróságokra, a II. rész a tulajdonképeni keresk. jogra (czégek, czégbejegyzés, kereskedők nejeinek jogai, keresk. társaságok, keresk. könyvek) és a csődre; a III. rész a váltójogra vonatkozik. E javaslatot még kiegésziti egy eljárási javaslat: »*Ordo judiciarius pro tribunalibus mercantilibus.*«

[4]) Valóban ritka példa arra, hogy független és rendes igazságszolgáltatással biró nemzet saját polgárait más állam bíróságaihoz utasitja. (Hasonló törvény Erdélyben is: az 1792 : II. tcz.) Ennek szokatlanságát maguk a rendek is hangsulyozták, midőn 1792. junius 16-án a királynak előterjesztést tesznek az iránt, hogy a törvény épen csak addig maradjon fenn, mig a kiküldött bizottság a váltó-keresk. törvény javaslatával el nem készül. »*Insolitum enim esset, ut Natio, quae a saeculis suis gubernari asvevit legibus et consvetudinibus, sponte ac deliberate exterae jurisdictioni semet subjiciat et tunc etiam, dum domi suae justitiam pari cum celeritati et securitate, imo minori adhuc temporis et sumtuum dispendio consequi potest, judicium exterorum fororum recipere teneatur.*« (L. az 1827. évi javaslat bevezetésében 4. lap.) De azért a törvény mégis csak az 1840. évi XV. tcz. által helyeztetett hatályon kivül.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

dött bizottság által készitett javaslatot.[5]) Végre az 1839/40. évi országgyülésen ujabb küldöttség neveztetett ki a keresk. és váltójog törvénybefoglalásának előkészitésére, mely *Wildner Ignácz* bécsi ügyvéd[6]) közreműködése mellett több különálló törvényjavaslattal lépett az országgyülés elé, melyek aztán csakugyan tárgyaltattak és törvényerőre emelkedtek. Igy keletkezett az 1840. évi XV. tcz. váltótörvénykönyv,[7]) a XVI. tcz. a kereskedőkről;[8]) a XVII. tcz. a gyárak jogviszonyairól; a XVIII. tcz. a közkeresetre összeálló társaságok jogviszonyairól;[9]) a XIX. t.-czikk a kereskedői testületekről és az alkuszokról; a XX. tcz. a fuvarosokról; végül a XXII. tcz. a csődületről.

Ezekből a törvényekből, melyekhez az 1841. jan. 18-án kelt

---

[5]) »*Codex Cambio-Mercantilis eiusdemque Ordo Processualis.*« Tudtunkkal külön nem tétetett közzé, hanem csak együttesen a nevezett bizottság által készitett egyéb (perjogi, magán-, csőd- és büntetőjogi) javaslatokkal, melyek e czim alatt: »*Opinio excelsae Regnicolaris Deputationis motivis suffulta pro pertractandis in consequentiam art. 67. 1790/91. elaboratis Systematicis Operatis Art. 8. 1827. exmissae circa objecta ad Deputationem juridicam relata*« Pozsonyban és Budán 1830-ban adattak ki. A javaslat, mely legfőképen *Palugyay Imre* későbbi nyitrai püspök műve, négy részből és egy függelékből áll. Az I. rész a váltójogot, a II. rész a tulajdonképeni keresk. jogot (kereskedők, czégbejegyzés, kereskedők nejeinek jogai, keresk. társaságok, keresk. könyvek) és a csődöt, a III. rész a keresk. bíróságokat, a IV. rész az alkuszi intézményt, a függelék a váltó-keresk. eljárást szabályozza. Van hozzá bevezető általános és az egyes részek- és fejezeteknél különös indokolás.

[6]) Tőle származik az 1840. évi váltótörvény legjobb commentárja is, mely eredetileg németül Bécsben 1840-ben, később *Jászai Pál* fordításában Pesten 1841-ben jelent meg. E munka bevezető 6. §-a vázolja a keresk. és váltójog codificatiójára 1779-ben megindult törekvéseket, melyek azonban már a *Palugyay*-féle javaslat bevezetésében vannak közölve.

[7]) V. ö. *Szerző* Váltójog 12. §. Az eljárásra vonatkozó II. rész azonban tulajdonképeni keresk. jogi szabályokat is tartalmaz. Igy a 3. fejezet »az aláirási czim és közkeresetre összeállitott társaságok szerződéseinek bejegyeztetéséről«, a 8. fej. a keresk. könyvekről (106. s k. §§.) intézkedik.

[8]) Összesen 60 §§. 4 fejezetben. Az 1. fej. szól a kereskedés kezdetéről (czégbejegyzés); a 2. fej. a kereskedői könyvekről; a 3. fej. a kölcsönös jogviszonyokról a kereskedés fennállásánál (segédszemélyzet, bizomány, szállitmányozás, meghatalmazottak, adás-vétel, provizió stb.); a 4. fej. a kereskedési jog megszünéséről.

[9]) Összesen 67 §§. 3 fejezetben. Az 1. fej. szól a közkereseti társaságokról általában, a 2. fej. a szoros értelembeni közkereseti társaságokról (közkereseti és betéti t.), a 3. fej. a részvénytársaságokról.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

»Utasitás a váltóbiróságok számára«, valamint a váltótörvényt némely részben módositó 1844. évi VI. tcz. járult s melyek a váltó- és csődtörvénytől eltekintve, az absolut korszak alatt is érvényben maradtak,[10]) állt a legujabb codificatio előtti magyar keresk. jog, ugy azonban, hogy azoknak hatálya Erdélyre és a Határőrvidékre nem terjedt ki. Az 1863. junius 14-én kelt cs. rendelettel a Határőrvidéken a német K. T. hozatott be, melynek a keresk. czégekre vonatkozó intézkedései egyébiránt az 1864. január 21-én kelt udvari rendelet[11]) folytán a magyar korona többi részeiben is alkalmaztattak.

II. Bármily nagy vivmánynak tekinthetők azonban az 1840. évi törvények szemben a majdnem teljesen rendezetlen korábbi jogállapottal: azoknak hiányossága és a jogegység követelménye mindinkább előtérbe helyezték a keresk. jog reformját és ujabb kimeritő szabályozását. E reform többrendbeli, a német keresk. és váltótörvény behozatalára irányuló, kisérlet után 1872-ben indult meg, a mikor a kormány *Apáthy István* budapesti egyetemi tanárt bizta meg a keresk. törvény tervezetének kidolgozásával. A tervezet bő indokolással ellátva, már 1872/73-ban készült el[12]) s annak tárgyalására a kormány 27 tagból: kormányférfiakból,

[10]) A váltótörvény hatályon kivül helyezésére nézve l. *Szerző* id. m. 12. §.; a csődtörvény helyébe 1853. szept. 1-jén az ideigl. csődrendtartás lépett. Az emlitett többi törvények ellenben egészükben véve nem helyeztettek hatályon kivül, a mit az Országbirói Ért., hivatkozással az osztr. polg. törvénykönyvet életbeléptető 1852. nov. 29. kelt nyiltp. XI. czikkére, is kiemelt, daczára, hogy az Ideigl. tvk. szab. V. része azoknak visszaállitását rendeli. V. ö. *Ráth György*, Az Országbirói Értekezlet I. köt. 130—131. l.

[11]) Ehhez járult még külön »Utasitás a váltótörvényszékek számára, a czégjegyzékek szerkesztése és vezetése tárgyában«. Mindkettő az 1862. decz. 17-én kelt osztrák életbelépt. törvényen alapul.

[12]) Megjelent e czim alatt: »A magyar keresk. törvénykönyv tervezete« *Dr. Apáthy István* egyetemi jogtanártól. A magyar keresk. miniszterium megbizásából. Budapest, 1872/3.« 4-r. 695 lap. Áll általános határozatokból és 3 részből, összesen 559 czikk. I. rész: Kereskedő rend; II. rész: Keresk. társaságok; III. rész: Keresk. ügyletek. A keresk. törvénytől tartalmilag különösen abban különbözik, hogy az alkuszokról az I. részben (7. czim) intézkedik, a részvénytársaságoknál eltérő intézkedéseket tartalmaz az életbiztositási társaságokat illetőleg (7. fej.), a szövetkezeteket nem vette fel, külön fejezetet tartalmaz a nemteljesités és a késedelem következményeiről (III. rész. 1. czim 5. fej.), s a biztositó vállalatok mint ilyenek feltételeiről nem intézkedik. A tervezetet megjelenése után beható birálat tárgyává tették: *Matlekovics Sándor* (Jogt. Közl. 1873. évf.), *Plósz Sándor* (U. o. 1873—74.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

országgyülési képviselőkből, jogtudósokból és kereskedőkből álló szakértekezletet nevezett ki, mely tanácskozásait 1873. november 4-én kezdette meg s 1874. deczember 21-én fejezte be.[13]) Az ez által sok tekintetben módositott és kiegészitett javaslat azután néhány szövegezési eltéréssel mint kormányjavaslat az indokolást helyettesitő értekezleti jegyzőkönyvek kapcsán 1875. április 2-án az országgyülés elé terjesztetvén, itt rövid tárgyalás után kevés változtatással elfogadtatott[14]) s 1875. május 16-án királyi szentesitéssel ellátva, mint 1875. évi XXXVII. tcz. a képviselőházban május 18-án, a főrendiházban május 19-én kihirdettetett. Hatályba a törvény, a volt horvát-szlavon Határőrvidék kivételével, 1876. évi január 1-jén,[15]) az utóbb nevezett területen 1880. évi január 1-jén[16]) lépett és egyes kisebb módositásoktól eltekintve, még jelenleg is változatlanul áll érvényben. Későbbi törvények és rendeletek által azonban többrendbeli kiegészitést nyert (l. ezeket alább a 7. §-nál).

III. A K. T., mely összesen 566 §§-ból áll s általános határozatok által megelőzött és vegyes s átmeneti intézkedések által követett két részre szakad:[17]) ugy szerkezetére, mint tartalmára

---

évf.), *Herich Károly* (Budapest, 1874.), *Beck Hugo* (Jogt. Közl. 1873., csak a biztositási részt) stb.

[13]) A szakértekezlet tárgyalásairól felvett jegyzőkönyvek e czim alatt: »Keresk. törvényjavaslat és a tárgyalására egybehivott értekezlet jegyzőkönyvei. A földm.-, ipar- és keresk.-ügyi m. kir. miniszterium megbizásából. Budapest, 1875.« (4-r. 516 lap) tétettek közzé. A bevezetésben közölve van a tagok, elnökök, előadók és jegyzők névsora. A tervezet két olvasásban tárgyaltatott. Az első olvasás 68, a második 19 ülést vett igénybe.

[14]) A képviselőház a javaslat megvizsgálására külön bizottságot küldött ki, mely jelentését 1875. április 19-én terjesztette a ház elé (l. 1872/5. országgyülés képvh. irományai XXIII. köt. 378. l.). Maga a ház 4 ülésben: április 24., 26., 27. és 28. napjain végezte el annak tárgyalását (képvh. napló XVI. köt. 274. s k. l.), melyhez a tervezet szerzője is meghivatott. A főrendiház 1875. május 5-én a közjogi és keresk. egyesült bizottság jelentése folytán (l. 1872/5. országgyülési főrend. irományok VII. köt. 378. l.) változatlanul, illetve csak némely irályi módositásokkal fogadta el a javaslatot (l. főrend. napló III. köt. 295. l.).

[15]) A **K. T. 566. §.** felhatalmazása alapján az 1875. deczember 1-jén 26,922. sz. a. kelt földm., ipar- és keresk. min., illetőleg az 1875. deczember 7-én kelt horvát báni rendelet értelmében.

[16]) Az 1879. április 28-án kelt császári rendelet értelmében.

[17]) Az I. rész 11 czimben (3—257. §§.) a kereskedőkről és a keresk. társaságokról, a II. rész 9 czimben (258—548. §§.) a

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nézve jelesebb törvényhozási alkotásaink közé tartozik, bár egyes részei a gyakorlatban nem váltak be egészen s épen azért revisio alá vétettek,[18]) s általános revisio is terveztetik.[19]) Eredetiség és önállóság sem tartozik jellemvonásai közé, sőt nagyobb részében szorosan a (régi) német K. T.-hez csatlakozik. Ez egyébiránt a német K. T. kitünőségére s ama benső viszonyra való tekintetből, melyben a magyar kereskedelem az osztrákhoz és némethez áll, szándékoltatott s a Tervezet szerzője ez értelemben egyenes utasitást kapott.[20]) Mindazonáltal vannak lényeges különbségek is a két törvény között. Igy már a külső berendezésben;[21]) de tartalmilag is nevezetesen annyiban, a mennyiben egyes tárgyak a német K. T.-ből nem vétettek át,[22]) viszont pedig a magyar K. T. több oly tárgyat szabályoz, mely a németben nem talál-

---

keresk. ügyletekről intézkedik. Az I. rész tartalmazza a kereskedői személyzet (czégvezetők, keresk. meghatalmazottak, segédszemélyzet) jogállására vonatkozó szabályokat is (5. és 6. czim). A nagyobb czimek még fejezetekre oszlanak. A törvénynek ezen rendszerét követi a jelen munka is, azzal a különbséggel, hogy az általános határozatok és tulnyomóan a vegyes és átmeneti intézkedések a bevezetésben tárgyaltatnak.

[18]) Ez áll különösen a szövetkezetekre és a biztositási jogra vonatkozó intézkedésekről, melyeknek megváltoztatására a kormány megbizásából már javaslatok készültek. *Beck H.* Törvényjavaslat a magán biztositási vállalatokról, mely később átdolgoztatott s 1901-ben mint kormányjavaslat a szaktestületek véleményezése alá bocsáttatott. — *Szerző* Törvényjavaslat a szövetkezetekről. Budapest, 1894., melynek alapján az 1898. évi XXIII. tcz. készült (l. alább 101a. §.).

[19]) Az általános revisio irányáról v. ö. *Szerző* A keresk. törvény revisiója. Magy. jogász-egyleti értekezések XIX. köt. 7. füz. és XX. köt. 7. f. Bpest, 1900.; *Lévy B.* A keresk. jog elhatárolásának kérdése keresk. törvényünk revisiója szempontjából. U. o. XX. köt. 9. füz.; *Bedő Mór* Adalékok a magyar K. T. revisiójához. Bpest, 1902.

[20]) L. *Apáthy* Keresk. jog. 1. kiadás. Budapest, 1876. 69. l.

[21]) A (régi) német K. T. 911 czikkből áll és általános határozatokra és 5 könyvre oszlik: az I. könyv szól a keresk. rendről; a II. a keresk. társaságokról; a III. a csendes társaságról *(stille Gesellschaft)* és az alkalmi egyesülésekről; a IV. a keresk. ügyletekről; az V. a tengeri kereskedésről. Az uj K. T. ettől annyiban tér el, a mennyiben a 2. és 3. könyvet egybe foglalta, s ehhez képest csak 4 könyvre oszlik, czikkek helyett pedig §§-ok tétettek (összesen 905).

[22]) Igy nevezetesen: a betéti részvénytársaság, a csendes társaság és a tengerjog, mig a német K. T. I. részének a hites alkuszokra vonatkozó intézkedései helyett a magyar K. T. a II. részben az alkuszi ügyletet szabályozza.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ható.[23]) Ezekre nézve más külföldi törvények szolgáltak közvetlen forrásul.[24])

5. §.

A kereskedelmi jog tárgya, vagyis a kereskedelmi ügyek.

I. A keresk. jog a kereskedelemből eredő jogviszonyokat szabályozza. A kereskedelemből eredő jogviszonyok, feltéve, hogy egyáltalában a külön keresk. jog által szabályoztatnak,[1]) képezik tehát a keresk. jog tárgyát. E jogviszonyokat a K. T. kereskedelmi ügyeknek nevezi.[2]) A keresk. jog tárgya ennélfogva egyenlő a keresk. ügyekkel.

---

[23]) Ilyenek: a szövetkezetek, a közraktári, a szárazföldi biztositási és a kiadói ügylet. Az uj K. T. a közraktári ügyletet is szabályozza a III. könyv 5. fejezetében.

[24]) A szövetkezetekre nézve az 1868. julius 4-én kelt északnémet és az 1873. április 9-én kelt osztrák szövetkezeti törvények szolgáltak mintául, ugy azonban, hogy a részvénytársaságokkal közös intézkedések a szövetkezeti czimben csak utalásokként szerepelnek. A közraktári ügylet leginkább az 1858. május 28-án kelt franczia, az 1862. november 18-án kelt belga és az 1864. április 27-én kelt baseli törvény; a biztositási ügylet főleg a porosz keresk. jogi és a drezdai kötelmi jogi javaslat; a kiadói ügylet a szász polg. tvk. és a drezdai javaslat alapján szerkesztetett. A most nevezett törvények és a német K. T. mellett azonban még más törvényhozások is tekintetbe vétettek. Igy nevezetesen a franczia *Code de comm.* és *Code civil*, a németalföldi K. T., az 1867. évi franczia társasági törvény, a zürichi polg. tvk., a porosz *Landrecht* stb., melyeket a Tervezet eredeti szövegben idéz.

[1]) Ha egyáltalában nem esnek a keresk. jog alá, hanem egészen a magánjog által szabályoztatnak, akkor egyszerüen magánjogi ügyek; legfelebb mint lehető keresk. ügyek jöhetnek tekintetbe. Az a körülmény azonban, hogy concrét esetben, miként alább látni fogjuk, a keresk. ügyekre a közönséges polgári jog szabályai is alkalmazást találnak, a mennyiben t. i. a K. T. és a keresk. szokások nem intézkednek, elvi szempontból közömbös.

[2]) E kitétellel kezdődik épen a K. T. — A keresk. ügyek *(Handelssachen)* össze nem tévesztendők a keresk. ügyletekkel *(Handelsgeschäfte)*. Előbbiek jogviszonyok, utóbbiak jogügyletek, melyekből keresk. ügyek, mint jogviszonyok csak származnak. Figyelembe veendő azonban, hogy más törvények keresk. ügyekről egészen más értelemben beszélnek, mint a K. T. Igy pl. az 1867 : XII. tczikkben (58—60. §§.) keresk. ügyek alatt mindazon ügyek értetnek, melyek a vám- és keresk. szövetség tárgyát képezik. Különbség van továbbá az anyagi és az alaki értelemben vett keresk. ügyek között. Előbbiek azok, melyek az anyagi keresk. jog tárgyai. Csak ebben az értelemben van itt a keresk. ügyekről szó. Alaki keresk. ügyek ellenben azok a jogviszonyok (keresetek), melyek a keresk. biróságok hatás-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Közelebbi meghatározása a keresk. ügyeknek első sorban törvényhozási szempontból fontos. Mielőtt ugyanis a törvényhozás a keresk. jogot szabályozná, tisztába kell jönnie az iránt, hogy mely viszonyok azok, a melyek annak uralma alá esnek? E mellett nálunk még az is tekintetbe jön, hogy a keresk. ügyek szabályozása csakis a közös magyar országgyülésen történhetik, tehát a horvát-szlavon autonom törvényhozás hatáskörébe nem tartozik (v. ö. fentebb 1. §.). Gyakorlati jelentőséggel bir továbbá a keresk. ügyek közelebbi meghatározása a jogalkalmazás szempontjából. Maga a K. T. tartalmaz szabályokat, melyek nemcsak egyes meghatározott keresk. ügyekre, hanem azokra általában vonatkoznak.[3]) Azonkivül sokszor fordul elő, hogy valamely jogviszonyra nézve különleges szabályok nincsenek, a mikor a kiegészités a jogviszonyokra vagy azoknak bizonyos csoportjára vonatkozó általános szabályok alkalmazásával, vagy pedig más rokon természetü jogviszonyokra vonatkozó különös szabályok hasonszerü kiterjesztése által történik. Ha és mennyiben mármost az illető jogviszony, a melyre nézve különleges szabály nincs, keresk. ügy, a megfelelő szabályokat először a keresk. jogban, nevezetesen a keresk. törvényben, kell keresni; mig ellenkező esetben közvetlenül az általános magánjogra kell visszamenni.

II. A K. T. a keresk. ügyekről sem általános fogalmat nem ad, sem azokat fel nem sorolja. Kimeritő felsorolás nem is lehetséges; már csak azért sem, mert a kereskedelem mindig ujabb meg ujabb viszonyokat fejleszt ki.[4]) De szabatos fogalmat sem

körébe és a keresk. eljárás alá tartoznak. Ez értelemben beszél róluk a keresk. eljárást szabályozó id. rendelet és a sommás eljárást szabályozó 1893. évi XVIII. tcz. 2. §-a. A kettő nem fedi egymást, a mennyiben ugyanis az alaki keresk. ügyek fogalma szükebb, mint anyagi értelemben véve. V. ö. *Szerző* Polg. tvk. rendje 44. §. és alább 4. jegyz. és 118. §.

[3]) Igy nevezetesen az 1. §-ban, hol a keresk. ügyekben mérvadó jogszabályok forrásai s azoknak egymáshozi viszonya állapittatik meg (l. a köv. §-t); továbbá a 2. §-ban, mely a keresk. ügyekben eljáró bíróságokról (l. alább 9. §.) és a 281. §-ban, mely a keresk. ügyekben követelhető törvényes kamatok nagyságáról intézkedik.

[4]) Kimeritően felsorolja azonban a keresk. ügyeket alaki értelemben a keresk. eljárási rend. (5. és 6. §§.), valamint az 1893. évi XVIII. tcz. 2. §-a. Ez már egymagában is nagy különbséget eredményez az anyagi és alaki keresk. ügyek között, tekintve, hogy a nevezett forrásokban fel nem sorolt ügyek még akkor sem tartoznak a keresk. bíróságok hatáskörébe, ha anyagilag a keresk. jog szerint itélendők meg.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lehet a keresk. ügyekről felállitani; pedig erre annál nagyobb szükség volna, minél bizonyosabb, hogy keresk. ügyek nemcsak azok a viszonyok, melyek a K. T. által szabályoztatnak, hanem ennek körén kivül is léteznek.[5]) Nem lehet annak folytán, mert nem tudunk a kereskedelemről oly fogalmat alkotni, mely azt más élethivatásoktól elég élesen megkülönböztetné. Szokásos ugyan azon fogalom felállitása, hogy a kereskedelem a javak forgalmának közvetitésére, a termelőtől a fogyasztó kezeibe leendő átvitelére irányuló tevékenység; mig ezzel szemben az őstermelés czélja, hogy a természettől nyerstermányeket, gyümölcsöket nyerjünk, az ipar pedig a termelvények átalakitását, használhatóvá tételét jelenti.[6]) Ezek azonban csak a legközönségesebb felfogásnak megfelelő categoriák, melyek az életben nincsenek egymástól szigoruan elválasztva. A kereskedő nem szoritkozik mindig arra, hogy a megvett árukat ugyanoly alakban adja tovább, hanem a közvetitéssel átalakitó tevékenység is párosul; viszont az őstermelő és iparos a nyers-, illetve átalakitott termelvények forgalomba hozatalával is foglalkozik. E mellett figyelembe veendő, hogy, valamint az őstermelés és az ipar, ugy a kereskedelem is számos oly ügyletre szorul, melyek a javak közvetitését, az adás-vételt előkészitik, lehetővé teszik, előmozditják és biztositják s melyeket vonatkozásuknál fogva szintén a kereskedelemhez kell számitani. A keresk. jog ezt igen korán felismerte s tényleg mindinkább tul is terjeszkedett azokon a viszonyokon, melyek a közönséges értelemben vett s megkülönböztetésül u. n. tulajdonképeni kereskedelemből származnak. De ezzel egyuttal elvesztette a kereskedelemnek biztos fogalmát, az öntudatosság helyébe ösztönszerüség lépett azon viszonyok kiválasztásánál, melyeket a maga körébe vont s a különböző keresk. törvényhozások között lényeges eltérések keletkeztek. Egyik tágabb, másik szükebb körben ismeri el a keresk. jogot, sőt némelyek oly viszonyokat is vonnak a keresk. jog körébe, melyek a kereskedelemhez távolabbról

---

[5]) Ez világosan kitünik a K. T. 1. §-ából, mely maga utal oly keresk. ügyekre, melyekre nézve a K. T. intézkedéseket nem tartalmaz.

[6]) Bővebbet a kereskedelem fogalmáról és annak kiterjesztéséről a keresk. jog által l. különösen *Goldschmidt* id. m. 40. s k. §§.; *Massé* Le droit commercial dans ses rapports avec le droit des gens et le droit civil. 3. kiad. I. köt. 2. sk. l.; *Lyon-Caen et Renault* Traité de droit commercial. I. köt. 1. sk. l.; *Vidari* Corso di diritto commerciale I. köt. 2. sk. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sem tartoznak, melyeknek felvétele a keresk. jogban csak bizonyos, az egyébkénti tételes jog állapotára való vagy más tekinteten alapuló czélszerüségi okokból történt; mig viszont oly intézmények, melyeket kétségtelenül a kereskedelem fejlesztett ki, a keresk. jog köréből kivétetnek.

III. Ily körülmények között nyilvánvaló, hogy a keresk. ügyek meghatározásánál mindig a kereskedelem oly fogalmából kell kiindulni, mely a tételes törvényhozásnak felel meg; hogy azonban tételes jogi szempontból sem lehetséges a kereskedelem fogalmának critériumait egész biztossággal megállapitani. Legfelebb arról lehet szó, hogy megközelitőleg körvonaloztassék a kereskedelem azon fogalma, melyet a tételes törvényhozás felismerhetőleg szem előtt tartott, midőn a keresk. jogot szabályozta. Ez áll a magyar keresk. jogra nézve is. A K. T. különösen a keresk. ügyletek meghatározásából engedi felismerni, hogy a kereskedelemnek minő fogalmából indult ki (l. alább 114. sk. §§.). Ebből mindenesetre kivehető, hogy a K. T. is sokkal tágabb értelemben veszi a kereskedelmet, mint az a fentemlitett közönséges felfogásnak megfelel. Igy nevezetesen a mennyiben a kereskedelem és ipar között szintén nem von éles határvonalat:[7]) a javak forgalmának közvetitését nemcsak akkor tekinti keresk. ügyletnek, ha változatlan alakban, hanem akkor is, ha átalakitással kapcsolatban történik;[8]) sőt a K. T. az ipart s az iparral kapcsolatos őstermelést önmagában véve is a kereskedelemhez számitja, ha az a keresk.

---

[7]) Még tovább megy az Ipartörvény, midőn megforditva a kereskedést minden megkülönböztetés nélkül az ipar fogalma alá vonja (1884 : XVII. tcz. 1. §.), bár ezzel egyenes ellentétben később ismét a közönséges felfogást követi. V. ö. alább 13. és 45. §§. Hasonlóképen a közönséges felfogásból indulnak ki azok a törvények, melyek a tisztviselőknek, ügyvédeknek stb. a kereskedést megtiltják. L. alább 18. §.

[8]) V. ö. K. T. 258. §. 1. és 2. pont. A régibb, különösen olasz elmélet, valamint a cánoni jog az alak változatlanságát a kereskedelem lényeges kellékéül tekintette. L. a kereskedelem fogalmának meghatározását a *Corpus jur. can.*-ban c. 11. §. 2. D. 88.: »*Quicunque rem comparat, non ut ipsam rem integram et immutatam vendat, sed ut materia sibi sit, inde aliquid operandi, ille non est negotiator; qui autem comparat rem, ut illam ipsam integram et immutatam dando lucretur, ille est mercator, qui de templo Dei ejicitur*« *(!)* és *Scaccia* De commerciis et cambio §. 1. qu. 1. nr. 12., 13. Az ujabb törvényhozások között teljes összhang uralkodik az iránt, hogy a változatlan alakban való közvetités a kereskedelemnek nem lényeges kelléke. A fordulópont már az 1673. évi franczia *Ordonnance*,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

forgalomra nagyobb kihatással bir és keresk. elvek szerint folytattatik.[9]) A K. T. továbbá a tulajdonképeni kereskedelemmel szintén egyenlőnek veszi az azt biztositó, előmozditó, lehetségesitő tevékenységet.[10]) Ezen kivül ugyancsak a K. T. alapján megállapitható, hogy a kereskedelem fogalmának nem lényeges ismérve az állandó, iparszerü keresk. foglalkozás. Ez csak arra szükséges, hogy valaki kereskedőnek tekintessék (l. alább 13. §.), de habár a kereskedelem rendszerint mint külön hivatás jelentkezik is s leginkább mint hivatás esik különleges jogszabályok alá, a javak forgalmának közvetitése nemkereskedők részéről is történik.[11]) Hasonlóképen nem tekinthető lényegesnek a nyerészkedési szándék *(speculatio)*.[12]) A javak nem kevésbbé közvetittetnek, ha a közvetitő nem céloz nyereséget, sőt kereskedés van akkor is, ha az egymással kicserélt javak értékviszonya meg sem állapitható.[13]) Mindazonáltal nem szenved kétséget, hogy a keres-

midőn az iparosokat is a keresk. bíróságoknak veti alá az általuk eszközölt vásárlásokra nézve (XII. czim 4. és 10. czikk).

[9]) V. ö. K. T. 259. §. 1. és 6. pont. Az előbbire nézve szintén összhang van a törvényhozások között. Ellenben az őstermelésre nézve a K. T. nagyon kivételes állást foglal el. A *Tervezet* nem is vette volt fel, hanem csak az *Értekezlet* (l. Jegyzőkönyvek 250. l.).

[10]) V. ö. K. T. 258. §. 4. és 5. pont, 259. §. 2., 3., 4., 5. és 7. pont, melyekben keresk. ügyleteknek minősittetnek a biztositási, bank- és pénzváltói, bizományi, szállitmányozási, fuvarozási, közraktári, nyomdai és alkuszi ügyletek; továbbá 260. §., melynek alapján másnemü segédügyletek, pl. szolgálati, megbizási, kölcsön, letéti, társasági stb. szerződések is keresk. ügyletek, ha kereskedő üzletének folytatásához tartoznak.

[11]) A K. T. a 258. §-ban több ügyletet sorol fel, melyek akkor is kereskedelmiek, ha nemkereskedők által köttetnek (u. n. tárgyilagos keresk. ügyletek) s épen az adásvétel (1., 2. és 3. pont) tartozik ezek közé.

[12]) V. ö. C. 1092/92. (D. Uj f. 35., 277. l.) és alább 114., 115. §§.

[13]) Igy az egyszerü cserekereskedésnél, midőn még hiányzik a közös értékmérő, a pénz. — Az elmélet a nyerészkedési szándékot eddigelé tulnyomóan lényegesnek tartotta. E felfogás azonban mindinkább tért veszit s már gyakorlati keresztülvihetlensége miatt helytelen, lehetetlen lévén a belső szándékot kellőleg ellenőrizni. Hogy a K. T. a nyerészkedési szándékot lényegesnek nem tekinti, kitünik nemcsak azon nemleges tényből, hogy arról sehol, nevezetesen pedig a keresk. ügyleteknél nem emlékezik meg, hanem több tevőleges körülményből is. Igy a K. T. a részvénytársaságokat keresk. társaságoknak tekinti, habár emberbaráti, jótékonysági, közmüvelődési czélt folytatnak; a szövetkezetek is keresk. társaságok, habár a legtöbbnél nyerészkedésről nincs szó; keresk. ügyletnek tekintetik nemcsak a dij melletti, hanem a kölcsönös biztositás, továbbá értékpapirok vásárlása akkor is, ha

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kedelem kiválóan nyereségre irányul s azért teljesen megfelelő, ha a K. T. a keresk. ügyletek meghatározásánál főleg abból indul ki, vajjon azok nyerészkedési szándékkal szoktak-e köttetni,[14]) s ha e szándék a kereskedelem fogalmának megállapitásánál is rendes ismérvül használtatik fel. A mi végre a javakat illeti, melyeknek közvetitése a kereskedelemhez tartozik s melyek mint ennek tárgyai áruknak neveztetnek:[15]) nem tesz különbséget, vajjon azok közönséges ingó dolgok, avagy pénz, értékpapirok, vagy épen testetlen javak, minő pl. a czég, a találmányi szaba-

---

ez pusztán tőkebefektetés vagy akár ajándékozás végett történik; végül kereskedőnek tekintetik az állam is, ha keresk. ügyletekkel iparszerüleg foglalkozik, jóllehet kétségtelen, hogy ezt nem mindig nyerészkedési szándékból teszi. Példa a posta, távirda, az államnyomda, stb.

[14]) Igy nevezetesen a tulajdonképeni árukereskedésnél, melynél épen azt a mozzanatot tekinti minősitőnek, melyben a nyerészkedési szándék érvényesül (vétel továbbadási szándékkal, szállitás elvállalása utólagos megszerzés mellett: 258. §. 1. és 2. pont). Sőt a K. T. több esetben a nyerészkedést önmagában is elégségesnek tartja, hogy valamely ügylet kereskedelminek minősittessék, habár sem közvetitést nem tartalmaz, sem azzal összefüggésben nincs. Igy midőn az értékpapirok megszerzését továbbadási szándék nélkül is keresk. ügyletnek minősitette (258. §. 3. pont), épen abból indult ki, hogy »az értékpapiroknak vétele még akkor is, ha az pusztán tőkeelhelyezés czéljából történik, mindig üzérkedéssel jár, a papirok értékének folytonos változása miatt«. (*Értekezl.* jkv. 248. l.) A biztositási ügylet csak kis részben áll a kereskedelem szolgálatában, mégis egész általánosságban, nevezetesen az életbiztositás is, keresk. ügylet.

[15]) Áru tulajdonképeni vagy műértelemben véve. Ez értelemben valamely jószág árunak épen csak addig nevezhető, a mig tényleg keresk. viszonyban szerepel. Mielőtt ily viszonyba belejön, mig nevezetesen a termelvény még a termelőnél van, nem áru, s megszünik ismét áru lenni, ha ily viszonyból kilép, a termelvény a fogyasztó kezébe jut. Ennyiben tehát az áru fogalma merőben viszonylagos: ugyanaz a jószág egyszer áru, másszor nem az. A közönséges életben az áru kifejezése gyakran absolut értelemben használtatik oly ingó dolgokra, melyek a keresk. forgalomban rendes adásvevés tárgyai s ily értelemben veszi a K. T. is az áruk kifejezését a 258., 299. és 320. §§-ban (ellentétben pl. a 321., 336., 340. és 343. sk. §§-al). Azonban az áru fogalmának ily értelemben véve nincs jogi értéke, mert semmi tekintettel nincs arra, hogy épen az a viszony, melyben a jószág áll, határozza meg az alkalmazandó jogszabályokat. Absolut értelemben az áruk jogilag véve legfelebb annyiban határozhatók meg, a mennyiben a lehetőségről van szó, hogy valamely jószág általában áru gyanánt szerepeljen. Ebből a szempontból mondhatjuk azt, hogy az ingatlanok, vagy pedig oly javak, melyeknek forgalomba hozatala tiltva van, nem áruk, azaz áruk nem lehetnek, s hogy minden más jószág áru, azaz áru lehet.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

dalmak, a védjegyek, a szerzői jog stb. Kivétel csak az ingatlan javak forgalma, mely a K. T. értelmében a kereskedelemhez nem számitható.[16])

IV. A kereskedelemnek ezen most körvonalozott tágabb fogalmát kell tehát szem előtt tartani, midőn arról van szó, vajjon valamely jogviszony keresk. ügynek minősittessék-e vagy nem. E mellett lényegesen megkönnyiti és kiegészíti a keresk. ügyek megállapitását a következő megfontolás:

1. Ha valamely jogforrás már külsőleg mint a keresk. jog forrása jelentkezik, az abban szabályozott viszonyok keresk. ügyeknek tekintendők, a nélkül, hogy természetüket még külön vizsgálni kelleni, feltehető lévén, hogy az illető jogforrás azokat nem szabályozná, ha keresk. ügyeknek nem tekintené. Ez áll különösen a K. T. által szabályozott viszonyokról, melyek akkor is keresk. ügyek, ha máskülönben a kereskedelemhez nem számittatnának.[17])

[16]) V. ö. K. T. 262. §. és alább 114., 117a. §§. Ez ugyan belsőleg nincs indokolva. A viszonyok természete jogilag nem változik, akár ingókra, akár ingatlanokra vonatkozzanak, s különösen forgalomközvetités, párosulva speculatioval, ingatlanoknál ép ugy fordul elő, mint ingóknál. Különbség legfelebb annyiban van, a mennyiben ingatlanok forgalmánál a helycsere hiányzik. Azonban a keresk. jog az ingatlanokra vonatkozó viszonyokat majdnem mindig és mindenütt kizárta saját köréből, azokat teljesen a közönséges polgári jog körében hagyván meg; főleg arra való tekintettel, mert az ingatlanok forgalmánál nemzeti érdekek sokkal inkább lépnek előtérbe, mint a hogy azok a nemzetközi egyenlősitésre törekvő kereskedelmi jogban figyelemre méltathatók, s mert az ingatlanok forgalmának biztonsága és a közérdek sok oly alakszerüséget követel (telekkönyvi intézmény stb.), mely a keresk. jog szabadabb szellemével össze nem fér. Egyes ujabb törvényhozások mindazonáltal az ingatlanok forgalmát nem veszik ki. Igy az uj olasz K. T. (3. czikk 3. pont) és az uj német K. T. Nálunk is a *Tervezet* czélszerünek találta volt, az ingatlan javak forgalombahelyezését vagy egyébkénti értékesitését az iparszerüség feltétele mellett keresk. ügyletnek minősiteni (268. czikk 2. pont): ezt azonban az *Értekezlet* mellőzte (l. Jegyzőkönyvek 251. l.).

[17]) Ezt még akkor is el kellene ismerni, ha a K. T. az 1. §-ban nem mondaná magáról, hogy keresk. ügyekben első sorban kiván alkalmaztatni. Mert ha valamely általa szabályozott viszonyt nem tekintett volna keresk. ügynek, akkor azt nem is szabályozta volna. A szabályozás alatt egyébiránt nem épen részletesebb szabályozás értendő. Igy pl. a tengerjog (eltekintve a hajóselismervények és hajókölcsönlevelek forgatmány utján való átruházására vonatkozó szabályoktól: 295. sk. §§.), nincs a K. T.-ben közelebbről szabályozva, de minthogy a tengeri fuvarozás és a hajókölcsön keresk. ügyletnek van minősitve (258. §. 5. pont), ez elégséges, hogy a tengeri

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Hasonlóképen azokról, melyek a K. T. mellett hatályos k e r e s k. s z o k á s o k által szabályoztatnak, tekintve, hogy fogalmilag nem lehet keresk. szokás, ha a kereskedelemre nem vonatkozik s hogy a szokásnak kereskedelmi jellege szintén már külsőleg nyilvánul az által, hogy csak a kereskedők s a kereskedelemnek szolgáló intézmények (tőzsde, árucsarnokok stb.) körében szokott kifejlődni.[18])

2. Keresk. ügyeknek tekintendők továbbá feltétlenül bármily más törvényben vagy törvényes rendeletben szabályozott viszonyok is, ha az illető törvény vagy rendelet azokat kifejezetten vagy felismerhetőleg, pl. a K. T.-re való megfelelő hivatkozással, keresk. ügyeknek nyilvánitja. Megforditva is azonban: ha törvény vagy törvényes rendelet valamely jogviszonyt kifejezetten vagy felismerhetőleg a keresk. jog köréből kivesz, ezt el kell ismerni annak daczára, hogy az illető viszony elvileg mint keresk. ügy jelentkezik.[19])

---

jogot a keresk. jog alkatrésze gyanánt tekintsük s arra külön szabályok hiányában a K. T. szabályait alkalmazzuk, feltéve, hogy ezt a tengeri forgalomból eredő viszonyok természete megengedi; igy pl. a biztositási ügyletre vonatkozó szabályokat a tengeri biztositásra.

[18]) Elvileg ugyan a keresk. ügy a *prius* s a keresk. szokás a *posterius*, vagyis előbb kell megállapitani, hogy valamely ügy keresk. ügy s csak azután nyilvánithatjuk a szokást kereskedelminek. De valamint a K. T., ugy a keresk. szokások által szabályozott viszonyoknál is megváltozik a prioritás a keresk. szokások külső felismerhetősége folytán, ugy hogy csak az jöhet kérdésbe, vajjon a keresk. szokás a K. T. mellett hatályos-e? nem lévén pl. kizárva, hogy a szokás a K. T. intézkedéseivel ellenkezik. E tétel igazságának felismerése annál nagyobb jelentőséggel bir, minél bizonytalanabb a kereskedelem fogalma, melyből a keresk. ügyek meghatározásánál ki kell indulni, minél kétségesebb ennélfogva, vajjon a biró valamely a K. T. által nem szabályozott viszonyt keresk. ügynek fog-e minősiteni? Ez biztositja egyuttal, hogy a keresk. jog szokás utján való továbbfejlesztése a kereskedői világ részéről szükkeblü birói gyakorlatban nem fog akadályt találni. V. ö. *Szerző* fejtegetéseit Magy. Igazságügy XXIII. 104. sk. l. *Zsögöd B.* ellenkező értelmü felszólalása folytán u. o. XXII. 159. sk. l.

[19]) Igy nevezetesen a v á l t ó ü g y e k, melyek rendszerint a kereskedelemből erednek s melyek régebben általában s jelenleg is a legtöbb törvényhozás szerint a keresk. jog körébe tartoznak, nálunk a keresk. jog körén kivül esnek. A mennyiben mindazonáltal a váltóügyek terén oly kérdések merülnek fel, melyek nem szorosan vett váltójogi természetüek s melyekre külön váltójogi szabályok nem léteznek, ezekre a keresk. jog szabályai alkalmazást nyernek, de csak akkor, ha a váltóügylet egyuttal keresk. ügylet, ellenkező esetben a keresk. jog mellőzésével rögtön az általános magánjogra kell visszamenni. V. ö. közelebbről *Szerző* Váltójog 9. §. — Valamint a

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

V. Valamint a jogviszonyok általában legfőképen jogügyletekből, azonképen a keresk. ügyek is tulnyomóan keresk. ügyletekből erednek. Egy második csoportja a keresk. ügyeknek származik abból, hogy a keresk. jog számos szabályt állit fel, melyek a kereskedők személyes állására vonatkoznak, tekintet nélkül az általuk kötött ügyletekre; a hová tartoznak azok is, melyek a kereskedőknek tágabb értelemben vett segédszemélyzetükhöz való viszonyát határozzák meg, ugyszintén a keresk. társaságokra mint ilyenekre vonatkozó szabályok. E két csoport a keresk. jog tulajdonképeni tömege s azért teljesen megfelelő, ha azt egészben véve mint a kereskedők és keresk. ügyletek jogát tekintjük, a mint hogy erre van alapitva a K. T. rendszere is. Kivételesen azonban keresk. ügyek oly ügyletekből is származnak, melyek a K. T. szerint nem keresk. ügyletek,[20]) továbbá vétségekből[21]) és közvetlenül jogszabályból.[22])

---

váltóügyek, ugy a csődügyek sem tartoznak nálunk magukban véve a keresk. ügyekhez; mert ellentétben számos külföldi törvényhozással, melyek, összhangzásban a régibb jogállapottal, csődöt épen csak a kereskedőknél ismernek el (igy különösen a franczia *Code de com.)*, szintén a keresk. törvénytől elkülönitve, önálló jogrendszerben vannak szabályozva. A mennyiben mindazonáltal főleg a kereskedelmi csődben (1881 : XVII. tcz. II. r. 2. cz.) oly viszonyok érintetnek, melyek keresk. ügyek, ezekre a keres. jog szabályai alkalmazandók.

[20]) Maga a K. T. ismer ilyeneket. Pl. kézművesek eladásai (260. §. 2. bek.), nemkereskedők által kötött társasági szerződés, nemkereskedőktől származó s nemkereskedőknek adott meghatalmazás keresk. ügyletre (l. alább 128. §.); nemkereskedőtől származó kezesség keresk. ügyletből eredő követelésért (l. alább 121. §.); nemkereskedők között származó keresk. utalványok és kötelezőjegyek stb. — A K. T. kivül emlitendők pl. a tőzsdeügyletek, a mennyiben a keresk. ügyletek alá nem foglalhatók; ingó dolgok használatának átengedésével foglalkozó vállalatok, pl. kölcsönkönyvtárak, zsákkölcsönüzletek, waggonkölcsönvállalatok ügyletei, feltéve, hogy a vállalkozó más alapon nem kereskedő.

[21]) Pl. czégbejegyzés elmulasztásából, czégbirtorlásból (K. T. 24. §.), részvénytársaságok és szövetkezetek alapitóinak, igazgatóinak, felügyelő bizottsági tagjainak vétségeiből. (K. T. 218. s k. §§., 246. és 462. §§.) A K. T.-en kivül a védjegyek, a mustrák, minták és szabadalmak megsértéséből, melyek alakilag is keresk. ügyek. (1881. id. rend. 6. §. 12. pont; 1893 : XVIII. tcz. 2. §. 3., 4. pont.)

[22]) Pl. a keresk. megtartási jog (K. T. 309. és 310. §§.), a bizományos, szállitmányozó, fuvarozó, közraktár törvényes zálogjoga. (K. T. 379., 388., 411. és 438. §§.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

6. §.

A kereskedelmi ügyekben alkamazandó jogszabályok forrásai.

I. A keresk. jog mint önálló jogrendszer fogalmában rejlik, hogy a benne tartalmazott jogszabályok külön sajátos jogforrásokból is erednek. Ily jogforrás lényegesen kettő van: a kereskedelmi törvény, mely azonban a keresk. ügyekre vonatkozó egyéb törvények és törvényes rendeletek által még kiegészittetik és módosittatik, és a kereskedelmi szokások. E jogforrások azok, melyekből a keresk. ügyekben alkalmazandó jogszabályok első sorban meritendők.

Azonban a keresk. jog, önállósága daczára, még sem lévén más, mint az általános magánjognak alárendelt ága, ebből következik, hogy a mennyiben a keresk. jog különös forrásai valamely keresk. ügyre nézve intézkedéseket nem tartalmaznak: ezen ügy elbirálásánál kisegitőképen az általános magánjog szabályait kell alkalmazni. [K. T. I. §.] Az általános magánjog tehát a keresk. ügyekben, szemben a keresk. jog különös forrásaival, mint subsidiális jog jelentkezik.

II. A mi a keresk. jog különös forrásainak egymáshozi viszonyát illeti: A K. T. az id. szakaszban első és főforrásként önmagát jelöli meg olyképen, hogy a keresk. szokások csak annyiban nyerhetnek alkalmazást, a mennyiben a K. T. intézkedéseket nem tartalmaz. A keresk. szokások tehát az általános magánjoggal szemben ugyan elsőbbséggel és illetve a keresk. ügyekre nézve derogáló hatálylyal birnak; a keresk. törvénynyel szemben azonban szintén csak subsidiális jogforrás, nem törvényrontó, hanem csak törvénypótló erejüek.[1]) Utóbbi tekintetben nem tesz különbséget, vajjon a K. T. kényszeritő *(absolut)* módon intézkedik-e, avagy csak szerződéshelyettesitő *(dispositiv)*, vagyis oly szabályt állit fel, melytől a felek egyes esetekben eltérhetnek, feltéve, hogy a keresk.

[1]) A keresk. jog tehát középállást foglal el azon felfogás között, mely szerint a szokásjognak jogforrási jelentősége egyáltalában nincs, a melynek az osztr. polg. tvk. hódol (v. ö. ennek 11. §-át és hozzá *Unger*, System des österr. allg. Privatrechts. I. 36. l.), és azon ujabban a történeti iskola által érvényre emelt felfogás között, hogy a szokásjog törvényrontó hatálylyal bir, a mely nálunk már *Werbőczy* Hármaskönyvében található (v. ö. Prol. tit. 11. §. 4.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szokás egyáltalában mint tárgyilagos jogszabályt tartalmazó forrás jelentkezik (l. alább 8. §.). Ki van zárva továbbá a törvényrontó hatály nemcsak a K. T. életbeléptekor már létezett (l. alább 10. §.), hanem a később keletkezett keresk. szokásokra nézve is.

III. A keresk. ügyekben mérvadó jogforrások ezen rangviszonya alól, mely a következőkben az egyes jogforrásokra nézve kifejtendő közelebbi szabályok által még további kiegészitést nyer, csak annyiban van kivételnek helye, a mennyiben a K. T. maga tesz kivételt s a keresk. szokásoknak, illetve az általános magánjognak saját intézkedéseivel szemben elsőbbséget ad.[2]) Látszólagos kivétel forog fenn továbbá akkor, ha valamely keresk. ügyre külföldi jog nyer alkalmazást (l. alább 11. §.). A K. T. ugyanis a keresk. ügyekben mérvadó jogforrásokat s azoknak egymáshoz való viszonyát csak a hazai jog szempontjából határozza meg. Ha tehát a hazai jog egyáltalában nem alkalmazható, mi sem áll utjában annak, hogy a külföldi keresk. szokás, illetve külföldi magánjog vétessék alkalmazásba, jóllehet a K. T. a kérdéses ügyre nézve intézkedéseket tartalmaz.[3])

7. §.

A kereskedelmi törvény és a kereskedelmi ügyekre vonatkozó egyéb törvények és rendeletek.

I. A K. T. mint jogforrás ugyanazon tekintetek alá esik, mint a törvények általában. A K. T. tehát a keresk. ügyekben

---

[2]) A K. T. a keresk. szokásoknak különösen a 277., 285., 327., 334., 335., 340., 341., 345., 375., 377., 397., 544., 547. §§-ban ad elsőbbséget. Az általános magánjognak ellenben a K. T. derogáló hatályt sehol sem tulajdonit. Teszi azt azonban több helyen a (régi) német K. T.

[3]) A külföldi keresk. szokások, illetve a magánjog azonban csakis abban a rangsorozatban alkalmazhatók, melyet a külföldi keresk. jog állapit meg. Ez ép ugy a külföldi jog szabálya, mint bármely más szabály. Többnyire azonban külföldön is ugyanaz a rangsorozat van elismerve. Kifejezetten: német K. T. 1. cz., olasz 1. cz., spanyol 2. cz. Az uj német K. T. azonban már csak a tényleges szokásokra utal (346. cz.), ellenben a jogszokást époly kevéssé emliti, mint a polg. t. A franczia jog különbséget tesz absolut és szerződéspótló szabályok között, s csak az előbbiekkel szemben nem ad a szokásnak törvényrontó hatályt. V. ö. *Lyon-Caen et Renault* id. m. I. 29. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

alkalmazandó jogszabályoknak első forrása nemcsak annyiban, a mennyiben valamely jogszabály benne kifejezetten tartalmaztatik; hanem annyiban is, a mennyiben valamely jogszabály belőle közvetve: magyarázat vagy hasonszerü kiterjesztés (l. fentebb 1. §.) utján levezethető. A magyarázat és *analogia* segélyével nyert szabály épugy a törvény által felállitott szabály, mint az, mely a törvényben kifejezetten tartalmaztatik. Maga a K. T. magyarázata sem esik más szabályok alá, mint a törvények magyarázata általában. Alkalmazható ugy a nyelvtani, mint a logikai s utóbbinál ugy a kiterjesztő, mint a megszoritó magyarázat, valamint minden eszköz, mely által a törvényhozó akarata kideríthető. Kiváló magyarázati eszközül szolgálnak nevezetesen a K. T. előmunkálatai;[1]) továbbá azok a külföldi törvények, melyek a K. T. alapjául szolgáltak,[2]) s a keresk. jog nemzetközi jellegét tekintve, a jogösszehasonlitás általában.[3]) A törvény rendelkezéseinek közvetlen tartalmával azonos tekintet alá esik továbbá azoknak rendszeri elhelyezése, valamint a rendelkezés ereje: kényszerítő *(absolut)* vagy szerződéspótló *(dispositiv)*, kimerítő *(taxativ)*

---

[1]) Igy nevezeten az *Apáthy*-féle Tervezet és az ennek tárgyalására összehivott *Értekezlet* jegyzőkönyvei. Az utóbbiakban foglalt nyilatkozatok különösen annak folytán birnak nagy fontossággal, mert a kormány azokat a K. T. javaslatával együtt ennek indokolása gyanánt az országgyülés elé terjesztette (l. fentebb 4. §.). Valamint azonban a törvényhozási előmunkálatok általában, ugy az emlitettek sem szolgálhatnak h i t e l e s *(authenticus)* magyarázatul, tekintve, hogy a törvényhozó akarata a törvényszerkesztők akaratával nem mindig azonos. Áll pedig ez nemcsak akkor, ha az előmunkálatokban kifejezett akarat a törvényben kifejezést nem talál, hanem akkor is, ha a törvényben tartalmazott szabály a törvényszerkesztők nyilatkozataival összhangzásban van, lehetséges lévén, hogy az ellenkező magyarázat a törvény egyéb rendelkezései által támogattatik. V. ö. hasonló értelemben a váltótörvény magyarázatára nézve *Plósz* id. m. 11. §.

[2]) Első sorban a német K. T. s ennek megértéséül előmunkálatai (l. fentebb 3. §.) s a törvény alapján kifejlődött gazdag német irodalom és gyakorlat (l. alább 12. §.). A német K. T. azonban époly kevéssé lehet reánk nézve feltétlenül irányadó, mint a magyar K. T. közvetlen előmunkálatai. Különösen óvakodni kell attól, hogy a német törvényt okvetlenül kövessük azzal az érveléssel, hogy a magyar törvény a némettől nem akart eltérni, hogy rosszul van forditva, valamit kihagyott, a mit bele kell venni, stb.

[3]) A jelen munkában gyakran alkalmazva, bár a keresk. jog nagy terjedelme nem engedte meg, hogy az összehasonlitó módszert teljes következetességgel vigyük keresztül ugy, a mint azt a váltójogot tárgyazó kézikönyvünkben sikerült tennünk.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vagy példálózó *(enunciativ)* természete,[4]) melynek megállapitásánál szintén a rendes magyarázati szabályok követendők.[5])

II. A K. T. nem egyedüli irott forrása a keresk. jognak, hanem még számos más törvényben, valamint kormányrendeletekben is találunk a keresk. joghoz tartozó szabályokat. Ezek lényegileg háromfélék: 1. olyanok, melyek a K. T. által nem szabályozott viszonyokra vonatkoznak, s azt a keresk. szokásokkal és az általános magánjoggal szemben ugyanazon forrási rangban kiegészitik; — 2. olyanok, melyek a K. T. által szabályozott viszonyokra vonatkoznak, de csak bizonyos szükebb körben vagy különös irányban nyernek alkalmazást, a nélkül tehát, hogy a K. T. illető intézkedéseit egyébként hatályon kivül helyeznék; — [6]) 3. olyanok, melyek a K. T. intézkedéseit egyenesen módositják vagy hatályon kivül helyezik. Ez utóbbiak természetesen csak a K. T. hatályba lépte utáni időből származnak; a két első osztályba tartozó külön törvények és rendeletek ellenben részint a K. T. hatályba lépte előtt (v. ö. alább 10. §.), részint annak hatályba lépte után keletkeztek.

---

[4]) Keresk. szokással tehát a K. T. kimerítő rendelkezéseit kiegésziteni époly kevéssé lehet, mint ha a törvény kifejezetten zárná ki az illető viszonyt vagy ügyletet. Pl. nem minősithet valamely társaságot keresk. társasággá (K. T. 61. §.), sem valamely ügyletet keresk. ügyletté. (K. T. 258. s k. §§.) Kényszerítő szabálylyal szemben pedig még tényleges keresk. szokás (l. a köv. §-t) sem keletkezhetik.

[5]) Gyakran a K. T. maga mondja, hogy minő erőt kiván valamely rendelkezésnek tulajdonitani? Ha nem teszi, a törvényhozó szándéka vizsgálandó. Figyelembe veendő az is, vajjon valamely szabály minden, vagy csak bizonyos irányban kényszerítő-e? Igy pl. sok szabály van, mely csak harmadik személyek irányában feltétlenül kötelező, a szerződő felek közt nem. V. ö. K. T. 39., 88., 89., 92., 113. s köv. §§. Más szabályok csak annyiban kényszeritők, a mennyiben bizonyos fél hátrányára történnék eltérés, nem a mennyiben az eltérés annak előnyére szolgál. Pl. a vasuti fuvarozásra vonatkozó szabályok a közönség irányában (K. T. 424. §.); a biztositási ügylet szabályai a biztositottakkal szemben (l. alább 185. §.).

[6]) Ilyenek különösen az állam keresk. vállalataira vonatkozó különös törvények és rendeletek. V. ö. alább 16. §. Továbbá azok a törvények és rendeletek, melyek egyes meghatározott vállalatokra vonatkoznak, ilyenekre nézve nevezetesen kiváltságokat tartalmaznak; mint pl. a különböző vasutengedélyezési törvények, az osztrák-magyar bankra vonatkozó 1878. évi XXV., 1887. évi XXVI. és 1899. évi XXXVII. tcz., a magyar földhitelintézetre vonatkozó 1871. évi XXXIV., 1876. évi XXI. 1879. évi XLV. és 1889: XXX. tcz. (v. ö. K. T. 549. §.), a kisbirtokosok országos földhitelintézetéről szóló 1879.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Általánosabb jellegüknél és nagyobb fontosságuknál fogva megemlitendők itt különösen a következők: az 1875. decz. 1-én kelt földm., ipar- és keresk., valamint igazs. min. rendelet a K. T. első rész III., IV. és V. czimeinek az állam keresk. vállalataira leendő alkalmazása iránt (R. T. 520. l.); az 1875. decz. 1-én kelt földm., ipar- és keresk., valamint igazs. min. rendelet a keresk. czégjegyzékek berendezése és vezetése tárgyában (R. T. 523. l.) és az ezt kiegészitő 1883. május 31-én kelt rend. a czégbejegyzések ellenőrzése tárgyában (R. T. 668. l.); az 1876. évi XXVII. tcz.: Váltótörvény; az 1876. évi XXXVI. tcz. a záloglevelek biztositásáról; az 1877. évi VIII. tcz. az 1868. évi XXXI. tcz. módositásáról, és hozzá: 1883. évi XXV. tcz. az uzsoráról és káros hitelügyletekről; az 1880. évi XXXI. tcz. s az ezt módositó és kiegészitő 1888. évi IV. tcz. a helyi érdekü vasutakról; az 1881. évi XVII. tcz.: Csődtörvény; az 1881. évi XXXIII. tcz. a közforgalom tárgyát képező értékpapirok birói megsemmisitéséről és elévüléséről; az 1883. évi XXXI. tcz. a részletügyletről; az 1884. évi XVI. tcz. a szerzői jogról; az 1884. évi XVII. tcz. Ipartörvény;[7]) az 1888. évi XXXI. tcz. a távirda, távbeszélő és egyéb villamos berendezésekről; az 1889. évi IX. tcz. a nyereménykölcsön-kötvények s az igérvényjegyek forgalma tárgyában; az 1890. évi II. tcz. a védjegyek oltalmáról, módositva az 1895. évi XLI. tcz. által; az 1892. évi XXV. tcz. a vasuti árufuvarozás tárgyában Bernben kötött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről s az ennek alapján 1892. deczember 10-én (R. T. 224. l.) kiadott uj vasuti üzletszabályzat;[8]) az 1895. évi XXXVI. tcz. a törvényes kamatláb leszállitásáról; az 1895. évi XXXVII. tcz. a találmányi szabadalmakról; az 1897. évi XXXII. tcz. a hazai pénzintézetek által kibocsátott kötvények biztositásáról; az 1898 : XXIII. tcz. a gazdasági és ipari hitelszö-

évi XXXIX. és 1898 : XI. tcz. stb. Ilyen az 1898. évi XXIII. tcz. a gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről. Ilyenek végre a különböző nemzetközi szerződések és egyezmények, a mennyiben az első osztályba nem tartoznak. Igy különösen a berni egyezmény a nemzetközi vasuti fuvarozásról (l. alább 177. §.).

[7]) Előbb 1872. évi VIII. tcz. A K. T.-nek erre vonatkozó idézetei az uj Ipartörvényre való idézetekkel helyettesitendők. — Az Ipartörvényt kiegésziti még számos más, az ipar és kereskedés gyakorlására vonatkozó törvény és rendelet (v. ö. alább 18. §.), azonkivül módositást szenvedett az 1887. évi XVIII. tcz. és az 1900. évi XXV. tcz. (l. alább 39. §.) által.

[8]) Előbb 1874. junius 10-én kelt üzletszabályzat.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vetkezetekről. — Ezeken kivül különösen kiemelendők a m. kir. posta- és távirda-üzletre vonatkozó törvények és rendeletek,[9]) és a tengerjogot tárgyazó szabályok, melyeknek főforrása ép ugy mint Ausztriában,[10]) a már emlitett »*Editto politico di navigazione mercantile*« és különösen a tengeri magánjogra nézve a franczia *Code de commerce*, mely I. Napoleon által az 1805-ben alakitott olasz, és az 1809-ben alapitott illyriai királyságban behozatván, tengerjogi részében (II. könyv) az osztrák-magyar tengerparton általában ma is érvényben áll.[11]) Ezeket

[9]) Főforrások a postára nézve: az 1850. decz. 26-án kelt és 1851. febr. 1-jén életbelépett postatörvény; az 1838. jun. 12-én kelt kocsipostai rendts; az 1838. decz. 3-án kelt levélpostai rendts, a melyek érvénye az Ausztriával kötött vám- és kereskedelmi szerződésben van fentartva; továbbá a Posta és Távirdai Rendeletek Tára, a melynek 1867-től 1897-ig megjelent évfolyamai »A m. kir. Posta, Távirda és Távbeszélő Szabályrendeletek Gyüjteménye« czimü hivatalos kiadmányban összefoglaltattak; az 1885. évi IX. tcz. a m. kir. postatakarékpénztárról és az ezt kiegészitő 1889. évi XXXIV. tez. a cheque- és clearing-forgalomról; végül a nemzetközi postaegyesületre vonatkozó törvény: 1892 : XL. tcz., a melybe foglalt bécsi nemzetközi postaszerződés helyébe legujabban az 1897. junius 15-én Washingtonban kötött és az 1901 : XXVII. tczikkbe foglalt nemzetk. szerződés lépett; — a távirda és távbeszélő üzletre nézve: az 1888. évi XXXI. tcz., az 1875. évi LVI. tcz. a nemzetk. távirdaegyezményről és az 1896. évi budapesti távirda-értekezlet (1897. »P. és T. R. T.« 129. l.) határozatai. Ugy a postára, mint a távirdára s távbeszélőre vonatkozó szabályok egyébiránt a kormány által hivatalosan egységes alakba foglaltattak össze, s ebben az alakban kötelező erővel birnak. Igy a postai szabályok: »Postai tarifák és postaüzleti szabályok« czim alatt. Budapest, 1896.; a távirdai szabályok: »Távirdaüzleti szabályok és Távirdai Tarifák« czim alatt. Budapest, 1898.

[10]) Az osztrák tengerjogi szabályok alaki érvénye a magyar bíróságok előtt jelenleg a fiumei kir. törvényszék felállitása s hatóságának ideiglenes szabályozása tárgyában 1871. szept. 14-én kiadott min. eln., igazs. és báni rend. (R. T. 274. l.) 11. §-án alapul. E szabályok az ujabbakkal kiegészitve hivatalos gyüjteménybe foglaltattak, mely Triesztben 1883/86-ban négy kötetben olasz és német nyelven adatott ki e czim alatt: »*Raccolta delle leggi ed ordinanze concernenti il servizio marittimo e portuale nella monarchia austro-ungarica.*« Az azóta megjelent tengerjogi rendeletek a tengerészeti hatóságtól kiadott tengerészeti évkönyvben *(Annuario marittimo)* találhatók, mely 1890 óta Ausztriára és Magyarországra nézve külön-külön adatik ki. — V. ö. *Feichtinger* Diritto marittimo. 2. kiadás. Fiume, 1894. és *Szerző* Magyar tengerjog, id. m.

[11]) V. ö. **C.** 7903/88. sz. (D. Uj f. 20., 161. l.), 1623/95. (D. III. f. 2., 26. l.), 221/96. (U. o. 6., 136. l.), **B. T.** 2588/95. (Ü. L. 96. 3. sz.) és már

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kiegészíti: az 1871 : XVI. tcz. a tengeri hajók köbözéséről, az 1879 : XVI. tcz. a tengeri keresk. hajók lajstromozásáról és az 1883 : XXXII. tcz. s az ennek helyébe lépett 1897 : IX. tcz. a kikötői illetékekről. Az 1897. év első felében a képviselőház megszavazta a kereskedelmi tengerészek rendtartásáról szóló törvényt, a mely a tengeri hajószemélyzet alkalmazási, szolgálati és fegyelmi viszonyait szabályozza s az *Editto politico* helyébe fog lépni, a mely azonban még nem szentesittetett. A tengeri magánjog reformja már régóta napirenden van, de még nem vezetett eredményre.[12])

8. §.

A kereskedelmi szokások.

I. A keresk. szokások kifejezése tágabb értelemben a keresk. ügyekre vonatkozó mindazokat a szabályokat jelenti, melyek a kereskedői világban folytonos hasonló cselekvények, egyforma gyakorlat alapján fejlődnek ki. Ez értelemben a keresk. szokások, épugy mint a szokások általában, melyeknek csak faját képezik, lehetnek ugy jogszabályok, azaz szokásjogi tételek, mint oly szabályok, melyek jogi jelentőséggel egyáltalában nem,[1]) vagy csak annyiban birnak, a mennyiben a felek akaratnyilvánitásának kiegészitéséül vagy magyarázatául szolgálnak, mint ilyenek tehát nem a tárgyilagos jog, hanem az ez által szabályozott tényálladékok alkatelemeiként jelentkeznek, az alanyi szerződési megállapodások fogalma alá esnek.

A keresk. szokások tehát lényegesen kétfélék: 1. jogszo-

előbb **C.** 5695/80. és 3692/84. sz. (közölve *Zarevich*tól: Keresk. jog és ism. t. I. 11. s köv. l.). Fel is van véve a megelőző jegyzetben emlitett gyüjteménybe.

[12]) Az Ausztriával kötött vám- és keresk. szövetség (1878 : XX. tcz., 6. czikk) határozottan kimondja, hogy a tengeri magánjog »korszerü átalakitása minél előbb fog eszközöltetni«. Az erre vonatkozó tárgyalások Ausztria és Magyarország között már 1870 óta folynak. Eredetileg az osztrák kormány a német K. T. receptióját tervezte, de ezzel szemben a magyar kormány megbizásából a jelen munka szerzője önálló törvényjavaslatot dolgozott ki, mely 356 szakaszból áll s indokolással együtt 1894 elején közzététetett. V. ö. *Szerző* id. ért. is.

[1]) Pl. a szokásos könyvelési, számitási, levelezési módok; az áruk szokásos megjelölése, számozása (lisztszámozás), csomagolása, küldése stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kások, 2. puszta tényleges szokások. Megkülönböztetésül az előbbiek tulajdonképeni vagy szükebb értelemben vett keresk. szokásoknak, az utóbbiak nem tulajdonképeni keresk. szokásoknak, üzleti szokásoknak vagy gyakorlatoknak is neveztetnek; a nélkül azonban, hogy a fogalmi különbség feltüntetésére szolgáló ilyen vagy más kifejezések akár a gyakorlati életben, akár a törvényhozások és a tudomány által következetesen használtatnának.[2]) Ez okból mindig közelebbről vizsgálandó, hogy adott esetben minő természetü keresk. szokással van dolgunk? a mi azonban tetemesen meg van nehezitve azon körülmény folytán, hogy a tényleges jelentőségü keresk. szokások és a keresk. jogszokások egymástól külsőleg nem különböznek s belső kellékeikre nézve is csak abban térnek el, hogy a keresk. jogszokásoknál, miként a szokásjognál általában, a folytonos egyforma eljárás jogi meggyőződésen alapul *(opinio juris* vagy *necessitatis)*, holott a tényleges keresk. szokásokban tartalmazott szabályok alapja pusztán czélszerüség, hasznosság, szivesség, üzleti udvariasság *(coulance)* stb.; már pedig ez a különbség gyakorlatilag számos esetben nem észlelhető, elmosódik.[3])

Bármily nehéz legyen azonban e vizsgálat, kitérni előle

[2]) Ugyanaz áll a magyarban is használt »*Usance*« kifejezésről (franczia szó a középkori latin *usancia*ból; de épen a francziák azt csak kivételesen a váltójogban használják *(C. comm.* 129. cz.), mig rendesen *usage* szóval élnek). A K. T. sem különbözteti meg kellőleg az elnevezésben a keresk. jogszokásokat és a tényleges keresk. szokásokat. Gyakran a keresk. szokások alatt egyedül jogszokásokat ért, gyakran azonban épen megforditva tényleges szokást. A 267. §-ban a tényleges szokások megjelölésére »a kereskedelmi forgalomban elfogadott szokások és gyakorlatok« kifejezését használja. Sok helyen a K. T. épen csak a »szokás« kifejezésével él. Kétség esetében azt kell felvenni, hogy a hol a K. T. saját intézkedéseivel szemben a szokásra utal, ugy a jogszokást, mint a tényleges szokást érti és pedig nemcsak azért, mert ha a törvény maga nem tesz megkülönböztetést, a magyarázatnak sem szabad tennie, hanem annak megfontolása alapján is, hogy ha a K. T. a szokásra külön is utal, ezt épen azért teszi, mert különben az 1. §. szerint a szokás nem előzhetné meg a törvényes intézkedést, itt pedig kétségtelenül jogszokást ért; másfelől pedig a jogszokás magasabb foka lévén a szokásnak, a kisebb foku tényleges szokás abban benfoglaltnak veendő s mert a szokásra utaló törvényszabály már ez okból csak szerződéspótló természetü lehet.

[3]) Ez annyival inkább lehetséges, mert a legtöbb esetben a jogszokás épen a tényleges szokásból növi ki magát. Néha azonban a megkülönböztetés könnyü; pl. ha meghatározott üzlet különös szokásáról van szó más

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

annál kevésbbé lehet, mert a keresk. jogszokások és a tényleges keresk. szokások tekintetbevétele a jogeldöntésnél lényegesen különböző feltételekhez van kötve. A legfőbb különbség abban áll, hogy, mig a keresk. jogszokások, a mint láttuk, csak annyiban jöhetnek alkalmazásba, a mennyiben a K. T. intézkedéseket nem tartalmaz, addig a tényleges keresk. szokások azonos tekintet alá esnek, mint a felek kifejezett akaratnyilvánitásai; minélfogva a K. T. szabályai ellenére is alkalmazandók, ha ezek szerződéspótló természetüek.[4]) További különbség, hogy, mig a keresk. jogszokások, miként a jogszabályok általában, a felek akaratától függetlenül jönnek alkalmazásba, akár tartották a felek azokat szem előtt, akár nem s habár róluk tudomással sem birtak:[5]) addig a tényleges keresk. szokások, mert a felek akaratnyilvánitásának kiegészitői, csak akkor vehetők figyelembe, ha a felek azokra való vonatkozással szerződtek (v. ö. alább 120. §.). Különbség van végre a két rendbeli keresk. szokások között azoknak bizonyitása szempontjából. Mig ugyanis a keresk. jogszokások, mert jogszabályokat tartalmaznak, bizonyitásra nem szorulnak s a biró által, ha tudomása van róluk, minden hivatkozás és bizonyitás nélkül, hivatalból alkalmazandók; vagy a mennyiben a biró azokat nem ismeri s a felek őt létezésükről meg akarják győzni, törvényes bizonyitási szabályok megtartása nem követelhető:[6])

---

kereskedőkkel vagy a vevő közönséggel szemben: ez csak tényleges szokás lehet.

[4]) És pedig nemcsak keresk. »ügyletek«-ben, mint azt a K. T. 267. §-ának állásából lehetne következtetni. A tényleges szokások épugy, mint a jogszokások, másféle keresk. ügyekben is alkalmazhatók, mert kifejezett törvényes elismerésre nem szorulnak.

[5]) A mennyiben azonban a keresk. jogszokások, mint rendesen, csak szerződéspótló természetüek: a felek azoktól külön kikötéssel épugy eltérhetnek, mint hasonló természetü törvényes szabályoktól.

[6]) V. ö. most kifejezetten 1893: XVIII. tcz. 63. és 215. §§. A mi az alkalmazható bizonyitási eszközöket illeti, különbség teendő a szerint, hogy mi a bizonyitás közvetlen tárgya: a szokás létezése általában, vagy pedig annak egyes esetekben való alkalmazása, a melyből a szokás létezésére csak következtetés vonatik? Az egyes esetek, épugy mint más ténykörülmények, bármely a polg. tvkezés szerint megengedett eszközzel bizonyithatók, tehát nevezetesen esküvel, illetve az 1893: XVIII. tcz. 95. s k. §§. értelmében a félnek eskü alatti kihallgatása által is. V. ö. pl. az e részben egyenlő tényleges szokás alkalmazására nézve: **C.** 304/85. (D. Uj f. 12., 250. l.) Ha ellenben a szokás egészben bizonyitandó, a beismerés és

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

addig a tényleges keresk. szokások, mert a tényálladék alkatrészét képezik, a biró által csak akkor vehetők figyelembe, ha a felek azokra hivatkoztak s a fennálló törvénykezési szabályok értelmében bebizonyittattak.[7])

II. A keresk. jog forrását természetesen csak a keresk. jogszokások képezik. Csakis ezekre gondol a K. T. az id. 1. §-ban.[8]) A tényleges keresk. szokások nem tartalmazván tárgyilagos jellegü jogszabályokat, jogforrás sem lehetnek s azért e helyen nem is jönnek tekintetbe. Róluk a K. T. külön a 267. §-ban intézkedik (l. alább 120. §.). A keresk. jogszokások között is vannak azonban különbségek, melyek azoknak alkalmazását befolyásolják. Különbség származik nevezetesen abból, hogy minő területen birnak érvénynyel? Miként a szokások általában, ugy a keresk. szokások is vagy általánosak, melyek a magyar korona egész területén érvényesek,[9]) vagy részlegesek *(particularisak)*, melyek csak az ország bizonyos részében birnak érvénynyel, vagy épen csak helyi *(localis)* jellegüek.[10]) Feltétlenül alkalmazásba

---

eskü nem alkalmazható, minthogy ezek nem vonatkozhatnak jogra, hanem csak ténykörülményekre (1868 : LIV. tcz. 158., 221. §§.); de igen is a tanubizonyitás. Példa: **C.** 935/84. (D. Uj f. 11., 198. l.). Különösen a kereskedői testületek és szakértők (ellenk. **C.** 378/93. D. Uj f. 35., 153. l.) véleményei (u. n. *parérék)*, birói határozatok, tekintélyes keresk. irók adatai stb. szolgálhatnak a keresk. szokások bizonyitékául. Nálunk a kereskedelmi és iparkamarák törvényes hatáskörébe tartozik a helyi keresk. szokásokról bizonyitványokat adni. (1868. évi VI. tcz. 3. §.)

[7]) V. ö. **C.** 216/98. (D. III. f. 14., 19. l.) Ha azonban a felek beérik annak állitásával, illetve bizonyitásával, hogy ők valamely meghatározott tartalmu tényleges szokásra való tekintettel szerződtek, magának a szokásnak bizonyitása fölöslegessé válik; mert ha bizonyos, hogy a felek akaratnyilvánitása meghatározott tartalom által magyarázandó vagy kiegészitendő, akkor egészen közömbös, vajjon az szokás-e vagy nem?

[8]) Ez eléggé kitünik abból, hogy a keresk. szokások a K. T. és az általános magánjog mellett emlittetnek, nem lehetvén feltételezni, hogy a K. T. nem ugyanazon természetü forrásra gondol, mint a minővel ezek birnak. De kitünik ez a *Tervezet*ből is, mely az 1. cz. indokolásában a keresk. szokásokat kifejezetten mint a »kereskedői világ jognézetei«-t jelöli meg.

[9]) Vannak nemzetközileg érvényes keresk. szokások is, épugy a hogy vannak törvényes szabályok, melyek mindenütt egyenlők. Ez alapon bátran beszélhetünk egyetemes keresk. jogról, csak tudjuk azt, hogy nincs egységes kötelező alapja.

[10]) A K. T. maga is hivatkozik ily helyi szokásokra. Pl. a 284., 328., 340., 376., 377., 397., 547. §§-ban. A helyi szokásokhoz tartoznak azok is,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a K. T. mellett csak az általános keresk. szokások jöhetnek; a részleges és helyi szokások ellenben csak akkor alkalmazhatók, ha a kérdéses keresk. ügy azoknak területébe esik, a minek megitélésénél a jogszabályok területi határaira vonatkozó elvek, vagyis a nemzetközi magánjog szabályai irányadók (l. alább 11. §.). Fontossággal bir továbbá a keresk. szokásoknál az a körülmény, vajjon azok a kereskedelmi forgalomban általában, azaz annak egyes ágaira és az egyes üzletnemekre való tekintet nélkül, vannak-e elfogadva; avagy csak meghatározott keresk. ágakban, egyes különös üzletágakban ismertetnek-e el *(specialis* szokások).[11]) A mennyiben a részleges és különös keresk. szokások az általánosakkal ellentétben állanának, az előbbiek birnak elsőbbséggel.[12])

III. A keresk. szokások és pedig ugy a jogszokások, mint a tényleges szokások, gyakran feljegyeztetnek. Igy különösen kereskedői testületek, keresk. kamarák, tőzsdék, árucsarnokok stb. által. A feljegyzés czélja azoknak létezését megállapitani, bizonyitani; a nélkül azonban, hogy a feljegyzés magában véve az ellenbizonyitást kizárná. Még kevésbbé képes ily, habár hivatalos feljegyzés a keresk. szokások eredeti jellegét megváltoztatni. Ez csak akkor volna lehetséges, ha a feljegyzést eszközlő testület önálló autonomiával birna s az irásba foglalt szokás statutárius jelleggel ruháztatnék fel.[13]) Ilyen önálló autonomiával azonban a kereskedői testületek manapság nem igen birnak (l. alább 139. §.) s ez okból az általuk tekintet nélkül megelőző követésre megálla-

---

melyek, miként a tőzsdeszokások, csak bizonyos helyiségben kötött ügyleteknél fejlődnek ki, feltéve, hogy egyáltalán jogszokások. Általában véve nem tekinthetők ilyeneknek, hanem csak tényleges szokásoknak, miért is a K. T. dispositiv szabályaival ellentétesek is lehetnek. V. ö. ennek elismerését: **C.** 94/98. (D. III. f. 12., 21. l.).

[11]) Különös szokások vannak pl. az árukereskedésben s annak egyes nemeiben, a pénz- és értékpapirkereskedésben, a könyv- és műkereskedésben, a bizományi kereskedésben stb.

[12]) Ez megfelel a különös és általános jog közti viszonynak általában.

[13]) Ez megfelel annak, mikor a törvényhozás teszi a szokást magáévá, a mint hogy a keresk. jog általában a szokásból fejlődött ki (l. fentebb 2. §.). Szokásról ily esetban természetesen nem lehet többé szó; ámbár van rá példa, hogy a szokások mint ilyenek foglaltatnak törvénybe. Ez történt Franciaországban az 1866. junius 13-án kelt törvényben: »*concernant les usages commerciaux*«. (L. szövegét *Pauletnál* id. m. 405. l. és Zeitschr. f. d. ges. Handelsrecht, XII. Beilageheft.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

pitott, de azért mégis szokásoknak vagy épen jogszokásoknak nevezett szabályok sem birnak törvényes erővel, hanem csak szerződési szabályoknak tekintendők, melyek épugy, mint a tényleges szokások, a feleket csak akkor kötik, ha magukat azoknak kifejezetten vagy hallgatag alávetették.[14])

9. §.

Az általános magánjog.

I. Midőn a K. T. az 1. §-ban mint kisegitő jogot az »általános magánjog«-ot jelöli meg, ez nem akarja azt jelenteni, mintha keresk. ügyekben csak azok a magánjogi szabályok nyernének alkalmazást, melyek a magyar korona egész területén érvényesek (u. n. *jus commune*). Általános magánjogról a K. T. csak abban az értelemben beszél, mely a keresk. jog, mint különös magánjoggal szemben való viszonyát fejezi ki (l. fentebb 1. §.). Ez értelemben véve az általános magánjog kisegitő jog keresk. ügyekben akkor is, ha érvénye pusztán részleges *(particularis)* vagy helyi *(localis)*; a mint hogy a magyar korona egész területén alakilag egységes magánjog csak egyes kivételes viszonyokra nézve létezik.[1]) E különbség mindazonáltal nagy fontossággal bir, a mennyiben ugyanis a részleges és helyi magánjog, épugy mint a részleges és helyi keresk. szokások, csak akkor jöhet alkalmazásba, ha a concret keresk. ügy annak területéhez

---

[14]) Ez áll különösen a budapesti áru- és értéktőzsde által közzétett szokásokról, melyek a jelenleg érvényes uj alakban mint »Értéküzleti szokások és az Értéküzleti leszámolás rendje« és »Áruüzleti szokások és az Áruüzleti leszámolás rendje« 1897. augusztus 1-én léptek hatályba. (Hivatalos kiadás. Budapest, 1897.) Ezeket kiegészitik a hajófuvarozásra vonatkozó szokások, melyek 1897. április 1-jén léptek hatályba. Hasonló megállapitás és közzététel történt a fiumei keresk. és iparkamara által 1890-ben e czim alatt: »*Usi di piazza in Fiume*«; továbbá a kőbányai sertéskeresk. csarnok által szintén 1890-ben. Egyes árunemekre vonatkozó szokások megállapitása folyamatban van a budapesti »Kereskedelmi csarnok« részéről. A könyvkereskedésre vonatkozó szokásokat közzétette *Benkó Gyula* Magyar könyvkereskedelmi szokásjog. Budapest, 1889.

[1]) Igy eltekintve is Erdélytől, Fiumétől és a polgárositott magyar Határőrvidéktől: Horvát-Szlavonország az általános magánjog terén, egyes meghatározott viszonyokat kivéve, nincs a közös magyar országgyülésnek alávetve. V. ö. 1868. évi XXX. tcz. 9., 10. és 48. §§. és fentebb 1. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tartozik, mire nézve szintén a nemzetközi magánjog elvei irányadók. Igy különösen az osztrák polg. törvénykönyv, mely nálunk csak mint részleges jog és pedig különböző terjedelemben érvényes,[2]) csak azon a területen és csak annyiban kisegitő jogforrás keresk. ügyekben, a hol és a mennyiben a magánjogi viszonyokra vonatkozó szabályok forrása.[3])

II. Az általános magánjog mint kisegitő jog alkalmazására nézve teljesen közömbös, hogy maga minő forrásból ered: vajjon törvényen, rendeleten, szokáson vagy helyhatósági szabályon alapul-e? Hasonlag közömbös, vajjon a K. T. hatályba lépte előtt vagy után keletkezett-e? A K. T. hatályba lépte után keletkezett magánjogi szabály a keresk. jog különös forrásaiból meritett szabályoknak époly kevéssé derogál, mint ha a kérdéses magánjogi szabály a K. T. hatályba lépte előtt keletkezett. Hogy azonban a törvényhozás ujabb magánjogi törvényt a keresk. törvénynyel és a keresk. szokásokkal szemben derogáló hatálylyal felruházhat, kétséget nem szenved. De szükséges, hogy a magánjogi törvény a derogáló hatályt határozottan kimondja; szabály lévén, hogy általános törvény különös törvénynek magában véve nem derogál.[4]) Ezen kivül tekintetbe veendő még az is, hogy, miután a keresk. jog Magyarország és Horvát-Szlavonország között közös ügy s miután az a kérdés, vajjon valamely viszony a keresk. jog köréből egészben vagy részben kivonassék-e, épugy a keresk. joghoz tartozik, mint ha arról van szó, hogy mi utasittassék hozzá: magánjogi törvény a K. T.-nek csak azon feltétel alatt derogálhat, ha az azt alkotó törvényhozás a keresk. jogra nézve is intézkedhetik. Ezt pedig csak a magyar törvény-

---

[2]) Igy a tulajdonképeni Magyarországon (a magyar polgárositott Határőrvidéktől eltekintve) csak annyiban, a mennyiben a telekkönyvi intézménynyel áll kapcsolatban (Ideigl. törv. szab. I. 19. §.); Erdélyben, a magyar polg. Határőrvidéken és Fiumében csak annyiban, a mennyiben ujabb magyar törvények által hatályon kivül nem helyeztetett; Horvát-Szlavonországban annyiban, a mennyiben ujabb horvát-szlavon törvények nem léptek helyébe.

[3]) Példa: **C.** 734/84. (D. Uj f. 10., 335. l.). Hogy a tulajdonképeni Magyarországon az osztrák polg. tvkönyv a telekkönyvi viszonyokon kivül is alkalmaztatik, az csak tényleges, de nem jogilag szentesitett állapot, mely a magyar magánjog hiányosságában és elavultságában találja alapját. Számos intézkedései azonban Magyarországon már szokásjogi jelentőségre emelkedtek.

[4]) *Lex posterior generalis non derogat priori speciali.*

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hozás teheti. Ellenben a horvát-szlavon országgyülés még a maga területére vonatkozólag sem alkothat oly törvényt, mely a K. T.-nek derogálna.[5])

III. Minthogy a keresk. jog tulnyomóan ugyan, de nem kizárólag magánjog, hanem részben közjogi intézkedéseket is tartalmaz: az általános magánjog mellett kisegitő jog az általános közjog (közigazgatási jog, perjog, büntető jog) is. A K. T. 1. §-a csak a keresk. jog alaptermészetére való tekintettel emliti egyedül az általános magánjogot, a nélkül azonban, hogy a keresk. jog kiegészitését más természetü általános joggal kizárná.[6])

---

[5]) Ez iránt nem foroghat fenn kétség, mert különben Horvát-Szlavonország magánjogi törvény alakjában az egész keresk. törvényt is hatályon kivül helyezhetné. Vitatkozni lehet ellenben a fölött, vajjon a szorosabb értelemben vett magyar törvényhozás is (t. i. a horvát képviselők részvétele nélkül) jogositva van-e a K. T.-nek derogáló magánjogi törvényt alkotni? A magyar törvényhozás már számos törvényt alkotott, melyekben közös tárgyu intézkedések a horvátok közremüködése nélkül történtek. Ilyenek pl. 1876 : XXI. tcz. azon eltérésekről, melyekkel a K. T. a magyar földhitelintézetre alkalmazandó; 1877 VIII. tcz. az 1868 : XXX. tcz. módositásáról (9. §., ennek folytán aztán a horvátok is alkották a megfelelő 1877. évi decz. 8-ki törvényt); u. a. évi XX. tcz. a gyámsági és gondnoksági ügyek rendezéséről (7. §.); u. a. évi XXII. tcz. a kisebb polg. peres ügyekben való eljárásról (46. §.); 1879 XXXIX. tcz. a kisbirtokosok országos földhitelintézetéről; 1881 : XVII. tcz. csődtörvény (257. s k. §.); 1883 : XIX. tcz. a társaskocsiüzlet gyakorlásáról Budapesten; u. a. évi XXV. tcz. uzsoratörvény (16. §.); 1886 : VII. tcz. közjegyzői novella (23., 24. §.). Az 1868 : XXX. tcz. intézkedéseivel azonban ez az eljárás nehezen egyeztethető össze, igy nevezetesen a bennünket e helyen közvetlenül érdeklő 9. §-al, mely a keresk. és a váltójogra nézve s több más közösnek kijelölt ügynél semmi megkülönböztetést nem tesz, némely ügyeket ellenben kifejezetten csak azon feltétel alatt nyilvánit közöseknek, a mennyiben a magyar korona országait közösen illetik vagy érdeklik. — V ö. e kérdésre nézve, mely különösen az alkotandó polgári törvénykönyv szempontjából is fontossággal bir: *Zsögöd* Magy. Igazságügy XXII. 322. l. (a külön magyar törvényhozás jogosultsága ellen); *Szerző* u. o. XXIII. 202. l. (mellette) és ezekre vonatkozólag horvát részről szintén ellene *Bresztyenszky* (a «*Mjesečnik*« horvát jogi közlöny 1885. évfolyamában).

[6]) Mindjárt a **K. T. 2. §.** tartalmazza ennek alkalmazását, kijelentvén, hogy a »hol a jelen törvényben törvényszékekről tétetik említés, azok alatt a keresk. ügyek elintézésére hivatott bíróságok értendők«. E bíróságokat pedig nem a K. T., hanem a törvénykezési törvények, illetve rendeletek határozzák meg. V. ö. fentebb 1. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

10. §.

A kereskedelmi jog időbeli határai.

A keresk. jog szabályai azon időponttól fogva nyernek alkalmazást, melyben hatályba léptek. Ez áll nevezetesen a keresk. törvényről, melynek hatályba léptével egyuttal mindazon régibb törvények és rendeletek, melyek annak tárgyaira s a benne szabályozott viszonyokra vonatkoznak, még ha nem ellentétesek is, hatályon kivül léptek, hacsak általa határozottan fenn nem tartattak [**K. T. 549. §.**].[1])

Valamint azonban a jogszabályokra nézve általában, ugy a keresk. jog szabályaira nézve is az az elv, hogy visszaható erővel nem birnak, azaz hogy a biró azokat oly keresk. ügyekre nem alkalmazhatja, melyek már hatályba léptük előtt keletkeztek, habár még befejezést nem nyertek. Csakhogy a K. T. ezen elv alól kivételeket is tesz, melyeket részint az a körülmény igazol, hogy a jogszabályok nemcsak magánérdekü jelentőséggel birnak; részint annak folytán váltak szükségesekké, hogy az érintett viszonyok tartama gyakran igen hosszu, ugy, hogy ha reájuk nézve a régibb szabályok és berendezések az egész idő alatt fentartatnának, ez sokkal több nehézséggel és hátránynyal járna, mint a mennyit a szerzett jogok elve észszerüen követelhet. E kivételek az »átmeneti és vegyes intézkedések« közt tartalmaztatnak s különösen következőkre vonatkoznak:

---

[1]) Fentartatott kifejezetten: a magy. földhitelintézetre vonatkozó 1871 : XXXIV. tcz. (id. §. 2. bek.), kijelentetvén egyuttal az **561. §**-ban, hogy a kivált szövetkezeti tagok felelősségére és az ellenük támasztható keresetek elévülésére vonatkozó határozatok (236., 238., 254. §§., v. ö. alább 113. §.) reá nem alkalmazandók; továbbá a régi Csődt. hatályának idejére az 1840 : XVI. tcz. 9. §-a a hozomány, hitbér és jegyajándék bejegyzésére nézve (552. §.). A fenn nem tartott régibb törvényeket és rendeleteket illetőleg kiemelendő, hogy alattuk nemcsak azokat kell érteni, melyek egészben a K. T. által szabályozott tárgyakra vonatkoznak, hanem azokat is, melyeknek csak egyes intézkedései birnak ily tartalommal, a meddig ezek az intézkedések terjednek. Pl. az osztrák p. t. a biztositási (1288—1291. §§.) és kiadói ügyletre (1164—1171. §§.) vonatkozólag, az 1868 : LIV. tcz. a keresk. könyvek általi bizonyitásra nézve (173. s k. §§.) stb. Nem értetnek ellenben a régibb keresk. szokások, melyek a K. T. 1. §-a értelmében csak annyiban léptek hatályon kivül, a mennyiben a K. T. intézkedéseket tartalmaz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

1. a keresk. czégjegyzékekre. Ezekre nézve a K. T. rendeli, hogy hatályba léptétől kezdve uj czégjegyzékek nyittatnak s hogy a régibb czégjegyzékekbe bevezetések csak annyiban történhetnek, a mennyiben ezek valamely korábbi bevezetés törlését czélozzák [**K. T. 550. §.**];

2. a czégbejegyzésekre, melyek azon kereskedők által is megtartandók, kik üzletüket a K. T. hatályba lépte előtt már megkezdették, akár voltak bejegyezve, akár nem.[2]) E czélra a most emlitett időponttól számitandó 6 hónapi határidő állapittatott meg [**K. T. 551. §.**], kimondatván egyuttal, hogy az uj czégjegyzékbe történt bevezetés közzétételével vagy a most emlitett határidő elteltével a czégre vonatkozó s az eddigi czégjegyzékben foglalt összes bevezetések hatályukat vesztik [**K. T. 554. §.**];

3. a keresk. czégek mikénti használatára, melyre nézve azonban kimondatik, hogy, ha a K. T. hatályba lépte előtt már használt czég az érintett határidő alatt bejegyeztetik, a törvénynek a czégek használatára vonatkozó korlátozásai (11., 13., 14., 17. és 18. §§., v. ö. alább 26. §.) nem alkalmazhatók [**K. T. 551. §. 2. bek.**];

4. a czégvezetőkre, a kikre nézve rendeltetik, hogy ha a keresk. üzlet tulajdonosa az általa a törvény hatályba lépte előtt adott czégvezetői jogositványt a czégbejegyzéskor vagy az érintett 6 hónap eltelte előtt vissza nem vonja, a czégvezető a K. T.-ben megállapitott hatáskörrel kirendelt czégvezetőnek tekintetik [**K. T. 555. §.**];[3])

5. a keresk. társaságokra. Ezekre nézve kimondatik, hogy a társasági szerződések és alapszabályok azon intézkedései, melyek a K. T. szerződésileg, illetve alapszabályilag meg nem változtatható, különösen a társaságnak harmadik személyek elleni jogviszonyaira vonatkoznak, az érintett határidő elteltével vagy a czégbejegyzés közzétételével hatályukat vesztik. [**K. T. 556., 559. §§.**] Különösen a K. T. előtti gyakorlat szerint keletkezett részvénytársaságokra és a szövetkezetekre nézve kimondja a törvény, hogy azok az uj czégjegyzékekbe az esetben is bevezetendők ugyan, ha keletkezésük tekintetében a K. T. által megállapitott kellékeknek meg nem felelnek [**K. T. 557. §.**], tartoznak azonban alapszabályaikat az emlitett határidő alatt a K. T. értelemben módositani [**K. T. 558. §.**];

---

[2]) Feltéve, hogy a K. T. értelmében egyáltalában kereskedőknek tekintendők. A kereskedői minőség épugy mint a személyminőségek általában, melyek szerzett jogoknak nem tekinthetők, mindig a hatályban lévő törvény szerint itélendő meg. Ennek folytán pl. a kufárok és házalók, a kik az 1864. évi czégrend. értelmében csak kötelezve nem voltak a bejegyzésre (2. §.), de jogositva igen, még akkor sem jegyeztethették be magukat az uj czégjegyzékbe, ha a régiben már be voltak jegyezve (v. ö. alább 17. §.).

[3]) A K. T. visszaható ereje azonban e részben csak annyiban bir jelentőséggel, a mennyiben a korábbi törvények szerint a czégvezető hatásköre harmadik személyek irányában korlátozható volt, maga a hatáskör lényegileg azonos lévén. V. ö. 1840 : XVI. tcz. 49., 51. §§. Vajjon a kereskedő maga az érintett határidő alatt bejegyeztette-e magát vagy nem, a vissza nem vont czégvezetői jogositvány fennállására nézve közömbös. **C.** 517/86. (D. Uj f. 16. 6. l.), 605/86. (P. T. XIII. 15. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

6. a keresk. könyvekre, ugy azonban, hogy a K. T. hatályba léptéig történt bevezetések bizonyitó erejére és ennek tartamára nézve a korábbi törvények alkalmazandók [**K. T. 563. §.**];

7. az elévülésre, mely azonban, ha a K. T. hatályba lépte előtt már megkezdetett, csak akkor esik a K. T. határozatai alá, ha az elévülési idő a korábbi törvények szerint hosszabb; mig ha ezek szerint az elévülés betöltésére a K. T.-ben megállapitott elévülési határidőnél rövidebb idő kivántatik, a K. T.-nek az elévülésre vonatkozó határozatai nem alkalmazandók [**K. T. 564. §.**];[4])

8. a hiteles alkuszok intézményére, mely a K. T. hatályba léptétől megszüntnek nyilvánittatik, köteleztetvén egyuttal az alkuszok könyveiket az emlitett határidő alatt az illetékes törvényszéknél letenni. A törvény hatályba léptéig vezetett alkuszi könyvek és kiállitott kötlevelek bizonyitó ereje szintén az előbbi szabályok szerint itélendő meg [**K. T. 565. §.**]; végül

9. a női hozomány, hitbér és jegyajándéknak az 1840. évi XVI. tcz. 9. §-a által előirt bejegyzésére nézve, kimondatván, hogy, ha azok az emlitett határidő alatt az uj czégjegyzékbe be nem jelentetnek, a mi a nő által is történhetik, csődbeli elsőbbségüket elvesztik. [**K. T. 552. §.**][5])

11. §.

A kereskedelmi jog területi határai.

I. A magyar keresk. jog a magyar korona területén nyer alkalmazást (l. fentebb 1. §.). Valamint azonban az általános magánjog, ugy a keresk. jog hatálya sem esik mindig össze annak uralmi területével; sőt a nemzetközi kereskedelmi összeköttetések sürüségénél fogva a keresk. jog terén még gyakrabban fordulhat elő, hogy a magyar biró nem a hazai, hanem külföldi jog szerint tartozik itélni. Történhetik ez nevezetesen akkor, ha magyar honpolgárok külföldön, vagy külföldiek a belföldön keresk. ügyletekkel foglalkoznak,[1]) a mi, a müvelt államok mai jogállapotát

[4]) Az a törvény nyer tehát alkalmazást, mely az adósra nézve kedvezőbb. Hasonlag a büntetőjogi elévülésre nézve 1880 : XXXVII. tcz. 32. §. Az általánosan elfogadott magánjogi elveknek ez nem felel meg, mert ezek szerint a be nem fejezett elévülés nem adván szerzett jogot, az uj törvény akkor is alkalmazandó, ha hosszabb elévülési időt szab, mig ha rövidebb időt állapit meg, ezen idő csak az uj törvény hatályba léptétől számitható. V. ö. **C.** 31.896/96. (D. III. f. 6., 21. l.). Még nagyobb eltérés a Váltó T.-ben, melynek 117. §-a szerint mindig az előbbi törvény irányadó. V. ö. *Szerző* Váltójog 12. §. Igy van ez szabályképen az osztrák polg. tvk. szerint is. V. ö. 1852. kihird. nyiltp. XII. cz. 6. pont.

[5]) V. ö. ehhez 1881 : XVII. tcz. 267. §. és alább 21. §. 12. jegyzet.

[1]) V. ö. **C.** 704/94. (D. III. f. 1., 61. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tekintve, általánosságban sehol sem esik megszoritás alá s a hazai jog által is megengedtetik.[2]) Különösen jogukban áll az idegeneknek a kereskedés gyakorlása végett ugy személyesen az országba jönni, mint meghatalmazottjaikat, utazóikat ide küldeni; továbbá nemcsak átmenetileg tartózkodhatnak az országban keresk. ügyletek megkötése végett, hanem jogositva vannak itt állandóan is letelepedni s akár önálló üzletet, akár fióktelepet állitani, az sem tévén elvileg különbséget, vajjon a kereskedés egyénileg, vagy társas módon gyakoroltatik-e? E kereskedési szabadságnak csak az az egy általános feltétele van, hogy a külföldi állam azt a magyar honpolgárokkal szemben szintén elismerje, vagyis hogy közte és a magyar birodalom között e részben u. n. viszonosság *(reciprocitas)* létezzék. A legtöbb állammal azonban a viszonosság szerződésileg ki van kötve.[3]) Szerződés hiányában és vita esetén az idegen annak tényleges gyakorlását bizonyitani tartozik.[4]) Hogy kivételesen egyes üzletnemek külföldiek által nem

[2]) Legalább annyiban, a mennyiben bel- és külföldiek közt nem tesz különbséget. Igy különösen Ipart. 1. §. De kifejezetten is egyenlősiti a külföldieket a honpolgárokkal az osztr. p. t. 33. §-a. Egyébiránt már az 1492. évi LXXXIV. tcz. kimondja, hogy: »*mercatores forenses et extranei, cujuscunque nationis existant, ad mercandum, seu forisandum in medium regni, ad loca alias consueta, ad forisandum et emendum ac cambiendum deputata, negotiationes suas peracturi accedant*«.

[3]) Igy nevezetesen a következő államokkal: Ausztria (1878 : XX. és 1887 : XXIV. tcz.); Belgium (1892 : VIII. tcz.); Bulgária (1897 : XIX. tcz.); Dánia (1887 : XXXVI. tcz.); Egyptom (1890 : XLI. tcz.); Északamer. Egyesült-Államok (1827. aug. 27. keresk. szerz.); Francziaország (1884 : VI. és 1885 : XXVI. tcz.); Görögország (1887 XXXVII. tcz.); Japán (1898. évi XXXII. tcz.); Korea (1893 : XXVII. tcz.); Nagybrittania (1876 : XLIX. tcz.); Németalföld 1867. márcz. 26. keresk. szerz.); Németország (1878. évi XXXVI., 1888 : V., 1892 : III. tcz.); Olaszország (1888 : XV., 1892 : VI. tcz.); Oroszország (1860. szept. 2/14. keresk. szerz. és 1894 : XXI. tcz.); Portugallia (1872 : XXX. tcz.); Románia (1894 XIV. tcz.); Spanyolország, (1881 : XVI., 1895 : XXV. tcz.); Svájcz (1888 : XXXVII., 1892 : VII. tcz.); Svéd- és Norvégország (1874 : XII. és 1894 : XXI. tcz.); Szerbia (1882 : XXX. 1893 XX. tcz.); Zanzibár (1889 III. tcz.).

[4]) A bizonyitásra nézve irányadó az 1868 LIV. tcz. 545. §-a, melynek értelmében a viszonosság igazolására nézve kiállitott bizonyitványoknak a külföldi követség hitelesitésével kell ellátva lenniök. Nem elég pedig egyes eseteket igazolni, melyekben a magyar honpolgárok a belföldiekkel egyenlő bánásmódban részesültek, hanem ki kell mutatni, hogy a viszonosság mint állandó jogszabály követtetik. Ez áll a viszonosság bizonyitásáról minden más kérdésben is.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

gyakorolhatók, a kereskedési szabadság általános elvét le nem rontja, a mint hogy ily kivételek annak szerződési kikötése esetében is fenn szoktak tartatni.[5])

II. A mi a nemzetközi összeköttetésekből eredő jogviszonyokra alkalmazandó jogot közelebbről illeti: erre nézve a keresk. jog általában intézkedéseket nem tartalmaz. A K. T. csak a külföldi részvénytársaságok, szövetkezetek és biztositó vállalatok belföldi letelepedésének feltételeit állapitja meg (l. alább 99., 186. §§.). Egyebekben tehát az általános magánjognak a jogszabályok területi határaira vonatkozó elveire, az általános nemzetközi magánjog szabályaira vagyunk utalva, melyek első sorban a fennálló tételes törvényekből,[6]) s a mennyiben ezek nem intézkednek, a nemzetközi szokásból és a viszonyok természetéből meritendők. Ezeknek alapul vétele mellett kell a keresk. jog különös viszonyaira nézve is megállapitani, vajjon azokra a hazai vagy pedig a külföldi s melyik külföldi jog alkalmazandó? a mi azonban már azért sem könnyü feladat, mert a tudomány és gyakorlat az általános elvek iránt is még csak kivételesen jutott megállapodásra. E nehézségek daczára megkisértjük a helyes feleletet némely általánosabb jelentőségü és gyakrabban előforduló kérdésre:[7])

---

[5]) Ily kivételek különösen a házalás, az alkuszi üzlet és a gyógyszerészet tekintetében állapittattak meg.

[6]) Nálunk az osztr. p. t. állit fel szabályokat a nemzetközi magánjogra nézve. V. ö. ennek 34—37. és 300. §§-t. Ehhez hozzájárul a bizonyitásra nézve: 1868 : LIV. tcz. 157., 179., 180., 545. §§. és 1893 : XVIII. tcz. 63., 215. §§. Továbbá a polgári jogsegélyre nézve általában a *Haágában* létrejött nemzetközi egyezmény beczikkelyezéséről szóló 1899 : XIII. tcz. A váltójog területi határaira nézve l. V. T. 95—97. §§. és hozzá: *Szerző* Váltójog 84. §.

[7]) A keresk. jogot tárgyaló munkák alig foglalkoznak e kérdésekkel. Rendesen csak a nemzetközi magánjog általános elveire történik utalás. Igy különösen *Goldschmidt* id. m., *Endemann* Handbuch d. Handels-, Wechsel- und Seerechts és *Massé* id. m., melyekben a nemzetk. magánjog elég nagy figyelemben részesül, sőt utóbbiban rendszeresen tárgyaltatik, sem mennek nagyon bele a keresk. jogot érdeklő különös részletekbe. Kivétel *Lyon-Caen et Renault* id. m. De a nemzetközi magánjogot általában tárgyazó munkák is csak ritkán terjeszkednek ki a keresk. jog területi határaira. Legtöbbet találni a következőknél: *Asser* Schets van het International Privaatregt. Amsterdam, 1879., német ford. *Cohn*tól 1880., franczia *Riviert*ől 1884.; *Bar* Theorie u. Praxis des Internationalen Privatrechts. 2. kiadás, 2. köt. 1889.; *Weiss* Traité théorique et pratique de droit internat. privé. 4. köt. Paris, 1902; *Meili* Das internationale Civil- u. Handelsrecht 2 köt. Zürich,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

1. A külföldiek személyes képessége keresk. ügyletekkel foglalkozni, azon állam törvénye szerint itélendő meg, melynek polgárai.[8]) Belföldön kötött ügylet azonban akkor is érvényes, ha a külföldi a belföldi törvény szerint foglalkozhatik keresk. ügyletekkel.[9])

2. A kereskedői minőség megitélésénél azon állam törvénye irányadó, melynek területén az illetőnek keresk. telepe van, vagy ha több telepe volna, a hol a főtelep fekszik.[10]) Ha azonban külföldi ember a belföldön bárcsak fióktelepet állit, az ennek alapján szerzett minőség a hazai törvény szerint itélendő meg s ugyancsak a hazai törvénynek lesz az illető alávetve mindazon jogi következményekre nézve, melyek a kereskedői minőségből folynak.[11]) Más szóval az idegen, ha az országban állandóan kereskedéssel foglalkozik, a honpolgárokkal egyenlő minősités és bánásmód alá esik. Ez következik az erre vonatkozó szabályok közrendi természetéből, de a viszonosság elve alapján sem követelheti az

1902; *Vincent et Penaud* Dictionnaire de droit internat. privé. Paris, 1887. és Supplément 1888. és 1889. Továbbá a *Clunet* által kiadott *Journal du droit internat. privé*-ben. A hazai irodalomban l. *Szántó Mihály* Nemzetközi magánjog Budapest, 1893. 240. s k. l. Hasznos anyaggyüjteményt adott ki *Meili* Die Kodifikation d. internat. Civil- u. Handelsrechts. Lipcse, 1891. Egyes kérdések közül leginkább a keresk. társaságok nemzetközi jogállása tárgyaltatott számos, tulnyomóan franczia monografiákban. Összhangzás, valamint általában a nemzetk. magánjog terén, ugy a keresk. jogra vonatkozó kérdéseknél is csak kivételesen tapasztalható.

[8]) Ez megfelel azon határozottan tulsulyban lévő felfogásnak, hogy a jog- és cselekvési képesség a honosság s nem a lakhely *(domicilium)* alapján határoztatik meg. E mellett nyilatkozott a IX. magyar jogászgyülés is: *Biermann Mihály* kitünő véleménye alapján. (Évkönyv I. 3. s k. l., II. 13. s k., 279. s k. l.) A honossági elvet követi az osztr. p. t. (4., 34. §§.) és a Váltó T. (95. §.) is. L. utóbbira nézve *Szerző* Váltójog 84. §.

[9]) A honpolgárok érdekében felállitott kivétel, mely az általános nemzetk. magánjog terén is elismertetik. Felállitja e kivételt a Váltó T. 95. §. 2. bek. is.

[10]) A lakhely elvével ez teljesen összhangzásban áll, mert a telep a kereskedő kereskedelmi lakhelye (l. alább 20. §.), ettől különböző polgári lakhely pedig keresk. ügyekben nem jöhet tekintetbe. A honosság pedig azért nem lehet irányadó, mert a kereskedői minőség nem a személy benrejlő tulajdonsága, hanem foglalkozásának következménye.

[11]) Czég minősége (ellenk. **B. T.** 1658/77. D. 28., 256. l. külföldi részvénytársaságra nézve), czégbejegyzés, keresk. könyvek vezetése, leltározás, mérlegszerkesztés stb. Hasonlóképen alá van vetve a külföldi az Ipartörvény követelményeinek.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

idegen, hogy saját hazája törvénye értelmében az országban esetleg még előnyösebb helyzete legyen mint a honpolgároknak.[12])

3. A keresk. könyvek kellékei az okiratok kellékeire általában vonatkozó szabály értelmében *(locus regit actum)* azon állam törvényei szerint birálandók el, melynek területén a könyvek vezettetnek.[13]) Bizonyitó erejük mérve és tartama ellenben a belföldi jog *(lex fori)* szerint itélendő meg.[14])

4. A keresk. meghatalmazottak jogviszonyait ugy a főnökhöz, mint harmadik személyek irányában (hatáskör stb.), a főnök keresk. telepének, illetőleg azon telep joga szerint kell megitélni, melyen alkalmazva vannak.[15])

5. A keresk. társaságok minősége, jogi természete és jogviszonyai azon állam törvénye szerint itélendők meg, melyhez a társaság tartozik.[16]) Ezen állami hozzátartozóság pedig, vagyis a

---

[12]) A viszonosság sohasem értetik ugy, mintha a külföldiek oly bánásmódban volnának részesitendők, melyben hazájukban részesülnek, hanem csak azt foglalja magában, hogy oly bánásmódban részesüljenek, mint a honpolgárok. Többre az idegenek észszerüen nem tarthatnak igényt s a nemzetközi szerződésekben is csak ez biztosittatik. Ez a viszonosság alaki viszonosságnak is neveztetik, ellentétben az u. n. anyagi viszonossággal, mely a megtorlást *(retorsio)*, vagyis azt jelenti, hogy a külföldiek oly bánásmód alá esnek, melyben a honpolgárok a külföldi államban részesülnek, ha ez a belföldiekkel szemben kedvezőtlenebb. Utóbbi a kereskedés gyakorlására nézve sincs kizárva s a részvénytársaságok, szövetkezetek és biztositóvállalatok tekintetében azt maga a K. T. is rendeli. V. ö. 217. §. 3. pont.

[13]) V. ö. 1868 : LIV. tcz. 179. §., mely szerint a külföldiek a viszonosságon felül igazolni tartoznak, hogy az illető állam törvényei szerint bizonyitó erejü könyvek vitelére jogositvák s hogy könyveiket azon törvények szabályai szerint vitték. Ez nyilván a külföldön vezetett könyvekre vonatkozik; mig ha a külföldi a belföldön vezet könyveket, ezek a belföldi törvény alatt állanak. V. ö. id. t. 180. §. is az okiratokra nézve általában.

[14]) A perjog terén uralkodó területiségi elv értelmében, bár sokan a bizonyitást az anyagi jogra tartozónak tekintvén, az erre vonatkozó szabályok alkalmazását követelik. V. ö. *Szerző* Polg. törvénykezés rendje I. 8. §. Az általunk a keresk. könyvekre nézve vallott felfogás határozett kifejezést nyert a Szerbiával kötött jogsegélyszerződésben: 1882. évi XXXII. tcz. 1. cz. V. ö. *Magyary G.* is: A magyar polg. perjog nemzetközi vonatkozásai. Bpest, 1902. 87. s k. l.

[15]) A keresk. meghatalmazottak az üzletnek kiegészitő szervei, nem alkalmazható tehát reájuk más jog, mint a mely alatt a kereskedő üzletére nézve áll.

[16]) Ezen jog szerint kell megitélni, vajjon a társaság keresk. társaság-e, bir-e jogi személyiséggel, kik és miképen képviselik a társaságot, minő a tagok felelőssége stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

keresk. társaságok nemzetisége, a társaság székhelye által állapittatik meg.[17]) Ha azonban külföldi társaság belföldön fióktelepet állit, a társaság és itteni képviselőinek minősége s az ebből folyó következmények, épugy mint az egyes kereskedőnél, a belföldi törvény szerint itélendők meg.[18])

6. Az egyes kereskedelmi ügyletek ebbeli minősége rendszerint azon ország törvénye szerint birálandó el, melynek területén az ügylet megköttetett *(lex loci contractus).*[19]) A mennyiben azonban az ügylet minőségétől a birói hatáskör függ, a belföldi törvény irányadó.[20])

III. A külföldi jog alkalmazása elvileg épugy hivatalból foglalhat helyet, mint a belföldi jog alkalmazása s csak abban van különbség, hogy a biró a külföldi jogot ismerni nem köteles, minélfogva, ha tényleg nem ismeri, annak bizonyitása válik szükségessé, mi mellett azonban a biró a felektől fel nem hozott forrásokat is felhasználhat és az e végre szükséges lépéseket hivatalból is megteheti.[21]) Ha ily módon a külföldi jog ki nem

---

[17]) Ettől független állami hozzátartozóság, miként a természetes személyeknél, nem képzelhető. A székhely irányadó akkor is, ha a társasági szerződés más országban jött létre, s habár a társaság tagjai más állam polgárai. V. ö. **K. V. T.** is. (Jogt. Közl. 94. 49. sz.) Az sem jön kérdésbe magában véve, hol van a vállalat tárgya? Igy pl. külföldön székelő társaság, melynek a belföldön gyára, bányája, vasutja van: külföldi társaság.

[18]) Igy pl., ha külföldi kölcsönös biztositó társaság, mely a külföldi törvény szerint nem keresk. társaság, sem a szövetkezetekhez nem számittatik (igy Németországban), belföldön fióktelepet állit, az itt mégis keresk. társaságnak, nevezetesen szövetkezetnek tekintendő.

[19]) Azon tulsulyban lévő és szabályképen nálunk az osztr. p. t. (36., 37. §§.) által követett felfogás értelmében, hogy a megkötési hely törvénye az, mely a szerződések minőségére és hatásaira nézve a felek akaratának megfelel, hacsak világosan más törvényt nem tartottak szem előtt. Csak Németországban kerekedett felül *Savigny* óta az a nézet, hogy a teljesitési hely törvénye irányadó. L. ez értelemben **C.** is 704/94. (D. III. f. 1., 61. l.) és 440/95. (Jogt. K. 95. 45. sz.). Másutt a teljesitési hely törvénye legfelebb azokra a kérdésekre alkalmaztatik, melyek közvetlenül a teljesitésre vonatkoznak s ezt követi a K. T. is a 326. §-ban (l. alább 145. §.).

[20]) Azaz az ügyletek alaki értelemben vett keresk. minősége, a mi perjogi kérdés lévén, a területiségi elv alá esik.

[21]) V. ö. 1893 : XVIII. tcz. 63., 215. §§. Másként az 1868 : LIV. tcz. 157. és 545. §§. szerint.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

derithető, az veendő fel, hogy a külföldi jog a hazaitól nem különbözik s ehhez képest a hazai jog alkalmazandó.[22])

12. §.

A kereskedelmi jog irodalma.[1])

I. Jóllehet a keresk. jog már a középkorban fejlődött ki, irodalma csak az ujkorban veszi kezdetét és pedig először Olaszországban. A keresk. szokások és statutumok, valamint a keresk. bíróságok döntvényei bő anyagot szolgáltattak részben igen beható vizsgálatokra, melyek még jelenleg is nagy értékkel birnak.

Straccha Tractatus de mercatura seu mercatore. Velencze, 1553. Azon felül több más értekezés. — *Scaccia* Tractatus de commerciis et cambio. Róma, 1618. — *Ansaldus de Ansaldis* Discursus legales de commercio et mercatura. Róma, 1689. — *Casaregis* Discursus legales de commercio. 2 köt. Genua, 1707. — *Marquardus* Tractatus politico-iuridicus de iure mercatorum et commerciorum singulari. 2 kötet. Frankfurt, 1662.

II. A XVII. század vége felé élénk irodalmi tevékenység fejlődik ki Franczia országban, különösen az 1673. és 1681. évi keresk. törvények folytán, melyek beható magyarázat tárgyává tétettek; mig a *Code de Commerce* megalkotása után a franczia nemzetnek a keresk. jog irodalmában is vezérszerep jut.

Savary Le parfait négociant. Páris, 1675. Irt számos szakértői véleményt *(parères)* is, melyek összegyüjtve 1688-ban adattak ki. — *Bornier* Edit du roy servant de reglement pour le commerce. Páris, 1678. — *Jousse* Commentaire sur l'ordonnance du commerce. Páris, 1755. — *Pardessus* Cours de droit commercial. 4 kötet. Páris, 1814—1816. Később 6 kötetben, 6. kiadás ismét 4 kötetben *Rozière*től. Páris, 1856—1857. — *Fréméry* Études de droit commercial. Páris, 1833. — *Bravard-Veyrières* Traité de droit commercial. Kiadta *Demangeat* 6 kötet. Páris, 1862—1875. 2. kiadás 1888—92. — *Massé* Le droit commercial dans ses rapports avec le droit des gens et le droit civil. 6 kötet. Páris, 1844—1848.; 3. kiadás 4 kötetben 1873—1874. — *Delamarre et Lepoitvin* Traité du contrat de commission et des obligations conventionelles en matière de commerce. 6 kötet. Páris, 1840—56.; 2. kiadás 1861-ben ezen czim alatt: Traité théorique et pratique de droit commercial. —

---

[22]) V. ö. **C.** 58/84. (D. Uj f. 9., 258. l.), **B. T.** 4242/77. (D. 28., 267. l.) és *Szerző* Váltójog 84. §. Ez ki nem kerülhető, ha azt akarjuk, hogy a biró, a mire törvénynél fogva kötelezve van (1869 : IV. tcz. 22. §.), itéljen.

[1]) E helyütt csak a jelesebb általános jelentőségü munkákat emeljük ki, fentartván magunknak, hogy az illető helyeken még további irodalmi közléseket tegyünk. A kiadási év az első kiadásra vonatkozik, ha más nincs kitéve.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Bédarride Droit commercial. Commentaire du code de commerce 18 köt. Páris, 1854 óta. Egyes kötetek ujabb kiadásokban. — *Alauzet* Commentaire du code de commerce et de la législation commerciale. 4 köt. Páris, 1856—1857.; 3. kiadás, 8 köt. 1879. — *Boistel* Cours de droit commercial. Páris, 1875. 4. kiad. 1890. — *Lyon-Caen et Renault* Précis de droit commercial. 2 köt. Páris, 1875—1885. 2. kiadás 10 kötetben e czim alatt: Traité de droit commercial. 1888-tól (eddig 8 kötet) részben 3. kiad. 1889-től. — *Thaller* Traité élémentaire de droit commercial. Páris, 1897—98. 2. kiad. 1900. — *Valabrègue* Nouveau cours de droit comm. Páris, 1898. — *Nouguier* Des tribunaux de commerce, des commerçants et des actes de commerce. 3 kötet. Páris, 1844. Szótárak: *Devilleneuve et Massé* Dictionnaire du contentieux comm. et industriel. 6. kiadás *Dutruc*től 2 kötet. Páris, 1875. — *Goujer et Merger* Dictionnaire de droit comm. 3. kiadás *Ruben de Coudert*ól 6 kötet. Páris, 1877—81.; Supplément 2 köt. 1897—98. — Birói gyakorlat: *Sirey et Gilbert* Code de commerce annoté. Páris, 1851. Supplément 1866. 3. kiad. 1898. — *Muzard* Répertoire alphabétique de jurisprudence commerciale. 2 köt. Páris, 1891. — Folyóiratok: *Thaller* Annales du droit commercial français, étranger et international. 1885 óta. — *Teulet et Camberlin* Journal des tribunaux de commerce. 1852 óta. — *Le Hir* Revue de droit commercial, 1837 óta.

III. A belga irodalom a belga keresk. jog revisiója előtt szorosan a franczia irodalomhoz csatlakozott. A revisió óta önállóbb.

Namur Le code de commerce belge revisé, 3 kötet. Bruxelles, 1876—1877. 2. kiadás. 1884. — *Nyssens et Debaets* Commentaire législatif du code de commerce. 3 köt. Bruxelles, 1881—1888. — *Beltjens* Encyclopédie du dr. com. belge 4 köt. Paris, 1899—1900.

IV. Az olasz irodalom sokáig pangott s legujabb időig a franczia irodalom kizárólagos befolyása alatt állott. A K. T. revisiója óta s a német irodalom hatása alatt nagyobb lendületet vett.

Borsari Il codice di commercio del regno d'Italia. 2 kötet. Torino, 1868—1870. — *Carnazza-Puglisi* Il diritto commerciale secondo il codice di commercio del regno d'Italia. 2 kötet. Milano, 1868. — *Vidari* Corso di diritto commerciale. 9 kötet. Milano, 1877—1889. 5. kiadás 1900 óta. — *Marghieri* Il diritto commerciale italiano. 2. kiad. 3 kötet. Napoli, 1886—1893. — *Castagnola e Gianzana* Codice di commercio, testo, fonti, commenti et giurisprudenza, füzetekben. Torino, 1883 óta. — *Ascoli, Bolaffio, Cuzzeri, Marghieri, Supino* etc.: Il Codice di commercio italiano commentato, füzetekben. Verona-Padova, 1883 óta. — *Galdi* Codice di commercio. 2 kötet. Napoli, 1884. — *Franchi* Manuale del diritto commerciale italiano. 2 kötet. Torino, 1890. — *Vivante* Trattato di diritto commerciale. 4 kötet. Torino, 1893—1900. — Folyóirat: *Supino e Serafini* Diritto commerciale. Pisa, 1883 óta; — *Vivante e Sraffa* Rivista di diritto commerciale, industriale e marittimo. Milano, 1903 óta.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

V. Gazdag és önálló irodalmat mutat fel Németalföld.

Holtius Voorlezingen over handels- en zeeregt. 3 köt. Utrecht, 1861. — *Wal* Het Nederlandsche handelsregt. 3 kötet. Leyden, 1861—1870. — *Diephuis* Handbook voor het Nederlandsche handelsregt. 3 kötet. Groningen, 1865—1867. — *Kist* Beginselen van handelsregt. 6 kötet. Amsterdam, 1867—1877. 2. kiad. 1874—84. — *Asser* Schets van het Nederlandsche handelsregt. 4. kiadás. Amsterdam, 1885. — *Molengraaff* Leidraad by de beoefning van het Nederlandsche handelsregt. Haarlem, 1889.

VI. A spanyol és portugalliai irodalomból említést érdemelnek:

Tapia Elementos de jurisprudencia mercantil. Paris, 1870. — *Gomez de la Serna* Codigo de comercio. 6. kiadás. Madrid, 1875. — *Eixala* Instituciones de derecho mercantil de España. 5. kiadás. Barcellona és Madrid, 1870. — *Reus y Garcia* Codigo de commercio de 1885 commentado. Madrid, 1886. — *Soler y Castello* Codigo de comm. comentado. Madrid, 1886. — *Estasén* Instituciones de derecho mercantil. 7 köt. Madrid, 1890—1895. — *Alvarez del Manzano* Curso de derecho mercantil. Madrid, 1890—1897. — *Carreras y Gonzáles* és *Gonzáles Revilla* Derecho mercantil. 2. kiadás. Madrid, 1893. — *Elmore* Tratado de derecho mercantil. 2 köt. Madrid, 1900. — *Da Silva Lisboa* Principios di direito mercantil. 7 köt. Lissabon, 1810—1828. — *Azevedo e Silva* Commentario ao novo Codigo commercial portuguez. Lissabon, 1888—89.

VII. Az angol-amerikai irodalom általános kereskedelemjogi művekben aránylag szegény. A keresk. jog tulnyomóan a polgári jog körében és külön monografiákban tárgyaltatik.

Smith Compendium of mercantile law. London, 1834. 10. kiadás *Macdonell* és *Humphreys*től 2 köt. London, 1890. — *Chitty* Treatise on the laws of commerce. 4 köt. London, 1824. — *Levi* Commercial law, its principles and administration. 2 köt. London, 1850—1852. 2. kiad. e czim alatt: International commercial law. 2 kötet. London, 1863. — *Bell* Commentaries on the law of Scotland and on the principles of mercantile jurisprudence. 7. kiadás. 2 kötet. Edinburg, 1870. — *Addison* On contracts, 8. kiadás *Smith*től. London, 1883. — *Anson* Principles of the English law of contract and of agency. 5. kiadás. Oxford, 1888. — *Pollock* Principles of contract. 4. kiadás. London, 1885. — *Hurst* és *Cecil* Principles of Commercial law. London, 1891. — *Stevens* Elements of mercantil law. 3. kiad. London, 1900. — *Kent* Treatise on commercial and maritime law. London, 1837. 12. kiadás. 1873. Kivonat szerző: Commentaries on American law cz. 4 kötetes munkájából, melynek II. és III. kötete a kereskedelmi jogra vonatkozik. — *Parsons* Laws of business. Hartford, 1887. és The law of contracts. 7. kiad. 3 kötet. Boston, 1873. — *Wharton* Commentary on the law of contracts. 2 kötet. Philadelphia, 1882.

VIII. A német-osztrák irodalom a német K. T. előtti időben meglehetősen szegény. Azóta gazdagabb és egyes képvise-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lőiben más nemzeteket felülhalad. A külön kereskedelemjogi munkák mellett egyes közös és részleges magánjogok fölött irt művek is tárgyalják a keresk. jogot.

Brinckmann Lehrbuch des Handelsrechts, folytatva *Endemann* által. Heidelberg, 1853—1860. — *Thől* Das Handelsrecht, 2 köt. Göttingen, 1841. (a II. kötet váltójog). Az I. kötet 5. kiadása a német K. T. alapján átdolgozva 2 kötetben 1875—76., 6. kiadás egy kötetben 1879. Ehhez egy III. kötet 1880-ban, mely a fuvarozási ügyletet tárgyazza. — *Goldschmidt* Handbuch des Handelsrechts. I. kötet 2 részben. Erlangen, 1864—1868. 2. kiadás: I. kötet, Stuttgart, 1875., II. kötet 1. füzet 1880., 3. kiadás. I. kötet 1. füzet 1891. A legkitünőbb mű, mely a keresk. jog terén megjelent; annál nagyobb kár, hogy nincs befejezve. E mellett System des Handelsrechts im Grundriss 1887. 4. kiadás. Stuttgart, 1892. — *Endemann* Das deutsche Handelsrecht. Heidelberg, 1865. 4. kiad. 1887. és többek közreműködésével: Handb. des deutschen Handels-, See- und Wechselrechts. 4 köt. Lipcse 1881—84. — *Hahn Frigyes* Kommentar zum allg. deutschen Handelsgesetzbuch. 2 köt. Braunschweig, 1862—1867. 2. kiad. 1871—1883. 4. kiad. I. köt. 1894. — *Anschütz* és *Völderndorff* Kommentar z. allg. d. Handelsgesetzbuch. 3 köt. Erlangen, 1867—1873. 2. kiad. *Allfeldt*ől 1894. — *Puchelt* Kommentar z. allg. d. Handelsgesetzbuch. 2 köt. Lipcse, 1874. 4. kiadás *Förtschtől* 1893—1894. — *Makower* Das alg. d. Handelsgesetzbuch mit Kommentar. 1862. 12. kiadás az uj K. T. alapján 1898—1904., II. köt. tengerjog *Loewe*-től 1900. — *Keyssner* Allg. d. Handelsgesetzbuch. Stuttgart, 1878. — *Behrend* Lehrbuch des Handelsrechts. I. kötet. Berlin és Lipcse, 1880—96. — *Cosack* Lehrbuch d. Handelsrechts. Stuttgart. 4. kiadás az uj K. T. alapján 1898. 6. kiadás 1903. — *Gareis* és *Fuchsberger* Das allg. d. Handelsgesetzbuch. Berlin, 1891. — *Staub* Kommentar zum allg. d. Handelsgesetzbuch. 6. és 7. kiadás az uj K. T. alapján. Berlin, 1899—1901. — *Lehmann* és *Ring* Kommentar zu den Nebengesetzen. Das Handelsgesetzbuch. I., II. Berlin, 1899—1902. — *Düringer* és *Hachenburg* Handelsgesetzbuch, auf der Grundlage des bürgerlichen Gesetzbuchs erläutert. 2 köt. Mannheim, 1899—1901. — *Goldmann* Handelsgesetzbuch 1900. — *Ritter* Die allg. Lehren des Handelsrechts. Berlin, 1900. — *Stubenrauch* Handbuch des österreichischen Handelsrechts. Bécs, 1863. — *Brix* Das allg. d. Handelsgesetzbuch vom Standpunkt der österr. Gesetzgebung. Bécs, 1868. — *Canstein* Lehrbuch des österreichischen Handelsrechts. I. köt. Berlin, 1895. — *Pollitzer* Das österreichische Handelsrecht. Bécs, 1895. — Birói gyakorlat: Entscheidungen des Reichs-Oberhandelsgerichts 1871—74, 25 köt. és Entsch. des Reichsgerichts in Civilsachen, 1879 óta. — *Fuchsberger* Sämmtliche Entscheidungen des Reichs-Oberhandelsgerichts u. Reichsgerichts auf d. Gebiete des Handelsrechts 3. kiad. Giessen, 1900. — *Adler* és *Clemens* Sammlung von Entscheidungen zum Handelsgesetzbuch (osztrák) 11 köt. Bécs, 1868—1901. — Folyóiratok: Zeitschrift für das gesammte Handelsrecht. Kiadva *Goldschmidt* s mások által 1858-tól. — Archiv für Theorie und Praxis des allg. deutschen Handelsrechts. Kiadta *Busch* 1862—88.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

IX. A mi végül a magyar keresk. jog irodalmát illeti, ez az 1840. évi törvényhozás folytán vette kezdetét. Mig azonban a váltójog elég kiterjedt mivelésben részesült, addig a keresk. jogra csak mellékes figyelem fordittatott. A K. T. megalkotása óta a keresk. jog is nagyobb mérvben képezi a tudományos irodalom tárgyát úgy önálló munkákban, mint nagyobb-kisebb értekezésekben és folyóirati közleményekben.

Apáthy István Kereskedelmi jog a magyar keresk. törvény alapján, tekintettel a nevezetesebb európai törvényekre. Budapest, 1876. 2. kiadás. 1886. — *Schnierer Gyula* A keresk. törvény magyarázata. Budapest, 1876. Német fordítás 1877. — *Neumann Ármin* A keresk. törvény magyarázata. 3. köt. Budapest, 1878—82. 2. kiadás. 2 köt. 1892—95. — *Mutschenbacher Victor* A keresk. jogtudomány elemei. Pécsett, 1884. — *Klupaty Antal* A magyar keresk. jog kézikönyve. 2 köt. Bpest, 1894—95. 3. kiad. 1904. — *Lévy B.* A magyar keresk. és váltójog vezérfonala. Bpest, 1903—4. — *Szerző* jelen munkájának 1. kiadása. Budapest, 1884. 2. kiadása 1892—93., 3. kiadása 2 kötetben 1895. 4. kiadása 1898. 5. kiadása 1901. — Horvát nyelven: *Vrbanić* Trgovački zakon. Zágráb, 1892. — Bírói gyakorlat: *Szerző* A magyar keresk. törvény kapcsolatban az arra vonatkozó törvényekkel, rendeletekkel és döntvényekkel. 2. kiadás. Budapest, 1901. — *Barna Ignácz* Keresk. törvény a m. k. Curia stb. elvi jelentőségü határozataival feldolgozva. Budapest, 1886. 2. kiadás 1894. — *Márkus Dezső* Felsőbiróságaink elvi határozatai. 2. kiadás IV. kötet. Budapest, 1894. és folytatások. — *Grecsák K.* Curiai határozatok kereskedelmi, váltó- és csődügyekben 1896—1902. években. 5 kötet. Budapest, 1899—1903. — *Félegyházy Ágost* Szemelvények a tőzsdebiróság gyakorlatából. Budapest, 1887. — Folyóiratok: A keresk. jog és ismeretek tára. Szerkesztő *Róth Pál* 1891—93. (megszünt). — Tőzsdei értesitő. Kiadja a budapesti áru- és értéktőzsde tanácsa 1892 óta.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ELSŐ RÉSZ.

Kereskedők és kereskedelmi társaságok.

ELSŐ CZIM,

Kereskedők általában.

13. §.

A kereskedő fogalma.

I. Jóllehet a keresk. jog nem egyedül a kereskedői osztály joga, a kereskedői minőség mégis alapvető jelentőséggel bir. Igy nevezetesen a mennyiben a K. T. bizonyos jogokat és kötelességeket állapit meg, melyek csak a kereskedőkre vonatkoznak,[1]) továbbá a mennyiben bizonyos ügyletek is csak azon feltétel alatt kereskedelmiek, ha kereskedőktől származnak (l. alább 114. s k. §§.). Ámde az, hogy ki tekintendő kereskedőnek, sem a közéletben, sem az elméletben nem jelentkezik oly határozottan, hogy kételyek fel ne merüljenek. Ez okból szükséges volt a kereskedő fogalmát magában a keresk. törvényben szabatosan megállapitani, hogy ez által annak alkalmazása minél biztosabbá tétessék.[2])

II. A keresk. törvény értelmében kereskedő az, »ki saját

[1]) Ezek részint a kereskedői minőségből mint ilyenből folynak, tekintet nélkül az egyes ügyletekre, részint a kereskedőt az általa kötött ügyletekből illetik. Az első osztályba tartozók vonatkoznak: 1. a keresk. czégekre és a czégbejegyzésre; 2. a keresk. könyvekre; 3. leltár felvételére és mérleg szerkesztésére; 4. a keresk. könyvek és üzleti levelek megőrzésére; 5. az üzleti személyzethez való viszonyra. A második osztályba tartozó jogokat és kötelezettségeket állapitanak meg a K. T. 283., 284., 285., 291., 299., 309. és 320. §§-ai; továbbá az egyes ügyletekre vonatkozó czimek, a mennyiben azon félről van szó, a kinek kereskedőnek kell lennie (bizományos, szállitmányozó, fuvarozó, közraktár, biztositási vállalat, kiadó, alkusz).

[2]) Megteszi ezt kivétel nélkül minden keresk. törvény, kezdve a franczia *Code de commerce*-en, mely e részben épugy, mint a kereskedő fogal-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nevében keresk. ügyletekkel iparszerüleg foglalkozik«. [**K. T. 3. §.**] E szerint, hogy valaki kereskedőnek tekintessék szükséges:

1. hogy keresk. ügyletekkel foglalkozzék. Minő ügyletek ezek? azt a K. T. csak később a II. részben határozza meg; a kereskedő fogalma teljes tartalmát tehát csak ott nyeri. Előre is kiemelendő azonban, hogy a K. T. a kereskedő fogalmának megállapitásánál nem gondol a keresk. ügyletek minden nemére, mert, a mint látni fogjuk, vannak keresk. ügyletek, melyek a kereskedői minőséget már feltételezik. Ezek tehát itt nem értetnek, hanem épen csak azok, melyek a kereskedői minőség megalapitására szolgálnak, vagyis az u. n. alapügyletek. Vajjon aztán ezek az u. n. tárgyilagos, avagy pedig az u. n. alanyi keresk. ügyletek osztályába tartoznak-e? a kereskedői minőség megállapitása szempontjából közömbös;

2. megkivántatik, hogy keresk. ügyletekkel saját nevében foglalkozzék; a mi annyit jelent, hogy keresk. ügyletekben jogilag mint szerződő fél szerepeljen, keresk. ügyletekből közvetlenül saját személyében jogositva és kötelezve legyen. Ellenben nem jön tekintetbe, vajjon az illető polgári neve alatt szerződik-e avagy attól különböző czéget használ, vajjon kizárólag saját avagy részben vagy egészben más rovására, koczkázatára foglalkozik-e keresk. ügyletekkel,[3]) s vajjon ezeket maga vagy mások által köti-e meg?[4])

mának mikénti meghatározására nézve *(Sont commerçants ceux qui exercent des actes de commerce, et en font leur profession habituelle)*, mintául szolgált. Az uj német K. T. azonban mellőzte ismét a kereskedő fogalmának szabatos meghatározását, a mennyiben a felsorolt kereskedelmi üzleteken (1. §.) kivül, a czégbejegyzés feltétele mellett minden ipari vállalatot, a mely nemének vagy terjedelménél fogva kereskedelmileg berendezett üzemet követel, kereskedelmi vállalatnak ismer el (2. §.), sőt a mező- és erdőgazdaság melléküzemeinek keresk. vállalatok gyanánt való bejegyzését is megengedi (3. §.).

[3]) Igy pl. ha valaki az üzleti tőkét mástól kapja, a kinek meghatározott összeg levonása után az egész hasznot kiadni tartozik, a ki azonban a veszteséget is egyedül viseli: azért ő mégis kereskedő, ha az ügyletek az ő nevében köttetnek. Ellenk. **B. T.** 54/97. (P. T. 35., 177. l.), mely szerint oly esetben, midőn valaki az üzleti tőkét adja s az üzlet vezetésére befolyást gyakorol, akkor is üzlettulajdonosnak tekintendő, ha az üzlet az azt vezető nevén áll, utóbbi ily esetben csak üzletvezető lévén, a kinek eljárásáért az üzlet tulajdonosa felelős. — Valamely üzlet haszonbérlete esetén is mindig arra kell nézni, kinek nevében folytattatik az üzlet? Ha a haszonbérbeadó nevében, akkor ő a kereskedő, ellenkező esetben (s ez a rendes) a haszonbérlő. Utóbbi áll akkor is, ha a haszonbérlő a haszonbérbeadó nevét ugyan, de

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

3. szükséges, hogy keresk. ügyletekkel iparszerüleg foglalkozzék. Ez akkor forog fenn, ha valaki nem pusztán a kedvező alkalom által indittatva (alkalomadtán), egyes meghatározott keresk. ügyleteket köt, hanem akaratát állandóan, eleve meg nem határozott és meg nem határozható számu keresk. ügyletek rendszerinti megkötésére irányozza, vagyis keresk. ügyletekkel hivatásszerüleg foglalkozik. Egyes esetekben az iparszerüség megállapitása nehézségekbe ütközhetik; többnyire azonban megfelelő nyilatkozatokból és tényekből következtethető,[5]) bár e tekintetben nagy óvatosság szükséges. Az ügyletek gyakoriságából vagy szokottságából az iparszerüség nem következtethető feltétlenül;[6]) époly kevéssé abból a körülményből, hogy valaki azért foglalkozik keresk. ügyletekkel, mert állandó jövedelmet akar magának szerezni.[7])

saját czége gyanánt használja. V. ö. alább 26. §. Az állammal szerződéses viszonyban álló dohánytőzsdebirtokosok, só- és lőporárusitók is kereskedők, mert az eladás közvetlenül nem az állam, hanem az illető elárusitók nevében történik. V. ö. **B. T.** 620/78. (*Márkus* IV. 17. l.), **C.** 661/90. (P. T. 21., 16. l.). Ellenben a regálebérlők (ut-, hid-, kövezetvám-, italmérési adóbérlők) nem kereskedők a K. T. értelmében, mert az állam, község stb. nevében járnak el. V. ö. *Pestv. tvsz.* 78/95. (D. III. f. 5., 342. l.) De azért kamarai illetéket tartoznak fizetni, mert az Ipart. alá esnek.

[4]) A régibb, különösen olasz elmélet és gyakorlat szerint a saját tevékenység a kereskedői minőség lényeges kellékét képezte, ugy hogy az, a ki maga az üzletben tevékeny nem volt, kereskedőnek nem tekintetett. V. ö. *Goldschmidt* id. m. I. 452. l. Az ujabb törvényhozások azonban e kelléktől eltekintenek, miért is pl. a kiskoru is kereskedő, ha az üzlet az ő nevén áll, habár abba egyáltalában be nem folyt. A jogi személyek öncselekvőleg már természetüknél fogva nem léphetnek fel.

[5]) Igy pl. abból, hogy valaki üzlethelyiséget berendez, ajtaja fölött czégtáblát függeszt ki, czégét bejegyezteti, körleveleket bocsát ki, állandó segédszemélyzetet alkalmaz, szabályszerü keresk. könyveket vezet stb. Mindezek azonban csak tényleges vélelmek, melyek a biró által szabadon mérlegelhetők. Még ha valaki kifejezetten kereskedőnek nevezi magát, sem következik okvetlenül, hogy ő kereskedő.

[6]) Igy pl. az, a ki gyakran a tőzsdén játszik, részvényeket, állampapirokat vesz, gabonakötésekkel üzérkedik, nem okvetlenül kereskedő, mert ezen ügyletek mégis alkalomszerüek lehetnek, igy nevezetesen, ha nem a tőzsde rendes tagja: v. ö. **B. T.** 2566/96. (T. É. 96. 9. sz.) Épugy nem szól másrészt az iparszerüség ellen az a körülmény, hogy az ügyletek száma igen csekély; lehet, hogy még egyetlen ügylet sem köttetett s mégis az iparszerüség már fenforog, pl. ha valaki üzlethelyiséget berendez, czégét bejegyezteti stb. Az első ügylet, a mely köttetik, már az iparszerüség ténye.

[7]) Legjobb példa a tőzsdespeculatio, mely sok embernél állandó jöve-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Hasonlóképen nem döntő az iparszerüség megállapitására, vajjon valaki keresk. ügyletekkel kizárólag, avagy csak más hivatás mellett, főképen avagy mellékesen foglalkozik-e,[8]) mely utóbbi esetben azonban kereskedőnek épen csak addig tekintendő, a meddig a kereskedelmi foglalkozás terjed.[9]) Kétség esetében az

---

delmi forrás, a nélkül mégis, hogy azt iparszerüleg üzné. Sokan épen abban látják az iparszerüség critériumát, hogy valaki állandó jövedelemszerzés végett foglalkozik keresk. ügyletekkel. Azonban valamint a kereskedelemhez általában, ugy ahhoz, hogy valaki kereskedő legyen, sem szükséges okvetlenül a nyerészkedési szándék. A mint fenforoghat a nélkül, hogy az illetőt kereskedővé tenné, ugy megforditva hiányozhatik s azért mégis kereskedővel van dolgunk. V. ö. *Értekezl.* jk. 129. l. A szövetkezetek kétségtelenül kereskedők a K. T. értelmében, pedig nem az a czéljuk, hogy nyerészkedjenek.

[8]) Valaki kizárólag keresk. ügyletekkel foglalkozhatik s még sem fejt ki iparszerü tevékenységet, pl. tőkepénzes, a ki gyakran bár, de mégis alkalomszerüleg tőzsdei vagy más ügyleteket köt. Megforditva: valaki keresk. ügyletekkel csak mellékesen foglalkozhatik, s ebbeli foglalkozása mégis iparszerü, pl. földbirtokos, a kinek czukorgyára, szeszgyára, vashámora stb. van. (K. T. 259. §. 6. pont.)

[9]) E megkülönböztetés nélkül a legvisszásabb következményekre jutnánk. Gondoljunk pl. földbirtokosra, a kinek gőzmalma van s a ki ez alapon kereskedő. Ha kereskedői minősége a gőzmalmi üzleten tul is terjedne, akkor üzleti könyveibe, leltáraiba és mérlegeibe az ő földbirtokát is fel kellene venni (K. T. 25., 26. §.); minden szerződése, a melyről be nem bizonyittatik, hogy az a gőzmalmi üzlet folytatásához nem tartozik, minden kötelezvénye, melyből az ellenkező ki nem tünik, keresk. ügyletnek volna tekintendő (K. T. 261. §.) s minden szabály, mely a kereskedőkre az üzletre való vonatkozás vagy az ügylet keresk. minőségének feltétele nélkül állittatik fel, reá akkor is alkalmazást nyerne, ha nem mint gőzmalomtulajdonos jár el (pl. az általa kiállitott vagy elfogadott nem rendeletre szóló utalvány keresk. utalvány volna: K. T. 291. §.). A K. T. a kereskedői minőséget ennyire kiterjeszteni bizonyára nem akarta. Nem tartjuk azonban helyesnek a német *Hahn Frigyes* (Commentar I. 17. s k. l., II. 58. s k. l.) által felállitott azt a nézetet, mely szerint a kereskedő egyáltalában (tehát ha nem is más a hivatása) csak az üzlet körében tekintendő kereskedőnek. Ily korlátozás nem egyeztethető össze sem azzal, hogy az üzlet zárt kört nem képez, sem a K. T. tételes intézkedéseivel, nevezetesen a 259. §. 2. bek.-vel. V. ö. különösen *Goldschmidt* id. m. I. 463. s k. l.; l. **C.** is 999/94. (Jogt. K. 94., 40. sz.). A franczia jog még az általunk felállitott korlátozást sem fogadja el. Igy pl. ügyvéd, biró, közjegyző stb., habár keresk. ügyletekkel csak mellékesen foglalkozik, csődbe juthat, pedig a franczia *Code de com.* szerint csak kereskedők ejthetők csődbe. V. ö. *Lyon-Caen et Renault* id. m. I. 180. l. Nálunk is gyakorlati e kérdés a keresk. csőd szempontjából, mely azonban a kifejtettek szerint a szóban forgó esetekben nem foglalhat helyet. V. ö. **C.** 818/96. (P. T. 34. 154. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

iparszerüség s általában a kereskedői minőség azon fél által bizonyitandó, a ki arra hivatkozik, legyen az, a kinek kereskedői minősége kérdés alá jön, vagy az, a ki a másik fél kereskedői minőségét vitatja.[10])

III. A kereskedő fogalma, a mint azt a K. T. felállitja, kizárólag a most jelzett anyagi kellékek által határoztatik meg. Alaki criteriumokra a K. T. a kereskedői minőség fogalmi megállapitásánál nem tekint. Vajjon ennek folytán valaki a keresk. czégjegyzékbe be van-e vezetve vagy nem, vagy egyáltalában bejegyezhető-e, vajjon valamely kereskedői testületnek, pl. a keresk.- és iparkamara tagja-e? az a kereskedői minőségre nézve fogalmilag közömbös,[11]) ámbár különösen a czégbejegyzés a kereskedők jogi állása tekintetében igen nagy jelentőséggel bir.[12]) Ez azonban épen csak a K. T. szempontjából áll. Más törvények szerint ellenben nincs kizárva, hogy a kereskedői minőség alaki feltételektől is függővé ne tétessék.[13]) A K. T. ugyanis nem akar absolut,

[10]) Ez a bizonyitási kötelezettség általános elveiből következik. V. ö. 1868 LIV. tcz. 152. §. Az általános bizonyitási szabályoknak megfelel továbbá, hogy csak a kereskedői minőség megalapitását kell bizonyitani. A kereskedői minőség megszüntének bizonyitása az ellenfél dolga. A bizonyitás különben mindig csak a kereskedői minőség megalapitására szolgáló egyes tényekre vonatkozhatik. Közvetlenül ellenben a kereskedői minőség nem képezheti bizonyitás tárgyát, mert az nem tény, hanem a tényekből levont jogi minősités, a mely a biró feladata. Épen azért a kereskedői minőség megállapitása nem tény-, hanem jogkérdés. V. ö. **C.** 511/900. (D. III. f. 20., 328. l.)

[11]) Ez általában az ujabb keresk. jog álláspontja; mig régebben a kereskedői minőség tulnyomóan alaki critériumok szerint állapittatott meg. Igy nálunk is az 1840. évi XVI. tcz. 1. §-a szerint rendes kereskedőnek csak az tartatott: »ki kereskedési czimét bejegyezteti és kereskedéséről rendes könyveket vezet«. A uj német K. T. azonban részben visszatért az alaki kellékekre, a mennyiben az 1. §-ban kifejezetten fel nem sorolt vállalatoknál a kereskedői minőség megalapitásához a czégbejegyzést követeli. (2., 3. §§.).

[12]) L. a következő és alább a 17. és 28. §§-t. A részvénytársaságnál és szövetkezetnél azonban a czégbejegyzés a kereskedői minőség lényeges feltétele. V. ö. alább 15. §. és K. T. 160., 228. §§.

[13]) Igy pl. a Csődt. szempontjából csak a bejegyzett kereskedő tekintetik kereskedőnek s esik a különös kereskedelmi csőd szabályai alá. A törvény maga ezt egyenesen nem mondja ugyan, de a gyakorlat igy magyarázza. V. ö. **C.** 210/82. (D. Uj f. 2., 2. l.); 464/89. (P. T. 19. 3. l.); 422/85. (M. 655. l.), 1244/900. (D. III. f. 18., 298. l.), 4722/900. (U. o.). Ellenk. **C.** 1456/95. (U. o. 9., 264. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az állami és társadalmi életben mindenütt érvényes fogalmat felállitani, hanem tisztán saját szempontjából és saját czéljaira, illetve a keresk. jog szempontjából [14]) határozza meg a kereskedő fogalmát.[15]) Ennélfogva nincs kizárva, hogy valaki a közéletben vagy más törvényekben kereskedőnek nem tekintetik s mégis a K. T. értelmében az;[16]) épugy megforditva, habár valaki a közéletben vagy más törvényekben kereskedőnek tekintetik, ő a K. T. szerint esetleg még sem kereskedő,[17]) s ezen még az a körülmény

---

[14]) A K. T. a keresk. jog főforrása lévén, mely, ha intézkedéseket tartalmaz, a keresk. szokások nem jöhetnek tekintetbe, ebből következik, hogy utóbbiak a kereskedő fogalmát eltérően nem állapithatják meg. De a K. T. fogalommeghatározása mérvadó a keresk. jog körébe vágó külön törvényekre és rendeletekre nézve is.

[15]) Ez az oka, hogy a K. T. 3. §-a nem azt mondja: »kereskedő az, a ki stb.«, hanem »kereskedőnek a jelen törvény értelmében tekintetik«.

[16]) Igy pl. földbirtokosok, kik terményeiket nagyban át- vagy feldolgozzák, bányatulajdonosok, gyárosok, nyomdatulajdonosok, mesteremberek (szabók, czipészek, asztalosok stb.), épitészek, vendéglősök, kávések, fuvarosok, kufárok s számos más, a közönséges felfogás szerint az iparosok közé sorolt egyének. V. ö. alább 114—116. §§. A magyar birói gyakorlat már több oly személyre nézve állapitotta meg a kereskedői minőséget, a kik máskülönben kereskedőknek nem tekintetnek. Igy különösen a gyógyszerészekre nézve. V. ö. **S.** 29,713/78. (D. 21., 19. sz.), **K. V. T.** 784/900. (D. III. f., 18. 340. l.). Az a körülmény, hogy a gyógyszerészek hatóságilag megállapitott árszabás és orvosi rendelvény alapján árulnak s különös képesitést tartoznak kimutatni, hogy továbbá az 1876 XIV. tcz. a gyógyszertárakat közegészségügyi intézeteknek nyilvánitja, melyek mini ilyenek az iparüzletek sorába nem tartoznak (128. §.): egyáltalán nem jön tekintetbe. V. ö. *Szerző* Jogt. Közl. 1878. évf. — Törvények közé, melyek a kereskedőnek más fogalmából indulnak ki, mint a K. T., tartozik pl. az 1868: VI. tcz. a keresk. és iparkamarákról, mely a kereskedőt a közönséges felfogás értelmében az iparosokkal ellentétbe helyezi. Továbbá az uj Ipartörvény (1884 XVII. tcz.), midőn kimondja, hogy a kereskedők, gyárosok vagy részvénytársaságok ipartestületekbe nem kényszerithetők (124. §.) s az iparossegédektől a kereskedősegédeket több tekintetben megkülönbözteti (v. ö. alább 45. §.).

[17]) Igy pl. a közéletben a czégvezetők és keresk. meghatalmazottak a kereskedők közé számittatnak, pedig a K. T. szempontjából nem esnek e fogalom alá, mert az ügyleteket nem saját nevükben kötik. Ugyanez áll a részvénytársaság és szövetkezet igazgatóiról. V. ö. **B. T.** 3520/900. (D. III. f. 20., 273. l.). A mennyiben azonban a főnökhöz (társasághoz) való viszony mellett keresk. ügyletekkel saját nevükben is foglalkoznak (hogy ezt tehetik, arra nézve v. ö. K. T. 53. §. és alább 43. §.), ők ez alapon nem kevésbbé

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sem változtat, hogy az illetőnek foglalkozása kereskedői foglalkozás hasonlatosságával bir, üzlete kereskedelmi vállalatok módjára van berendezve.[18])

IV. A kereskedői minőség addig tart, mig a K. T. által felállitott anyagi kellékek fenforognak: megszünik tehát csak akkor, ha e kellékek valamelyike elesik. Mulólagos szünetelése a keresk. ügyletekkel való iparszerü foglalkozásnak azonban a kereskedői minőséget meg nem szünteti, hanem szükséges, hogy a kereskedői foglalkozás abbanhagyására irányuló szándék s annak megvalósitása végleges legyen, vagy a végleges megszünés a kereskedő akaratától függetlenül, pl. halála folytán következzék be.[19]) Concrét esetben a kereskedői foglalkozás abbanhagyása épugy a körülményekből itélendő meg, mint annak megkezdése.[20])

---

kereskedők, mint ha szolgálati viszonyban nem állanának. V. ö. **B. T.** 1489/91. (J. 91., 97. l.) Még inkább kereskedő az, a ki a nélkül, hogy meghatározott főnök üzleti személyzetéhez tartoznék, a keresk. ügyleteknek mások nevében való megkötésével foglalkozik (önálló ügynök: K. T. 259. §. 7. pont, l. alább 36., 116. §§.). A közvetités tárgyát képező ügylet más nevében köttetik ugyan, de a közvetitésre nézve az illető maga a szerződő fél. Ugyanaz áll az alkusznál.

[18]) Igy pl. a kézizálogkölcsönüzletek tulajdonosai a K. T. értelmében nem kereskedők, pedig kétségkivül kereskedői módon járnak el; sőt az 1881. évi XIV. tcz. több intézkedést állit fel reájuk nézve, melyek a K. T.-ből vétettek át. V. ö. *Szerző* Magy. Igazságügy XIX. 472. l. Hasonlóképen nem kereskedők pl. a kölcsönkönyvtárak tulajdonosai, ha nem egyuttal könyvkereskedők, a raktárvállalatok birtokosai, mint ilyenek, ha a vállalat nem esik a közraktár fogalma alá és feltéve, hogy nem részvénytársaság vagy szövetkezet által folytattatik. L. alább 15., 116. §§. és *Szerző* Magy. Igazságügy XXIV. 16. l.

[19]) A mig azonban a czég törülve nincs, annak képviselői (czégvezető, meghatalmazott: v. ö. K. T. 51. §.) vagy örökösei az alatt még mindig felléphetnek. V. ö. **C.** 1442/95. (D. III. f. 4., 40. l.) — Megszünteti-e a kereskedői minőséget a csőd? Ez az eset körülményei szerint itélendő meg. Ha a tömeggondnok az üzletet folytatja s a mig folytatja (Cst. 156. §.), minthogy a vagyonbukott nem szünik meg a tömeg alanya lenni, vagy ha a vagyonbukott külön foglalkozik keresk. ügyletekkel, a miben magában véve nincs akadályozva (pl. alkuszi tevékenységet folytat), bizonyára nem. Nagyon általánosan mondja ki **C.** 1260/91. (D. Uj f. 29., 125 l.), hogy a kereskedői minőség a csőd tartamára megszünik.

[20]) Igy, valamint a czég bejegyzése, üzlethelyiség berendezése stb. az iparszerüségre vonatkozó akarat kifejezésére: ugy a czég kitörlése, az üzlethelyiség felhagyása stb., ezen akarat megszüntére enged következtetni.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

14. §.

A kereskedők fajai.

I. Valamint a kereskedelem alanyai általában, ugy a kereskedők is vagy természetes vagy jogi személyek. Előbbiek közt kereskedők lehetnek kiskoruak és nők is;[1]) utóbbiak közt nyilvános és magántestületek (községek, törvényhatóságok, egyesületek), ugyszintén alapitványok.[2]) Különösen kiemelendők a keresk. társaságok és az állam, melyekről a következő szakaszokban még közelebbről lesz szó.

II. A kereskedők továbbá a szerint, a mint czégük a keresk. czégjegyzékbe be van jegyezve vagy nem: vagy bejegyzett, vagy be nem jegyzett kereskedők. E különbség azért fontos, mert a keresk. törvénynek a kereskedőkre vonatkozó intézkedései csak a bejegyzett kereskedőkre nyernek teljes alkalmazást, csak ezek tekintetnek tehát teljes jogu kereskedőknek;[3]) mig a be nem jegyzett kereskedők korlátolt jogállást foglalnak el.

A be nem jegyzett kereskedők ismét kétfélék: 1. kik magukat bejegyeztetni sem kötelezve, sem jogositva nincsenek, mert üzletük rendszerint a kisipar körét meg nem haladja s a kik épen

[1]) A külföldi keresk. törvények ezekre nézve külön intézkedéseket tartalmaznak. A *Tervezet* is szükségesnek találta külön megállapitani, hogy a nők mily feltételek és következmények mellett lehetnek kereskedők? (6—8. cz.) Az *Értekezlet* azonban a javasolt iutézkedéseket hosszabb vita után mellőzte. V. ö. alább 16. §.

[2]) De épen a jogi személyeknél (eltekintve a keresk. társaságoktól) érvényesül az előbbi szakaszban emlitett korlát, mely szerint a kereskedői minőség csak az illető keresk. vállalat körére szoritkozik. Legszembeszökőbb ez az államnál (l. alább 16. §.). A mennyiben azonban arról volna szó, hogy jogi személy necsak mellékesen, hanem tulajdonképeni czélként foglalkozzék keresk. ügyletekkel: arra az álláspontra kell helyezkedni, hogy miután a kereskedelmi czélokra a K. T. a keresk. társaságok alakjait jelölte ki: ezek helyett a magánjog egyesületi alakjait választani annál kevésbé lehet, mert különben a K. T. szigorubb szabályai nem érvényesülnének (területileg sem: a horvát-szlavon magánjogi autonómia miatt). A magy. polg. törvk. tervezete is ezt az álláspontot foglalta el (21. 46. 85. §§.). L. hozzá Indokolás I. köt. 85. sk. l.

[3]) A bejegyzett kereskedőket más törvények is előtérbe helyezik. Igy eltekintve a Csődtörvénytől (l. előbbi §.), az 1877: VIII. és 1883: XXV. tcz. Keresk. ülnököt is a törvényszék csak bejegyzett kereskedők közül választhat. (1871 XXXI. tcz. 7. §.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

azért kiskereskedőknek nevezhetők;[4]) 2. kik üzletük terjedelménél és minőségénél fogva a czégbejegyzésre kötelezve vannak ugyan, de azt tényleg elmulasztják; minek folytán ők egyéb jogkövetkezményektől eltekintve, azon előjogokban, melyeket a K. T. a kereskedők részére megállapit, nem részesülnek.[5])

15. §.

A kereskedelmi társaságok mint kereskedők.

I. A **K. T. 4. §.** 1. bek. szerint »a kereskedőkre vonatkozó határozatok a keresk. társaságokra is alkalmazandók«. Ezzel ki van mondva, hogy a keresk. társaságok kereskedők, s mint ilyenek ugyanazon jogokban részesülnek s ugyanazon kötelességeknek vannak alávetve, mint a kereskedők általában. Különbség csak annyiban van, a mennyiben a kereskedőkre vonatkozó intézkedések a keresk. társaságoknál, a náluk fenforgó sajátos viszonyoknak megfelelőleg, közelebbi meghatározást nyernek, vagy a K. T. egyeskivételeket tesz.[1])

II. A kereskedők minőségével azonban csak az u. n. tulajdonképeni keresk. társaságok birnak, melyeknek a K. T. négy faját ismeri el: a közkereseti, betéti, részvénytársaságot és a szövetkezetet.[2]) Csakis ezeknél találjuk fel a kereskedő fogalmának azon criteriumait, melyek a saját név alatti iparszerü foglal-

---

[4]) Az ellentét nem a nagykereskedő. Ez alatt csak oly kereskedő szokott értetni, a ki rendszerint nem a közönségnek, hanem az ezt kiszolgáló kereskedőknek ad el. A K. T. szempontjából csak a kiskereskedők categoriája bir jelentőséggel: az ezek alá nem tartozó kereskedők egészen egyenlők, akár nagy, akár középszerü kiterjedésben foglalkoznak keresk. ügyletekkel. Csakis egyes ügyletek szempontjából jön a nagyüzleti kiterjedés tekintetbe. Igy a közraktári és személyfuvarozási ügyletnél, L. alább 116. §.

[5]) L. bővebben alább a 28. §-nál. Ez utóbbi categoria felállitása a K. T. 16. §-ának 2. bek. folytán okvetlenül szükséges; mert habár ez az intézkedés csak a czégbejegyzés kötelességének sanctiója gyanánt jelentkezik, mégis oly messzemenő, az egész keresk. jogot átható következményeket tartalmaz, hogy annak egyenesen elvi jelentőséget kell tulajdonitani.

[1]) Igy különösen a czégbejegyzés és a könyvvitel az, melyre nézve a keresk. társaságoknál közelebbi sajátos rendelkezések és némely kivételek (K. T. 8. és 158., 226. §§., 28. és 199. §§.) vannak. Czégvezető kirendelése a részvénytársaságnál és szövetkezetnél? l. alább 36. és 95. §§.

[2]) Ezek azok, melyeket a K. T. 61. §-a felsorol s a melyekre a 4. §. utal. Kivétel van azonban akkor, ha a nevezett társaságok a kiskereskedői egyesületek fogalma alá esnek. V. ö. alább 17. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kozásra vonatkoznak. Ellenben az u. n. nemtulajdonképeni keresk. társaságok (l. alább 48. §.), nevezetesen az alkalmi egyesülések, mely utóbbiak csak tagjaik személyében léteznek, mint önálló szerződő felek nem szerepelnek, különösen pedig az iparszerüség kellékét nélkülözik: kereskedőknek nem tekintetnek, jóllehet keresk. ügyletek megkötésére irányulnak (v. ö. alább 50. §.). A most emlitett kellék egymagában véve, a többiek fenforgása nélkül, a kereskedői minőség megalapitására nem elégséges. Másfelől azonban látni fogjuk, hogy e kellék a keresk. társaságoknál mindig nem is szükséges, a mennyiben ugyanis a részvénytársaságok és a szövetkezetek akkor is keresk. társaságoknak tekintetnek, ha keresk. ügyletekkel nem foglalkoznak (l. alább 47. §.). Ennek daczára a nevezett társaságok, minthogy a K. T. a 4. §-ban különbséget nem tesz, e kellék nélkül is kereskedőknek minősitendők.[3]) Ugyancsak a részvénytársaságok és a szövetkezetek még annyiban is kivétel alá esnek a kereskedő fogalmának általános kellékei alól, a mennyiben kereskedői minőségük nem egyedül anyagi, hanem alaki kellékektől is fel van tételezve: keresk. társaságoknak, következőleg kereskedőknek csak akkor tekintetvén, ha a keresk. czégjegyzékbe be vannak jegyezve.[4])

III. Kérdés: vajjon a keresk. társaságok egyes tagjai mint ilyenek[5]) szintén kereskedők-e? E sokat vitatott kérdésre tagadólag kell válaszolni és pedig valamennyi nevezett társaság minden rendü tagjaira nézve. Kereskedő egyedül a társaság maga mint egység, mint jogi személy tekintve, mert az ügyletek nem az egyes tagok, hanem maga a társaság nevében köttetnek, közvetlenül jogositva és kötelezve általuk csak az utóbbi lesz (v. ö. alább 47. §.). A tagok a társaság kötelezettségeiért többé-kevésbbé felelősek ugyan s a társaság ügyeinek vezetése is sokszor kizárólag a tagok által történik; de mint szerződő fél harmadik személyek irányában mégis csak a társaság mint ilyen jelentkezik.

[3]) Még messzebb megy pl. a német jog, a mely a szövetkezeteket kereskedőknek minősiti, daczára, hogy nem is tekintetnek keresk. társaságoknak. L. 1889. évi német szöv. t. 17. §. és alább 102. §.

[4]) V. ö. K. T. 160., 228. §§. és alább 80. és 105. §§.

[5]) Hogy a keresk. társaságok tagjai mint önálló személyek, függetlenül a társasági viszonytól, kereskedők lehetnek, legfelebb annyiban eshetik kérdés alá, a mennyiben a közkereseti és a betéti társaságnál a beltagok a társaság üzletkörébe eső ügyletekkel, a társaság beleegyezése nélkül, nem foglalkozhatnak. V. ö. K. T. 74., 134. §§. és alább 57., 71. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ha pedig a tagok mint saját személyükben közvetlenül jogositott és kötelezett felek nem szerepelnek, akkor ők kereskedők sem lehetnek.[6])

16. §.

Az állam mint kereskedő.

I. Valamint az állam közönséges magánjogviszonyai tekintetében az általános magánjognak, ugy keresk. ügyei tekintetében a keresk. jognak van alávetve; a mennyiben pedig keresk. ügyletekkel iparszerüleg foglalkozik, a K. T.-nek a kereskedőkre vonatkozó határozatai őreá is alkalmazást nyernek, az állam is kereskedő.[1]) Ez mindazonáltal nem áll feltétlenül. Az állam, ha keresk. ügyletekkel foglalkozik, ezt szintén a közjó érdekében teszi s e körülmény eléggé indokolja, hogy az állam kereskedelmi tevékeny-

[6]) A részvénytársaság és szövetkezet tagjaira, valamint a betéti társaság kültagjaira nézve ez vitán kivül áll. Csakis a közkereseti társaság tagjaira és a betéti társaság beltagjaira nézve van véleményeltérés. Még olyanok, a kik a közkereseti és betéti társaságot jogi személynek nem ismerik el, sem tekintik mindig a most emlitett tagokat kereskedőknek, a mint hogy megforditva vannak, a kik a nevezett társaságok jogi személyiségét elismerik s legalább a (bel)tagokat mégis kereskedőknek tekintik. De e nézet szerintünk már azért sem helyes, mert a kereskedőkre vonatkozó határozatok a társasági tagokra tulnyomóan alkalmazhatlanok. Igy különösen a czégbejegyzésre és a könyvvitelre vonatkozó határozatok. Mindazonáltal, a mennyiben a közkereseti társaság tagjai, illetve a betéti társaság beltagjai ellén csőd nyittatik, a keresk. csőd szabályai nyernek alkalmazást. V. ö. Csődt. 249. §., **C.** 709/93. (D. Uj f. 37., 67. l.). Csakhogy ez sem vihető következetesen keresztül. Igy pl. az emlitett tagok nem lesznek abban a helyzetben, hogy a csődnyitás alkalmával mérleget terjeszszenek elő, miként azt a Cst. 244. §-a követeli; annyival kevésbbé, mert a csődnyitáskor nem is tudhatják, hogy mi fog reájuk a társasági vagyonból esni? — Minthogy a keresk. társaságok tagjai nem kereskedők, ők mint ilyenek az Ipartörvény rendelkezései alá sem esnek. Igy még a közkereseti társaság tagjai sem tartoznak egyenként i p a r i g a z o l v á n y t (l. alább 18. §.) kérni, hanem csak a társaság maga. Keresk. min. 1899. évi rend.

[1]) Azaz, mint már érintettük (l. fentebb 14. §.), a kérdéses határozatok nem az államra, mint ilyenre, hanem csak annak egyes keresk. vállalataira alkalmazandók, ugy hogy nem az állam maga a kereskedő, hanem az illető keresk. vállalat s csak ennek szempontjából szabad a kereskedői minőségből folyó következményeket levonni. Ez a K. T. 4. §. 3. bek.-ből is kitünik, mely már nem magáról az államról, hanem csak annak keresk. vállalatairól szól.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ségében is bizonyos különállást foglaljon el. Ez okból a K. T. a kereskedőkre vonatkozó határozatokat az államra csak annyiban terjeszti ki, a mennyiben azt az állami tekintetek megengedik, a mennyiben nevezetesen az ezeket a tekinteteket érvényre emelő különös törvények és törvényes rendeletek máskép nem intézkednek. [**K. T. 4. §. 2. bek.**][2]) Első sorban tehát az államra, ha keresk. ügyletekkel iparszerüleg foglalkozik, nem a K. T., hanem azok a különös törvények és rendeletek alkalmazandók, melyek az állam keresk. vállalataira nézve érvényben állanak, és csak ha ilyenek nem léteznek vagy nem intézkednek, nyerhet a K. T. alkalmazást. Más szóval: az állammal szemben a K. T. nem elsőrendü, hanem csak kisegitő, subsidiárius jogforrás s e tekintetben egészen közömbös, vajjon az érintett különös törvények és rendeletek a K. T. hatálybalépte előtt vagy után keletkeztek-e?[3]) A K. T. alkalmazásának mellőzése azonban épen csak odáig foglal helyet, a meddig a kereskedői minőségből folyó következmények kizárása terjed; a kereskedői minőség maga s az ebből folyó összes következmények tehát az államra csakis akkor nem alkalmazhatók, ha a nevezett törvények vagy rendeletek ezt ily általánosságban kimondják.[4]) Minthogy továbbá a K. T. csak a kereskedőkre vonatkozó határozatok tekintetében utal első sorban a fennálló külön törvényekre és rendeletekre: nem szenvedhet kétséget, hogy a K. T.-nek azon intézkedései, melyek nem a kereskedői minőség következményei, különösen azok, melyek a keresk. ügyletekre

---

[2]) A törvény nem egészen szabatos. Azt mondja: »Az államra, ha az keresk. ügyletekkel foglalkozik stb.« e helyett: »az államra, ha az keresk. ügyletekkel i p a r s z e r ü l e g foglalkozik«. A mennyiben az állam csak alkalomszerüleg foglalkozik keresk. ügyletekkel, csakis arról lehet szó, hogy az egyes ügylet biráltassék el a K. T. szerint.

[3]) V. ö. fentebb 7. §. A K. T. 4. és 421. §§-ban foglalt ez a kifejezés: »fennálló« nem jelenti azt, mintha az illető törvényeknek és rendeleteknek a K. T. hatálybalépte előtti időből kellene származniok.

[4]) Ez szükségképen következik abból, hogy a kivételek szorosan magyarázandók s fontossággal bir különösen az u. n. mellékügyleteknél (l. alább 117. §.). Ezekre nézve az állam kereskedő marad s az illető ügyletek kereskedelmiek akkor is, ha a kereskedőkre, függetlenül az általuk kötött ügyletektől, vonatkozó következmények (czégbejegyzés, keresk. könyvek stb.) kizáratnak. Nagyon általánosan tagadja meg az állam kereskedői minőségét külön törvények és rendeletek esetében *Zsögöd Benő* (Magyar Igazságügy XXII. 329. l.), a ki egyébképen szépen taglalja a K. T. idevágó rendelkezését.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nem mint olyanok vonatkoznak,[5]) az államra is feltétlen alkalmazást nyernek. Egyetlen kivételt állapit meg a K. T. a postaintézetekre nézve, melyekre a fuvarozási ügyletre vonatkozó határozatok szintén csak azon feltétel alatt alkalmazhatók, a mennyiben az e részben fennálló külön rendeletekkel nem ellenkeznek. [**K. T. 421. §.**][6])

II. Azon intézkedések közül, melyek az államra, ha ez keresk. ügyletekkel iparszerüleg foglalkozik, csak feltételesen alkalmazandók: különösen a czégek, a czégvezetők és a kereskönyvekre vonatkozó intézkedések emelendők ki, melyeknek mikénti alkalmazására nézve a K. T. maga kijelenti, hogy az külön rendelettel fog megállapittatni [id. §. 3. bek.]. E rendelet a földm.-, ipar- és keresk. miniszter által 1875. évi deczember 1-jén adatott ki (l. fentebb 7. §.) s egyuttal felsorolja azon állami vállalatokat, melyek keresk. vállalatoknak tekintendők.[7])

---

[5]) Ez áll első sorban az u. n. tárgyilagos keresk. ügyletekről (K. T. 258. §.); de nem kevésbbé az alanyi alapügyletek tekintetében (259. §.). Ezek ugyan iparszerüleg folytatandók, de nem, miként a mellékügyletek, a kereskedői minőség következményei gyanánt kereskedelmiek. Bizonyitékul szolgál maga a K. T. is, midőn épen a postára nézve kivételt tesz.

[6]) V. ö. alább 167- §. Kétséget nem szenved azonban, hogy a törvényhozó még további kivételeket tehet; sőt ily kivételek léteznek is, habár a K. T. azokra nem utal. Igy pl. a távirdaüzletre nézve, a mely azonban, igaz, rendesen nem minősittetik keresk. vállalatnak. L. szintén alább 167. §.

[7]) Ezek a következők: 1. az állami vasutak; 2. a kir. postának személy- és árufuvarozási (kocsipostai), valamint pénzutalványozási üzlete, a kocsipostához a pénzeslevelek továbbitása is számittatván: **B. T.** 3133/903. (Jogt. K. 903. mell. 355. l.); 3. a kincstári gyárak, nyomdák, bányák, kohók és terményárudák, kivéve azokat, melyek egyedárusági czikkekkel foglalkoznak; 4. az országos fegyintézeteknek és a kir. törvényszéki börtönöknek házilag kezelt iparüzletei, a mennyiben a kisipar körét tulhaladják; 5. a kir. zálogház. Ezekhez még hozzájárul 6. a postatakarékpénztár az 1885: IX. tcz. 1. §-a értelmében. — Az id. rendelet felsorolása azonban nem kimerítő, miért is az államnak más vállalatai is kereskedelmi vállalatoknak tekinthetők és czégbejegyzésre kötelezhetők, ha a K. T. által felállitott kellékek fenforognak. V. ö. id. rend. 3. §. is. Másrészt valamely állami vállalattól a keresk. minőség az id. rendeletben történt felsorolás daczára meg is tagadható, tekintve, hogy a K. T. csak azt engedi meg, hogy valamely állami vállalat a kereskedőkre vonatkozó határozatok alól kivonassék, nem pedig azt, hogy nemkeresk. vállalat a K. T. ellenére kereskedelminek minősittessék. Igy különösen a kir. zálogház époly kevéssé ismerhető el keresk. vállalatnak, mint a magánzálogházak. V. ö. fentebb 13. §. A szövegben kifejtettek szerint magától értetődik végül, hogy, miután az id. rendelet épen csak a czégekre,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

17. §.

A kiskereskedők.

I. A kereskedői minőség magában véve [1]) független attól, vajjon az iparszerü tevékenység nagyobb vagy kisebb terjedelem-

---

könyvekre és czégvezetőkre vonatkozó intézkedések mikénti alkalmazására terjed ki, a K. T.-nek a kereskedőkre vonatkozó egyéb, valamint a keresk. ügyleteket tárgyazó intézkedései ugy a rendeletben kereskedelmieknek elismert, mint az általa kizárt vállalatokra nézve is, ha épen a K. T. szerint keresk. vállalatoknak minősithetők, teljes mértékben alkalmazandók, feltéve, hogy más törvények vagy rendeletek további kivételt nem tesznek. Ez áll különösen a levélpostára nézve, mely épugy fuvarozási vállalat mint a kocsiposta (l. alább 167. §.); hasonlóképen az egyedárusági vállalatokra nézve, tekintve, hogy az a körülmény, mikép valamely vállalat egyedárusági czikkek előállitásával és forgalombahozásával foglalkozik, valamint a keresk. ügyletekre, ugy a kereskedői minőségre sem gyakorol befolyást. Ellenk. **B. T.** 320/97. (Ü. L. 97., 13. sz.) egyedárusági vállalat elleni keresk. hatáskör tekintetében. — A mi az id. rendelet kivételes intézkedéseit közelebbről illeti, kiemeljük különösen a következőket: 1. Czég és czégbejegyzés: czég az üzlet tárgyától kölcsönözve az állami jelleg kitüntetésével (4. §.), bejegyzés a magyar állam mint czégbirtokos nevére (5. §.), czégaláirás nélkül (6. §.), bejegyzés elmulasztása esetén figyelmeztetés az előljáró hatóságnál, esetleg feljelentés az igazságügyminiszterhez (8. §.). 2. Könyvvezetés: az illető miniszterek által kiadott utasitások szerint, de ugyanazon hitelességgel mint más k. könyvek. Leltárra, mérlegre vonatkozó szabályok nem nyernek alkalmazást s üzleti levelekre nézve is csak a külön utasitások kötelezők (9. §.). 3. Czégvezetők nem alkalmaztatnak (10. §.), az alkalmazott tisztviselők csak mint keresk. meghatalmazottak járnak el, de mint ilyenek is az aláirást tiszti minőségük megjelölése mellett eszközlik s meghatalmazásuk terjedelme tiszti hatáskörük szerint itélendő meg (11. §.), tehát nem a K. T. 43., 45., 47. és 48. §§. értelmében. Az alkalmazottak szolgálati viszonyaira nézve v. ö. alább 45. §.

[1]) Közvetve azonban az üzlet terjedelme a kereskedői minőséget befolyásolja, a mennyiben t. i. bizonyos ügyletek csak azon feltétel alatt kereskedelmiek, ha az üzlet a kisipar körét meghaladja, vagy pedig épen nagyipari kiterjedés követeltetik. V. ö. K. T. 259. §. 1., 3., 4., 5., 6. pont és alább 116. §. Ha tehát ezen ügyletek csak a kisipar keretén belül folytattatnak, az illető nem is kiskereskedő, hanem egyáltalában nem kereskedő. Igy pl. az olyan kisebb szabó, a ki csak a megrendelő által szolgáltatott posztóból készit ruhát (259. §. 1. pont). Ha ellenben a posztót maga szerzi be, kereskedő a 258. §. 1. pontja értelmében, mely az ügylet kereskedelmi minőségét az iparszerüségtől, tehát az üzlet terjedelmétől is függetlenül állapitja meg; mint kereskedő azonban a K. T. 5. §-a értelmében a kiskereskedők közé tartozik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ben folytattatik. Mindazonáltal a keresk. jog nem zárkózhatik el teljesen azon különbség elől, mely a kisebb rendü és a nagyobb üzlettel biró kereskedők között nemcsak gazdasági, hanem még értelmi, miveltségi tekintetben is kétségtelenül fenforog, ha azt nem akarja, hogy a kereskedőkre vonatkozó szabályok meg ne tartassanak.[2]) Ehhez képest kénytelen volt ennek a különbségnek a kereskedők jogállására lényeges befolyást engedni s mig a nagyobb üzlettel biró kereskedőket (a czégbejegyzés elmulasztásának esetétől eltekintve) a kereskedők jogaiban és kötelességeiben feltétlenül részesiti: addig a kisebbrendü kereskedők bizonyos, a kereskedőket terhelő kötelességek alól, mint a melyeknek teljesithetése nagyobb üzleti kiterjedést és magasabb keresk. képzettséget tételez fel, ki vannak véve; minek folytán az ezen kötelességek teljesitéséből folyó jogokban sem részesülnek.

II. A **K. T. 5. §.** szerint ilyen kisebbrendü vagy kiskereskedőknek tekintetnek:

1. a kufárok és házalók. Előbbiek azok, kik áruk, nevezetesen élelmi czikkek kicsinyben való kereskedésével nyilt helyeken (piaczokon, utczákon, kapubejáratokban), sátrakban, fabódékban vagy szabad ég alatt foglalkoznak; házalók pedig azok, kik, állandó telep nélkül, áruikkal helyről-helyre, házról-házra járva, kereskednek.[3]) Ezek feltétlenül kiskereskedők, azaz még akkor is, ha üzletük a kisipar körét netalán meghaladná;[4])

2. a zsibárusok, a kik már használt áruk forgalombahozásával foglalkoznak;[5]) továbbá a korcsmárosok,[6]) közönséges fuva-

---

[2]) Az élet erősebb mint a törvény. Azért ha a törvény nem tesz is különbséget a kereskedők között, mégis türni kénytelen, hogy a kisebb kereskedők a kereskedőkre vonatkozó kötelességek alól magukat kivonják. A franczia *Code de commerce* és más keresk. törvények, melyek a kiskereskedőkre nézve, miként a német K. T. és ennek nyomán a miénk, kivételt nem tesznek, ezt teljesen bizonyitják.

[3]) Ha valaki részben házról-házra járva, részben állandó telepen kereskedik, akkor az a mérvadó, a melyik tulsulyban van; mig az, a ki a bevásárlásokat házról-házra járva ugyan, de az eladásokat állandó telepen eszközli, házalónak egyáltalán nem tekintetik. V. ö. földm.-, ipar- és keresk. min. 10,417/86. rend.

[4]) A K. T. abból indul ki, hogy a kufárok és házalók üzlete a kisipar körét nem szokta meghaladni. Kivételek azonban lehetségesek.

[5]) A zsibárusokhoz számithatók az ódondászok (antiquariusok) is.

[6]) Kisebb falusi korcsmáros is: **C.** 1523/96. (D. III. f. 5., 289. l.). Vendéglős: **B. T.** 17/902. (U. o. 22., 92. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

rosok, közönséges hajósok [7]) s más iparosok.[8]) Ezek csak annyiban tartoznak a kiskereskedők közé, a mennyiben üzletük a kisipar körét meg nem haladja.

Az előadottakhoz képest meg kell tehát különböztetnünk feltétlen és feltételes kiskereskedőket. Előbbieket a K. T. kimeritően *(taxative)*, az utóbbiakat csak példálózva *(exemplificative)*, illetve általános gyüjtőnévvel jelöli meg.[9])

Hogy mikor haladja meg az ügylet a kisipar körét? azt elvontan meghatározni nem lehet. A biró concret esetben az üzlet minősége, berendezése, az egyes ügyletek s az üzleti forgalom nagysága, a készletben lévő áruk mennyisége és értéke, a segédszemélyzet száma, a fizetendő adó nagysága [10]) s más körülmények,[11]) esetleg az iparhatóságtól bekivánt adatok alapján [12]) szabad belátása szerint határoz, a nélkül, hogy a felek saját nyilatkozatához kötve volna.[13])

---

[7]) A közönséges fuvarosok és hajósok, ha csak személyfuvarozással foglalkoznak, nem is kereskedők. V. ö. K. T. 259. §. 3. pont és alább 116. §.

[8]) A K. T., miként már fentebb az 5. §-ban érintettük, kereskedelem és ipar között éles határvonalat nem huz. Ez okból e helyütt is iparosok alatt nemcsak oly személyek értendők, kik merő átalakitási tevékenységet folytatnak, hanem olyanok is, kik közvetlenül vagy közvetve javak forgalombahozásával foglalkoznak. A »más iparosok« alatt tehát mindenki értendő, kinek üzlete a kisipar körét meg nem haladja, bárminő ügyletekkel foglalkozik. Igy nevezetesen a szatócs: **C.** 251/96. (Jogt. Közl. 97., 2. sz. mell.), továbbá pl. a kisebb rendü alkusz, v. ö. alább 205. §.

[9]) Ez kitünik a K. T. 5. §-ának ezen kifejezéséből: »más iparosok«, s ennek a megelőzővel való kapcsolatából.

[10]) Erre alapitotta volt legfőképen a czégbejegyzési kötelességet az 1864. évi czégrend., követvén e részben az osztrák életb. törvényt. De jelenleg is erre utal az 1890. január 26-án 2631. sz. a. kelt keresk. min. rend. (R. T. 149. l.)

[11]) V. ö. **C.** 4703/97. (Jogt. K. 98., 2. sz. mell.): a lakbérre és házi szükségletekre forditott összegből kiszámitott forgalom alapján; 4515/98. (D. III. f. 13., 224. l.): a leltározott áruk értéke, a tartozások összege és az üzlet forgalma alapján; **B. T.** 17/902. (U. o. 22., 92. l.) vendéglősnél a szobák száma alapján.

[12]) V. ö. Czégrend. 3. §. A **C.** 9902/83. (D. Uj f. 5., 144. l.) elégségesnek tartotta a nagyobb üzleti kiterjedés felvételére, hogy az illető nemcsak megrendelésre ruhákat, hanem posztót s egyéb szöveteket is árult, sőt ilyeneket még hitelbe is adott.

[13]) Mindazonáltal, ha valaki, a kinek üzlete keresk. ügyletek iparszerü folytatásában áll, czégét be akarja jegyeztetni, őt (a mennyiben feltételes kiskereskedőről van szó) még akkor sem szabad visszautasitani, ha

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. A kivételes állás, melyet a kiskereskedők szemben a nagyobb üzlettel biró kereskedőkkel elfoglalnak, abban mutatkozik, hogy reájuk a K. T.-nek a keresk. czégekre, könyvekre és a czégvezetésre vonatkozó intézkedései alkalmazást nem nyernek; azonfelül a kiskereskedők üzleteire irányzott egyesülések keresk. társaságoknak nem tekintetnek.[14]) Egyebekben azonban a kiskereskedők épugy kereskedők s épugy részesülnek a kereskedőkre vonatkozó jogokban és kötelességekben, mint a nagyobb üzlettel biró kereskedők.[15])

Közelebbről tekintvén a kiskereskedőkre vonatkozó kivételeket, kiemelendő:[16])

üzlete tényleg a kisipar körét meg nem haladná, mert a czégbejegyzés épen azt a szándékot fejezheti ki, hogy az üzlet ezentul nagyobb terjedelemben folytattassék. **B. T.** 1742/79. (D. 28., 257. l.) Ily bejegyzés daczára azonban a könyvvezetés elmulasztása miatti vétkes bukás szempontjából a kiskereskedői minőség megállapittatott s a büntetés mellőztetett: **C.** 4515/98. (D. III. f. 13., 224. l.) Vitás kérdés: vajjon ha nagyobb üzlettel biró kereskedőnek külön még kiskereskedői üzlete van (pl. bankárnak korcsmája, könyvkiadónak ódondászata stb.): erre nézve kiskereskedőnek tekintendő-e, vagy az utóbbi egyszerüen a nagyobb üzlethez számitandó? Helyesebb az előbbi nézet, mert a K. T. az 5. §-ban felsorolt személyeket különleges üzletüknél fogva emeli ki s valamint a kereskedői minőség nem ragadja magához az illetőnek nemkereskedői hivatását, azonképen a teljes jogu kereskedői minőség sem képes a kiskereskedői üzletből folyó minőséget felemészteni. Az ellenkező nézet igazságtalanságokra is vezet.

[14]) A K. T. 5. §-ának 2. bek. nem egészen szabatos, midőn azt mondja: »a kufárok és házalók egyesülései«. Ha a kufárok vagy házalók egyesülnek pl. banküzlet folytatására, ez az egyesülés bizonyára keresk. társaság lesz. Hogy a K. T. csakugyan az üzletre és nem az egyesülő személyekre tekint, kitünik az id. bekezdés további folyamából. De kitünik a német K. T. megfelelő 10. czikkéből is.

[15]) Igy nevezetesen a kiskereskedőknek is lehetnek keresk. meghatalmazottjaik és kereskedősegédjeik (v. ö. még alább 36. és 45. §§.). Mint kereskedőknek továbbá az üzletük folytatásához tartozó ügyletek keresk. ügyletek a K. T. 260. §. értelmében (mellékügyletek). V. ö. **S.** 16,140/79. (D. 24., 48. l.), **C.** 763/92. (D. Uj f. 33., 149. l.), 1523/96. (D. III. f. 5., 289. l.), 12,763/92. (U. o. 291. l.), **K. V. T.** 350/95. (U. o. 3., 347. l.), 343/96. (Ü. L. 97., 1. sz.) Csak egyetlen egy kivétel létezik a kézmüvesek eladásaira nézve, melyeket az id. 260. §. 2. bek. a keresk. ügyletek köréből kivesz. V. ö. alább 117. §.

[16]) V. ö. erre nézve különösen, bár az itt előadottaktól részben eltérően, *Zsögöd B.* Magy. Igazságügy. XXII. 385. s k. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

1. A keresk. czégekre vonatkozó kivétel annyit jelent, hogy habár a kiskereskedők által üzleti viszonyaikban használt névre a czég fogalma talál is,[17]) s az tényleg czég gyanánt alkalmaztatik: ez mégis nem tekintetik czégnek a K. T. értelmében; nem esik a K. T.-nek a czégek minőségére vonatkozó szabályai alá,[18]) nem jegyzendő és nem jegyezhető be a czégjegyzékbe s nem részesül azon oltalomban, melyet a K. T. a czégeknek biztosit.[19])

2. A könyvekre vonatkozó intézkedések alatt nemcsak a tulajdonképeni keresk. könyveket tárgyazó, hanem mindazon intézkedések értendők, melyek a K. T. I. részének 4. czimében foglaltatnak. A kiskereskedők tehát nemcsak szabályszerü keresk. könyveket vezetni, hanem leltárt készitени, mérleget szerkeszteni és az üzleti leveleket megőrizni sem kötelesek. Ha mégis könyveket vezetnek, azok nem birnak azon kiváltságos bizonyitó erővel, melyben a keresk. könyvek részesülnek.[20])

---

[17]) V. ö. K. T. 10. §. és alább 25. §. Épen azért nincs benne hiba, ha a kiskereskedőknél is czégről beszélünk, csak tudjuk azt, hogy az a czégekre vonatkozó szabályok alá nem esik. Maga a K. T. is nyujt erre példát a 16. §-ban. L. még alább a czégekről szóló czimben.

[18]) Igy különösen üzletátruházásnál nem maradhat meg a régi czég (K. T. 12. §.), hanem az uj túlajdonos saját nevét kell hogy használja. Mi van azonban, ha a régi czég mégis megtartatik? Az előbbi tulajdonost az átruházás utáni kötelezettségekért (a korábbiakra nézve a kiskereskedőknél is a K. T. 20. §-a irányadó) felelőssé tenni legfelebb akkor helyes, ha őt mulasztás terheli az átruházás megismertetésében; ha ellenben ily mulasztás nem forog fenn, bizonyára az uj tulajdonos lesz kötelezve, daczára hogy tilos és a K. T. által el nem ismert czég alatt szerződött.

[19]) Ez azonban csak annyiban áll, a mennyiben a kiskereskedő nem követelheti, hogy más kereskedő saját polgári nevét csak valamely megkülönböztető toldással használja czégül, ha az a kiskereskedő nevével azonos (K. T. 17. §.), a mit különben a nagyobb üzlettel biró kereskedő sem követelhet, ha czége nincs bejegyezve. Ha ellenben más kereskedő a kiskereskedőnek az ő nevétől különböző nevét használja czégül, ez ellen a kiskereskedő épugy felléphet, mint a nemkereskedő (l. alább 29. §.). A czégoltalomtól különböző védjegyoltalomban a kiskereskedő teljesen ugy részesül, mint a nagyobb kereskedő. V. ö. alább 30. §.

[20]) Minthogy a kiskereskedők a könyvekre vonatkozó intézkedések alá egyáltalában nem esnek, ők továbbá nem kötelesek könyveiket felmutatni sem; ugyszintén, ha más kereskedő akar saját könyveivel ellenük bizonyitani, ezeknek bizonyitó ereje nem 10, hanem 2 év mulva szünik meg. (K. T. 31. §. 2. bek.) A kiskereskedők e tekintetben a nemkereskedőkkel egyenlő elbirálás alá esnek. V. ö. alább 35. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

3. A mi a czégvezetésre vonatkozó kivételt illeti, a kiskereskedők ennek értelmében czégvezetőket nem rendelhetnek s ilyeneket a keresk. czégjegyzékbe be nem jegyeztethetnek. Ha mégis czégvezetőt rendelnek, ez nem tekintetik czégvezetőnek, hanem csak keresk. meghatalmazottnak.[21])

4. A mi végül a kiskereskedők üzleteire alakult egyesüléseket illeti,[22]) ezekre nézve ugyanaz a különbség teendő, mint kiskereskedőknél általában. Azaz: a mint valamely üzlet egyes személy által folytatva, erre a feltétlen vagy feltételes kiskereskedői minőség bélyegét nyomja, épugy az ily üzlet folytatására keletkezett egyesület is vagy feltétlenül, vagy csak feltételesen nem esik a keresk. társaságok fogalma alá. Igy a kufár- és házaló-üzletre irányuló társaságok feltétlenül, a többi kiskereskedői üzlet folytatására alakult társaságok pedig csak akkor nem keresk. társaságok, ha az üzlet a kisipar körét meg nem haladja. Hogy a keresk. társaságok melyik faja választatik? teljesen közömbös.[23])

---

[21]) V. ö. **C.** 251/96. (Jogt. Közl. 97., 2. sz.) Közelebbről: u. n. általános keresk. meghatalmazottnak. Ez abból következik, hogy a czégvezető is voltaképen keresk. meghatalmazott (v. ö. alább 30. §.), s hogy az általános keresk. meghatalmazott legközelebb áll hozzá, a *plus*ra irányuló szándék pedig magában foglalja a *minus*t is. — Minthogy a jog nem ismerésével senki sem mentheti magát, harmadik személy, ki a kiskereskedő által, tehát érvénytelenül rendelt czégvezetővel szerződik, nem érvényesitheti azt, hogy ő nem tudta, mikép az illető nem valódi czégvezető. Neki ezt tudnia kellett volna. Kivétel van akkor, ha a kiskereskedő vagy ennek czégvezetője a harmadikat az üzlet minősége, illetve terjedelme iránt szándékosan tévedésbe hozta.

[22]) Rendszeresen tárgyalja a kiskereskedői egyesület jogviszonyait *Thöl* id. m. I. 116—120. §§.

[23]) Igaz ugyan, hogy a részvénytársaság és szövetkezet a vállalat minőségétől független (l. fentebb 25. §. és alább 47. §.). De ezzel nincs eldöntve, hogy a K. T. 5. §-ában megállapitott kivétel rájuk nem hat ki. Ez ellen szól mindenekelőtt az, hogy maga a törvény különbséget nem tesz, tehát azt belevinni sem szabad. Ellene szól továbbá, hogy a részvénytársaság és szövetkezet függetlensége a vállalat minőségétől csak annyit jelent, hogy ennek nem kell keresk. ügyletekből állnia. Csakis e körül forgott a kérdés a *Tervezet* erre vonatkozó követelményével szemben (v. ö. *Értekezlet* 128. s k. l.), s ha kétségtelen, hogy a *Tervezet* értelmében a kiskereskedői részvénytársaságok nem tekintettek keresk. társaságoknak, habár keresk. ügyletekre irányulnak, akkor nem látható be, miért kelljen mást felvenni, mert a törvény a részvénytársaságnál és szövetkezetnél az emlitett követelményt elejtette? Mit változtat a léngegileg terjedelmi alapon nyugvó kivé-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Csak az alkalmi egyesülés, a mely tulajdonképeni keresk. társaságot nem képez, nem szenved kivételt, ha az kiskereskedői üzlet fogalma alá eső egyes ügyletekre alakittatik. Jóllehet továbbá a kiskereskedői egyesületek nem tekintetnek keresk. társaságoknak, következésképen kereskedőknek sem,[24]) habár tehát a magánjogi értelemben vett társaság *(societas)* fogalma és szabályai alá esnek: az egyesülésből származó viszonyok mégis keresk. ügyek,[25]) s mint ilyenekre a K. T. megfelelő intézkedései és a keresk. szokások

---

telre nézve az a körülmény, hogy a részvénytársaságnak és szövetkezetnek keresk. ügyletekkel nem kell foglalkoznia? Még érthető, ha a németek veszik ki a kiskereskedői egyesületek alól a részvény-, ill. betéti részvénytársaságot, mióta t. i. az 1870. évi részvénynovella ezeknél a kereskedelmi minőség követelményét szemben az eredeti keresk. törvénnyel mellőzte, mert náluk e változtatás csak utólag történt (kifejezetten szentesitve az uj német K. T. 4. §-a által is). De nálunk, hol a törvény egyidejüleg állapitja meg a kiskereskedői egyesületekre vonatkozó kivételt és a részvénytársaság és szövetkezet függetlenségét a vállalat tárgyától: a helyzet más. Végül tekintetbe veendő, hogy, ha a kivétel indokolt a közkereseti és betéti társasággal szemben, bizonyára még inkább a részvénytársaság és szövetkezet irányában, a melyekre vonatkozó rendszabályoknak a kiskereskedők még kevésbbé képesek megfelelni, mint azoknak, melyek a közk. és betéti társaságra vonatkoznak.

[24]) A K. T. tehát a kiskereskedői üzletekre alakult társaságokra nézve sokkal messzebb megy, mint az ily üzleteket folytató egyes személyekre nézve, a kiknek kereskedői minősége az érintett kivételek daczára épségben marad. A társaság egyes tagjai azonban épen azért kereskedők, mert a társaság a tagoktól külön jogalanyt nem képez, ügyletei közvetlenül a tagok ügyletei gyanánt tekintetnek. Magától értetődik továbbá, hogy ha a kiskereskedők más, jogi személylyel biró egyletet alakitanak s ez tartja fenn a kiskereskedői üzletet (pl. korcsmát), az ilyen egylet a kiskereskedői üzletre nézve, de csak ennyiben, kereskedő is lesz.

[25]) Ez nemcsak annyiban áll, a mennyiben maga a társasági szerződés keresk. ügyletnek minősithető (a K. T. 260. §-a alapján, mint az egyes tagok mint üzlettulajdonosok mellékügylete gyanánt), a mi csak a K. T. II. részében tartalmazott szabályok alkalmazását vonja maga után, hanem egyáltalában, tekintve, hogy a kiskereskedői egyesületek nem magánjogi, hanem keresk. czélra alakulnak s hogy a K. T. azokat épen csak a keresk. társaságokra vonatkozó szabályok alól veszi ki, egyebekben azonban nem. A helyzet hasonló ahhoz, a mely az alkalmi egyesüléseknél van. Ezek is kivétetnek a tulajdonképeni keresk. társaságok alól, de azért a belőlük származó viszonyok mégis keresk. ügyek (l. alább 48., 50. §§.). Igaz, hogy a K. T. ezt az utóbbiaknál positive is elismeri az által, hogy maga állit fel szabályokat reájuk nézve, holott ezt a kiskereskedői egyesületeknél nem teszi. De az is már elégséges positiv kijelentés a keresk. joghoz való hozzá-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az általános magánjogot megelőzőleg nyernek alkalmazást.[26]) Magától értetődik végre, hogy a kiskereskedői egyesülés által kötött ügyletek épugy keresk. ügyletek, mint az egyes kiskereskedő által kötött ügyletek.[27])

18. §.

A kereskedés mint iparjogositvány.

I. A K. T. a kereskedő fogalmának megállapitásánál egyedül abból indul ki, vajjon valaki tényleg foglalkozik-e ipar-

---

tartozóságra nézve, hogy a K. T. a kiskereskedői egyesülésekről megemlékezik a nélkül, hogy a keresk. jog. alól egészen kivenné. — A kiskereskedői egyesületekből származó viszony alakilag is keresk. ügyek. V. ö. kifejezetten keresk. elj. rend. 6. §. 3. pont, mely azonban annyiban helytelenül van szövegezve, a mennyiben »a K. T. 5. §. ut. pontja értelmében keresk. társaságoknak tekintendő egyesületek«-ről szól. Kétséges ebből, vajjon a Rend. az ezekre vonatkozó kereseteket csak akkor tekinti-e keresk. ügyeknek, ha az egyesület üzlete a kisipar körét meghaladja, a mikor épen valóságos keresk. társaság, avagy ellenkezőleg arra az esetre gondol, ha mint kiskereskedői egyesület a keresk. társaságokhoz nem tartozik? Minthogy az előbbi feltevés mellett felesleges mondatnék, mert a keresk. társaságokból eredő keresetek ugy is emlittetnek, helyesebb az utóbbit felvenni, annál inkább, mert a kiskereskedői társaság bizonyos értelemben csakugyan keresk. társaság. (l. köv. jegyz.) Támogatják ezt a források is, melyeken a Rend. nyugszik. Igy nevezetesen: osztr. életb. t. 39. §. 3. pont; porosz 2. cz.; bajor 63. cz.; 1869. évi német t. a legfőbb keresk. tvszék felállitása iránt 13. §. L. most német birói szervezeti t. is 101. §.

[26]) Ennyiben tehát a kiskereskedői egyesület is keresk., nem egyszerüen magánjogi társaság, épugy mint az alkalmi egyesülés, melylyel együtt a nemtulajdonképeni keresk. társaságokhoz számitható (l. alább 48. §.). Különösen fontos ez a társasági képviselet szempontjából, a társasági üzletben eljáró tagok a többieknek keresk. meghatalmazottjai gyanánt lévén tekinthetők.

[27]) Még a melléküglyletek is (K. T. 260. §.), minthogy nem az egyesülés mint ilyen az üzlet tulajdonosa, hanem a tagok, a kik annak alapján kereskedők. De ugyanazon okból nem szenved kétséget, hogy a tagok jogilag nem az egyesület mint ilyen, hanem az általuk közösen kötött keresk. ügyletekből egyetemlegesen lesznek kötelezve, ha az ellenkezőt ki nem kötötték. (K. T. 268. §.) Az egyetemlegesség tehát a kiskereskedői egyesületeknél épugy megvan, mint a közkereseti társaságoknál. Csakhogy nem a társasági viszonyból közvetlenül, hanem az egyes ügyletek szempontjából s épen azért nem akkor, ha az ügylet keresk. ügyletet nem képez, pl. a kézmüvesek eladásai fogalma alá esik (K. T. 260. §. 2. bek.), vagy ingatlanra vonatkozik. (K. T. 262. §.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szerüleg kereskedelmi ügyletekkel?[1]) A kereskedelmi tevékenység ténye azonban nem jelenti azt, hogy az illető jogositva is van keresk. ügyletekkel foglalkozni. A jog, keresk. ügyletekkel iparszerüleg foglalkozni, a kereskedés mint iparjogositvány, külön elbirálása tárgya s e tekintetben nem a K. T., hanem az Ipartörvény (most 1884. évi XVII. tcz.)[2]) s az e részben fennálló külön törvények és rendeletek irányadók. [**K. T. 6. §.**][3])

Azonban nemcsak a kereskedő fogalma, hanem a K. T.-nek a kereskedőkre vonatkozó intézkedéseinek alkalmazása is független attól, vajjon valaki jogositva van-e keresk. ügyletekkel iparszerüleg foglalkozni?[4]) A ki tényleg keresk. ügyletekkel iparszerüleg foglalkozik, a kereskedők jogaiban és kötelességeiben akkor is részesül, ha ily foglalkozásra iparrendészeti vagy más okoknál fogva jogositva nincs, vagy bár az neki egyenesen meg van tiltva. Ily jogositvány hiánya vagy ily tilalom a birót még abban sem akadályozza, hogy a K. T. vagy más törvény által rendelt büntetéseket alkalmazza oly esetben, midőn az illető a K. T.-ben előirt kötelességeket nem teljesiti, pl. czégét be nem jegyezteti. Másrészt azonban az a körülmény, hogy valaki a K. T. értelmében kereskedő, nem akadály arra nézve, hogy ő közigazgatási, fegyelmi vagy birói uton felelősségre vonassék, ha az iparrendészeti vagy más törvényes követelményeknek eleget nem tett, illetve keresk. ügyletek iparszerü kötésével a fennálló tilalmak ellenére foglalkozott s e tekintetben még az a körülmény is közömbös, hogy az illető a keresk. czégjegyzékbe be van jegyezve. A K. T. nem szolgálhat védpaizsul arra nézve, hogy valaki más törvényeket büntetlenül megszegjen. Sőt miután az állami hatóságok a törvények alkalmazásában kölcsönös segédkezet kötelesek nyujtani :[5]) a czég bejegyzése megtagadandó, illetve a megtörtént bejegyzés

---

[1]) A keresk. ügyletek fogalma is egyedül az ügyletek tényétől van feltételezve. V. ö. K. T. 263. §. és alább 114. §.

[2]) V. ö. fentebb 7. §.

[3]) V. ö. ezekre nézve Ipart. 43., 182., 183. §§.

[4]) A keresk. ügyletekre nézve ezt a K. T. 263. §-a határozottan kimondja. A kereskedőkre nézve a K. T. 6. §-a ily határozottan nem nyilatkozik ugyan, de e szakaszban tartalmaztatik; mert midőn a K. T. itt az iparjogositvány kérdését az Ipartörvény s más törvények elé utasitja, ezzel egyuttal kijelenti, hogy maga előtt az iparjogositvány kérdése közömbös. A német K. T. megfelelő 11. czikke ezt egészen határozottan fejezi ki.

[5]) V. ö. 1869. évi IV. tcz. 23. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

törlendő, ha az illető az iparrendészeti követelményeknek eleget nem tett, vagy a fennálló törvények értelmében neki a kereskedés meg van tiltva.[6])

II. A mi a kereskedést mint iparjogositványt közelebbről illeti:[7]) vezérelvül az Ipartörvény az u. n. iparszabadság elvét emeli érvényre,[8]) mely a kereskedési szabadságot is magában foglalja s melynek értelmében a magyar korona területén kereskedést rendszerint mindenki szabadon üzhet, természetes személyek, és pedig nemre való tekintet nélkül,[9]) épugy, mint jogi személyek.[10]) A szerződő képesség sem kivántatik rend-

---

[6]) A czégbejegyzési kérvényhez ennélfogva mindig az iparhatósági igazolvány vagy engedély is csatolandó. V. ö. Czégrend. 21. §-a is. Ezek egyuttal eredetben vagy hitelesitett másolatban az iratok között visszatartandók. **B. T.** 1142/78. (D. 28., 257. l.)

[7]) V. ö. *Ballagi Béla* Az ipartörvény magyarázata. Budapest, 1886. — *Grünvald József* Az ipartörvény. Debreczen, 1890.

[8]) Az iparszabadságot nálunk az osztrák kormány mondotta ki először az 1859. decz. 20-án kelt Iparrendtartásban. Ennekelőtte a czéhrendszer uralkodott, mely szerint ipart rendesen csak az üzhetett, a ki valamely czéhnek tagja volt. E rendszer kifejlődéséről és a czéhek szervezetéről hazánkban l. *Szádeczky* A czéhek történetéről Magyarországon. Budapest, 1890. és *Földes* Társadalmi gazdaságtan II. 118. s k. l. Utoljára a czéhek viszonyai az 1848. junius 19-én kelt czéhszabályzatban állapittattak meg. Az alkotmány visszaállitása után tovább is az osztr. Iparrend. alkalmaztatott, mely az 1867. jul. 27-én kelt földm.-, ipar- és keresk. min. rend. által nyiltan fentartatott és közzététetett (R. T. 155. l.) Ennek alapján készült aztán az 1872 VIII. tcz. De később a közfelfogásban némi visszaesés keletkezett, a melynek eredménye az uj Ipartörvény. Az iparszabadság elve ebben is kimondatik ugyan (1. §.), de a korlátozások kiterjesztése, különösen az ipar gyakorlásának függővé tétele szakképzettség igazolásától, sokkal szükebb értelmet ad neki, mint a minővel előbb birt. L. a szövegben.

[9]) Minthogy az Ipartörvény a nőkre nézve semmi megszoritást nem tartalmaz: a férjes nők is üzhetnek kereskedést, és pedig férjeik beleegyezése nélkül is. Ez megfelel a nő jogi önállóságának a magyar magánjogban, mely alárendeltségi viszonyt szemben a férjjel nem ismer. A külföldi keresk. törvények a férj beleegyezését megkivánják. Igy különösen a franczia és a német K. T. A *Tervezet* is megkövetelte abban az esetben, ha a nőnek saját vagyona nincs (7. cz.). De az *Értekezlet* ezt sem tartotta összeegyeztethetőnek a magyar jog felfogásával (v. ö. Jegyzők. 13. s k. l.).

[10]) A jogi személyek azonban üzletvezetőt tartoznak rendelni, a ki az iparhatóságnál bejelentendő. (Ipart. 3. és 41. §§.) Ily üzletvezető csak az lehet, a ki az ipar önálló gyakorlására jogositva van. (Ipart. 41. §., 2. bek.) Az üzletvezető jogi állása a K. T. szerint itélendő meg. A mennyiben hatá-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szerint.[11]) Kereskedést nevezetesen kiskoru is folytathat, és pedig vagy önállóan, ha 18. életévét betöltötte és az atya, illetve gyám, valamint a gyámhatóság beleegyeznek, mely esetben azonban nagykoruvá válik;[12]) vagy pedig ugyancsak a gyámhatóság beleegyezése mellett, az atya, illetve gyám által.[13])

Az iparszabadság elvéből következik, hogy a kereskedés gyakorlása szabályszerint hatósági engedélyhez kötve nincs. A ki azonban kereskedést üzni szándékozik, tartozik ebbeli szándékát az illetékes iparhatóságnál bejelenteni, mely a bejelentésről iparhatósági igazolványt állit ki.[14]) Ugyancsak az iparszabadság elvének folyománya, hogy a kereskedés folytatásának jogától senki, sem birói itélet, sem közigazgatási határozat által, rendszerint meg nem fosztható.[15])

III. Az iparszabadság elve alól azonban számos kivétel van, melyek rajta tetemes rést ütnek. E kivételek részint az üzlet tárgyára, részint a személyi állásra vonatkoznak.

1. T á r g y i l a g o s m e g s z o r i t á s o k:

a) Oly mesterségeknél, melyek kézmüves természetüknél fogva rendszerint csak hosszabb gyakorlás utján sajátithatók el, az iparhatósági igazolvány csakis a megfelelő k é p e s i t é s igazolása alapján adatik.[16])

---

rozottan czégvezetőnek nem nyilvánittatott, az általános keresk. meghatalmazottra vonatkozó intézkedések mérvadók. Keresk. társaságoknál az üzletvezetőt a beltagok, illetve igazgatók pótolják.

[11]) Kivételt képeznek a házalók, a kiknek rendszerint a 30. életév betöltését kell kimutatniok. L. házalási nyiltparancs 3. §.

[12]) 1877. évi XX. tcz. 5. §., Ipart. 2. §.

[13]) V. ö. 1877. évi XX. tcz. 20. és 113. §. Ily esetben is üzletvezető rendelendő (Ipart. 41. §.), a ki azonban maga az atya, illetve gyám is lehet.

[14]) Ipart. 4. §. Alkalmazást nyer minden kereskedőre kivétel nélkül, épugy, mint az Ipart. egyéb rendelkezései. A vállalat alakja nem jön tekintetbe. Tehát a r é s z v é n y t á r s a s á g o k é s s z ö v e t k e z e t e k sem képeznek kivételt. V. ö. 1891. junius 5-én 32,117. sz. a. kelt keresk. min. rend. (R. T. 621. l.) Iparhat. igazolvány szükséges továbbá nemcsak az üzlet megnyitásához, hanem f i ó k t e l e p felállitásához is. Ipart. 46. §.

[15]) Ipart. 155. §., mely azonban bizonyos üzletekre nézve kivételeket is tesz. Kivételeket állapitanak meg továbbá: 1879 : XL. tcz. 85. §. (korcsmaüzlet); 1881 : XIV. tcz. 23. §. (magánzálogházak); 1883 : XXXI. tcz. 14. §. (részletüzlet).

[16]) Ipart. 4. §. Megkivántatik rendszerint a tanonczbizonyitvány bemutatása és annak igazolása, hogy az illető a tanviszony megszünése után

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

b) Bizonyos üzletek csakis hatósági vagy törvényhozási engedély *(concessio)* alapján gyakorolhatók. Ezeknek egy részét az Ipartörvény jelöli meg.[17]) Azon kivül ide tartoznak a nagyobb kir. haszonvételek (regálék) és az egyedáruság tárgyát képező üzletek, a mennyiben egyáltalában magánosokra átruháztatnak,[18]) beleértve a bányászatot;[19]) a folyam- és belvizi hajózási vállalatok,[20]) a kézizálogkölcsönüzlet,[21]) a társaskocsiüzlet Budapesten,[22]) az árverési üzletek,[23]) a gyógyszerészet[24]) és a házalás.[25])

c) Ha valamely iparág gyakorlása oly üzlettelepek felállitá-

---

szakbavágó munkával legalább két évig foglalkozott. V. ö. azonban Ipart. 5—9. §§., melyek azt több tekintetben módositják. A szóban forgó mesterségek az 1884. aug. 26-án 39,266. sz. a. az Ipartörvény végrehajtása iránt kiadott földm.-, ipar- és keresk. min. rend.-ben (R. T. 1253. l.) vannak felsorolva, melyhez még pótrendeletek járultak.

[17]) L. ennek 10. §-át. Külön engedély szükséges még a végeladáshoz, árveréshez, vagy más a tömeges és gyors vásárlásra ingerlő módon való eladáshoz. (51. §.)

[18]) Ily nagyobb kir. haszonvételek, ill. egyedáruságok, melyek az állam által magánosoknak engedélyeztetnek, különösen a következők: *a)* a só, dohány és robbanó szerek árulása; *b)* a bankjegykibocsátás, mely az 1878. évi XXV., illetve 1897 : XXVI. és 1899 : XXXVII. tcz. által az osztrák-magyar bankra ruháztatott; *c)* a vasutak, melyekhez az engedélyt rendszerint a törvényhozás, kivételesen helyi érdekü vasutaknál a miniszterium adja: 1868. jul. 8. közm. és közl. min. rend. (R. T. 248. l.), 1880 : XXXI. és 1888 : IV. tcz.; *d)* a távirdák, távbeszélők (telefonok) és villamos jelzők: 1888 : XXXI. tcz. 1. §.; *e)* a szeszes italok kimérése és kis mértékben való elárusitása: 1888 : XXXV. tcz. 2. §.

[19]) 1854. évi május 23-án kibocsátott ált. bányatörvény 3., 5. §§. Engedély szükséges a tulajdonképeni Magyarországon a kőszénre nézve is, bár ezt az Országb. Ért. a föld tartozékának nyilvánitotta. Ideigl. tvk. szab. VII. rész, 1. §.

[20]) 1869. április 21. ideigl. utasitás a hajózási jog gyakorlásáról (R. T. 565. l.) 1. §. Engedélyen kivül még más feltételek, nevezetesen hajólevél.

[21]) 1881 : XIV. tcz. 1. §.

[22]) 1883 : XIX. tcz. 1. §.

[23]) 1888 XXII. tcz. 1. §.

[24]) 1876 XIV. tcz. 134. §.

[25]) 1852. szept. 4-én kibocsátott házalási nyiltparancs (2. s k. §§.), mely uj törvény hiányában az Ausztriával kötött vám- és keresk. szövetség alapján jelenleg is érvényben állónak vétetik. V. ö. 1878. decz. 2-án 27,285. sz. földm.-, ipar- s keresk. (R. T. 649. l.) és u. a. évi decz. 28-án 35,513. sz. a. kelt igazs. min. rend. (R. T. 284. l.) Az uj házalási törvény javaslata 1894 tavaszán a képviselőház elé terjesztetett, de nem tárgyaltatott s azóta ujból még nem adatott be.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sával jár, melyek fekvésük vagy az üzlet minősége által a szomszéd birtokosokat vagy lakókat, avagy egyáltalában a közönséget háborgatják, megkárositják vagy veszélyeztethetik, ezek csak iparhatósági t e l e p e n g e d é l y alapján állithatók fel.[26])

d) Bizonyos iparágak, habár engedélytől feltételezve nincsenek, mégis csak különös, a törvény vagy közigazgatási hatóság által felállitott feltételek és korlátok mellett gyakorolhatók.[27])

e) A kisebb kir. haszonvételek sorába tartozó üzletek csakis azok tulajdonosai által, vagy ezekkel kötött szerződés alapján (haszonbérlők vagy bérlők által) gyakorolhatók.[28])

f) Különös elbirálás alá esnek az u. n. reáliparjogok. Mig ugyanis az ipar gyakorlása általában véve csak személyes jogositvány, mely rendszerint másra át nem ruházható:[29]) addig a reáliparjogok a tulajdonos személyétől bizonyos tekintetben függetlenek s ugy élők közt, mint halál esetére szabad átruházás tárgyai.[30]) Ezen reáliparjogok külön faját képezik az u. n. gyökös iparjogok *(radicirte Gewerbe)*, melyek valamely ingatlannal elvá-

---

[26]) Ipart. 25. §., mely a szóban forgó iparágakat fel is sorolja. L. ehhez még a hajómalmokra nézve: Ideigl. hajómalmi rendsz. (1867. R. T. 407. l.) 11. §.

[27]) Ide tartoznak az Ipart. 10. §-ában felsorolt üzletek (l. 11. sk. §§.) és a husmérés az 53. §. értelmében; továbbá a közraktári vállalatok, melyekhez legalább félmillió forintnyi alaptőke követeltetik (K. T. 435. §.); a biztositási vállalatok, melyeknél minden biztositási ágra nézve 100,000 frtnyi biztositási alap szükséges s egyéb feltételek tartandók be (K. T. 453. sk. §§.); a jelzálog-intézetek (1876. évi XXXVI. tcz.) és a kötvénykibocsátó pénzintézetek (1897 : XXXII. tcz.); a tengeri kereskedelmi hajózás (1879. évi XVI. tcz.); a nyomdaüzlet (1848 : XVIII. tcz. 37. §.) és a részletüzlet (1883 : XXXI. tcz.)

[28]) Ide tartozik jelenleg még a malomüzlet. V. ö. Ideigl. hajómalmi rendszab. 3. §. Kivételt képeznek a gőzmalmok. (1880 : XXXIV. tcz.)

[29]) Kivétel van annyiban, a mennyiben az iparos elhalálozása esetében az üzlet az özvegy vagy ennek nem létében a kiskoru gyermekek vagy unokák javára ujabb bejelentés nélkül folytatható. V. ö. Ipart. 40. §. Hasonló intézkedés a gyógyszertárakra nézve. (1876 : XIV. tcz. 132. §.)

[30]) A reáliparjogok azelőtt kizárólagos természetüek voltak. Ez azonban az iparszabadság elvével ellentétben állván, uj reáliparjogok többé nem engedélyezhetők s bár az eddig engedélyezettek épségükben tovább is megmaradnak, azok hasonnemü iparnak mások általi gyakorlását nem korlátozzák. Lásd már 1859. évi iparrendt. bev. VII. tcz., 1872 : VIII. tcz. 6. §., uj Ipart. 23. §. Ily reáliparjogok különösen a gyógyszertáraknál vannak (1876. évi XIV. tcz. 130. §.), de ezentul szintén nem adományozhatók. (133. §.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

laszthatlanul össze vannak kapcsolva, ugy hogy csak az ingatlannal együtt szerezhetők meg.[31])

2. Alanyi megszoritások:

Bizonyos személyek állásuknál fogva kereskedést nem folytathatnak.[32]) Ezek közé tartoznak különösen: *a)* a papok és szerzetesek;[33]) *b)* a tényleges szolgálatban levő katonai személyek;[34]) *c)* a közhivatalnokok általában,[35]) különösen a birák és birósági hivatalnokok,[36]) valamint a birósági végrehajtók;[37]) *d)* a közjegyzők;[38]) *e)* az ügyvédek.[39])

19. §.

A kereskedelmi üzlet.

I. Kereskedelmi üzlet alatt egyrészt a kereskedő iparszerü tevékenységét a maga összeségében,[1]) másrészt azon eszközök és erők szerves egységét értjük, melyek ez iparszerü tevékenység külső alapját, feltételét képezik.[2]) Az utóbbi értelemben vett üzlet alkatrészei közé tartoznak különösen: az üzleti tőke (kész-

---

[31]) A gyökös iparjogok telekkönyvi bejegyzés tárgyát is képezik.

[32]) Ez azonban nem értendő oly esetekre, ha az emlitett személyek pl. földbirtokkal kapcsolatban tartanak fenn keresk. üzletet, mint: gőzmalmot, szeszgyárat stb., vagy bányák tulajdonosai s hasonlók. A tilalom, a mennyiben külön részletezve nincs, inkább csak a közönséges értelemben vett kereskedésre vonatkozik, mint a mely az emlitett állások tekintélyével és a hivatali teendők kellő ellátásával össze nem fér.

[33]) V. ö. Ipart. 43. §.; 1840 : XVI. tcz. 2. §.; Corp. jur. can. X. lib. 3. tit. 50. cap. 6., tit. 1. cap. 15.

[34]) Ipart. id. §.; 1840 : XVI. tcz. 2. §.

[35]) Ipart. id. §.; 1813. jun. 21-iki udv. kam. rend.; 1825. jun. 10. és 1835. jul. 16-iki legf. elhat.; 1835. szept. 23-án kelt udv. cancell. rend.

[36]) Ipart. id. §.; 1869. évi IV. tcz. 8. §.; 1891. évi XVII. tcz. 39. §.

[37]) 1871. évi LI. tcz. 5. §.

[38]) 1874. évi XXXV. tcz. 4. §.

[39]) Ez az 1874. évi XXXIV. tcz. 10. §-ából következik.

[1]) Ez értelemben K. T. 5., 16., 26. (1. bek.), 38., 43., 64., 65., 125., 126., 210., 211., 213., 214., 216., 217., 259., 260., 261. §§.

[2]) Ez értelemben veszi a K. T. az üzletet a 12., 20., 26. (2. bek.) és 37. §§-ban, s mi is ez értelemben beszélünk itt közelebbről róla. — Nem jogászilag a keresk. üzlet kifejezése még más értelemben is használtatik. Igy nevezetesen a keresk. »ügylet« értelmében (a német nyelvben nincs is más szó, mint »*Handelsgeschäft*« ugy az üzletre, mint az ügyletre). Továbbá az »üzlethelyiség« értelmében, mely pedig az üzletnek csak egyik s hozzá

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

pénz, hozzáadva a követeléseket és levonva a tartozásokat), az üzlethelyiség s ennek felszerelése, a készletben levő áruk, a szükséges munkaeszközök (gépek, szerszámok, kocsik stb.), a keresk. könyvek, ipari s más jogositványok (engedélyek, szabadalmak, védjegyek, bérleti és szolgalmi jogok), hiteli s más összeköttetések (vevőközönség: clientéla), a rendelkezésre álló munkaerők stb.

Az üzlet mint szerves egység a kereskedő személyével és egyéb vagyonával szemben bizonyos különállást foglal el s ugy jelentkezik, mintha nem a kereskedő gazdasági életének egyik nyilvánulása és kiegészitő része, hanem egészen önálló élettel biró test volna, melynek a kereskedő mintegy csak képviselője.[3]) A keresk. világ, épugy mint a vevőközönség, nem annyira a kereskedő személyét, mint az üzletet tartja szem előtt; nem a kereskedővel, hanem az üzlettel lép összeköttetésbe; az üzletnek hitelez s nem a kereskedőnek; az üzlet s nem a kereskedő személye iránt viseltetik bizalommal. Az üzlet ezen előtérbe lépése különösen akkor tünik ki, ha pl. a kereskedő kiskoru s az üzletet az ő nevében más vezeti, vagy az üzlet keresk. társaság tulajdona, melynek tagjait a közönség nem ismeri, vagy oly esetben, midőn az üzlet tulajdonost cserél s e változás daczára ugyanazon czég alatt (l. alább 26. §.) előbbi állapotában teljesen megmarad s minden összeköttetéseit fentartja. Nagy jogi jelentőséget az üzlet önállóságának mindazonáltal nem szabad tulajdonitani. Ez az önállóság inkább csak gazdasági jelentőséggel bir, s ha a keresk. jog azt bizonyos tekintetben el is ismeri és érvényre emeli,[4]) ez

---

nem is lényeges alkatrésze. Vannak kereskedők, a kiknek nincs külön üzlethelyisége, pl. a házaló, alkusz, közönséges fuvaros vagy hajós, tőzsdeüzér stb.

[3]) Külső kifejezést talál e felfogás, midőn az üzletről mint czégről (l. azonban alább 25. §.), vagy kereskedőházról *(Handlungshaus, maison de commerce)* beszélünk.

[4]) Igy, eltekintve az üzlet mint egység átruházásának lehetőségétől, az üzlet önállósága abban talál jogi elismerést, hogy a czégvezetői jogositvány feltétlenül, a keresk. meghatalmazás, ajánlat és megbizás pedig vélelmezetten független a főnök életétől (v. ö. K. T. 51., 289. §§.); hogy a keresk. meghatalmazott (nem a czégvezető is) csak az üzlet körébe eső ügyleteket köthet (l. alább 38. §.) s hogy a kereskedőnek több üzlete különböző czég alatt lehet, s mindegyik külön czégvezetőkkel és keresk. meghatalmazottakkal birhat. Nem hozható fel ellenben például, ha több ily különálló üzlet egymással utalványozási, számadási, hitelezési viszonyban áll. Ennek sincs jogi jelentősége, az ily ügyletek nem tekinthetők valóságos jogügyleteknek. V. ö. C. 991/97. (Jogt. K. 98., 2. sz. m.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mégis csakis kivételes jelenség, mely semmi esetre nem vezethető vissza arra, mintha az üzlet önálló jogi egység, jogi személy volna.[5])

II. Az üzlet, ha azt mint értékkel biró vagyonösszeséget[6]) tekintjük, ugy élők közt, mint halál esetére átruházás tárgya. Ez az átruházás magában foglalhat mindent, a mi az üzlettel összefüggésben áll s vagyoni értékkel bir; lehet azonban, hogy az átruházás alól bizonyos alkatrészek ki vannak véve, sőt az is lehetséges, hogy az üzlet átruházása oly alkatrészeket, melyek az üzlettől elválasztva önálló értékkel birnak, egyáltalában nem foglal magában, hanem csak az üzletnek azon alkatrészeire terjed ki, melyek eszmei, képzeleti, az üzleti összefüggésen alapuló becscsel birnak, mint pl. a czég s az azzal kapcsolatos üzleti clientéla, a hiteli és bevásárlási összeköttetések, üzleti titkok, védjegyek stb.[7]) Hogy adott esetben mi megy át a megszerzőre? az élők közti átruházásnál a szerződéstől függ.[8]) Ez mérvadó különösen

---

[5]) Tényleg vannak irók, a kik e nézetet osztják. Főképviselője *Endemann* (Das deutsche Handelsrecht, 15. és 17. §§.). Támogatására leginkább azt hozzák fel, hogy az üzleti hitelezők a kereskedő egyéb hitelezőivel szemben elsőbbséggel birnak az üzleti vagyonra nézve. Azonban ily jogszabály sem nálunk, sem másutt nem létezik s *de lege ferenda* sem lehet azt igazolni. Hogy a keresk. társaságoknál a társasági hitelezők javára, szemben a tagok magánhitelezőivel, ily elsőbbség meg van állapitva (v. ö. K. T. 97. §.), abból még nem következik, hogy ez az elsőbbség az egyéni kereskedőkre is kiterjesztendő.

[6]) *Universitas rerum* tágabb értelemben: *un. rerum corporalium et incorporalium.*

[7]) Ez fontos a K. T. 12. §-ának szempontjából, mely szerint fennálló czég csak üzletátruházás esetében tartható meg. Többnyire azt követelik, hogy az üzletben foglalt vagyoni értékeknek legalább nagyobb része menjen át a megszerzőre, különben üzletátruházásról nem lehet beszélni. Azonban e felfogás ellenkezik a keresk. világban uralkodó nézetekkel és gyakorlattal, akárhányszor fordulván elő eset, hogy az üzletátruházásnál az abban foglalt áruk, követelések és tartozások nem mennek át, vagy külön számittatnak s hogy az üzleti összeköttetésekért tetemes összegeket fizetnek.

[8]) Az üzletátruházásra irányuló szerződés ugy az átruházó — **S.** 5813/79. (D. 22., 89. l.), — mint az átvevő részéről keresk. ügylet a K. T. 260. §. értelmében (mint az üzletfolytatás utolsó, illetve első ténye), az utóbbi részéről a 258. §. 1. pontja szerint is. Az üzlethez tartozó i n g a t l a n o k tekintetében sem teendő kivétel, minthogy a szerződés önálló tárgyát nem képezik. Harmadik személyek, nevezetesen a hitelezők iránt az üzletátruházásból eredő viszonyok keresk. ügyek. De nem egyuttal alakilag. V. ö. K. elj. 6. §. 1. pont, mely csak a szerződő felek közt felmerülő kereseteket emliti.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

arra a kérdésre nézve, vajjon az üzlet átruházásában az üzleti kötelezettségek *(passivák)* is benfoglaltatnak-e vagy nem? Magában véve az üzlet átruházása a kötelezettségek átvállalását a megszerző részéről époly kevéssé tartalmazza, mint az üzleti dolgok, áruk és jogok, nevezetesen a követelések *(activák)* [9]) átvállalását, s a felek hallgatása még akkor sem alkot vélelmet a kötelezettségek átvállalása mellett, ha az üzlettel az előbbi czég is megszereztetett. Az üzleti kötelezettségek átvállaltaknak épen csak akkor tekintetnek, ha az átvállalás az átruházási szerződés szavaiból,[10]) vagy a körülményekből [11]) határozottan megállapitható; [12]) a miből egyuttal önként következik, hogy a kötelezett-

---

[9]) A követelések átruházása az engedmény fogalma alá esik; ennélfogva az adósok arról értesitendők, nehogy a fizetéseket az üzlet átruházójának teljesitsék, illetve a megszerzőnek megtagadják. Elégséges azonban a követeléseket magában foglaló átruházásról szóló értesités általában. A perbeli legitimatióhoz sem kell az illető követelés külön engedményezése. Az átvevő bejegyzése mindenesetre elegendő, bár nem okvetlenül szükséges. Utóbbi tekintetben ellenk. **C.** 916/901. (D. III. f. 20. 83. l.)

[10]) Elég oly általános kijelentés, hogy az átvállaló az üzletet változatlan módon fogja folytatni. Ebben benne rejlik, hogy az üzletet az átruházó által elvállalt kötelezettségek (pl. *del credere)* mellett folytatja és pedig még akkor is, ha ezekről tudomással nem birt volna. V. ö. **C.** 1548/96. (T. É. 97., 2. sz.)

[11]) Pl. abból, hogy a házastárs üzlete a feleknek minden értesitése nélkül a másik házastárs által egyszerüen folytattatik. **C.** 1078/85. (J. 85., 38. sz.) Különösen, midőn az átruházó házastárs az üzletet tovább is vezeti: **C.** 5918/98. (D. III. f. 15., 83. l.)

[12]) A K. T. 20. §-a világosan azt mondja: »ha a keresk. üzlet átruházásánál az átvevő a czég addigi kötelezettségeit magára vállalja«, a nélkül, hogy az előbbi czég megtartása esetére másként intézkednék. Az uj német K. T. 25. §-a erre az esetre a kötelezettségek feltétlen átmenetét állapitja meg, hacsak az ellenkező a czégjegyzékben ki nem tüntettetett, vagy a harmadikkal nem közöltetett; mig czég nélküli átruházás esetében az átvevő csak külön átvállalás folytán felelős. Ez megfelel azon felfogásnak, melyet több német iró, igy nevezetesen *Thől* (Praxis des Handelsrechts u. Wechselrechts. Lipcse, 1872. 2. sk. l.) már előbb követett, s annyi bizonyos, hogy, ha a kötelezettségekért egyedül az átruházó marad felelős, az azok fedezésére szolgáló üzleti vagyon pedig az átvevő tulajdonába megy át: a hitelezők könnyen pénzüket veszthetik. Ezt nálunk is belátták s 1903-ban törvényjavaslat terjesztetett a képviselőház elé a passivák *ipso jure* való átmenete értelmében, és pedig tekintet nélkül a czég megtartására. V. ö. ugy erre a kérdésre, mint a kötelezettségátvállalásból származó viszonyokra nézve általában legbehatóbban (tekintettel a magyar K. T.-re is): *Simon* Z. f. d. ges.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ségek átvállalása feltételesen vagy megszoritásokkal is történhetik.[13])

Az üzleti kötelezettségek átvállalása esetén az átvevő azoknak kifizetéséért nemcsak az átruházó irányában felelős, hanem egyuttal a hitelezőknek közvetlen adósává válik és pedig tekintet nélkül arra, vajjon az átvállalás közhirré tétetett-e vagy nem?[14]) a nélkül továbbá, hogy az átvállaláshoz a hitelezők hozzájárulása volna szükséges.[15]) Ily hozzájárulás csak az átruházóra való tekintettel szükséges akkor, ha az átruházás olynemü ujitást *(novatio)* céloz, melynek folytán az átruházó teljesen megszünik

---

Handelsrecht. 24. köt. 91—174. l.; nálunk *Schwarz* G. Jogt. Közl. 1897. évf. és Ujabb magánjogi fejtegetések. Budapest, 1901. 86. sk. l. Az emlitett törvényjavaslat birálatát l. különösen *Grecsák* K. A keresk. üzletek átruházása. Jogászegyleti előadás és hozzá füződött vita. (M. jogászegyl. ért. 29. köt. 1. f. Budapest 1904.)

[13]) Pl. részletfizetés kikötése mellett: **C.** 147/86. (Ü. L. 86., 15. sz.); 339/86. (D. Uj f. 15., 93. l.); részbeni elengedés feltétele mellett: **C.** 709/94. (P. T. 30., 117. l.);

[14]) Hogy az átvevő a hitelezők iránt közvetlenül csak akkor volna felelős, ha az átvétel közzététetik, vagyis, hogy a közvetlen felelősség jogalapja az átvevő részéről a hitelezők irányában történt kötelezettségvállalás volna (a miből eddig a német szokásjog indult ki): a K. T. 20. §-ával, mely erről mitsem szól, össze nem egyeztethető. A törvény szerint az átvállalás ténye egymagában is megállapitja az átvevő közvetlen kötelezettségét, s a közzététel csak arra szükséges, hogy a hitelezők az átvállalásról tudomást vegyenek. **L. I.** 167/79. (D. 22., 90. l.) és 638/79. (U. o. 24., 110. l.) A kötelezettségekre is kiterjedő üzletátruházás tehát a K. T. értelmében a harmadik javára kötött szerződés fogalma alá esik, melyből nemcsak a szerződő fél, hanem a harmadik is közvetlen jogot szerez. V. ö. *Biermann Mihály* Jogászgyülési Évkönyv 8. folyam, I. köt., 83. l. és id. törvényjavaslat indokolása, 4. l.

[15]) Más kérdés, vajjon kétoldalu szerződéseknél, különösen ha hosszabb tartamuak, a szerződő fél beleegyezése szükséges-e a szerződésnek az átruházás daczára való fenntartásához? Magában véve nem, mert miután az átruházó nem szünik meg kötelezett fél lenni, a szerződés sem szünik meg az átruházás folytán. V. ö. **C.** 617/89. (D. Uj f. 25., 82. l.) Ha azonban az átruházás az átruházó vagyoni viszonyaiban a szerződő félre nézve hátrányos változást idézne elő, a szerződő fél nem köteles az átvevő által nyujtott biztonságba belenyugodni, hanem a szerződéstől visszaléphet és kártéritést követelhet. Ez áll különösen biztositási szerződésekről, midőn a biztositó üzletét a dijtartalék átruházása mellett ruházza át. **L. I.** 274/78 (D. 20., 47. l.), 394/78. (D. 21., 188. l.), **C.** 547/85. (D. Uj f. 13., 262. l.), 223/86. (U. o. 15., 146. l.) Kivétel egyesülés esetén. L. alább 98. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kötelezett fél lenni. Ez azonban magában véve nem áll be.[16]) Sőt ellenkezőleg: a kötelezettségek átruházása daczára az átruházó továbbra is felelős marad, s a hitelezők keresetileg nemcsak az átvevő, hanem az átruházó ellen is fordulhatnak. [**K. T. 20. §.**] A kötelezettségátruházás folytán tehát az eredeti kötelem csak annyiban változik, a mennyiben a régi adós mellé uj adós lép, ugy hogy a hitelezőknek most már két és pedig egyetemlegesen kötelezett adósuk van.[17]) Az átruházó csak azon kötelezettségekért nem felelős, melyek az átvevő ujonnan kötött ügyleteiből származnak.[18])

III. Az előadottak alkalmazandók abban az esetben is, ha fennálló egyéni üzletbe valaki társtagul lép be. Ily esetben is valódi üzletátruházás forog fenn, mert az üzlet megszünik a korábbi birtokos tulajdona lenni s az ujonnan keletkezett társaság tulajdonába megy át.[19]) Ugyanaz áll továbbá, ha a keresk. társaság üzlete ruháztatik át, akár egyes természetes személyre, akár más társaságra.[20]) Ellenben feltétlenül felelős lesz az üzlet előbbi kötelezettségeiért az, a ki fennálló társaság tagja lesz,[21]) mely esetben üzletátruházás nem forog fenn.

---

[16]) A hitelező világos hozzájárulása szükséges, a mely még nem foglaltatik abban, hogy az átruházás tudtára adatott, vagy ő elfogadta azt, hogy követelését az átvevő ellen érvényesitse. **C.** 899/91. (D. Uj f. 28., 237. l.)

[17]) **C.** 899/91. (D. Uj f. 28., 237. l.), 1470/91. (Ü. L. 91., 6. sz.) Az egyetemlegesség a K. T. 268. §-ára alapitható, bár a kötelezettségátvállalás nem a hitelezők irányában történik.

[18]) Ezek alatt az átruházó által az átvállalás előtt kötött ügyletek is értendők, ha a teljesités az átvállalás után az átvevő kezéhez történik. Ha azonban a régi czég megtartása esetén az üzletátruházás bejegyzése és közzététele elmulasztatott, az átruházó az ujonnan kötött ügyletekért is felelős azon hitelező irányában, a ki az átruházásról tudomással nem birt. V. ö. K. T. 19. §. és alább 29. §. Ugyanazt kell felvenni abban az esetben, ha a czég nem volt bejegyezve; sőt az átruházó czége alatt folytatott kiskereskedői üzletnél is. V. ö. **C.** 1121/87. (M. 29. l.), 552/95. (P. T. 32., 82. l.) — Nem felelős az átruházó az átruházott czégnek az átvevő általi használata utján elkövetett czégbitorlásért. **C.** 1157/96. (D. III. f. 6., 307. l.)

[19]) V. ö. **C.** 1902/93. (P. T. 30., 50. l.) Az uj német K. T. 28. §. szerint a belépő tag ily esetben is épugy felelős az üzlet korábbi adósságaiért, mint az átvevő az üzletátruházás esetében általában (l. fent 12. jegyz.). Hasonlóképen az id. magyar törvényjavaslat 4. §-a az egyéni üzletbe való belépést szintén azonositja az üzletátruházással s a belépő társtagot feltétlenül teszi felelőssé.

[20]) L. alább 65. §. s a részvénytársaságok üzletátruházására nézve 97. §.

[21]) V. ö. K. T. 89. §. és alább 59. §. E szabály akkor is alkalmazandó,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

20. §.

A kereskedelmi telep.

I. A keresk. üzlettől megkülönböztetendő a keresk. telep *(Etablissement)*. Értjük alatta azt a helyet, mely a kereskedő üzleti tevékenységének központját képezi, a hol és a honnét az üzlet folytattatik.[1]) Mint ilyen a keresk. telep a kereskedő üzleti életében ugyanazzal a jelentőséggel bir, mint a polgári életben a lakhely *(domicilium)*, miért is azt mondhatjuk, hogy a telep nem más, mint a kereskedő kereskedelmi lakhelye.[2])

A telep nem esik szükségképen össze a kereskedő polgári lakhelyével. A kereskedő más helyen lakhatik és más helyen birhat üzlettel. Az is lehetséges, hogy a kereskedőnek több telepe van és pedig vagy különböző helyeken, vagy egy és ugyanazon helyen;[3]) továbbá vagy különböző üzletekre, vagy egy és ugyanazon üzletre nézve. Utóbbi esetben az üzlet valódi központja rendszerint csak egy telepen létezik, a mely ugyanazért *főtelepnek*, keresk. társaságoknál *székhelynek* neveztetik,[4]) mig a többi telep csak alárendelt jelentőséggel bir s azért *fióktelepnek* neveztetik.

Adott esetben kérdéses lehet, hogy hol van a kereskedő telepe, illetve ha több telepe van, melyik a fő- s melyik a fióktelep? Rendszerint a telep ott van, a hol az üzlet irodai helyisége, pénztára, könyvvezetése létezik, tehát nem pl. a hol a raktár, gyár stb. van. Több telep közül pedig rendesen az lesz a főtelep,

---

ha két tagból álló társaságból az egyik kilép s ennek helyébe nyomban uj tag lép be. Ez esetben sem lehet mondani, hogy üzletátruházás történt, különben kettős üzletátruházást kellene felvenni.

[1]) A telep szintén nem tévesztendő össze az üzlethelyiséggel. A kereskedőnek telepe még akkor is van, ha üzlethelyisége nincs. Azonban a telep sem lényeges. Igy a házalók teleppel nem birnak.

[2]) Egészen más értelme van a telepnek a váltójogban, a hol a fizetési helyet jelenti abban az esetben, ha az intézvényezett lakhelyétől, illetve saját váltónál a kiállitás helyétől, különböző.

[3]) Az ugyanazon helyen lévő fióktelepek azonban nem birnak önálló jogi jelentőséggel s azért be sem jegyzendők. K. T. 18. §. és alább 27. §.

[4]) V. ö. K. T. 65., 126., 157., 158., 159., 225., 226. §§. Ezekből kitünik egyuttal, hogy a keresk. társaságnak csak egy székhelye lehet. De hátha több helyen különböző üzlete van? Ez esetben a székhelyül megjelölt helyen kivüli üzlettelepek a fióktelepekkel egyenlő jogi elbirálás alá veendők.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a honnan az egész üzlet vezettetik, a honnan a szükséges utasitások adatnak, a hová a számadások küldetnek stb. A fióktelep fogalmának megállapitására nézve mérvadó különösen az a körülmény, vajjon az illető helyen oly keresk. ügyletek köttetnek-e, melyek az üzlet tulajdonképeni tárgyai;[5]) ezen felül szükséges, hogy oly önállósággal birjon, mikép a főtelephez való viszony felbontásával esetleg mint külön üzlet is megállhasson.[6])

II. A keresk. telep jogilag kiváló fontossággal bir. Igy különösen: 1. a birói illetőség szempontjából, és pedig nemcsak annyiban, a mennyiben a czégbejegyzésre hivatott (l. alább 27. §.), hanem más nem peres és a peres ügyekben eljáró bíróságot is meghatározza;[7]) 2. a birói határozatok kézbesitése tekintetében;[8]) 3. mint törvényes teljesitési hely;[9]) 4. bizonyos, a kereskedő ellenében jogmegállapitás vagy jogfentartás czéljából foganatositandó cselekvények szempontjából.[10])

---

[5]) Nem fióktelep tehát pl. a raktár, ha ott csak a raktározással kapcsolatos ügyletek köttetnek, vagy pl. a gyár, ha abban pusztán oly ügyletek köttetnek, melyek a gyár felszerelésére, nyersanyagok beszerzésére, munkások szegődtetésére stb. vonatkoznak. **B. T.** 3655/92. (D. Uj f. 34., 362. l.).

[6]) Ez okból nem tekinthetők fióktelepeknek a vasuti vagy hajózási állomások, melyek ugyan önállóan kötnek fuvarozási ügyleteket, de az egész vállalatnak annyira kiegészitő alkatrészei, hogy elkülönitve egyáltalában nem képzelhetők. Hasonlóképen nem fióktelepek a biztositó intézetek ügynökségei. Az u. n. főügynökségek sem, ha a biztositási ügyletek megkötésére önálló hatáskörrel nem birnak. **B. T.** 4263/86. (Magy. Igazs. 25. köt. 393. l.) Ez áll a külföldi társulatok azon belföldi ügynökségeire nézve is, melyek a K. T. 210. 211., és 461. §§. értelmében bejegyzett fiókintézetek vagy ügynökségek kiegészitő alkatrészei gyanánt létesittetnek.

[7]) 1868 LIV. tcz. 33. §.; Keresk. elj. 8., 10. §§., Csődt. 72. §. A telep helyének birósága azonban rendszerint nem bir kizárólagos illetőséggel a kereskedő lakhelyének biróságával szemben, bár a Ptr. id. §. inkább az ellenkezőre engedne következtetni. Kivétel van a keresk. elj. 8. §-ában felsorolt ügyekben és a csődre nézve. V. ö. *Szerző* Polg. tkv. rendje I. 48. §.

[8]) V. ö. Keresk. eljárás 26. §.

[9]) V. ö. K. T. 322. és 324. §§. és alább 145. §.

[10]) Igy különösen a váltó és egyéb forgatható papirok bemutatása, az óvás és más cselekvények első sorban az üzlethelyiségben, tehát a telep helyén teljesitendők. V. ö. V. T. 102. §., K. T. 298., 357. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

MÁSODIK CZIM.

Kereskedelmi czégjegyzékek.

21. §.

A kereskedelmi czégjegyzékek fogalma, jelentősége, berendezése és tartalma.

I. Keresk. czégjegyzékek alatt azokat a jegyzékeket értjük, melyek a kereskedőkről és a keresk. társaságokról vezettetnek s az ezeknél előforduló oly tények nyilvánossá tételére szolgálnak, melyeknek ismerete a velük érintkezésbe lépő közönség előtt fontossággal bir.[1]) Mint ilyenek a keresk. czégjegyzékek a közhitel és forgalom biztonsága s ugy a kereskedők, mint a közönség érdekében feállitott intézmény. A kereskedőknek, a kiknek érdekükben áll, hogy az érintett tények minél nyilvánosabbakká tétes-

[1]) A keresk. czégjegyzékek intézménye a kereskedői testületek által tagjaikról vezetett anyakönyvekből, lajstromokból fejlődött ki, milyeneket az olasz városokban már a középkorban találunk. Az ujabb keresk. törvények közül mindazonáltal nem valamennyi ismeri. Igy nevezetesen a franczia *Code de comm.* előir ugyan bizonyos bejelentéseket és közzétételeket a keresk. törvényszéknél (kiskoru felhatalmazása kereskedés folytatására, kereskedők házassági szerződései, társasági szerződések), de általános czégjegyzékek az összes kereskedőkre nézve Francziaországban nem léteznek. Hasonlóképen nincsenek Olaszországban, Belgiumban, Németalföldön, Angliában s több más országban. Csak Ausztriában, Németországban, Svájczban, Spanyolországban, Portugalliában, illetve ujabb idő óta a skandináviai államokban, továbbá Szerbiában, Bosznia-Herczegovinában, a délamerikai államokban és nálunk vezettetnek általános czégjegyzékek, melyeknek behozatalát azonban franczia irók is kivánatosnak tartják. V. ö. *Lyon-Caen et Renault* id. m. I. 175. l. Nálunk már az 1840 : XV. és XVI. tczikkek irják elő a czégjegyzékek vezetését és a czégbejegyzést, a kereskedők tetszésére hagyatván, vajjon a váltótörvényszéknél vagy az illető törvényhatóságnál kivánják-e magukat bejegyeztetni? Az 1864. évi czégrendelet azonban a törvényhatósági bejegyzést lényegesen megszoritotta s már az 1871 XXXI. tcz. 27. §-a teljesen megszüntette.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

senek, s a kik erről már régtől fogva gondoskodni szoktak: a czégjegyzékben oly értesitési eszköz áll rendelkezésre, mely, a midőn őket felmenti azon kötelezettség alól, hogy a velük szerződő felekkel a bejegyzés tárgyát képező tényeket egyéb módon közöljék, egyuttal oly biztositékot nyujt nekik az iránt, hogy mindenki azokról tudomást venni kénytelen, minőt semmi más, akár általános, akár különös értesités nem adhat.[2]) Viszont a közönség a czégjegyzék utján feltétlenül megbizható tudomást szerezhet az abban bejegyzett tényekről, a nélkül, hogy azok iránt a kereskedőnél vagy másoknál külön tudakozódni kényszerülne. E tekintetben tehát a keresk. czégjegyzékek ugyanoly jelentőséggel birnak, mint az ingatlan javakra nézve a telekkönyv, melyhez még annyiban is hasonlitanak, hogy szintén csak a magánjogviszonyokra vonatkozólag és a biróságok által vezettetnek. [**K. T. 7. §.**][3]) A közigazgatási és más hatóságok vagy testületek által vezetett iparrendészeti, adókataszteri, kamarai és hasonló jegyzékektől tehát lényegesen különböznek és sem ezekkel, sem a különben szintén magánjogi jelentőséggel biró szabadalmi és védjegylajstromokkal kapcsolatban nem állanak.[4])

II. A keresk. czégjegyzékek berendezésének és mikénti vezetésének közelebbi szabályozását a K. T. külön rendeletnek tartotta fenn (id. §. 3. bek.), mely 1875. deczember hó 1-jén bocsáttatott ki (l. fentebb 7. §.). Ennek értelmében a czégjegyzékek az e. f. kir. törvényszékeknél vezettetnek,[5]) kivételével a budapesti

---

[2]) A kereskedők azonban a czégjegyzékek utján történő közzétételek mellett is alkalmaznak másnemü értesitéseket. Igy nevezetesen körleveleket, falragaszokat, hirlapi közléseket stb. Oly tényekre nézve, melyek bejegyzés tárgyát nem képezik, csakis ezekre van a kereskedő utalva.

[3]) Az ok, a mely miatt a czégjegyzékek majdnem mindenütt, a hol általában vannak, a biróságoknál s nem a közigazgatási hatóságoknál vezettetnek (kivételt képez Spanyolország), egyrészt épen magánjogi jelentőségükben, másrészt különösen abban rejlik, hogy a bejegyzések megengedhetősége számos magánjogi kérdés eldöntésétől függ.

[4]) A védjegylajstromok ugyan épugy a biróságok által volnának vezethetők, mint a czégjegyzékek s tényleg Németországban a védjegylajstrom a czégjegyzéknek képezi egyik osztályát. Nálunk azonban ezt nem találták czélszerünek. V. ö. alább 30. §.

[5]) Németországban, Bajorországot és Elszász-Lotharingiát kivéve, mindenütt az egyesbiróságoknál *(Amtsgerichte)* vezettetnek a czégjegyzékek s ez a vidéken talán nálunk is előnyösebb volna. A szövetkezetekre nézve ezt a *Szerző* által készitett törvényjavaslat már czélba is vette.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

és pestvidéki törvényszéknek, melyeknek területére nézve a czégjegyzékek a budapesti keresk. és váltótörvényszéknél vannak.[6]) Vezettetnek pedig kétféle czégjegyzékek: az egyéni czégek jegyzékei azon kereskedők czégei részére, kik üzletet egyedül folytatnak és a társas czégek jegyzékei a keresk. társaságok czégei számára. Oly jogi személyek czégei, melyek nem keresk. társaságok, nevezetesen az állami keresk. vállalatok czégei,[7]) az egyéni czégek jegyzékébe vezettetnek be. A czégjegyzékek mérsékelt vastagságu, tartós kötéssel ellátott kötetekben vezettetnek, azon kivül a bejegyzett czégek könnyebb felkereshetése végett betüsoros mutató s a részvénytársaságokra és szövetkezetekre vonatkozó bejegyzések kiegészitését képező iratok együttes megőrzésére mindegyik számára külön-külön okmánytár van előirva. Ugy a czégjegyzékek, mint a mutatók és okmánytárak, valamint a bejegyzésekre vonatkozó összes ügyiratok külön tisztviselő, mint czégjegyzékvezető felügyelete alatt állanak és egy és ugyanazon helyiségben külön őrizendők. Ez a tisztviselő foganatositja egyuttal a bejegyzéseket is, azonban mindig csak törvényszéki végzés alapján.[8]) A bejegyzések ellenőrzésével és a közzététel (l. köv. §.) eszközlésével a keresk. miniszterium kebelében külön, biztosi minőséggel felruházott hivatalnok (u. n. czégbiztos) van megbizva, a ki a törvénybe, vagy a czégjegyzékrendeletbe ütköző bejegyzések ellen jogorvoslattal is élhet.[9])

---

[6]) Id. rend. 1. §. V. ö. 1871 : XXXI. tcz. 27. §. is.

[7]) V. ö. az állam keresk. vállalataira vonatkozó id. rend. 7. §.

[8]) Czégjegyz. rend. 22. §. Tehát ugy, mint a telekkönyvvezető. A végzés ellen felfolyamodásnak és előterjesztésnek van helye; de az e. b. határozatot helybenhagyó másodbirósági határozat végérvényes. Keresk. elj. 37. és 43. §§. Minthogy azonban a czégjegyzékek körüli eljárás nem peres, hanem perenkivüli eljárás, a czégjegyzékbiróság mint ilyen nem szorosan vett birói, hanem közigazgatási functiót teljesit: a végérvényesség nem jelenti azt, mintha a végzés oly módon jogerőre emelkednék, miként arról a peres eljárásban van szó. Ha tehát a kérelmével bár végérvényesen elutasitott fél a bejegyzésért ujból folyamodik, a kérvény nem utasitható vissza, s még akkor is teljesithető, ha ugyanazon alapon áll. A közigazgatási alárendeltség elvének megfelelőleg azonban az alsóbiróság a felsőbiróság korábbi határozatától csak oly körülmények alapján térhet el, melyek az utóbbi előtt nem voltak érvényesitve. V. ö. *Szerző* véleményét a »*Mutual*« amerikai biztositó-társaság czégbejegyzési ügyében (közölve a »Jog« 1891. évi 26. és a »Jogi Szemle« V. köt. 1. számában).

[9]) 1883. máj. 31. rend. (l. fent 7. §.). A czégbiztos élhet ugy fel-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. A keresk. czégjegyzékek tartalmát csak oly bejegyzések képezhetik, melyek a K. T. által elő vannak irva. A törvényben elő nem irt bejegyzések a czégjegyzékekben egyáltalában helyt nem foglalhatnak.[10]) Bejegyzés tárgyai különösen:

1. a czég, ennek tulajdonosa, a czégben vagy a czégtulajdonos személyében előforduló változások és a czég megszünése;[11])

2. a czégvezetői felhatalmazás és ennek megszünte;[12])

3. a keresk. társaságok alakitása, megszünése, jogviszonyai és az ezekben előforduló változások;[13])

4. a kereskedők vagy keresk. társaságok, ugyszintén a közkereseti és betéti társaságok bel- és kültagjai elleni csődnyitások.[14])

---

folyamodással, mint előterjesztéssel, és pedig 30 nap alatt a czégbejegyzési kivonatnak a miniszteriumnál lett beiktatását követő naptól számitva (id. rend. 3. §.). E felfolyamodásnak, illetve előterjesztésnek, mely a bejegyzésnek ugy alaki, mint anyagi jogszerüségére irányulhat, a közzétételre *felfüggesztő* hatálya van, a mig a bíróság jogérvényesen nem határozott (id. rend. 5. §.). Ujabban vitássá vált, vajjon jogában áll-e a czégbiztosnak a törvényszéktől a bejegyzés alapjául szolgált iratok felterjesztését követelni, hogy a bejegyzés törvényszerüségét megbirálhassa ? Helyesebb a tagadó válasz, tekintve, hogy az id. rend. 1. §-a csak a »czégbejegyzési kivonatok« felterjesztését rendeli el ; fenmaradván természetesen a czégbiztosnak is az a joga, hogy a czégjegyzék mellett elfekvő okmánytárt megtekintse s abból másolatokat vegyen (l. köv. §.). V. ö. **B. T.** is 3756/903. (Jogt. K. 1904. f. 4. sz.) és 3744/904. (U. o. 5. sz.).

[10]) A K. T. id. 7. §-a világosan azt mondja: »a jelen törvény által előszabott bejegyzésekre« stb. Nem lehet tehát pl. keresk. meghatalmazottat bejegyeztetni, bár az egész üzlet vezetésére volna rendelve; még kevésbbé pl. szerződő felek közti kikötéseket: **B. T.** 2101/93. (M. IV. 24. l.)

[11]) K. T. 16., 18., 19. §§.

[12]) K. T. 41., 42. §§.

[13]) K. T. 65—67., 104., 110., 126—131., 145., 146., 158., 159., 181., 184., 202., 208., 210—217., 226., 229., 230., 240., 241., 249. §§. A keresk. társaság alatt csak a K. T. 61. §-ában felsorolt tulajdonképeni k. társaságok értendők. Tehát sem a kiskereskedői (l. fentebb 17. §.), sem az alkalmi egyesülések. (K. T. 62. §.) Utóbbiakra nézve v. ö. **B. T.** is 5984/82. sz. (D. Uj f. 4., 311. l.) utalással a Czégrend 7. §-ára.

[14]) K. T. 23. §. és Csődt. 253. §. A K. T. 552. §., illetve az 1840. évi XVI. tcz. 9. §-a értelmében azelőtt még a *kereskedők nejeinek hozománya*, *hitbére* és *jegyajándéka* is bejegyzés tárgya volt. Az uj Csődt. azonban a kereskedők nejeinek érintett követeléseikre nézve eddigelé elismert elsőbbségét megszüntetvén, azoknak bejegyzése sem foglal többé helyet. A már bejegyzett hozomány stb. azonban elsőbbségét annyiban megtartja, a mennyiben az általános csődtömegből az első és második osztálybeli követelések között elégitendő ki. Csődt. 267. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ezeken felül a K. T. előir még bizonyos, a czégjegyzékeket vezető törvényszékek előtt történendő bejelentéseket, illetve előterjesztéseket, melyek azonban a czégjegyzékben ki nem tüntettetnek.[15]) A mennyiben pedig a kereskedőnek vagy keresk. társaságnak más helyen [16]) fióktelepe van, ez s az emlitett tények itt is bejegyzendők [17]) s ezen bejegyzésnek a fiókteleppel való üzleti összeköttetésben ugyanaz a jelentősége és hatálya van, mint annak, mely a főtelep, illetve társasági székhely bíróságánál történt.[18])

---

[15]) Igy bejelentendők, illetve bemutatandók: részvénytársaságoknál az alapszabályok (K. T. 158. §.), az aláirási ivek és a befizetésről szóló kimutatás (K. T. 159. §.), a közgyülési jegyzőkönyvek (180. §.), a mérlegek (198. §.), a külföldi részvénytársaságok bejegyzésére szükséges igazolványok (211. §.), azok közgy. jegyzőkönyvei, általános és különös mérlegei (214. §.); — szövetkezeteknél: az alapszabályok, a tagok névjegyzéke (K. T. 226. §.), az évnegyedenkint be- és kilépett tagokról, a felmondott üzletrészek számáról szóló kimutatások és az évenkinti betürendes tagjegyzék (242. §.), a közgyülési jegyzőkönyvek és mérlegek (240., 244. §§.), a külföldi szövetkezetek igazolványai stb. (230. §.). — Továbbá a közraktári vállalatok alaptőkéje (K. T. 435. §.), a biztositási vállalatok biztositási alapja, azon elvek, melyek szerint az alaptőke és a dijtartalék elhelyeztetik, ugyszintén a dijtartalék kiszámitásának elvei, valamint az évi mérleg és a bevételek és kiadások összeállitása. (K. T. 453.—455., 457. és 461. §§.) Mindezen bejelentéseket magában foglaló iratok az okmánytárakban gyüjtendők. Czégjegyzékrend 12. §. és Keresk. elj. 50. §.

[16]) Ugyanazon törvényszék területén s külön lapon azonban csak akkor, ha a fióktelep czége a főtelep czégétől különbözik. V. ö. Czégrend. 13. §.

[17]) V. ö. K. T. 18., 65., 127., 159., 210., 229. §§. Kiterjesztendő azon bejegyzésekre is, a melyeknél a fióktelep bíróságánál való bejegyzés kifejezetten nem emlittetik, pl. a czégvezető, a részvénytársasági vagy szövetkezeti igazgatóság bejegyzésére.

[18]) V. ö. kifejezetten uj német K. T. 15. §. 3. bek. A fő- és fióktelep bejegyzésének és közzétételének különválasztása folytán ugyan könnyen ellentétes eredmény állhat be, pl. ha a czégtulajdonos vagy a czégvezető a főtelep helyén törültetik, a fióktelep helyén pedig nem, s a Czégrend. 13. §-a, mely szerint a fióktelep helyén a czégre vonatkozó tények nem jegyeztetnek be (ezt jelenti a rend. azon kitétele, hogy »a czégjegyzéklapnak csakis első rovata töltendő be«), hanem ezekre nézve a főtelep czégjegyzékére történik utalás: ezt el is akarja háritani. Csakhogy ez az intézkedés ellentétben áll a K. T.-nek a fióktelepre vonatkozó kifejezett rendeleteivel s azért a birók által az 1869. évi IV. tcz. 19. §-a alapján félreteendő. A Czégrend. elődje, az 1864. évi január 21-iki udv. rend. sem szólt ugy, hanem mindössze azt mondta ki, hogy a 4. rovatban kitüntetendő, mikép csak fióktelepről van szó, a nélkül, hogy a többi rovat kitöltésének mellőzését rendelte volna.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

IV. Az előirt bejegyzések rendszerint csak a felek kérelmére teljesittetnek.[19]) Kivétel egyedül a csődnyitásra nézve van, mely a törvényszék által a czégjegyzékben hivatalból tüntettetik ki. [**K. T. 23. §.**][20]) Mindazonáltal, a mennyiben a bejegyzések csak a felek kérelme folytán teljesittetnek is, azok mégis nem az ő tetszésüktől függnek, hanem a felek a bejegyzéseket eszközöltetni bizonyos, a keresk. törvényben meghatározott, joghátrányok terhe alatt egyenesen kötelezve vannak s a czégjegyzékeket vezető törvényszékek által némely bejelentések teljesitésére hivatalból szorithatók.[21]) Hogy pedig a törvényszékek e kötelesség teljesitését kellő módon ellenőrizhessék, a biróságok általában, különösen pedig a hagyatéki és csődbiróságok, nemkülönben a keresk. és iparkamarák, valamint az iparhatóságok, ha hatáskörükön belül a bejegyzési kötelesség megsértéséről avagy a czég jogosulatlan használásáról hivatalos tudomást nyernek, erről az illetékes törvényszéknek haladéktalanul jelentést tenni tartoznak. [**K. T. 22. §.**][22])

---

[19]) A czégbejegyzések, a mennyiben a törvény egyes esetekben (159., 227. §§.) irásbeli beadványt nem kiván, *szóval* is kérhetők, a mikor a kérvényező féllel jegyzőkönyv vétetik fel. Czégrend. 21. §. Mindegyik esetben *illeték* is fizetendő, a mely általában 10 frtot (100 frtnál nagyobb évi egyenes adó esetében a többlet után még 10 %), czégvezetők, igazgatósági tagok, felszámolók bejegyzéseért személyenkint 5 frtot tesz. (Illetékszabás 13. tétel, 16. pont.) Ezenkivül még közzétételi dij egyéni czégeknél 50 kr., közk. és betéti társaságoknál a tagok száma után 50 kr., illetve egységesen 1 frt, részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél 2 frt. (1883. márcz. 16. 6156. sz. ig. m. rend.) Kivétel az 1898 : XXIII. tcz. értelmében alakult és az orsz. közp. hitelszövetkezet kötelékébe lépett szövetkezetekre és magára a központra nézve. L. alább 113. *b)*, *c)* §§.

[20]) A csődnyitás szorgalmazása azonban a kereskedőnek egyenes kötelessége, mihelyt fizetéseit megszünteti. (Csődt. 244. §.) Ennek elmulasztása a vétkes bukás vétségét állapitja meg. (Bünt. T. 416. §. 4. pont.) A részvénytársaságokra nézve l. még alább 92. §.

[21]) V. ö. K. T. 16., 21., 41., 110., 129., 159., 198., 221., 462. §§. Lásd a 28. §-nál is, a hol különösen az a kérdés tárgyaltatik, lehet-e a bejegyzett czéget hivatalból törölni?

[22]) A keresk. miniszter azonban már többször érezte magát indittatva, az alája rendelt hatóságokat a czégbejegyzések szigorubb ellenőrzésére utasitani, sőt az 1890. jan 26-án 2631. sz. a. kelt rendelettel (R. T. 149. l.) a keresk. kamarák rendszeres nyilvántartásra és jelentéstételre utasittattak. — *Felebbviteli* joguk a törvényszék czégbejegyzési határozata ellen a keresk. és iparkamaráknak vagy más emlitett hatóságnak nincs. Ez a feleken kivül csak a czégbiztost illeti. **C.** 166/98. (D. III. f. 11., 230. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A felek kérelmére történő bejegyzés nem jelenti továbbá azt, mintha a bíróság e kérelemhez bármi tekintetben kötve volna. Ellenkezőleg: a czégjegyzékbíróság hivatalból és szabad belátása szerint vizsgálja a fenforgó körülményeket, a beterjesztett adatok kiegészitését követelheti s a kérvényt visszautasithatja akkor is, ha annak teljesitése ellen kifogás nem tétetett. Ugyanez áll a felső bíróságokra nézve is, ha felfolyamodás folytán czégbejegyzési ügyben határoznak.[23])

22. §.

A kereskedelmi czégjegyzékek nyilvánossága.

A keresk. czégjegyzékek csak akkor felelnek meg czéljuknak, ha a nyilvánosság kellékével birnak.[1]) E nyilvánosság következő három irányban van érvényre emelve:

1. hogy a czégjegyzékek mindenki által megtekinthetők [**K. T. 7. §.** 2. bek.], és pedig nemcsak a czégjegyzékek maguk, hanem az azokhoz tartozó okmánytárak, a mutató és a bejegyzésekre vonatkozó összes ügyiratok.[2]) A megtekintés azonban csak az e végre rendelt hivatalos órák alatt történhetik;[3])

2. hogy mindenkinek joga van a bejegyzésekről s azok mellékleteiről másolatot venni s hiteles másolatok kiadását követelni. [K. T. id. h. 2. mond.] Ily másolatok vehetők illetve kiszolgáltatandók a jegyzéklap teljes tartalmáról és az okmánytárban létező okiratokról, még pedig vagy egész terjedelméről vagy csak

---

[23]) V. ö. **C.** 1569/90. (D. Uj f. 28., 102. l.) — A jogorvoslatokra nézve általában a perenkivüli keresk. eljárás szabályai irányadók. V. ö. K. elj. 37. sk. §§.

[1]) A nyilvánosság kelléke magában foglalja azt, hogy a czégjegyzék mellett megőrizendő okiratok az állam hivatalos nyelvén is bemutattassanak. **B. T.** 2844/82. (D. Uj f. 2., 356. l.), 3732/85. (M. 141. l.)

[2]) Az okmánytárak stb. megtekintése csak jog, mely különösen azért fontos, mert ezekből lehet az illető bejegyzés alapjául szolgáló viszonyokról közelebbi tájékozást szerezni. Kötelességet ellenben oly értelemben, hogy azoknak tartalmáról épugy tudomást kellene szerezni, mint a bejegyzésekről, felvenni nem szabad. Ez ellenkeznék a K. T. 9. §-ával, mely csak a közzétett bejegyzések feltétlen hatályát állapitja meg. L. alább 24. §. Helytelen e részben **C.** 1798/93. (D. Uj f. 36., 19. l.) és 110/95. (D. III. f. 2., 129. l.), melyek még a czégjegyzék ellenére is kötelességévé tették az okmánytár ismeretét.

[3]) Czégjegyzékrend. 19. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kivonatban. Azon felül követelhetők hivatalos bizonyitványok a czégjegyzékben előforduló és érvényben levő bejegyzésekről, az érvényen kivül helyezett bejegyzésekről pedig azon záradékkal, hogy érvényük mely időpontban szünt meg. Hivatalos bizonyitvány követelhető arról is, hogy valamely czég, vagy arra nézve valamely tüzetesen meghatározott bejegyzés, a keresk. czégjegyzékben elő nem fordul;[4])

3. hogy a czégjegyzékekben történt bevezetések nyilvánosan közzététetnek. Szabály az, hogy minden bejegyzés és pedig egész kiterjedésben tétetik közzé. [**K. T. 8. §.**] Kivétel csak oly bejegyzésekre nézve van, melyek nagyon terjedelmesek s melyeknél az egész kiterjedésben való közzététel nagyon költséges volna; ugyszintén, ha bizonyos adatok közzététele a felek érdekét sértené.[5]) Azok a bejelentések, melyek a czégjegyzékekben ki nem tüntettetnek, közzététel tárgyát rendszerint egyáltalában nem képezik.[6])

A közzétételre két hivatalos közlöny szolgál. Az egyik a keresk. miniszterium által kiadott »Központi Értesitő«, melyben a magyarországi; a másik a horvát-szlavon hivatalos lap *(Narodne Novine),* melyben a horvát-szlavonországi bejegyzések tétetnek közzé. [K. T. id. §.][7]) E mellett a közzététel még más, az érdekeltek által kijelölendő hirlapok utján is történhetik, azonban csak az ő kivánságukra és költségükre. [K. T. id. §. 2. bek.][8]) A hivatalos közlönyökben való közzététel helyettesitésére az ily közzététel semmi esetre nem szolgálhat. A közzététel mindig csak egyszer történik, de a felek kivánságára és költségére többször is eszközölhető.

---

[4]) Id. rend. 20. §.

[5]) L. e kivételeket a K. T. 126., 131., 145., 158., 181., 226. és 240. §§-ban. A csődnyitást sem hirdeti ki a czégjegyzékbiróság (v. ö. K. T. 23. §.), de csak azért nem, mert ez a csődbiróság által ugyis megtörténik.

[6]) Kivétel van a biztositási vállalatok alaptőkéjének és dijtartalékának elhelyezésére vonatkozó elvek, az évi mérleg és a kiadások és bevételek összeállitása tekintetében. V. ö. K. T. 454. és 457. §§. A közzététel azonban ezekre nézve nem a »Központi Értesitő«-ben, hanem más módon történik.

[7]) Tényleg azonban a »Központi Értesitő«-ben a horvát-szlavonországi bejegyzések is közöltetnek, de ez a közzététel a bejegyzések joghatálya szempontjából csak magánközlés jellegével bir.

[8]) Kivétel van a részvénytársaságok és szövetkezetek feloszlására nézve, melynek hirlapi közzététele a hivatalos közzétételen felül kötelezővé van téve. V. ö. K. T. 202. és 249. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

23. §.

A czégjegyzékek és a bejegyzések jogi természete.

I. A czégjegyzékek közokiratok természetével birnak. Mint ilyenek teljes bizonyitékul szolgálnak ugy a bejegyzést eszközlő fél mellett, mint ellene, hacsak az ellenfél azok hamisságát vagy szabálytalanságát be nem bizonyitja.[1]) Ugyanezen természettel birnak a czégjegyzékbiróság által kiadott hiteles másolatok, kivonatok és bizonyitványok.

Kérdés azonban: mit bizonyitanak a czégjegyzékek?

E kérdés elbirálásánál tekintetbe veendő, hogy a czégjegyzékbiróság nincs hivatva érdemleges határozatot hozni az iránt, vajjon a bejegyzés tárgyát képező ténykörülmények a valóságnak megfelelnek-e? A törvényszék csakis az előterjesztett kérelem alapján foganatositja a bejegyzést s legfelebb annak vizsgálatába bocsátkozik, vajjon a kérelem támogatására felhozott adatok külsőleg kifogás alá nem esnek-e, s vajjon azon jogviszony vagy tény fogalmát megállapitják-e, a melynek bejegyzése kéretik? [2]) Más szavakkal: a törvényszék mint czégjegyzékhatóság nem itélő biróság, hanem csak nyilvántartási, közrendészeti közeg gyanánt jár el.

Ezt szem előtt tartva, azt kell mondanunk, hogy a czégjegyzékek rendszerint nem a bejegyzés tárgyát képező tények *valóságát*, hanem csak azt bizonyitják, hogy az illető tény iránt a czégjegyzékbiróság előtt *nyilatkozat tétetett*. Kivétel csak annyiban van, azaz a czégjegyzék a bejegyzett tény valóságát is bizonyitja, ha a nyilatkozat a kérdéses tény megalapitását egyenesen magában foglalja.[3]) A czégjegyzékek tehát ugyanazon jelentőséggel birnak, mint magánnyilatkozatok egyéb bizonyitékai s lényegesen különböznek a telekkönyvektől, melyek nemcsak a felek nyilatkozatát, hanem rendszerint a bevallott jogviszonyok és tények létezését is bizonyitják.

---

[1]) V. ö. 1868 : LIV. tcz. 165. §.

[2]) Ha tehát pl. valamely czég bejegyzése kéretik, a törvényszék nem vizsgálja azt, vajjon a bejegyzést kérő fél tényleg keresk. ügyletekkel iparszerüleg foglalkozik-e? Csak azt köteles vizsgálni, vajjon az ügyletek, melyek a bejelentett üzlet tárgyát képezik, keresk. ügyletek-e? — Tovább megy a biróság vizsgálati kötelessége a részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél, de a foganatositott bejegyzés jelentősége ezeknél sem más.

[3]) Ez áll pl. a czégvezető bejelentéséről, mert a nyilatkozat maga elégséges a czégvezetési jogosultság megalapitására. L. alább 37. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. Az előadottakból egyuttal következik, hogy a mennyiben a czégjegyzékben kitüntetett tény valósággal nem létezik, az a bejegyzés által sem állapittatik meg. A mi nem létezik, az a bejegyzés folytán sem válik létezővé. Mi sem áll tehát utjában annak, hogy valamely tény valótlanságára hivatkozás történjék, daczára, hogy az a czégjegyzékbe bejegyeztetett,[4]) s még inkább lehet hivatkozni arra, hogy a bejegyzett tény a bejegyzés után megszünt.[5]) Mindazonáltal ellenkeznék a keresk. forgalomban irányadó hittel és bizalommal, ha a kérdéses tény nemlétezésére maga a bejegyzést kérő hivatkoznék. Ő ellenében a tett nyilatkozat feltétlenül valónak tekintendő, különben jóhiszemü harmadik személyek, kik a czégjegyzékben bizva szerződnek, a legnagyobb veszélynek tétetnének ki.[6]) Mindenesetre feltételezendő azonban, hogy a bejegyzés alapját képező nyilatkozat valóban tőle származik; mert ha a bejegyzést nem ő, hanem más jogtalanul kérte, abból reá még akkor sem származik kötelezettség, ha harmadik személyek kárt vallanának.[7])

---

[4]) Igy a kereskedői minőség tagadásba vehető, daczára, hogy valaki mint kereskedő be van jegyezve (kiskereskedői minőség bejegyzés ellenére: **C.** 7539/91. J. Sz. 6., 4. sz.); sőt ez a körülmény még törvényes vélelmet sem állapit meg a kereskedő mellett, ugy hogy tehát a kereskedő tartozik bizonyitani, hogy ő tényleg keresk. ügyletekkel iparszerüleg foglalkozik. **B. T.** 4668/92. (D. Uj f. 35., 356. l.), 1250/93. (M. IV. 19. l.) Ellenk. **C.** 818/96. (P. T. 34., 154. l.): vélelem mellett.

[5]) Ha tehát pl. a bejegyzett kereskedő üzletével felhagy, a nélkül, hogy czégét kitörültette volna, a bejegyzés fenmaradása daczára hivatkozás történhetik arra, hogy kereskedői minőségét elvesztette.

[6]) V. ö. a kereskedői minőségre nézve kifejezetten uj n é m e t K. T. 5. §. A bejegyzett kereskedő tehát a keresk. bíróságok előtt perelhető, habár tényleg nem kereskedő; az általa történt hivatkozás erre figyelembe nem vétetik. **B. T.** 87,281/90. (K. J. T. I. 28. l.) Hasonlóképen pl. bejegyzett közkereseti társaság saját maga ellenében létezőnek tekintendő, habár az illetők közt tényleg társasági viszony nem forog fenn. E részben kivétel csak akkor ismerhető el, ha a bejegyzett ténynyel ellenkezésben álló tény valakinek külön tudomására hozatik. A czégjegyzék utján történő általános közlés nem lehet erősebb, mint a különös értesités, a mely meghatározott személyhez intéztetik. — A bejegyzést kérővel egyenlő tekintet alá esnek az ő jogutódai és hitelezői. V. ö. **C.** 778/93. (D. Uj f. 37., 27. l.): ugyanazon kereskedőnek két üzlete különböző czég alatt, de habár az egyik fictiv volt, mégis két külön csőd.

[7]) **C.** 322/87. (D. Uj f. 17., 276. l.) Az eset az volt, hogy egy bejegyzett kereskedő halála után ennek egyik örököse magát önhatalmulag czég-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

24. §.

A czégbejegyzések joghatálya.

I. A keresk. czégjegyzékekben történt bejegyzések harmadik személyek irányában a »Központi Értesitő«-ben, illetve a horvát-szlavon hivatalos lapban megjelent közzététel napjától birnak foganattal és pedig tekintet nélkül arra, vajjon a bejegyzésről, illetve közzétételről tudomással birtak-e vagy nem? A megtörtént közzététel nemtudásával senki sem mentheti magát. [**K. T. 9. §.**] [1]) A czégbejegyzések joghatályáról tehát ugyanaz áll, mint a törvények joghatályáról. Az a megdönthetlen vélelem állittatik fel, hogy mindenki a bejegyzés közzétételéről tudomással bir. Vajjon valaki egyáltalában birhatott-e tudomással róla, nem jön tekintetbe. A K. T. ezen álláspontja kétségkivül sok ridegséget tartalmaz; [2]) azonban tagadhatlan, hogy a czégjegyzékek csakis az

---

vezetőnek jegyeztette be s ebbeli minőségében a czég nevében váltót fogadott el, a mely az elhunyt czégtulajdonos többi örökösei ellen érvényesittetett. A Curia helyesen mondotta ki, hogy a bejegyzés törvénytelen lévén, az emlitett czégvezető ebbeli minőségét meg nem állapithatta, tehát a czégtulajdonos, illetve örökösei általa nem köteleztethettek. Hasonló az eset, ha valamely bejegyzés *t é v e s e n* történt, pl. a bejelentett czégvezető egy másik kereskedő czégvezetője gyanánt jegyeztetik be. A bejegyzési kérelem értelmében történt bejegyzés téves volta azonban a kérvényező által nem érvényesithető azon az alapon, hogy a biróság vagy a fél a bemutatott okmányokból a tévedésről meggyőződhetett volna. Szövetkezet helyett részvénytársaság: helytelen e részben id. **C.** 1798/93. (D. Uj f. 36., 19. l.), 110/95. (D. III. f. 2., 129. l.) L. fent 22. §. 2. jegyzet is.

[1]) A K. T. id. §-a világosan csak harmadik személyek elleni hatályról szól. Az tehát nem vonatkoztatható magára a bejegyzett félre, kivévén, ha pl. a biróság által tévesen eszközölt bejegyzést ismerte s ennek daczára a tévedés kiigazitását nem kérte, mely esetben ugy tekintendő, mint a ki a bejegyzést elismerte. Nem tekinthető ellenben hallgatólagos elismerésnek, ha a bejegyzett fél, illetve örökösei a más által törvénytelenül eszközölt bejegyzés közzétételéről tudomással nem birtak. V. ö. **C.** id. 322/87.

[2]) Igy különösen a nemkereskedőkre nézve, a kik a Központi Értesitőt nemcsak rendesen nem olvassák, de annak létezéséről legtöbb esetben tudomással sem birnak. — A *n é m e t* K. T. nem megy oly messze, a mennyiben a bejegyzés hatályát harmadik személyekkel szemben ahhoz köti, hogy ezek a bejegyzésről tudomással birtak vagy tartoztak birni. (25. cz., uj K. T. 15. §. 2. bek.) De ez ismét a bejegyzést eszközlő kereskedők érdekeinek nem felel meg.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

azokban foglalt bejegyzések ezen feltétlen hatálya által nyerik tulajdonképeni jelentőségüket s válnak a kereskedők oly közzétételi eszközévé, mely a számtalan ügyfél külön értesitését jogilag helyettesiti.

II. Minthogy a czégjegyzékek rendszerint csak a bejegyzést eszközlő nyilatkozatának megtörténtét, nem pedig a nyilatkozat alapját képező tény vagy jogviszony valóságát bizonyitják: a czégbejegyzések joghatálya is rendszerint csak azzal az értelemmel bir, hogy a nyilatkozat, nem pedig a nyilatkozat tartalmát képező tény, tekintendő harmadik személyekkel szemben megtörténtnek. Ennyiben tehát a czégbejegyzések hatálya nem különbözik akármilyen magánnyilatkozat hatályától. Ezen általános hatály mellett azonban némely bejegyzések még különös hatálylyal birnak. Igy nevezetesen:

1. A kereskedők teljes jogu kereskedőkké csak a czégbejegyzés által válnak, azaz ők azon jogokban, melyeket a K. T. részükre megállapit, csakis a czég bejegyzése folytán részesülnek.[3])

2. A részvénytársaság és szövetkezet, mint ilyen, csak a bejegyzés napjától válik létezővé.[4])

3. A részvénytársaság és szövetkezet azon közgyülési határozatai, melyek az alapszabályok módositását, a társaság feloszlását vagy egyesitését más társasággal tárgyazzák, csak a bejegyzés folytán birnak joghatálylyal, azaz válnak kötelezőkké.[5])

4. A közkereseti és betéti társaság, valamint a szövetkezet tagjai elleni keresetek elévülése a társaság feloszlásának, az egyes tag kilépésének vagy kizárásának bejegyzése, illetve közzététele előtt nem veszi kezdetét.[6])

5. A női hozomány, hitbér és jegyajándék csak a bejegyzés folytán nyert eddigelé és bir csőd esetében elsőbbséggel.[7])

---

[3]) V. ö. K. T. 16. §. 2. bek. L. fentebb 14. §. és alább 28. §.

[4]) V. ö. K. T. 160., 228. §§. A constitutiv hatály mindazonáltal nem jelenti azt, hogy a részvénytársaság és szövetkezet a bejegyzés által akkor is jogérvényessé válik, ha az alapitáshoz szükséges egyéb kellékek hiányzanak. L. alább 80. és 104. §§.

[5]) V. ö. K. T. 181., 240. §§. és alább 90. és 109. §§.

[6]) V. ö. K. T. 121., 146., 254. §§. és alább 68., 73., 113. §§.

[7]) V. ö. 1840 : XVI. tcz. 10. §., XXII. tcz. 85. §. és 1881 : XVII. tcz. 267. §. L. fentebb 10. §. is.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. A most emlitett esetekben tehát a bejegyzés egyenesen létesitő *(constitutiv)* hatálylyal bir: a bejegyzés, illetve közzététel megtörténte előtt a kérdéses tények és jogok meg sem szülemlenek, illetve nemtörténteknek tekintetnek, bár valósággal megtörténtek. Egyéb esetekben a bejegyzés létesitő hatálylyal nem, vagy legalább nem kizárólag bir, ugy hogy a bejegyzés elmulasztása daczára a tény vagy jogviszony, ha valóban megtörtént, létezőnek tekintetik s elvileg épugy szül jogi hatásokat, mint a bejegyzés megtörténte esetén; a bejegyzés tehát pusztán kinyilvánitó *(declarativ)*, vagyis épen csak azzal a hatálylyal bir, hogy az illető tény mindenki ellen érvényesithető. Igy különösen:

a) a kereskedői minőség magában véve a bejegyzéstől független (l. fentebb 13. §.);

b) a bejegyzett tények megváltozása vagy megszünése a kereskedő által akkor is érvényesithető oly harmadik személyek irányában, a kik arról tudomással birnak, ha a változás vagy megszünés nem jegyeztetett be;[8])

c) a czégvezetői jogositványhoz a bejegyzés nem szükséges[9]) s ugyanaz áll a keresk. társaságok képviselőinek jogositványáról;

d) a közkereseti és betéti társaság létezése a bejegyzéstől független s különösen utóbbinál a kültag a korlátolt felelősséget, bár csak az erről tudomással biró harmadik személyek ellen, a bejegyzés megtörténte előtt is érvényesitheti;[10])

e) végre nincs feltételezve a bejegyzéstől a csőd hatálya.[11])

---

[8]) V. ö. K. T. 19., 42., 66., 110., 130., 184., 241. §§. Ez a bejegyzések absolut hatályának fentebb ismertetett elvével nem áll összhangzásban. Azonban az eltérés mégis igazolva van az által, hogy a harmadik rosszhiszemüséget *(dolust)* követne el, ha jobb tudomása ellenére a czégjegyzékre hivatkoznék; már pedig a törvény a rosszhiszemüséget nem veheti oltalomba.

[9]) V. ö. K. T. 37. és 41. §§. és alább 37. §.

[10]) V. ö. K. T. 87., 138. §§. és alább 58. és 72. §§.

[11]) V. ö. Csődt. 1. §., mely szerint a csőd joghatálya azon nappal veszi kezdetét, melyen a csődnyitást elrendelő határozat a csődbiróságnál kifüggesztetett.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

HARMADIK CZIM.

Kereskedelmi czégek.

25. §.

Czég és czégjog általában.

I. A czég *(firma,* innen: *firmare* = megerősiteni, t. i. aláirással)[1]) azon név, mely alatt a kereskedő üzletét folytatja s melyet aláirásául használ. [K. T. 10. §.] Más szavakkal: a czég a kereskedő üzleti, kereskedelmi neve. Ebben benne van, hogy a czég nem egyszerüen a kereskedő neve, hanem a kereskedőnek az üzletre vonatkozó neve, a mi ugyan csak akkor nyer határozott kifejezést, ha a czég a kereskedő polgári nevétől különbözik,[2]) de fogalmilag akkor is felveendő, ha, mint rendesen, azzal egyenlő (l. a köv. §-t). Mint a kereskedő neve a czég az üzleti viszonyokban ugyanazzal a jelentőséggel bir, mint a polgári név a polgári életben.

---

[1]) Azelőtt nálunk a czim (aláirási czim, kereskedelmi czim) kifejezése használtatott. V. ö. 1840 : XV. tcz. 2. r. 3. fej.; XVI. tcz. 1. §. Innen a czégbejegyzésekről és aláirásokról kiállitott példányok ma is czimpéldányoknak neveztetnek. L. Czégrend. 21., 22. §§.

[2]) Régebben csak ilyen esetben beszéltek az egyes kereskedőnél czégről. Ezenkivül még csak a keresk. társaságoknál. A *Code de com.* s utána más keresk. törvények az egyes kereskedőnél egyáltalában nem ismernek el műértelemben vett czéget *(raison)*, bár az általuk használt névre mint kereskedelmi névre *(nom commercial)* nézve a franczia jogban nem hiányoznak megfelelő szabályok, melyek a védjegyek, czégfelirások *(enseignes)* stb. oltalmára vonatkozó szabályokkal együtt a jogtalan verseny: u. n. *concurrence déloyale* tanában fejtettek ki. Erről gazdag irodalom *(Allart, Bert, Blanc, Calmels, Gastambide, Mayer, Pouillet, Rendu* stb.); v. ö. *Mayer O.* is a Zeitschr. f. d. ges. Handelsrecht 26. kötetében (363—437. l.) és *Kohler* Das Recht des Markenschutzes. Würzburg, 1885. 81. s köv. l. V. ö. még alább 30. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Valamint a polgári név közönséges polgári ügyleteknél s az ezekről kiállitott okiratoknál olyképen használtatik, hogy ama név tulajdonosa a jogositott vagy kötelezett fél: ugy a czég használata az üzleti viszonyokban is azt eredményezi, hogy a kereskedő mint ilyen jogosittatik és köteleztetik, hogy nevezetesen a czég alatt kiállitott okiratok, a mennyiben máskülönben a törvényes kellékeknek megfelelnek, teljesen szabályszerüek és bizonyitékul szolgálnak, s hogy a czég alatt szerzett dolgok a czégben megjelölt személy tulajdonának tekintendők.[3]) A czég használata kifejezést ad egyuttal annak, hogy a kereskedő épen üzleti körében, mint kereskedő, tehát nem ebbeli minőségétől függetlenül kivánt eljárni. Ez mindazonáltal nem jogszabály. Következésképen sem a polgári név használatából nem szabad arra következtetni, mintha az illető ügylet nem tartoznék az üzlethez, sem megforditva a czég használata nem bizonyit feltétlenül az üzleti hozzátartozóság mellett.[4]) Még kevésbbé mondható, hogy a polgári név használata az üzleti viszonyokban, vagy a czég alkalmazása polgári ügyleteknél a kérdéses ügyletet érvénytelenné tenné, hacsak a törvényből világosan az ellenkező nem tünik ki, vagy a dolog természete nem szab kényszert;[5]) s e részben az sem tesz különbséget, vajjon az aláirás magától a kereskedőtől, avagy az üzleti személyzettől származik-e?[6])

---

[3]) Igy pl. a nő czége alatt folytatott üzletben lévő áruk harmadik személyekkel, pl. végrehajtatóval szemben az ellenkező bizonyitásáig a nőnek tulajdonául vélelmezendők, még akkor is, ha a férj az üzletvezető. **C.** 239/97. (D. III. f. 16., 236. l.) Ellenk. **C.** 166/98. (U. o. 13., 125. l.) A tulajdoni vagy zálogkereset korlátozása is ezen alapul.

[4]) A K. T. 261. §-ában felállitott vélelmek függetlenek attól, vajjon az ügylet a czég alatt köttetett-e vagy nem? s ha a kereskedő pl. ingatlant vesz vagy elad, ez a czég használata mellett sem keresk. ügylet.

[5]) Igy pl. nem lehet a czég alatt végrendeletet készitteni, sem telekkönyvi bekebelezést eszközölni, sem a polgári biróság előtt perelni. (V. ö. 1868 : LIV. tcz. 64. §., mely az ügyfelek vezeték- és keresztnevének kitételét követeli, l. 1893 : XVIII. tcz. 15. §. is.) Ellenben a keresk. bíróságok előtt a »bejegyzett kereskedő czége szerint nevezendő meg« (keresk. elj. 11. §.). A keresk. társaságoknál azonban a czég a polgári név helyét is pótolja (l. alább 49. §.).

[6]) Ez a K. T. 49. §-a értelmében kétségtelen abban az irányban, ha a czégvezető vagy keresk. meghatalmazott a hatáskörébe tartozó ügyletet köt. De ugyanaz áll az általános magánjog szabályai szerint a polgári ügyletekre nézve is, ha ezekre meghatalmazás van.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. A czégnek az üzletre való vonatkozásából könnyen előáll az a felfogás, hogy a czég nem is a kereskedőnek, hanem a kereskedő személyétől függetlennek képzelt üzlet elnevezése s valamint a polgári életben a név az azt viselő személylyel, ugy a czég is az ez alatt folytatott üzlettel azonositttatik.[7]) Ez azonban jogi tekintetben helytelen. A czég jogilag még akkor is a kereskedő s nem az üzlet neve, ha a kereskedő neve mellett, vagy a nélkül, az üzlet megjelölését foglalja magában,[8]) vagy a mikor a kereskedőnek több üzlete van, mindegyikre nézve más.[9]) De épen azért, mert a czég magának a kereskedőnek s nem az üzletnek neve, a czég fogalma meg van az esetben is, ha a kereskedő személyétől külsőleg különálló üzlet nem is létezik. A K. T.-nek a czégekre vonatkozó határozatainak alkalmazása egyáltalában nem tételezi fel azt, hogy a kereskedő üzleti élete bizonyos külső szervezettel, berendezéssel birjon, nevezetesen, hogy külön üzlethelyisége legyen s még kevésbbé szükséges, hogy a czég a közönség figyelmét felköltő módon, különösen czégtáblán,[10]) nyil-

---

[7]) Ez összefügg azon már emlitett felfogással, hogy az üzlet a kereskedő személyétől különvált jogalany (l. fentebb 19. §.). Maga a K. T. sem ment attól a gondolattól, hogy a czég alatt az üzlet értendő. L. annak 20. §-át. L. Váltó T. 3. §. 3. pont is: »czég megnevezése«.

[8]) Ettől megkülönböztetendő az az eset, ha az üzlet épugy, mint pl. az üzlethelyiség vagy a telep, külön jelöltetik meg. Ily megjelölés azonban nem czég s a czéget nem is helyettesiti.

[9]) Pl. valaki saját polgári neve alatt folytat üzletet s később másnak az üzletét a czéggel együtt megszerzi, a mi azonban csak különnemü üzletre nézve engedhető meg. **B. T.** 4019/82. (D. Uj f. 2., 366. l.), 903/99. (D. III. f. 19., 241. l.) Vagy ha ugyanazon helyen különnemü üzletet nyit, s mindegyikre nézve a megfelelő üzlet megjelölésére szolgáló toldást használ (ellenk. **B. T.** 3569/900. D. III. f. 19. 242. l.), vagy más helyen fióktelepet állit, s ezt a főtelep czégétől eltérő czég alatt folytatja azért, mert azon helyen már olyan czég be van jegyezve. L. a köv. §-t. Vagy ha társas czég annak megtartásával egyéni üzletté változik át (l. köv. §-t). V. ö. ily esetre **C.** 1447/93. (J. 95., 10. sz., M. 8., 423. l.), a hol világosan kimondatott, hogy egyéni czégnél a keresk. személyiség nincs különválasztva a természetes személytől s ugyanazért a czég ellen kibocsátott fizetési meghagyás esetében a tulajdonos polgári neve alatt ujabb fizetési meghagyás kibocsátásának helye nincs.

[10]) A czégtáblát gyakran szintén czégnek nevezik, még törvények is. V. ö. Ipart. 53. §., 1883 : XVIII. tcz. 5. §. De ez a K. T. szempontjából helytelen. A czégtábla csak a czég külső kifejezése, e mellett a czégnél többet is szokott tartalmazni. Igy pl. ha rajta jelvények, ábrák stb. vannak,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vános kifejezésre hozassék.[11]) Mihelyt valaki kereskedő s bármilyen módon folytatja üzletét, az ő üzleti viszonyaiban használt név czég s mint ilyen a K. T.-nek a czégekre vonatkozó szabályai alá esik. Kivételt egyedül a kiskereskedők képeznek, a kikre e szabályok alkalmazást nem nyernek (l. fentebb 17. §.), a kiknél ennélfogva czégről legfelebb abban az értelemben lehet szó, mint az olyan üzlettel biró személyeknél, a kik nem is kereskedők.[12])

III. A czégnek különböző fajai vannak. Igy nevezetesen:

1. egyéni czég és társas czég. Előbbi az egyes kereskedők, akár természetes, akár jogi személyek; utóbbi a keresk. társaságok czége. Külsőleg azonban az egyéni czég társas czég, a társas czég egyéni czég alakjában jelentkezhetik;

2. névbeli czég és tárgyi czég. Előbbi egy vagy több nevet tartalmaz;[13]) utóbbi az üzlet tárgyától van kölcsönözve;

3. tiszta és vegyes czég. A tiszta czég lehet tiszta névbeli és tiszta tárgyi czég. A vegyes czég névből és tárgyi megjelölésből áll;[14]) végre

4. eredeti és átruházott czég. Előbbi az, mely alatt

---

ezek nem a czég alkatrészei, s nem is alkalmasak arra, hogy bejegyeztessenek. A czég csak ugy jegyezhető be, a mint az a kereskedő által névaláírásul használható. Ez pedig kizárja azt, hogy a czégbe mint ilyenbe képek, jelvények stb. bárcsak toldatképen vétessenek fel.

[11]) Gondoljunk pl. az alkuszokra, a kik nem kevésbbé vannak czégbejegyzésre kötelezve, mint a nyilt üzlettel biró kereskedők.

[12]) Hogy az ilyeneknél is van szó czégről, és pedig nemcsak a közéletben, hanem törvényekben is, arra nézve v. ö. 1868: LIV. tcz. 33. §., Ipart. 58. §. és a czégnek védjegy gyanánt való használatára nézve Bünt. T. 413. §. és 1890: II. tcz. (l. alább 30. §.). Épen azért mindig vizsgálandó, vajjon más törvényekben a czég a K. T. értelmében, vagy ennél tágabb jelentőségben értetik-e? Igy pl., a hol a Váltó T. a név mellett a czéget említi, ez alatt nem épen a K. T. által elismert czég értendő. V. ö. *Szerző* Váltójog 23. §. A mai forgalmi életet tekintve, teljesen indokolatlan czégről csakis a nagyobb kereskedőknél beszélni. Csak annyi igaz, hogy kiskereskedő czége nem esik a K. T. szabályai alá, de azért még nemkereskedőknél is el kell ismerni azt a jogot, hogy külön üzleti nevet használjanak; sőt a mennyiben a K. T. intézkedései általános jogelveken alapulnak, nincs kizárva, hogy azok a magánjog megfelelő intézkedései hiányában az ilyen czégekre hasonszerüen alkalmaztassanak.

[13]) A név lehet költött vagy mythologiai, vagy valamely nevezetes egyéniség, vagy ország, város, helyiség, folyó, eszme stb. neve.

[14]) Pl. »Athenaeum irodalmi és nyomdai részvénytársulat«, »Ganz és társa vasöntőde és gépgyár« stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

uj üzlet nyittatik; utóbbi az, mely már fennálló üzlettel együtt átruháztatik.

Hogy minő czéget használhat a kereskedő, az iránt a K. T. részletes intézkedéseket tartalmaz, melyek még a czégek bejegyzésére és a fennálló czégeknek mások általi megsértése ellen nyujtott oltalmára vonatkozó szabályokkal egészittetnek ki. Mindezen szabályok foglalatját czégjognak szokás nevezni.[15]) Nem tartoznak ellenben annak körébe azon szabályok, melyek a kereskedők által czégtábláikon, nyomtatványaikon, hirdetéseikben használt jelzőkre, jelvényekre s más adatokra, ugyszintén az áruk megjelölésére használt védjegyekre vonatkoznak, habár utóbbiak gyanánt maga a czég alkalmaztatik is. E szabályok a K. T. körén kivül vannak felállitva, melyekről azonban a czégjoggal való rokonság és a czégek és a különböző jelvények és jegyek gazdasági szerepének hasonlósága folytán,[16]) szintén a jelen czimben, annak függelékeképen, fogunk szólani.

26. §.

A czég minősége.

I. Szabály az, hogy a czégnek a kereskedő polgári nevével azonosnak kell lennie. [**K. T. II. §.**][1]) Ez az u. n. czégvalódi-

[15]) Czégjog tárgyilagos értelemben. E mellett azonban gyakran alanyi értelemben vett czégjogról van szó, a mely a kereskedőnek a czégéhez való jogát akarja jelenteni.

[16]) Történetileg véve a czég még közelebb áll a védjegyekhez és egyéb jelvényekhez, a mennyiben ugyanis régente a kereskedők az aláirást is különböző jegyekkel, jelvényekkel teljesitették, épugy, mint a nemesség a czimerekkel, s éppen ebből a szokásból fejlődött ki később a czég mint külön keresk. név. V. ö. különösen *Dietzel* Das Handelszeichen u. d. Firma *(Bekker* és *Muther* Jahrb. d. gem. deutschen Rechts. 4. kötet).

[1]) A polgári vagy családi név alatt az a név értendő, melynek viselésére valaki származásánál, házasságánál, örökbefogadásánál fogva stb. jogositva van. Férjes nőnél vagy özvegynél a polgári név a férj neve: **B. T.** 3469/79. (D. 28., 257. l.), 5416/64. (M. IV. 22. l.) De feleségi vagy özvegyi minőségének kitétele mellett: **B. T.** 483/99., 3493/901. (D. III. f. 22. 104. l.), **K. V. T.** 20,213/901., 45,144/99. (U. o. 105. l.). Ha azonban a nő már férjhezmenetele előtt folytatott születési neve alatt üzletet, e nevet czégül férjhezmenetele után is használhatja. A házasság megsemmisitése esetében a nő polgári neve ismét az ő születési neve. Ellenben felbontás esetében a nő csak akkor nem viselheti férje nevét, ha a felbontás az ő (a nő) vétkességéből történt. V. ö. 1894 : XXXI. tcz. 94. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ság elve, melynek felállitása arra a szempontra vezetendő vissza, hogy a kereskedőnek rendszerint semmi jogos érdeke nincs czégül mást, mint saját polgári nevét használni, mig idegen név használata könnyen a közönség félrevezetésére szolgáltatna alkalmat.[2]) Mindazonáltal a K. T. nem követeli meg, hogy a kereskedő egész polgári nevét vegye fel a czégbe. Elégséges a vezetéknév használata; a keresztnév (előnév) vagy ennek röviditésének vagy kezdőbetüjének kitétele a kereskedő tetszésétől függ.[3]) E mellett a kereskedőnek szabadságában áll a polgári névhez oly toldást csatolni, mely a személy, vagy az üzlet közelebbi megjelölésére szolgál.[4]) Tiltva van ellenben oly toldás felvétele, a mely társas

---

[2]) A czégvalódiság elvének ellentéte a czégválasztási szabadság, mely szerint a kereskedőnek tetszésétől függ, hogy milyen név alatt akarja üzletét folytatni, feltéve, hogy a választott név mások jogainak sérelmével nem jár. Ezt az elvet követte az előbbi magyar jog, az 1864. évi Czégrend. 5. és 6. §§. szerint azonban csak K. T. 17. és 18. §§-nak megfelelő korlátozással. A *Tervezet* is a czégválasztási szabadság elvét mondotta ki (14. cz.), de az *Értekezlet* elvetette (l. Jegyzők. 23. s k. l.).

[3]) Ha azonban keresztnév használtatik, annak époly valódinak kell lennie, mint a vezetéknévnek. Idegen keresztnév kezdőbetüje sem vehető fel: **B. T.** 874/83. (D. Uj f. 5., 319. l.) A mennyiben a czég több nyelven használtatik, a keresztnévnek mindegyikben egyezőnek kell lennie, tehát nem szabad pl. az egyikben egészen kiirni, a másikban csak a kezdőbetüt használni: **B. T.** 4931/83. (D. Uj f. 8., 323. l.)-

[4]) A toldatot a czégben foglalt név előtt is lehet használni: **B. T.** 2555/78. (D. 28., 275. l.) A személy közelebbi megjelölését tartalmazzák pl. következő toldások: ifjabb, idősb; nemesi vagy más előnév kitétele; apai, fiui vagy más rokonsági viszony kitüntetése, nőnél a férj neve mellett a családi név kitétele: **K. V. T.** 45,144/99. (D. III. f. 22., 105. l.) stb. Az üzlet közelebbi meghatározása történhetik pl. ilyenformán: Ráth Mór könyvkereskedése, Braun J. váltóüzlete stb. Vajjon valamely toldás csakugyan a személy vagy az üzlet közelebbi maghatározását foglalja-e magában? az nem veendő szigoruan. Különösen az üzlet közelebbi megjelölését nem szabad olyképen magyarázni, mintha a megjelölésnek az üzlet minőségét kellene feltüntetnie. A toldás gyakran az üzletnek más hasonló üzletektől való könnyebb megkülönböztetését czélozza. Pl. ilyen toldások: a gólyához, az oroszlánhoz, az olcsó forráshoz stb. Ez okból nem helyeselhető **B. T.** 4083/82. (D. Uj f. 3., 319. l.), melyben a czéghez csatolt ily toldás: »a Hungáriához« és 4894/92. (M. 23. l.), melyben a kávéházczéghez csatolt »Otthon« toldás czégbejegyzésre alkalmatlannak találtatott. Csak olyan ne legyen a toldás, mely a közönséget tévutra vezetheti, a valósággal egyenes ellentétben áll, vagy csupán reklámczélokra használtatik: **B. T.** 4305/92. (D. Uj f. 34., 366. l.) Pl. e toldat »első magyar«, midőn már van hasonló

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

viszonyra mutatna [id. §. 2. bek.].[5]) A mennyiben továbbá a kereskedő az azon helyen vagy azon községben[6]) már létező és a czégjegyzékbe bevezetett czéggel egyenlő nevet visel, köteles azt czégül olyképen használni, hogy az a már bejegyzett czégtől világosan megkülönböztethető legyen, a nélkül azonban, hogy ez a megkülönböztetés a czégvalódiság elvébe ütközhetnék. [**K. T. 17. §.**][7]) E szabály abban az esetben is mérvadó, midőn csak fióktelep állittatik fel, s azon helyen vagy községben, hol a fióktelep felállittatik, már bejegyzett azonos czég létezik. [**K. T. 18. §.** 3. bek.][8])

A most emlitett szabályok általában a keresk. társaságok czégeire is vonatkoznak. A czégvalódiság elve mindazonáltal ezekre szigoruan nem alkalmazható, hanem csakis annak megközelitéséről lehet szó. Erre törekszik a K. T., midőn előirja: hogy a közkereseti társaság czégének, ha abban minden társtag neve nem foglaltatik, legalább a társak egyikének nevét, a társasági viszony létezésére utaló toldással kell tartalmaznia [**K. T. 13. §.** 1. bek.]; hogy betéti társaságoknál a czégnek a beltagok közül

---

üzlet: **B. T.** 189/84. (D. Uj f. 8., 319. l.) és **C.** 615/94. (U. o. 39., 239. l.); vagy más városrész kitétele, mint a melyben az üzlet fekszik: **B. T.** 1017/84. (D. Uj. f. 10., 320. l.); vagy fennálló czég használata a fiui viszony kitételével, a nélkül, hogy üzletátruházás forogna fenn: **C.** 825/85. (D. Uj f. 14., 247. l.) Gyakran ily toldat kitüntetésképen külön engedélyeztetik. Pl. az »udvari szállitó« czim.

[5]) Társas viszonyra utaló toldások pl. »és társa«, »et Comp.«, »testvérek«, »fiai« stb.

[6]) Hely vagy község alatt itt a földrajzi, nem a politikai fogalom (v. ö. 1886 XXII. tcz.) értendő. Ha tehát több földrajzi értelemben vett község egy politikai községet képez, az egyik községben bejegyzett czég a másikban használható.

[7]) Vajjon eléggé megkülönböztethető-e egyik czég a másiktól? az mindig a concrét eset körülményei szerint itélendő meg. Mérvadó szempont, hogy a czég más czéghez annyira ne hasonlitson, hogy a közönség tévedésbe ejtethessék: **B. T.** 2971/77. (D. 28., 259. l.), **C.** 1157/96. (D. III. f. 6., 307. l.); mi mellett azonban tekintetbe veendő, hogy a keresk. forgalomban csekély különbségek is lényegeseknek tekintetnek s hogy a czég mindig egyformán használtatik. Ez okból pl. Kiss József és Kis József, Nagy István és Nagy I. eléggé különböző czégeknek tekinthetők. A be nem jegyzett czég nem jön tekintetbe.

[8]) E mellett nincs kizárva, hogy a fióktelep czégében a fióktelepi minőség külön kitüntettessék. **B. T.** 5950/84. (M. IV. 27. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

legalább egyiknek nevét[8a]) a társasági viszonyra utaló valamely toldással kell magában foglalni [id. §. 2. bek.], ellenben a kültagok neve a czégbe fel nem vétethetik (v. ö. alább 72. §.);[9]) hogy általában tilos ujonnan keletkezett társaságok czégébe a beltagok nevén kivül más személyek neveit foglalni,[10]) ugyszintén a közkereseti vagy betéti társaságoknak magukat részvénytársaságoknak vagy szövetkezeteknek czimezni [id. §. 3. bek.]. Végre a részvénytársaságok és szövetkezetek határozottan mint ilyenek jelölendők meg [**K. T. 14. §.**], mi mellett azonban egyéb korlátozás alá nem esnek.[11])

II. A czégvalódiság elve csak akkor nyer feltétlenül alkalmazást, ha uj üzlet nyittatik. Ellenben ha valamely létező üzlet másra átruháztatik,[12]) az uj tulajdonos az üzletet az addigi czég alatt és pedig akár az utódlást kifejező toldással,[13]) akár a nélkül

---

[8a]) Ha ez bejegyzett társaság, ennek czége minden eltérés nélkül használandó a betéti társaság czégében: **B. T.** 27/902. (D. III. f. 22., 102. l.)

[9]) A K. T. 142. §-a, mely ezt külön határozottan kimondja, csak azt a következményt állapitja meg, hogy a kültag beltagnak tekintetik. Ezen magánjogi következmény mellett azonban a czégbitorlásra vonatkozó következmények is alkalmazhatók (l. alább 29. §.).

[10]) Vajjon azonban a beltagok az üzletvezetésben, illetve képviseletben részt vesznek-e vagy nem? tökéletesen közömbös.

[11]) Igy nevezetesen nem szükséges, hogy a részvénytársaság vagy szövetkezet czége az üzlet tárgya után állapittassék meg, mint azt szabályképen a német K. T. (uj 20. §.) és az 1889. évi német szövetk. t. követeli; lehet névbeli czég is. Ha azonban az üzlet tárgya kitétetik, ennek a valóságnak meg kell felelnie. — Az 1898 XXIII. tcz. értelmében alakult s az Országos központi hitelszövetkezet kötelékébe belépett szövetkezetek czégében e körülmény kiteendő (id. t. 52. §.).

[12]) Uzletátruházás nélkül czéget átruházni nem lehet. A német K. T. 23. czikke (uj 23. §.) ezt határozottan kimondja. Ép azért csőd alatt álló egyénnek sincs joga megengedni, hogy fennállott czégét más személy használhassa: **B. T.** 601/78. (D. 28., 256. l.); bár másrészt a tömeggondnok is csak a vagyonbukott beleegyezésével ruházhatja át az üzlettel a czéget. Ellenkeznék továbbá a törvény szándékával, ha valaki csak azért állitana be üzletet, hogy annak átruházásával a maga nevét is átruházhassa. De nem lehet üzletátruházásról akkor sem szó, ha a megszerzett üzlet helyén másnemü üzlet folytattatik. Ugyanazon üzletnek más helyre való áttételével kapcsolatos megszerzése ellenben nem akadályozza a régi czég folytatását.

[13]) Utódlást kifejező toldás: pl. »utódja«, »örököse«, »fia« stb. Ha az üzlet előbbi czége csak mint toldás használtatik, ez nem esik az eredeti czég folytatása alá. Pl. Szabó Károly, előbb Kovács István. De ehhez is a

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

folytathatja.[13a]) E tekintetben teljesen közömbös, vajjon egyéni vagy társas üzlet ruháztatik-e át, vajjon a megszerző egyes kereskedő vagy társaság [14]) s vajjon a megszerzés élők közti szerződés avagy örökösödés utján történik-e? Mindenesetre szükséges azonban, hogy az üzlet volt tulajdonosa vagy ennek jogutódai az addigi czég további használatába beleegyezzenek. [**K. T. 12. §.**] [15]) Feltételeztetik egyuttal, hogy a fennálló czég a czégjegyzékbe be van jegyezve [16]) s hogy a megszerző bejegyzésével egyidejüleg vagy azt

---

volt tulajdonos vagy jogutódainak beleegyezése szükséges, senki sem tartozván tűrni, hogy az ő neve bármily módon is más által használtassék. **C.** 653/85. (D. Uj f. 11., 27. l.)

[13a]) A jogosan átvett czég a K. T. által megengedett módon részben meg is változtatható: **C.** 1361/900. (D. III. f. 19., 239. l.): »Első magyar nap- és esernyőgyár W. L. és társa« helyett más társ nevének kitétele.

[14]) Nincs kizárva nevezetesen, hogy egyéni kereskedő vagy közkereseti és betéti társaság czége részvénytársaságra vagy szövetkezetre, az utóbbiak czége egyéni kereskedőre vagy közk. és betéti társaságra menjen át. A czégvalódiság elvétől való eltérés ratiója ily esetekre is talál, s ezzel, valamint a K. T. 12. §-ának megkülönböztetést nem tevő szövegével szemben nem lehet arra hivatkozni, hogy a közk. és betéti társaság részvénytársaságnak vagy szövetkezetnek nem czimezheti magát, illetve, hogy a részvénytársaságok és szövetkezetek czégükben, mint ilyenek jelölendők meg. Ez csak uj üzlet nyitásának esetére van kimondva. V. ö. Czégrend. 15. §-a is, mely, a midőn czégátruházás esetében az előbbi czégbejegyzés törlését és a czégnek más lapra való átvitelét rendeli, a keresk. társaságokat minden megkülönböztetés nélkül emliti. Ellenk. uj német K. T. 22. §., mely a részvénytársaságok ebbeli minőségének kitételét üzletátvétel esetében is előirja.

[15]) A czég tehát nem az üzlet járuléka, mint a védjegy. (1890 : II. tcz. 9. §.). — A beleegyezést a czégjegyzékbiróság előtt igazolni kell, de magában véve nem kell kifejezettnek lennie. Lehet a körülményekből következtetni is, de erre még nem elég, hogy az üzlet az összes követelésekkel és tartozásokkal együtt ruháztatik át. **C.** 829/84. (M. IV. 25. l.) Ha több az örökös, mindegyiknek kell beleegyezni. Ellenben az örökhagyó beleegyezése nem szükséges, ha az örökös, vagy ha többen vannak, valamennyi folytatja az üzletet, minthogy ily esetben az örökös vagy örökösök az örökhagyó kizárólagos személyesitői. Az örökösök azonban a czégbejegyzés alkalmával örökösi minőségüket igazolni tartoznak. **B. T.** 1743/77. (D. 28., 256. l.)

[16]) **B. T.** 5028/78. (D. 28., 257. l.) Alkalmazást nyer a K. T. 16. §. 2. bek. A **B. T.** 4019/82. (D. Uj f. 2., 366. l.) szerint az is szükséges, hogy a megszerző még ne legyen bejegyezve. De ez a törvényben nem talál elég támpontot.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

megelőzőleg a volt tulajdonos a czégjegyzékből törültetik.[17]) A K. T., midőn a szóban forgó kivételt teszi, abból a megfontolásból indul ki, hogy a közönség valamely üzletet rendesen csak a czég alatt ismer, s hogy a czég megváltoztatásából annak megszüntére lehetne következtetni, minek folytán elveszthetné állandó vevőközönségét. Az üzlet megszerzőjének tehát nagy érdeke van, hogy az üzlet eredeti czégét megtartsa, annyival inkább, mert fennálló üzlet épen az állandó vevőközönségre való tekintettel szokott leginkább megszereztetni, sőt magáért a vevőközönségért gyakran igen magas összegek fizettetnek. Ezek a tekintetek különben nemcsak a közönséges üzletátruházásnál, hanem oly esetben is fenforognak, midőn valaki fennálló keresk. üzletbe társtagul lép be s ez által egyéni üzletből társas üzlet lesz, vagy megforditva társas üzlet egyik tag által mint egyéni üzlet folytattatik, vagy a fenmaradó társaság kebelében egyes tagok kilépése vagy uj tagok belépése folytán változás történik; miért is ily esetekben az eredeti czég a változás daczára szintén megtartható. [**K. T. 15. §.**] [18]) Oly társtag kilépése esetében azonban, kinek neve a czégben foglaltatott, az eddigi czég használatához a kilépett társtag beleegyezése szükséges; mi tekintetben közömbös, vajjon az üzlet továbbra is társas üzlet marad, avagy oly esetben, midőn a társaság csak két tagból állott és ezek egyike a társaságból kilép, egyéni üzletté változik [id. §. 2. és 3. bek.].[19]) Ha ellenben a kilépő társtag neve a czégben nem foglaltatik az eredeti czég az ő beleegyezése nélkül is megtartható.

N é v v á l t o z t a t á s esetében az üzlet tulajdonosa a régi czéget szintén megtarthatja.[20])

---

[17]) **C.** 825/85. (D. Uj f. 14., 247. l.); **B. T.** 5459/83. (D. Uj f. 8., 313. l.), 555/97. (Ü. L. 97., 18. sz.) Két egyenlő czég egymás mellett nem létezhetik.

[18]) A társaságok alatt itt csak a közkereseti és betéti társaság értendő, mert csak ezeknél szerepel a tagok neve a czégben s lehet arra befolyása a tagok változásának.

[19]) A kilépés alatt a kizárás is értendő (v. ö. alább 64. §.). Ha a kilépett tag beleegyezését nem adja, a czég a kilépett tag nevének egyszerü elhagyásával csak annyiban használható, a mennyiben az ujonnan keletkezett társaságok czégeire vonatkozó szabályoknak felel meg.

[20]) Ez esetben nincs ugyan üzletátruházás, de másrészt uj üzlet sincs; az az indok pedig, mely miatt a törvény a régi czég használatát üzletátruházás esetén engedi meg, a névváltoztatásnál kétségtelenül fenn forog. Az uj n é m e t K. T. 21. §. kifejezetten elismeri.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

27. §.

A czég bejegyzése és a czég aláirása.

I. A kereskedők nemcsak czéget vezetni, hanem egyuttal czégüket a keresk. czégjegyzékbe bejegyeztetni is tartoznak. [**K. T. 16. §.** 1. bek.] [1]) Kötelezve van erre minden kereskedő, legyen az természetes vagy jogi személy, utóbbiak között nevezetesen a keresk. társaságok [2]) és, bár bizonyos kivételek mellett, az állam is keresk. vállalataira nézve (l. fentebb 16. §.). Kivételt egyedül a kiskereskedők képeznek, a kik a bejegyzésre nemcsak kötelezve, hanem jogositva sincsenek (l. fentebb 17. §.).

A czég bejegyzésének, illetve az erre irányuló bejelentésnek, az üzlet megkezdésekor kell történnie, azaz közelebbről, midőn a keresk. ügyletekkel való iparszerü foglalkozás teljesen elő van készitve.[3]) Ha fennálló üzlet a czéggel együtt átruháztatik, a czégnek ujabb bejegyzése nem szükséges.

A czégbejegyzésre az a törvényszék illetékes, melynek kerületében a kereskedő keresk. telepe létezik. Ha akár az üzlet megnyitásakor, akár később más helyen vagy községben fióktelep állittatik fel, a czég a fióktelepre nézve illetékes törvényszéknél is bejegyzendő. [**K. T. 18. §.** 1. bek.] [4]) E bejegyzésnek azonban mind-

---

[1]) A bejegyzési kötelesség a toldatra is vonatkozik. A kereskedő czégét akként köteles használni, a mint az be van jegyezve; nem használhat tehát be nem jegyzett toldást s ilyennek abbanhagyására birsággal kényszerithető. **B. T.** 1860/1900. (Jogt. Közl. 1900. 38. sz.).

[2]) Ez még külön is ki van mondva és részletezve a K. T. 65., 126., 158. és 226. §§-aiban. Kivételt képeznek a kiskereskedői és alkalmi egyesülések (v. ö. fentebb 21. §. és alább 50. §.) és ezeken kivül külön kiváltság folytán az osztrák-magyar bank. 1878: XXV. és 1887: XXVI. tcz. Alapsz. 91. cz.

[3]) Hogy ez mikor veendő fel? a körülményekből itélendő meg. Mérvadó különösen: hogy üzlethelyiség nyittatott, áruk szereztettek, könyvek rendeztettek be, segédszemélyzet vétetett fel, iparigazolvány, illetve engedély nyeretett stb. Az üzlet tényleges megkezdése semmi esetre nem szükséges, hogy a bejegyzés kérettessék. V. ö. **C.** 1157/96. (D. III. f. 6. 307. l.).

[4]) Ha a fióktelep ugyanazon helyen állittatik fel, bejegyzés nem kell. De ha a fióktelep más helyen állittatik is fel, azonban ugyanazon törvényszék területén, a fióktelep nem külön lapon, hanem a főtelep lapján jegyzendő be, kivévén, ha a fióktelep czége a főtelep czégétől különbözik. V. ö.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

addig helye nem lehet, mig nem igazoltatik, hogy a czégbejegyzés a főtelepre nézve illetékes törvényszéknél már megtörtént [id. §. 2. bek.].[5])

II. A czégbejegyzéssel kapcsolatban a kereskedő a főtelep törvényszékénél, valamint ha a fióktelepre nézve külön czégbejegyzés történik, ennek törvényszékénél is, a czéget sajátkezüleg aláirni, vagy a czégaláirást hitelesitett alakban bemutatni tartozik [id. 16. §. 1. bek.].[6]) Ez azért szükséges, hogy az aláirást a törvényszéknél mindenki megtekinthesse s a kereskedő aláirásának valódiságáról meggyőződést szerezhessen. A czégaláirás ezen jelentősége magával hozza azt, hogy a kereskedő a czéget mindig ugyanazon módon köteles aláirásul használni.[7]) Ha a kereskedő irni nem tud, vagy nem képes, a czégaláirás elmarad és pótoltatik a kereskedő erre vonatkozó nyilatkozata által.[8])

III. A czégbejegyzés kötelességét kiegésziti végül az a kötelesség, hogy, ha később a czég megváltozik vagy megszünik, vagy ha birtokosai személyében változás történik: e tények szintén bejelentessenek a keresk. czégjegyzékbe leendő bevezetés és kihirdetés végett. [**K. T. 19. §.** 1. bek.][9]) A czég megváltozása esetében egyuttal egészen uj czégbejegyzésnek és czégaláirásnak van helye, és pedig tekintet nélkül arra, vajjon a czégbirtokos személyében

---

Czégrend. 13. §. Ennek azon rendelkezéséről, hogy a fióktelep czégjegyzéklapján csak a négy első rovat töltendő ki, a többire nézve pedig csak utalás történjék a főtelep czégjegyzéklapjára: l. fentebb 21. §. 18. jegyz.

[5]) Az igazolás hiteles czégjegyzékkivonattal vagy a czégjegyzékbiróság külön bizonyitványával történik.

[6]) A közelebbi eljárásra nézve v. ö. Czégrend 21. s k. §§. A hitelesités alatt közjegyzői hitelesités értetik. Czégrend. 22. §.

[7]) Erre a kereskedő a bejegyzést megengedő végzésben határozottan figyelmeztetendő. Czégrend 22. §. A dolog természetéből következik egyuttal, hogy ha a kereskedő aláirását meg akarja változtatni, uj czégaláirás szükséges.

[8]) A K. T. 16. §-ának feltétlen jellegü intézkedéséből azt lehetne ugyan következtetni, hogy czégaláirás nélkül a czég bejegyzése sem történhetik meg. Ez azonban az itt érintett esetben a méltányossággal ellenkezne. Czégvezető kirendelése sem követelhető. V. ö. most **C.** 709/92. is. (D. Uj f. 33., 129. l.)

[9]) Valamint a czég bejegyzése, ugy a változások bejelentése is ugy a fő-, mint a fióktelep törvényszékénél eszközlendő. A törvény fölöslegesnek tartotta ezt külön kimondani. — Az üzletkör megváltoztatását nem kell bejelenteni. **B. T.** 2962/97. (D. III. f. 11., 230 l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

is változás történt-e, azaz üzletátruházás forog-e fenn, vagy nem? Ellenben ha pusztán a birtokos személye változik: e változás bejegyzésén felül csak uj czégaláirás szükséges.

28. §.

A czégbejegyzés elmulasztásának következményei.

I. A czégbejegyzési kötelesség a közhitel érdekében állittatik fel, miért is gondoskodni kellett arról, hogy a kereskedők annak teljesitését el ne mulaszszák. A K. T. kétféle eszközt alkalmaz e kötelesség teljesitésének biztositására: egy közvetlen kényszereszközt és e mellett közvetett joghátrányokat.

1. A közvetlen kényszereszköz a czégbejegyzési kötelesség teljesitésére pénzbirságból mint rendbüntetésből áll, melyet a kereskedő telepére[1]) nézve illetékes czégjegyzékbiróság hivatalból alkalmaz. A pénzbirság nagysága 500 forintig terjedhet s végrehajtás utján hajtatik be, a nélkül, hogy behajthatlanság esetében fogságra átváltoztatható volna. E mellett a törvényszék annak kiszabása alkalmával egyidejüleg az illető félnek mindig 14 napi határidőt köteles szabni a bejegyzés eszközlésére, ugy hogy a tényleges behajtás csak ennek sikertelen lefolyása után foglalhat helyet. [K. T. 21. §.][2]) Szükség esetében a pénzbirság kiszabása többször is ismételhető, mindaddig, mig a kereskedő vagy bejegyezteti czégét, vagy üzletével felhagy.[3])

2. A czégbejegyzési kötelesség elmulasztásának közvetett joghátrányai részint általánosak, melyek minden czégbejegyzésre kötelezett kereskedőt sujtanak; részint különösek, melyek az

---

[1]) A fióktelep törvényszéke a pénzbirságot önállóan alkalmazhatja, akár a főtelep helyén a czég be van jegyezve, akár nincs.

[2]) Az itt érintett pénzbirság egészen más természettel bir, mint az a birság, melyet a K. T. 220. és 221. §§. állapit meg. Mindkettő csak rendbüntetés ugyan, de utóbbi a megtorlás fogalma alá esik, holott a K. T. 21. §. birsága kényszereszköz jellegével bir. Az eljárásra nézve a keresk. perenkivüli eljárás szabályai irányadók. Igy nevezetesen a jogorvoslatokra nézve is. V. ö. keresk. elj. 30. s k. §§. A biróság mindenesetre önálló végzés utján határoz. Nem határozhat tehát pl. czégbitorlás miatt inditott perben hozott itéletben, a mi különösen az eltérő jogorvoslatok miatt fontos. V. ö. C. 846/99. (D. III. f. 16., 273. l.)

[3]) A jogorvoslatra nézve v. ö. fentebb 21. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

általános joghátrányok mellett a keresk. társaságokat érik.[4]) E helyen csak az előbbiekről van szó, melyek abban állanak, hogy a kereskedő mindaddig, mig a czég bejegyzése meg nem történt, azon jogokban, melyeket a K. T. a kereskedők részére megállapit, nem részesülhet,[5]) ennek daczára azonban a kereskedőket terhelő kötelességeket teljesiteni tartozik s elvállalt kereskedelmi kötelezettségeiért harmadik személyek irányában a K. T. értelmében felelős. [K. T. 16. §. 2. bek.] [6])

II. Valamint a czég bejegyzésének, ugy a czégben vagy annak birtokosai személyében történt változások bejelentésének kötelessége is kikényszerithető a fentebb emlitett pénzbirság alkal-

---

[4]) V. ö. K. T. 138. §. 3. bek., 160. és 228. §§. és alább 72., 80. és 105. §§. A részvénytársaságnál és szövetkezetnél azonban a czégbejegyzés elmulasztásának általános joghátrányai azért nem foglalhatnak helyet, mert azoknak létezése a czégbejegyzést már feltételezi. V. ö. fentebb 15. §. is.

[5]) Igy pl. a be nem jegyzett kereskedő nem részesül czégoltalomban (l. köv. §.); könyvei nem birnak kiváltságos bizonyitó erővel (K. T. 31. §.); nem követelhet kikötés nélkül dijt vagy kamatot (K. T. 284. §.); nem gyakorolhat megtartási jogot le nem járt követelés alapján (K. T. 309. §. 2. bek.); nem gyakorolhat törvényes zálogjogot, ha bizományos, szállitmányozó, fuvarozó, közraktár (K. T. 379., 388., 411., 438. §§.) stb. Egyes helyeken a K. T. még külön is kiemeli a bejegyzett kereskedőket (17., 31. §§.), a minek az a jelentősége, hogy az azokra vonatkozó intézkedéseket a czégbejegyzésre nem kötelezett kiskereskedők sem vehetik igénybe, holott azon intézkedések, melyeknél csak egyszerüen kereskedőkről van szó, ezek alatt, a K. T. 5. §. kivételeitől eltekintve, a kiskereskedők is értetnek. A mennyiben a K. T. által megállapitott jogok nemcsak a kereskedőkre, hanem a nemkereskedőkre nézve is ki vannak mondva, azokat a bejegyzésre kötelezett be nem jegyzett kereskedők is igénybe vehetik. Pl. a czégbitorlás miatti keresetjogot (lásd köv. §.), a kiváltságos keresk. zálogjogot a K. T. 305., 306. §§. értelmében, a megtartási jogot lejárt követelés alapján. (K. T. 309. §. 1. bek.).

[6]) Igy pl. a bejegyzést elmulasztó kereskedő is tartozik szabályszerü könyveket vezetni, daczára, hogy azok kiváltságos bizonyitó erővel nem birnak, sőt e mulasztás miatt vétkes bukás vétségében épugy elmarasztalható, mint a bejegyzett kereskedő. C. 9902/83. (D. Uj f. 5., 144. l.) — A K. T. álláspontja, melyre azon keresk. törvények közül, melyek a czégjegyzékek intézményét ismerik, csak az uj portugálliai K. T. helyezkedik (26. cz.), alapos kifogás alá esik. Eltekintve attól, hogy ez a kereskedőről felállitott, pusztán anyagi kellékek által meghatározott fogalmat részben ismét lerontja: az érintett intézkedés következetesen keresztül sem vihető, mert jog és kötelesség mindig szigoruan el nem választható. Igy pl. a czégvezető rendelése jog, de ha a be nem jegyzett kereskedő czégvezetőjét mint

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mazása által.[7]) A czégbejegyzés elmulasztásának közvetett joghátrányai azonban természetszerüleg nem nyerhetnek alkalmazást. E helyett más közvetett joghátrányok foglalnak helyet, melyek abban állanak, hogy a kereskedő, kinél a szóban forgó változások bekövetkeztek, azokat egy harmadik ellenében csak annyiban érvényesitheti, a mennyiben igazolni képes, hogy utóbbi előtt ismeretesek voltak. [**K. T. 19. §.** 2. bek.][8]) Mig tehát szabályszerü bejegyzés és közzététel esetében a kérdéses ténykörülmények nem-

---

ilyent elismerni nem akarnánk, ennek következménye esetleg az volna, hogy a czégvezető által kötött ügylet, pl. váltóaláirás, a főnököt nem is kötelezné. Ugyanaz állana, mint a mi a kiskereskedők czégvezetőire nézve áll (l. fentebb 17. §. 20. jegyz.). Ha pedig a főnök kötelezettségét megállapitjuk, akkor ezzel együtt a czégvezető rendelésének joga is el van ismerve, a mint hogy tényleg a gyakorlat ezt igy tartja. V. ö. **C.** 517/86. (D. Uj f. 16., 6. l.) és 494/90. (M. Jg. D. VII. 41. l.), melyekben a be nem jegyzett kereskedő által kirendelt czégvezető váltóaláirása is kötelezőnek ismertetett el. Hasonló nehézségek számos más esetben is vannak (v. ö. *Szerző* Jogtud. Közl. 1877. 2—7. sz.); de ha nem is lennének, ha nevezetesen arra az álláspontra helyezkedünk, hogy a K. T. egyedül olyan jogokra gondolt, melyekről kétségtelen, hogy csak előnyt foglalnak magukban: a K. T. 16. §. 2. bekezdés mégis a törvény gyakorlati alkalmazását tetemesen megnehezíti az által, hogy mindig vizsgálandó, vajjon a kereskedő be van-e jegyezve vagy nem? — Megjegyzendő még, hogy a K. T. 16. §. 2. bek.-ben kimondott joghátrányok a fióktelep bejelentésének elmulasztására nem vonatkoznak. Ezen mulasztás csak pénzbirságot vonhat maga után.

[7]) Ez kitünik abból, hogy a K. T. 21. §-a általában a czégbejegyzésre vonatkozó rendeletek meg nem tartásáról szól: **B. T.** 5459/83. (D. Uj f. 8., 313. l.) A német K. T. megfelelő 26. czikke az emlitett változásokra külön utal. — Felmerül itt még az a kérdés, vajjon, ha különösen a czég megszünése esetében a pénzbirság alkalmazása daczára a bejelentés nem teljesittetik, vagy a bejegyzett kereskedő meghalt vagy nem található: szabad-e a bíróságnak a czéget hivatalból törülni? Bármennyire kivánatos volna, ha ezt tehetné, nehogy a czégjegyzék sok már nem létező czéget mint fennállókat tüntessen fel (Németországban határozottan megállapitva az 1888. márcz. 30. törvény és az uj német K. T. 31. §. által): a K. T. szabályai ezt nem engedik meg. A bíróságnak csak az a joga van, hogy az illetőt hivatalból és pénzbirság mellett a bejelentés megtételére utasitsa, tovább azonban hatásköre nem terjed. V. ö. 1890. január 26. 2631. sz. a. kelt keresk. min. rend. is. (R. T. 149. l.)

[8]) Ehhez képest itélendő meg pl. az a kérdés, vajjon, ha az üzlet másra átruháztatott, felelősségre vonható-e az átruházó az átvevő által később kötött ügyletekért? (a korábbiakért mindenesetre felelős: l. fentebb 19. §.), V. ö. **K. V. T.** 488/99. (D. III. f. 17., 350. l.), a mely az átruházót, a ki az átruházás után csak mint az átvevő meghatalmazottja

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tudásával senki sem mentheti magát (l. fentebb 24. §.): addig azoknak hatálya a bejegyzés elmulasztása esetében harmadik személyek valóságos tudomásvételétől van feltételezve, melynek fenforgása a kereskedő által bebizonyitandó. Annak bizonyitása, hogy a kereskedő mindent megtett, mikép a harmadik a kérdéses tényről tudomást szerezhessen, nem elégséges, még kevésbbé tartozik a harmadik egyenesen tudakozódni, vajjon a czégjegyzékben bejegyzett tények fennállanak-e, vagy már megszüntek?

29. §.

A czégbitorlás és a czégoltalom.

I. Valamint az, ki jogosulatlanul polgári nevet használ, névbitorlást. ugy a kereskedő, ki jogosulatlanul czéget használ, czégbitorlást követ el. Ez nemcsak akkor forog fenn, ha a kereskedő más kereskedő létező czégét használja,[1]) hanem minden esetben, midőn a kereskedő czége a K. T. rendelkezéseinek meg nem felel. Igy nevezetesen: ha eredeti czég létére a kereskedő polgári nevétől különbözik, habár az idegen név tulajdonosa maga nem kereskedő, sőt olyan nevü egyén nem is létezik; ha a czég a törvényben tiltott toldást tartalmaz;[2]) ha társas czégbe oly személyek nevei vétetnek fel, kik nem beltagjai a társaságnak;[3]) ha fenn-

járt el, a bejegyzés elmulasztása és a harmadik szerződő fél nemértesitése miatt kötelezte. L. **C.** 6852/98. is (D. III. f. 15., 2. l.) és 64/900. (U. o. 17., 248. l.) A czégvezetői jogositvány megszüntének, továbbá a keresk. társaságok jogviszonyaiban történt változások be nem jegyzése esetében is ugyanaz az elv foglal helyet. V. ö. K. T. 42., 66., 104., 110., 130., 145., 146., 184. 241. §§. — A mennyiben a fél a változást bejelentette, de a bíróság elmulasztotta a bejegyzést és közzétételt eszközölni: ez a bejelentés elmulasztásával egyenlőnek tekintendő, fenmaradván a bíróság elleni kártérítési jog az 1871: VIII. tcz. 66. §. alapján.

[1]) Feltéve egyuttal, hogy a régibb czég ugyanazon helyen vagy községben létezik, és be van jegyezve. L. fentebb 26. §.

[2]) V. ö. **C.** 5192/84. (D. Uj f. 33., 100. l.) Nem czégbitorlás ellenben más czég toldásának használata, ha az különben érvényes és a valóságnak megfelel. **C.** 1328/92. (D. Uj f. 33., 96. l.), 1157/96. (D. III. f. 8. 307. l.) Különösen, ha az üzlet természetét fejezi ki: 13/903. (U. o. 24., 32. l.)

[3]) A kültag nevének felvétele is czégbitorlás. Mert habár ennek még az a külön következménye van, hogy a kültag beltagnak tekintetik (l. alább 72. §.): a K. T. 13. §-a attól függetlenül mondja ki azt, hogy a czégbe más mint beltag neve nem vehető fel.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

álló üzlet átvétele esetében az előbbi czég használtatik, a nélkül, hogy az üzlet volt tulajdonosa vagy ennek jogutódai ehhez beleegyezésüket adták volna stb. Czégbitorlás még ugy is lehetséges, hogy valamely czég, bár a K. T. rendelkezéseinek megfelel, szerződés ellenére használtatik.[4]) Vajjon a jogosulatlan czég rosszhiszemüleg vagy jóhiszemüleg használtatik, vajjon be van-e jegyezve,[4a]) avagy bejegyzés nélkül használtatik? közömbös.[5]) Mindenesetre szükséges azonban, hogy valóban mint czég használtassék, vagyis oly módon, a mint az a czég fogalmának megfelel.[6]) Nem czégbitorlás tehát, ha a kereskedő másnak nevét vagy czégét pusztán áruinak megjelölésére, azaz védjegy gyanánt használja.[7])

A czégbitorlás a most kifejtett értelemben részint mások jogainak sérelmével jár, részint olyan, mely mások jogait nem, vagy legfeljebb közvetve sérti. Mindegyik esetben törvényes követ-

---

[4]) Ha pl. üzletátruházás esetében az átruházó kötelezte magát, hogy ő uj üzletet saját polgári neve alatt, mely az átruházott üzlet czége, még megkülönböztető toldással sem fog nyitni, s ő mégis megteszi. Azonban a czégbitorlás itt nem absolut, hanem csakis az üzlet átvevője irányában létezik, épugy mint a régi czég használata az üzlet átvevője által az átruházó vagy jogelődeinek beleegyezése nélkül csak ezek irányában czégbitorlás. Társas czég használatának eltiltása a társaság feloszlása után, habár más hasonnevü egyénnel uj társaság keletkezett: **C.** 631/98. (D. III. f. 13., 173. l.)

[4a]) De ha jogosan van is bejegyezve, az ettől eltérő czéghasználat szintén czégbitorlás. V. ö. **B. T.** 1860/900. (D. III. f. 18. 337. l.)

[5]) Csak a kiskereskedők képeznek kivételt. Az ő czégük nem ismertetvén el ilyen gyanánt, részükről czégbitorlás sem történhetik. Ellenük legfelebb névbitorlás czimén köztörvényi uton, vagy az Ipart. 58. §. alapján lehet fellépni.

[6]) Közelebbről: ha a jogosulatlan czég alatt az üzlet folytattatik, vagy a kereskedő által aláirásul használtatik (l. fentebb 25. §.). Előbbi fenforog nemcsak akkor, ha a jogosulatlan czég az egyes concrét ügyleteknél, hanem az üzlet folytatásánál, az üzleti tevékenység külső kifejezésénél általában, pl. czégtáblán, hirdetésekben, árjegyzékekben, üzleti leveleken, számlákon stb. használtatik, habár esetleg csak toldatképen. **C.** 5192/84. (M. IV. 30. l.), 271/85. (P. T. 10., 130. l.), 653/85. (D. Uj f. 11., 27. l.), 765/89. (D. Uj f. 25., 100. l.), 426/902. (D. III. f. 23., 342. l.) **B. T.** id. 1860/900. Egyes alkalomszerü ügyletek különösen szóbeli megkötése idegen czég alatt nem tekinthető czégbitorlásnak. A sértett fél csak az általános kártéritési elvek alapján léphet fel.

[7]) **C.** 850/87. (D. Uj f. 20., 21. l.); czég használata vignettán. Helytelen **L. I.** 753/78. (D. 21., 173. l.) Ez ellen is van azonban oltalom, épugy mint ha másnak iparvédjegye használtatik jogosulatlanul. L. a köv. §-t.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kezmények foglalnak helyet. A mennyiben ezek a fennálló czégek oltalmára szolgálnak, *czégoltalomról* beszélünk, mely elvileg az alanyi értelemben vett czégjogban (l. fent. 25. §.) gyökerezik.

II. A K. T. szerint a czégbitorlás ellen kétféle eljárás alkalmazható: perenkivüli, mely hivatalból is helyet foglalhat, és peres eljárás, mely csak a sértett fél keresetére tétetik folyamatba.

1. A hivatalból is alkalmazható *perenkivüli eljárás* ugyanaz, mint a czégbejegyzés elmulasztása esetében; azaz a czégbejegyzésre illetékes törvényszék a bitorlót a jogosulatlanul használt czég abbanhagyására és a törvénynek megfelelő czég felvételére 500 forintig terjedhető és szükség esetén ismételhető pénzbirság terhe alatt szorithatja. [**K. T. 21. §.** 3. bek.] [8]) Ez az eljárás különösen akkor van helyén, ha a czégbitorlás mások jogainak sérelmével nem jár, bár ez esetben is alkalmazható.[9]) Feltételezi azonban, hogy a jogosulatlanul használt czég a törvény egyenes rendeleteibe ütközzék.[10])

2. A mi a bitorló ellen indítható *keresetet* illeti, ez ismét kétféle: irányulhat ugy arra, hogy a bitorló a czég további használatától a fentebb érintett pénzbirság mellett eltiltassék,[11]) mint arra, hogy kártéritésben marasztaltassék. [**K. T. 24. §.**][12]) E kettős kereset ugy együttesen, mint külön indítható [13]) és pedig bárki

---

[8]) Többre a törvényszék nincs jogositva. Nem áll nevezetesen jogában a netalán bejegyzett jogosulatlan czéget hivatalból törülni: **B. T.** 5709/77. (D. 28., 256. l.); vagy pl. a czégtáblát karhatalommal eltávolitani: **B. T.** id. 1860/900.

[9]) A sértett fél e végből *kérvényileg* is járulhat a bíróság elé. De ily kérvény csak feljelentés jellegével bir s nem kötelezi a bíróságot az eljárás megindítására.

[10]) Nincs helye tehát a hivatalból való fellépésnek pl. a 4. jegyzetben érintett esetekben.

[11]) Ez magában foglalja azt, hogy a kereset értelmében hozott itélet által a bitorló czégének a czégjegyzékben való törlése és a czégtábla eltávolitása is elrendelhető. **C.** 653/85. (D. Uj f. 11., 27. l.)

[12]) A kereset alakilag is keresk. ügy: Keresk. elj. 6. §. 2. pont. Illetékes az a törvényszék, melynél a jogosulatlan czég bejegyeztetett vagy bejegyzendő lett volna. Keresk. elj. 8. §. Kérvényileg, illetve peren kivül a K. T. 24. §. alapján fellépni nem lehet. **B. T.** 512/79., 5242/81. (D. 28., 259. l.)

[13]) V. ö. **B. T.** 2971/77. (D. 28., 259. l.), melyben határozottan ki van mondva, hogy jogosulatlan czég használatának pénzbirság terhe alatti eltiltása károsodás nélkül is kérhető.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

részéről, ki valamely czég bitorlása által jogaiban sérelmet szenved, tehát nemcsak bejegyzett kereskedő részéről, a kinek elismert czégjoga sértetett meg, hanem még nemkereskedő által is.[14]) Az sem szükséges, hogy a panaszló fél vagyonjogi sérelmet szenvedjen, csak egyáltalában jogsértés forogjon fenn reá nézve.[15]) Ha azonban kártérités követeltetik, a szenvedett kár igazolandó. Szabályszerü bizonyitás mindazonáltal erre nézve sem szükséges. A törvényszék ugy a kár létezése, mint annak mennyisége fölött a fenforgó körülmények alapján, esetleg szakértők meghallgatása mellett, szabad belátása szerint határoz [id. §. 2. bek.].[16]) Mint-

---

[14]) A K. T. 24. §-a egész általánosságban igy szól: »Ki valamely czég bitorlása által jogaiban sérelmet szenved.« Ez nem enged megkülönböztetést, a mint hogy kétségtelen, hogy a nemkereskedő is védelemre szorul a nevével történt visszaélés ellen, bár igaz, hogy a polgári név védelme czégül való használat ellen tevőlegesen nem tartozik a czégjog körébe, hanem csak nemlegesen *(negatoria actio)*. Helytelen **L. I.** 753/78. (D. 21., 143. l.), mely szerint be nem jegyzett kereskedő, vonatkozással a K. T. 16. §-ára, czégbitorlás miatt fel nem léphet. Az id. §. itt nem alkalmazható (l. a megelőző §. 6. j.).

[15]) A jogsértést, mint a kereset alapját, ki kell mutatni, épugy mint azt, hogy alperes csakugyan czégbitorlást követett el. Minő jogok megsértésére gondol azonban a törvény a magánjogi érdeken kivül? Annyi bizonyos, hogy ha valakinek czége vagy neve bitoroltatik, ez önmagában is elégséges jogczim az eltiltásra, mert a czég, illetve név használata jog. Azon az alapon is fel lehet lépni, ha más ugyanazon helyen kellő megkülönböztetés nélkül használja a már bejegyzett czéggel azonos nevét, mert a bejegyzés által kizárólagos jog szereztetik a czégre. V. ö. **B. T.** is 2971/77. (D. 28., 259. l.) Felléphet-e azonban valaki czégbitorlás miatt pusztán azért, mert a bitorló a törvény rendeleteibe ütköző czéget használ, pl. tiltott toldást alkalmaz? Magában véve azt hiszszük nem; de igenis akkor, ha a bitorlás oly természetü, hogy másnak az üzletét hátrányosan befolyásolni, ennek vevőközönségét tévedésbe ejteni képes. Mert arra is van jog, hogy az ember hivatásának gyakorlásában szándékosan meg ne zavartassék. V. ö. **C.** 846/99. (D. III. f. 16., 273. l.), mely csak azért tagadta meg a kereshetőségi jogot, mert a használt czégfelirat oly általános jellegü és elterjedt elnevezés volt, hogy az az áruk eredetére nézve a vevőközönség tévedésbe ejtésére nem volt alkalmas s ennélfogva annak használata magában véve felperes üzletét hátrányosan befolyásolni nem képes.

[16]) V. ö. most általában 1893 XVIII. tcz. 64., 65. és 215. §§. A 65. §. ugyan csak a kár »mennyiségének« megállapitását bizza a biró »legjobb belátására«. De a 64. §. szabad bizonyitási elve a kár fenforgásának megállapitására is vonatkozik. Az azonban a K. T. 24. §. alapján is kötelességében áll felperesnek, hogy a kellő alapot szolgáltassa a kár

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hogy továbbá a sértett fél érdekében állhat, hogy a marasztaló határozat a közönség tudomására jusson, a törvényszék a sértett fél kérelmére elrendelheti, hogy a határozat a marasztalt félt költségén közzététessék [id. §. 3. bek.].[17]) Az elutasitó határozat közzététele ellenben az állitólagos czégbitorló által nem követelhető, tekintve, hogy a czég további használata önmagában véve is elégséges igazolást tartalmaz.

Függelék a harmadik czimhez.

30. §.

A kereskedelmi jelzők, jelvények és védjegyek.

I. A czég nem az egyedüli eszköz, mely a kereskedő üzleti egyéniségének megjelölésére szolgál. Vannak még egyéb eszközök is: különféle jelzők és jelvények, melyek a czégtáblán, hirdetésekben, nyomtatványokon stb. alkalmaztatnak, különösen pedig a kereskedő által előállitott vagy forgalomba hozott áruk eredetének és azonosságának kitüntetésére az u. n. védjegyek (árujegyek). Mindezekre nézve a K. T. nem tartalmaz intézkedéseket; kétségtelen azonban, hogy a megfelelő szabályozás annál szükségesebb, minél gyakrabban tapasztalható, hogy a közönség hamis megjelölések által tévedésbe ejtetik s más kereskedők és iparosok jelvényeinek utánzásával káros verseny fejtetik ki; minél kevésbbé hajlandó másrészt akár az elmélet, akár a gyakorlat azt az emberi természetből folyó általános jogelvet elismerni, hogy az egyéni érvényesülést a jogrend által megvont határok között, semmiféle

---

megállapitására, a kár létezését és mennyiségét valószinüvé tegye. **C.** 765/89. (D. Uj f. 25., 100. l.) Kár gyanánt egyébiránt nemcsak a valóságos kár, hanem az elmaradt haszon is megállapitható, nem ugyan a K. T. 272. §. alapján, mely csak keresk. ügyletekre vonatkozik, de a törvény szándéka szerint, a czégbitorlásból eredő kár tulnyomóan épen elmaradt haszonból állván.

[17]) A birósag e részben is szabad belátása szerint határoz. Elégséges ok a közzététel megtagadására, ha alperest a jogosulatlan czég használatában rosszhiszemüség nem terheli. L. **C.** az előbbi jegyzetben.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

módon megzavarni és akadályozni nem szabad.[1]) A magyar törvényhozás e szükség tudatában tényleg már több irányban intézkedett is, s mindinkább közeledik ahhoz, hogy a kereskedelemnek és iparnak nyujtott törvényes védelem a jogosult követelményeket teljesen kielégitse.[2])

II. Ezen intézkedések közül a K. T.-nek a czégekre vonatkozó szabályaival legközelebbi kapcsolatban áll az **Ipart. 58. §-ának** azon rendelkezése, mely szerint egy iparos vagy kereskedő sem használhat czégén,[3]) nyomtatványain vagy hirdetéseiben oly jelzőket, jelvényeket vagy adatokat,[4]) melyek a tényleges üzleti viszonyoknak vagy a valóságnak meg nem felelnek.[5]) Az ezzel ellen-

---

[1]) A francziák e részben az ő messzeterjedő és a tisztességtelen verseny minden nemét felölelő *concurrence déloyale*-ukkal (l. fentebb 25. §. 2. jegyz.) eddigelé jóval fölötte állottak a németeknek, a kik csak a törvényhozás által kifejezetten megállapitott categoriák (czég-, védjegy-, találmányi, mustra- és mintaoltalom) körében nyujtottak védelmet. Legujabban azonban a németek a czég-, védjegy- stb. oltalmára vonatkozó törvényeket kiegészitették az 1896. julius 1-én kelt általános törvénynyel »*zur Bekämpfung unlauteren Wettbewerbs.*« Ennek példájára nálunk is készült törvényjavaslat a keresk. minisztériumban, a mely 1900 őszén szaktanácskozmány által tárgyaltatott.

[2]) Igy a legujabb időig hiányzott hazai törvény a találmányi szabadalmak, mustrák és minták védelméről, melyre nézve a vám- és keresk. szövetség alapján az osztrák törvények (1852. aug. 2-ki szabadalmi törvény; 1858. decz. 7-ki törvény a mustrák és minták védelméről) követtettek. Miután azonban az 1893 XLI. tcz. az Ausztriával való közösséget a szabadalmak és használati mustrák tekintetében (nem a mustrákra és mintákra nézve általában) megszüntette, a szabadalmi jog önálló ujjászabályozása vétetett czélba, mely az 1895. évi XXXVII. tczikkben a megfelelő uj osztrák törvénytől (1897. jan. 11.) eltérő elvek alapján foganatositatott. V. ö. *Lévy B.* A magyar szabadalmi jog rendszere. Budapest, 1898. A mintaoltalom reformja még az előkészités stádiumában van. Előadói tervezet megjelent a Közp. Értesitő 1901. decz. 8. számában (Birálatok: *Lévy B.* Jogt. K. 1902. f., *Fazekas O.* Jogállam 1902. 7. sz.)

[3]) Ez alatt itt a czégtábla értendő, melylyel azonban más, az üzlethelyiség megjelölésére szolgáló táblák és felirások egyenlő tekintet alá veendők.

[4]) Az áruk minőségére vonatkozó adatok is? A törvény szavai nem állják utját ezen az üzleti élet soliditását biztositó magyarázatnak. Ellenkező értelemben nyilatkozott azonban a földm., ipar- és keresk. miniszterium 33,488/85. sz. határozatában. (L. *Ballagi* id. m. 149. l.)

[5]) A törvény tilalma alá esik az is, a ki nevét czégtábláján vagy másutt akként használja, hogy az valamely hasonló nevü kereskedő czégével

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kező cselekvény kihágást képez, mely az iparhatóság által 20 frttól 200 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntettetik. [Ipart. 157. §. *d)* pont] — Részletes intézkedéseket állit fel továbbá az **1883. évi XVIII. tcz.** különösen a magyar korona országai egyesitett czimerének és az ország külön czimerének használása iránt, azon elvet állitván fel, hogy ez csak külön engedély mellett történhetik,[6]) mely egyedül büntetőjogilag és erkölcsileg kifogástalan egyéneknek s csakis akkor adatik, ha az üzlet oly terjedelmü vagy figyelemreméltó, vagy az üzlet tárgyai oly kiváló minőségüek, hogy az illető az ország czimerének használhatását megérdemli.[7]) A nevezett czimerek törvénybe ütköző használata szintén kihágást képez, mely két hónapig terjedhető elzárással és 300 frtig terjedhető pénzbüntetéssel büntettetik.[8])

III. A most emlitetteknél még nagyobb jelentőséggel bir a törvényes védjegyoltalom, a mint az jelenleg az **1890. évi II. tcz.** és az ezt módositó 1895. évi XLI. tcz. által nyujtatik.[9])

összetéveszthető legyen. Földm.-, ipar- és keresk. min. 34,784/85. sz. hat. (*Ballagi* id. h.)

[6]) Az engedélyt a miniszterelnök, hitel- és pénzintézeteknek a törvényhozás adja (id. t. 1., 4. §§.). Az engedélyért 50 frtnyi dij fizetendő (3. §.). Egyedárusági üzletek (dohánytőzsdék, lottógyüjtők), valamint azok, kik a m. kir. udvari czimet nyerték, engedélyre nem szorulnak (6. §.). Az engedély visszavonható, ha az illető oly körülmények közé jut, melyek annak feltételeivel ellenkeznek (10. §.), azonkivül megszünteti az engedély érvényét az oly birói itélet, mely a politikai jogok felfüggesztésére avagy hivatalvesztésre szól (8. §.).

[7]) Id. t. 2. §., mely szerint esetleg szakértők meghallgatása rendelhető el.

[8]) Id. t. 9. §. A büntetést az 1880 : XXXVII. tcz. által nyert felhatalmazás alapján kiadott belügyminiszteri rendeletben megállapitott hatóság szabja ki. Az itéletben egyuttal a czégtáblák átalakitására megfelelő idő szabandó, melynek sikertelen elteltével azok hatóságilag eltávolitandók. A czimlapok és nyomtatványok pedig megsemmisitendők.

[9]) Azelőtt a vám- és keresk. szövetség értelmében az 1858. decz. 7-én kelt osztrák törvény alkalmaztatott. E mellett a Bünt. T. 413. §-a intézkedett, melyet az uj törvény hatályon kivül helyezett. (30. §.) — Kommentár: *Neumann Ármin* id. m. 2. kiad. I. 83—139. l. és külön lenyomatban. A külföldi jogra, valamint általában a védjegyoltalomra nézve v. ö. különösen: *Kohler* id. m., továbbá: *Blanc* Traité de la contrefaçon, 4. kiadás. Páris, 1855.; *Braun* Nouveau traité des marques de fabrique et de commerce etc. I. köt. Bruxelles-Páris, 1880.; *Pouillet* Traité des marques de fabrique et de la concurrence déloyale. 3. kiadás. Páris, 1892.; *Maillard de*

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

1. A törvény értelmében védjegyek alatt oly jelvények (jegyek, vignetták és effélék) értendők, melyek a keresk. forgalomra szánt készitményeknek és áruknak más hasonló készitményektől és áruktól való megkülönböztetésére szolgálnak [id. t. 1. §.]; [10]) közömbös lévén, vajjon az ily jelvények magán az árun, avagy annak csomagolásán, tartályán, boritékán s effélékén alkalmaztatnak. [11. §.] Mint védjegyek használhatók: különféle alakok (ábrák, képek), számok, betük és szavak, és pedig akár egyedül, akár egymással összekapcsolva, s ugyanazon személy akár ugyanazon, akár különböző árukra nézve nemcsak egy, hanem több védjegyet is használhat. [8. §.] A szavak alatt a név vagy czég is értendő; azonban más termelő, iparos vagy kereskedő nevét, czégét és hasonlóképen czimerét vagy üzletének megnevezését az illetők beleegyezése nélkül áruk megjelölésére használni tilos. [10. §.] [11]) Ahhoz továbbá, hogy a védjegy tulajdonképeni jelentőségét megnyerje, azaz mindenkivel szemben kizárólagos használati jogot biztositson, azt be kell lajstromoztatni; ebből pedig ki vannak zárva az oly védjegyek, melyek *a)* kizárólag Ő Felségeiknek vagy a királyi család valamelyik tagjának arczképéből, állami és közhatósági czimerekből, valamint pusztán számokból, betükből vagy oly szavakból állanak, melyek kizárólag az áru előállitásának helyét, idejét és módját, az áru minőségét, rendeltetését, valamint ár-, mennyiség- és sulyviszonyait jelzik; [12]) *b)* a forga-

---

Maraffy Grand dictionnaire international de la propriété industrielle. Páris, 1889—94.; *Sebastian* The law of Trade Marks. 3. kiadás. London, 1890.; *Safford* The Law of merchandise Marks. London, 1893. stb.

[10]) Hogy ki használja? nem jön kérdésbe. Lehet tehát kereskedő épugy mint nemkereskedő. Mindenesetre azonban a védjegy csak a személyi eredet jelzésére szolgál, tehát az áru minőségének, belső tulajdonainak leirását nem tartalmazhatja, ellenkezőleg az áru megjelölésével maga az áru is monopolizálható lenne. Hasonlóképen nem védjegyek az áru finomsági tartalmát, méreteit stb. kitüntető jelzések, a minő a hatósági fémjelzés, mértékhitelesités stb. L. a törv. 12. §-át.

[11]) Az sincs megengedve, hogy másnak védjegye a czégbe vétessék fel s ez alapon használtassék védjegyül; még ily czég bejegyzése sem képez akadályt annak mint védjegynek tilalmazására. V. ö. *Keresk. min.* 1896. aug. 26. 50,552. sz. hat. (D. III. f. 8., 314. l.): »Hunyadi keserüviz«.

[12]) Mint a védjegy kiegészitő a l k a t r é s z e i azonban szerepelhetnek; de a nevezett arczképek és czimerek, ugyszintén valamely kitüntetés csak a fennálló törvények vagy szabályok értelmében kieszközölt engedély

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lomban bizonyos árunemek megjelölésére általánosan szokásosak; *c)* erkölcstelen és közbotrányt okozó vagy közrend elleni ábrázolatokat, vagy a tényleges üzleti viszonyoknak vagy a valóságnak meg nem felelő és a fogyasztó közönségnek tévedésbe ejtésére alkalmas feliratokat vagy adatokat tartalmaznak. [3. §.]

2. A védjegy használata, épugy mint annak belajstromozása rendszerint csak jog *(facultativ)*, tehát nem kötelező. Azonban a kereskedelemügyi miniszter bizonyos árunemekre elrendelheti, hogy azok forgalomba bocsátásuk előtt belajstromozott védjegygyel láttassanak el. [6. §.] [13])

3. A védjegy belajstromozása azon keresk. és iparkamaránál történik, melynek területén az illető vállalat létezik. [13. §.] E mellett azonban a keresk. miniszteriumban központi védjegylajstrom is vezettetik, melybe az összes kamaráknál bejegyzett védjegyek jegyeztetnek be s mely, épugy mint a kamarai lajstromok, mindenki által megtekinthető [17. §.]; azonfelül a védjegyeknek a központi védjegylajstromba történt bejegyzése után azok lenyomata közzététetik.[14]) A bejegyzés az illető fél bejelentése alapján a netalán érdekeltek meghallgatása nélkül történik. Ha

---

mellett (4. §.); a betüket vagy szókat is tartalmazó védjegy belajstromozása pedig nem képez akadályt, hogy más is áruinak megjelölésére saját nevét vagy czégét akár rövidebb alakban is használhassa. (5. §.) A csupán szóból vagy szavakból álló belajstromozott védjegy oltalma azonban nem csupán a letett alakra, hanem más betüjegyekben, szinekben vagy nagyságban való kiállitására is kiterjed. (Id. 1895. t. 2. §.) Az 1890. t. szerint a pusztán szavakból álló védjegyek egyáltalában nem voltak belajstromozhatók, épugy mint a pusztán számokból és betükből állók. Ez azonban az 1895. t. 1. §-a által a szövegben előadott értelmében módosittatott.

[13]) A kivétel abban találja alapját, hogy egyes árunemeknél a származás is közérdekü jelentőséggel bir. Eddigelé a védjegykötelezettség csak a kaszák, sarlók és szalmavágók tekintetében rendeltetett el: keresk. min. 1890. április 21-én 24,551. sz. a. kelt rend. (R. T. 717. l.) Ezenkivül a czukoradóról szóló 1888. évi XXIII. tcz. rendeli a védjegy használatát, hogy a netaláni adómegrövidités könnyebben megállapitható legyen. A keresk. miniszter által elrendelt védjegy alkalmazásának elmulasztása az iparhatóság által 20 frttól 200 frtig és elkobzással büntetendő kihágást képez. (31. §.)

[14]) A törvényhozások a védjegylajstromozásra nézve részint a központositás (Anglia, Észak-Amerika, Olaszország), részint a decentralisatio (Francziaország, Németország) rendszerét követik. A mi törvényünk, valamint az ezzel egyidejüleg alkotott hasonló osztrák törvény (1890. január 6.) vegyes rendszert állapitott meg. Hogy melyik rendszer czélszerübb? csak

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

azonban ugyanazon árunemre nézve a bejelentett védjegygyel azonos, vagy hozzá hasonló védjegy már be van lajstromozva, a miniszterium a folyamodót erről értesiti, belátására bizván azt, hogy bejelentését fentartsa, módositsa vagy visszavonja. Hasonlóképen értesittetik a már korábban belajstromozott védjegy tulajdonosa is. [18. §.] [15])

4. A védjegy kizárólagos használati joga a bemutatót azon naptól és órától kezdve illeti, a midőn a védjegyet a keresk. és iparkamaránál bemutatta és e szerint itélendő meg az elsőbbségi igény, ha többen azonos védjegyet ugyanazon vagy különböző kamaránál jelentettek be. [19. §.] A tényleges korábbi használat csak annyiban jön figyelembe, a mennyiben az illető igazolja, hogy az általa belajstromozatlanul használt árujegy a forgalmi körökben azon időben ismeretes volt, midőn az általa megtámadott védjegy belajstromoztatott. [1895. t. 4. §.] [16]) A kizárólagos használati jog azonban csak arra az árunemre terjed ki, melyre nézve a védjegy belajstromozása történt, nincs tehát kizárva, hogy ugyanazon védjegy más árunemen, más vállalkozó által ne használtassék. [7. §.] [17]) Az eredeti megszerzővel egyenlő a jogutód,

---

az elővizsgálat kérdésével kapcsolatban dönthető el. L. a következő jegyzetet.

[15]) A mi törvényünk tehát a bejegyzésre nézve is bizonyos német a vegyes rendszernek követi. A külföldi törvényhozások valamint az ipari tulajdonnál (szabadalmak stb.) általában, ugy a védjegylajstromozásnál is részint a teljes elővizsgálati rendszert felhivási eljárással kapcsolatban (angol-amerikai rendszer), részint a bejelentési rendszert (franczia rendszer) követik. Németországban épugy, mint Ausztriában és nálunk, szintén megvizsgáltatik ugyan a bejelentett védjegy minősége, de más védjegyekre előzetesen semmi tekintet nincs. Az elővizsgálati rendszer kétségkivül nagyobb biztonságot nyujt, másrészről azonban hosszadalmas és költséges.

[16]) A belajstromozás tehát ennyiben csak *declarativ*, nem *constitutiv* hatályu. Az 1890. törv. feltétlenül az utóbbi (u. n. német) rendszert követte. Azonban az 1895. t. méltányosságból közeledett az előbbi (u. n. franczia) rendszerhez, de azon időbeli korlátozással, hogy a törlési kereset csak a belajstromozástól számitott 2 év alatt inditható meg (angol rendszer).

[17]) Ez kiegészitést nyer azzal, hogy általános, azaz előre meg nem nevezett bármilyen árukra nézve oltalomban részesitendő védjegy be nem lajstromozható. V. ö. a törvény 13. §-át, mely világosan előirja, hogy a fél a védjegygyel biztositandó árunemeket megnevezni tartozik. A védjegy tehát mindig speciális, bár esetleg, mint már érintettük, több árunemre nézve.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

csakhogy önálló átruházás tárgyát a védjegy nem képezheti, hanem az azon vállalat járuléka, melynek védelmére szolgál.[18]) Ugyanazért a vállalattal együtt megszünik és birtokváltozás esetében már törvénynél fogva az uj birtokosra száll át, a ki azonban (hacsak a vállalatot az özvegy, kiskoru örökösök, hagyaték vagy csődtömeg nem folytatja) a birtok megszerzésétől számitott 3 hónap alatt a védjegyet, különbeni törlés terhe alatt, saját nevére átiratni tartozik. [9., 20. §§.][19])

5. A belajstromozott védjegy kizárólagos használati joga megfelelő törvényes oltalom által van biztositva, a mely háromféle: büntetőjogi, magánjogi és közigazgatási. A két előbbi ki van terjesztve azon esetre is, ha valaki belföldi termelő, iparos vagy kereskedő nevével, czégével, czimerével vagy üzletének elnevezésével jogtalanul megjelölt árukat, ezt tudva, forgalomba hoz vagy árul, vagy ily czélból a felsorolt jelzéseket tudva előállitja. [24. §.][20])

a) A büntetőjogi oltalom abban áll, hogy bárki, a ki másnak kizárólagos használati jogát képező védjegygyel jogtalanul ellátott árut, ezt tudva, forgalomba hoz vagy árul, továbbá az, ki valamely védjegyet ily czélból utánoz, kihágást követ el, és az illetékes kir. járásbiróság által a sértett fél inditványára 200 koronától 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel, két éven belüli visszaesés esetében 2 hónapig terjedhető elzárással és 600 koronáig terjedhető pénzbüntetéssel büntettetik [1895. t. 8., 10. §§.];[21])

---

[18]) Ez által azonban nincs kizárva, hogy a védjegy tulajdonosa szerződésileg a védjegy használatáról le ne mondhasson, ugy hogy azt többé nem használhatja. V. ö. **C.** 63/99. (D. III. f. 14., 165. l.), mely egyuttal kimondja, hogy ily esetben a lemondó fél még hasonló védjegyet sem használhat, a mennyiben a közönséges vevő a különbséget csak különös figyelem mellett veheti észre (tehát mint a védjegybitorlásnál, l. alább).

[19]) A védjegyre nézve tehát az ellenkező áll mint a czégnél. L. fentebb 26. §.

[20]) És pedig, ha a név, czég stb. nem is használtatik védjegyül, vagy mint ilyen nincs is belajstromozva. Ez tehát positive époly kevéssé tartozik a védjegyoltalomhoz, mint pl. a név védelme czégül való használat ellen a czégoltalomhoz. L. a megelőző §. 14. j.

[21]) Az 1890. t. 23. §-a szerint a védjegyhamisitás vétségnek volt minősitve, a törvényszékek hatáskörébe tartozott és 2000 frtig, visszaesés esetében 3 havi fogházzal volt büntethető. — Behajthatlanság esetére a pénzbüntetés elzárásra változtatható át az 1879 : XL. tcz. 20. §-a értelmében. V. ö. **C.** 71. sz. bünt. döntvény, bár még az 1890 : II. tcz. alapján. Mint kihágás az id. 1879 XL. tcz. 31. §. értelmében 6 havi elévü-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nem zárván ki a büntethetőséget, ha a védjegy és hasonlóképen a jogosulatlanul védjegyül alkalmazott név, czég, czimer vagy üzletelnevezés csekély változtatással, vagy olyannyira nem eléggé észrevehető módon használtatik, hogy a közönséges vevő az áruk közti különbséget csak különös figyelem reáforditásával ismerheti fel.[22]) Az itéletben a sértett fél külön kivánatára egyuttal kimondandó, hogy az utánzásra vagy jogtalan megjelölésre alkalmas szerszámok és készülékek hasznavehetlenekké tétessenek, továbbá, hogy az utánzott védjegyeknek és jogtalanul készitett megjelöléseknek meglevő készletei megsemmisittessenek és a jogtalanul alkalmazott védjegyek és megjelölések az elitéltnek birtokában levő árukról, illetőleg burkolataikról, még az esetben is eltávolittassanak, ha ezen eltávolitás az áruk megsemmisitését okozná; ezenkivül elrendelendő, hogy az itélet indokaival együtt az elitéltnek költségén közhirré tétessék. [23—27. §§.][23]) A sértett félnek jogában áll e mellett a büntető itélet meghozatala előtt az emlitett tárgyak lefoglalását, külön őrizet alá vételét és más oly intézkedések foganatositását kérelmezni, melyek által a büntetendő cselekmény ismétlése megakadályozható; a bíróság azonban e kérelem teljesitését biztositék letételétől teheti függővé. [28. §.]

b) A magánjogi oltalom kártéritési követelést foglal magában,[24]) melynek ugyanazon feltételei vannak, mint a büntetésnek,[25]) s melynek megitélésénél a bíróság a fenforgó körül-

---

lés. **C.** 5886/96. (D. III. f. 6., 273. l.) Ha a cselekmény egyuttal mint csalás jelentkezik, a Bünt. T. rendelkezései alkalmazandók. 1890. t. 23. §. 2. bek., 1895. t. 8. §. 3. bek.

[22]) **C.** 683/92. (D. Uj f. 38., 100. l.): boriték külsőségeinek utánzása; 9155/94. (D. III. f. 1., 127. l.): de nem csupán szóbeli vagy irásbeli állitás, hogy az áru bizonyos gyárostól való.

[23]) Nemcsak elrendelhető, mint a czégbitorlásnál. A közzététel módja és határideje iránt a bíróság a sértett fél kivánatának tekintetbevételével szabadon határoz.

[24]) Pusztán a védjegybitorlás megállapitására, illetve a védjegy használatától való eltiltásra, miként a külföldi jog szerint s miként nálunk is a czégbitorlásnál, nem irányulhat, mert az e részbeni igények kielégitésére a közigazgatási eljárás van előirva. L. alább. V. ö. keresk. elj. 6. §. és 1893: XVIII. tcz. 2. §., melyek szintén csak kártéritési keresetekről beszélnek.

[25]) A törvény a polgári kártéritési keresetre nézve világosan a 23. és 24. §§-ra utal. E szerint tehát nincs kártéritési jog, ha a védjegybitor-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mények alapján szabad belátása szerint határoz.[26]) E kártérítési követelés vagy önállóan polgári uton,[27]) vagy pedig, de csak 5000 frtig és a további kártérítési követelés kizárásával, a büntető eljárás kapcsán érvényesithető.[28])

c) A mi végül a közigazgatási uton nyujtott védjegyoltalmat illeti, ez vonatkozik annak megállapitására, vajjon megillet-e valakit a védjegy kizárólagos használati joga, továbbá ezen jog elsőbbségének és átruházásának, ugyszintén annak a megitélésére, vajjon valamely lajstromozott védjegy harmadik személy által más árunemekre használatba vehető-e vagy sem? Az illetékes hatóság az ilynemü viták eldöntésére s ezzel kapcsolatban esetleg a védjegy törlésének elrendelésére a kereskedelemügyi miniszter. [21., 29. §§.][29])

6. A most körülirt védjegyoltalom azonban időbeli korlátozás alá esik. Ugyanis a védjegyek lajstromozása a bejegyzés idejétől számitott 10 évről 10 évre megujitandó, ellenkező esetben a védjegyoltalom megszüntnek tekintendő és a védjegy törlendő. [16., 21. §§.][30])

---

lásnak pusztán tárgyilagos ismérvei forognak fenn, a tudatosság ellenben hiányzik.

[26]) L. a büntetőbiróságra nézve a törvény 27. §. 4. bek. és a polgári biróságra nézve a 28. §. 3. bekezdését.

[27]) A kereset 500 forintig a járásbiróságok, azontul a kir. törvényszékek mint keresk. biróságok hatáskörébe tartozik. L. Keresk. elj. 6. §. 12. pont, 1893 : XVIII. tcz. 2. §. 4. pont.

[28]) A törvény 27. §. 4. bek. az 5000 frtig terjedhető összeget világosan a sértett felet megillető kártérités helyett rendeli megállapitani. Ez tehát kizárja annak lehetőségét, hogy a sértett fél a kártéritést együttesen büntető és polgári uton követelje. Ha 5000 frtnál nagyobb kártéritést akar követelni, a büntető eljárás utján való megállapitásról le kell mondania.

[29]) A keresk. miniszter ily esetben nem mint közigazgatási hatóság, hanem mint közig. bíróság határoz. Következésképen az ő határozata épugy jogerőre emelkedik, mint a birói határozatok. A mennyiben az emlitett kérdések a büntető eljárás során merülnek fel, s azoknak előzetes eldöntése szükséges, a bíróság az illető adatok közlésével a minisztert megkeresi és határozatát bevárni tartozik. (29. §. 2. bek.) — Legujabban az a terv, hogy a védjegyügyekben a kereskedelmi miniszter helyett a szabadalmi hivatal illetve tanács határozzon.

[30]) Előbbi jogunk ily időbeli korlátozást nem ismert. De ismeri tulnyomóan a külföldi jog, bár a védelmi idő különböző. Igy Francziaországban 15, Angliában 14, Északamerikában 30 év. A 10 év a német jognak felel meg. Ugyanannyi Ausztriában.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

7. Végül kiemelendő, hogy a törvény csak a belföldi állampolgárok védjegyeit, neveit, czégeit stb. részesiti oltalomban. Az osztrák állampolgárok azonban a vám- és keresk. szövetség értelmében a magyar honosokkal egyenlő védelemben részesülnek.[31]) Hogy mennyiben védetnek más külföldi vállalatok védjegyei, valamint külföldi nevek, czégek, czimerek és üzleti megnevezések? az iránt az illető államokkal kötött államszerződések, illetőleg egyezmények irányadók. [32. §.] [32])

---

[31]) 1878 : XX., illetve 1887 : XXIV. tcz. 17. cz., mely szerint a védjegynek a két állam területén levő akármelyik iparkamaránál történt lajstromozása az illető részére mindkét fél területén törvényes oltalmat biztosit. Hasonlóan élvezi a törvényes oltalmat mindkét állam területén az iparos vagy termelő telepének neve, czége, czimere vagy egyéb megnevezése.

[32]) Az osztrák-magyar monarchia következő államokkal áll szerződéses viszonyban a védjegyoltalomra nézve: Belgium (1880 : XXII. tcz.); Brazilia (1887 : XXXIX.); Dánia (1888 : XVI.); Egyesült-Államok (1872 : XIV.); Francziaország (1884 : VI.); Nagybrittánia (1876 XLIX.); Németalföld (1887 : XL.); Németország (1892 : IV.); Olaszország (1892 VI.); Oroszország (1875 : XI.) Portugállia (1872 : V.); Románia (1893 : XXIV.); Spanyolország (1900 : XXI.); Svájcz (1886 : IX.); Szerbia (1893 XX.); Svéd-Norvégország (1880 : XVI. tczikk).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

NEGYEDIK CZIM.

Kereskedelmi könyvek.

31. §.

A könyvviteli kötelesség általában.

I. A keresk. könyvek vitele első sorban a kereskedő magánérdeke. Mig a nemkereskedő ügyeit és vagyoni állását többnyire puszta emlékezet alapján képes áttekinteni: addig ez a kereskedőnél, némileg kiterjedt üzlet mellett, lehetetlen; sőt a kereskedő nem érheti be azzal, hogy üzletének állásáról és menetéről alkalomszerü és összefüggés nélküli feljegyzéseket tegyen, hanem állandó és rendszeres könyvvitelre szorul. Azonban nemcsak a kereskedő magánérdeke, hanem a közérdek, nevezetesen a nyilvános hitel is követeli, hogy a kereskedő rendes könyveket vezessen. Senki sem veszi annyira igénybe a hitelt, mint a kereskedő; de senkinél sem lehet oly nehezen a hitelképességet, a vagyoni viszonyokat ismerni és ellenőrizni, mint épen a kereskedőnél, kinek gazdasági tevékenysége sokkal mozgékonyabb, gyorsabb, kinek összeköttetései sokkal sürübbek, mint bárki másnál s kinek vagyoni állása folyton a legnagyobb mértékben változik. Csak egy eszköz van, mely a kereskedő vagyoni viszonyait és üzleti tevékenységét ellenőrizni engedi: ez a rendes könyvvezetés; miért is teljesen indokolt, hogy az nemcsak a kereskedő tetszésére van bizva, hanem jogi kötelességévé tétetett. [**K. T. 25. §.**] [1]) Vajjon a kereskedő be van-e jegyezve vagy nem, vajjon természetes vagy

---

[1]) A könyvvezetés kötelességét már a római jog állitotta fel, nevezetesen a bankárokra *(argentarii)* nézve, a kik e részben nyilvános felügyelet alatt is állottak. Nálunk a könyvvitel kötelességét legelőször az 1723 : LIII. tcz. mondotta ki; az 1840 : XVI. tcz. 1. §-a szerint pedig a rendes könyvvezetés a kereskedői minőség feltételét képezte.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

jogi személy, nevezetesen keresk. társaság? e kötelesség szempontjából közömbös.[2]) Kivétel egyedül a kiskereskedők, a kik keresk. könyvek vezetésére kötelezve nincsenek (l. fentebb 17. §.).[3])

II. A K. T. a könyvvezetés kötelességével kapcsolatban és abból folyólag még bizonyos mellékkötelességeket állapit meg, melyekről a következő szakaszban lesz szó. Mind e kötelességek teljesitése azonban közvetlen kényszereszközök által, miként a czégbejegyzés, biztositva nincs. Eltekintve attól, hogy a kereskedő, ha a rendes könyvvitelre vonatkozó s azzal összefüggő kötelességeknek eleget nem tesz, azokban a perjogi előnyökben sem részesül, melyeket a törvény e kötelességek teljesitése fejében mintegy jutalomképen nyujt, illetve bizonyos perjogi hátrányoknak van kitéve (l. alább 34. §.): az érintett kötelességek teljesitése pusztán a kereskedő magánérdekétől és kötelességérzetétől függ.[4]) Csak egy esetben jár a könnyvviteli kötelesség elmulasztása sulyos következményekkel, t. i. ha a kereskedő csődbe jut. Már önmagában véve az, hogy a vagyonbukott kereskedő könyveket nem vezetett, megállapitja a vétkes bukás vétségét;[5]) ha pedig a könyvvezetési kötelességet egyenesen abból a czélból szegte meg, hogy hitelezőit megkárositsa: a csalárd bukás büntettét követi el.[6])

---

[2]) A bejegyzés azonban szükséges, hogy a könyvek kiváltságos bizonyitó erővel birjanak. L. fentebb 28. §. és alább 33. §. Hogy a keresk. társaságok is tartoznak könyveket vezetni, külön is ki van mondva a K. T. 120., 146., 198. és 243. §§-ban.

[3]) Hogy mennyiben nyer alkalmazást a könyvviteli kötelesség az állam keresk. vállalataira: arra nézve v. ö. fentebb 16. §.

[4]) U. n. *lex imperfecta.* Nem lehet tehát a kereskedőt pénzbirsággal könyvvitelre kötelezni. **B. T.** 3191/83. (M. IV. 34. l.) Kivétel van a részvénytársaságnál, melynek igazgatósága a társasági könyvek rendes vezetéséről 500 frtig terjedhető pénzbirság terhe alatt köteles gondoskodni. (K. T. 198. §.) A szövetkezeteknél ez a 243. §-ban nincs ugyan kimondva. de analog módon alkalmazandó. L. alább 104. és 110. §§.

[5]) Bünt. T. 416. §. A könyvvezetés elmulasztásával egyenlő, ha a kereskedő a könyveket megsemmisitette, elrejtette, hamisan vezette, vagy akkép változtatta meg, hogy azokból cselekvő és szenvedő állapota, vagy üzletének folyama ki nem derithető; továbbá, ha évenkint rendes mérleget nem készit. A büntetés két évig terjedhető fogház és hivatalvesztés.

[6]) Bünt. T. 414. §. A büntetés öt évig terjedhető fegyház; ha azonban az okozott kár 2000 frtot tul nem halad, három évig terjedhető börtön. Ezen felül hivatalvesztés és a politikai jogok felfüggesztése. (415. §.) Ha a csőd azért, mert csak egy hitelező van, vagy mert a vagyon a költségek

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ezenkivül még a Csődtörvény tartalmazza azt a joghátrányt, hogy a közadós kereskedő, ha rendes könyveket nem vezet, a kényszeregyezség előnyét nem veheti igénybe.[7])

32. §.

A kereskedelmi könyvek berendezése és a könyvvitel kötelességét kiegészitő kötelességek.

I. A **K. T. 25. §.** a keresk. könyvek berendezése tekintetében csak azt az általános szabályt állitja fel, hogy a könyvek bekötve, laponként folyó számmal ellátva és átfüzve legyenek,[1]) s hogy a kereskedő ügyleteit és vagyoni állását[2]) teljesen feltüntessék; továbbá, hogy a bevezetések a rendszerint kitöltendő helyeken hézag hagyása nélkül teljesitendők, s hogy a bevezetés eredeti tartalmát kitörlés által vagy másként olvashatlanná tenni, valamit kivakarni, vagy oly változtatásokat tenni tilos, melyek minőségüknél fogva kétséget hagynak az iránt, vajjon az eredeti bevezetéskor vagy később történtek-e? Hogy a kereskedő hány könyvet akar vezetni s a könyvezés minő módját akarja követni? tetszésére van bizva; legfelebb az követelhető, hogy a kereskedő üzletének megfelelő s oly könyvezési módot használjon, hogy

---

fedezésére elégtelen, ki nem mondatott: a cselekvény a B. T. 387. §. által csalásnak van minősitve, mely a 383. §. szerint büntetendő.

[7]) Cst. 200. §. 3. pont. A könyvvezetés elmulasztásával egyenlő, ha a könyvek oly rendetlenek, hogy azok alapján a vagyonbukott vagyoni állapota, különösen tartozásainak mennyisége biztosan meg nem állapitható.

[1]) Át nem füzött könyvek bizonyitó erővel nem birnak: **C.** 1255/88. (J. Sz. II. 170. l.) Ellenben a hitelesités (parafirozás) nem képezi a bizonyitó erő feltételét. Mindazonáltal elő van irva általában a pénzügyi hatóság részéről a könyvek után fizetendő illeték miatt (v. ö. Bélyeg- és illetékszab. 58. tétel); továbbá a biróság részéről az alkuszi naplóra nézve (K. T. 536. §.) és az iparhatóság részéről a kézizálogüzlet tulajdonosoknak a zálogba vett tárgyakról vezetett könyvei (1881 : XIV. tcz. 9. §.), ugyszintén a részletüzletről vezetett könyvek tekintetében. (1883 : XXXI. tcz. 5. §.)

[2]) Minthogy a törvény a vagyoni állást egész általánosságban emliti, ebből azt kell következtetni, hogy a kereskedő nemüzleti vagyona (háza, földbirtoka stb.) is kitüntetendő a könyvekben. Mindazonáltal nagyon messze menne, ha ezt oly személyekre is kiterjesztenők, a kik csak mellékesen tartanak fenn keresk. vállalatot, pl. földbirtokosra, a kinek gőzmalma van. Ilyeneknél elégséges az illető vállalathoz tartozó vagyoni alkatrészeket kimutatni. Ez áll a leltárra és mérlegre nézve is. V. ö. fentebb 13. §. 9. j.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szakértő a könyvekben kellően eligazodhassék.[3]) Hasonlóképen a kereskedő tetszésére van hagyva, hogy minő nyelven akarja könyveit vezetni, feltéve, hogy élő nyelvet használ, közömbös lévén nevezetesen, vajjon a használt nyelv az országban divik-e vagy sem.[4]) Ugyancsak közömbös a könyvek irásmódja.[5])

II. Érintettük már, hogy a könyvvezetés kötelességét még bizonyos mellékkötelességek egészitik ki. Ezek a következők:

1. hogy a kereskedő leltárt és mérleget tartozik készíteni. [**K. T. 26. §.**] A leltár a kereskedő összes javainak, nevezetesen ingatlan vagyonának, követeléseinek és tartozásainak, készpénze mennyiségének és egyéb javainak pontos összeirása; a mérleg a követelő és tartozó állapotnak egymáshozi viszonyát kimutató összeállitás.[6]) Mindkettő az üzlet megkezdésekor és azontul minden évben készitendő el.[7]) Kivétel van a leltárra, de

---

[3]) A *Tervezet* 29. czikke »szokásos« könyvvezetést irt elő. De ezt az *Értekezlet* mellőzte azon okból, mert a haladást és ujitást a könyvvitelben kizárná, szakértőről pedig feltehető, hogy szakmájának legujabb haladásait is ismeri. (Jegyzők. 38. l.) Még közelebbről állapitották meg a könyvviteli kötelességet a régibb törvényhozások. Igy a *Code de comm.* nyomán nálunk is az 1840 : XV. tcz. 2. r. 106. §., XVI. tcz. 12. s k. §§. és 1844 : VI. tcz. 13. §. Az uj német K. T. 38. §. a könyvvezetést »nach den Grundsätzen ordnungsmässiger Buchführung« irja elő.

[4]) A *Tervezet* id. cz. csak az országban divó nyelvet engedett meg. De az *Értekezlet* ezt is mellőzte. A zsidó nyelv azonban nem tekinthető élő nyelvnek. Az 1840 : XV. tcz. 2. r. 106. §. *h)* pontja a zsidó nyelv használatát kifejezetten tiltotta.

[5]) A mi az irásanyagot illeti: szabályképen a ténta használandó; de kivételesen irónnal eszközölt beirás is jó, pl. az u. n. első feljegyzési könyvben (Strazza). Meg kell egyébiránt jegyezni, hogy a könyvvitelre vonatkozó törvényes szabályok csak azokra a könyvekre vonatkoznak, melyek a kereskedő által követett könyvelési rendszer kiegészitő alkatrészei. A pusztán előjegyzésre, emlékeztetésre szolgáló könyvek, jegyzékek, naptárak stb. nem esnek a keresk. könyvek fogalma alá, ennélfogva bizonyitásra sem alkalmasak.

[6]) Minden mérleg két rovatból áll, az egyikbe a cselekvő vagyon (követelések), a másikba a szenvedő vagyon (tartozások) iratik be a főtételek szerint. Mindegyik rovat tételei azután külön összeadatnak, s a kisebb végösszeg a nagyobból levonatik. Az ekként előálló különbözet (nyereség vagy veszteség) végül a kisebb végösszeget feltüntető rovatba hozzáiratik, mi által a két rovat végösszegei egymással egyenlők lesznek.

[7]) Az év mindig az üzlet megkezdésétől számitandó, hacsak a kereskedő az üzleti évet a naptári évvel összhangba nem akarja hozni, a mikor

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nem a mérlegre nézve, annyiban, a mennyiben ha a kereskedő oly árutárral bir, melynek leltározása az üzlet természeténél fogva minden évben nem eszközölhető, elég ha az árutár minden második évben leltároztatik [id. §. 2. bek.].[8]) Ugy a leltár, mint a mérleg összeállitásánál a javak és követelések azon érték szerint veendők számitásba, melylyel azok a felvétel idejekor birnak;[9]) a kétes követelések valószinü értékükben veendők fel, a behajthatlanok pedig lejegyzendők. [**K. T. 28. §.**][10]) Le nem járt követelések a leltár vagy mérleg napjára leszámitolandók.[11])

A kereskedőnek szabadságában áll a leltárt és mérleget akár egy e végre rendelt könyvbe iktatni, akár minden alkalommal külön összeállitani. Mindegyik esetben azonban a leltár és mérleg a kereskedő, illetve közkereseti társaságoknál az összes tagok, betéti társaságoknál a beltagok, részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél az igazgatóság és felügyelő bizottság tagjai által aláirandó. [**K. T. 27. §.**][12]) Ez az aláirás a kereskedőt, illetve az érintett többi személyeket a leltár és mérleg helyességéért még abban az esetben is felelősekké teszi, ha azok mások által

---

azonban a csonka évre közbenső leltár készitendő. Ha a kereskedő több üzlettel vagy teleppel bir, valamennyiről közös leltár és mérleg szerkesztendő.

[8]) A kivétel épen csak az árutár kiegészitő alkatrészeit képező dolgokra, vagyis az ahhoz tartozó árukra vonatkozik. Minden egyéb vagyon évenkint leltározandó. Az árutár értéke is azonban abban az évben, melyben a leltározás nem történik, a könyvekből és körülményekből kivehető változások tekintetbe vételével állitandó be a mérlegbe.

[9]) Kivétel van a részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél, melyeknél az üzleti év utolsó napjának értéke mérvadó. (V. ö. alább 92., 113. *b)* §§.) Érték alatt tőzsdei és piaczi árral biró áruknál a tőzsdei ill. piaczi ár, egyéb javaknál a közönséges forgalmi érték értendő. V. ö. osztr. p. t. 306. §. Előszereteti, rendkivüli értéket kitenni nem szabad. A beszerzési ár csak akkor tehető ki, ha ez a felvétel, illetve az üzleti év utolsó napján jegyzett árnak megfelel.

[10]) A behajthatlan követelések tehát az activák közé nem vehetők fel. Kivétel van, ha számukra külön tartalékalap képeztetik, mint ez pl. a részvénytársaságoknál szokásos. Ez esetben a tartalékalap a tartozások közé jön.

[11]) A leszámitolás módját l. alább 146. §. 2. jegyz.

[12]) Az id. §. nem egészen szabatos, midőn közkereseti és betéti társaságnál »személyesen felelős« társtagokról beszél, tekintve, hogy a kültag is személyesen, felelős. (V. ö. alább 72. §.) A részvénytársaság és szövetkezetre nézve mondottak a K. T. 195., 198. és 200., illetve 243—245. §§-ból következtethetők.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

készittettek, vagy ha az illetők az üzletvezetésben tényleg részt nem vettek.[13])

2. A kereskedő tartozik továbbá könyveit, valamint az időrendben külön összegyüjtött leltárakat és mérlegeket, nemkülönben az üzleti leveleket,[14]) mint a melyek a könyvbejegyzések alapját képezik, megőrizni. [**K. T. 29., 30. §§.**] A kapott üzleti levelek eredetben, a küldött levelek pedig másolatban vagy lenyomatban egy másolati könyvbe időrendben bevezetve őrizendők meg. A megőrzésnek legalább tiz éven át kell történnie,[15]) mely idő még akkor is betartandó, ha a kereskedő időközben üzletével felhágy, vagy a keresk. társaság megszünik.[16]) A könyvek és levelek mellékleteire a megőrzési kötelesség nem terjed ki.

33. §.

A kereskedelmi könyvek bizonyitó ereje.

I. A keresk. könyvek a közönséges magánokiratoktól lényegesen különböznek, mert sem alakilag, sem tartalmilag ezeknek kellékeivel nem birnak. Mindazonáltal a történeti fejlődés folyamában mindinkább megerősödött az a nézet, hogy miután a kereskedőnek saját közvetlen érdeke, de a könyvvezetés belső berendezése is, az abban fekvő ellenőrzés s az a körülmény, hogy nem közvetlenül bizonyitási czélra történik, biztositékot nyujt arra nézve, hogy a bejegyzések a valóságnak megfeleljenek: a keresk. könyvektől a bizonyitó erő meg nem tagadható.[1]) Különösen abból a tényből kiindulva pedig, hogy a kereskedő ügyletei oly

---

[13]) E felelősség a részvénytársaság és szövetkezet igazgatóságára és felügyelő bizottságára nézve a mérleg tekintetében határozottan ki van mondva. V. ö. K. T. 200. és 245. §§.

[14]) Az üzleti levelek alatt a táviratok is értendők.

[15]) A tiz év a könyvekben történt utolsó bejegyzés, a másolati könyvre nézve az utolsó levél keltétől, a leltárra és mérlegre nézve (a mennyiben külön tétettek el) a felvétel, a kapott levelekre nézve a kézhezvétel napjától számitandó.

[16]) A további megőrzés a keresk. társaságokra nézve határozottan ki van mondva. V. ö. K. T. 120., 146., 207., 253. §§.

[1]) Kivételt képez az angol jog. Csak az 1876. évi augusztus 11-én kelt törvény adott a bankok könyveinek bizonyitó erőt, de csak oly ügyekben, melyekben maguk nincsenek érdekelve. L. *Mittermaier* Zeitschr. f. d ges. Hr. 23. köt. Beilageheft 149. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

számosak, az üzlet menete oly gyors, hogy teljes lehetetlen minden egyes ügylet megkötése alkalmával külön szabályszerü bizonyitékokról gondoskodni: a tételes törvényhozások még egy lépéssel tovább mentek s a keresk. könyveknek, szemben más közönséges magánokiratokkal, kiterjedtebb, kiváltságos állást is biztositottak, melynek értelmében azok bizonyitási eszközül ugy maga a könyveket vezető kereskedő ellen, mint általa használhatók.[2]) Mig tehát egyrészt eltérés állapittatott meg azon elv alól, hogy senki másnak bizonyitási eszközt szolgáltatni nem tartozik, illetve a keresk. könyvek a közös okiratok sorába emeltettek (l. a köv. §-t), addig másrészt kivétel tétetett azon szabály alól, hogy magánokirat annak kiállitója mellett mitsem bizonyit.[3])

II. A keresk. törvény, midőn ezen, az európai szokásjognak megfelelő s már az előbbi magyar törvények által[4]) elismert elveket érvényre emelte [K. T. 31. §.]:[5]) a keresk. könyvek bizo-

---

[2]) A kereskedő ellen különösen annyiban, a mennyiben a bejegyzések az ő terhére szólnak, tehát beismerést tartalmaznak; a kereskedő által pedig, a mennyiben javára szólnak, tehát saját maga részére kiállitott bizonyitványt tartalmaznak. A beismerést tartalmazó bejegyzések a birságon kivüli beismerés (ténybeismerés) fogalma alá esnek; jogelismerés, mint önálló jogczim, ellenben nem foglaltatik bennök *(nuda ratio non facit debitorem;* l. 49. §. 2. D. 15., 1.; l. 26. D. 39., 5.), hacsak ily szándékkal, pl. a számlakivonat megküldése által, az ellenféllel nem közöltettek. V. ö. alább 127. §.

[3]) *Scriptura propria non scribente nihil probat.* V. ö. 1868: LIV. tcz. 166. §.

[4]) V. ö. 1840: XV. tcz. II. r. 106—116. §§., XVI. tcz. 12—19. §§. és ezek alapján 1868: LIV. tcz. 173—177. §§., melyek a K. T. folytán hatályon kivül léptek (l. fentebb 10. §.), illetve csak annyiban maradtak hatályban, a mennyiben nemkereskedők által vezetett könyvek bizonyitó erejére vonatkoznak. V. ö. **C.** 9364/90. (D. Uj f. 25., 208. l.) Az 1893. évi XVIII. tcz. 75. és 215. §§. abból indulnak ki, hogy az utóbb emlitett szabályok a K. T. folytán egészen hatályon kivül léptek. V. ö. *Fodor-Márkus* Polg. tvk. rdts kézikönyve I. 365. s k. l. Kivétel csak annyiban van, a mennyiben a könyvek általi bizonyitás módjáról van szó. L. köv. §.

[5]) Az id. §. 1. bek. egész általánosságban mondja ki a könyvek bizonyitó erejét, tekintet nélkül arra, vajjon a kereskedő mellett vagy ellen használtatnak. Igaz ugyan mármost, hogy a 2. bek. csak a kereskedő által történt bizonyitásra vonatkozik, de ebből annál kevésbbé szabad arra következtetni, mintha az 1. bek. is csak a kereskedő javára akarta a könyvek bizonyitási kiváltságát megállapitani, mert ez ellentétben állana a K. T. 34. §-ában kimondott felmutatási kötelességgel, mely független attól, hogy

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nyitó erejét mindenek előtt ahhoz a feltételhez köti, hogy a kereskedő czége a keresk. czégjegyzékbe be legyen vezetve. Be nem jegyzett kereskedő könyvei a törvényben megállapitott kiváltságban nem részesülnek, legyen az illető akár kiskereskedő, a ki czégét be sem jegyeztetheti, akár oly kereskedő, a ki czégét bejegyeztetni köteles volna, de azt tenni elmulasztja (l. fentebb 17. és 28. §§.).[6]) Rendszerint továbbá csak a szabályszerüen vezetett könyvek birnak bizonyitó erővel; miglen az oly keresk. könyvek, melyekben szabálytalanságok, pl. törlések, vakarások, hézagok stb. mutatkoznak, tekintve, hogy ily szabálytalanságok a könyvekbe helyezett bizalmat lerontják, rendszerint bizonyitékul nem szolgálhatnak. Kivétel csak annyiban van, a mennyiben a könyvek a fenforgó körülmények szerint a szabálytalanságok daczára is hitelt érdemelnek. [**K. T. 32. §.**]

Ezen feltételek mellett[7]) a keresk. könyvek bizonyitási eszközül szolgálnak, tekintet nélkül arra, vajjon azok maga a kereskedő, illetve a keresk. társaság képviselői, avagy pedig segédszemélyzet által vitettek. [**K. T. 33. §.**] Használhatók pedig bizonyitásra a tulajdonos által ugy kereskedők, mint nemkereskedők ellenében; a mint megforditva azokra a tulajdonos ellen ugy kereskedők, mint nemkereskedők hivatkozhatnak. Utóbbi irányban a keresk. könyvek bizonyitó ereje semmi időbeli korlátozásnak alávetve nincs;[8]) maga a kereskedő azonban saját könyveit kereskedők ellenében csak t i z, nemkereskedők ellenében csak k é t éven át használhatja, mely idő a peressé vált bejegyzés keltétől számittatik [id. 31. §. 2. bek.].[9])

---

a kereskedő maga is kiván-e könyveivel bizonyitani? V. ö. *Értekezlet* jk. 47. l., **L. I.** 661/81. (D. Uj f. 1., 160. l.) és 4911/81. (M. IV. 35. l.)

[6]) A czég t ö r l é s e azonban nem szünteti meg a könyvek bizonyitó erejét, a mi különösen a jogutódokra nézve is áll. V. ö. **B. T.** 3417/93. (D. Uj f. 37., 354. l.), **K. V. T.** 324/95. (D. III. f. 3., 344. l.)

[7]) K ü l f ö l d i keresk. könyvek bizonyitó erejére nézve l. fent 11. §.

[8]) Ellenk. *Horvát Lipót* Jogt. K. 99. 3. sz. — Ez nemcsak *arg. a contrario* a K. T. 31. §-ából, hanem abból is következik, hogy a könyvek felmutatásának kötelessége külön időhatárhoz kötve nincs. L. a következő §-t. Azonban ellensuly, hogy tiz éven tul a könyvek megsemmisithetők.

[9]) Nemkereskedők alatt a kiskereskedők is értendők. L. fentebb 17. §. 18. jegyz. A kereskedők és nemkereskedők közti különbség azon alapul, hogy a kereskedő, ki maga is könyveket vezet és azokat megőrzi, könnyebben védheti magát, mint a nemkereskedő, a ki a kereskedőtől kapott

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. A keresk. könyvek rendszerint csak keresk. ügyekből eredő perekben szolgáltatnak bizonyitékot;[10]) kivételesen azonban nemkeresk. ügyekben is.[11]) De mindenesetre csak oly ténykörülmény iránt, mely a könyvvitel szabályai szerint általában bevezetés tárgya és csak a mennyiben közvetlenül az ilyen ténykörülményről, vagy annak szükségképeni okairól vagy következményeiről van szó. A mi a könyvekbe bevezettetni nem szokott, még akkor sem bizonyitható általuk, ha kivételesen bennök előfordulna;[12]) hasonlóképen nem bizonyitható a könyvek által az oly ténykörülmény, mely a bevezetés tárgyát képező ténynek legfelebb csak többé-kevésbbé valószinü okát vagy folyományát képezi.[13]) Még kevésbbé az ügyleteknek jogi minősitése, a mennyi-

leveleket, számlákat, nyugtákat stb. hosszabb ideig megőrizni nem szokta. V. ö. *Értekezl.* jk. 43. l. A 10 és 2 évi határidő a könyvvitel helyének birói illetőségére nézve is irányadó. Az 1868 LIV. tcz. 35. §. 2. bek. e részben a K. T. által módositást szenvedett. V. ö. *Szerző* Polg. tvk. I. 306. l., **B. T.** 3801/82. (D. Uj f. 4., 298. l.), 6254/89. (P. T. 20., 11. sz.), 3417/93. (D. Uj f. 37., 354. l.), **K. V. T.** 277/95. (D. III. f. 3., 339. l.), 324/95. (U. o. 344. l.) A szóban forgó idő letelte után továbbá a könyvkivonat alapján telekkönyvi előjegyzésnek sincs helye: **C.** 2044/99. (D. III. f. 14., 307. l.)

[10]) A K. T. 31. §-a ugyan csak keresk. »ügyletekből« eredő perekről szól — ellentétben a (régi) német K. T. 34. czikkével, mely általában keresk. ügyekben *(Streitigkeiten über Handelssachen)* adja a bonyitó erőt. De hogy a magyar törvény is igy gondolja, kitünik a 36. §-ból, a hol világosan olyan ügyekről tétetik emlités, melyek nem keresk. ügyletek. V. ö. **C.** 6852/98. is (D. III. f. 15., 2. l.): boltbér elkönyvelése.

[11]) Igy nevezetesen a K. T. 36. §-ában emlitett örökösödés, vagyonközösség és csőd esetében.

[12]) Igy pl. a jövendőben teljesitendő ügylet csak a teljesitéskor könyveltetik, mert előbb a kereskedő vagyoni állagában semmi változás nem történik. Előbb az ügylet legfeljebb előjegyzési könyvbe irható be. Ha tehát ily ügylet a teljesités előtt szabályszerüen könyveltetnék is, a könyvek arra nézve bizonyitékot még sem szolgáltatnak. **C.** 1080//90. (D. Uj f. 25., 162. l.) Nem bizonyitható a könyvekkel pl. a bejegyzett kártéritési igény, hacsak szerződési jogczimen nem alapul, pl. vétel nem teljesitése. V. ö. az illetőség szempontjából: **B. T.** 3671/82. (D. Uj f. 3., 314. l.), **C.** 1484/93. ill. *pécsi t.* (U. o. 37., 218. l.), *szegedi t.* 97. évi 12. sz. hat. (P. T. 34., 179. l. D. III. f. 9. 319. l., utóbbi helyen mint 3050. sz. hat. idézve.) Nem: engedményezett követelés az adóssal szemben, hanem csak az engedményező irányában: **K. V. T.** 533/97. (D. III. f. 9., 327. l.), 62/900. (Jogt. Közl. 900. 25. sz. mel.).

[13]) A keresk. könyvek mint ilyenek (eltekintve az üzleti levelektől) nem bizonyitják nevezetesen az áruk megrendelését, átadását és

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ben nem a tényekben nyilvánuló jogczimről van szó, hanem pusztán a kereskedő alanyi véleményét fejezi ki.[14]) E mellett azonban mi sem áll utjában annak, hogy a keresk. könyvek nemcsak tevőleges, hanem nemleges irányban is bizonyitékot szolgáltassanak, azaz, hogy ugy a bevezetés megtörtente az annak tárgyát képező tény megtörténtét, mint a bevezetés hiánya az illető tény nemtörténtét bizonyitsa.[15])

IV. A mi végül a keresk. könyvek bizonyitó erejének mértékét illeti, ezt a keresk. törvény a törvényes bizonyitási rendszer alapul vétele mellett olyképen határozza meg, hogy a keresk. könyvek rendszerint nem teljes bizonyitékot szolgáltatnak, mely még más bizonyiték általi kiegészitésre szorul [id. §. 1. bek.].[16]) E kiegészitő bizonyiték nyujtható minden eszköz által,

---

a kereskedő ellenfele részéről történt átvételt, következőleg az ügylet, illetve követelés létrejöttét. Az 1840 XVI. tcz. 16. §-a határozottan kimondotta, hogy »ha a követelés valósága tagadtatnék, a kereskedő köteles a könyveken felül még az áruk megrendelését vagy azoknak a vevő kezéhez jutását is bebizonyitani«. L. 1868 LIV. tcz. 173. §. is, bárcsak nemkereskedők, ill. az ott megjelöltekkel szemben álló más személyek elleni perekben, mig az 1877 XXII. tcz. 46. §-a azt ismét egész általánosságban mondja ki. A birói gyakorlatból v. ö. **L. I.** 216/79. (D. 23., 27. l.), 4210/78., 418/80., 444/81. (D. 28., 224. l.); **C.** 675/86. (P. T. 13., 178. l.), 9364/90. (D. Uj f. 25., 208. l.), 475/96. (D. III. f. 6., 141. l.); 172/97. (D. III. f. 9., 268. l.); **B. T.** 1342/88. (D. Uj f. 22., 45. l.), *kassai* t. 182/91. (J. 91., 195. l.). A **C.** 1474/90. (D. Uj f. 26., 130. l.) szerint a könyv azt sem bizonyitja, hogy a megrendelés kinek részére történt? — Másként áll azonban a doleg, ha az ellenfél könyveire történik hivatkozás és azok fel nem mutattatnak. Minthogy ennek az a következménye, hogy a bizonyitó fél által vitatott tartalom valónak tekintetik (l. köv. §.); ebben benne rejlik, hogy az ügylet létrejötte is bebizonyitottnak tekintendő. V. ö. **C.** id. 475/96.

[14]) Ez már az általános bizonyitási szabályokból következik, csak tények képezvén a bizonyitás tárgyát. (1868 : LIV. tcz. 152. §.). V. ö. **C.** 6767/85. (D. Uj/ f. 14., 70. l.), 9230/93. (T. É. 12. sz.) arra a kérdésre nézve, vajjon a bejegyzett vétel valóságos vétel vagy csak különbözeti ügylet volt-e?

[15]) Ez abból következik, hogy a keresk. könyvek bizonyitási kiváltsága nem az egyes bevezetéseknek, hanem maguknak a könyveknek van adva s hogy csak az vezethető be, a mi valósággal megtörtént; fel kell tehát tenni, hogy a mi bevezetve nincs, az valósággal nem is történt meg, annyival inkább, mert a bevezetés kötelesség. **L. I.** 525/76. (D. 17., 104. l.)

[16]) Az 1893 XVIII. tcz. a szabad bizonyitási rendszer elfogadása daczára a K. T.-nek a keresk. könyvek bizonyitó erejének mértékére vonatkozó szabályait fentartotta (75., 315. §§.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mely a polgári törvénykezési jogban elismertetik, nevezetesen pedig okiratok, tanuk és eskü által.[17]) Mindenesetre szükséges azonban, hogy a vita tárgyát képező tényre magára vonatkozzék, a miből következik, hogy az oly eskü, mely nem a tényre, hanem a bevezetés helyességére tétetik le, kiegészitésül nem szolgálhat.[18])

Jóllehet azonban a K. T. a keresk. könyvek bizonyitó erejének mérvét határozottan megállapitja, még sem zárkózhatott el annak megfontolása elől, hogy a keresk. könyvek a gyakorlati életben a legnagyobb változatosságot mutatják, minélfogva merev bizonyitási szabály alkalmazása könnyen igazságtalanságot eredményezhet. Ez okból a fentebbi szabály alól kifejezetten eltérést enged és a biró szabad belátására bizza, hogy a fenforgó körülményekhez képest alkalmazásba vegye-e vagy nem?[19]) Megen-

---

[17]) Az esküt a K. T. id. §-a maga emliti. Azonban, valamint általában, ugy a könyvek kiegészitésére is csak annyiban használható, a mennyiben a kiegészités más módon nem eszközölhető. V. ö. 1868 LIV. tcz. 221. §., **B. T.** 4105/86. (J. 56., 165. l.) Letehető pedig nemcsak az itéletben megállapitott, hanem kisebb összegre is, pl. ha itélet után részletfizetés történt. V. ö. **C.** 488/97. (D. III. f. 9., 209. l.) A sommás eljárásban az 1893. évi XVIII. tcz. 75. §-a szerint az eskü helyébe a félnek eskü alatti kihallgatása lépett. Tanuk **C.** 5394/85. (D. Uj f. 11. 287. l.)

[18]) Másként az 1840 XV., XVI. és az 1868 LIV. tcz. szerint, melyek a könyvek bizonyitó erejére nézve egészen eltérő álláspontot foglaltak volt el, mint a K. T. Eddigelé ugyanis abból indultak ki, hogy a kiegészitő bizonyiték a könyvek hitelének emelése, megerősitése végett szükséges; a K. T. szerint ellenben a kiegészitő bizonyiték a tényre vonatkozó époly önálló részbizonyiték, mint a könyv, s ezen kettős részbizonyiték összetétele adja a teljes bizonyitékot. Ez kétségtelenül kitünik abból, hogy, mig az id. törvények a kiegészitést csakis eskü által engedték meg s ezt az illetőnek arra kellett letenni, hogy »tudtára a számvitelben megjelenő tételek mind jogczimükre, mind mennyiségükre nézve helyesek« (Ptr. 174. §.): addig a K. T. a kiegészitést nemcsak eskü, hanem más bizonyiték által is megengedi, más bizonyiték pedig nem vonatkozhatik a könyvvitel helyességére, hanem csak a tényre. Helytelen **C.** 471/85. (D. Uj f. 13., 170. l.), mely a Ptr. 174. §-ara ugy hivatkozik, mintha ez a K. T. által semmi változást nem szenvedett volna s abból azt következteti, hogy az esküttevőnek a kérdéses tényről nem kell közvetlen tudomással birnia. — A Ptr. 225. §-a értelmében azonban az eskü nemcsak a főnök, hanem a segédszemélyzet által is letehető, ha a kérdéses tényről tudomással bir s ugyanez áll a félnek eskü alatti kihallgatásáról a sommás eljárásban, bár az 1893 XVIII. tcz. 95. §-a ily helyettesitésről nem tesz emlitést.

[19]) A biró azonban az itélet indokaiban mindenesetre számot tartozik adni arról, hogy miért tért el a szabálytól? Nagyobb bizonyitó erő a köny-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

gedi pedig a birónak nemcsak azt, hogy a könyveknek kisebb bizonyitó erőt tulajdonitson, esetleg azt egészen megtagadja, hanem azt is, hogy a könyveket nagyobb, esetleg teljes bizonyitó erőre emelje. Szabad belátása szerint határozza meg a biró különösen azt, vajjon oly esetben, midőn a peres felek könyvei egymástól eltérnek, ezek mint bizonyitási eszköz teljesen mellőztessenek-e, vagy melyik fél könyveinek kelljen több bizonyitó erőt tulajdonitani? [id. §. 3. bek.].[20])

A fentebbi szabály alól még annyiban is van kivétel, a mennyiben egyes intézetek abban a kiváltságban részesülnek, hogy könyveik, illetve az azokból készitett kivonatok, közokiratok jelentőségével birnak.[21])

---

veknek különösen akkor tulajdonitható, ha pl. a kereskedő könyveiben az ellenfél állitásával szemben nagyobb kötelezettséget ismer el, e mellett azonban könyvei viszontkövetelésről tesznek tanuságot; vagy ha az ellenfél, ki maga is könyveket vezet, ezeket nem kivánja ellenbizonyitásra használni. Kisebb bizonyitó erő tulajdonitható ellenben a könyveknek, ha azok szabálytalanul vezettettek; ha a kereskedő pl. nyereségvágyból elkövetett büntett, csalárd vagy vétkes bukás miatt meg volt büntetve; ha a bevezetés helyessége belső okokból valószinütlen, pl. a kitett összeg az áru mennyiségével vagy minőségével összhangzásban nincs stb. Az a körülmény egymagában, hogy a kereskedő kifogástalan jellemü, a könyvek bizonyitó erejének felemelésére okul nem szolgálhat, mert a törvény ezt már amugy is feltételezte, mikor a könyveknek kiváltságos bizonyitó erőt adott.

[20]) Ebből következik egyuttal, hogy az eltérés önmagában véve nem elégséges ok a könyvek mellőzésére, hanem a biró ezt csak akkor teheti, ha a fenforgó eset körülményei sem nyujtanak elég alapot az eltérések felvilágositására, az ellenmondások megszüntetésére vagy arra, hogy melyik fél könyveinek lehessen több bizonyitó erőt tulajdonitani. V. ö. **L. I.** 981/79. (D. 24., 141. l.)

[21]) Ez áll a magyar földhitelintézet (1871 XXXIV. tcz. 7. §.), az osztrák-magyar bank (1878 XXV. tcz. 96. §.), a kisbirtokosok országos földhitelintézetének (1879 XXXIX tcz. 3. §.) és az Országos Központi hitelszövetkezet (1898 XXIII. tcz. 76. §.) könyveiről és könyvkivonatairól. Utóbbiak alapján, a mennyiben hitelesittettek, kapcsolatban a kiállitott kötelezvénynyel vagy a kötelezettséget megállapitó más nyilatkozattal, rögtöni végrehajtás vezethető, épugy mint a közjegyzői okirat alapján. V. ö. 1878 XXV. tcz., 1887 : XXVI. tcz. 1899 : XXXVII. tcz. jelzálogalapszab. 11. §. *c)* pont; 1879 : XLV. tcz. 1. §., 1889 : XXX. tcz. 1. §., 1898 : XI. tcz. 1. §., 1898 XXIII. tcz. 77. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

34. §.

A kereskedelmi könyvek általi bizonyitás módja és a könyvek felmutatása.

I. A keresk. könyvek általi bizonyitás módja [1]) különböző a szerint, a mint a kereskedő saját könyveivel, vagy más a kereskedő könyveivel akar bizonyitani. Előbbi esetben a könyvek általi bizonyitás oly módon történik, hogy a könyvnek a per tárgyára vonatkozó részéről kivonat, számla készittetik, mely közjegyző által hitelesittetvén,[2]) másolatban az illető perirathoz mellékeltetik, maga a hitelesitett számla pedig a megjelenési határnapon bemutattatik. Az ellenfél azonban még a hitelesitett számlával sem tartozik beérni, hanem, ha a könyvek szabályszerü vitele iránt ily hitelesitett kivonat mellett is kétségei volnának, a könyveknek a bíróságnál leendő felmutatását kivánhatja. E kivánat folytán rövid határnap rendelendő, a melyen a bizonyitó fél könyveit eredetiben felmutatni köteles, mi ha elmulasztatik, a könyvek által nyujtott bizonyiték az itélethozásnál figyelembe nem vétetik.[3])

II. A könyvek ezen felmutatásától, mely ugyanazon szempont alá esik, mint az eredeti okiratok közlése általában, lényegesen különbözik a könyveknek felmutatása oly esetben, midőn az ellenfél kivánja azokat bizonyitási eszközül használni.[4]) Ezen megelőző kivonatkészitéstől független felmutatás a közös okiratok előterjesztésének fogalma alá esik,[5]) de a polg. tvke-

---

[1]) Erre nézve az 1893 XVIII. tcz. az előbb fennálló eljárási szabályokat fentartotta. L. annak 80. és 219. §§-ait.

[2]) A hitelesités iránt l. 1868 : LIV. tcz. 176. §. és e helyett 1874. évi XXXV. tcz. 90. §. A könyv bizonyitó erejére a hitelesités semmi befolyást nem gyakorol : **C.** 172/97. (D. III. f. 9., 268. l.)

[3]) 1868 LIV. tcz. 176., 177. §§. Utóbbi helytelenül szól egyedül alperes kivánságáról, mert hisz ő is hivatkozhatik saját könyveire.

[4]) A szavatosként beidézett, de a védelmet el nem vállalt fél perben álló félnek nem lévén tekinthető, ő nem kötelezhető könyvei felmutatására : **C.** 403/98- (D. III. f. 15., 28. l.)

[5]) V. ö. *Értekezl.* jk. 48. és 470. l. és **B. T.** 3673/93. (Jogt. K. 94., 8. sz.) Épen azért helyesen mondotta ki **C.** 537/82. (D. Uj f. 3., 56. l.), hogy a keresk. könyvek általi bizonyitás a Váltóelj. 24. §-a értelmében váltóperben nem alkalmazható. V. ö. **C.** 314/98. (D. III. f. 13., 199. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

zésnek erre vonatkozó szabályaitól annyiban eltérő szabályokat ural, a mennyiben a könyvek felmutatása kérvénynyel szorgalmazandó;[6]) a mennyiben továbbá a keresk. könyvek már törvénynél fogva közösek, tehát a közösség kérdése iránti tárgyalás elesik; a mennyiben végre a bíróság a könyvek felmutatását elrendelni csak jogositva van, de erre kötelezve nincs.[7]) Egyebekben a közös okiratok előterjesztésére vonatkozó szabályok a keresk. könyvek felmutatására is alkalmazást nyernek; igy nevezetesen a mi a felmutatás elmulasztásának következményeit illeti: szintén az a szabály, hogy a könyveknek vitatott tartalma a vonakodó fél ellenében bebizonyitottnak tekintendő. [**K. T. 34. §.**][8]) E joghátrány azonban szintén nem következik be, ha a felmutatásra kötelezett fél a közös okiratoknál előirt esküt[9]) teszi; bár minthogy a kereskedő könyvek vitelére feltétlenül kötelezve van, tehát nem mentheti magát azzal, hogy könyveket nem vezetett, sőt könyveit tiz éven át megőrizni is tartozik, az érintett eskü

---

is, bár helytelenül alkalmazza a K. T. 34. §. mellőzésével az 1893 : XVIII. tcz. 81. §-át.

[6]) Tehát a rendes eljárásban sem alkeresettel az 1868 LIV. tcz. 188. §. értelmében, bár kizárva nincs. (**B. T.** id. 3673/93.) Nem elég azonban csak általánosságban a könyvek felmutatását kérni, hanem szükséges. hogy az illető tételek a kérvényben megjelöltessenek, nem lehetvén feladata a bíróságnak vagy a szakértőknek, hogy az ellenfélre vonatkozó tételek iránt hosszas kutatást eszközöljenek. **B. T.** 3803/91. (D. Uj f. 30., 366. l.); **C.** 993/96. (D. III. f. 6., 332. l.), id. 314/98., 63/99. (D. III. f. 14., 165. l.) Ez már a K. T. 34. §-ában kimondott következményből is következik. L. alább. A K. T. 36. §. eseteiben a könyvek felmutatása hivatalból is elrendelhető.

[7]) Ebből azonban nem szabad arra következtetni, mintha az ellenfélnek nem is volna joga a felmutatást követelni, hogy tehát a keresk. könyvek nem esnek a közös okiratok fogalma alá. Csak annyi áll, hogy az ellenfél joga a felmutatásra a bíróság megtagadási joga által korlátozva van. A törvény ezt nyilván azért állapitotta meg, hogy visszaélések ne történjenek.

[8]) A felmutatás elmulasztásával egyenlő, ha a könyvek felmutattatnak ugyan, de épen a kérdéses helyen meg vannak csonkitva, pl. az illető lap ki van szakitva: **L. I.** 661/81. (D. Uj f. 1., 160. l.) A felmutatás vétlen elmulasztása esetében igazolásnak van helye, a felmutatási határnap tárgyalási határnapnak lévén tekintendő. 1881 LIX. tcz. 61. §.. **B. T.** 4143/82. (D. Uj f. 3., 318. l.).

[9]) 1868 : LIV. tcz. 188.. §. (felfedező eskü), 1893 XVIII. tcz. 81. §. (eskü alatti kihallgatás).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a megőrzési idő eltelte előtt sikerrel csak arra tehető le, hogy a könyvek a kereskedő hibáján kivül elvesztek;[10]) mig a megőrzési idő eltelte után az eskü arra is letehető a kereskedő által, hogy a könyvek többé az ő birtokában nincsenek, illetve, hogy azok általa megsemmisittettek.

III. A mennyiben a könyvek akár mint eredeti, akár mint közös okiratok felmutattatnak, azokat ugy a bíróság, mint az ellenfél megtekintheti. Azonban a könyveket egész tartalmuk szerint csak a bíróság vagy a birói szakértők s ezek is csak oly esetben vizsgálhatják meg, midőn azoknak szabályszerü vezetése forog kérdésben. Az ellenfélnek pusztán a peressé vált tételekre vonatkozó bejegyzéseket van joga megtekinteni. [**K. T. 35. §.**][11]) Kivétel egyedül örökösödés, vagyonközösség, társasági vagyon felosztása és csőd esetében van, a midőn a bíróság a könyvek felmutatását egész terjedelmük szerint való megtekintés végett rendelheti el. [**K. T. 36. §.**]

A könyvek felmutatásáról és megtekintéséről jegyzőkönyv vétetik fel, megtekintés után pedig a könyvek a tulajdonosnak visszaadatnak. Ha a könyvek más birói területen vitetnek, azok megvizsgálása iránt az illetékes bíróság megkeresendő, mely az eljárás befejezése után a könyvek viteléről, illetve tartalmáról kimerítő jelentést tenni tartozik.[12])

---

[10]) V. ö. **C.** 475/96. (D. III. f. 6., 141. l.)

[11]) Ez intézkedés azon alapul, hogy az ellenfélnek semmi jogos érdeke nincs mást megtekinteni, mint a mi ő reá vonatkozik, s hogy a könyveknek egész terjedelemben való megtekintése a felmutató kereskedőre nézve hátrányos lehetne, a mennyiben alkalmat szolgáltatna az üzleti összeköttetések és titkok kipuhatolására. *Értekezl.* jk. 48. l.

[12]) V. ö. 1868 LIV. tcz. 177., 178. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ÖTÖDIK CZIM.

Czégvezetők és kereskedelmi meghatalmazottak.

35. §.

A kereskedelmi meghatalmazás általában.

I. Már a közönséges magánjogi forgalomban merül fel annak szüksége, hogy ügyleteinknél mások közremüködését vegyük igénybe. Még inkább áll ez a keresk. forgalomban, mely a magánjogi forgalommal szemben sokkal gyorsabb és mozgékonyabb, sokkal sürübb és kiterjedtebb összeköttetéseket hoz létre. Különösen a kereskedő szorul arra, hogy helyette mások járjanak el; sőt nagyobb terjedelmü üzleti tevékenység mások közremüködése nélkül nem is képzelhető, az ügyletek száma oly tömeges lévén, hogy a kereskedő mindegyiket öncselekvőleg foganatositani képtelen. E mellett a kereskedő az ügyletek nagy száma és gyors egymásutánja folytán nem érheti be azzal, hogy esetről-esetre bizzon meg másokat ügyeinek vitelével, hanem elkerülhetlenül szükségessé válik állandó megbizottakat alkalmazni, a kik tevékenységüket kizárólag neki szentelik s a kik egyuttal oly hatáskörrel ruháztatnak fel, hogy az ő személyét minden irányban helyettesithetik.

II. A személyek, kik a keresk. forgalomban mások ügyeiben közremüködnek, igen különböző jogállást foglalnak el. Különbség van mindenekelőtt annyiban, a mennyiben némelyek önálló kereskedők, mások ellenben nem.[1]) Különbség van továbbá a megbizás tárgyára nézve, mely részint jogügyletek kötésében, részint puszta tényleges szolgálatokban áll.[2]) A mennyiben végre a meg-

[1]) Igy pl. önálló kereskedők a bizományosok, szállitmányozók, fuvarozók stb.

[2]) Igy pl. a fuvarozó és alkusz, a könyvvivő, levelező stb. csak tényleges szolgálatokat teljesitenek.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

bizás jogügyletekre vonatkozik, különbség teendő azon eset között, midőn a megbizott az ügyletet a megbizó nevében köti meg, mely eset meghatalmazásnak neveztetik;[3]) és azon eset között, midőn a megbizott az ügyletet nem a megbizó, hanem saját nevében köti meg, mely eset bizománynak neveztetik.[4])

E helyütt csak a meghatalmazásról van szó. Ez azonban a keresk. jogba csak annyiban tartozik, a mennyiben a kereskedelmi meghatalmazás s ennek alapján a meghatalmazott a keresk. meghatalmazott fogalma alá esik, mely csak akkor forog fenn, ha a meghatalmazás kereskedőtől[5]) ered és keresk. üzlettel járó ügyletekre vonatkozik,[6]) vagy ha nemkereskedőtől származik is, de keresk. ügyletre vonatkozik.[7]) De a keresk. meghatalmazottak is csak annyiban vétetnek e helyen közelebbről tekintetbe, a mennyiben róluk a K. T. I. rész 5. czimében van szó. A K. T. ugyanis e helyen (nem is tekintve a keresk. társaságok képviselőit) nem mindennemü keresk. meghatalmazottakról beszél, hanem csak olyanokról, a kik valamely keres-

---

[3]) V. ö. osztr. p. t. 1002. §. A meghatalmazás képviseletnek is neveztetik. Ha azonban minden képviseletet meghatalmazásnak nevezünk, akkor nem szabad figyelmen kivül hagyni, hogy a meghatalmazás nem mindig megbizásból származik. Igy különösen a törvényes, vagyis az a képviselet, mely közvetlenül törvényen alapul, mint pl. az atya, a közkereseti és betéti társaság beltagjainak, a törvényes felszámolók stb. meghatalmazása; továbbá az oly meghatalmazás, melyet a bíróság ad, pl. a gyámok és gondnokok, a bíróság által kirendelt felszámolók stb. felhatalmazása. V. ö. osztr. p. t. 1034. §. A képviselő megbizás nélkül ügyvivő *(negotiorum gestor)* is lehet. V. ö. osztr. p. t. 1035. sk. §§.

[4]) V. ö. K. T. 368. §. és alább 157. §. Fuvarozási ügyletekre vonatkozólag szállitmányozás. V. ö. K. T. 384., 391. §§. és alább 162. §.

[5]) A kereskedők alatt a keresk. társaságok is értetnek (v. ö. fentebb 15. §.), a melyek azonban első sorban saját különleges képviselőik által lépnek fel, a kik elvileg ugyan szintén a keresk. meghatalmazás fogalma alá esnek, de a K. T.-ben csak az illető társaságokra vonatkozó jogviszonyokkal kapcsolatban határoztatnak meg.

[6]) Nem épen keresk. ügyletekre. Pl. perek vitelére, ingatlanok megszerzésére. E mellett nem szabad figyelmen kivül hagyni, hogy keresk. üzlet alatt az oly részvénytársaságok és szövetkezetek üzletét is kell érteni, melyek nemkeresk. ügyletekkel foglalkoznak. V. ö. fentebb 15. §.

[7]) V. ö. K. T. 290. §. és alább 128. §. Vajjon az üzlet épen a meghatalmazó részéről keresk. ügylet-e? nem jön tekintetbe, mert ha csupán a másik szerződő fél részéről az, a meghatalmazás mégis a keresk. jog szerint bírálandó el. V. ö. K. T. 264. §. és alább 118. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kedő üzletében alkalmazva vannak, az üzleti személyzethez tartoznak; a kik tehát az egyes ügyletekre adott meghatalmazáson felül is az üzlettel szerves kapcsolatban állanak, melynek a meghatalmazás, még ha esetről-esetre adatik is, csak folyománya.[8]) Ellenben az olyan keresk. meghatalmazottakról, a kik ily szerves viszonyban valamely kereskedő üzletével nem állanak, vagy épen nemkereskedő által bizatnak meg keresk. ügyletek megkötésével, a kiknél tehát az egyes ügyletekre adott meghatalmazáson felül semmi kapcsolat a meghatalmazóval nincs: a K. T. nem itt, hanem külön a keresk. ügyleteknél (288—290. §§.) beszél, a miért ezekről mi is csak ott fogunk szólani. Megkülönböztetésül az itt szem előtt tartott keresk. meghatalmazottak, minthogy a K. T. az ezekre vonatkozó jogviszonyokat tüzetesen szabályozza, az üzleti személyzethez nem tartozó meghatalmazottakról ellenben csak mellékesen intézkedik: tulajdonképeni vagy minősitett, az utóbbiak pedig nemtulajdonképeni vagy egyszerü keresk. meghatalmazottaknak nevezhetők.

III. A szerves kapcsolat, melyben az itt szóban forgó tulajdonképeni keresk. meghatalmazottak valamely üzlettel állanak, köztük és az üzlet tulajdonosa között bizonyos függési viszonyt létesit, melynek alapján az utóbbi főnöknek *(Principal, Chef)* neveztetik.[9]) Jogilag e függési viszony rendesen mint szolgálati viszony jelentkezik, azaz a keresk. meghatalmazottak rendszerint a meghatalmazási teendőkre megfelelő viszontszolgáltatás (fizetés, ellátás) fejében kötelezettséget vállalnak. Ez a szolgálati viszony alkotja a keresk. segédszemélyzet fogalmát, ugy hogy tehát a keresk. meghatalmazottak rendszerint a keresk. segédszemélyzet alá tartoznak (l. alább 45. §.). Kivételesen azonban a keresk. meghatalmazás, még ha állandóság jellegével bir is, szolgálati viszonynyal nincs kapcsolatban. Lehet, hogy a keresk. meghatalmazott a főnökhöz más, nevezetesen családi viszonyban áll,

---

[8]) V. ö. **C.** 579/85. (D. Uj. f, 13., 144. l.), 1206/89. (D. Uj f. 22., 160. l.)

[9]) Igy nevezi a K. T. is a kereskedőt szemben az ő alkalmazottjaival. V. ö. 37., 41., 42., 43., 45., 46., 49., 50., 51., 53., 54., 57., 58., 59. §§. A keresk. társaságoknál azonban a főnök fogalma némileg módosul. A tulajdonképeni főnök maga a társaság, de mert ez nem bir természetes léttel, a főnöki elnevezés a társaság tagjaira, illetve képviselőire (igazgatóság) alkalmaztatik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

pl. ha a főnök nejét (vagy ha nő: férjét) vagy fiát alkalmazza üzletében;[10]) sőt az is lehetséges, hogy a főnök és a keresk. meghatalmazott közötti függőségi viszonynak semmi egyéb alapja nincs, mint a mely épen a meghatalmazás által keletkezik.

A mennyiben a keresk. meghatalmazottak a segédszemélyzethez tartoznak, ők mint ilyenek egyuttal a K. T. I. rész 6. czime alá esnek, a mely épen a szolgálati viszonyt szabályozza. Valamint azonban a bár állandó keresk. meghatalmazás nem szükségképen foglalja magában a szolgálati viszonyt, ugy megforditva a szolgálati viszony sem foglalja magában okvetlenül a meghatalmazási viszonyt, azaz: a keresk. segédszemélyzet sem esik szükségképen a keresk. meghatalmazottak fogalma alá. Valaki a kereskedő szolgálatában állhat s még sem köt jogügyleteket az ő nevében, hanem csak tényleges ügyleteket végez (l. alább 45. §.). A keresk. meghatalmazottak tartozhatnak tehát a segédszemélyzethez és megforditva a segédszemélyzethez tartozók lehetnek keresk. meghatalmazottak, vagy még szabatosabban: egy személyben ugy a meghatalmazotti, mint a segédi minőség egyesülhet. De sem a meghatalmazotti minőségből a segédi minőség, sem a segédi minőségből a meghatalmazotti minőség nem következik. A két minőség akkor is szétválasztandó, ha mint rendesen egy és ugyanazon személyben találkozik.[11])

[10]) A családi viszonyban levők azonban szolgálati viszonyban is állhatnak. Pl. a kereskedő fia lehet az ő üzletében épugy állandó fizetés mellett alkalmazva, mint az idegen. V. ö. Csődt. 60. §. 1. pont. Férj mint czégvezető oly betéti társaság üzletében, melynek a felesége beltagja: C. 1339/902. (D. III. f. 23., 307. l.)

[11]) A viszony a K. T. I. rész 5. és 6. czime között tehát nem az, mintha az egyikben egészen más személyekről volna szó mint a másikban, ugy hogy valaki csak az 5. vagy csak a 6. czim határozatai alá eshetnék; ellenkezőleg, egy és ugyanazon személy mindkét czim alá eshetik, ha t. i. ugy a meghatalmazotti, mint a segédi minőséget képviseli. A K. T. berendezése nem, mint azt első tekintetre gondolni lehetne, a személyek, hanem azok minőségének különbségén alapul. A két czim egymást kizáró természettel csak annyiban bir, a mennyiben egy személy csupán az egyik minőséget képviseli. A K. T. berendezésének ezen értelme az előmunkálatokból eléggé kitünik. Igy nevezetesen a *Tervezet* 60. czikke a német K. T. 58. czikke nyomán egyenesen kimondotta, hogy »ha a kereskedősegéd főnöke által ennek üzlete körében jogügyletekre felhatalmaztatik, a keresk. meghatalmazottakra vonatkozó szabályok nyernek alkalmazást«, a mi által implicite ki volt fejezve, hogy a keresk. meghatalmazott egyuttal segéd is lehet, vagyis szolgálati viszonyban állhat. Ezt a rendelkezést az *Értekezlet*

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

36. §.

A tulajdonképeni kereskedelmi meghatalmazottak.

I. A K. T. a tulajdonképeni keresk. meghatalmazottaknak több faját különbözteti meg:

1. A legelőkelőbb és legtágabb hatáskörrel biró keresk. meghatalmazott az u. n. czégvezető *(procurista)*. Ezt a K. T. a többi keresk. meghatalmazottakkal szemben annyira kiemeli, hogy a keresk. meghatalmazott kifejezése alá sem foglalja, hanem rendesen külön emliti,[1]) ugy hogy ha egyedül keresk. meghatalmazottakról szól, ezek alatt a czégvezetőt nem szokta érteni.

2. A czégvezető után következnek az oly keresk. meghatalmazottak, a kik kevésbbé fontos állást foglalnak el, s a czégvezető hatáskörénél kisebb terjedelmü hatáskörrel birnak. Ezeket a K. T. közelebbi jelző nélkül röviden keresk. meghatalmazottaknak nevezi. A K. T. tehát a keresk. meghatalmazott kifejezését önválasztotta műértelemben a kereskedő üzleti személyzetéhez tartozó mindazon keresk. meghatalmazottak megjelölésére használja, a kik a czégvezető fogalma alá nem esnek.[2]) Ebben

---

törülte ugyan, de csak azért, mert annak a K. T. 46. §-ában foglalt első részét az 5. czimbe vette fel s ennek folytán fölöslegesnek találta. Még jobban győződhetünk meg az előadott értelmezés helyességéről, ha az e részben azonos német K. T. magyarázóit olvassuk. L. különösen *Hahn* id. m. I. 154. s k. l., a hol ki van mutatva, hogy a német K. T. alapját képezett porosz tervezet csakugyan azon az alapon állt, hogy a meghatalmazottak és segédek különböző személyek, hogy azonban a törvény rendszere épen ellenkező. V. ö. **S.** is 20,450/77. (D. 19., 61. l.) és számos esetet a birói gyakorlatban, a melyekben meghatalmazottakra a segédszemélyzetre vonatkozó határozatok alkalmaztattak (l. alább 45., 46. §§.). Annyi azonban mégis áll, hogy a K. T. nem egészen következetes. Igy a már id. 46. §. kijelentése ugy hangzik, mintha segéd és meghatalmazott mindig különböző személy volna, e mellett helyesebben állana a 6. czimben, a hol eredetileg is állt. Hasonlóképen nem puszta minőségi, hanem személyi megkülönböztetésre vall a K. T. 53. §-a, mely a versenytilalmat először a czégvezetőkre és keresk. meghatalmazottakra és aztán még külön a segédekre nézve mondja ki.

[1]) Igy már az 5. czim feliratában. L. még K. T. 49—53. §§.

[2]) A keresk. meghatalmazott kifejezése tehát három fokozatban használtatik: 1. tágabb értelemben minden oly meghatalmazott megjelölésére, a ki a keresk. jog szabályai alá esik; 2. szükebb értelemben a tulajdonképeni keresk. meghatalmazottak; 3. legszükebb vagy műértelemben az oly tulajdonképeni értelemben vett keresk. meghatalmazottak megjelölésére, a kik nem czégvezetők.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az értelemben fogjuk ennélfogva mi is a keresk. meghatalmazott kifejezését használni, ha annak tágabb jelentőségét határozottan ki nem emeljük.

3. A műértelemben vett keresk. meghatalmazottak ismét többfélék. Különbség van közöttük a hatáskör terjedelmére nézve s ebből a szempontból *általános* és *különös* keresk. meghatalmazottakat kell megkülönböztetni. Különbség van továbbá a szerint, a mint a keresk. meghatalmazott a telep helyén, nevezetesen az üzlethelyiségben magában, vagy pedig a telep helyén kivül, helyről-helyre utazva, jár el. Utóbbi esetben a keresk. meghatalmazott *kereskedői utazónak* neveztetik.

4. A K. T. ugy a czégvezető, mint a keresk. meghatalmazottak hatáskörét maga állapitja meg,[3]) mi mellett feltételeztetik, hogy az illetők mint czégvezetők vagy keresk. meghatalmazottak valósággal kirendeltettek. Azonban a K. T. némely személyeknek nemcsak hatáskörét állapitja meg, hanem vélelmet is állit fel arra nézve, hogy azok általában a kereskedő meghatalmazottjai. Ezek *vélelmezett* keresk. meghatalmazottaknak nevezhetők.

II. A keresk. meghatalmazottak ezen különböző fajairól, melyek a czégvezetőtől eltekintve minden kereskedőnél egyaránt fordulhatnak elő,[4]) a következőkben részletesen fogunk szólani. Megelőzőleg azonban ki kell még emelnünk, hogy a keresk. meghatalmazottak a kereskedői világban a legkülönbözőbb elnevezések alatt fordulnak elő. Ezek az elnevezések gyakran az illetőknek adott hatáskörről vannak véve, ugy hogy tehát azonnal tudni lehet, milyen természetü keresk. meghatalmazottal van dolgunk? [5])

---

[3]) Részint parancsoló *(absolut)*, részint csak szerződéspótló *(dispositiv, praesumtiv)* módon. Előbbi a czégvezetőnél, utóbbi a keresk. meghatalmazottnál. E törvényes hatáskör első sorban ugyan csak harmadik szerződő felek irányában van megállapitva, de a meghatalmazott és a főnök közötti viszonyban is felveendő, ha ellenkező megállapodás nem történt.

[4]) Igy nevezetesen a kiskereskedőknél, az állami vállalatoknál és a keresk. társaságoknál. Ellenben czégvezetővel, mint tudjuk, sem a kiskereskedők, sem az állami vállalatok nem birhatnak (l. fentebb 16., 17. §§.). Nem rendelhetnek ki továbbá czégvezetőt az 1898 XXIII. tcz. alá eső szövetkezetek. L. alább 113. *b)* §. Más szövetkezetekre nézve ugyanaz áll, mint a részvénytársaságoknál. L. alább 95., 110. §§.

[5]) Pl. ilyen elnevezések: üzletvezető, pénztárnok, tőzsdedisponens, a ki tőzsdei ügyletek kötésére van felhatalmazva, elárusitó, a ki az üzethelyiségben a szokott eladásokat teljesiti stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Sok esetben azonban az elnevezésből a hatáskör nem tünik ki, tehát külön vizsgálandó; sőt esetleg bizonyos elnevezésből azt sem lehet kivenni, vajjon az illető egyáltalában keresk. meghatalmazott-e? Ez áll különösen az ügynök *(Agent)* elnevezéséről,[6]) melylyel mindenféle egyének élnek, a kik részint állandó telepen, részint helyről-helyre utazva (utazó ügynökök) mások részére keresk. ügyletekkel foglalkoznak. Lehetnek tehát nemcsak meghatalmazottak, hanem puszta alkuszok is, a kik ügyleteket csak közvetitenek, de azok megkötésére nincsenek feljogositva.[7]) Kivételesen oly személyek is ügynököknek neveztetnek, a kik mint bizományosok járnak el.[8]) Az ügynökök e mellett lényegesen különbözők a szerint, a mint valamely kereskedő segédszemélyzetéhez tartoznak s mint ilyenek kizárólag főnökük számára dolgoznak, vagy pedig önálló kereskedők, a kik egy vagy több kereskedőházat képviselnek, vagy általában a közönségnek szolgálatára állanak.[9]) A tulajdonképeni keresk. meghatalmazottakra vonatkozó szabályok alá természetesen csak az előbbiek és csak akkor esnek, ha valóban jogügyletek megkötésére fel vannak hatalmazva. Az önálló ügynökök ellenben, a mennyiben egészen mint alkuszok vagy bizományosok nem szerepelnek, külön jogállást foglalnak el, melyre nézve a K. T. közelebbről nem intézkedvén, a netalán létező keresk. szokás és az általános magánjog irányadó. Ezek szerint itélendő meg tehát, vajjon kifejezett nyilatkozat hiányában felvehető-e, hogy az ügynök jogi cselekményekre fel van-e hatalmazva és minőkre;[10]) továbbá milyen

---

[6]) Hasonló áll az ügynökség és képviselő elnevezéséről. A külföldi részvénytársaságok és szövetkezetek belföldi fióktelepeinek vagy ügynökségeinek képviselői azonban mindenesetre a társaság meghatalmazottjai, mert csak ezen feltétel alatt jegyeztetik be a fióktelep vagy ügynökség. V. ö. K. T. 211. §. és alább 100. §.

[7]) Igy különösen a tőzsdeügynökök, a kik az 1897. aug. 1-én életbelépett uj szabályzatban alkuszoknak neveztetnek is. V. ö. alább 205. §.

[8]) Ilyeneknek az ügynökök akkor is tekintendők, ha megbizójukat az ügylet megkötésekor meg nem nevezték. V. ö. **C.** 1327/96. (D. III. f. 7., 52. l.)

[9]) V. ö. **S.** 2138/79. (D. 24., 50. l.) Utóbbiakra nézve példa: **C.** 614/92. (D. Uj f. 32., 150. l.)

[10]) Oly keresk. szokás, mely szerint az ügynök a megbizása tárgyát képező ügyletekre nézve általában meghatalmazott lenne, nem létezik; ennek folytán az ügynök magában véve csak alkusznak tekinthető. **L. I.** 715/79. (D. 24., 109 l.) Következésképen nem tekinthető feljogositottnak külön

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a viszony az ügynök és megbizója között: minő szolgálatokra van az ügynök kötelezve s mit követelhet azoknak fejében? [11])

Különösen nagy szerepet játszanak a gyakorlati életben a biztositási ügynökök, a kik a biztositó társaságok által a biztositási ügyletek megkötésénél és teljesitésénél alkalmaztatnak. Ezeknek közelebbi jellegéről és hatásköréről a biztositási ügyletnél fogunk szólani (l. alább 190. §.).

---

meghatalmazás nélkül az általa közvetitett ügyletek után járó vételár felvételére (v. ö. K. T. 534. §.): **C.** 4270/84., 6117/84. (M. IV. 43. l.), 609/85. (D. Uj f. 13., 227. l.), 194/89. (U. o. 24., 102. l.), ellenk. 1777/94. (P. T. 32., 89. i.); bár a felhatalmazásnak nem kell kifejezettnek lenni, igy felvehető már azon az alapon, hogy az ügynök már előzőleg is vette fel a vételár egyes részleteit s az eladó ellenkező utasitást nem adott: **C.** 711/97. (D. III. f. 10., 25. l.) Az ügynöknél tett megrendelés esetén sem lehet az árut nála kifogásolni és rendelkezésre bocsátani, hacsak a vétel megkötésére nem volt felhatalmazva: **C.** 92/82. (D. Uj f. 1., 263. l.), 575/87. (U. o. 18., 315. l.), 164/89. (U. o. 23., 215. l.) Az áru megrendelésére s a megrendelés elfogadására feljogositott ügynök azonban felhatalmazottnak tekintendő a megrendélés közelebbi feltételei iránt is megállapodni, illetve a megbizó az ügyletet csak azon feltételek szerint érvényesitheti, a melyek a megrendelő és az ügynök között megállapittattak: **C.** 1068/89. (J. Sz. 3., 340. l.), 579/91. (U. o. 6., 213. l.), 657/95. (P. T. 33., 198. l.), 655/96. (U. o. 199. l.), id. 1327/96., 402/97. (D. III. f. 8., 202. l.) Jogositva van a megrendelés visszavonását is elfogadni, mig csak a főnököt a megrendelésről nem értesitette: **C.** 1736/96. (D. III. f. 7., 253. l.) Tőzsdebirósági kikötés is érvényes részéről, ha a megbizó az ezt magában foglaló nyomtatott kötjegyürlapokat bocsátott rendelkezésére: **B. T.** 1287/96. (D. III. f. 7., 348. l.) — Az ügynökök jogi állásának törvényhozási szabályozása régóta közóhajt képez. Az uj német K. T. már tartalmaz is megfelelő intézkedéseket az I. könyv 7. fejezetében (84—92. §§.). Nálunk a magyar jogászegylet foglalkozott a kérdéssel. V. ö. Jogászegyl. ért. XIV. köt. 8. füzet (Balogh Arnold).

[11]) Az ügynök és megbizója közötti szerződés ügynöki szerződésnek neveztetik, mely jogilag a munkabéri szerződés fogalma alá esik, s ha a megbizó kereskedő, kétoldalu, különben egyoldalu keresk. ügyletet képez. Külön kikötés nélkül is azonban az ügynök a rendes kereskedő gondosságával köteles eljárni (K. T. 271. §.), különösen hitelezésnél az adós hitelképességét vizsgálni; kezesnek azonban csak akkor tekinthető, ha a jótállást *(del credere)* elvállalta. Viszont az ügynök kikötés nélkül is követelhet a szokásnak megfelelő dijat, provisiót. (K. T. 284. §.) Rendesen a viszontszolgáltatás csak ilyenben áll. De lehet állandó fizetés is, esetleg mint biztositott dijminimum. A jótállásért külön dij számitható, épugy mint a bizománynál; hasonlóképen megtéritendő, mit az ügynök az ügyletre készpénzben kiadott, vagy arra szükségkép vagy hasznosan forditott. (K. T. 377. §.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

37. §.

I. A czégvezető.

I. Czégvezető az, ki a keresk. üzlet tulajdonosától (főnökétől) egyenesen czégvezetési meghatalmazást nyer, vagy határozottan czégvezetőnek nyilvánittatik, vagy végre arra hatalmaztatik fel, hogy a főnök czégjét »*per procura*« jegyezhesse. [**K. T. 37. §.**] [1]) A törvénynek ezen kizárólag a kirendelés módján alapuló fogalommeghatározásából [2]) nem lehet ugyan kivenni azt, hogy a czégvezető minő jogállást foglal el? Ezt csak a czégvezető hatásköréből lehet felismerni. De már magából abból a körülményből, hogy czégvezetőt, ellentétben más keresk. meghatalmazottakkal, csak az üzlet főnöke rendelhet; [3]) hogy továbbá a czégvezető kirendelésének módja a törvény által szigoruan és ugy van megállapitva, hogy a fogalommeghatározásban foglalt három kirendelési módtól eltérően czégvezetőt rendelni nem lehet,[4])

---

[1]) A czégvezető *(procurista)* intézménye, miként azt a német és magyar K. T. meghonositotta, azelőtt ismeretlen volt s más külföldi törvényhozásokban sem található. A kifejezés létezett ugyan, de nem jelentett korlátozhatlan hatáskörrel biró meghatalmazottat. Ez áll különösen az 1840. évi XVI. tczikkben emlitett »czimvezető«-ről. V. ö. ennek 49. és 51. §§-ait.

[2]) A német K. T. megfelelő 41. czikkének fogalommeghatározása nem szoritkozik erre, hanem felveszi azt is, hogy a czégvezető a keresk. üzlet folytatásával van megbizva. De ezzel ellenmondásba jut, midőn később a czégvezető hatáskörét az üzlet körén kivül eső ügyletekre is feljogositja. Ennyiben a mi törvényünk fogalommeghatározása jobb, bár tartalmi hiányánál fogva mindenesetre sajátságos. Az uj német K. T. a definitiót egészen mellőzi.

[3]) Ha a főnök kiskoru vagy gondnokság alatt áll, a czégvezetőt az atya, illetve gyám vagy gondnok rendeli, de szükséges a gyámhatóság beleegyezése. V. ö. 1877 XX. tcz. 20. és 133. §§. A házastárs házastársát csak közjegyzői okirattal rendelheti ki czégvezetőnek: **B. T.** 909/900. (D. III. f. 17., 327. l.) Hogy ki rendelhet czégvezetőt jogi személyeknél? azoknak szervezetétől függ: a közkereseti és betéti társaságnál l. alább 56., 60., 71., 72. §., a részvénytársaságnál 95. §.

[4]) V. ö. **C.** 184/88. (D. Uj f. 21., 141. l.) Nem jelent czégvezetői felhatalmazást különösen az üzletvezetésre adott meghatalmazás: **C.** 322/87. (D. Uj f. 17., 276. l.) Az azonban nem szükséges, hogy a czégvezetői meghatalmazás irásban adassék; adható szóval is: **C.** 494/90. (M. Jg. D. 7., 41. l.); sőt kifejezettnek sem kell lennie, hanem lehet hallgatólagos is, pl. a főnök türi, hogy valaki mint czégvezető jár el: **C.** 1007/87. (J. 87.,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

holott más keresk. meghatalmazottak kirendelése tetszés szerinti módon történhetik: kitünik, hogy a czégvezető sokkal kiválóbb állást foglal el, mint más keresk. meghatalmazottak. E kiválóbb állás s ennek megfelelőleg a czégvezetői aláirás nagy jelentősége magyarázza meg egyuttal azt is, hogy a czégvezető a keresk. czégjegyzékbe ugy a fő-, mint a fióktelep törvényszékénél 500 forintig terjedhető és hivatalból alkalmazandó pénzbirság terhe alatt bejegyeztetendő s hogy a czégvezető a czéget ugyanott személyesen aláirni, vagy czégjegyzését hitelesitett alakban benyujtani tartozik. [**K. T. 41. §.**][5]) Maga a czégvezetési jogosultság azonban a bejegyzéstől független.[6]) Hasonlóképen bejegyzés tárgya a czégvezetési meghatalmazás megszünése,[7]) mi ha elmulasztatik, a főnök e tényt egy harmadik ellenében csak annyiban érvényesitheti, a mennyiben igazolni képes, hogy utóbbi előtt a czégvezetés megszünése az ügylet megkötésekor ismeretes volt. [**K. T. 42. §.**][8])

Hogy kik rendelhetők ki czégvezetőkül? az a meghatalmazottakra általában vonatkozó szabályok szerint itélendő meg (l. alább 41. §.).[9]) Kirendelhető pedig ugy egy, mint több czégvezető. Utóbbi esetben a czégvezetők vagy olyképen rendelhetők, hogy mindegyik külön-külön önállóan van jogositva a czéget jegyezni; vagy olyképen, hogy a czégvezetők csak együttesen jegyezhetik a czéget, azaz a czégvezetők csak közös egyetértéssel járhatnak el, s az egyes czégvezető cselekvénye joghatálylyal nem bir (e g y ü t t e s c z é g v e z e t é s, *Collectiv-Procura:* K. T. id. 37. §. 2. bek.).[10]) Ez olyformán is lehetséges, hogy a czégvezető

42. l.) E részben tehát a czégvezető és a többi keresk. meghatalmazott közt nincs különbség. Ellenk. u j n é m e t K. T. 48. §., mely a czégvezető kifejezett kirendelését követeli.

[5]) A bejelentés a főnök által személyesen vagy hitelesitett alakban kell hogy történjék. Ha nem a főnök által vagy az ő felhatalmazásából történik, a bejegyzés érvénytelen s a főnök az ily módon bejegyzett czégvezető eljárásából nem lesz kötelezve. V. ö. **C.** fentebb 23. §. 7. j.

[6]) **C.** 1007/87. (J. 87., 42. l.) Még a főnöknek sem kell bejegyezve lennie. V. ö. fentebb 28. §. 6. j.

[7]) Ezt maga a czégvezető is bejegyeztetheti: **B. T.** 6464/91. (Ü. L. 92., 5. sz.)

[8]) Ugyanaz áll, mint ha a czég megváltozása, megszünése vagy a czégbirtokos változása nem jegyeztetik be. V. ö. K. T. 19. §. és fentebb 28. §.

[9]) Nő is lehet czégvezető: **C.** 996/93. (D. Uj. f. 36., 334. l.)

[10]) Az azonban lehetséges, hogy a czégvezetők valamit közösen elha-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nem egy másik czégvezetővel, hanem oly minőségü képviselővel köteles együttesen eljárni, a kinek meghatalmazása a czégvezetési hatáskört magában foglalja.[11]) Mindenesetre szükséges azonban, hogy az együttesség határozottan kifejeztessék és a czégjegyzékben is kitüntettessék, ellenkezőleg külön-külön czégvezetési jogosultság vélelmeztetik.[12])

II. A mi a czégvezető **hatáskörét** illeti, ez mindenekelőtt az akaratnyilvánitás alakjára vonatkozik s e részben abban áll, hogy a czégvezető a főnök czégét »*per procura*« jegyezheti.[13]) A czégjegyzésnek olyképen kell történnie, hogy a czégvezető a czéghez saját nevét a czégvezetésre vonatkozó toldással csatolja, együttes czégvezetésnél mindegyik czégvezető lévén köteles az érintett toldással ellátott czégjegyzéshez saját nevét hozzácsatolni. [**K. T. 40. §.**][14]) Ez azonban nem jogszabály, ugy hogy, ha a czégvezető a czéget más alakban jegyezné is, a főnök mégis kötelezve lesz; sőt a czégvezető a főnököt akkor is kötelezi, ha czégaláirást egyáltalában nem alkalmaz.[15])

---

tároznak s a foganatositást egyik czégvezetőre bizzák. Az sem szükséges, hogy a közös elhatározás egyszerre és egyformán történjék. Történhetik pl. ugy, hogy az egyik czégvezető a másik czégvezető által kötött ügylethez utólagosan hozzájárul, sőt a közös elhatározás megvan akkor is, ha az egyik czégvezető a másik czégvezető jelenlétében teszi a nyilatkozatot s utóbbi ellen nem mondva, hallgatag járul hozzá. V. ö. **C.** 1136/85. (P. T. 12., 4. l.) és 579/87. (P. T. 15., 92. l.) a hasonló tekintet alá eső társasági képviselőkre nézve.

[11]) Pl. közkereseti vagy betéti társaság képviselő tagjával, részvénytársaság vagy szövetkezet igazgatójával. A társasági képviselőre nézve azonban ily együttesség nem bir hatálylyal. L. alább 60., 92. §§.

[12]) Ugyanaz áll, mint a közkereseti és betéti társaság képviselőiről a K. T. 65., illetve 126. §§-ai szerint. V. ö. alább 60. §.

[13]) A kifejezés »*per procura*« magában véve ugyan csak annyit jelent, mint »meghatalmazásból«, s ezen tág értelemben a *per procura* melletti czégjegyzés semmi különös jogot nem foglal magában. Azonban a keresk. forgalomban a *per procura* különös műértelemben vétetik más meghatalmazottak hatáskörénél tágabb hatáskörrel biró személy aláirására, mi által a *procurista* kifejezés is különös műértelmet nyer.

[14]) Ha tehát pl. a czég Horváth K. és a czégvezetőt Kiss Jánosnak hivják, akkor utóbbi a czéget következőleg tartozik irni: »Horváth K.« és melléje vagy alája »*per procura*« (röviditve: *p. p.*) »Kiss János«. Ha pedig két együttes czégvezető van: Kiss János és Molnár Ferencz, akkor a czég mellé vagy alá mindkét czégvezető neve s ezek mindegyike elé a *p. p.* irandó.

[15]) V. ö. **C.** 1007/87. (J. 87., 42. l.); 425/90. (P. T. 21., 54. l.) Ez

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Tartalmát tekintve, a czégvezető hatásköre a lehető legtágabb, mely, a keresk. társaságok képviselőitől eltekintve,[16]) teljhatalmu keresk. meghatalmazottnál feltehető; oly széleskörü, hogy a czégvezető a főnököt kereskedői minőségében csaknem teljesen helyettesitheti, miért is egészen találó, ha a czégvezető a főnök második énjének *(alter ego)* neveztetik. E hatáskört a **K. T. 38. §-a** állapitja meg és pedig ugy tevőleges, mint nemleges irányban: ki van mondva, mit foglal magában és mit nem foglal magában a czégvezetői hatáskör, hogy semmi kétség ne merülhessen fel, vajjon a czégvezető valamely cselekvényre jogositva van-e vagy nem?

1. Tevőleges irányban a czégvezetői hatáskör kiterjed:

a) keresk. üzlet folytatásával járó bíróság előtti és bíróságon kivüli minden ügyletre és jogcselekvényre. A törvény nem mondja, hogy a czégvezető a főnök üzletének folytatásával járó ügyletekre van feljogositva, hanem keresk. üzletről általában szól. Ebből következik, hogy a czégvezető oly ügyletekre és jogcselekvényekre is fel van jogositva, melyek a főnök üzletének folytatásához nem tartoznak, azzal okozatos összefüggésben nincsenek, feltéve, hogy azok általában véve valamely keresk. üzlet tárgyai lehetnek. Ennek folytán teljesen fölösleges annak vizsgálata, hogy a főnök üzlete minő természetü s minő ügyletekre terjed ki? Ha a czégvezető oly ügyletet köt is, mely a főnök üzletkörébe egyáltalában nem esik, azzal ellentétes természetü,[17]) a czégvezető arra mégis jogositva van, s a főnök abból kötelezve lesz. A czégvezető csak oly ügyletet nem köthet, mely semminemü keresk.

---

annyival inkább áll, mert hisz a czégvezető szóval, sőt hallgatag is köthet ügyletet a főnök nevében. V. ö. K. T. 49. §. és alább 41. §. Váltó-aláirásoknál azonban okvetlenül a czég irandó, mert ha a czégvezető egyedül saját nevét irja a váltóra, ő lesz kötelezve: a kötelezett félnek magából a váltóból kellvén kiderülnie. V. ö. *Szerző* Váltójog 88. §. A czégjegyzés továbbá mindenesetre aláirást jelent; a czég puszta lenyomata (nedves vagy száraz pecséttel) tehát, ha a czégvezető saját nevét nem irta ki, nem czégjegyzés: **C.** 500/82. (D. Uj f. 3., 190. l.)

[16]) Ezeknek hatásköre azért még tágabb, mert a tulajdonképeni főnök jogi személy lévén, ők szerepelnek láthatólag főnökök gyanánt. A különbség, szemben a czégvezető hatáskörével, abban áll, hogy ők nem csupán keresk. üzlet folytatásával járó ügyleteket köthetnek, s hogy ingatlanok elidegenitésére és terhelésére is jogositvák. V. ö. K. T. 90., 188. §§. és alább 60., 92. §.

[17]) Igy pl., ha a főnöknek vaskereskedése van és a czégvezető gabonát vásárol, a tőzsdén értékpapirokat vesz stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

üzlet folytatásával nem jár.[18]) A czégvezető hatásköre továbbá nemcsak az üzlet minősége, hanem az üzlet nagysága, terjedelme által sincs korlátozva. Következésképen a czégvezető oly ügyletet is köthet, mely a főnök üzletével s az abban rendszerint kötött ügyletekkel semmi arányban nincs.[19])

A mi a bíróság előtti és bíróságon kivüli ügyleteket és jogcselekvényeket közelebbről illeti: a czégvezető fel van jogositva különösen perek vitelére, és pedig ugy felperesi, mint alperesi minőségben,[20]) feltéve, hogy a per keresk. üzlet folytatásából, az üzleti összeköttetésekből ered. Ily perben a czégvezető ügyvédet vallhat, beismerést tehet, egyezségeket köthet, esküt kinálhat, visszakinálhat és elfogadhat, az esküt a főnök helyett letenni azonban nincs jogositva.[21]) A czégvezető továbbá biztositási intézkedéseket és végrehajtásokat foganatosittathat, árveréseket eszközöltethet, czégbejelentéseket tehet[22]) s egyéb, keresk. üzlet folytatásával járó, perenkivüli jogcselekvényeket teljesithet; bíróságon kivül pedig különösen kölcsönöket vehet fel,[23]) hitelezhet, váltói kötelezettségeket vállalhat,[24]) követeléseket elengedhet, fizetési határ-

---

[18]) Vajjon valamely ügylet általában véve keresk. üzlet folytatásával jár-e? a keresk. gyakorlat szerint itélendő meg. Ez áll pl. ajándékozásokról, melyek a segédszemélyzetnek, levélhordóknak vagy a közönségnek tétetnek. Nem tekinthető keresk. üzlet folytatásával járónak az egész üzlet átruházása: **C.** 306/90. (D. Uj f. 27., 249. l.); továbbá a közönséges kezességvállalás: **L. I.** 1053/81. (D. Uj f. 1., 188. l.), 2906/81. (M. IV. 36. l.) és ingyenes adósságátvállalás: **C.** 1378/94. (D. III. f. 2., 133. l.) Mint bankári ügylet, pl. az u. n. *del credere* és a hitelmegbizás (v. ö. alább 121. §.), azonban a kezesség jár keresk. üzlet folytatásával.

[19]) Pl. ha az üzletben előforduló egyes ügyletek összege ezer koronát meg nem halad s a czégvezető százezer koronás ügyletet köt: a főnök kötelezve lesz.

[20]) Ez alapon a főnök ellen inditott kereset neki kézbesithető is és pedig azzal a hatálylyal, hogy a főnököt a perben képviselni köteles. V. ö. **C.** 996/93. (D. Uj f. 36., 334. l.) és 773/94. (U. o. 38., 268. l.)

[21]) Az eskü, mint lelkiismereti dolog, helyettesitést nem tűr. Lehet azonban, hogy az eskü magának a czégvezetőnek itéltetik oda. Igy eltekintve a keresk. könyvek bizonyitó erejének kiegészitésére szolgáló póteskütől (v. ö. fentebb 33. §.), az 1868 : LIV. tcz. 225. §. értelmében.

[22]) A czég kitörlése azonban nem jár keresk. üzlet folytatásával, erre tehát a czégvezető hatásköre nem terjed ki. **B. T.** 2264/79. (D. 28., 257. l.)

[23]) **C.** 425/90. (J. Sz. 3., 617. l.)

[24]) Minden alakban. Tehát akár intézvényezett, akár saját váltó kiállitása által; ugy elfogadmány, mint forgatmány, kezesség, együttaláirás

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

időket engedélyezhet, fizetéseket teljesithet és elfogadhat, váltókat fizetés végett bemutathat stb.

b) A czégvezetői jogositvány minden a köztörvény szerint szükséges különös meghatalmazást pótol. Bármily ügyletet kössön, bármily jogcselekvényt végezzen, mely kereskedelmi üzlet folytatásával jár: a czégvezető nem köteles akár különös, akár általános meghatalmazványt felmutatni. Ő egyszerüen arra hivatkozhatik, hogy ő czégvezető, s harmadik szerződő felek, valamint hatóságok legfelebb azt követelhetik, hogy előttük a czégvezetői minőség igazoltassék.[25])

c) A czégvezetői minőség jogot ad végre kereskedősegédek és meghatalmazottak felvételére és elbocsátására. E tekintetben sincs a czégvezető korlátozásoknak alávetve. Ő oly segédeket és meghatalmazottakat alkalmazhat, a minők a főnök üzletében nem szükségesek,[26]) nemkülönben oly számban és oly szolgálati feltételek mellett, melyek az illető üzlettel semmi arányban nincsenek. A mi nevezetesen a meghatalmazottakat illeti, a czégvezető ugy tulajdonképeni, mint nemtulajdonképeni, általános épugy mint különös keresk. meghatalmazottakat rendelhet. Csak czégvezetőt rendelni, vagy összes jogait másra átruházni nincs jogositva.[27])

2. Nemleges irányban a czégvezetői hatáskör olyképen van megállapitva, hogy az ingatlan javak elidegenitésére és terhelésére nem terjed ki. A czégvezető erre csak akkor van feljogositva, ha külön felhatalmazást nyer [id. §. 2. bek..] [28])

(aval), vagy névbecsülés alakjában. Hogy minő módon ? arra nézve l. *Szerző* Váltójog 88. §.

[25]) Ez akkor is áll, ha valamely ügylethez az általános magánjog (mint pl. az osztr. p. t. 1008. §-a) különös meghatalmazást egyenesen követel. — A czégvezetői igazolás, ha a czégvezető be van jegyezve, hiteles czégjegyzékkivonattal történhetik.

[26]) Ha azonban a czégvezető szükség nélkül alkalmaz meghatalmazottat, ő nemcsak a megválasztásnál elkövetett mulasztásért, hanem a meghatalmazott egész eljárásáért személyesen felelős. V. ö. osztr. p. t. 1010. §.

[27]) Ez már abból következik, hogy czégvezetőt csak a főnök rendelhet, de a K. T. 50. §-ában határozottan ki is van mondva. L. alább 44. §.

[28]) A külön felhatalmazás alatt a K. T. nem érti csak az egyes esetre adott különös felhatalmazást, hanem az elidegenitésre és terhelésre általában adott felhatalmazást, a czégvezetői hatáskörnek ez irányban való kiterjesztését is, és pedig akár mindjárt a czégvezetői jogositvány adásakor, akár később. Ily hatásköri kiterjesztés ugyanazon tekintet alá esik, mint más kiterjesztés. L. alább 33. jegyz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Elidegenités alatt itt különben nemcsak a tulajdon-átruházás, hanem valamely dologi jogról való lemondás is;[29]) terhelés alatt pedig mindennemü idegen dologbeli jog, nevezetesen zálogjog és szolgalom engedélyezése értendő. Ellenben ingatlanokra vonatkozó személyes jogok engedélyezése a terhelés fogalma alá nem esik. A czégvezető tehát jogositva van ingatlanokat haszonbérbe vagy bérbe adni;[30]) hasonlóképen jogositva van a czégvezető ingatlanokat megszerezni, tehermentesiteni, szolgalmat szerezni, haszonbérbe vagy bérbe venni stb.;[31]) mindezt azonban csak az emlitett általános feltétel mellett, t. i. ha az keresk. üzlet folytatásával jár.

III. A K. T. a czégvezető hatáskörét maga állapitván meg, az helyt foglal, mihelyt valaki czégvezetőnek kirendeltetett. A czégvezető kirendelése a főnök akaratától függ ugyan, de a czégvezető hatásköre a főnök akaratától független.

A törvényes hatáskör azonban magában véve még nem jelenti azt, hogy attól eltérésnek helye nincs, hogy azt akár kiterjeszteni, akár megszoritani nem szabadna. Valamint a jogszabályok általában pusztán szerződéspótló *(dispositiv)*, azaz oly természetüek lehetnek, hogy a felek azoktól eltérni jogositvák: ugy a meghatalmazási hatáskört megállapitó jogszabályok természetével sem ellenkezik, hogy a felek eltérőt rendeljenek. Azonban a K. T. abból indulván ki, hogy a czégvezető hatáskörének korlátozása a keresk. forgalom megnehezitését foglalná magában,[32]) de a czégvezető, mint a főnök egész üzleti személyiségét képviselő, meghatalmazott fogalmával is ellenkeznék: csak a czégvezető hatáskörének kiterjesztését engedi meg,[33]) annak korlátozását

---

[29]) A czégvezető tehát magában véve nincs jogositva telekkönyvi törlési engedélyt adni.

[30]) Arra azonban nincs feljogositva, hogy a bérlet telekkönyvi bekebelezését megengedje, mert ha személyes jog a bekebelezés által nem is válik dologi joggá, de mégis a dologi jog hatályát nyeri.

[31]) Mindezen esetekben a czégvezető a telekkönyvi bekebelezést is szorgalmazhatja.

[32]) A közönségnek mindig figyelnie kellene arra, vajjon a czégvezető hatásköre nem lett-e korlátozva? mig a korlátozhatlanság mellett csak arról kell meggyőződnie, vajjon az illető czégvezető-e?

[33]) Kifejezetten ugyan csak az ingatlanok elidegenitésére és terhelésére nézve; de minthogy nem tiltja, megengedettnek tekintendő más irányban is, pl. keresk. üzlet folytatásával nem járó ügyletekre általában. A K. T.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ellenben egyenesen kizárja, ennyiben tehát a czégvezető törvényes hatáskörét feltétlen *(absolut)* hatálylyal ruházza fel. A főnök ugyan saját maga irányában kötelezheti a czégvezetőt arra, hogy csak bizonyos korlátok között járjon el, s a czégvezető a főnök irányában felelősséggel is tartozik, ha e korlátokon túllép,[34]) sőt lehetséges, hogy a czégvezető az üzletvezetésbe egyáltalában be nem folyhat; harmadik személyek irányában azonban a czégvezető jogkörének korlátozása joghatálylyal nem bir. [K. T. 39. §.] A főnök tehát a czégvezető által a korlátozás ellenére kötött ügyletből kötelezve lesz, s ezt még akkor is fel kell venni, ha a harmadik a korlátozásról egyenesen tudomással birt.[35])

Hogy minő a főnök által történt korlátozás? az annak hatálytalanságára nézve közömbös. A czégvezető hatásköre nem korlátozható nevezetesen sem az ügyletek neme, sem az összeg, sem az idő, sem a hely tekintetében. A mi különösen a helyi korlátozást illeti, a czégvezető nem rendelhető hatályosan olyképen, hogy ő csak egyik telep, pl. fióktelep helyén járhat el; sőt a

---

által megállapitott czégvezetői (és hasonlóképen keresk. meghatalmazotti) hatáskör csak a törvényes minimumot képezi. Ha azonban a kereskedő még nagyobb hatáskörrel biró czégvezetőt akar rendelni, ennek mi sem áll utjában, s a czégvezető a kiterjesztett hatáskörre nézve is a czégvezetőkre vonatkozó határozatok alá esik. Az e részbeni jogosultság sem szünik meg tehát pl. a főnök halálával (K. T. 51. §.) s az annak alapján kötött ügyletek hatásai szintén a K. T. 49. §-a szerint itélendők meg. V. ö. *Zsögöd* is Fejezetek kötelmi jogunk köréből I. 16. s k. l., a ki azonban a kiterjesztést csak az ingatlanok elidegenitésére és terhelésére szoritja, más esetekre csak a közönséges külön meghatalmazás szempontját alkalmazza; a mi csak akkor volna helyes, ha maga a K. T. tágabb képviseleti hatáskört egyáltalában el nem ismerne, holott pedig a keresk. társaságok képviselői nincsenek pusztán keresk. üzlet folytatásával járó ügyletekre szoritva s a czégvezető kirendelésénél is kivánatos lehet, hogy e korlát mellőztessék, pl. ha a főnök távol van, vagy nyugalomba vonult.

[34]) E felelősség alapján a főnök a czégvezetőtől kártéritést követelhet, s a mennyiben a czégvezető egyuttal keresk. segéd, a főnök a szolgálati viszonyt egyoldalulag minden felmondás nélkül azonnal felbonthatja. V. ö. alább 46. §. — A mennyiben a czégvezető a főnök tilalma ellenére meghatalmazottakat rendelt volna, ugyanaz áll, mint a szükség nélkül történt kirendelés esetén. V. ö. fentebb 26. j.

[35]) Ez abból következik, hogy a harmadik nem lehet rosszhiszemben, midőn a törvényhez tartja magát. Kivétel csak akkor van, ha a czégvezetővel a főnök megkárositására összejátszik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mennyiben a főnöknek több különböző üzlete volna is s a czégvezető csak az egyikre nézve rendeltetett, ő mégis a többi üzlet körébe tartozó ügyleteket köthet, még akkor is, ha a különböző üzletek különböző czéggel birnak.[36])

Az együttes czégvezetés nem tekinthető a czégvezetési meghatalmazás oly korlátozásának, mely harmadik személyek ellen nem volna hatályos.[37]) A korlátozás itt nem vonatkozik közvetlenül a hatáskörre, hanem a czégvezetők személyére; miért azt akkor is hatályosnak kellene tekinteni, ha a K. T. kifejezetten nem engedné meg.

38. §.

II. A kereskedelmi meghatalmazott.

I. Keresk. meghatalmazott a K. T. által használt műértelemben, mint már érintettük, minden keresk. meghatalmazott, a ki valamely kereskedő üzleti személyzetéhez tartozik, a nélkül, hogy czégvezetési jogosultsággal birna. [**K. T. 43. §.**] Különbség teendő azonban: 1. oly keresk. meghatalmazott között, ki a kereskedő egész üzletének vezetésére van felhatalmazva, s a kit általános keresk. meghatalmazottnak, vagy röviden üzletvezetőnek lehet nevezni;[1]) 2. oly keresk. meghatalmazott között, ki a kereskedő

---

[36]) A czégvezető nem az üzletnek, hanem magának a kereskedőnek képviselője; e mellett a czégvezetői hatáskör nincs az ügyletek bizonyos nemére, illetve concret üzletre korlátozva. Ellenk. uj német K. T. 50. §., ha a telepek különböző czég alatt folytattatnak. Az azonban nálunk is lehetséges, hogy a főnök csak az egyik üzlet czégének jegyzésére szoritja a meghatalmazást. Ez esetben a czégvezető a másik üzlet czégét nem jegyezheti, ily czégjegyzés alatt a főnököt nem kötelezheti.

[37]) V. ö. **C.** 3833/83. (D. Uj f. 5., 77. l.)

[1]) E kifejezés azonban a gyakorlati életben néha tágabb értelemben használtatik, czégvezetői vagy még tágabb hatáskörrel biró személy megjelölésére: üzletvezető igazgató. Ily tágabb értelmü üzletvezető lehet különösen az Ipartörvény által oly esetre követelt üzletvezető, midőn az üzlet kiskoru vagy jogi személy nevében folytattatik. V. ö. fentebb 18. §. Néha meg épen megforditva szükebb hatáskörrel biró meghatalmazott értetik üzletvezető alatt. A kifejezés után tehát nem lehet biztosan menni, s azért a hatáskör megállapitásánál, épugy mint a különös keresk. meghatalmazottaknál, nem az elnevezés, hanem az az állás irányadó, melyet a meghatalmazott a főnök kifejezett vagy hallgatólagos akaratából tényleg elfoglal. V. ö. **C.** 37/900. (D. III. f. 17., 234. l.), 1003/900. (U. o. 19., 210. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

üzleti körében csak bizonyos nemü,[2]) vagy egyes ügyletekre[3]) van felhatalmazva s a kit különös keresk. meghatalmazottnak nevezhetünk. E megkülönböztetés nemcsak a hatáskör különbségét foglalja magában, hanem egyéb tekintetben is fontos; igy nevezetesen arra a kérdésre nézve, vajjon keresk. meghatalmazott köthet-e saját vagy más mint a főnök részére keresk. ügyleteket? (l. alább 43. §.)

A keresk. meghatalmazott kirendelésére nemcsak a főnök, hanem a czégvezető is fel van jogositva.[4]) Történhetik kifejezetten (irásban vagy szóval), vagy hallgatag, hosszabb tartamra, állandóan, vagy csak rövid időre, ideiglenesen.[5]) Bejegyzés a czégjegyzékbe azonban még az általános keresk. meghatalmazottra nézve s még akkor sem foglalhat helyet, ha azt a felek határozottan kivánnák. (v. ö. föntebb 21. §.)

II. Miként a czégvezető, ugy a keresk. meghatalmazott is jogositva van a főnök czégét jegyezni; ezt azonban a czégvezetésre utaló toldás mellőzésével, a meghatalmazási viszonyt kitüntető más megjelöléssel köteles eszközölni. [K. T. 44. §.][6]) De tartalmilag is különbözik a keresk. meghatalmazottnak a törvényben meg-

---

[2]) Bizonyos nemü ügyletek: pl. fizetések felvétele és eszközlése (pénztárnok), tőzsdeügyletek kötése (tőzsdedisponens), áruk eladása, váltók leszámitolása stb. Fióktelep vezetésével megbizott egyén különös, nem általános keresk. meghatalmazott, mert nem az egész üzlet vezetésére van feljogositva.

[3]) Ezek alatt több egyes, egymással összefüggő vagy különböző ügylet, esetleg egy egyetlen meghatározott ügylet is értetik. Némelyek oly esetben, midőn a meghatalmazás egy vagy bár több, de meghatározott, megszámlált ügyletre adatik, már nem a műértelemben vett, hanem a nemtulajdonképeni keresk. meghatalmazott fogalmát látják megalapitva, sőt az utóbbi fogalmat épen csak ezen esetre veszik fel. Azonban a K. T. 289. §-a a meghatalmazásról általában szólván, semmivel sem árulja el azt, hogy csak egyes meghatározott ügyletekre vonatkozó meghatalmazást értett volna; másrészt pedig a K. T. 43. §-ból nem tünik ki, hogy »egyes ügyletek« alatt meghatározott, megszámlált egyes ügyleteket nem értett volna.

[4]) A K. T. 43. §-a ugyan épugy csak a főnököt emliti, mint a czégvezetőre nézve a 37. §. De a 38. §. a czégvezetőt feljogositván keresk. meghatalmazottak és segédek alkalmazására: ebből világos, hogy a 43. §-ban a főnök alatt a czégvezető is értendő.

[5]) Pl. ha valaki vásár idejére alkalmaztatik, vagy a próbaidő alatt, az Ipart. 88. §-a értelmében. V. ö. alább 46. §.

[6]) Szokásos e szó »*per*« (röviditve *p.*), mely a meghatalmazott neve vagy a czég elé iratik: pl. *per* Lakatos E., Kovács Károly, vagy Lakatos E. *per* Kovács Károly. Azonban a fentebbi szabály époly kevéssé jogszabály, mint a megfelelő szabály a czégvezetőnél.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

állapitott hatásköre a czégvezető hatáskörétől. Egyrészt szükebb és pedig nemcsak a különös, hanem az általános meghatalmazotté is; másrészt pedig a főnök által tetszés szerint korlátozható. A keresk. meghatalmazott törvényes hatásköre tehát nem feltétlen *(absolut)*, hanem csak szerződéspótló *(dispositiv)* természetü, azaz csak annyiban foglal helyet, a mennyiben azt a főnök eltérően, akár tágabb, akár szükebb módon, nem állapitotta meg, a mennyiben az a főnök vélelmezett akaratának megfelel.[7])

A K. T. a keresk. meghatalmazott hatáskörét, épugy mint a czégvezetőét, szintén tevőleges és nemleges irányban állapitja meg.

1. Tevőleges irányban kiterjed: *a)* az általános keresk. meghatalmazott hatásköre mindazon ügyletekre, melyek az oly keresk. üzlet folytatásával rendszerint járnak, minőnek élén áll; *b)* a különös keresk. meghatalmazott jogköre pedig mindazon jogcselekvényekre, melyeket az olynemü ügyletek rendszerint szükségessé tesznek, minőkre fel van hatalmazva [id. 43. §. 1. bek.]. Az általános keresk. meghatalmazott tehát csak oly ügyletet köthet, mely a hasonló természetü és terjedelmü üzlet körében szokásos,[8]) nem köthet oly ügyletet, mely a főnök üzletkörén egészen kivül esik, a mint azt a czégvezető teheti. A különös keresk. meghatalmazott jogköre pedig csak oly jogcselekvényekre terjed ki, melyek az ő szükebb ügykörével összefüggésben vannak, annak természetes folyományai.[9]) Vajjon azonban valamely ügylet az illető üzletben, valamely jogcselekvény a concrét ügykörben már más alkalommal előfordult-e? vajjon a kérdéses ügylet, illetve jogcselekvény a főnök belső szándékának megfelel-e? az nem jön tekintetbe. Mérvadó a mi a keresk. forgalomban általában, nem

---

[7]) A K. T. ezt kifejezetten nem mondja ki ugyan, de következik abból, hogy a hatáskör korlátozását a czégvezetőnél (és hasonlag a keresk. társaságok képviselőinél) határozottan tiltja, a keresk. meghatalmazottnál ellenben nem.

[8]) Ezt a főnökkel szemben a harmadik tartozik bizonyitani. **C.** 1063/90. (J. Sz. 4., 776. l.) A részvénytársaság ügyvezető igazgatójának (a ki nem tagja az igazgatóságnak) a jogköre külön meghatalmazás nélkül csak azokra az ügyletekre terjed ki, a melyek a társaság rendes naponkénti ügyvitelével járnak, és azon cselekményekre, a melyeket az ilyen ügyletek szükségessé tesznek. **C.** 554/99. (D. III. f. 16., 143. l.)

[9]) Pl. pénztárnok csak fizetéseket teljesithet és fogadhat el, ellenben adásvételeket kötni, megrendeléseket tenni stb. nincs feljogositva. **K. V. T.** 225/900. (D. III. f. 19., 68. l.): vasuton érkezett árukat nem vehet át.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a mi az illető üzletben szokásos.[10]) A keresk. meghatalmazott a főnök által felelősségre vonható ugyan, ha a concrét üzlet vagy ügykör határain tulmegy; harmadik személyek ellenében azonban az eltérés az eddigi gyakorlattól csakis olyképen érvényesithető, mint a keresk. meghatalmazott hatáskörének kifejezett korlátozása.

2. Nemleges irányban a K. T. a keresk. meghatalmazott hatáskörét ugy határozza meg, hogy az váltói kötelezettségek elvállalására,[11]) kölcsönök felvételére[12]) és perek vitelére[13]) nem ter-

---

[10]) Pl. bizonyos banküzletben nem foglalkoznak váltóleszámitolással; minthogy azonban a váltóleszámitolás rendszerint a banküzlet tárgya, harmadik személyek teljes joggal feltételezhetik, hogy a banküzlet meghatalmazottja leszámitolásra fel van jogositva. Hasonló példák a birói gyakorlatból: **C.** 868/84. (D. Uj f. 11., 176. l.): zsákok vétele zsákkölcsönző üzletben; 68/85. (M. IV. 59. l.), 835/87. (D. Uj f. 19., 262. l.), 376/89. (P. T. 19., 84. l.), 1010/90. (P. T. 21., 25. l.), 1340/90. (P. T. 21., 163. l.), 251/96. (D. III. f. 7., 156. l.): áruknak hitelben való vásárlása; 1840/94. (D. Uj f. 38., 357. l.), 788/94. (U. o. 40., 90. l.): áruk megrendelése üzletvezető által; 602/94. (D. III. f. 1., 96. l.): rum megrendelése bor- és cognac-üzletben; 1099/88. (D. Uj f. 20., 100. l.): künnlevő követeléseknek az üzleten kivül való felvétele; 1206/88. (D. Uj f. 22., 160. l.): áruk átvétele; **C.** 1254/91. (J. Sz. 6., 451. l.): árleengedés üzletvezető által. Ellenben nem tekintetett feljogositva a meghatalmazott áruknak hitelre való eladására: **L. I.** 747/81. (D. Uj f. 1., 89. l.), **C.** 205/91. (P. T. 23., 13. sz.), kivévén, ha ez a keresk. forgalomban szokásos, pl. utazónál: **C.** 222/97. (Jogt. K. 97., 40. sz.); továbbá kezességvállalásra: **C.** 500/82. (D. Uj f. 3., 190. l.), 986/82. (U. o. 4., 133. l.) és egyezségek kötésére, midőn a meghatalmazás csak az áru átvételére szól: **C.** 214/90. (P. T. 21., 26. l.); ellenérték nélküli joglemondásra: **C.** 598/902. (D. III. f. 24., 126. l.); ipartelep áthelyezésére s e czélból helyiségek kibérlésére: **C.** 235/903 (Jogt K. 1903. mell. 297. l.)

[11]) Váltói jogok szerzésére vagy oly váltói nyilatkozatok tételére, melyekből kötelezettség nem származik, a keresk. meghatalmazott fel van jogositva; pl. meghatalmazási hátirat kiállitására, kötelezettség nélküli forgatásra. — A váltóval egyenlő tekintet alá esik a keresk. utalvány és kötelezőjegy, melyeket a K. T. a váltóval nagyrészben azonositott. V. ö. **C.** 269/97. (D. III. f. 10., 92. l.)

[12]) Kölcsönök adására sincs a keresk. meghatalmazott feljogositva, mert a banküzletektől és hasonlóktól eltekintve, ez az üzlet folytatásával rendszerint nem jár.

[13]) Ez magában foglalja a perbeli (ügyvédi) meghatalmazást is. Ellenben tőzsdebiróság kikötése, a mely az ügylet kiegészitő része, nincs kizárva: **C.** 803/93. (D. Uj f. 36., 234. l.), 129/96. (D. III. f. 5., 44. l.), 359/97. (D. III. f. 9.. 132. l.) Ellenk. **B. T.** 3163/95. (Ü. L. 95., 47. sz.): mert ez oly ügyletekkel rendszerint nem jár. Hasonlóképen kiterjed a meghatalmazás

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

jed ki. Ezekre a keresk. meghatalmazott csak akkor van feljogositva, ha a főnöktől különös felhatalmazást nyer, holott azon ügyletekhez, melyekre törvényes hatásköre kiterjed, különös meghatalmazásra nincs szüksége. [K. T. id. 43. §. 2. bek.] [14]) Vajjon a keresk. meghatalmazott jogköre kiterjed-e ingatlanok elidegenitésére és terhelésére? az iránt a K. T. kifejezetten nem rendelkezik. Minthogy azonban erre a czégvezető sincs jogositva, fel kell tételezni, hogy a törvény a keresk. meghatalmazottat ily ügyletek kötésére még kevésbbé akarta feljogositani.[15]) Hasonlóképen nem tekinthető feljogositottnak a keresk. meghatalmazott kereskedősegédek és meghatalmazottak felvételére és elbocsátására.[16])

III. Mondottuk, hogy a keresk. meghatalmazott törvényes hatásköre csak vélelmezett hatáskör, melyet a főnök szabadon korlátozhat. E korlátozásnak azonban a harmadik személyekkel való viszonyban csak ugy van hatálya, ha az nemcsak a meghatalmazott irányában, hanem egyuttal kifelé, ugyancsak harmadik személyek irányában felismerhetőleg történt. A szerződő feleknek tudomással kell birniok a korlátozásról, vagy legalább abban a helyzetben kell lenniök, hogy kellő figyelem mellett a korlátozásról tudomást vehessenek.[17]) Ez fenforog, ha a főnök a concret szerződő felet a korlátozásról külön értesitette,[18]) vagy a korlátozást oly módon tette közzé, hogy az mindenkinek, a ki üzletével

---

perenkivüli eljárásra tartozó ügyekre, feltéve, hogy azok az üzlettel, illetve a szükebb ügykörrel összefüggésben állanak. Pl. a zálogból való kielégitésre a K. T. 305. §. értelmében.

[14]) Azaz elég, ha a keresk. meghatalmazott ezen minőségére hivatkozik. Ellenben ha a törvényes hatáskörbe nem eső ügyletről van szó, erre nézve a meghatalmazás (akár *in concreto*, akár az ilynemü ügyletekre általában) külön igazolandó. **C.** 1199/90. (M. IV. 44. l.), 1063/90. (J. Sz. 4., 776. l.) Egyebekben a kiterjesztett hatáskörre nézve is a keresk. meghatalmazottakra vonatkozó szabályok nyernek alkalmazást. Ugyanaz áll, mint a czégvezetőnél.

[15]) V. ö. most kifejezetten is u j n é m e t K. T. 54. §-a.

[16]) Az azonban lehetséges, hogy a keresk. meghatalmazott a hatáskörébe eső egyes ügyleteknél helyettesitteti magát. L. alább 44. §.

[17]) **C.** 835/87. (D. Uj f. 19., 262. l.), 1206/89. (U. o. 22., 160. l), 1840/94. (U. o. 38., 357. l.), 251/96. (D. III. f. 7., 156. l.), 402/97. (U. o. 8., 202. l.)

[18]) Szóval vagy irásban. Körözvények: v. ö. **C.** id. 835/87. Az értesités megérkezésének veszélyét azonban a főnök viseli.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

összeköttetésbe lép, könnyen felismerhető legyen.[19]) A korlátozásnak ily nyilvánitása nélkül a harmadik szerződő fél megbizhatik magának a meghatalmazottnak nyilatkozatában, s ha ebből, vagy a meghatalmazványból, a korlátozás ki nem tünik, ő a törvényes hatáskörhöz tarthatja magát s a főnök kötelezve lesz, daczára hogy a meghatalmazott hatáskörét tényleg korlátozta s a meghatalmazott a korlátozás határain tullépett.[20]) A főnöknél vagy másoknál egyenesen tudakozódni a harmadik szerződő fél nem tartozik.[21]) Kivétel legfelebb oly esetben van, midőn a meghatalmazott megbizhatósága vagy a meghatalmazvány tartalmának hitelessége ellen gyanuokok merülnek fel.[22]) De ezeknek létezését, valamint azt, hogy a harmadik szerződő fél a korlátozásról tudomással birt vagy birhatott, a főnök tartozik bizonyitani.[23])

39. §.

III. A kereskedői utazó.

I. A K. T. a kereskedői utazó alatt a telep helyén kivül ügyletekkel megbizott oly személyt ért, a ki a müértelemben vett keresk. meghatalmazottak fogalma alá esik, tehát valamely keres-

---

[19]) Pl. ha az üzlethelyiség ajtajára vagy az üzlethelyiségen belül szembeszökő módon figyelmeztetés tétetett ki. Ha azonban a figyelmeztetés eltávolittatik, a főnök nem hivatkozhatik arra, hogy ez az ő tudtán és akaratán kivül történt. Vajjon a közzététel módja alkalmas-e arra, hogy a főnök a meghatalmazás korlátozását mindenki irányában érvényesithesse? a körülmények szerint itélendő meg. Hirlapi közzététel alkalmas értesitési módnak nem tekinthető feltétlenül.

[20]) **C.** 229/93. (D. Uj f. 36., 115. l.), id. 1840/94. és 37/900. (D. III. f. 17., 239. l.) Félreértés a meghatalmazott részéről a korlátozás tekintetében a főnök terhére megy. Hasonlóképen, ha a meghatalmazott nem közli a meghatalmazás tárgyát képező ügyletre vonatkozó részletes utasitásokat. **L. I.** 417/77. (D. 19., 12. l.), **C.** 134/86. (J. 86., 99. l.), 430/87. (J. 87., 122. l.), 376/89. (P. T. 19., 54. l.), 1010/90. (J. 91., 2. l.), id. 251/96.

[21]) Ez ellenkeznék a forgalom érdekeivel, de gyakran keresztülvihetetlen is, pl. ha a főnök messze lakik s az ügylet megkötése halasztást nem tür.

[22]) Pl. ha a meghatalmazványban törlések vagy vakarások vannak; a meghatalmazott más alkalommal csak mint korlátozott meghatalmazott lépett fel stb.

[23]) **C.** 68/85. (M. 59. l.) és id. 376/89.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kedő mint főnök üzleti személyzetéhez tartozik.[1]) Csakis ezekre nézve állit fel a törvény különös szabályt, mig az oly utazók, a kik hasonló viszonyban nem állanak, nevezetesen az önálló utazó ügynökök, külön elbirálás alá esnek (l. fentebb 36. §.).

Mint keresk. meghatalmazott a kereskedői utazó a különös keresk. meghatalmazott fogalma s ugyanazon elbirálás alá esik, mint a telep helyén eljáró különös keresk. meghatalmazott. Miként az utóbbi, ugy a kereskedői utazó is fel van jogositva mindazon jogcselekvényekre, melyeket az olynemü ügyletek rendszerint szükségessé tesznek, minőkre fel van hatalmazva,[2]) s ő is a főnök czégét a meghatalmazási viszony kifejezésével használhatja. E mellett azonban a K. T. a keresk. forgalom érdekében szükségesnek tartotta még közelebbről meghatározni a kereskedői utazó hatáskörét, s ebben kifejezetten némely gyakrabban előforduló oly jogcselekvényeket is megjelölni, melyeknek levezetése a keresk. meghatalmazott hatásköréből könnyen vitára szolgáltat-

[1]) Ez a K. T. 45. §. szövegezéséből, különösen a 43. és 44. §§-ra való utalásából világosan kitünik. V. ö. **C.** 579/85. is (D. Uj f. 13., 144. l.), a hol egyuttal kimondatik, hogy az ily utazó azon megbizása, melynél fogva vételi ajánlatokat átvehet, nem tekinthető pusztán az ajánlatok felvételére és közlésére kiterjedtnek, hanem azoknak elfogadására is, ugy hogy tehát az ajánlatnak az utazó részéről történt elfogadása által az adásvételi ügylet az eladó és a főnök mint vevő között azonnal létrejön. L. **C.** 205/91. is (P. T. 23., 13. sz.) A szóban forgó kereskedői utazó az, a kit a francziák »*commis voyageur*«-nek, a németek »*eigener Reisender*«-nek neveznek. Az elnevezés azonban nem határoz. Igy pl. utazó ügynök is ide tartozik, ha ügyletek kötésére van felhatalmazva. V. ö. **C.** 957/96. (D. III. f. 7., 191. l.) Nem értetik ellenben ilyen utazó alatt az oly keresk. meghatalmazott, a ki egyedül a telep helyén körüljárva köt ügyleteket (németül u. n. »*Stadtreisender*«).

[2]) Az adás-vételi ügyletekkel megbizott utazó tehát a vételárt is megállapithatja. **C.** 565/89. (J. Sz. 2., 16. l.) Hasonlóképen az ügylet egyéb feltételeit. Pl. kikötheti, hogy a vétel érvénye attól tétetik függővé, hogy az áruk tetszenek-e vagy nem (megtekintésre v. próbára szóló vétel: K. T. 359. §.): **C.** 706/88. (Ü. L. 88., 52. sz.), **B. T.** 237/95. (D. III. f. 3., 318. l.); elfogadhat feltételes megrendelést: **C.** 1068/89. (J. Sz. 3., 340. l.); megállapithatja a vételár fizetésének közelebbi módját, pl. hogy a vevő váltót adjon: **C.** 222/97. (D. III. f. 9., 221. l.) stb. A főnöknek már bejelentett ügyletre nézve azonban utólagos megállapodásokra, vételármérséklésre vagy épen felbontásra nincs jogositva: **C.** 1356/90. (D. Uj f. 26., 52. l.), 871/90. (P. T. 23., 4. l.), 988/91. (D. Uj f. 29., 105. l.) Sem az áru visszavételére, még ha a főnök egyes előző esetben a visszavételt jóváhagyta. **C.** 1783/94. (P. T. 32., 59. l.), **K. V. T.** 261/98. (D. III. f. 10., 365. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hatna alkalmat,[3]) kimondván: hogy a kereskedői utazó ezen minőségében egyrészről az általa kötött adás-vevések után járó vételár felvételére és fizetési határidők engedélyezésére, másrészről főnökének künlevő követelései beszedésére feljogositottnak tekintendő. [K. T. 45. §.][4])

Azon a gyakorlatban szintén sokszor felmerülő kérdés iránt: vajjon a kereskedői utazó köthet-e egyezségeket külön felhatalmazás nélkül? a K. T. kifejezetten nem nyilatkozik.[5]) Ez tehát a keresk. meghatalmazottakra általában vonatkozó szabályok szerint döntendő el. Ezek értelmében kétségtelen, hogy a kereskedői utazó bíróság előtti egyezségeket nem köthet, tekintve. hogy a K. T. a perek vitelét a keresk. meghatalmazott hatásköréből határozottan kivonta. Ellenben abból, hogy a keresk. meghatalmazott perenkivüli jogcselekvényekre fel van jogositva, következik, hogy bíróságon kivüli egyezségeket a kereskedői utazó köthet. Minthogy azonban a keresk. meghatalmazott általában csak oly jogcselekvényekre van felhatalmazva, melyeket a hatáskörébe utasitott ügyletek rendszerint szükségessé tesznek: a kereskedői utazó egyezségeket is csak ezen feltétel mellett köthet,[6]) de ez

---

[3]) A K. T. ezen eljárásából világosan következik, hogy a kereskedői utazó különleges hatásköre nem bir oly önálló rendelkezés jellegével, mely akár magára az utazóra, akár a telep helyén eljáró keresk. meghatalmazottra nézve a *contrario* érvelésre jogositana, hanem egyszerüen magyarázati szabály. A mi a keresk. utazó hatáskörében kifejezetten nincs emlitve, arra nézve mindig a keresk. meghatalmazott hatáskörére általában kell visszamenni. L. ennek alkalmazását mindjárt alább az egyezségkötés kérdésénél.

[4]) A fizetési határidők engedélyezése épugy csak az utazó által kötött adás-vevésekre vonatkozik, mint a vételár felvétele: **C.** 1357/90. (D. Uj f. 26., 149. l. és 27., 27. l.) Ellenben a künnlevő követelések beszedésére nézve (u. n. *incasso*-meghatalmazás) közömbös, vajjon a követelés alapját képező ügylet ugyanazon vagy más utazó, esetleg közvetlenül a főnök által köttetett-e? Másrészről a fizetési határidők engedélyezése ugy az ügylet megkötésekor történt hitelezést: v. ö. id. **C.** 565/89., 222/97. (D. III. f. 9., 221. l.), mint a később engedett halasztást jelenti. Perinditás után azonban az utazó haladékokat csak külön meghatalmazás alapján adhat. **B. T.** 4404/83. (M. 55. l.)

[5]) Eltekintve a fizetési határidők engedélyezéséből folyó halasztástól, mely szintén egyezség jellegével bir. A *Tervezet* 50. cz. a kereskedői utazót a főnök künnlevő követelései iránt egyezségek kötésére kifejezetten felhatalmazta. Az *Értekezlet* azonban ezt törülte, a nélkül, hogy a kérdésbe jobban belement volna. (V. ö. Jegyzők. 52. s k. l.)

[6]) Általában tehát bíróságon kivüli egyezségekre is csak külön felhatalmazás esetén van jogositva. **K. V. T.** 361/98. (D. III. f. 10., 365. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

esetben oly ügyletekből eredő követelésekre nézve is, melyeket nem ő kötött.[7])

II. Valamint a keresk. meghatalmazott hatásköre általában, ugy a kereskedői utazó hatásköre is csak a főnök vélelmezett akaratán alapul, s azért a főnök által szintén tetszés szerint korlátozható s a korlátozás hatályosságára nézve harmadik személyek irányában is ugyanaz áll, mint a keresk. meghatalmazottnál általában.[8]) Ezen kivül létezik törvényes korlátozás is, a mennyiben az 1900 : XXV. t.-cz. szerint megrendelések gyüjtése végett a kereskedő vagy iparos lakhelyén kivül csak oly iparosok vagy kereskedők kereshetők fel, kik üzletkörükben az illető áru eladásával vagy felhasználásával foglalkoznak[9]) s másnál történt megrendelés nemcsak az iparhatóság által büntetendő kihágást képez,[10]) hanem a megrendelővel szemben magánjogilag is hatálytalan.[11])

---

[7]) Egészen elengedni azonban a követelést külön felhatalmazás nélkül nincs jogositva. **C.** 42/91. (K. J. T. 1., 21. l.) 1199/91., (D. Uj f. 30., 169. l.)

[8]) Az a kifogás, hogy az utazó a vételár felvételére nem volt feljogositva, csak a vevőhöz intézett külön értesités esetén vehető figyelembe. A számlában foglalt oly általános figyelmeztetés, hogy a fizetés csak az eladónak vagy irásbeli megbizottjának teljesithető, nem elégséges. **L. I.** 517/77. (D. 19., 10. l.), **C.** id. 1199/91.

[9]) Az Ipart. (1884 : XVII. tcz.) 50. §-a szerint a megrendelések gyüjtése teljesen szabad volt. De a törvényhozás a szabadságot különösen a vidéki kereskedők és iparosok érdekében korlátozandónak találta. Az 1900 : XXV. tcz. azonban maga is kiveszi a közvetlenül az iparoshoz vagy kereskedőhöz intézett egyes megrendelések átvételét vagy teljesitését (1. §. 2. bek.), valamint általában az irodalmi és művészeti termékek megrendelésének gyüjtését. (2. §.) Azonkivül a kereskedelmi miniszter fel van hatalmazva rendeletileg kivételeket tenni. (3. §.) V. ö. 1901. május 10-én 27,483. sz. a. kiadott rend. az id. törvény életbeléptetése és végrehajtása tárgyában.

[10]) A büntetés egy hónapig terjedhető elzárás és 20—600 korona pénzbüntetés; ismétlés esetén eltiltás egy évre az illető megrendelések megengedett gyüjtésétől is. (Id. t. 4. §.)

[11]) Id. t. 4. §. 2. bek. Csak a megrendelővel, nem a kereskedő vagy iparossal szemben, a kinél a megrendelés történt. Vagyis a megrendelő az ügylet teljesitését megtagadhatja, sőt a már megtörtént teljesitést visszakövetelheti; ellenben a kereskedő a teljesitésre kényszeritheto, a midőn azonban természetesen a megrendelő is tartozik kötelezettségének eleget tenni. **K. V. T.** 170/903 szerint (Jogt. K. 903. mell. 255. l.) az id. §. nemcsak (viszonylagos) megtámadhatóságot, hanem (absolut) semmisséget állapit meg, a hatálytalanság tehát hivatalból is kimondható. De ez nem helyes, mert midőn a szabálytalanság csak a megrendelővel szemben van kimondva, kizárólag tőle függ, akarja-e azt érvényesiteni?

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

40. §.

IV. A vélelmezett kereskedelmi meghatalmazottak.

I. A K. T. a keresk. meghatalmazottak hatáskörét részint feltétlen, részint szerződéspótló módon meghatározván: ezzel a keresk. forgalom biztonsága kétségkivül nagy mérvben van előmozditva, a közönség felmentetvén attól, hogy a meghatalmazott hatásköre iránt körülményesen tudakozódjék. E mellett azonban még mindig fenmarad a közönség abbeli tudakozási kötelessége, vajjon az, ki mint keresk. meghatalmazott fellép, csakugyan fel van-e hatalmazva? A törvénynek a keresk. meghatalmazottak hatáskörére vonatkozó intézkedései épen csak azon feltétel alatt foglalnak helyet, ha kétségtelen, hogy valóban keresk. meghatalmazottal van dolgunk. Azonban erről meggyőződést szerezni gyakran igen nehéz, azon felül pedig a keresk. forgalom gyors menetében tetemesen feltartóztattatnék, ha a meghatalmazás fenforgása iránt minden egyes esetben tudakozódni kellene. A K. T. ez okból még egy lépéssel tovább ment s a forgalom biztonságát még fokozottabb mérvben mozditotta elő az által, hogy bizonyos esetekben az iránt is állit fel vélelmet, hogy egyáltalában meghatalmazás fenforog.[1]) Ezekben az esetekben tehát a közönség nemcsak annak vizsgálatától van felmentve, hogy minő terjedelmü a főnök helyett eljáró személy meghatalmazási hatásköre, hanem egyuttal annak vizsgálatától is, vajjon az illető valóban keresk. meghatalmazott-e? A K. T. által felállitott ezen vélelmek alapján *vélelmezett keresk. meghatalmazottakról* beszélhetünk.

II. A K. T. *két* ily vélelmezett keresk. meghatalmazottat ismer, a kiknek egyuttal hatáskörét is megállapitja, mely azonban szintén csak a főnök vélelmezett akaratán alapul. Tehát vélelmezett meghatalmazottak vélelmezett hatáskörrel.

---

[1]) A K. T. által felállitott vélelmek nem oly értelemben kimeritők, mintha más esetekben a meghatalmazás fenforgását vélelmezni nem lehetne. V. ö. **B. T.** 3/902. (D. III. f. 22., 227. l.): meghatalmazás az áru átvételére az átvevőnek átadott factura és megrendelés teljesitéséről szóló levél alapján.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

1. Az első az, ki boltban, nyilt áru- vagy raktárban[1a]) alkalmazva van. Ez feljogositottnak tekintetik oly eladások és átvételek eszközlésére, nemkülönben oly fizetések átvételére, melyek a hasonló természetü és terjedelmü boltban, nyilt áru- vagy raktárban rendesen történni szoktak. [**K. T. 47. §.**][2]) Mérvadó e tekintetben a keresk. szokás; az ellenben nem jön figyelembe, vajjon valamely meghatározott eladás vagy átvétel az illető üzletben szokásos, kivévén, ha a harmadik szerződő fél ez iránt tudomással bir vagy birhatott.[3]) Vajjon valaki a nevezett helyiségekben tényleg alkalmazva van-e? a körülményekből itélendő meg, a nélkül, hogy a harmadik szerződő fél, gyanu esetét kivéve, egyenesen tudakozódni tartoznék.[4]) Az alkalmazott közelebbi viszonya a főnökhöz szintén nem jön tekintetbe.[5])

2. A második vélelmezett keresk. meghatalmazott az, ki árukat nyugtatott (saldirozott) számla mellett hoz a vevőhöz. Az ilyen felhatalmazottnak tekintetik a számlában kitett vételár elfogadására. [**K. T. 48. §.**] Ily személynek tehát bátran lehet fizetni. Nem terjed ki ellenben a meghatalmazási vélelem oly esetre,

---

[1a]) Ezekkel egyenlő tekintet alá esik pl. valamely pénz- vagy más intézet üzleti helyisége. De nem az irodahelyiség *(Comptoir)*, ha ez nem szolgál ügyletkötésre.

[2]) A törvény szövege nem hagy kétséget az iránt, hogy a vélelem csak magában a helyiségben történő eladásokra és átvételekre vonatkozik, bár előbbiek esetleg levelezés utján is: **C.** 525/92. (D. Uj f. 31., 289. l.) A helyiségen kivül arra általában véve nincs vélelmezett jogosultság s a fizetés felvételére is csak a K. T. 48. §-ában kimondott második vélelem értelmében, vagyis az áru és nyugtatott számla átadása mellett. V. ö. *Értekezlet* jk. 55. l. és **L. I.** 2359/81. (M. IV. 57. l.) Másként áll a dolog nem vélelmezett, hanem valóságos keresk. meghatalmazottnál, ha nem is utazó. V. ö. **C.** 1099/88. (D. Uj f. 20., 100. l.)

[3]) Ez áll nevezetesen a hitelre történő eladásokról is. A mennyiben azonban a hitelezés meg is van engedve, az csak a rendszerint előforduló ügyleteknek megfelelő összeg erejéig terjedhet.

[4]) Ha valaki bejön a boltba s ott lát egy embert, a ki a vevőközönséget kiszolgálja, ő felteheti, hogy az illető a boltban alkalmazva van. Hová jutnánk a gyakorlati életben, ha mindig előbb tudakozódni tartoznánk, vajjon az, a kit egy boltban oly helyzetben találunk, hogy alkalmazottsága feltehető, csakugyan alkalmazva van-e?

[5]) E tekintetben ugyanaz áll, mint a keresk. meghatalmazottnál általában. Az alkalmazottság nem tételezi fel sem a szolgálati viszonyt, sem az állandóságot. Az illető lehet pl. a kereskedő hozzátartozója, vagy csak ideiglenesen, kisegitőképen felfogadva.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

midőn valaki nyugtatott számlát áruk nélkül,[6]) vagy árut nyugtatott számla nélkül hoz. Az ennek kezeihez történt fizetés daczára a főnök a vételárt, ha azt tényleg meg nem kapta, ujból követelheti. Mindenesetre feltételeztetik továbbá, hogy a számla valódi legyen, azaz vagy a főnöktől, vagy a kiállitásra jogositott meghatalmazottól származzék.[7]) Ha a számla meg van hamisitva, az arra teljesitett fizetés a fizető kárára megy, még ha az árukkal együtt adatott volna át.[8])

III. Minthogy az emlitett személyek csak vélelmezett meghatalmazottak vélelmezett hatáskörrel, mi sem áll utjában annak, hogy a főnök azoknak meghatalmazását kizárja vagy korlátozza. A kizárásnak azonban, épugy mint a korlátozásnak s épugy mint a törvényes hatáskör korlátozásának általában (l. fentebb 38. §.), harmadik személyek irányában felismerhetőleg kell történnie.[9]) Másfelől a főnök a vélelmezett meghatalmazott hatáskörét ki is terjesztheti. A kiterjesztés vonatkozhatik különösen arra, hogy olyan személy is fel legyen jogositva a vételár elfogadására, a ki áru nélkül hoz nyugtatott számlát. Nem is kell, hogy e kiterjesztés kifejezett legyen; történhetik hallgatag is s tartalmaztathatik magában abban, hogy a főnök nyugtatott számlát küld az

---

[6]) E korlátozás nem felel meg a forgalom szükségletének, a minthogy a német K. T. azt nem is állitja fel, hanem a nyugtát egymagában is elégségesnek tartja a pénzátvétel jogosultságának megállapitására. (296. cz.) L. német polg. törv. 370. §. is. Legjobban bizonyitja ezt a majdnem általánosan követett ellenkező gyakorlat. V. ö. alább. E mellett a pénzbeszedés nem csupán adás-vételi ügyletekre vonatkozik, pl. kölcsönök behajtása, bérösszegek felvétele, biztositási dijak beszedése stb. A magy. ált. polg. tvkv. tervezete (I. szöveg) 1283. §-a is átvette a német K. T. és polg. t. rendelkezését. — Valóságos meghatalmazottra, in specie utazóra, a korlátozás époly kevéssé vonatkozik, mint az első vélelemben foglalt korlátozás. L. fentebb 2. j.

[7]) V. ö. a váltóhamisitás hasonló esetére **C.** 1454/89. (P. T. 20., 33. l.) A számla kiállitására maga az is fel lehet jogositva, a ki hozza.

[8]) **L. I.** 525/79. (D. 24., 19. l.) A hamisitás, illetve csalás veszélyét mindig az viseli, a ki ellen irányozva van, s nem létezik jogszabály, mely szerint a főnök az alkalmazottjai által önállóan, vagyis nem a szolgálat közvetlen teljesitésében, hanem legfeljebb csak annak alkalmából elkövetett vétségekért felelős volna. V. ö. a köv. §-t. Idegen ember által elkövetett csalás, illetve hamisitás esetén épen nem lehet kétség.

[9]) Az üzlethelyiség külön részén alkalmazott ily felirás: »pénztár«, »Cassa«, elégséges figyelmeztetés arra, hogy a fizetés csak ott történhetik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

adóshoz; igy nevezetesen oly esetben, midőn ez az illető üzletben vagy az üzlet helyén szokásos.[10])

41. §.

A kereskedelmi meghatalmazottak által kötött ügyletek jogi hatásai.

I. A meghatalmazás lényegében fekszik, hogy a meghatalmazott az ügyletet nem saját, hanem a meghatalmazó nevében köti. Saját nevében a meghatalmazott mint ilyen az ügyletet nem is kötheti meg, mert akkor nem mint meghatalmazott, hanem mint bizományos járna el. Ez áll a czégvezetőről és keresk. meghatalmazottról is. Ők fel lehetnek ugyan jogositva arra, hogy egyes esetekben az ügyletet saját nevükben kössék meg, de ilyenkor tulajdonképeni minőségüktől eltérnek.[1])

A meghatalmazó, a főnök, nevében ügyletet kötni azonban nem jelenti azt, mintha a főnök nevének vagy czégének használata az ügylet lényeges alaki kellékét képezné.[2]) Az nem jelent mást, mint hogy az ügylet a főnök és nem a meghatalmazott ügylete, hogy a főnök és nem a meghatalmazott a szerződő fél. Épen azért az ügylet akkor is a főnök nevében van megkötve, ha az ő neve, illetve czége kifejezetten nem használtatik, hanem csak a fenforgó körülményekből, a szerződők akaratából[3]) tünik ki, hogy a meghatalmazott az ügyletet sem saját, hanem a főnök részére kötötte [**K. T. 49. §.** 2. bek.];[4]) sőt az ügylet a körül-

---

[10]) Itt természetesen csak tényleges szokásról van szó, jogszokás nem jöhetvén ellentétbe a törvénynyel. V. ö. fentebb 8. §.

[1]) Ez épen olyan, mint ha megforditva a bizományos kivételesen a megbizó nevében köti meg az ügyletet. V. ö. K. T. 368. §. 3. bek. és alább 157. §.

[2]) Kivétel van oly ügyleteknél, melyeknél a kötelezett fél név- vagy czégaláirása lényeges; pl. váltóknál, telekkönyvi okiratoknál, perbeli meghatalmazásoknál stb. Váltónál is lehetséges azonban, hogy pl. a meghatalmazott rendelvényesként való megjelölése alapján a főnök lép fel. V. ö. **C.** 325/89. (D. Uj f. 24., 34. l.)

[3]) Nemcsak a meghatalmazott, hanem a másik szerződő fél akaratából is. **C.** 1187/87. (J. 87., 70. l.) Ha egyedül a meghatalmazott akarata irányul a főnökre, a másik félé ellenben a meghatalmazottra, akkor az ügylet létre sem jön, mert nincs akarattalálkozás a személyre nézve.

[4]) Ugyanez van kimondva a keresk. társaságok képviselőire nézve a K. T. 90. és 188. §§-ban. Ha azonban a harmadik a főnököt beperli, már

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ményekhez képest még akkor is a főnök nevében kötöttnek tekinthető, ha a meghatalmazott kifejezetten csak saját nevét használta.[5])

Minthogy pedig a főnök nevében kötött ügylet annyit jelent, hogy a főnök a szerződő fél: ez magában foglalja, hogy az ügyletből harmadik személyek irányában közvetlenül a főnök lesz jogositva és kötelezve,[6]) hogy a czégvezető, illetve keresk. meghatalmazott és a harmadik szerződő fél között a megkötött ügyletből sem jogok, sem kötelezettségek nem keletkeznek [id. §. 1. és 3. bek.].[7]) A meghatalmazott tulajdonképen nem más, mint

---

a keresetben kell kimutatnia, hogy minő alapon van feljogositva az ügyletet a főnök nevében kötöttnek tekinteni. Ez a kereseti alaphoz tartozik s a főnök ellenkező állitása nem kifogás, hanem tagadás, következőleg a bizonyitási teher is nem reá, hanem a harmadikra hárul. Ez szükségképen következik abból, hogy a szerződő fél személye az ügylet lényeges eleme s hogy az az ügylet, mely a főnök nevében köttetett, egészen más ügylet, más jogi következményekkel, mint az, melyet a meghatalmazott saját nevében kötött. V. ö. analog esetben **C.** 1474/90. (D. Uj f. 26., 130. l.) Hasonlóképen a felperes főnök tartozik bizonyitani, hogy a más által kötött ügylet az ő nevében köttetett. **C.** 1327/95. (P. T. 33., 172. l.) Nem áll másként a dolog akkor sem, ha épen a szerződést megkötő személy pereltetik s ez állitja, hogy az ügylet más nevében köttetett. Ez esetben is a bizonyitás arra nézve, hogy a szerződés alperessel köttetett, felperest terheli — v. ö. **C.** 4233/90. (D. Uj f. 25., 157. l.) és 382/90. (U. o. 27., 224. l.); — de ha ő ezt kimutatta, akkor ő eleget tett bizonyitási kötelezettségének s nem tartozik azt is bizonyitani, hogy az ügylet nem más nevében köttetett. Ez, mint ellenbizonyitás, alperes feladata. V. ö. **C.** 5502/95. (P. T. 32., 144. l.) Némelyek alperes ezen állitását kifogásnak tekintik s ez alapon kötelezik a bizonyitásra. L. **C.** 910/83. is. (D. Uj f. 9., 28. l.) De e felfogás ellenkezik a jogügylet lényegével, elvben lehetőnek tüntetvén fel azt, hogy az ügylet más ellen érvényesittessék, mint a ki annak alanya.

[5]) V. ö. **C.** 257/82. (D. Uj f. 2., 37. l.), 339/89. (D. Uj f. 24., 18. l.) Ez áll különösen akkor, ha a meghatalmazottal szerződött harmadik személyek meghatalmazotti minőségéről tudomással birtak; ily esetben az ügyletről kiállitott okiratok a kiállitók beleegyezése nélkül is kitölthetők a főnök czégével: **C.** 454/99. (D. III. f. 17., 114. l.)

[6]) Ez nemcsak kötelmi, hanem dologi jogügyleteknél is áll. Igy nevezetesen az á t a d á s *(traditio)*, mely a meghatalmazott kezeihez történik, közvetlenül a főnök részére eredményezi a birtok és tulajdon átmenetét, és pedig az előadottak értelmében akkor is, ha a meghatalmazott nem fejezte ki határozottan, hogy a dolgot a főnök részére veszi át. V. ö. pénzátvételre nézve: **C.** 1454/89. (D. Uj f. 26., 195. l.)

[7]) Ez a nem egészen helyesen u. n. s z a b a d vagy k ö z v e t l e n k é p v i s e l e t elve, mely ellentétben a római joggal, hol a képviselő rendszerint csak önmagát kötelezte és jogositotta közvetlenül, mai napság az

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a főnök ügyletkötési eszköze, semleges közeg, a ki által és a kin keresztül a főnök szerződési akaratát érvényesiti. Látszólag ugyan a meghatalmazott saját akaratával köti meg az ügyletet,[8]) mélyebben tekintve azonban nem a meghatalmazott akarata az, mely az ügyletet létrehozza, hanem a főnök akarata, a mint az a meghatalmazásban nyilvánul;[9]) a miből önként következik, hogy a meghatalmazott a főnököt épen csak addig kötelezheti s szerezhet neki jogokat, a meddig törvényes vagy szerződéses meghatalmazási köre terjed, csak a mennyiben az ügyletet a czégvezetésnek, illetve meghatalmazásnak megfelőleg köti [id. §. 1. bek.].

II. Abból, hogy a főnök s nem a meghatalmazott akarata az, mely az ügyletet létrehozza, s hogy az ügyletből csakis a főnök lesz jogositva és kötelezve, következik továbbá, hogy mindazok a feltételek, melyek szükségesek ahhoz, hogy valamely akarat jogilag elismertessék: a főnök s nem a meghatalmazott személyében kell hogy fenforogjanak. Ez áll mindenekelőtt az ügylet létrejöttéhez szükséges jog- és cselekvési képességről.[10]) A czégvezető vagy keresk. meghatalmazott tehát akkor is kötelezi a főnököt, ha kiskoru vagy gondnokság alatt áll, a nélkül, hogy az ő eljárásuk hatálya az atya, gyám vagy gondnok hozzájárulásától volna feltételezve;[11]) miglen, ha a főnök áll atyai hatalom, gyám-

---

általános magánjog terén is mindenütt el van fogadva. V. ö. osztr. p. t. 1017. §. Ki van az mondva még a keresk. társaságok képviselőire, valamint a nemtulajdonképeni keresk. meghatalmazottakra nézve: K. T. 90., 188., 290. §.

[8]) Ebben különbözik a meghatalmazott a puszta akaratközvetitőtől *(nuntius*, alkusz), a ki egyáltalában nem vesz részt magában az ügylet megkötésében, hanem ezt csak előkészíti.

[9]) Ez nyilvánvaló akkor, ha részletes meghatalmazás adatik, a midőn a meghatalmazott csak a meghatalmazásban foglaltak ismétlésére szoritkozik. De nem kevésbbé áll az ügylet részleteire ki nem terjedő meghatalmazásnál; mert ennél is a meghatalmazó azt jelenti ki, hogy a mit a meghatalmazott tesz, az az ő (a meghatalmazó) akaratának felel meg. A részletezés a meghatalmazott által csak olyan, mint ha pl. adásvételi szerződésnél a vételár megállapitása harmadik személyre bizatik.

[10]) V. ö. osztr. p. t. 1018. §., **C.** 218/85. (D. Uj f. 12., 46. l.), 20/88. (U. o. 21., 46. l.) Áll különösen a váltóképességről is. V. ö. *Szerző* id. m. 17. §.

[11]) V. ö. **C.** 1016/98. (D. III. f. 14., 137. l.) Mindenesetre feltételeztetik azonban, hogy természetes akaratképességük legyen. 12, illetve az osztr. polg. tvk. szerint 7 éven alóli gyermek vagy elmebeteg nem köthet

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ság vagy gondnokság alatt, az ügylet csakis az atya, gyám vagy gondnok akaratával jöhet létre.[12]) De nem kevésbbé a főnök s nem a meghatalmazott személye irányadó az oly körülmények tekintetében, melyek a bár szabályszerüen kijelentett akarat hatályát kizárják. Igy nevezetesen a meghatalmazott által kötött ügyletnél előforduló t é v e d é s, k é n y s z e r és c s a l á s esetén. Ha ezek az akaratkorlátozó tények a főnök személyében forognak fenn, azok az általános magánjog határai között feltétlenül érvényesithetők.[13]) Ellenben ha a meghatalmazott az, a ki tévedett, kényszerittetett vagy megcsalatott, akkor oly esetben, midőn az ügylet mégis a főnök akaratának megfelel, e körülmények nem jönnek tekintetbe.[14]) A mennyiben azonban ily eltérés a meghatalmazott és a főnök akarata között nem igazolható, minthogy a meghatalmazott csak mint a főnök közege jár el, az ő eljárása tehát voltaképen a főnök eljárása: a meghatalmazott személyében előforduló akaratkorlátozó körülmények épugy hatnak, mintha azok közvetlenül a főnök személyében fordulnának elő.[15]) Ugyanazon okból a harmadik szerződő fél is érvényesitheti a főnök ellen azt a kényszert vagy csalást, melyet a meghatalmazott az ügylet megkötésénél elkövetett. Általában a főnök a meghatalmazottnak

---

jogügyletet más nevében, mert náluk igazi akaratról egyáltalában nem lehet beszélni. V. ö. osztr. p. t. 865. §., **C.** 8054/93. (D. Uj f. 35., 281. l.)

[12]) Az atya, gyám vagy gondnok akaratnyilvánitása azonban nem szükséges minden egyes esetben, hanem benfoglaltatik a czégvezető vagy meghatalmazott kirendelésében.

[13]) Ha tehát a főnök pl. X lovat akarja venni, tévedésből azonban Y ló megvételére ad meghatalmazást s a meghatalmazott csakugyan Y lovat veszi: az ügylet a tévedésnek az uralkodó magánjogi elmélet szerinti hatásai értelmében semmis. Másként az osztrák p. t. szerint, mely a tévedést csak annyiban veszi tekintetbe, a mennyiben azt az ellenfél előidézte, vagy legalább a körülményekből nyilván kivehette. V. ö. 871. és 876. §§.

[14]) Ha tehát a főnök X lovat akarja venni, a meghatalmazott pedig azt hiszi, hogy neki Y lovat kellene vennie, tévedésből azonban mégis X lovat veszi, az ügylet érvényes.

[15]) V. ö. pl. **C.** 413/90. (D. Uj f. 27., 216. l.) Többnyire ugyan abból indulnak ki, hogy a meghatalmazó azért hivatkozhatik a meghatalmazott tévedésére stb., mert az akarat valósága és szabadsága általában a meghatalmazott személyéből itélendő meg. De ezzel nem igen egyeztethető össze, hogy az ügylet érvényesnek ismertetik el, ha az a tévedés stb. daczára a főnök akaratának megfelel. Épen ez bizonyitja, hogy elvileg nem a meghatalmazott, hanem a főnök akaratára kell nézni.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az ügylet megkötése és hasonlóképen teljesitése körüli eljárásáért felelős,[16]) még ha az utóbbi gonosz szándékot *(dolus)*, vagy vétkes mulasztást *(culpa)* nem tanusitott is,[17]) avagy csak arról van szó, hogy a meghatalmazott valamely az ügyletre befolyással biró tényről tudomással birt.[18]) Csak a mennyiben nem jogi értelemben vett képviseletről, hanem pusztán tényleges cselekvényekben való helyettesitésről van szó, nem létezik általános felelősség a helyettes eljárásáért. Ily helyettesitésnél a főnök a vele a kérdéses cselekvény iránt szerződő fél irányában *(ex contractu)* vagy csak bizonyos feltételek mellett,[19]) vagy feltétlenül

---

[16]) V. ö. **C.** 1454/89. (id. 6. jegyz.) A helyettesekért való felelősség fontos és nehéz kérdésére nézve általában l. főleg *Goldschmidt* Zeitschrift für das ges. Handelsrecht, 16. köt. 287. s k. l., és átnézetileg System des H.-R. 4. kiad., 115. l. Az ujabb törvényhozások a felelősség minél nagyobb kiterjesztésére törekszenek. Igy különösen a francziа jog, mely a lehető legtágabb mérvü felelősséget állapitja meg. V. ö. *Code civil* 1384. cz., mely szerint a gazdák és megbizók, tekintet nélkül szerződési viszonyra, minden kárért felelősek, melyet cselédjeik, illetve megbizottjaik alkalmazási körükben elkövetnek. A svájczi köt. jog 115. §. és a német polg. t. 278. §. ezt csak a szerződési viszonyban mondja ki.

[17]) Többrendbeli alkalmazás a birói gyakorlatban. V. ö. **C.** 257/82. (D. Uj f. 2., 37.): hamis bevallás árufeladásnál; 213/83. (U. o. 5., 276. l.): bizt. ügynök csalása a kárfizetés körül; 5311/86. (U. o. 14., 37. l.): részvénytársaság alkalmazottjai részéről a kellő ellenőrzés elmulasztásából eredő kár megtéritése; 138/90. (J. 90., 162. l.): czégvezető mulasztása; 3327/900. (D. III. f. 19., 31. l.): fővállalkozó felelőssége az általa alkalmazottak cselekményeiért és mulasztásaiért.

[18]) Ha tehát pl. az átvett áru hiányát ismerte, a főnök nem léphet fel később az áru hiányossága alapján, habár neki nem is volt tudomása róla. V. ö. L. 51. pr. D. de aedilicio edicto 21., 2.. német p. t. 166. §.

[19]) Igy nevezetesen: *a)* ha magát a főnököt vétkesség terheli a helyettes megválasztásánál, felügyeleténél, utasitásánál *(culpa in eligendo, inspiciendo, instruendo)*: v. ö. **C.** 5889/90. (D. Uj f. 27., 108. l.), 7188/900. (D. III. f. 21., 309. l.), osztrák p. t. 1010., 1161., 1315. §§.; *b)* ha a helyettesités szükség nélkül vagy kikötés ellenére történt, osztr. p. t. 1010., 1161. §§.; *c)* ha a főnök a felelősséget elvállalta, a mi kereskedők és iparosok által történt helyettesitésnél a közfelfogás szerint hallgatag is felveendő. V. ö. a köv. jegyzetben id. hat. is. Tovább megy **C.** 5050/90. (D. Uj f. 26., 154. l.), midőn egész általánosságban kimondja, hogy a gazda szolgájának minden oly cselekvényeiért vagy mulasztásaiért felelős, melyek a szolgálat teljesitése közben fordulnak elő. L. **C.** 180/95. is (P. T. 30., 163. l.) és id. 3327/900.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

csupán némely kivételes esetekben [20]) felelős s ekkor is csak annyiban, a mennyiben a helyettes vétsége az illető cselekvény végrehajtásával összefüggésben áll, tehát nem a helyettesnek azon kivül elkövetett vétségeiért.[21]) Erről csak akkor lehet szó, ha a főnök a helyettes szerződésen kivüli vétségeiért *(ex delicto)* is felelős, a mi azonban még szükebb körben van elismerve [22]) és sohasem terjedhet ki oly cselekvényekre, melyeket a helyettes ebbeli minőségétől egészen függetlenül követett el.[23])

42. §.

Az álképviselő.

I. Emlitettük, hogy a meghatalmazott a főnököt csakis meghatalmazási körén belül kötelezheti. Mihelyt a meghatalmazott hatáskörének tullépésével [1]) köt ügyletet, vagy valaki magát meg-

---

[20]) Igy feltétlenül felelősek embereik vétségeiért: a vendéglősök, fuvarosok és közraktárak. V. ö. osztr. p. t. 1316. §., K. T. 402., 437. §§. és **C.** 887/88. (D. Uj f. 22., 114. l.), 1001/90. (P. T. 23., 44. l.): pinczér által átvett ruha megőrzése körüli mulasztás esetében.

[21]) Pl. a helyettes eljárása közben vagy épen a megbizás teljesitésén kivül lopott. V. ö. **C.** 936/87. (D. Uj f. 17., 112. l.): cseléd által elkövetett kárért való felelősség.

[22]) Ide tartozik az *actio de effusis vel ejectis* (osztr. p. t. 1318. §.); — továbbá a vasutak felelőssége az 1874: XVIII. tcz. értelmében, mely azonban a lóvaspályákra, mint a melyek a közönséges kocsiktól lényegileg csak az által különböznek, hogy a kocsik sineken járnak, nem alkalmazható: v. ö. **C.** 1046/93. (M. 7., 1257. l.), 604/901. (D. III. f. 21., 36. l.), 7188/900. (U. o. 309. l.); de igen villamos vasutakra: **C.** 6943/99. (D. III. f. 19., 344. l.), 1328/99. (U. o. 346. l.), 327/902. (U. o. 22., 184. l.) és gőzsiklókra: **C.** 33/901. (U. o. 19., 268. l.); — a tengerjogban a hajóvállalkozó felelőssége a hajószemélyzet vétkességeiért: v. ö. *Szerző* Törvényjavaslat a Tengeri magánjogról 22. §. és hozzá Részletes indokolás 16. l. Ily különös esetektől eltekintve, a felelősség szerződésen kivül csak akkor foglal helyet, ha a főnököt mulasztás terheli az alkalmazott megválasztásában, nem győződött meg arról, vajjon az illető feladatának teljesitésére alkalmas-e? V. ö. osztr. p. t. 1315. §., **C.** 517/92. (D. Uj f. 32., 251. l.), 5774/95. (D. III. f. 3., 246. l.)

[23]) Pl. az alkalmazott szolgálaton kivül rablást vagy gyilkosságot követ el.

[1]) A túllépés lehet nemcsak minőségi, hanem mennyiségi is, t. i. a meghatalmazott túlmegy azon a mennyiségen (áron), mely részére elő lett irva. Ha azonban az ügylet osztható, az a meghatalmazásban foglalt mennyi-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hatalmazottnak kiadja, a nélkül, hogy egyáltalában meghatalmazása volna: hiányzik az az akarat, mely az ügyletet létrehozza, a főnök tehát a megkötött ügyletből sem jogositva, sem kötelezve nem lesz. Kivétel van, ha a főnök az ilyen u. n. álképviselő, álmeghatalmazott *(falsus procurator)* által kötött ügyletet utólag jóváhagyja *(ratihabitio)*, a jóváhagyás az előzetesen adott meghatalmazással egyenlő lévén.[2]) Mindez áll különösen, ha valaki mint czégvezető vagy keresk. meghatalmazott valamely keresk. ügyletet köt a nélkül, hogy czégvezetői jogositványnyal, illetve keresk. meghatalmazással birna, vagy pedig a keresk. meghatalmazott az ügylet megkötésénél meghatalmazása határain tulmegy.[3])

Más kérdés: vajjon az ügylet magára az álképviselőre nézve nem jön-e létre? A jogászi logika elvei szerint erre szintén tagadólag kell felelni, tekintve, hogy az álképviselő nem saját nevében cselekedett, az ügyletet és annak következményeit nem magára nézve akarta létrehozni, s a harmadik szerződő fél akarata sem irányult arra, hogy az ügylet az álképviselő személyében kelet-

---

ség határáig a főnökre nézve érvényes. Az ügylet nem *contra mandatum*, hanem csak *praeter mandatum* van kötve.

[2]) »*Ratihabitio mandato comparatur.*« L. 12. §. 4. D. de sol. 46., 3.; l. 60. D. de reg. juris 50., 17. A jóváhagyásnak egyuttal visszaható ereje van, azaz az ügylet a jóváhagyóra nézve a megkötés időpontjától fogva hatályos. A főnök joga az ügyletet jóváhagyni feltétlen; a harmadik szerződő fél nem mondhat ellen, mert hisz az ő akarata arra irányult épen, hogy a főnökkel kösse meg az ügyletet. Ezt még akkor is fel kell venni, ha a főnök pl. a jóváhagyás előtt fizetésképtelenné válik. A jóváhagyás hallgatagos is lehet, azaz a körülményekből következtethető. V. ö. **C.** oct. 28/89. (J. Sz. 2., 83. l.)

[3]) Hogy itt, épen ugy mint a K. T. 52. §-ában, csak a keresk. meghatalmazottnál emlittetik a hatáskör túllépése, a czégvezetőnél pedig nem annak magyarázatára nem elégséges ugyan, ha azt mondjuk, hogy »a czégvezetőnek jogköre korlátozást nem tűr és igy a czégvezető meghatalmazási körét át sem lépheti« (Értekezl. jk. 58. l.), mert hisz a czégvezető hatásköre ki is terjeszthető s a kiterjesztésben kétségkivül foglaltathatnak korlátozások is. Minthogy azonban a kiterjesztett hatáskör csak nemkeresk. ügyletekre vonatkozik, a K. T. 52. §-a pedig csak k e r e s k. ü g y l e t e k r e nézve intézkedik: a szövegezés mégis helyes. Hogy minő elbirálás alá veendő nemkeresk. ügyletnek álczégvezető vagy keresk. meghatalmazott általi megkötése: az általános magánjog szerint itélendő meg. Nemtulajdonképeni keresk. meghatalmazott által meghatalmazás nélkül kötött keresk. ügylet következményeire nézve ellenben a K. T. id. §-a szintén alkalmazandó. V. ö. alább 128. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kezzék. Mindazonáltal a dolog természetében rejlik, hogy az ügylet létre nem jöttének tényében nem lehet megnyugodni. Nem lehet különösen akkor, ha a harmadik szerződő fél az ügylet meghiusulása miatt kárt szenved;[4]) a midőn teljesen jogos és méltányos, hogy ezt a kárt az viselje, a ki annak bekövetkezését okozta, azaz az álképviselő. E tekintetben egészen közömbös, vajjon az álképviselőt vétkesség terheli-e, avagy jogositványai iránt menthető tévedésben volt? A tárgyilagos tény, hogy az álképviselő valóságos meghatalmazottnak adta ki magát s ez által a vele szerződő félnek kárt okozott, elégséges az ő felelősségének megállapitására, általános jogszabály lévén, hogy szerződéskötésnél mindegyik fél felelős azon nyilatkozatainak következményeiért, melyekre az ellenfél bizalmát a szerződés létrejötte iránt jogosan alapitotta.[5])

II. A harmadik szerződő félnek az a joga, hogy ő az álképviselőtől az ügylet létrejöttének hiánya miatt kártéritést követelhet, fel van tételezve attól, hogy neki csakugyan kára volt s ő a kár létezését és nagyságát szabályszerüen bebizonyitja. Ez a bizonyitás azonban szerfölött nehéz, sőt gyakran lehetetlen. A keresk. törvény ez okból a harmadik szerződő félnek nemcsak kártéritési jogot ad az álczégvezető vagy keresk. meghatalmazott ellen, hanem vagylagosan[6]) azt a jogot is, hogy tőle a szerződés betöltését követelhesse. [K. T. 52. §.][7]) E mellett szükségesnek

---

[4]) Pl. a harmadik szerződő fél bizván az ügylet létrejöttében, a maga részéről leendő teljesités végett már költekezett, vagy a megkötött ügylet alapján uj ügyleteket kötött.

[5]) Vannak ugyan (igy nevezetesen *Laband*, Zeitschr. f. d. ges. H.-R. 10. köt.), a kik az álképviselő felelősségét menthető tévedés esetén kizárják azon az alapon, hogy a felelősség alapja vétkesség *(Ihering* által u. n. *culpa in contrahendo)*. Azonban ez a felfogás nem védi meg kellően a harmadik szerződő fél érdekeit, s azért helyesebb a vétkességtől egészen eltekinteni s az álképviselő felelősségét arra alapitani, hogy ő nyilatkozatáért helyt állani tartozik. Ezt a német jogtudomány többnyire a hallgatagos jótállás *(Garantieübernahme)* fogalma alá vonja (v. ö. *Windscheid* Pandekten I. köt. 74. §.); de erre sincs szükség.

[6]) *Alternative*, nem együttesen, *cumulative*. Ha tehát az egyiket érvényesitette, a másikkal többé nem élhet. Ha azonban a teljesités követeltetik s az álképviselő annak nem tesz eleget, a harmadik szerződő fél e miatt szintén kártéritést követelhet, épugy mint általában a teljesités elmaradása esetén, különösen a vételnél.

[7]) Magától értetik, hogy a harmadik az ügylettől egyszerüen el is állhat. Az álképviselő nem követelheti, hogy az ügylet vele fentartassék,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tartotta kimondani, hogy az álczégvezető, illetve keresk. meghatalmazott mindenesetre a keresk. jog szerint felelős, a mi annyival indokoltabb volt, mert az álképviselő által kötött ügylet az ő személyében esetleg nem minősithető keresk. ügyletnek,[8]) holott a harmadik ilyen ügyletet akart kötni. Az álképviselő által kötött ügylet tehát egészen olyannak tekintetik, a minő lett volna, ha az a főnök személyében jön létre;[9]) ezen minőségben követelheti a harmadik szerződő fél annak teljesitését s ugyancsak a keresk. jog szerint[10]) követelheti a kártérítést.[11]) Mindig

---

midőn előre kijelentette, hogy nem az ő ügylete. Ha azonban a harmadik az ügylet betöltését követeli, akkor az álképviselő is követelheti mindazt, a mire mint szerződő félnek joga van. — Minthogy a harmadik szerződő félnek az a joga, hogy az ügylet betöltését is követelhesse, a szövegben előadottak szerint magából az ügyletből nem foly: az lényegileg szintén az álképviselő felelőssége alapján követelhető kártérités fogalma alá esik. A teljesités itt nem más, mint a kártérités különös módja, surrogatuma *(Laband)*. Vajjon ily különös természetü kártérités már általános elvekből vezethető-e le, a mint azt pl. *Windscheid* állitja (l. id. h.), avagy csak törvényes singularitás? az iránt vitatkozni lehet. Annyi azonban tény, hogy azt az általános magánjog is mindinkább elismeri. V. ö. *Apáthy*-féle kötelmi jogi tervezet 89. §., polg. tvk. terv. 1024. §., szász p. t. 789. §., német p. t. 179. §. A Váltó T. 105. §-a épen csak a megtett váltónyilatkozatból folyó kötelezettség teljesitésére kötelezi az álképviselőt, a kártérítésre nem; a mi onnan van, hogy ez már a szoros értelemben vett váltójog körén kivül esik. V. ö. *Szerző* Váltójog 88. §. A mennyiben azonban maga a váltónyilatkozat vagy az alapul fekvő ügylet keresk. ügylet, a K. T. 52. §-ában megállapitott kártérítési jog váltókövetéseknél is érvényesithető.

[8]) Igy nevezetesen, ha az ügylet nem esik az u. n. tárgyilagos, hanem az u. n. alanyi keresk. ügyletek fogalma alá, ugy hogy csak a főnök kereskedői minősége alapján volna keresk. ügylet. — Hogy a harmadik szerződő félre nézve nem mindegy, vajjon az álképviselő a keresk. vagy a magánjog szerint felelős-e? kitünik különösen abból, hogy a K. T. 272. §-a szerint a kártérités tárgya nemcsak a valóságos kár, hanem az elmaradt haszon is, holott az utóbbi a magánjog szerint nem mindig követelhető. V. ö. alább 122. §. De a teljesitésre nézve is nagy különbségek vannak. Igy különösen a vételnél.

[9]) A gyakorlat hajlandó ezt még a választott, nevezetesen tőzsdebiróság kikötésére is kiterjeszteni. V. ö. **C.** 617/86. (D. Uj f. 15., 259. l.), 1040/91. (J. Sz. 5., 436. l.), **B. T.** 3267/93. (T. É. 9. sz.)

[10]) A l a k i tekintetben is. V. ö. Keresk. elj. 6. §. 8. pont, 1893: XVIII. tcz. 2. §. 2. pont.

[11]) Ennek tárgya nemcsak az a kár, mely az ügyletből követelhető teljesités elmaradásából ered, hanem minden kár, mely abból származik, hogy az ügylet meghatalmazás nélkül köttetett. Tehát minthogy a harmadik

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

feltételeztetik azonban, hogy a harmadik szerződő fél az álképviselő ebbeli minőségét nem ismeri, azaz jogosan gondolhatja, hogy a főnök valódi czégvezetőjével vagy keresk. meghatalmazottjával van dolga, illetve, hogy az utóbbi meghatalmazási jogkörén belül cselekedett. Ha ő a czégvezetés vagy meghatalmazás hiányáról, vagy az utóbbinak átlépéséről tudomással birt [12]) s ennek daczára az ügyletbe bocsátkozott, az állitólagos szégvezető vagy meghatalmazott nem felelős [id. §. 2. bek.]. Ily esetben a harmadik szerződő fél nem panaszkodhatik, hogy félre lett vezetve s el kellett készülve lennie arra, hogy a főnök az ügyletet utólag jóváhagyni sem fogja.

III. A meghatalmazás hiánya az álképviselő elleni jogok feltétele lévén, az a kereseti alaphoz tartozik. A harmadik tehát a meghatalmazás hiányáról meggyőződést köteles szerezni, mielőtt a keresetet megindítaná. Minthogy azonban az álképviselő felelősséget vállal azért, hogy az ügylet a főnök személyében létre jöjjön, ebből reá egyuttal kötelezettség háramlik, hogy a harmadikat mindazon bizonyitékok birtokába helyezze, melyekből az ő meghatalmazása kitünik. Mihelyt tehát az álképviselő ebbeli kötelezettségének nem tesz eleget, a harmadik már ez alapon ellene a keresetet megindithatja. A főnöknél tudakozódni, esetleg az ő jóváhagyását szorgalmazni, nem tartozik [13]) s még kevésbbé köteles előzetesen a főnököt az ügylet teljesitésére vagy bár csak elismerésére beperelni, ugy hogy csak akkor fordulhatna az álképviselő ellen, ha a főnök elleni keresettel elutasittatott. Mindezt teheti ugyan s ha a főnök ellen keresetet indit, jogában áll egyuttal az állitólagos meghatalmazott ellen a meghatalmazás fenforgásának bizonyitásánál (l. a megelőző §-t) leendő segélynyujtás végett perbehivással élni.[14]) De ha nem akarja tenni, az állitólagos meghatalmazott pusztán ez alapon a kereset ellen sikerrel nem védekezhetik, hanem csak az által, hogy a meghatalmazás létezését

---

a főnököt előzetesen be is perelheti (l. alább), az ez ellen a meghatalmazás hiánya folytán elveszett per költségei is.

[12]) A harmadik szerződő fél tudomását az álképviselő tartozik bizonyitani, a kire nézve a tudomás állitása kifogás. Annak bizonyitása, hogy a harmadik a meghatalmazás hiányáról tudomást szerezhetett, nem elegendő.

[13]) V. ö. **L. I.** 244/77. (D. 18., 68. l.)

[14]) A perbehivásra nézve v. ö. 1881 : LIX. tcz. 9., 10. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

bebizonyitja.[15]) E bizonyitással egyébiránt akkor is élhet, ha a harmadik a főnök elleni kereset elvesztése után fordul ellene.[16]) De ha őt mulasztás terheli abban, hogy a harmadikat a meghatalmazásra vonatkozó bizonyitékok birtokába helyezze, ennek elutasitása daczára a per költségeit megtériteni tartozik.[17])

43. §.

A kereskedelmi meghatalmazás kizárólagossága és az u. n. versenytilalom.

I. A keresk. meghatalmazottak a főnök üzletével oly viszonyban állanak, melynél fogva ők ennek berendezését, összeköttetéseit, titkait nemcsak megismerhetik, de ismerni kötelesek is, hogy feladatuknak megfelelhessenek. E körülmény azonban a főnökre nézve azzal a veszélylyel jár, hogy a nevezettek az ő bizalmával visszaélve, üzleti ismereteiket arra használhatják fel, mikép ügyleteket nemcsak a főnök, hanem a maguk vagy mások részére is kössenek s ily módon a főnökkel illoyális versenyre kelve, őt közvetlenül vagy közvetve megkárosithatják. De ettől eltekintve is, a főnök teljes joggal követelheti, hogy az ő alkalmazottjai tevékenységüket kizárólag neki szenteljék, a mi lehetetlen volna, ha ők a maguk vagy harmadik személyek részére is ügyletekkel foglalkoznának; sőt valószinü, hogy ők a főnök érdekeit kevesebb figyelemmel és szorgalommal fognák előmozditani, mint saját magánérdekeiket.

---

[15]) A bizonyitási teher tehát az álképviselőre hárul. V. ö. **L. I.** is 13. j. Ez nincs ellentétben azzal, a mit a megelőző §-ban 4. j. mondottunk. Ott arról az esetről van szó, ha valaki mint szerződő fél magából az ügyletből pereltetik s ilyenkor állittatik, hogy a szerződés más nevében köttetett. Itt ellenben *ex delicto* keresettel van dolgunk, mely az alapon indittatik, hogy az ügylet meghatalmazás hiánya miatt nem jött létre, illetőleg a meghatalmazott meghatalmazását nem igazolta. Ha erre per előtt volt kötelezve, nem lehet mást a perben sem felvenni. V. ö. kifejezetten német p. t. 179. §., magyar polg. t. terv. 1024. §. Természetesen a meghatalmazottnak is jogában áll a főnököt perbehivni.

[16]) A főnök elleni per elvesztése tehát nem képez *praejudicium*-ot a meghatalmazott elleni perre nézve. Nincs semmi alapja annak, hogy a meghatalmazott pusztán azért marasztaltassék, mert a főnök ellen nem sikerült a meghatalmazást bizonyitani. Hisz az is lehetséges, hogy a főnök rosszhiszemüleg tagadja a meghatalmazást, hamis esküt tesz stb.

[17]) Ez áll különösen akkor is, ha a meghatalmazott a főnök elleni perben történt perbehivás folytán a védelmet el nem vállalja.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

E megfontolásokból kiindulva, a keresk. törvény azt a tilalmat állitja fel, hogy a czégvezető, vagy az, ki keresk. meghatalmazott minőségében egy egész keresk. üzlet vezetésével bizatik meg, vagyis az általános keresk. meghatalmazott, de a különös keresk. meghatalmazott is, ha segédi viszonyban áll,[1]) főnöke beleegyezése nélkül sem saját, sem más részére keresk. ügyletet nem köthet. [**K. T. 53. §.**][2]) A főnök beleegyezésének azonban nem kell kifejezettnek lennie; lehet hallgatagos is, sőt már az esetben is vélelmezendő, ha a főnök a czégvezetés vagy meghatalmazás adásakor tudta, hogy a czégvezető vagy meghatalmazott saját, vagy más részére keresk. ügyletekkel foglalkozik és e foglalkozás abbanhagyását ki nem kötötte [id. §. 2. bek.].[3])

II. A most érintett u. n. versenytilalom nem szoritkozik csupán oly ügyletekre, melyek a főnök üzletének tárgyai, hanem helyt foglal oly keresk. ügyletekre nézve is, melyek a főnök

---

[1]) Csak ez esetben. L. alább 46. §. Áll különösen az utazóra nézve is. Ellenben a czégvezetőnél és általános keresk. meghatalmazottnál nem jön tekintetbe, vajjon szolgálati viszonyban állnak-e vagy nem?

[2]) A saját részére kötött ügyletnek nem kell épen a czégvezető, ill. keresk. meghatalmazott részéről keresk. ügyletnek lennie. A tilalom kiterjed oly ügyletekre is, melyek csak a másik fél részéről keresk. ügyletek; sőt oly nemkeresk. ügyletekre is ki kell azt terjeszteni, melyek csak abban az esetben lennének keresk. ügyletek, ha a főnök részére köttettek volna. Pl. bizományos czégvezetője saját nevében más részére olyan ügyletet köt, mely az utóbbi részéről nem keresk. ügylet. A főnök ez által nem kevésbbé lesz megkárositva, mint ha az ügylet a harmadik részéről keresk. ügylet volna. Az ügyletek alatt továbbá nemcsak egyes alkalomszerü ügyletek, hanem még inkább az iparszerü ügyletkötés saját vagy más részére is értendő. Pusztán tényleges szolgálatok az üzleti időn kivül ellenben nem esnek a K. T. tilalma alá, hanem kifejezett szerződési tilalmat tételeznek fel. V. ö. **C.** 16/94. (D. III. f. 1., 42. l.)

[3]) Valamint a főnök a versenytilalmat megszüntetheti, ugy az szerződésileg ki is terjeszthető. De oly megállapodás, hogy a czégvezető stb. a czégvezetési, illetve segédi viszony megszünte után ne legyen jogositva más üzletbe belépni vagy ilyent nyitni, mint közérdekbe ütköző nem kötelez. Szűkebb körben azonban, pl. belépés hasonló üzletbe, vagy hasonló üzletnyitás bizonyos rövid idő alatt s ugyanazon vagy más meghatározott helyen, a kikötés érvényesnek tekinthető s különösen kötbér által biztositható, de ennek hiányában is kártérités, sőt még a versenyüzlet bezárása is követelhető. V. ö. **C.** 279/89. (D. Uj f. 23., 163. l.), 1430/92. (U. o. 35., 70. l.), 433/97. (Ü. L. 98., 8. sz. m.): üzletátruházás esetére, 478/901. (D. III. f. 22., 83. l.): ugyanazon megye területén önálló sörgyár létesitése; **K. V. T.**

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

üzletével semmi rokonságban nincsenek.[4]) Hasonszerüség alapján kiterjesztendő továbbá arra is, hogy a czégvezető vagy keresk. meghatalmazott azonos vagy különböző üzletkörrel biró közkereseti vagy betéti társaság üzletvezető, illetve képviselő tagja, vagy részvénytársaság vagy szövetkezet igazgatója, de még arra az esetre is, hogy közkereseti vagy betéti társaság nemüzletvezető beltagja legyen; mert ha az utóbbi minőségben maga ügyleteket nem is köt, mégis a társasági ügyek vezetésére közvetlenül befolyhat, a főnök bizalmával való visszaélés veszélye tehát ez esetben is fenforog.[5]) Ellenben betéti társaság kültagja, részvénytársaság részvényese, szövetkezet tagja s ez utóbbiak felügyelő bizottságának tagja a czégvezető vagy keresk. meghatalmazott lehet, mert ezen minőségekben az üzletvezetésre közvetlenül nem foly be.

III. A versenytilalom megszegésének az a következménye, hogy a czégvezető vagy keresk. meghatalmazott főnökének az okozott kár megtérítésével tartozik; jogában állván e mellett a főnöknek azon ügyleteket, melyeket a czégvezető vagy keresk. meghatalmazott saját részére kötött,[6]) ugy tekinteni, mintha azok az

---

3/902. (U. o. 193. l.): hasonló üzlet nyitása ugyanazon helyen 3 éven belül; más helyen is egy éven belül: **C.** 514/902. (U. o. 24., 74. l.); de 7797/94. (D. III. f. 1., 69. l.) szerint 5 év tartamára bár ugyanazon helyen érvénytelen. Az uj német K. T. 74. §. kifejezetten megállapitja a kikötés érvényességét, ha idő, hely és tárgy szerint azt a határt túl nem lépi, mely az alkalmazott előmenetelét méltánytalanul megnehezíti s legfeljebb három évre. — Egyébiránt a főnök külön kikötés nélkül is felléphet a kilépett czégvezető vagy keresk. meghatalmazott ellen a K. T. 53. §-a alapján, de erről csak akkor lehet szó, ha a kilépés szerződésellenesen történt s a meddig a főnökhöz való viszony jogilag fentartandó lett volna.

[4]) Ebben lényeges különbség szemben a közkereseti és betéti társaság beltagjaira vonatkozó hasonló tilalommal (l. alább az 57. §-nál). Nem vonatkozhatik azonban a tilalom értékpapirok oly megszerzésére, mely nem továbbadás czéljából, hanem pl. tőkebefektetés végett történik, jóllehet ez is keresk. ügylet. (K. T. 258. §. 3. pont.) Ezt megtiltani bizonyára nem állt a törvény szándékában, a mi abból is következtethető, hogy a *Tervezet* az értékpapirok ilyetén megszerzését nem minősitette keresk. ügyletnek, az *Értekezlet* pedig a K. T. 53. §-ának tárgyalásakor még ebből indult ki.

[5]) A közkereseti társaság tagjaira és a betéti társaság beltagjaira nézve kifejezetten ki van mondva, hogy azonos üzletkörrel biró más társaságban mint ennek beltagjai nem vehetnek részt. L. alább 57., 71. § §.

[6]) Csak ezeket, nem egyuttal a más részére kötött ügyleteket is, tekintve hogy ezekben a czégvezető, ill. keresk. meghatalmazott, nem szerepel mint fél, tehát nincs is belőlük jogositva.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ő (a főnök) részére köttettek volna [id. §. 3. bek.].[7]) A főnök ily esetben e két jogot nemcsak vagylagosan, hanem együttesen is érvényesitheti; mig ellenben akkor, ha az ügylet nem a czégvezető vagy keresk. meghatalmazott, hanem más részére köttetett, egyedül kártéritést követelhet.[8]) De a mennyiben a főnök az ügyletet saját részére kötöttnek tekintheti is, ő ezt mégis csak a czégvezetővel, illetve keresk. meghatalmazottal szemben teheti. Utóbbi megmarad a közvetlen szerződő fél a harmadikkal szemben, s a főnök csak az ügyletből eredő hasznokat, vagy az abból származó kereseti jog engedményezését követelheti. A mennyiben pedig az ügyletekből a czégvezetőre, illetve keresk. meghatalmazottra kötelezettségek is hárulnak, a főnök az ügyletből eredő jogokat csakis ezen kötelezettségek átvállalása mellett követelheti.

A főnöknek ugy kártéritési, mint az a joga, melynél fogva az ügyletet saját részére kötöttnek tekintheti, rövid tartamu záros határidőhöz van kötve, mely három hónapot tesz azon időponttól számitva, midőn a főnök az ügylet megkötéséről tudomást nyer. [**K. T. 54. §.**][9])

44. §.

A kereskedelmi meghatalmazás átruházása és megszünése.

I. Az általános magánjog szerint a meghatalmazás a meghatalmazó beleegyezése nélkül is átruházható, ha ezt a körülmények elkerülhetlenné teszik. Ily esetben a meghatalmazott csak a helyettes megválasztásában elkövetett mulasztásért felelős; miglen, ha a meghatalmazás a meghatalmazó tilalma ellenére vagy

---

[7]) A mennyiben a czégvezető vagy keresk. meghatalmazott egyuttal kereskedői segéd, a főnök arra is van jogositva, hogy az illetőt szolgálatából azonnal elbocsássa. L. alább 46. §.

[8]) A czégvezető vagy kereskedői meghatalmazott által nyitott üzlet bezárása csak akkor követelhető, ha a versenytilalom szerződésileg a meghatalmazási viszony megszünése utáni időre is ki lett terjesztve. V. ö. fentebb 3. jegyz. és alább 57. §. **C.** id. 7797/94. szerint (ellentétben e. b.) ilyenkor is csak kártérités követelhető.

[9]) Ha a főnök három hónapig nem lépett fel, joggal feltehető, hogy az ügyletbe utólagosan beleegyezett, vagy a tilalom ellen vétőnek megbocsátott. A három havi idő letelte után a főnök még akkor sem léphet fel, ha oly körülményre hivatkozhatnék, mely az elévülést félbeszakitja; tekintve, hogy a K. T. nem elévülést, hanem feltétlen hatályu záros határidőt állapit

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szükség nélkül ruháztatott át, a meghatalmazott a helyettes eljárásáért feltétlenül felelős.[1])

E szabályok a keresk. jogban némileg módosulnak. Igy nevezetesen a czégvezetőnek jogában áll a hatáskörébe tartozó ügyleteket a szükség igazolása nélkül is másra bizni;[2]) a czégvezetési jogosultságot egészben véve, összes jogait átruházni azonban, főnöke beleegyezése nélkül nincs jogositva, s a főnök a helyettes czégvezetőt mint ilyent elismerni nem tartozik. [**K. T. 50. §.**] De a czégvezetés átalakitása sem lehetséges a főnök beleegyezése nélkül; különösen ha többen mint együttes czégvezetők rendeltettek ki, ők nem alakithatják át a czégvezetést oly módon, hogy mindegyik külön-külön legyen jogositva eljárni.[3])

A mi a czégvezetőről áll, az áll a keresk. meghatalmazottról is. A K. T. id. §-a szerint ez sem ruházhatja át egészben véve a meghatalmazást a főnök beleegyezése nélkül. A hatáskörébe tartozó egyes ügyleteknél azonban a helyettesités az ő részéről sincs kizárva. Igy különösen akkor nem, ha az üzlet, vagy a hatáskörébe eső ügyletek folytatása ily helyettesitést rendszerint szükségessé tesz (v. ö. fentebb 38. §.), vagy a helyettesités az általános magánjog szerint lehetséges.

II. A mi a keresk. meghatalmazás megszünését illeti, magától értetődik mindenekelőtt, hogy annak be kell következnie, ha az üzlet megszünik; elesvén az a feltétel, melyen a tulajdonképeni értelemben vett keresk. meghatalmazás alapul.[4]) Ettől eltekintve a keresk. meghatalmazás megszünésére nézve is általában

---

meg, a mint ez az e részben forrásul szolgált osztr. életb. törvény megfelelő 24. §-ából és a német K. T.-nek a közkereseti társaságra vonatkozó 97. czikkéből is kitünik, melyek szintén nem szólnak elévülésről. Másként uj német K. T. 61. §. A 3 havi határidő is azonban nemcsak a perenkivüli akaratkijelentésre, hanem a keresetinditásra is értendő, mint ha elévülési idő volna, és pedig ugy a belépés, mint a kártérités tekintetében, melyeket a magyar K. T. együttesen emlit.

[1]) V. ö. osztr. p. t. 1010. §.

[2]) Ez következik abból, hogy a czégvezető keresk. meghatalmazottakat alkalmazhat. L. fentebb 37. §. Ha azonban a főnök a czégvezetőt e részben korlátozta, a mennyiben itt a vele szemben való helyettesitési jogosultságról van szó, a magánjogi elvek nem szenvednek változást.

[3]) Külön eljárás csak közös elhatározás alapján, vagy utólagos hozzájárulás mellett lehetséges. L. fentebb 37. §.

[4]) Bejegyzett czégnél azonban a megszünésnek ez a következménye is csak a K. T. 19. §-a értelmében érvényesithető.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a magánjog szabályai irányadók.[5]) A keresk. törvény mindössze két esetre nézve tartalmaz rendelkezést:

1. Az egyik vonatkozik a f ő n ö k h a l á l á r a. Minthogy ugyanis a főnök halála az üzlet rögtöni megszüntét nem vonja maga után, mert ha az örökösök azt nem is akarják folytatni, mégis annak felszámolása hosszabb időt vesz igénybe: szükségessé vált a magánjoggal ellentétben álló azt a szabályt felállitani, hogy a főnök halála a keresk. meghatalmazás megszüntét magában véve nem vonja maga után.[6]) Kivétel csak a szorosabb értelmü keresk. meghatalmazásra nézve van, ha világosan a főnök életére adatott.[7]) Ellenben a czégvezetés megszüntét a főnök halála még ily kikötés esetében sem vonja maga után. [**K. T. 51. §.** 2. bek.]

2. A másik rendelkezés a keresk. meghatalmazás v i s s z a v o n á s á t tárgyazza. Már a meghatalmazás általános természetéből következik, hogy a keresk. meghatalmazás visszavonása bármikor történhetik.[8]) Minthogy azonban a keresk. meghatalmazottak a meghatalmazáson felül is bizonyos állandóbb szerződési, nevezetesen szolgálati viszonyban állanak a főnökhöz, a keresk. törvény határozottan kimondja, hogy a czégvezetés és a keresk. meghatalmazás bármikor visszavonható ugyan, de csak a szolgálati viszonyból eredő jogok sérelme nélkül. (K. T. id. §. 1. bek.) A törvény tehát a meghatalmazást és a szolgálati viszonyt a vissza-

---

[5]) Igy nevezetesen pl. a c s ő d r e nézve. Ugy a főnök, mint a meghatalmazott csődje a meghatalmazást megszünteti. Ez már abból foly, hogy a közadós elveszti kezelési és rendelkezési jogát a csődtömeghez tartozó vagyon fölött (Csődt. 3. §.), tehát képviselő utján sem rendelkezhetik. V. ö. kifejezetten osztr. p. t. 1024. §. és **C.** 1260/91. (D. Uj f. 29., 125 l.) A szolgálati viszonyra nézve azonban másként áll a dolog. Ez nem szünik meg *ipso jure*, hanem csak a tömeggondnok vagy a meghatalmazott felmondása esetén. V. ö. Csődt. 24. §.

[6]) A czégvezető vagy keresk. meghatalmazott tehát nemcsak arra van jogositva, hogy a megkezdett ügyleteket befejezze, miként pl. az osztr. p. t. 1022. §. szerint, hanem eredeti hatáskörében uj ügyleteket is köthet. A czégvezető által a főnök halála után kiállitott v á l t ó is kötelez. **C.** 615/94. (Ü. L. 94., 38. sz.)

[7]) Ez esetben is azonban a keresk. meghatalmazott azokat az ügyleteket, melyek halasztást nem tűrnek, mindaddig folytatni tartozik, mig az örökösök másképp nem rendelkeztek, vagy módjukban nem állt másképp rendelkezni. V. ö. osztr. pt. t. 1025. §.

[8]) V. ö. osztr. p. t. 1020. §. Az ellenkező ki sem köthető, mert a meghatalmazás lényegébe ütközik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vonás esetére nézve is szigoruan elválasztja, s mindegyiket külön, a maga elvei szerint rendeli elbirálni, habár ugyanazon személyben egyesülnek.[9]) Ez egyuttal a legigazságosabb. A főnök nem kényszerithető egy lényegileg bizalmi természetü viszony fentartására; viszont azonban a czégvezető vagy keresk. meghatalmazott sem eshetik el attól, a mi neki a szolgálati viszony felbontása esetében jár (l. alább 47. §.).

A czégvezetés vagy keresk. meghatalmazás visszavonása nemcsak a meghatalmazott, hanem harmadik személyek irányában is hatályos. Ehhez azonban szükséges, hogy a visszavonás reájuk nézve felismerhetőleg történjék.[10]) A czégvezetés visszavonásáról már tudjuk, hogy az a czégjegyzékbe is bevezetendő és közzéteendő, s hogy ennek elmulasztása esetében a főnök a visszavonásra csak ugy hivatkozhatik, ha ez a harmadik előtt ismeres volt (l. fent. 37. §.). A keresk. meghatalmazott meghatalmazásának visszavonása ellenben bárminő alakban történhetik[11]) s a főnök által akkor is érvényesithető, ha csak módjában állott a harmadiknak róla tudomást szerezni.[12]) Mindazonáltal a visszavonás, illetve a meghatalmazás további fennállása iránt a főnöknél tudakozódni, gyanuok esetét kivéve, a harmadik nem köteles.[13])

---

[9]) Ugyanez áll a czégvezető vagy keresk. meghatalmazott részéről való v i s s z a l é p é s tekintetében is.

[10]) V. ö. **C.** 1099/88. (D. Uj f. 20., 100. l.), 1454/89. (U. o. 26., 195. l.), 1056/97. (P. T. 35., 173. l.) Itt természetesen csak oly meghatalmazásról van szó, melynek fennállását a harmadik jogositva van feltételezni. Ha a meghatalmazás eleve határozott időre adatott, vagy a körülményekből kitünik, hogy az illető nem állandóan, hanem csak esetről-esetre képviseli a főnököt, vagy ha a harmadik semmiféle üzleti összeköttetésben nem állott a főnökkel: a harmadik nem hivatkozhatik arra, hogy a visszavonás vele nem közöltetett.

[11]) Tehát épugy, mint a meghatalmazás korlátozása: akár irásban (körlevelek vagy külön az illetőhöz intézett értesitvény utján), akár szóval, akár hirdetvényileg. V. ö. fentebb 38. §.

[12]) V. ö. osztr. p. t. 1026. §., mely szerint, ha a visszavonás a harmadik előtt ennek vétke nélkül ismeretlen maradt, a meghatalmazó csak a visszavonást elhallgató meghatalmazott ellen fordulhat.

[13]) Elégséges gyanuok pl. az a körülmény, hogy a keresk. meghatalmazott nála csak hosszabb időköz lefolyása után jelentkezett. **L. I.** 319/77. (D. 18., 131. l.) Áll megforditva is: v. ö. **C.** 1199/91. (D. Uj f. 30., 169. l.),

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A meghatalmazás utólagos korlátozása részbeni visszavonást jelent, melyre ugyanazok a szabályok alkalmazandók, mint a teljes visszavonásra.

---

mely szerint, ha a hitelező adósát nem értesitette keresk. utazójának elbocsátásáról és az ügylet megkötése óta nem telt el annyi idő, hogy az adós a meghatalmazásnak időközben történt visszavonását vélelmezhette vagy valószinünek tarthatta volna, az utazó kezéhez teljesitett fizetést érvényesnek elfogadni tartozik. V. ö. **C.** 711/97. (D. III. f. 10., 25. l.) is ügynökre nézve.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

HATODIK CZIM.

Segédszemélyzet.

45. §.

A kereskedői segédszemélyzet fogalma, fajai és jogállása általában.

I. Kereskedői segédszemélyzet alatt mindazon személyek értendők, a kik valamely kereskedőhöz mint főnökhöz szolgálati viszonyban állanak, s annak üzletében kisegitő módon kereskedelmi természetü tevékenységet folytatnak.[1]) A kereskedői segédszemélyzet fogalmához tartozik tehát:

1. hogy a főnök kereskedő legyen. Vajjon teljes jogu, avagy kiskereskedő-e? az általában véve közömbös. Hasonlóképen, vajjon természetes vagy jogi személy, névszerint keresk. társaság-e? Mindazonáltal a kereskedői segédszemélyzet fogalmának meghatározásánál nem szabad a kereskedő azon fogalmából kiindulni, melyet

---

[1]) A K. T. a cselédi szolgálatokat teljesitő személyektől eltekintve, még semmi megkülönböztetést nem tett, s az sem tünt ki, hogy a segédszemélyzetnél a kereskedőnek más fogalmát vette volna alapul, mint általában: minek folytán a kereskedői segédszemélyzethez mindenki volt számitható, a ki valamely kereskedőhöz szolgálati viszonyban áll, tehát nevezetesen olyanok is, a kik pusztán ipari, műszaki *(technikai)* tevékenységet folytatnak. Azonban a K. T.-nek a segédszemélyzetre vonatkozó czime az uj Ipartörvény által oly változást szenvedett, hogy a kereskedői segédszemélyzet fogalmának megállapitásánál is most az Ipartörvény által követett felfogást kell irányadóul venni; ez pedig a kereskedősegédek alatt nem érti azokat, a kik ipari munkát végeznek, még ha a főnök a K. T. értelmében kereskedőnek tekintendő. Kitünik ez azon kivételek természetéből, melyek a kereskedősegédekre nézve felállittatnak, nemkülönben abból, hogy az Ipartörvény a kereskedőt is nem a K. T., hanem a közönséges felfogás értelmében veszi (l. fentebb 13. §.). Ha pedig az Ipartörvény arra nézve követi a közönséges felfogást, hogy a kereskedősegédekhez az ipari munkát teljesitő segédek nem tartoznak, akkor feltehető, hogy a szövegben előadott egyéb tekintetekben is a közönséges felfogásból indult ki.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a keresk. törvény állit fel, hanem arra kell nézni, vajjon az illető olyan kereskedő-e, a kinek személyzete közönséges felfogás szerint is a kereskedői segédszemélyzethez számittatik? [2])

2. megkivántatik, hogy az illető a kereskedőhöz szolgálati viszonyban álljon. E viszony a szolgálati, munkabéri szerződésen mint keresk. ügyleten [3]) alapul s megfelelő tartóssá-

---

[2] Nem beszélhetünk tehát kereskedői segédszemélyzetről pl. a házalóknál, kufároknál, közönséges korcsmárosoknál és hajósoknál; házalóknál annál kevésbbé, mert ők nem az Ipartörvény, hanem a külön házalási szabályok alá esnek. V. ö. Ipart. 183. §. *l)* pont és fentebb 18. §. Ellenkezőleg **S.** 2426/80. (D. 25., 42. l.) azon az alapon, hogy a K. T. mint ujabb törvény az Ipart.-nek (1872 VIII. tcz.) derogált. De az uj Ipartörvény ismét a K. T.-nek derogált. Nem tekinthetők továbbá kereskedősegédeknek a gyógyszerészsegédek: v. ö. 1876: XIV. tcz. 125. és 128. §§. és **S.** 27,342/79. (D. 22., 80. l.); **C.** 966/84. (D. Uj f. 10., 262. l.), 6693/87. (D. Uj f. 17., 265. l.), 71/97. (D. III. f. 9., 42. l.); továbbá az állami vállalatok tisztviselői minőséggel biró alkalmazottjai, pl a postatisztek vagy a vasuti tisztviselők: **S.** 26,713/78. (D. 21., 24. l.), de a magánvasutak és hajózási társulatok tisztviselői sem. V. ö. Ipart. 183. §. *g)* pont és hozzá: **C.** 662/98. (D. III. f. 11., 63. l.) **K. V. T.** 281/902. (U. o. 24., 144. l.) Nagyon messze megy azonban **S.** 3450/79. (D. 22., 101. l.), **C.** 115/90. (D. Uj f. 27., 30. l.)) és 656/93. (U. o. 39., 125. l.), midőn a részvénytársaságok szolgálatában álló hivatalnokokat általában kiveszi a keresk. segédek köréből azért, mert a K. T. 193. §-a csak a keresk. meghatalmazottakra vonatkozó intézkedésekre utal. Ez nyilván nem ugy van értve, mintha a szolgálati viszony tekintetében a segédszemélyzetre vonatkozó szabályok nem volnának alkalmazhatók (l. még alább 95. §.), ellenkező esetben pl. a pénztárnokoknál, könyvvivőknél stb. mindig különbséget kellene tenni, vajjon azok részvénytársaságnál (és hasonlóképen szövetkezetnél) vagy egyéni czégnél vannak-e alkalmazva? A részvénytársaságoknál és szövetkezeteknél is mindig arra kell nézni, milyen a közönséges felfogás ugy magára a vállalatra, mint az illető alkalmazottra nézve, a nélkül, hogy a különös czim, a melylyel az illetőnek állása megjelöltetik, irányadó lehetne. V. ö. **S.** 20,450/77. (D. 19., 61. l.) Ehhez képest nem szenvedhet kétséget, hogy pl. biztositó intézet jogtanácsosa nem sorolható a kereskedősegédek közé, még ha állandó alkalmazásban van is: **L. I.** 9/79. (D. 22., 30. l.), **C.** 801/86. (M. IV. 62. l.); részvénytársasági titkárra nézve ellenben ez nem mondható oly feltétlenül, mint azt **B. T.** 4867/87. (D. Uj f. 18., 352. l.) teszi. — Az az ujabban használatba vett elnevezés: magántisztviselők, magánhivatalnokok, a mely különben nem csupán társulati alkalmazottakra vonatkoztattatik: a keresk. segédszemélyzet fogalmának megállapitása és az arra vonatkozó szabályok alkalmazása tekintetében közömbös.

[3]) De csak a főnök részéről, a kinél a szolgálati szerződés az üzlet folytatásához tartozik: K. T. 260. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

got és folytonosságot tételez fel, ellenkező esetben a közönséges munkabér-szerződés elvei nyernek alkalmazást;[4])

3. szükséges, hogy az állás, melyet valaki kereskedői üzletben elfoglal, kisegitő természetü s ehhez képest a szolgálati viszonyon kivül is alárendelt legyen. Nem számithatók ennélfogva a segédszemélyzethez, a kik jóllehet szolgálati viszonyban vannak, mégis oly állást foglalnak el, melynél fogva az üzlet vezetésében önálló rendelkezési joggal birnak, főnöki módon intézkednek[5]) s még kevésbbé azok, a kik kereskedő részére ügyleteket mint önálló kereskedők kötnek;[6])

4. megköveteltetik, hogy a szolgálat tárgyát képező tevékenység kereskedelmi *(commerciális)* természetü legyen, melynek megitélésénél szintén a közönséges felfogás irányadó. Értendő különösen a keresk. ügyletek megkötésére és teljesitésére irányuló tevékenység; ellenben nem számittatnak a kereskedői segédszemélyzethez az üzleti tárgyak előállitásával foglalkozó iparossegédek,[7])

---

[4]) Nem tekinthető kereskedősegédnek, a ki csak időnként néhány órát igénybe vevő munkára (könyvvezetés) jár be az üzletbe: **C.** 362/87. (D. Uj f. 18., 155. l.), 800/87. (U. o. 163. l.), 865/87. (U. o. 227. l.), 61/88. (J. 88., 67. l.), 873/90. (Ü. L. 90., 15. sz.); ellenk. 1083/97. (D. III. f. 10., 167. l.) állandóan kikötött dijazás és szerződésileg megállapitott felmondás esetére. Továbbá oly ügynök, a ki csak egyes ügyletek után provisiót huz: **S.** 1326/78. (D. 20., 60. l.), 19,674/78. (D. 21., 41. l.), **K. V. T.** 187/902. (D. III. f. 24., 143. l.), különösen biztositási ügynök: **B. T.** 3384/94. (Ü. L. 94., 33. sz.), **C.** 1491/94. (D. Uj f. 40., 247. l.); ugyszintén oly utazó, a ki nem kizárólag egy kereskedőház érdekében jár el: **C.** 716/92. (M. 72. l.)

[5]) Igy nevezetesen részvénytársaságok vagy szövetkezetek igazgatói, vezértitkárai, gyárigazgatók stb: **C.** 718/88. (D. Uj f. 21., 168. l.). De igen pl. gyári üzletvezető bár igazgatói vagy épen vezérigazgatói czimmel: **C.** 1003/900. (D. III. f. 19., 210. l.), **K. V. T.** 32/902. (U. o. 22., 238. l.); az üzlet valamely osztályának vezetője: **L. I.** 471/80. (D. 26., 37. l.), irodafőnök s hasonló. **C.** 993/96. (D. III. f. 6., 332. l.) szerint a czégvezető sem. De ez helytelen, bár igaz, hogy a K. T. 57, §., illetve Ipart. 92. §-ban, a hol a fontosabb segédek felsoroltatnak, a czégvezető emlitve nincs. L. ujabban **C.** 26,532/97. (D. III. f. 9., 26. l.). De ismét ellenkező **C.** 902/97. (Ü. L. 98., 9. sz. m.), mely a czégvezetőnek egészen önkényesen egy évi felmondási időt állapitott meg, és 741/98. (D. III. f. 11., 221. l.), mely a czégvezetőnek a K. T. és Ipart.-től egészen külön kártéritési igényt ad.

[6]) Még havi fizetés esetében sem. V. ö. **C.** 873/90. (Ü. L. 90., 15. sz.), 614/92. (D. Uj f. 32., 150 l.)

[7]) Tulajdonképeni értelemben s épen ellentétben a kereskedősegédekkel. Tágabb értelemben a kereskedősegédek is az iparossegédekhez tartoznak,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

gyári munkások,[8]) vagy a kik valamely üzletben műszaki (technikai), művészeti, irodalmi s hasonló munkát végeznek.[9]) Vajjon azonban a segéd az ügyleteket maga megköti-e, avagy az ügyletek megkötése és teljesitése körül csak tényleges módon[10]) működik közre? a kereskedői segédszemélyzet fogalmára nézve közömbös. A keresk. törvény kimondja ugyan, hogy a kereskedősegéd főnöke nevében és annak részére jogügyleteket nem köthet [**K. T. 46. §.**]; de ez csak annyit jelent, hogy a segéd nincs már ebbeli minőségénél fogva jogügyletek kötésére feljogositva, hanem hogy erre a főnök kifejezett vagy legalább vélelmezett meghatalmazása szükséges, mely esetben, mint tudjuk, egyuttal a kereskedelmi meghatalmazottak fogalma és az ezekre vonatkozó szabályok alá esik (l. fentebb 35. §.).[11])

5. Végül kiveendők a kereskedői segédszemélyzet köréből mindazok, a kik valamely keresk. üzletben csupán c s e l é d i szolgálatokat teljesitenek. [**K. T. 60. §.**][12])

---

a mennyiben ugyanis az ezekre vonatkozó szabályok ő reájuk is alkalmazást nyernek (l. alább). Az iparossegédekhez tartoznak pl. a vendéglőkben és kávéházakban stb. alkalmazott pinczérek is, a fizetéseket átvevő főpinczéreket sem véve ki, továbbá a konyhafőnökök, főszakácsok, pinczemesterek s hasonlók. Ipart. végreh. rend. 27. §. és 61,500/84. sz. földm.-, ipar- és keresk. min. rend. Továbbá pl. szabóüzletben alkalmazott szabász: **C.** 1115/85. (M. IV. 66. l.), 2697/90. (J. Sz. 3., 15.), ellenkező: **C.** 935/86. (J. 86., 22. l.); szeszgyárban alkalmazott főszeszégető: ellenkező **C.** 53/84. (P. T. 8., 23. l.); nyomdaművezető: **S.** 6885/80. (D. 25., 68. l.)

[8]) A gyári munkások is az iparossegédekre vonatkozó szabályok alá esnek (Ipart. 111. §.), de e mellett rájuk még különös szabályok nyernek alkalmazást, melyek az Ipart. 112—121. §§-ban tartalmaztatnak.

[9]) Külön szabályok hiányában azonban nincs kizárva, hogy a kereskedő-, illetve iparossegédekre vonatkozó határozatok ilyenekre is megfelelően ne alkalmaztassanak. Példa erre **C.** 4944/84. (D. Uj f. 11., 80. l.), 916/90. (U. o. 30., 177. l.), 8216/94. (U. o. 38., 243. l.), melyekben a K. T., illetve Ipart. által megállapitott 3 havi felmondási idő hirlapi munkatársra is alkalmaztatott. De nem szerkesztőre, a kire nézve egy évi felmondási idő állapittatott meg: **C.** 1966/99. (D. III. f. 19. 273. l.)

[10]) Ide tartozik különösen a könyvvezetés, levelezés és számitás *(calculatio)*, raktározás, árujelzés, csomagolás stb.

[11]) Az id. §. ezen értelme világosan kitünik a *Tervezet*ből. V. ö. fentebb 35. §. 11. jegyz.

[12]) Pl. bolti szolgák, málházók, rakodó legények, kocsisok stb. Ezek a Cselédtörvény (1876 XIII. tcz.) intézkedései alá esnek. Kétség esetében szintén a közönséges felfogás irányadó. Nem segéd pl. a szikvizkihordó: **S.** 10,298/80. (D. 25., 70. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. A kereskedői segédszemélyzethez tartozók lényegesen kétfélék: 1. olyanok, kik a reájuk bizott ügyek ellátásában már teljes jártassággal birnak. Ezek kereskedősegédeknek neveztetnek; 2. olyanok, kik ezen jártassággal még nem birnak s a főnök vezetése alatt a szükséges ismereteket és ügyességet még csak meg akarják szerezni. Ezek a tanonczok s ama különös viszony, melyet a kiképzés eredményez, tanviszonynak neveztetik. A kereskedői tanonczok azonban az iparos tanonczokkal közösen és minden eltérés nélkül kizárólag az Ipartörvény szabályai alá esnek,[13]) miért is a következőben csak a kereskedősegédekről fogunk szólani. De ezekre nézve is igen csekély most a különbség szemben az iparossegédekkel, miután az uj Ipartörvény (1884 : XVII. tcz.), a K. T. által a segédszemélyzetre nézve felállitott rendelkezéseknek csaknem teljes eltörlésével,[14]) az ipa-

[13]) L. annak 59—87. §§-ait. Kiemelendő különösen: hogy gyermekek, kik életük 12-ik évét még be nem töltötték, csak kivételesen az iparhatóság engedelmével vehetők fel tanonczul (60. §.); hogy a felvétel az iparhatóságnál irásbeli szerződés mellett történik (61. §.); hogy a tanidő legalább addig tart, mig a tanoncz 15-ik évét be nem töltötte (u. o.); hogy a tanoncz csak az üzlethez tartozó munkáknál alkalmazható (63. §.) s hogy a tanviszony befejeztével az iparhatóság a tanoncznak bizonyitványt állit ki. (67. §.)

[14]) Ez ugyan nem történt egyenes kijelentéssel, de mégis eléggé kifejezetten az által, hogy az Ipart. az iparossegédekre vonatkozó rendelkezések között a kereskedősegédekre nézve kivételes intézkedéseket tesz és pedig oly kérdésekben is, melyekről a K. T.-nek van szabálya. Igy nevezetesen a felmondási időre és a felmondás nélküli elbocsátásra nézve. De ha e szerint kétségtelen, hogy az Ipart. az iparossegédek alatt a kereskedősegédeket is érti — v. ö. **C.** 595/86. (Ü. L. 86., 32. l.) és 115/90. (D. Uj f. 27., 30. l.), **K. V. T.** 612/901. (D. III. f. 22., 240. l.) — akkor a K. T.-nek azon intézkedéseit is hatályon kivül helyezetteknek kell venni, melyeknek megfelelőleg az Ipart. a kereskedősegédekre nézve külön nem rendelkezik, feltéve, hogy ugyanazon irányban egyáltalában rendelkezik, ugy hogy tehát a K. T.-nek csak oly intézkedései tekinthetők érvényben állóknak, melyeknek megfelelő vagy ellentétes intézkedése az Ipartörvénynek nincs. Ilyenek egyedül a K. T. 56. §-a, az 58. §. ut. bek. és az Ipart. 94. §. külön utalása folytán az 59. §. ut. bek.; ellenben az 55. §. az Ipart. 88. §-a, az 57. §. az Ipart. 92. §-a, az 58. §. esetei az Ipart. 95. §-a és az 59 §. esetei az Ipart. 94. §-a által helyettesitendők. Utóbbira nézve v. ö. **C.** 345/92. (D. Uj f. 32., 148. l.), általában **K. V. T.** 390/95. (D. III. f. 3., 343. l.) és id. 612/901. A K. T.-nek a keresk. ügyletekre általában vonatkozó rendelkezései azonban a szolgálati szerződésre mint keresk. ügyletre tovább is alkalmazhatók (l. a köv. §-t) s hasonlóképen fenmarad a keresk. szokások és az általános magánjog kiegészitő alkalmazása is.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

rossegédekre vonatkozó szabályokat a kereskedősegédekre is kiterjesztette s az utóbbiak részére csak kivételképen állitott fel néhány különleges rendelkezést.[15])

46. §.

A kereskedősegédek szolgálati viszonyai közelebbről.

I. A kereskedősegéd és a főnök közti szolgálati viszony alapját képező szolgálati szerződés mint keresk. ügylet semmiféle alakszerüségtől nincs feltételezve [1]) s a 14. életévét betöltött kiskoru által az atya vagy gyám hozzájárulása nélkül is köthető.[2]) Ily hozzájárulás mellett azonban a 14 éven alóli kiskoruak s általában a cselekvési képességgel nem biró személyek is szolgálati viszonyban állhatnak. Kivétel van a kiskoruak és jogi személyek üzletvezető segédjeire nézve, a kiknek az ipar önálló gyakorlására

---

[15]) A kivételek mindössze arra szoritkoznak, hogy mig az iparossegédekre nézve a felmondási idő rendszerint 15 nap, addig a kereskedősegédeknél jóval több (l. a köv. §-t); hogy kereskedősegédeknél külön elbocsátási ok gyanánt szerepel, ha saját vagy más részére keresk. ügyletekkel foglalkoznak (l. szintén a köv. §-t) s hogy a kereskedősegédeknek nem kell munkakönyvvel birniok, holott az iparossegédeknek igen. (Ipart. 99. §.) Ezenfelül még csak abban lehet különbséget találni, hogy, miután a kereskedők nem kötelesek ipartestületbe lépni (Ipart. 124. §.), az ezek kebelében szervezendő békéltető bizottságok (Ipart. 141. §.) működése a be nem lépett kereskedők segédjeire sem terjed ki. Egyebekben az iparos- és kereskedősegédek közt nincs különbség; igy nevezetesen a mi a főnök és segéd közti viszonyból felmerülő vitás kérdések eldöntését illeti, ezekre nézve a kereskedősegédeket illetőleg is első sorban az iparhatóság illetékes. (Ipart. 176. §., Keresk. elj. 6. §. 8. pont, 1893 XVIII. tcz. 2. §. 2. pont). Az ez által hozott határozat után megengedett rendes törvényes ut azonban már nem egyenlő, a mennyiben ugyanis a kereskedősegédekre vonatkozó perek a kereskedelmi (a mennyiben ilyen az 1893 XVIII. tcz. folytán még szóba jön), az iparossegédek perei ellenben a köztörvényi bírósághoz tartoznak. **C.** 1213/97. (D. III. f. 10., 189. l.) szerint a biróság előtt az iparhatóságnál érvényesitett összegnél nagyobb is érvényesithető, a mi azonban nem helyes, mert akkor a többletre nézve az iparhatóság meg van kerülve. Vajjon azonban az iparhatóság érdemleges határozatot hozott, vagy csak illetékesség hiánya miatt utasitotta el a keresetet: a birói ut igénybevétele szempontjából nem tesz különbséget. V. ö. **K. V. T.** 416/901. (D. III. f. 22., 237. l.), 90/902. (U. o. 23., 114. l.)

[1]) V. ö. K. T. 311. §. Köthető, tehát ugy irásban, mint szóban.

[2]) V. ö. 1877 XX. tcz. 3. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

jogositva kell kenniök, a mi a 18. életév betöltését tételezi fel.[3]) Mint általános, habár nem is a szerződés érvényessége szempontjából szükséges, feltétel emlitendő továbbá, hogy a mennyiben a segéd már megelőzőleg más kereskedőnél volt alkalmazva, a főnök őt csak akkor fogadhatja fel, ha a segéd az előbbi főnökkel kötött szerződés törvényes megszünését igazolja, ellenkező esetben az utóbbi irányában a segéddel egyetemlegesen felelős a távozás által okozott kárért s azonfelül még pénzbirságra itélhető.[4]) Ezenkivül kiemelendő még, hogy a szolgálati szerződés, ha a felek máskép nem egyeztek, csak egy heti próbaidő eltelte után válik kötelező erejüvé,[5]) egyelőre tehát csak egy heti tartamra szól, melynek elteltével ugy a főnök mint a segéd egyszerüen visszaléphet.[6])

II. A szolgálati viszonyból eredő kölcsönös jogok és kötelezettségek általában szabad egyezkedés tárgyai.[7]) Ez a szerződési szabadság vonatkozik különösen:

1. azon szolgálatok természetére, melyeket a segéd teljesiteni tartozik, s azon helyre és időre, a hol és a mely alatt a kérdéses szolgálatok teljesitendők. A mennyiben azonban a felek másként nem egyeztek, a főnök a segédtől csak az üzlethez tartozó munkát kivánhat, s ezt is csak oly mérvben, mely a segéd testi alkotásának és erejének megfelel.[8]) Másrészt a segéd kizá-

---

[3]) Ipart. 41. §., 1877 XX. 5. §.

[4]) Ipart. 90. és 157. §. *c)* pont. A birság 20 frttól 200 frtig terjedhet. Az ennek figyelmen kivül hagyásával kötött uj szerződés biróilag nem is érvényesithető. V. ö. **C.** 172/95. (Ü. L. 96., 25. sz.), 1070/96. (U. o. 45. sz.)

[5]) Ipart. 88. §. 2. bek. A tulnyomó birói gyakorlat — v. ö. **C.** 189/82. (D. Uj f. 3., 103. l.), 882/84. (U. o. 10., 115. l.), 345/92. (U. o. 32., 148. l.), 439/84. (Ü. L. 94., 21. sz.), ellenk. **K. V. T.** 257/95. (D. III. f. 3., 330. l.) és 612/901. (U. o. 22., 240. l.) — szerint ugyan a próbahét a kereskedői segédekre nem talál alkalmazást, de ez a K. T.-nek a régi Ipartörvényhez való viszonyában is kérdéses, a későbbi uj Ipartörv. folytán pedig tarthatatlan. Egyébiránt a próbaidő szerződésileg hosszabbra is szabható: **C.** 486/88. (P. T. 17., 121. l.), 599/900. (D. III. f. 22., 235. l.)

[6]) A visszalépés a főnök részéről nincs feltételezve annak bizonyitásától, hogy a segéd a kikötött szolgálatokra alkalmatlan.

[7]) Ipart. 88. §. 1. bek., K. T. 55. §. Az egyezkedés szabadságának elvét sérti, s azért érvénytelen a munkaadók közti oly előzetes megállapodás, mely szerint bizonyos összegen tuli fizetést birság terhe alatt nem szabad adni. **C.** 3297/89. (D. Uj f. 25., 31. l.)

[8]) Ipart. 89. §. — A szerződéssel ellenkező munka akkor sem követelhető, ha az üzlethez tartozik: **C.** 4708/93. (D. Uj f. 35., 183. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

rólag a főnöknek köteles munkaerejét szentelni s főnöke beleegyezése nélkül, mint már tudjuk, sem saját, sem más részére keresk. ügyleteket nem köthet [**K. T. 53. §.**];[9])

2. vonatkozik a szerződési szabadság a főnök által nyujtandó viszontteljesitésre, mely nélkül szolgálati mint lényegesen kétoldalu szerződés nem lehetséges.[10]) E viszontteljesités első sorban, esetleg kizárólag, bizonyos pénzösszegből áll, mely rendszerint állandó, rövidebb vagy hosszabb határidőkben (hetenként, havonként, évenként) esedékes fizetés. A pénzbeli viszontteljesités azonban, állandó fizetés kapcsán vagy a nélkül, a segéd által véghezvitt egyes szolgálatok (ügyletek, munkák, darabok) után eleve határozott, vagy a szolgálat tárgyának értéke szerint változó összegben (dij, *provisio*), vagy pedig az üzleti nyereség bizonyos hányadrészében (u. n. *tantième*)[11]) is megállapit-

[9]) E tilalom közelebbi részleteire és következményeire nézve ugyanaz áll, mint a czégvezetőknél és keresk. meghatalmazottaknál. L. fentebb 43. §. A szolgálati viszonyra magára kiható következményről l. alább.

[10]) V. ö. osztr. pt. 1151., 1173. §§. Ebből következik, hogy ingyenes szolgálat esetében az illető kereskedősegédnek nem tekinthető, vagy legfelebb próbaviszonyról lehet szó: **C.** 452/94. (D. Uj f. 40., 87. l.) Másként áll a dolog a tanonczoknál, a kiknél a szolgálat a főnöknek a kiképzés körüli fáradságának viszontteljesitése.

[11]) Ez különösen részvénytársaságok és szövetkezetek alkalmazottjainál fordul elő. A franciák az ilyen nyereséghányadban részesülő segédet *commis intéressé*-nek nevezik. A viszontteljesités ezen módozata mitsem változtat a szolgálati viszony természetén s nem alakitja át nevezetesen társas viszonynyá, bár ehhez sokban hasonlit. V. ö. **C.** 848/91. (J. Sz. 7., 84. l.), 993/96. (D. III. f. 6., 332. l.), 262/96. (T. É. 96., 4. sz.), ellenk.: 8812/95. (D. III. f. 3., 100. l.), 425/98. (U. o. 12., 193. l.) Ez több tekintetben fontos. Igy pl. ha a segéd, a ki egyedül a nyereséghányadban részesül. ennek fejében előleget kap s később kitünik, hogy nincs nyereség, a főnök az előleget nem követelheti vissza, hanem az fizetésnek veendő, mert ellenkező esetben a segéd szolgálata ingyenes volna. V. ö. **C.** 188/89. (D. Uj f. 23., 100. l.) A nyereséghányadban részesülő segéd továbbá nem szólhat bele az üzlet mikénti vezetésébe, hanem csak azt követelheti, hogy a megállapitott nyereséghányad a tényleges üzleti eredmény alapján az általa is betekinthető könyvekből kiszámittassék, a nélkül, hogy a főnök neki elkülönitett alakszerü számadást vagy mérleget tartoznék adni: **L. I.** 471/80. (D. 26., 37. l.), **C.** id 425/98. A nyereséghányad kiszámitása iránt azonban számadási per inditható: **C.** id. 8812/95. s az annak kiszolgáltatása iránt inditott per nem tartozik első sorban az iparhatóság körébe: **C.** 1032/89. (Ü. L. 89., 45 sz.), id. 993/96. Ellenk. **C.** 32/97. (D. III. f. 10., 114. l.), 168/902. (U. o. 22., 233. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ható.[12]) A pénzbeli viszontszolgálat mellett, esetleg szintén kizárólag, gyakran a segéd még lakásban és ellátásban, vagy más természetbeni szolgáltatásokban is részesittetik. Ezeknek közelebbi módozatait a felek szintén szabadon állapithatják meg, a nyujtott lakásnak azonban egészségesnek és lakhatónak kell lennie.[13])

A főnököt terhelő viszontszolgálat csak akkor követelhető, ha a segéd szolgálati kötelezettségének eleget tesz, vagy erre megfelelő képesség mellett legalább késznek mutatkozik. Mindazonáltal ha a segéd szolgálata teljesitésében vétlen baleset miatt ideiglenesen gátoltatik,[14]) azért igényeit a fizetéshez és ellátáshoz el nem veszti. E kedvezmény azonban őt csak hat heti időtartamra illeti. [**K. T. 56. §.**] [15])

III. A szolgálati viszony megszünik: 1. a kikötött idő elteltével; 2. kölcsönös megegyezés folytán; 3. a mennyiben a szolgálati szerződés határozatlan időre köttetett,[16]) a főnök vagy

---

[12]) A részvénytársasági közgyülés által megszavazott remuneratio azonban nem szerződésszerü igény, tehát az évközben kilépett tisztviselő nem követelheti: **C.** 8039/95. (D. III. f. 4., 32. l), 671/902. (U. o. 22., 295. l.), 1562/902. (Jogt. K. 903. mell. 320. l.)

[13]) Ipart. 98. §.

[14]) Vétlen baleset alatt minden oly körülmény értendő, mely a segéd hibáján kivül következett be, pl. betegség, családi szerencsétlenség által indokolt távollét stb. Katonai szolgálatra nézve az Ipart. 96. §-a irányadó. Ennek értelmében, ha a segéd ideiglenes szabadsággal elbocsátott katona, haditengerész vagy honvéd s a katonai hatóság által behivatik, a szolgálati szerződés minden kárpótlás nélkül megszünik. Ugyanaz áll, ha a segéd besoroztatik és a katonai szolgálat megkezdésére behivatik. Ellenben ha a tartalékos vagy honvéd a törvényszerü évenkénti gyakorlatra hivatik be, ez a szolgálati szerződést nem szünteti meg, de a gyakorlat idejére fizetés nem jár.

[15]) Akkor is, ha a felmondási idő hat hétnél hosszabb.

[16]) Határozott időre kötött szolgálati szerződés esetében nincs helye egyoldalu felmondásnak. **B. T.** 2911/85. (M. 68. l.) S ha a főnök mégis felmondotta, a főnök az egész időre eső fizetést tartozik adni. — Helytelen **C.** 1213/97. (D. III. f. 10., 189. l.), 1129/98. (U. o. 327. l.), 524/900. (U. o. 19., 71. l.), 755/900. (U. o. 202. l.), 1003/900. (U. o. 19., 210. l.), melyek szerint a határozott időre alkalmazott segéd csak a felmondási időre járó fizetést követelheti feltétlenül (l. alább 27. jegyz.), a további időre pedig csak annyiban, a mennyiben kimutathatja, hogy az ujabb alkalmazásért nyert dijazás összege kevesebb vagy ujabb alkalmazást egyáltalán nem kapott. Az utolsóelőtti hat. azonban még az uj állás elnyeréséért, ill. közvetitéséért járó dijt is megitélte.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a segéd által történt felmondás folytán;[17]) 4. a szolgálati viszonynak a főnök vagy a segéd részéről való felmondás nélkül történt egyoldalu felbontása által; 5. a segéd halálával. Ellenben a főnök halála a szolgálati viszonyt csak akkor szünteti meg, ha ez világosan kiköttetett, vagy ily kikötés a fenforgó körülményekből következtethető.[18]) Hasonlóképen nem szünik meg a szolgálati viszony a főnök csődje folytán,[19]) valamint üzletátruházás esetén,[20]) feltéve, hogy az üzlet lényegileg azonos marad.

A felsorolt megszünési okok közül a törvény a felmondás mellett és a nélkül történő egyoldalu felbontásra nézve még közelebbi intézkedéseket tartalmaz. Igy nevezetesen:

1. a felmondási idő tekintetében, mely külön szerződési megállapodás hiányában[21]) ugy a főnökre, mint a segédre nézve szabályszerint hat hét. Kivétel van oly segédekre nézve, a kik fontosabb teendőkkel vannak megbizva,[22]) milyenek különösen a

---

[17]) A megszünés nem már a felmondáskor, hanem csak a tényleges kilépéskor áll be. V. ö. **C.** 48/97. (Jogt. Közl. 97., 24. sz. mell.)

[18]) Ugyanaz a rátió, mely a keresk. meghatalmazás fennállását a főnök halála esetére indokolja, a szolgálati viszonyra is talál, s az azonos eredményt annyival inkább kell felvennünk, mert a segéd rendszerint meghatalmazott is egy személyben.

[19]) V. ö. Csődt. 24. §., mely csak felmondási jogot ad. Ebből következik egyuttal, hogy a szolgálatot felmondás nélkül elhagyó segéd nincs jogositva a tömegtől a felmondási időre járó bért követelni: **C.** 802/87. (M. 67. l.)

[20]) Ez a halál esetére megállapitott szabály hasonszerü kiterjesztésén alapul. V. ö. **C.** 115/90. (D. Uj f. 27., 30. l.), mely szerint, ha az átvevő a segédet az üzletben hallgatag meghagyja, az elbocsátás csak a rendes felmondás mellett történhetik.

[21]) A megállapodásnak nem kell kifejezettnek lennie. Ha a segéd a főnök kijelentésére a szerződés megkötése alkalmával hallgat, e hallgatás beleegyezésnek veendő, — v. ö. **L. I.** 697/78. — sőt a segéd hallgatása a körülmények szerint a szolgálati viszony felbontása után is beleegyezésnek vehető, igy pl. ha a főnök a segédet a törvényes felmondási időnél rövidebb időre eső bérrel kinálta meg, és a segéd azt jogfentartás nélkül elfogadta: **L. I.** 3699/76. E részben a bizonyitás a főnököt terheli: **K. V. T.** 149/900. (Jogt. Közl. 900., 42. sz.)

[22]) Vajjon a segéd csakugyan fontosabb teendőkkel volt-e megbizva? az általános szabályok szerint az a fél tartozik bizonyitani, a ki arra hivatkozik. V. ö. **L. I.** 11,986/78. (D. 23., 158. l.) E mellett azonban a biró belátásától függ eldönteni, vajjon a segéd teendői fontosabbak-e vagy nem? a mi mindig az illető üzlet viszonyaihoz képest itélendő meg. Nem tekinte-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

könyvvezetők, pénztárnokok, üzletvezetők, utazók, raktárnokok stb. Ezeknél a felmondási határidő **három hónap.**[23]) E törvényes felmondási határidők a főnök ellen elrendelt csőd esetében is irányadóul szolgálnak.[24])

A felmondási idő alatt a segéd tartozik a főnök szolgálatában maradni s kötelességei teljesitésére épugy szoritható, mintha felmondás nem történt volna.[25]) A főnök ellenben nincs kötelezve a segédet a felmondási határidő alatt megtartani,[26]) köteles azonban ily esetben a segédnek a felmondási időre járó fizetést vagy egyéb illetményt egyszeresen, és ha a segédnek ellátása is volt, kétszeresen megadni.[27])

---

tett fontosabb teendőkkel megbizott segédnek: pl. a levelező: **C.** 1047/88. (P. T. 17., 113. l.) Némely üzletekben azonban a levelező fontosabb állást foglal el.

[23]) Ipart. 92. §., a K. T. 57. §. értelmében, mely azonban a fontosabb teendőkkel megbizott segédek között csak a könyvvivőket és pénztárnokokat emliti. Az 1840 XVI. tcz. 29. §-a szerint a felmondási idő 2, illetve 4 hónap volt. A felmondásnak mindenesetre kifejezettnek kell lennie. Nem tekintheti ilyennek, ha pl. részvénytársaság hivatalnoka a legközelebbi közgyülés határozatáig állásától felfüggesztetik. **L. I.** 735/79. (D. 24., 42. l.)

[24]) Csődt. 24. §. 2. bek. A szerződéses felmondási határidő csőd esetében nem nyer alkalmazást, akár hosszabb, akár rövidebb legyen a törvényes határidőnél. Másként előbb a K. T. 57. §. 3. bek. szerint.

[25]) Ha szolgálatát teljesiteni vonakodik, a felmondási időre járó fizetést sem követelheti. **C.** 404/901. (D. III. f. 21., 236. l.) A jogtalanul kilépő segéd iparhatósági határozat alapján történendő visszahozatal által is szoritható kötelessége teljesitésére, sőt ezen felül még 20 frtig terjedhető pénzbüntetéssel is büntethető. Ipart. 159. §.

[26]) V. ö. **C.** 26,532/97. (D. III. f. 9., 26. l.), melyben különösen ki van mondva, hogy a segédnek az általa birt lakás természetbeni használatához sincs joga, hanem erre nézve is csak kártéritést követelhet.

[27]) Ipart. 97. §. Akkor is, ha a segéd a felmondási idő eltelte előtt más állást kapott, mert az ő követelése nem kártérités, hanem közvetlenül a törvényen alapul. L. most **C.** is 335/94. (D. Uj f. 40., 128. l.) és 11,254/93. (D. III. f. 5., 168. l.), 1213/97. (U. o. 10., 189. l.), 1139/98. (U. o. 327. l.), 755/900. (U. o. 19., 202. l.), 1339/902. (U. o. 23., 307. l.) Előbb ellenk. 115/82. (M. Ig. D. 1., 30. l.) A segéd viszonyaiban később beálló változások általában nem jönnek tekintetbe: **C.** 906/96. (D. III. f. 7., 35. l.) Üzletátruházás esetében azonban az üzletben tovább alkalmazott segéd nem követelheti a fizetést a korábbi felmondás alapján, mert ennek hatálya a további alkalmazás által megszünik. **C.** 776/96. (U. o. 6., 182. l.) A felmondási időre járó fizetés **egyszerre** követelhető, bár részletekben pl. havonként fizettetett, s habár a felmondási idő szerződésileg hosszabb (1 év):

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. Részletesen és kimeritően állapitja meg a törvény azokat az eseteket, melyekben a szolgálati viszony akár a főnök, akár a segéd részéről f e l m o n d á s n é l k ü l azonnal felbontható, tekintet nélkül arra, vajjon a szerződés határozatlan vagy határozott időre köttetett.[28]) E szerint:

A) A s e g é d f e l m o n d á s n é l k ü l a z o n n a l e l b o c s á t h a t ó:[29]) *a)* ha nyereményvágyból eredő büncselekményt követ el; *b)* ha a főnök, annak helyettese vagy egyik családtagja ellen tettleges bántalmazást vagy sulyos becsületsértést[30]) követ el, kötelességei teljesitését makacsul megtagadja,[31]) vagy ha a

---

C. 346/97. (U. o. 8., 40. l.), 1157/97.). (U. o. 9., 125. l.) Ha a segédnek fixfizetésen kivül nyereségjutalék is volt biztositva, a felmondási időre ezt is követelheti: **C.** id. 1157/97. Ellenben kiadásai fedezésére szolgáló uti illetmények (szállásdijak, élelmezési költségek stb.) megtérítése nem követelhető: **B. T.** 62/901. (U. o. 21., 147. l.)

[28]) A szolgálati viszony felbontása ezen esetek bekövetkezése után azonnal történhetik és kell is hogy történjék, mert ha a szolgálati viszony folytattatik, az annak felbontására okot szolgáltató körülmény többé nem érvényesithető: **C.** 92/900. (D. III. f. 20., 81. l.) 1562/902. (Jogt. K. 903. mell. 320. l.) Keresetinditás annak megállapitására nem szükséges Ha azonban a másik fél a felbontási ok fenforgását tagadja, ő a maga részéről keresetet indithat a szerződésből eredő kötelezettségek teljesitésére, illetve kártéritésre, s akkor a felbontást eszközlő a felbontás okát igazolni tartozik: **C.** 708/82. (D. Uj f. 4., 159. l.); a perben azonban a felmondáskor nem érvényesitett okot nem érvényesithet: **C.** 1139/98. (D. III. f. 10., 327. l.). A kártéritési összeg megállapitására nézve az általános szabályok irányadók, a jogtalanul elbocsátott segéd azonban, ha határozott időre nem volt alkalmazva, az Ipart. 97. §-a értelmében csak a felmondási időre járó egyszeres, ill. kétszeres fizetést követelheti.

[29]) Ipart. 94. §. Előbb K. T. 59. §.

[30]) Csak a becsületsértésnek kell sulyosnak lennie, a tettleges bántalmazásnak nem. Ily sulyos becsületsértés (s azonfelül a főnök üzleti érdekeinek veszélyeztetése), ha a segéd azon boritékokba, a melyek a főnök neje által a munkásoknak pénzzel átadandók voltak s át is adattak, szeméremsértő rajzokat csempész: **C.** 319/99. (D. III. f. 16., 162. l.). Ellenben sulyos becsületsértésnek nem tekintetett, hogy a segéd a főnök üzletvezetőjét müveletlen embernek nevezte: **L. I.** 11,986/78. (D. 23., 148. l.), főnöke irányában durván és illetlenül viselte magát: **C.** 279/82. (M. 67. l.); nem tekintetett családtagnak a főnök nagykoru és vele közös háztartásban nem élő öcscse: **C.** 708/82. (D. Uj f. 4., 159. l.) Hogy a főnök a sértést hasonló sértéssel vagy tettleges bántalmazással viszonozta, nem jön tekintetbe: **C.** 6172/82. (M. 67. l.) V. ö. **C.** 993/96. is. (D. III. f. 6., 332. l.)

[31]) Ez alá sorozható az az eset is, ha a segéd a főnöknek az üzlet körében adott utasitásait nem követi: **C.** 4941/83. (M. 67. l.) Ide tartozik

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

főnök akarata ellenére egy egész munkanapon át igazolatlanul szünetel;[32]) *c)* ha megintés daczára a ház vagy az üzlet biztonságát vigyázatlansága által veszélyezteti; *d)* ha 3 napnál tovább tartó szabadságvesztés-büntetés alá kerül; *e)* ha a szerződésileg elvállalt munka teljesitésére képtelen;[33]) *f)* ha valamely undoritó vagy ragályos betegségben szenved; *g)* ha a főnök bizalmával való visszaélés által az üzlet érdekeit veszélyezteti;[34]) *h)* ha főnöke beleegyezése nélkül akár saját, akár más részére keresk. ügyletekkel foglalkozik.[35])

Mindezen esetekben az elbocsátás kárpótlás nélkül történhetik. Kivételt képeznek az *e)* és *f)* pontokban elősorolt esetek, ha azok vétlen baleset következményei, a mikor a segéd a fizetést hat heti idő tartamára épugy követelheti, mint ha a szolgálatból nem bocsáttatik el. [**K. T. 59. §.** ut. bek.][36])

B) A segéd felmondás nélkül azonnal kiléphet:[37]) *a)* ha a főnök, helyettese vagy hozzátartozói őt vagy családja tagjait tettleg bántalmazzák, ellene vagy ellenök becsületsértést követnek el;[38]) *b)* ha a főnök szerződési kötelességeit

---

továbbá, pl. ha a segéd az üzleti helyiségben átvett pénzt azonnal be nem szolgáltatja, bár később a hiányt megtériti: **C.** 230/85. (D. Uj f. 12., 291. l.)

[32]) Az igazoltságot a segéd tartozik bizonyitani: **C.** 1404/94. (P. T. 29., 145. l.), **K. V. T.** 390/95. (D. III. f. 3., 343. l.) Nem igazolja a szünetelést a sztrájk. V. ö. **C.** 589/902. (D. III. f. 22., 86. l.)

[33]) Ennek felvételére nem elég pl. hogy könyvvezető gyanánt alkalmazott segéd a könyvvezetés körül szabálytalanságokat követ el, midőn már hosszabb idő óta szolgálatban áll s a könyvvezetés a főnök felügyelete mellett történik: **C.** 4518/88. (Ü. L. 88., 40. sz.) Az üzleti forgalom hiánya magában véve még nem bizonyitja a kereskedői utazónak üzletek szerzésére való képtelenségét: **C.** 1091/902. (D. III. f. 22., 234. l.)

[34]) Pl. füszerüzletben fizetés nélkül szeszes italokat fogyaszt: **C.** 1708/94. (D. Uj f. 39., 60. l.); koholt megrendeléseket közöl (utazó): **C.** 949/94. (U. o. 40., 257. l.) A főnöknek okozott kár nagysága nem jön tekintetbe: **C.** április 23/91. (M. 70. l.)

[35]) Még ha nem is okozott ez által a főnöknek kárt: **C.** 615/92. (P. T. 24., 5. sz.), 514/902. (D. III. f. 23., 196. l.) De nem, ha gyárigazgató szabad idejét más tényleges természetü működésre forditja, ha ez szerződésileg ki nem záratott: **C.** 16/94. (D. III. f. 1., 42, l.)

[36]) Az Ipart. 94. §. ut. bek. erre világos utalást tartalmaz.

[37]) Ipart. 95. §. Előbb K. T. 58. §.

[38]) Itt is csak sulyos becsületsértés veendő figyelembe. A K. T. 58. §. 2. pontja ezt kifejezetten emliti.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nem teljesiti;[39]) *c)* ha darabszámra dolgozik és a főnök őt folytonosan munkával ellátni nem képes;[40]) *d)* ha a munka folytatásánál egészsége vagy élete veszélyeztetve van; *e)* ha a főnök, helyettese vagy hozzátartozói őt vagy családja tagjait erkölcstelenségre vagy törvényellenes tettre csábitják.

A felsorolt okok miatt a segéd kiléphet a nélkül, hogy igényét a szerződéses vagy törvényes felmondási időre járó fizetésre, illetve ellátásra elvesztené. [**K. T. 58. §.** ut. bek.][41])

Végül emlitendő, hogy a főnök a szolgálati viszonyból bármily okból kilépő segédnek, annak kivánatára, elbocsátási bizonyitványt köteles adni.[42])

---

[39]) Elég, ha a főnök kijelenti, hogy ezentul a szerződésileg kikötöttnél alacsonyabb bért fog fizetni. V. ö. **C.** 1101/90. (D. Uj f. 26., 152. l.)

[40]) Ez inkább csak az igarossegédekre vonatkozik.

[41]) Az Ipart. 95. §. ezt nem vette fel; de önként következik abból, hogy a kilépésnek a főnök az oka, s hogy a segéd a szóban forgó esetekben nem lehet hátrányosabb helyzetben, mint ha a főnök őt törvényes ok nélkül a felmondási idő előtt elbocsátja. V. ö. **C.** 1101/90. (D. Uj f. 26., 152. l.)

[42]) Ipart. 108. §. A törvény a bizonyitványt oly végből követeli, »hogy a törvényes alapon a szerződési viszonyból kilépni és más iparoshoz szerződtetni akaró segéd ezt akadálytalanul tehesse«. Ebből, valamint az Ipart. 99. §. azon rendelkezéséből, hogy az iparossegédek munkakönyvèiben a segéd erkölcsi magaviseletére és minősitésére vonatkozó megjegyzéseknek vagy jeleknek helye nem lehet, következtethető, hogy a segéd nem köteles oly elbocsátási bizonyitványt elfogadni, mely reá nézve bármily tekintetben hátrányos. Ha azonban a segéd kivánja, a főnök a fennállott szerződési viszony megszüntéről és a segéd magaviseletéről az igazságnak megfelelő bizonyitványt köteles adni. Ipart. 104. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

HETEDIK CZIM.

Kereskedelmi társaságok általában.[1])

47. §.

A kereskedelmi és a magánjogi társaságok.

I. Valamint a keresk. jog egészben véve az általános magánjognak csupán elágazása, ugy különösen a keresk. forgalom által kifejlesztett társaságok is a közönséges magánjogi társaságra *(societas)* vezetendők vissza; s nevezetesen azok a kellékek, melyek ahhoz szükségesek, hogy általában társaságról beszélhessünk, a keresk. társaságoknál nem kevésbbé követeltetnek, mint a magánjogi társaságnál.[2])

[1]) A keresk. társaságokat általában tárgyazó külön munkák közül kiemeljük a következőket: *Auerbach* Das Gesellschaftswesen. Frankfurt, 1861.; *Gierke* Das deutsche Genossenschaftsrecht, 3 köt. Berlin, 1868—81.; *Lastig* Endemann-féle Handbuch, I. 310. s k. l.; *Troplong* Commentaire sur le contrat des sociétés civiles et commerciales, 2 köt. Páris, 1843.; *Delangle* Commentaire sur les soc. commerciales, 2 köt. 1843.; *Vavasseur* Traité des soc. civiles et commerciales, 2 köt. 1878., 5. kiad. 1897.; *Rousseau* Des soc. comm. françaises et étrangères, 2 köt. 1878.; *Deloison* Traité des soc. comm. françaises et étrangères, 2 köt. 1881.; *Guillery* Des soc. commerciales en Belgique, 2. kiad. 3 köt. Brux. 1881—3.; *Houpin* Traité général théorique et pratique des soc. civiles et comm. 2 köt. Páris, 1895. Uj kiad. 1899.; *Nyssens* et *Corbion* Traité des soc. comm. I. 1895. (belga); *Lindley* Treatise on the law of partnership, 6. kiad. London, 1893.; *Pollock* Digest of the law of partnership, 5. kiad. London, 1890.: *Parsons* Principles of partnership. Boston, 1889.; *Story* Commentaries on the law of partnership, 6. kiad. Boston, 1868.; *Calamandrei* Delle società e delle associazioni commerciali 2 köt. Torino, 1884—85.; *Manara* Delle società e delle associazioni commerciali. 2 köt. Torino, 1900—2. — Az egyes társasági fajokra vonatkozó külön irodalmat l. az illető helyeken.

[2]) Igy a keresk. társaság is feltételezi, hogy legalább két tagja legyen; hogy czélja a közerkölcsökbe vagy tiltott törvényekbe ne ütközzék; hogy a

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Mindazonáltal a keresk. társaságok történeti fejlődésükben a közönséges magánjogi társaságtól annyira eltávoztak, hogy a rokonság közöttük sok tekintetben alig állapitható meg. Igy, hogy csak néhány főpontot emlitsünk: a keresk. társaságok többékevésbbé kifejlett szervezettel birnak, holott a közönséges magánjogi társaságnál szervezetről vagy egyáltalában nem lehet beszélni, vagy ha létezik, az nem a törvényben, hanem csak a felek szerződésében találja alapját; — mig továbbá a közönséges magánjogi társaságnál az egyes tagok a társaság kötelezettségeiért feltétlenül egész vagyonukkal ugyan, rendszerint azonban csak saját részük erejéig *(pro rata)* felelősek:[3]) addig a keresk. társaságoknál a tagok felelőssége nem terjed ki mindig azoknak egész vagyonára, rendszerint azonban egyetemleges;[4]) — mig végre a közönséges magánjogi társaság csak a tagok közötti szerződés jellegével bir, s harmadik személyek irányában közvetlenül jogositva és kötelezve csak az egyes tagok lesznek:[5]) addig a keresk. társaságok, bár szintén a tagok szerződésén alapulnak, ezek fölött álló s önálló székhelylyel és külön czéggel biró egységet képeznek, s mint ilyen egységek lépnek fel a jogi forgalomban, ugy hogy nem az egyes tagok, hanem maga a társaság, mint ilyen, lesz közvetlenül jogositva és kötelezve. Más szóval:

---

társaság alapelve: az érdek kölcsönössége meglegyen stb. Az utóbb emlitett követelménynél fogva keresk. társaságnál sem tekinthető megengedettnek az oly kikötés, mely szerint valamelyik tag csakis a veszteségben részesüljön, a nyereségben ellenben nem (u. n. *societas leonina).*

[3]) V. ö. a római jogra nézve: L. 4. pr. de exerc. act. 14., 1.; l. 44. §. 1. D. de aed. ed. 21., 1.; l. 11. §. 2. D. de duob. reis 45., 2. — L. továbbá osztr. p. t. 1203. §., szász p. t. 1378. §., *Code civil* 1247. cz., német p. t. 735. §.

[4]) Az egyetemleges felelősség a keresk. jognak mondhatni őselve, nemcsak a társaságnál, hanem általában (v. ö. *Fréméry* Études 22. l.), a mint hogy ma sem szoritkozik csak a társaságokra. V. ö. alább 121. §. De épen azért, mert az egyetemlegesség a keresk. jogban már kezdettől fogva mint általános elv volt elismerve, egészen fölösleges külön alapokat keresni számára a keresk. társaságoknál, pl. hogy az a germán családközösségből származik, vagy hogy a tagok kölcsönös meghatalmazásában *(praepositio institoria)* gyökerezik stb., a mint ez gyakran történik. V. ö. erre nézve különösen *Goldschmidt* id. m. I. 284. l.

[5]) Egészen találó, a mit *Fréméry* a magánjogi társaságról mond, mielőtt a keresk. társaságok kifejlődtek volna: »*Il y avait des associés, mais il n'y avait point de société*« (id. m. 31. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a keresk. társaságok mint tagjaiktól különvált önálló jogalanyok szerepelnek, vagyis jogi személyek természetével birnak.[6])

II. Minél nagyobbak a különbségek a keresk. társaságok és a közönséges magánjogi társaság között, annál szükségesebb

---

[6]) Ez a franczia s az azt követő (belga, régibb olasz, német-alföldi stb.) elméletben vitán kivül áll. V. ö. legujabban különösen *Lyon-Caen* és *Renault* id. m. II. 75. s k. l. Annál nagyobb vita uralkodik ellenben a keresk. társaságok jogi természete fölött Németországban és nálunk s ujabban Olaszországban. (L. *Manara* id. m. II. köt. 1. rész.) Némelyek elismerik, mások tagadásba veszik (nálunk *Neumann Á.)*, többnyire azonban különbséget tesznek a közkereseti és betéti társaság között egyrészt, a részvénytársaság és szövetkezet között másrészt s csak az utóbbiakat tekintik jogi személyeknek (igy nálunk *Klupaty)*. A felfogások különbsége nagyrészt arra vezetendők vissza, hogy a jogi személy fogalma iránt sincs kellő megállapodás, eltekintve attól, hogy némelyek e fogalmat egészen tagadásba veszik. A törvényhozások közül egyesek a keresk. társaságok jogi személyiségét kifejezetten megállapitják. Igy nevezetesen az 1873. évi belga társasági törvény, az uj olasz (vitás), spanyol, portugálliai és román K. T. Mások ezt nem teszik ugyan, e helyett azonban közvetve ismerik el a keresk. társaságok jogi személyiségét az által, hogy oly szabályokat állitanak fel, melyek azt feltételezik, annak következményét képezik, s melyek mesterkéltség nélkül nem egyeztethetők össze a magánjogi társaság fogalmával. Ez áll különösen a német s a magyar K. T.-ről. V. ö. ennek 63. §-át (l. alább 49. §.), továbbá épen a közkereseti és betéti társaságra nézve még külön a 95., 96. és 97. §§-okat (l. alább 61. §.). A kérdés lényege egyedül a körül forog, hogy a társaság által kötött ügyletekből ki lesz közvetlenül jogositva és kötelezve: az egyes tagok-e, avagy a társaság mint ilyen? Ha az utóbbi, akkor annak jogi személyiségét bajos kétségbe vonni, nem lévén elképzelhető, hogy valaki vagy valami jogokkal és kötelezettségekkel birjon, a nélkül, hogy jogalany ne legyen. Már pedig különösen az id. 63. §. semmi kétséget nem hagy fenn az iránt, hogy valóban a társaság mint ilyen lesz közvetlenül jogositva és kötelezve, nem pedig az egyes tagok. Ezzel természetesen nem akarjuk tagadásba venni, hogy a társaság nem önczélu lény, hanem csak a tagok magánérdekét van hivatva szolgálni, s hogy különösen a társasági vagyon alapjában véve, gazdaságilag, mégis csak a tagoké, a kikre az a társaság feloszlásakor jogilag is visszaszáll. De ez a jogi személyiséggel mint tisztán formális jogi categoriával nem is áll ellentétben, s még kevésbbé akadály a jogi személyiség elismerésére az a körülmény, hogy a tagok a társaság adósságaiért külön is felelősséggel tartoznak. Ezen és más sajátságai a keresk. társaságoknak mind mellékesek szemben azzal, a mi egyedül döntő, hogy jogilag a társaság maga szerepel jogositott és kötelezett gyanánt. — Bővebben e kérdésről lásd *Szerző:* »A keresk. társaságok jogi természete, különös tekintettel a főbb európai törvényhozásokra.« (M. Igazságügy

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

annak megállapitása, hogy előforduló esetben kereskedelmi vagy magánjogi társaság forog-e fenn? És pedig nemcsak azért, hogy tudni lehessen, vajjon az illető társaságra a kereskedelmi avagy a magánjognak a társaságra vonatkozó szabályai alkalmazandók-e, hanem továbbmenve annak meghatározása végett is, vajjon az illető társaság a kereskedő fogalma alá s a kereskedőkre vonatkozó határozatok alá vonható-e? [7])

A kérdés megfejtése nagyon egyszerü volna, ha magánjogi czélok társas előmozditása minden körülmények között csak a közönséges magánjogi társaság alakjában történnék, s ha a magánjogi társaság és a keresk. társaságok közötti különbségek nem csupán mint következmények, hanem mint legott külsőleg is felismerhető sajátságok jelentkeznének. Azonban e feltevések nem állanak, s nevezetesen valamint általában a keresk. jog nemcsak elágazott a közönséges magánjogtól, hanem utóbbira visszahatást is gyakorolt és gyakorol folytonosan (l. fentebb 1. §.): ugy a keresk. forgalom által kifejlesztett társasági formák is mindinkább magánjogi czélokra is alkalmaztattak.[8]) Ennek következtében nyil-

---

IX. köt. és külön lenyomatban Budapest, 1878.) és hasonló értelemben *Bartha Béla* A keresk. társaságok jogi személyisége. Debreczen, 1896. V. ö. *Értekezlet* jk. 76., 78., 81. és 128. l. is, a hol határozottan hangsulyoztatott, hogy a keresk. társaságok, eltekintve az alkalmi egyesülésektől, jogi személyek. A magyar birói gyakorlatnak is ez a felfogása. V. ö. különösen a közkereseti társaság jogi személyiségének elismerését: **C.** 808/90. (D. Uj f. 28., 119. l.), 301/92. (U. o. 32., 187. l.), 2278/94. (U. o. 39., 1. l.), 1902/93. (P. T. 30., 50. l.), 63/900. (D. III. f. 18., 66. l.), 1489/900. (U. o. 19., 352. l.); *Győri T.* 22. sz. polg. dönt. (Jogt. K. 97., 45. sz. m.) Nem tekinthető ellenkező törvényes magyarázatnak: 1893: XVIII. tcz. 95. §-a, mely a közkereseti és betéti társaságot a jogi személyek mellett külön említi. Erre az is elegendő indok volt, hogy a nevezett társaságokat a jogi személyek alatt esetleg nem értették volna.

[7]) V. ö. fentebb 15. §. Fontossággal bir e kérdés a csődjog szempontjából is, a mennyiben a keresk. társaságok a keresk. csőd szabályai alá esnek (Csődt. 241. §.), magánjogi társaság mint ilyen ellenben nem is juthat csődbe, hanem csak az egyes tagok.

[8]) Ez áll nevezetesen a részvénytársaságról, bár annak átvitele a magánjogba nem ment küzdelem nélkül. Különösen a korlátolt felelősség az, a melyet a magánjog szempontjából nem igen akartak elismerni. Csakhogy az élet erősebbnek bizonyult, mint az elmélet, s most már a törvényhozások kifejezetten is megengedik, hogy részvénytársaságok magánjogi czélokra alakuljanak. Ezt ugyan gyakran csak oly módon teszik, hogy a részvénytársa-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vánvaló. hogy a társasági alak egymagában nem szolgálhat kellő megkülönböztetésül a keresk. és magánjogi társaságok között, hanem szükségessé válik más megkülönböztetési alapot felállitani. Ilyen gyanánt, mint legtermészetesebb, a társaság czélja kinálkozik, a mint ez a társaság által folytatott ügyletek minőségében nyilvánul. Ehhez képest az oly társaság, mely keresk. ügyletekkel foglalkozik, keresk. társaságnak minősitendő; a mely társaság ellenben keresk. ügyletekkel nem foglalkozik, azt magánjogi társaságnak kell nyilvánitani, bárminő legyen az alak, melyben szerepel. A K. T. mindazonáltal ezt a megkülönböztetési alapot csak részben fogadta el, a mennyiben ugyanis csak a közkereseti és betéti társaságnál követeli meg azt, hogy keresk. ügyletekkel foglalkozzék;[9]) a részvénytársaságot és szövetkezetet ellenben keresk. társaságoknak minősiti, tekintet nélkül arra, vajjon a társaság czélja keresk. vagy nem keresk. ügyletekre irányul-e?[10]) A K. T. tehát a társaságok megkülönböztetésénél vegyes rendszert követ,[11]) s ennek értelmében a társaság minőségét közelebbről vizsgálni csak az esetben szükséges, ha részvénytársasági vagy szövetkezeti alakban nem lép fel.

---

ságot teljesen kiveszik a magánjogi társaságok köréből s keresk. társaságnak nyilvánitják (l. alább 74. §.); de a dolog lényege mégis csak az, hogy a részvénytársaság nemkeresk. czélokra is alkalmazható. Ha pedig megengedtetik, hogy magánjogi czélokra részvénytársaság alakuljon, akkor még kevésbbé szabadna kizárni, hogy nemkeresk. czélokra a közkereseti és betéti társaság alkalmaztassék, bár tagadhatlan, hogy a keresk. jog szabályainak átvitele az ily magánjogi társaságokra, külön törvényes felhatalmazás hiányában, nem igen lehetséges. V. ö. **C.** 421/901. (D. III. f. 20., 258. l.) Példa ily törvényes felhatalmazásra a svájczi kötelmi jog, az uj portugálliai K. T. és (bár csak a közkereseti és betéti társaságra nézve) a német polg. tvk. terv. II. olv. 675. §.; nem emlitve némely német életbelépt. törvényt (Bréma, Oldenburg), melyek a közkereseti és betéti társaságot épugy függetlenitették a társaság czéljától, mint ez később a részvénytársaságra, illetve betéti részvénytársaságra nézve történt.

[9]) V. ö. K. T. 64., 125. §§. és alább 51., 69. §§.

[10]) V. ö. K. T. 147., 223. §§. és alább 74., 102. §§.

[11]) E vegyes rendszer még kiegészitést nyer a K. T. 5. §. 2. bek.-nek azon szabálya által, mely szerint a kiskereskedői egyesületek keresk. társaságoknak nem tekintetnek. L. fentebb 17. §. A minőség és alak szerinti megkülönböztetéshez tehát még terjedelmi (mennyiségi) alapon való megkülönböztetés is járul.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

48. §.

A kereskedelmi társaságok fajai.

I. A keresk. forgalom az idők folyamában különböző társasági fajokat fejlesztett ki, melyekből ismét több rendbeli válfajok képződtek.[1]) Ezen alakzatok közötti különbség, jogilag véve, főleg a tagok felelősségében és a társasági szervezetben, gazdasági tekintetben pedig abban a körülményben keresendő, vajjon kisebb vagy nagyobb vállalat forog-e szóban, vajjon a tagok munkaereje vagy tőkéje játszsza-e a főszerepet, vajjon a társaság közvetlenül keresetre irányul, avagy csak a tagok keresetének előmozditására szolgál-e? stb.

A magyar K. T. mindazonáltal nem vette fel keretébe az összes társasági fajokat, melyeket a keresk. forgalom kifejlesztett. Csakis négy faját a keresk. társaságoknak ismeri el és szabályozza [**K. T. 61. §.**]; ugymint: 1. a közkereseti társaságot, melynek főjellemvonása, hogy a rendesen kevés számu és az üzletben cselekvőleg résztvevő tagok a társaság adósságaiért korlátlan és egyetemleges felelősséggel tartoznak; 2. a betéti társaságot, melynél a tagoknak csak egy része vesz közvetlenül részt az üzlet vezetésében s felel korlátlanul a társaság adósságaiért, a másik rész ellenben csak tőkével járul a vállalathoz és csak korlátolva, betéte erejéig felelős; 3. a részvény-

---

[1]) A történeti kutatások kideritették, hogy a keresk. társaságok nem közös gyökérből, hanem külön alapokon keletkeztek. A legrégibb alak az u. n. *commenda*, mely abból állt, hogy valaki tőkét adott másnak, hogy azzal ügyleteket kössön, a miből a betéti társaság fejlődött ki. Csak később lép fel a közkereseti társaság mint u. n. *compagnia* a családtagok háztartási közössége alapján, mig a részvénytársaság gyökere az állami kölcsönökben s ezek kamatozására és törlesztésére rendelt állambevételekben résztvevők egyesületeiben: u. n. *societates comperarum, montes, maonae*, található, melyek közül a legrégibb, a mely állandó szervezettel birt, az 1346-tól 1566-ig létezett genuai *maona (Maona dei Giustiniani)*. V. ö. *Goldschmidt* id. m. I. 254. s k. l. L. azonban *Lehmann* Die geschichtl. Entwicklung des Aktienrechts bis zum Code de commerce. Berlin, 1895., a ki a részvénytársaság alapját a tengeri hajótársaságban találja s hollandi eredetét vitatja. A legifjabb társasági alak a szövetkezet, mely csak a XIX. század közepe felé indul meg Angliában, a hol 1843-ban az első fogyasztási egylet alapittatott Rochdale-ben.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

társaságot, mely mint igazi tőkeegyesület előre meghatározott alaptőkével alakul, a vállalat kiterjedése és a tagok nagy száma miatt kifejlettebb szervezettel bir s melynél a tagok, az u. n. részvényesek, a reájuk eső részösszegen (részvényen) tul nincsenek kötelezve; 4. a szövetkezetet, melynél a főczél a gyengébb társadalmi osztályoknak az önsegély és a kölcsönösség elvei alapján való támogatása, s folyton változó tag- és tőkeállomány kifejlett szervezettel és korlátlan vagy korlátolt felelősséggel párosul.[2]) Ezeken kivül a K. T. megemlékezik ugyan még az u. n. alkalmi egyesülésekről, melyek lényegileg abban

---

[2]) Mint sok más kérdésben, ugy a keresk. társaságok osztályozására nézve is a franczia *Code de com.* volt irányadó, mely azoknak három faját: u. m. a közkereseti *(société en nom collectif)*, betéti *(soc. en commandite)* és a részvénytársaságot *(soc. anonyme)* különbözteti meg, e mellett azonban még a betéti részvénytársaságról és, mint nemtulajdonképeni társaságról, az u. n. *association en participation*-ról tesz említést, mely utóbbi alatt a régibb franczia elmélet és gyakorlat az alkalmi egyesülést, az ujabb a harmadik személyekkel szemben titokban tartott részesedést érti, tekintet nélkül arra, vajjon ez állandó vagy csak alkalmi jellegü-e? V. ö. *Lyon-Caen* és *Renault* Traité II. 746. s k. l. E rendszert követi a többi K. T., nevezetesen a német is, melyben a megfelelő elnevezések: *Offene Gesellschaft*, *Commanditgesellschaft*, *Actiengesellschaft*; mint nemtulajdonképeni keresk. társaság azonban kettő szerepel: az u. n. csendes vagy nevezetlen, helyesebben titkos (v. ö. osztr. p. t. 1204. §.) társaság *(stille Gesellschaft)* és az alkalmi egyesülés *(Vereinigung zu einzelnen Handelsgeschäften)*. Az uj K. T. azonban az utóbbit kihagyta. Ugyancsak a franczia jog értelmében osztályozza a keresk. társaságokat az előbbi magyar jog, a mint ez az 1840: XVIII. tczikkben foglaltatik. Nemtulajdonképeni keresk. társaságot azonban nem ismer s az elnevezések a K. T. elnevezéseitől annyiban különböznek, a menynyiben a közkereseti társaság kifejezése valamennyi keresk. társaságra alkalmaztatik s e mellett a mai közkereseti és betéti társaság együttvére szoros értelembeni közk. társaságoknak neveztetnek. A szövetkezetekről *(sociétés à capital variable, soc. coopératives; Erwerbs- u. Wirtschaftsgenossenschaften)* a régibb keresk. törvények természetesen hallgatnak, még a német is; csak ujabb időben kezdődik azoknak szabályozása, de a magyaron kivül már több K. T. van, mely őket a keresk. társaságok mellé állitotta. Ilyen az 1867. évi franczia társasági törvény, mely a *Code* módositását képezi, a rev. belga, az uj olasz, portugálliai, román és a boszniai K. T. Legujabban Németországban az 1892. április 20-án kelt törvénynyel egy egészen uj társasági alak hozatott be, az u. n. korlátolt felelősségü társaság *(Gesellschaft mit beschränkter Haftung)*, mely határozott alaptőkével és valamennyi tag korlátolt felelősségével alakul, a nélkül, hogy a tőke részvényekre osztatnék fel s a részvénytársaságra vonatkozó garantiák

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

különböznek a felsorolt társaságoktól, hogy nem állandó üzlet folytatására, hanem csak egyes alkalmi ügyletek megkötése végett alakulnak; de ezekről kifejezetten azt mondja, hogy a keresk. társaságokról szóló határozatok alá nem esnek. [**K. T. 62. §.** 1. bek.] Minthogy azonban az alkalmi egyesülések keresk. ügyletekkel foglalkoznak, s az azokból eredő viszonyok keresk. ügyek,[3]) melyekre nézve a K. T. az előbbi kijelentés daczára maga is intézkedik (l. alább 50. §.) s az általános magánjogot a keresk. szokások is megelőzik (l. fent 6. §.): azok mégis kereskedelmi, nem magánjogi társaságok. Megkülönböztetésül azonban czélszerü ezeket épugy, mint a már ismertetett kiskereskedői egyesületeket, melyeket a törvény szintén kivesz a keresk. társaságok köréből (l. fent. 17. §.), nem tulajdonképeni keresk. társaságoknak, a fentebb felsorolt négy társasági alakot pedig tulajdonképeni keresk. társaságoknak nevezni, megjegyezvén, hogy, midőn egyszerüen keresk. társaságokról van szó, mindig a tulajdonképeni keresk. társaságok értendők.

II. A K. T.-nek a tulajdonképeni keresk. tárrsaságokra vonatkozó felsorolása kimerítő *(taxativ)*, azaz ki nem terjeszthető. Más társasági formák tehát keresk. társaságoknak el nem ismertetnek s ilyeneket a magyar korona országaiban alapitani nem lehet.[4]) Ez áll különösen az u. n. betéti részvénytár-

---

alkalmaztatnának; hanem inkább a közk. társaság szabályai szerint működik. L. erről *Neumann Ármin:* Magy. jogászegyl. ért. 8. köt. 6. füz. Bpest, 1893. Német commentatorok: *Birkenbihl*, *Esser*, *Förtsch*, *Hergenhahn*, *Neukamp*, *Parisius* és *Crüger*. Angliában ehhez hasonló alak már régen ismeretes *Company limited by guarantee* név alatt. V. ö. 1862. Comp. Act. 7. §.

[3]) L. fentebb 5. §. Alakilag is. V. ö. keresk. elj. 6. §. 3. pont. E részben mitsem változtat, vajjon a tágok kereskedők-e vagy nem? **S.** 5527/78. (D. 20., 64. l.)

[4]) Külföldi társaságokra azonban ez nem vonatkozik. V. ö. fentebb 11. §. Mi sem áll tehát utjában annak, hogy pl. külföldi betéti részvénytársaság nálunk fióktelepet vagy ügynökséget alapitson, a melyre nézve ugyanazon szabályokat fogjuk alkalmazni, mint a külföldi részvénytársaságokra. V. ö. alább 99. §. Némely államokkal szemben ily társaságok bebocsátása szerződésileg határozottan ki van kötve. Ilyenek: Ausztria (1878. évi XX. tcz. 29. cz. és u. é. XXII. tcz. 1. §.), Németország (1878 : XXXVI., 1892 III. tcz. 19. §.), Olaszország (1888 : XV., 1892 : VI. tcz. Zárjk. I. cz. 3. §.) és Svájcz (1888 : XXXVII., 1892 : VII. tcz. 8. cz.) De más államok is hivatkozhatnak erre, ha a legnagyobb kedvezményü államok jogával birnak.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

saságról, mely egy vagy több korlátlanul és egyetemleg felelős beltagból és rendszerint nagyobb számu részvényesekből áll.[5]) Minthogy azonban a K. T. csak a szárazföldi keresk. jogot szabályozza, a tengeri jogot ellenben nem: kétséget nem szenved, hogy a mennyiben utóbbi sajátságos társasági formákat ismer, ezeknek jogérvényessége a K. T. felsorolása által nem érintetik.[6]) Ugyanez áll a bányajog által szabályozott bányatársulatokról, melyek a magyar keresk. jog szempontjából azon feltétel mellett, hogy üzletük a kisipar körét meghaladja, keresk. társaságok ugyan,[7]) melyeknek belső szervezetére, valamint a társulati tagoknak egymás közt és harmadik személyek iránti jogviszonyaira nézve azonban a bányatörvény határozatai irányadók. [**K. T. 560. §.**][8]) Minthogy továbbá csak a tulajdonképeni keresk. társaságok vannak kimeritően felsorolva, a nemtulajdonképeniek ellenben nem: ebből azt kell következtetni, hogy az

---

[5]) Ez ugyan kérdéses lehetne azon mindinkább a törvényhozások által is elvetett régibb felfogás szerint, hogy a betéti részvénytársaság nem más, mint a betéti társaság módositása, válfaja. Tényleg az *Értekezleten* ebből a felfogásból indultak ki s a betéti részvénytársaságot megengedhetőnek találták. (V. ö. Jegyzők. 80—81. l.) Azonban valamint a betéti társaság nem puszta válfaja a közkereseti társaságnak, jóllehet a beltagok szempontjából egyenlő vele: ugy a betéti r. t. sem puszta modificatiója a betéti társaságnak, hanem önálló társasági alak, mely a betéti és részvénytársaság combinatiója gyanánt jelentkezik. Ha a betéti részvénytársaság mint betéti társaságot megengednők, akkor ez által tág kaput nyitnánk a részvénytársaságra vonatkozó intézkedések kijátszásának, tekintve, hogy a betéti r. t. ugyanazon gazdasági czélra szolgálhat mint a részvénytársaság; a mint hogy külföldön, főleg Franciaországban, tényleg a betéti r. t. arra használtatott fel, hogy a részvénytársaságnál a megkivánt állami engedély mellőztessék.

[6]) Ez áll különösen a tengerjog által szabályozott u. n. hajótársaságról *(Rhederei, copropriété de navires)*, mely azonban össze nem tévesztendő közönséges keresk. társasággal, mely hajózási czélra keletkezett. V. ö. a hajótársaságra néve közelebbről: *Szerző* Tvjavaslat a tengeri magánjogról 28—46. §§. és hozzá: Részletes indokolás 20. s k. l.; *Pavlović Márk* A német keresk. tvkönyv IV. könyve 136. s k. l.

[7]) V. ö. K. T. 259. §. 6. pont és alább 116. §.

[8]) Ez azonban csakis a tulajdonképeni bányatársulatokról áll. Ha egy bányaipart üző társaság a közkereseti, betéti, részvénytársaság vagy szövetkezet alakjában keletkezik, a mi nincs kizárva, az teljesen a K. T. szabályai alá esik. — Minthogy az id. 560. §. a bányatársulatokat csak belszervezetükre, a tagok egymásközti és harmadik személyek iránti viszonyaira nézve veti alá a bányatörvénynek, ebből azt lehetne következtetni,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

utóbbiak között a törvényben nem említett társasági formák lehetségesek. Ilyen volna a csendes vagy nevezetlen (titkos) társaság, melynél valaki nemcsak alkalmi,[9]) hanem állandó módon meghatározott betéttel járul valamely üzlethez, a nélkül, hogy ez kifelé, harmadik személyek irányában is nyilvánulna, a nélkül tehát, hogy az üzlet külsőleg is mint társas üzlet szerepelne.[10])

---

hogy azok más tekintetben a K. T. intézkedései alá esnek; tehát nevezetesen mint kereskedők czégbejegyzésre kötelezvék. Tényleg igy határozott **C.** 407/85. (D. Uj f. 13., 64. l.). De ez mégis nehezen egyeztethető össze azzal, hogy a K. T. 4. §-a csakis a 61. §-ban felsorolt társaságokat vonja a kereskedőkre vonatkozó határozatok alá; ezen kivül figyelembe veendő, hogy a bányatörvény 137. §-a a bányatársulatokra nézve külön nyilvántartást ir elő a bányahatóság által vezetett bányakönyvekben. V. ö. *Értekezl.* jk. is 504. l.

[9]) Ez az eset az alkalmi egyesülés fogalma alá esik. L. alább 50. §.

[10]) Ebben áll a különbség szemben a betéti társasággal, melynél a kültag, bár neve a társaság czégében nem fordulhat elő, mégis harmadik személyek irányában is mint a társaság tagja szerepel. E különbség hozza magával, hogy a csendes társaság sem közös czéggel, sem önálló társasági vagyonnal nem bir, sem a czégjegyzékbe be nem jegyezhető, s hogy kifelé egyedül az tekintetik jogositottnak és kötelezettnek, a kinek neve alatt az üzlet folytattatik. V. ö. **C.** 1191/90. (D. Uj f. 29., 279. l.), 1079/91. (Ü. L. 91., 37. sz.), 889/95. (D. III. f. 3., 272. l.). A *Tervezet* a csendes társaságot azzal mellőzte, hogy az egyszerüen mint kölcsönszerződés itélendő meg (126. l.). Azonban bármennyire áll is az, hogy a csendes társaság nem igen vonható a társaság fogalma alá, ha ez alatt különösén a római jog értelmében vagyonközösségre *(communio)* irányuló szövetkezést értünk; annyi bizonyos, hogy a kereskedelem felfogása szerint a csendes társaság valóban társaság (v. ö. osztr. p. t. is 1204. §.), mert mint ilyen számára fejlesztett ki megfelelő szabályokat; s e felfogás elméletileg is igazolható, ha a társaság fogalmát ugy állitjuk fel, hogy az alatt minden oly szerződést értünk, mely közös gazdasági czélnak a felek közös részvétele által leendő elérésére irányul. V. ö. e sokat vitatott kérdésre, valamint általában a csendes társaságra nézve főleg: *Behrend* id. m. I. 609. s k., 687. s k. l., továbbá *Lastig*, *Endemann*-féle Handbuch I. köt. 310. s k., 704. s k. l. és *Renaud* Das Recht der stillen Gesellschaft und der Vereinigung zu einzelnen Handelsgeschäften, kiadva *Laband* által 1885. Épen azért a magyar keresk. jog szempontjából is a csendes társaságot mint társaságot kell elismerni, mely hogy keresk. s nem közönséges magánjogi társaság s hogy ennélfogva a belőle eredő viszonyok keresk. ügyek: abból tünik ki, hogy keresk. üzletre nézve köttetik s az üzlettulajdonos részéről a K. T. 260. §-a alapján keresk. ügylet. Mielőtt tehát a magánjogi társaság szabályaira mennénk vissza, a keresk. szokásokat kell alkalmazni. Kölcsönminősités ellen l. **C.** 286/900. is (D. III. f. 19., 308. l.).

DIT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ily csendes társviszony lehetséges egyébiránt valamely tulajdonképeni keresk. társaságban is.[11])

49. §.

A keresk. társaságok jogviszonyai és jogképessége általában.

I. Valamint a magánjogi, ugy a keresk. társaságok jogviszonyai is lényegesen kétfélék: 1. b e l s ő viszonyok, melyek a tagok egymás között, illetve a társaság és a tagok mint ilyenek [1]) között merülnek fel; 2. k ü l s ő viszonyok, melyek a társaság, illetve a tagok és harmadik személyek között támadnak.

A K. T. a keresk. társaságok belső és külső viszonyainak szabályozásánál különböző eljárást követ. A belviszonyokra nézve az az elv irányadó, hogy a felek azokat szabadon rendezhetik. A törvény felállit ugyan szabályokat a belviszonyokra nézve is; e szabályok azonban rendszerint csak szerződéspótló *(dispositiv)* természetüek, ugy hogy a felek azoktól eltérhetnek. Csak a menynyiben attól lehet tartani, hogy a felek szabad akarata gyakorlatilag nem érvényesülhet, s az a veszély forog fenn, hogy a társaságban résztvevő közönség sulyos hátrányokat fogna szenvedni, ha a belső viszonyok rendezése a felek tetszésére bizatik: állit

---

[11]) Igy nevezetesen közkereseti társaságban. V. ö. **C.** 639/902. (D. III. f. 24., 122. l.)

[1]) Csak mint ilyenek, a mi azért hangsulyozandó, mert a tagok mint h a r m a d i k s z e m é l y e k is léphetnek a társasággal jogviszonyba, pl. ha a tag a társaságnak valamit elad, bérbead, tőle vesz, bérel stb. Ilyenkor a tagsági minőség nem jön tekintetbe, a tag egészen ugy szerződik a társasággal, mint idegen harmadik személy, s a szerződés érvényesitése esetében nincs helye a szerződő tagra eső rész levonásának. Ezt még olyanok is elismerik, a kik nem hajlandók a keresk. társaságoknak jogi személyiséget tulajdonitani. V. ö. **C.** 1856/90. is. (D. Uj f. 28., 97. l.) Még az is el van ismerve, hogy a keresk. társaság tagja mint annak képviselője s a j á t m a g á v a l mint harmadikkal szerződhetik. V. ö. **B. T.** 3456/94. (D. Uj f. 40., 169. l.) és a D. III. f. 14., 165. l. közölt eset kapcsán: váltó kibocsátása a képviselő tag által saját nevében és elfogadása a társaság nevében (csak a belső viszonyból kifogás a K. T. 81., 86. §§. és a Váltó T. 92. §. alapján, esetleg felbontási kereset a K. T. 100. §. 4. pontja alapján, l. alább 63. §. 7. j.). Ellenk. **C.** 1566/95. (D. III. f. 1., 292. l.) és 1013/902. (U. o. 23., 127. l.), melyek szerint ily esetben nem jön létre váltói kötelezettség, de arra nem gondolnak, hogy ez forgatás esetén harmadik személyekre nézve sérelmes.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

fel a K. T. a belviszonyokra nézve oly szabályokat, melyek mint kényszeritő *(absolut)* hatályuak, a felek által nem módosithatók.[2]) A külviszonyokra nézve az ellenkező elv nyer alkalmazást: a K. T. ezeket olyképen szabályozza, hogy eltérésnek ezen szabályoktól többnyire nincs helye, a mi abban találja alapját, hogy a külviszonyokban nemcsak a tagok, hanem harmadik személyek érdekei is érintetnek.[3])

II. Bármennyire különbözzenek a keresk. társaságok egyes alakjai egymástól, azok mégis közös alapokra vezetendők vissza, s minthogy valamennyi azonos jogi természettel is bir: ebből önként következik, hogy az egyes társasági fajok jogviszonyai között is sok azonosság létezik. Minthogy azonban épen a jogi személyiség közös jellemvonása inkább csak kifelé ható jelentőséggel bir, az azonos jogviszonyokat is valamennyi társasági alakra nézve tulnyomóan kifelé, harmadik személyek irányában találjuk. A belső jogviszonyok csak a közkereseti és betéti társaság közt egyrészt, a részvénytársaság és szövetkezet között másrészt mutatnak fel nagyobb számu érintkezési pontokat. De a mennyiben nevezetesen a külső jogviszonyokban azonosság is létezik a keresk. társaságok különböző fajai között: a K. T. azokat közös szabályokban nem igen foglalja össze.[4]) Kivétel egyedül a jogképesség, mely a **K. T. 63. §**-a által valamennyi keresk. társaságra nézve közösen ismertetik el, melynek elismerése azonban már a törvénynek azon rendelkezésében is foglaltatik, hogy a kereskedőkre vonatkozó határozatok a keresk. társaságokra is alkalmazandók (l. fentebb 15. §.).

---

[2]) Igy különösen a részvénytársaságnál és a szövetkezetnél, melyeknél a tagok száma rendszerint oly nagy, hogy közvetlen érintkezés közöttük époly kevéssé fordul elő, mint egymással jogviszonyban nem álló egyének közt, melyeknél továbbá a tagok sem az alapitást, sem az üzletvezetést nem igen ellenőrizhetik, visszaélések tehát könnyen történhetnek.

[3]) Kivételesen azonban az eltérés meg van engedve. Igy pl. a szövetkezeteknél a felek tetszésére van bizva, vajjon korlátolt vagy korlátlan felelősséget akarnak-e megállapitani? Bizonyos szabadság engedtetik továbbá pl. a társasági képviselet tekintetében stb.

[4]) E rendszert, melyet legmerevebben a német (régi és uj) K. T. követ, nem igen lehet helyeselni, mert nemcsak hogy számos ismétlést és utalást von maga után, de a mennyiben valamely a dolog természete szerint közös szabály csak egyik társasági alaknál állittatik fel (a mint hogy tényleg pl. a K. T. 89., 95. és 96. §§-ban tartalmazott szabályokra a rész-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. A K. T. id. §-a értelmében a keresk. társaságok jogképessége a jogi személyek jogképességével általában azonos. Valamint a jogi személyek saját nevük alatt, ugy a keresk. társaságok »czégjük alatt jogokat szerezhetnek és kötelezettségeket vállalhatnak, különösen ingatlan javakra tulajdont s egyéb jogokat szerezhetnek, felperesi és alperesi minőségben perben állhatnak«. Ennek kijelentésével akarta épen a K. T. kifejezni, hogy a keresk. társaságokat jogi személyeknek tekinti, nem lehetvén feltételezni, hogy a társaság alatt csak az egyes tagokat érti, tekintve, hogy ezeknek jogképessége kérdés alá sem jöhet.[5]) De ugyanazért, mert a keresk. társaságok mint ilyenek s nem azoknak tagjai nyilvánittatnak jogképességgel birók gyanánt, ezt csak oly jogokra és kötelezettségekre lehet vonatkoztatni, melyek jogi személyt egyáltalában megillethetnek. Nem értetnek tehát azok a jogok és kötelezettségek, melyeknek alanyai kizárólag természetes személyek lehetnek.[6]) Valamint a jogi személyeknél általában, ugy a keresk. társaságoknál is feltételeztetik továbbá, hogy a jogszerzés és kötelezettségvállalás az erre jogositott képviselők által történik, a kiknek cselekvési képessége a társaságnak magában véve hiányzó cselekvési képességét pótolja, s a kiket a törvény az egyes társasági fajoknál külön-külön s épen azért jelöl meg, mert nem a tagok, hanem a társaság jogairól

---

vénytársaságnál utalás nem történik, jóllehet ennél is alkalmazandók), esetleg kétség támadhatna, vajjon az más társasági alaknál alkalmazásba jöhet-e? Helyesebb tehát azon törvényhozások eljárása, melyek a közös szabályokat együttesen állitják fel, mint pl. ujabban a belga, olasz, román, spanyol és portugalliai K. T.

[5]) V. ö. a *Tervezet* megfelelő 94. czikkének indokolását 129. l., illetve 24. l., ugyszintén az e részben hasonló porosz terv. indokolását 47. l.

[6]) Pl. családjogok, törvényes örökösödés. Ellenben végrendeletből örökölhetnek. Hasonló okból nem követhetnek el a keresk. társaságok büntethető cselekvényeket. Ilyenek miatt (eltekintve a rendbirságoktól) csak a társaság képviselői vonhatók felelősségre; igy nevezetesen csalárd vagy vétkes bukás esetében (v. ö. Bünt. T. 417. §.). Keresk. társaság mint ilyen ellen azonban oly büntethető cselekvények elkövethetők, melyek természetes személyt mint szenvedő alanyt nem tételeznek fel, pl. rágalmazás, czégbitorlás, védjegyhamisitás. Hogy a keresk. társaságok váltóképességgel is birnak: azok sem vonják kétségbe, a kik jogi személyiségüket általában, vagy legalább a közkereseti és betéti társaságra nézve tagadásba veszik. V. ö. *Szerző* Váltójog 16. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

és kötelezettségeiről van szó. De képviselői által is csak akkor szerez a társaság jogokat és vállal kötelezettségeket, ha ez az ő czége alatt s nem az egyes tagok mint ilyenek nevében történik. Csakhogy ez nem jelenti azt, mintha a képviselők cselekvényei egyedül akkor számittatnának be a társaságnak, ha kifejezetten a társaság czége alatt járnak el. A törvény a czéget csak ugy állitja oda, hogy az a társaság külső kifejezése s hogy ennélfogva annak használata azt jelenti, miszerint maga a társaság mint ilyen az, a mely jogosittatik és kötelezteték; ez azonban nem zárja ki, hogy a képviselők cselekvényei a társaság cselekvényei gyanánt ne tekintessenek akkor is, ha a czéget nem használták, feltéve, hogy egyáltalában a társaság nevében cselekedtek.[7])

Magától értetődik végre, hogy a jogszerzés és kötelezettségvállalás a keresk. társaságok által is csak azon különös feltételek mellett történhetik, melyeket a törvények (általános magánjog, keresk. jog, váltójog stb.) az illető jogokra és kötelezettségekre nézve előirnak. Ehhez képest nevezetesen az ingatlan javakra vonatkozó jogok a társaság czége alatt ugyan, de ott, a hol telekkönyvek vannak, egyedül telekkönyvi bekebelezés által szerezhetők,[8]) a telekkönyvi hatóság kötelességében állván a társaság létezéséről, valamint arról, hogy a bejegyzést kérők erre mint a társaság képviselői fel vannak jogositva, meggyőződést szerezni.[9]) Hasonlóképpen megtartandók a törvénykezési jog által elcirt sza-

---

[7]) V. ö. K. T. 90., 141., 188., 241. §§. és alább 60., 72., 92., 110. §§.

[8]) Az egyes tagok nevei a telekkönyvben nem jegyeztetnek be s épen azért a bejegyzés a tagok változása esetében nem szenved változást. Ez nemcsak a részvénytársaságnál és szövetkezeteknél, hanem a közkereseti és betéti társaságnál is áll, a mi nem volna lehetséges, ha ezek jogi személyeknek nem tekintetnének.

[9]) A társaság létezésének, valamint a képviseleti jognak igazolása, ha a társaság be van jegyezve, hiteles czégjegyzékkivonattal, ha nincs bejegyezve, a társasági szerződés által történik. Utóbbi azonban csak a közkereseti és betéti társaságnál lehetséges, mert a részvénytársaság és szövetkezet a czégbejegyzés előtt létezőnek nem tekintetvén (K. T. 160., 228. §§.), előbb ingatlanokra jogokat nem szerezhet. Vajjon a társaság képviselői a társasági szerződés, illetve alapszabályok vagy társasági határozat szerint jártak-e el? azt nem szükséges vizsgálni, tekintve, hogy a képviselők a társaságot még akkor is kötelezik, ha hatáskörük korlátoztatott (v. ö. K. T. 92., 190., 241. §§. és alább 60., 72., 92., 110. §§.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

bályok, midőn a társaság czége alatt felperesi vagy alperesi minőségben perbe száll. E részben is azonban mindig szem előtt tartandó, hogy a keresk. társaságok mint jogi személyek, s nem mint a magánjogi társaságnak megfelelő pertársaságok *(litisconsortium)* szerepelnek;[10]) hogy ennek folytán a tagok illetőségétől független rendes illetőséggel birnak, mely szabályszerint a társaság székhelye által állapittatik meg,[11]) s hogy nem a tagok, hanem a társaság képviselői azok, a kik által s a kik ellen a perbeli cselekvények foganatositandók.[12]) Ezek állitják ki nevezetesen a perbeli meghatalmazásokat, az ő kezeikhez történnek a kézbesitések[13]) s az eskü is általuk teendő le.[14]) A biróság azonban szintén vizsgálni tartozik, vajjon a perfél gyanánt fellépő társaság mint keresk. társaság létezik-e, s vajjon azok, a kik az ő nevében fellépnek, csakugyan a társaság képviselői?[15]) Ugyancsak a keresk. társaságok jogi személyiségéből következik, hogy a képviselőkben vagy a tagokban a per folyamában beálló változások sem a perre, sem az itélet végrehajtására befolyást nem gyakorolnak, s hogy valamint a tagok ellen nyert itélet nem hajtható végre a társaság ellen, ugy megforditva a társaság ellen hozott itételet sem lehet végrehajtani a tagok ellen.[16])

---

[10]) Pertársaságról csak akkor lehet szó, ha nem a társaság mint ilyen, hanem a tagok saját személyükben perelnek vagy pereltetnek, pl. ha a társasági hitelező a tagokat az ő felelősségük alapján perli, vagy a társaság lép fel az egyes tagok ellen.

[11]) V. ö. 1868: LIV. tcz. 33. §., 1877: XXII. tcz. 15. §. és hozzá: *Szerző* Polg. tkv. rendje I. 48. §.

[12]) [13]) V. ö. K. T. 93., 141., 186., 241. §§. és alább 60., 72., 92., 110. §§.

[14]) Hogy közelebbről melyik képviselő tartozik az esküt tenni? arra nézve az 1868: LIV. tcz. 227. §-a irányadó. A félnek eskü alatti kihallgatására nézve a sommás eljárásban l. 1893: XVIII. tcz. 95. §.

[15]) E vizsgálatnak hivatalból, nem pedig csak az ellenfél kifogása esetében kell történnie. Ez következik abból, hogy a perbeli jogképességet feltételező perbeli cselekvési képesség (önképviseleti jog) is hivatalból vizsgálandó. V. ö. 1868: LIV. tcz. 8., 11., 51. §§., 1881: LIX. tcz. 39. §., 1893: XVIII. tcz. 27. §.

[16]) Ez abban az esetben is áll, ha a tagok a társasági adósságokért közvetlenül felelősek. V. ö. alább 59. §. — A jogi személyiségből következik az is, hogy külföldi állampolgárokból álló, de belföldi társaság nem tartozik az 1893: XVIII. tcz. (9—12., 220. §§.) értelmében perköltségbiztositékot *(cautio judicatum solvi)* adni. Igy helyesen **K. V. T.** (Jogt. K. 94., 49. sz.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

50. §.

Az alkalmi egyesülések.[1])

I. Alkalmi egyesüléseknek azon társaságok neveztetnek, melyek közös haszonra vagy veszteségre egy vagy több keresk. ügylet tekintetében keletkeznek. [**K. T. 62. §.**] Ismérveik közé tartozik tehát: 1. a haszon, illetve veszteség *közössége*, mely nélkül nemcsak keresk., hanem magánjogi társaság sem lehetséges;[2]) 2. hogy az egyesülés tárgyát *keresk. ügyletek* képezik, a mi azt épen keresk. társasággá teszi. Hogy minő keresk. ügyletekre történik az egyesülés, vajjon tárgyilagos avagy alanyi ügyletek, keresk. alap- vagy mellékügyletek-e? [3]) az teljesen közömbös. Ha azonban alanyi s nevezetesen mellékügylet a vállalat tárgya, legalább az egyik résztvevőnek kereskedőnek kell lennie, holott tárgyilagos keresk. ügyletekre irányzott alkalmi egyesülés kizárólag nemkereskedők között is jöhet létre.[4]) Nemkereskedelmi, nevezetesen ingatlanokra vonatkozó ügyletek a keresk. jog alá

---

[1]) V. ö. *Renaud* a 48. §. 10. jegyzetben id. m.. *Poulle* Traité théorique et pratique des associations commerciales en participation. Paris, 1887. — A K. T. az alkalmi egyesülésekről a keresk. társaságokról általában szóló czimben intézkedik, a mi rendszerileg nem helyes ugyan, de abban a körülményben talál igazolást, hogy a tulajdonképeni keresk. társaságok felsoroltatván, rögtön utána ki kellett mondani, hogy az alkalmi egyesülések ezek közé nem tartoznak. Minthogy pedig az alkalmi egyesülésekre vonatkozó határozatok egyetlen egy szakaszban foglaltattak össze, czélszerűbbnek mutatkozott azokat ezzel összekapcsolni, mint egészen külön czim alatt adni.

[2]) Nem forog fenn tehát alkalmi egyesülés pl., ha a felek valamely vállalatból (fuvarozás) sem közös hasznot, sem közös veszteséget nem kaphatnak, hanem mindenik a részére kijelölt területen a vállalatot önállóan folytatja, a nélkül, hogy az egyik területen felmerülő haszon vagy veszteség a másik külön területre jogositott felet egyáltalán illetné: **S.** 12,679/79. (D. 23., 62. l.). Hasonlóképen nem alkalmi egyesülés, ha pl. a vevő az eladónak a kikötött vételáron felül a továbbeladáskor esetleg elérhető haszon bizonyos részét igéri: **C.** 754/88. (D. Uj f. 21., 523. l.).

[3]) Utóbbiakra példa, ha a kereskedő nagyobb mennyiségü árut vesz s azután egyesül valakivel azoknak gyors értékesitésére.

[4]) Pl. többen egyesülnek meghatározott áru vételére továbbadási szándékkal. Az ügyletnek azonban minden esetre az egyesülők részéről kell keresk. ügyletnek lennie. V. ö. alább 118. §. Nem volna tehát alkalmi egyesülés, ha az ügylet csak a másik fél részéről keresk. ügylet, pl. több földbirtokos összeáll, hogy gépgyárostól közös használatra gépet vegyenek.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tartozó alkalmi egyesülés tárgyai nem lehetnek, még ha a résztvevők kereskedők volnának is;[5]) 3. végre szükséges a vállalkozás alkalomszerüsége. Ez által különböznek az alkalmi egyesülések a tulajdonképeni keresk. társaságoktól. Mig utóbbiak iparszerü tevékenységre irányulnak, üzletet tételeznek fel: addig az alkalmi egyesülések nem irányulnak iparszerü, állandó, hanem miként elnevezésük is mutatja, csak alkalomszerü vállalkozásra. Ez fenforog, ha a vállalat tárgya egyetlen egy ügylet,[6]) vagy több ügylet ugyan, melyek azonban a szerződés megkötésekor eleve határozottan ki vannak jelölve.[7]) Eleve meg nem határozott ügyletek kötése már az iparszerüséget foglalja magában s azért ily esetben nem alkalmi egyesülés, hanem tulajdonképeni keresk. társaság létezik,[8]) a nélkül azonban, hogy a határvonalat elvontan szigoruan meg lehetne vonni.[9])

---

[5]) V. ö. **C.** 264/900. (D. III. f. 19., 21. l.), mely szerint vasutépités elvállalására irányuló társulat nem alkalmi egyesülés a K. T. értelmében, tekintve, hogy a vasutépités elvállalása nem keresk. ügylet. De ez téves. V. ö. alább 117a). §. Helytelen továbbá: **S.** 8430/80. (D. 25., 63. l.), mely szerint nem alkalmi egyesülés korcsmáltatási jognak alhaszonbérlésére nézve kötött társaság. Mert a korcsmaüzlet kétségtelenül keresk. ügylet a K. T. 258. §. 1. pontja alapján. Legfelebb az iparszerüség miatt nem volna a társaság alkalmi egyesületnek minősithető. V. ö. még **K. V. T.** 256/901. (D. III. f. 21., 206. l.), mely szerint vakolási munkálatok közös elvállalása alkalmi egyesülés, a mi azonban csak akkor áll, ha a vállalkozók kereskedők (melléküglylet).

[6]) Pl. többen összebeszélnek, hogy felhasználva az alacsony gabnaárakat, valakitől nagyobb mennyiségü gabonát vásároljanak, hogy azt később nyereséggel eladják. Vagy támaszkodva a kedvező viszonyokra, közösen valamely tőzsdeügyletet visznek keresztül stb.

[7]) Pl. ha többen egyesülnek a végett, hogy mindent összevásároljanak, a mi a piaczra egy meghatározott napon hozatott, hogy azután az árakat felszöktessék. Külföldi dohányok eladása iránt a kir. dohányjövedéki igazgatósággal kötött szerződésben való részvétel: **C.** 630/90. (D. Uj f. 28., 70. l.), a hol egyuttal helyesen hangsulyoztatik, hogy az ügyletek mennyiségének és mérvének számszerü meghatározása nem szükséges. Egyébiránt már egyetlen egy czélbavett ügylet is gyakran több melléküglyletet von maga után, igy nevezetesen alkuszi, fuvarozási, biztositási stb. ügyleteket; nem is emlitve, hogy maga is rendszerint két ügyletből: a kezdő ügyletből (vétel) és a lebonyolitási ügyletből (eladás) áll.

[8]) Pl. ha többen egyesülnek általában gabonavásárlásokra, minden közelebbi meghatározás nélkül. Ily esetben az egyesület arra szoritható, hogy mint tulajdonképeni keresk. társaság megalakuljon s czégét is bejegyeztesse.

[9]) Concrét esetben a biró belátása szerint határoz. Nem lényeges eleme az alkalmi egyesülésnek, hogy a vállalat meghatározott rövid idő alatt lebo-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. A K. T. külső berendezéséből, mely szerint az alkalmi egyesülések csak egyetlen egy szakaszban tárgyaltatnak, azt lehetne következtetni, hogy azok a gyakorlati életben igen alárendelt szerepet játszanak s nagyon ritkán fordulnak elő. Ez azonban nem áll. Az alkalmi egyesülések nemcsak nem ritkán, hanem ellenkezőleg még gyakrabban fordulnak elő mint a tulajdonképeni keresk. társaságok. Utóbbiak állandó üzletre lévén irányozva, ilyennek létfeltételei nem mindig forognak fenn, e mellett az emberek vagyoni érdekeiket állandóan más személyek érdekeivel összekapcsolni, csak kivételes körülmények között hajlandók. Ellenben kedvező kilátások mellett egy vagy több egyes keresk. ügyletre másokkal egyesülni: arra nemcsak gyakori az alkalom, de nagyobb a vállalkozási kedv is, mert a vállalat rendszerint gyorsan lebonyolittatik, a befektetett tőke tehát nincs sokáig lekötve. Különösen gyakori az ilyen alkalmi vállalkozás kereskedők között oly esetekben, midőn a vállalat nagyobb tőkét igényel, vagy nagyobb koczkázattal jár. Ujabb időben az alkalmi egyesülés kiváló szerepet játszik részvénytársaságok s más vállalatok alapitása körül (l. alább 77. §.), ugyszintén állampapirok, részvények, elsőbbségi kötvények és sorsjegyek kibocsátásánál. Az ilyen alkalmi egyesülések *consortiumok*nak vagy *syndicatusok*nak neveztetnek.[10]) Czéljuk a szándékolt vállalatot megalapitani, illetve a kérdéses papirok kibocsátását biztositani olyképen, hogy az egyesület a bibocsátott értékpapirokat vagy azoknak egy részét meghatározott árfolyam mellett átveszi s nagyobb árfolyam mellett eladni törekszik.

III. A mi az alkalmi egyesülésből származó jogviszonyokat illeti: mindenekelőtt kiemelendő, hogy, mig a tulajdonképeni

---

nyolittassék. Igy pl. részvények vagy más értékpapirok vételére és eladására alakult alkalmi egyesülések, sorsjegyconsortiumok stb. néha évekig tartanak. Öt év tartamára kötött társaság gabona- és földtermények szállitása iránt bizonyos czég részére: **C.** 734/84. (D. Uj f. 10., 335. l.); egy évre kötött társaság vasutépitési közegek élelmezésére: **C.** 652/84. (U. o. 11., 46. l.) Ha azonban a vállalat tartama bizonytalan s minden esetre hosszabb, e mellett külön, állandó jellegü üzleti berendezéseket tételez fel, már nem lehet szó alkalmi egyesülésről, hanem közkereseti társaságot kell felvenni.

[10]) A *consortium* kifejezése különben más alkalmi egyesülésre is használtatik. A *syndicatus* alatt pedig néha egészen más értetik; igy Franczia-országban bizonyos testületek, az alkuszok előljárósága, a tőzsdei választott biróságok stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

keresk. társaságok mint jogi személyek szerepelnek, addig az alkalmi egyesüléseknél az egyes tagok személyétől független, önálló jogi egység, mely a vagyonjogi forgalomban saját név vagy czég alatt lépne fel, nem létezik;[11]) hanem a jogviszonyok közvetlen alanyai gyanánt, mint közvetlenül jogositottak és kötelezettek, csak az egyes tagok tekintetnek.[12]) Ennyiben az alkalmi egyesülések a közönséges magánjogi társaságoktól nem különböznek. Ezt előrebocsátva, az alkalmi egyesülések jogviszonyaira nézve következő szabályok állanak:

1. A b e l s ő, azaz a résztvevők egymásközti viszonyai a társasági szerződésben szabadon állapithatók meg, s maga a társasági szerződés semmiféle alakszerüségnek, nevezetesen irásbeli formának alávetve nincs.[13]) A társasági szerződés határozza meg különösen a résztvevők hozzájárulási arányát, az ügyvitel módját s a nyereség és veszteség mikénti felosztását. A mennyiben azonban a felek szerződésileg máskép nem intézkedtek, a résztvevők egyenlő mértékben járulnak a közös vállalathoz s a nyereség- és veszteségben fejenként, azaz egyenlő részekben osztozkodnak [id. §. 2. bek.].

---

[11]) Épen azért az alkalmi egyesülés nem tárgya a czégbejegyzésnek. V. ö. **B. T.** is 5984/82. (D. Uj f. 4., 311. l.) Ha azonban a tagok közös czéget használnak, ezzel harmadik személyek irányában mint közkereseti társaság lépnek fel, s ennek szabályai értelmében felelősek, pl. ha az egyik tag a másik külön meghatalmazása nélkül váltói kötelezettséget vállalt. V. ö. **C.** 1808/95. (D. III. f. 3., 175. l.) De ha nem is minősittetik közk. társaságnak, a közös czég használatában benne rejlik a tagok kölcsönös meghatalmazása az egyesüléshez tartozó ügyletek kötésére; az egyik tag által kötött ügyletből tehát a másik is egyetemlegesen kötelezve lesz a K. T. 62. §. 3. bek. szerint (l. alább): **C.** 1768/96. (D. III. f. 4., 329. l.) V. ö. még 310/97. (U. o. 7., 312. l.), a hol ez a vállalat közössége alapján állapittatott meg, a nélkül, hogy közös czégről is szó lett volna.

[12]) Ennélfogva perelni is az alkalmi egyesülést csak a tagok személyében, mint pertársaságot, illetve külön-külön lehet: **B. T.** 4130/79. (M. IV. 78. l.)

[13]) Époly kevéssé, mint a magánjogi társaságnál. De a K. T. értelmében sem, tekintve, hogy a közkereseti és betéti társaságnál sincsenek alakszerüségek előirva (K. T. 64., 125. §§.); hogy továbbá a keresk. ügyletek érvényessége, a törvényben kijelölt eseteket kivéve, általában nincs irásbeli vagy más alaktól feltételezve (K. T. 311. §.), bár igaz, hogy a társasági szerződés alkalmi egyesüléseknél csak akkor tekinthető keresk. ügyletnek, ha a résztvevőknek legalább egyike kereskedő (v. ö. K. T. 260., 261. §§. és

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. A k ü l s ő, azaz harmadik személyek iránti visszonyokra nézve fontos különbség teendő a szerint, hogy miképen lép fel a társaság? Lehetséges először az az eset, hogy harmadik személyek irányában nem valamennyi résztvevő, hanem közülök csak egyik lép fel és pedig önállóan és saját nevében, épugy, mintha társas viszony nem léteznék.[14]) Ez esetben azon ügyletekből, melyeket az utóbbi köt, csak ő lesz jogositva és kötelezve [id. §. 3. bek. 1. mond.] s a többi meg nem nevezett társtagok a harmadik ellen sem közvetlenül fel nem léphetnek, sem általa meg nem támadhatók, akár birt a harmadik a társaság létezéséről tudomással, akár nem.[15]) Az alkalmi egyesülésnek ez az alakja a leggyakoribb. A második és ritkább eset az, midőn az alkalmi egyesülés résztvevői közösen, együttesen lépnek fel harmadik személyek irányában; a mi vagy ugy történik, hogy valamennyi cselekszik, vagy ugy, hogy közülök csak egyik cselekszik ugyan, de a többiek nevében és meghatalmazásából is,[16]) a mivel teljesen azonos, ha a résztvevők nevében idegen meghatalmazott jár el. Ez esetben a résztvevők a szerződő harmadik irányában közösen, és pedig nem mint rendszerint a magánjogi társaságnál, aránylagosan, hanem egyetemlegesen lesznek jogositva és kötelezve [id. §. 3. bek. 2, mond.].[17])

3. Az alkalmi egyesülés általában véve ugyanazon esetekben szünik meg, mint a magánjogi társaság.[18]) Rendszerint azon-

---

alább 117. §.). — Hogy azonban a felek a társaság keletkezését irásbeli vagy más alaktól feltételezhetik, kétséget nem szenved. V. ö. K. T. 312. §.; **C.** 734/84. (D. Uj f. 10., 335. l.), 630/90. (U. o. 28., 71. l.)

[14]) Ez megfelel a c s e n d e s vagy n e v e z e t l e n társaságnak (l. fentebb 48. §.), azzal a különbséggel, hogy a titokban tartott társas részvétel nem állandó üzletre, hanem csak alkalomszerü ügyletekre vonatkozik.

[15]) E részben az sem jön kérdésbe, hogy a többiek az ügyletekből g a z d a g o d t a k. A római jog által az *in rem versio* esetén adott kereseti jog (l. 82. D. pro socio, 17., 2.), melynek alkalmazására nézve különben is vita van, a K. T. feltétlen kijelentésével szemben nem irányadó.

[16]) A meghatalmazással itt is egyenlő az utólagos jóváhagyás: **C.** 6613/88. (D. Uj f. 22., 6. l.), 5/97. (D. III. f. 10., 172. l.) Közös czég: l. fent 11. jegyz.

[17]) Az egyetemleges kötelezettség, ha valamennyi résztvevő részéről keresk. ügylet forog fenn, a K. T. 268. §-ából is következik. Az ellenkező itt is határozottan kiköthető.

[18]) V. ö. **C.** 734/84. (D. Uj f. 10., 335. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ban addig tart, mig a czélba vett vállalat be nincs fejezve. Ennek megtörténtével az, a ki az ügyeket vezette,[19]) a többieknek számadással tartozik. Egyuttal ő köteles a felszámolást teljesiteni [id. §. 4. bek.], s ebből kifolyólag a kölcsönös követeléseket és tartozásokat megállapitani s minden résztvevőt a kezében levő pénzekből kielégiteni. A többiek azonban nincsenek akadályozva a számadás, illetve a felszámolás helyességet megtámadni,[20]) jogukban állván fontos okokból a vállalat befejezése előtt is számadást követelni.

---

[19]) Elég, ha az ügyek vezetésébe befolyt és pénzeket vett át. V. ö. **C.** 1922/94. (D. Uj f. 38., 158. l.)

[20]) Ez történhetik akár számadási per utján: **L. I.** 828/81. (D. Uj f. 1., 181. l.) **C.** 652/84. (U. o. 11., 46. l.), akár közönséges keresettel, illetve viszonkeresettel: **C.** 579/86. (J. 86., 182. l.), 1534/93. (D. Uj f. 37., 314. l.), 477/98. (D. III. f. 14., 80. l.). A keresetet mindegyik tag önállóan indithatja meg, tekintet nélkül a többiek csatlakozására: **B. T.** 4323/87. (D. Uj f. 17., 354. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

NYOLCZADIK CZIM.

Közkereseti társaság.

ELSŐ FEJEZET.

A társaság alakitása.

51. §.

A közkereseti társaság fogalma és kellékei.

I. Közkereseti társaság keletkezik, ha két vagy több személy keresk. üzletet közös czég alatt, korlátlan és egyetemleges kötelezettség mellett, folytat. [**K. T. 64. §.** 1. bek.]

Miként az alkalmi egyesülésre vonatkozó fogalommeghatározás, ugy a keresk. törvénynek a közkereseti társaságról adott fogalma is részben oly elemeket tartalmaz, melyek a keresk. társaságok más fajainál, sőt még a közönséges magánjogi társaságnál is előfordulnak, melyek tehát, habár a közkereseti társaság keletkezéséhez szükségesek is, mégis annak sajátságaihoz nem tartoznak. Ez áll különösen azon kellékről, hogy a közkereseti társaság két vagy több személyből [1]) álljon, mely kellék hiányában semmiféle

---

[1]) Jóllehet a közkereseti társaság tagjainak száma bármily nagy lehet, tényleg mégis ritkán találkozunk nagyobb számu tagokból álló közk. társasággal. Ez a dolog természetében rejlik. A közk. társaságnál nem annyira a tőkemozzanat, mint inkább a tagok munkaereje játszsza a főszerepet, s tulnyomóan csak a tagok saját üzleti tevékenysége mellett létezik hajlandóság a korlátlan és egyetemleges felelősséget magára venni; sok személy pedig közös együttműködésre kevésbbé alkalmas. Innen van az is, hogy közk. társaságot rendszerint csak oly személyek alakitanak, a kik kereskedelmi képzettséggel birnak; bár más személyek részvétele egyáltalában nincs kizárva, sőt a közk. társaság tagjai jogi személyek, nevezetesen keresk. társaságok is lehetnek. Igy nevezetesen más közk. társaság. V. ö. **B. T.** 3763/84. és 5237/84. (M. IV. 82. l.), a hol egyuttal ki van mondva, hogy ily esetben a czégbejegyzési kérvényt a belépő társaságnak nem valamennyi

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

társaságról nem lehet szó; továbbá azon kellékről, hogy a közkereseti társaság keresk. üzlet [2]) folytatása végett keletkezzék, tekintve, hogy ez a betéti társaságnál is szükséges; [3]) végül arról a kellékről, hogy a közkereseti társaság közös czéggel birjon, a mi a tulajdonképeni keresk. társaságok valamennyi fajainál követeltetik.[4]) Ilyképen a közkereseti társaság kizárólagos, sajátos jellemvonása gyanánt csakis azt tekinthetjük, hogy a társaság tagjai korlátlan és egyetemleges kötelezettséggel tartoznak, azaz, hogy a társaság hitelezői a tagokat az egyetemlegesség szabályai szerint egész vagyonuk erejéig támadhatják meg.[5])

---

tagja (K. T. 67. §.), hanem csak a képviseletre jogositott tag tartozik aláirni; s hogy, ha a másik tag kilépése folytán a czég egyedüli birtokosa a közk. társaság marad, a czég mint egyéni czég vezetendő át. Hasonlóképen részvénytársaság. V. ö. **C.** 110/98. (D. III. f. 11., 136. l.), a hol helyesen ki van emelve, hogy habár a K. T. több rendelkezésénél a közk. társaság személyes ténykedéséről tesz említést, ily ténykedést a részvénytársaság képviselői gyakorolnak s hogy a korlátlan és egyetemleges felelősség a részvényesek korlátolt felelősségével nem áll ellentétben, mert a részvénytársaság irányában ennek vagyona erejéig feltétlenül érvényesülhet. Helytelen ellenk. *Győri T.* 1897. évi 22. sz. telj. ül. hat. (D. III. f. 10., 341. l.).

[2]) Keresk. üzlet: keresk. ügyletek iparszerü kötése értelmében. V. ö. fentebb 19. §. Az egyes ügyletek, melyeknek iparszerü folytatása a közk. és hasonlóképen a betéti társaság fogalmát alkotja, épugy mint az egyes kereskedőnél, akár tárgyilagos, akár alanyi ügyletek lehetnek; minden esetre azonban alapügyleteknek kell lenniök. L. fentebb 13. §. Bérlőtársaság nem közk. társaság: **C.** 72/96. (Ü. L. 97., 9. sz.)

[3]) V. ö. K. T. 125. §. A részvénytársasággal és szövetkezettel szemben azonban ez lényeges különbség. L. fentebb 15. és 47. §§.

[4]) V. ö. K. T. 125., 157., 225. §§. Csak az alkalmi egyesülésnek nincs czége (l. a megelőző §-t), s ha nincs közös czég, csak alkalmi egyesülésről lehet szó. V. ö. **C.** 472/97. (Ü. L. 97., 46. sz. m.) A kiskereskedői egyesületeknél előfordul ugyan, de egészen más tekintet alá esik, mint a tulajdonképeni keresk. társaságoknál, a mennyiben sem a K. T. szabályai alá nem esik, sem társasági egységet nem fejez ki. V. ö. fentebb 17. §.

[5]) Voltaképen nem a korlátlan és egyetemleges felelősség, hanem a feltétlen, korlátlan és egyuttal közvetlen egyetemleges felelősség a közk. társaság kizárólagos jellemvonása. A szövetkezetnél is lehetséges, hogy a tagok korlátlanul és egyetemlegesen legyenek felelősek. (K. T. 231. §.) Itt azonban a felelősség első sorban csak közvetett, s csak abban az esetben foglal helyet, ha a társaság csődbe jut és a társaság elleni követelések a csődtömegből ki nem kerülnek. (K. T. 232. §.) Általában az egyetemleges felelősség fogalma iránt gyakran találkozunk téves nézetekkel, különösen azzal, hogy az egyetemleges és a korlátlan felelősség egy. Pedig az egyetem-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. Mint minden társaság, ugy a közkereseti társaság keletkezése is szerződést, társasági szerződést tételez fel, melynek érvényességéhez azonban sem okirat szerkesztése, sem más alakszerüség nem szükséges [id. §. 2. bek.],[6]) mely tehát szóval, sőt hallgatag is köthető.[7]) E szerződésben nem szükséges határozottan kitenni azt, hogy közkereseti társaság alapitása szándékoltatik, s époly kevéssé szükséges ezt kifejezni a cégbejegyzés alkalmával (l. a köv. §-t). De nem kell a társasági szerződésbe avagy a cégbejegyzés alkalmával azt sem határozottan kifejezni, hogy a tagok a korlátlan és egyetemleges felelősséget magukra vállal-

leges felelősség nem jelent mást, mint hogy a hitelező bármelyik adóstól az egészet (s nem annak csak aránylagos részét) követelheti. E mellett azonban az egyetemleges felelősség lehet korlátlan vagy korlátolt, azaz a hitelező az adósokat egész vagyonuk vagy csak bizonyos összeg erejéig veheti igénybe; lehet továbbá feltétlen vagy feltételes *(subsidiarius)*, a szerint, a mint a hitelező rögtön és minden előző beperléstől vagy más feltételtől függetlenül, vagy csak ilyen feltételek mellett fordulhat az egyetemleges adóstársak ellen; lehet végre közvetlen vagy közvetett, a szerint, a mint a hitelező közvetlenül a tagok ellen, vagy csak a társaság ellen léphet fel. Az előbbi személyes felelősségnek is neveztetik, bár a K. T. a korlátlan felelősség értelmében is használja (139. §.). A közkereseti társtagok és a betéti társaság beltagjainak felelőssége egyetemleges, korlátlan, közvetlen és feltétlen (kivétel csak csőd esetén: K. T. 97. §.); a betéti társaság kültagjainak felelőssége egyetemleges, feltétlen, közvetlen, de korlátolt; a részvénytársaság tagjainak: a részvényeseknek felelőssége szintén egyetemleges, de csak korlátolt, és a mellett csak közvetett; végre a szövetkezet tagjainak felelőssége a K. T. értelmében egyetemleges, feltételes, csak a legszélsőbb esetben közvetlen és korlátlan vagy korlátolt. Másként az 1898: XXIII. tcz. értelmében (l. alább 113. *b)*).

[6]) A közk. társasági szerződés is azonban irásbeli formától vagy más alakszerüségtől tehető függővé. Ily esetben, mielőtt a meghatározott alak létesül, a közk. társaság megkötöttnek nem tekintetik. V. ö. K. T. 312. §. Lehetséges azonban, hogy a társasági szerződést *pactum de ineunda societate* előzi meg.

[7]) Hallgatag, t. i. ugy, hogy a szerződési akarat csak a körülményekből következtethető. Pl. több örökös az örökhagyó üzletét folytatván, közkereseti társaságnak megfelelő cégbejelentést tesz, köriratokat küld szét stb.; társasági üzlet folytatása az elhunyt tag özvegye és a tulélő társtag között: **C.** 795/90. (P. T. 21., 27. l.) Az azonban nem tekinthető közk. társaságnak, ha az örökhagyó üzlete gyámhatósági engedély alapján a kiskoruak javára folytattatik a végből, hogy jobban értékesithető legyen, vagy pedig azzal a czélzattal, hogy azt később személyesen folytassák. V. ö. **C.** 184/88. (D. Uj f. 21., 141. l.) **B. T.** 289/87. (J. 87., 126. l.) Ez csak u. n. *communio incidens*, melynél az örökösök nem korlátlanul és egyetemleg, hanem csak az örökösö dési jog szabályai szerint felelősek.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ják. A korlátlan és egyetemleges felelősség oly lényeges tulajdonsága ugyan a közkereseti társaságnak, mely nélkül az mint olyan szóba sem jöhet. Mindazonáltal előforduló esetben nem a tagok tevőlegesen kifejezett akarata az, mely ezt a felelősséget s ezzel együtt a közkereseti társaság fogalmát megalapitja, hanem a korlátlan és egyetemleges felelősség inkább mint következmény jelentkezik, mely szükségképen beáll, mihelyt két vagy több személy keresk. üzlet folytatására közös czég alatt egyesül, feltéve, hogy a résztvevők azt ki nem zárták az által, hogy kifejezetten a keresk. társaságok valamely más faját választották.[8]) Nem a közkereseti társaságot kell tehát kifejezetten akarni, hanem azokat a társasági formákat, melyek a korlátlan és egyetemleges felelősség jellegével nem birnak; vagyis a közkereseti társaság oly szabály, melynek fenforgására nézve a felek hallgatása megdönthetlen törvényes vélelmet alkot.[9]) Ezt nemcsak azon tény megfontolása igazolja, hogy a közkereseti társaság a gyakorlati életben legtöbbször fordul elő, mig a tulajdonképeni keresk. társaságok többi alakjaival csak kivételesen találkozunk, hanem a forgalom érdeke is;[10]) s következtethető nemcsak a közkereseti társaság történeti fejlődéséből és törvényes szabályozásából általában,[11]) hanem a K. T. tételes intézkedéseiből is.[12])

---

[8]) A korlátlan egyetemleges felelősség kizárása más társasági alak választása nélkül, azaz ugy, hogy mégis közk. társaság legyen, nincs megengedve. V. ö. K. T. 88. §. 2. bek. Ez azonban csak a harmadik személyek iránti viszonyra nézve áll; befelé, a tagok egymás közt, bármiféle megállapodás lehetséges, mely a társaság fogalmával összefér.

[9]) Per esetén tehát nem kell bizonyitani, hogy a társaság közkereseti társaság, s hogy a tagok korlátlanul és egyetemleg felelősek, hanem csak azt, hogy két vagy több személy közös czég alatt keresk. üzletet folytat. A társaság, illetve a tagok dolga bizonyitani, hogy nem a közkereseti, hanem más társaság fogalma alá esik, a mi azonban a részvénytársaságnál és szövetkezetnél kizárólag, a betéti társaságnál rendszerint csak hiteles czégjegyzékkivonattal történhetik. V. ö. alább 72., 80., 105. §§.

[10]) A dolog természetében rejlik, hogy a közk. társaság a hitelezőknek viszonylag nagyobb biztositékot nyujt mint más társaság, melynél az összes tagok oly nagy felelősséggel, mint a közk. társaságnál, nem tartoznak.

[11]) A mennyire csak visszamehetünk a keresk. jog történetében, azt találjuk, hogy mihelyt keresk. üzlet folytatása végett társaság alakult, a tagok (eleinte igaz, hogy csak akkor, ha nevük a czégben előfordult) egyetemleges felelősséggel tartoztak. Ez volt nevezetesen a közfelfogás az olasz statutárius jogban. (V. ö. *Goldschmidt* id. m. I. 284. l.) A külföldi törvény-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

52. §.

A közkereseti társaság s az abban előforduló változások bejegyzése.

I. A közkereseti társaság felállitása a társasági tagok által az üzlet megkezdésekor [1]) azon törvényszéknél, melynek területén a társaság székhelye van s ezenfelül minden törvényszéknél, melynek területén fiókteleppel bir,[2]) a keresk. czégjegyzékbe beveze-

---

hozások is ugy régebben, mint jelenleg, majdnem kivétel nélkül csak ahhoz kötik a közk. társaság fogalmát, hogy társas czég alatt keresk. üzlet folytattatik s külön állapitják meg, hogy ennek a tagok korlátlan és egyetemleges felelőssége a következménye; igy nevezetesen: a franczia, az előbbi olasz, a németalföldi, belga, a régi épugy mint az uj spanyol, a szerb s más keresk. törvények; s hogy mennyire tekintetett és tekintetik a közk. társaság jogilag is szabálynak, a többi társaság pedig kivételnek, arra nézve elég legyen utalni arra, hogy némely törvények, pl. az 1673-ki franczia *Ordonnance du commerce*, a spanyol és portugalli keresk. törvények a közk. társaságot határozottan k ö z ö n s é g e s vagy r e n d e s társaságnak nevezik, s ugyanazt akarja kifejezni a német K. T. is, midőn 85. czikkében (uj 105. §.) azt mondja, hogy közk. társaság létezik, ha két vagy több személy keresk. üzletet közös czég alatt folytat s a részvétel a tagok egyikénél sincs vagyonbetétekre szoritva. Hasonlóan határozza meg a közk. társaságot a svájczi köt. jog.

[1a]) Igy nevezetesen a K. T. 88. §-ából, mely a tagok korlátlan és egyetemleges felelősségét nyilván mint a közk. társaság következményét mondja ki, s mely, a midőn az annak kizárására vonatkozó megállapodásnak harmadik személyek irányában joghatályt nem tulajdonit, ezzel határozottan kifejezi, hogy a korlátlan és egyetemleges felelősség a felek tevőleges akaratától független. Utalunk továbbá arra, hogy a betéti társaság bejegyzésénél világosan megjelölendők a kültagok s azok vagyonbetételei (K. T. 126. §.), holott a közk. társaság bejegyzésénél sem közvetlen, sem közvetett nyilvánitása a korlátlan és egyetemleges felelősségnek nem követeltetik (l. a köv. §-t). V. ö. *Értekezlet* jk. is 85. l.

[1]) Az üzlet megkezdése nem esik szükségképen össze a társaság keletkezésével, mert a társasági szerződésben az üzlet megkezdése későbbi időpontra is halasztható. Csak az nem köthető ki, hogy a társaság a bejegyzés közzététele utáni időre eső időpontban lépjen hatályba (v. ö. K. T. 87. §. és alább 58. §.). Hogy mikor lehet mondani azt, hogy az üzlet megkezdetett? arra nézve l. fentebb 27. §. Nem szenved azonban kétséget, hogy a bejegyzés legott a társasági szerződés megkötése után eszközölhető, tekintve, hogy ebben az üzlet azonnali megkezdésének szándéka nyilvánul.

[2]) Ez nem egészen szabatos. Ha a fióktelep csak később állittatik fel, a t á r s a s á g felállitásának bejentéséről a fióktelep helyén már nem lehet szó, hanem épen csak a fióktelep bejelentéséről.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tés végett bejelentendő. A bejelentésnek magában kell foglalni: 1. a társasági tagok nevét, polgári állását és lakhelyét; 2. a társaság czégét és székhelyét; 3. a társaság keletkezésének időpontját; 4. ha abban történt megállapodás, hogy a társaságot nem valamennyi, hanem csak egy vagy több tag képviselje, annak kijelölését, hogy ki vagy kik legyenek erre hivatva és vajjon ezen képviseleti jog csak közösen gyakorolható-e? [**K. T. 65. §.**][3])

E bejelentési kötelesség elmulasztása nincs ugyan befolyással a közkereseti társaság keletkezésére és létezésére;[4]) azok a következmények azonban, melyekkel a czégbejegyzés elmulasztása az egyes kereskedőnél jár, a közkereseti társaságra is megfelelő alkalmazást nyernek.[5]) Ez áll különösen a K. T. 21. §-a által kimondott 500 forintig terjedő pénzbirságról. Valamint továbbá a be nem jegyzett kereskedő, ugy a be nem jegyzett közkereseti társaság sem részesül azokban a jogokban, melyeket a K. T. a kereskedők részére megállapit: ellenben elvállalt keresk. kötelezettségeiért harmadik személyek irányában a K. T. értelmében felelős (l. fentebb 28. §.).[6])

II. A közkereseti társaság felállitásának bejelentésén kivül bejelentendők még bizonyos, a társaság fennállása alatt beálló változások. Ezek a következők: 1. a czég megváltozása; 2. a tár-

---

[3]) Minthogy a törvény csak az érintett korlátozások esetére irja elő a képviselők bejelentését: ebből önként következik, hogy ha a tagok képviseleti jogában korlátozások nem történnek, arra nézve semmi bejelentés nem szükséges. De az is áll, hogy ha nincs bejelentés, a képviseleti jog rendszerint nem is tekintetik megvontnak, még ha valóban meg is történt (v. ö. K. T. 91. §. és alább 60. §.) s ugyanaz áll, ha a társaság egyáltalában nem lett bejegyezve.

[4]) V. ö. alább 58. §. és fentebb 15. és 24. §§.

[5]) A K. T. a közkereseti társaság felállitásának bejelentését külön sanctióval nem látván el, a kereskedők bejegyzésére általában vonatkozó intézkedések mérvadók. Abból, hogy a pénzbirság következménye a betéti társaságnál, valamint a részvénytársaságnál külön is ki van mondva (v. ö. K. T. 129. és 159. §§.), semmi esetre sem szabad arra következtetni, mintha az a közk. társaságnál nem volna alkalmazható.

[6]) Itt is azonban csak olyan esetekre kell gondolni, melyekben a jog és kötelezettség egymástól elválasztható. Azért pl. nem szabad a bejegyzés elmulasztását azzal sujtani, hogy a társaság *jogi személyisége* s ennek folytán perbeli jogképessége tagadtatik meg. A jogi személyiség a társaságra nézve nemcsak előny, hanem egyuttal hátrány is; e mellett annak megtagadása ellentétben is áll a K. T. 87. §-ával. V. ö. alább 58. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

saság székhelyének változtatása;[7]) 3. uj tagok belépése; 4. valamely tagnak a képviseleti joggal való utólagos felruházása; 5. a képviseleti jogositvány visszavonása. [**K. T. 66. §.**][8]) E változások haladéktalan bejelentésének elmulasztása szintén a már emlitett pénzbirságot vonhatja maga után; e mellett a czég megváltozása, a társasági székhely áthelyezése s a képviseleti jogositvány megszünte harmadik személyek ellenében csak annyiban érvényesithető a társaság által, a mennyiben igazolni képes, hogy előttük ismeretes volt; miglen, ha a bejegyzés és közzététel megtörtént, az érintett változások nemtudásával senki sem mentheti magát [id. §. 2. bek.].[9])

III. Ugy a társaság felállitásának, mint az érintett változások bejelentése a társaság összes tagjai, tehát nemcsak a társaság képviseletével megbizott tagok által kell hogy történjék. Ennek megfelelőleg elő van irva, hogy a nevezett bejelentések az összes tagok által az illetékes törvényszéknél aláirandók, vagy hitelesitett alakban, t. i. az összes tagok hitelesitett aláirásával ellátva nyujtandók be. [**K. T. 67. §.**] A bejelentések ezen aláirásától megkülönböztetendő a czégnek aláirása a törvényszéknél, vagy a hitelesitett czégaláirás bemutatása, mely a közkereseti társaságra nézve szintugy kötelező, mint az egyes kereskedőre nézve (l. fentebb 27. §.), mely azonban nem az összes, hanem csak a társaság képviseletével megbizott tagok részéről szükséges [id. §. 2. bek.].

---

[7]) A mennyiben a székhely más törvényszék területére helyeztetik át, egészen uj czégbejegyzésnek kell történnie.

[8]) A bejelentendő változások közé tartozik valamely tag kiválása is. Ez azonban a társaság feloszlásának bejelentésével kapcsolatban emlittetik a K. T. 104. §-a által. L. alább 64. §.

[9]) Az id. §. ezt a K. T. 9. és 19. §§-ra való utalással fejezi ki. V. ö. fentebb 24. és 28. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

MÁSODIK FEJEZET.

A társasági tagok egymásközti jogviszonyai.

53. §.

Általában.

Mint minden társaság, ugy a közkereseti társaság is a legkülönbözőbb czélokra alapitható, a mint azt nemcsak a keresk. ügyletek, hanem az ezek tárgyát képező javak különfélesége is magával hozza. A czél különfélesége természetesen visszahat a társaság szervezetére is, különösen pedig azon jogokra és kötelezettségekre, melyek az egyes tagokat egymásközt, illetve maga a társaság mint ilyen iránt [1]) illetik. Minél változatosabbak azonban e viszonyok az előforduló esetekhez képest, annál kevésbbé lehetséges, hogy azok törvényileg kimeritően és feltétlenül kötelező módon szabályoztassanak [2]) s azért a K. T. sem törekszik kimeritő szabályozásra, hanem csak egyes fontosabb s oly kérdésekre nézve állit fel intézkedést, melyek iránt a felek között legkönnyebben támadhat vita. Igy különösen intézkedik a tagok betételeiről s a társasági vagyonról, továbbá a társasági üzletvezetésről, a nyereség és veszteség megállapitásáról és felosztásáról, a tagok gondosságáról, üzleti versenyéről és uj tagok felvételéről. Minden más kérdésre nézve a törvény a társasági szerződésre utal. De a mennyiben a K. T. a közkereseti társaság

[1]) A K. T. a II. fejezet czimfeliratában, valamint a 68. §-ban csak a társasági tagok egymásközti jogviszonyairól szól. Ez azonban nem egészen szabatos, mert a közkereseti épugy mint a többi keresk. társaságnál a tagok nemcsak egymással állanak jogviszonyban, hanem magával a társasággal is, és pedig nemcsak mint harmadik személyek, hanem mint tagok. Ez a K. T. 69. és köv. §§-aiból világosan kitünik, hol a társaság rendesen megkülönböztettetik az egyes tagoktól. Hogy mennyire fontos megállapitani, vajjon valamely jogviszony az egyes tagok egymásközt, vagy a társaság és a tagok közt létezik-e? kitünik különösen abból, hogy első esetben a netaláni kereseti jog csak az egyes tagokat illetvén és csak az egyes tagok ellen állván fenn, ezek saját személyükben lépnek fel a perben; holott utóbbi esetben a társaság mint ilyen, azaz képviselői által, cselekszik. V. ö. fentebb 49. §. is.

[2]) Gondoljunk pl. az üzlet berendezésére és folytatásának módjára. Ez nem is jogkérdés, hanem czélszerüségi kérdés, melyre nézve ha a társasági szerződés nem intézkedik, a biró csak a fennálló üzleti gyakorlat és az üzlet természete alapján határozhat.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

belső viszonyai iránt intézkedéseket tartalmaz is, ezek kivétel nélkül csak szerződéspótló *(dispositiv)* jelleggel birnak, azaz csak annyiban alkalmazhatók, a mennyiben a társasági szerződés eltérő szabályokat nem állit fel. [K. T. 68. §.] A közkereseti társaság belső viszonyaira nézve tehát a felek szerződési szabadsága korlátlan.[3]) Magától értedődik, hogy ha sem a társasági szerződés, sem a K. T. intézkedéseket nem tartalmaz, a K. T. 1. §-a értelmében a keresk. szokások, ilyenek hiányában az általános magánjog szabályai irányadók (v. ö. fentebb 6. §.).

Ezeket előrebocsátva, a következő szakaszokban a közkereseti társaság belső viszonyait közelebbről vesszük tekintetbe.

54. §.

A társasági vagyonra vonatkozó belső viszonyok.

I. A közkereseti társaság keresk. üzlet folytatására irányul, ilyen pedig bizonyos vagyoni állag nélkül nem képzelhető. A mennyiben e vagyon magáé a társaságé, az mint társasági vagyon szigoruan megkülönböztetendő az egyes tagok magánvagyonától. Mig az utóbbinak alanyai maguk a tagok s a társaság arra nézve semmit sem változtat: addig a társasági vagyonnak alanya nem a tagok, hanem a társaság mint jogi személyiséggel biró egység. E részben teljesen közömbös, vajjon a társasági vagyon alkatrészei a tagok magánvagyonából származtak-e, avagy közvetlenül a társaság által szereztettek? Egyik esetben sem mondhatjuk jogilag azt, hogy a társasági vagyon a tagok vagyona, s hogy nevezetesen e vagyon alkatrészeit képező dolgok a tagok közös tulajdona *(condominium)*, miként a magánjogi társaságnál. Ez a közkereseti s általában a keresk. társaságoknál legfelebb gazdaságilag véve helyes; de jogilag a valódi és kizárólagos tulajdonos maga a társaság.[1]) Kivétel csak oly vagyoni alkatrészekre nézve van, melyek a társaságnak csak használatul engedtet-

[3]) E korlátlanság azonban természetesen nem jelent annyit, mintha a megállapodás a társaság fogalmával vagy a közrenddel és közerkölcsökkel is ellenkezhetnék. A törvény azt egy esetben akkor is hatálytalannak nyilvánitja, ha a rosszhiszemüség nem a megállapodásban magában rejlik, hanem csak annak felhasználásával később következik be. V. ö. K. T. 83. §. 2. bek. és alább 56. §.

[1]) V. ö. C. 1489/900. (D. III. f. 19. 552. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tek át, melyeknek tulajdonát azonban a tagok továbbra is maguknak tartották fenn.[1]) De az ilyen dolgok a társaság vagyonához tulajdonképeni értelmében véve nem is tartoznak.

II. Hogy a társasági tagok mit és mennyit hoznak be a társaságba saját magánvagyonukból mint u. n. betétet? az kizárólag a társasági szerződéstől függ. A törvény ily vagyoni, nevezetesen pénzbeli, betétet a tagok részéről nem követel s nem is követelhet, mert a közkereseti társaság már a korlátlan és egyetemleges felelősségben s az ezen felelősség által biztositott hitelben is elégséges létalappal bir. Nincs tehát kizárva, hogy az egyes tagok kizárólag csak munkájukkal és hitelükkel járuljanak a társaság czéljához, s hogy a társaság pusztán ezen hitel igénybevétele mellett szerezze meg azokat az eszközöket, melyek működésének megindítására és folytatására szükségesek. Ez mindazonáltal ritka eset, mert gazdaságilag véve vagy keresztülvihetlen, vagy legalább is veszélyes. Rendesen a tagok vagy legalább egyesek közülök bizonyos, a társasági szerződésben eleve meghatározott, akár egyenlő, akár különböző nagyságu és minőségü vagyoni betétekkel lépnek a társaságba [2]) s a társasági szerződésben az időpont is meg szokott állapittatni, melyben a kikötött betételek beszolgáltatandók. Ha ez nincs megállapitva, a beszolgáltatás, a mennyiben azt a dolog természete megengedi, bármikor, tehát a társaság keletkezése után azonnal követelhető [3]) és bármikor esz-

---

[1a]) Ily esetben a dolog veszélye az elveszés vagy megsérülés és rosszabbodás tekintetében nem a társaságot, hanem azon tagot vagy tagokat illeti, a kik annak tulajdonosai. Viszont ezeknek javára esik a dolog értékemelkedése, növedéke. Ha ellenben valamely dolog a társaság tulajdonába bocsáttatott, annak előnye ugy mint hátránya a társaságot illeti. Ebből kitünik, minő fontos annak meghatározása, vajjon valamely dolog a társaság tulajdonába vagy csak használatába bocsáttatott-e? Azonkivül fontossággal bir a kérdés arra nézve, vajjon a behozott dolgok természetben, vagy pedig csak pénzértékben adandók-e vissza, ha a társaság feloszlik vagy az illető tag kilép; vajjon továbbá a társaság vagyonára nyitott csőd a behozott dolgokra kiterjed-e vagy nem?

[2]) Más megállapodás hiányában a tagok egyenlő betéttel tartoznak a társasághoz járulni. V. ö. osztr. p. t. 1184. §. A K. T. ezt az alkalmi egyesülésnél maga is kimondja. V. ö. K. T. 62. §. és fentebb 50. §.

[3]) Nemcsak a társaság, hanem a többi tagok mint ilyenek által is. Ha ezt el nem ismernők, esetleg teljes lehetetlen volna a befizetést keresetileg követelni. Pl. ha mindegyik tag képviselő s valamennyien csak közösen léphetnek fel; vagy ha épen a képviselő van késedelemben.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

közölhető.[4]) Késedelem esetén kártérítés követelhető, mely, ha pénzbetételről van szó, első sorban a lejárat napjától járó késedelmi kamatokból áll, fenmaradván a társaságnak az a joga, hogy az azokat meghaladó kár megtérítését is követelje. Ezen kivül a többi tagok a társaság feloszlását, vagy a késedelmes tag kizárását kérhetik [**K. T. 73. §.**].[5])

III. Ugyancsak a társasági szerződéstől függ, vajjon a tagok által a társaságba behozott dolgok ennek tulajdonába vagy pusztán használatába mennek-e át?[6]) Szerződési intézkedés hiánya esetére a **K. T. 69. §**-a első sorban a behozott dolgok minőségét tekinti irányadónak. Ha pénz hozatik be a társaságba, minthogy annak felhasználása a társaság czéljaira összevegyités és kiadás nélkül lehetetlen, az feltétlenül a társaság tulajdonába megy át. Ugyanaz áll más elhasználható dolgokról is, legyenek azok egyuttal helyettesithetők vagy nem helyettesithetők, tekintve, hogy puszta használati jog csak a dolog állagának sérelme nélkül lehetséges.[7]) Ellenben az elhasználhatlan és pedig akár helyettesithető, akár nem helyettesithető, nevezetesen pl. ingatlan dolgok, a társaság tulajdonába rendszerint nem mennek át, minthogy azoknak használata a tulajdon átruházását okvetlenül nem követeli meg.[8]) Kivétel van oly esetben, ha bizonyos becs-

---

[4]) V. ö. K. T. 327. §. és alább 146. §.

[5]) V. ö. ehhez K. T. 100. és 103. §§. és alább 63. §.

[6]) A társasági szerződés és hasonlóképen a K. T. csak a tagok és a társaság közti viszonyban állapitja meg a tulajdon kérdését. Harmadik személyek irányában a tulajdonszerzésre vonatkozó szabályok (átadás, telekkönyvi bekeblezés) változást nem szenvednek. V. ö. *Értekezlet* jk. 88. l.. osztr. p. t. 1181. §.

[7]) V. ö. osztr. p. t. 504., 507., 510. §§.

[8]) A törvény másképen fejezi ki magát, mint a hogy itt előadtuk, és pedig következőleg: »Ha pénz vagy más elhasználható vagy helyettesithető dolgok adatnak a társaságba, azok ennek tulajdonába mennek át. Ugyanez áll az elhasználhatlan vagy nem helyettesithető dolgokról is, ha azok bizonyos becsértékben hozatnak a társaságba« stb. Ebből az látszik kitünni, hogy a helyettesithető dolgok ugyanazon elbirálás alá esnek mint az elhasználható dolgok, a nem helyettesithető dolgok ugyanazon elbirálás alá, mint az elhasználhatlan dolgok, azaz, hogy a törvény az elhasználhatóságot és helyettesithetőséget, illetve az elhasználhatlanságot és nemhelyettesithetőséget vagylagosan használja. E magyarázat azonban nyilván helytelen, mert e szerint az elhasználható, de nem helyettesithető, valamint a helyettesithető, de elhasználhatlan dolgok ugy az

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

értékben hozatnak a társaságba, feltéve, hogy a becslés nem pusztán a nyereményjutalék meghatározhatása végett történt; mert a becslésnek rendszerint nem lehet más értelmet tulajdonitani, mint hogy a tárgy értéke magának a tárgynak helyettesitésére szolgál, hogy tehát a társaság ezt természetben visszaadni nem köteles, a mi épen a társaság tulajdonát magában foglalja. E szabályokat a K. T. még azzal a vélelemmel egésziti ki, hogy a társaság minden tagja által aláirt leltárban előforduló ingó és ingatlan javak, melyek előbb valamelyik társtag tulajdonát képezték, a társaság tulajdonába bocsáttattak [id. §. 2. bek.].[9]) E vélelemhez mindazonáltal csak kétség esetében szabad folyamodni, azaz ha a társasági szerződés, illetve a behozott tárgyak és a becslés minősége alapján biztos tudomás nem szerezhető; de a mennyiben helyet foglal is, az ellenbizonyitás nincs kizárva.[10])

---

első, mint a második mondatban kifejezett szabály alá esnének, a mi, mint belsőleg ellentmondó, lehetetlen. Másrészt azonban az a magyarázat sem helyes, mely szerint az elhasználhatóság és a helyettesithetőség, valamint az elhasználhatlanság és a nemhelyettesithetőség együttesen *(conjunctive)* veendő, ugy hogy tehát az elhasználható, de nem helyettesithető, valamint a helyettesithető, de elhasználhatlan dolgok iránt a törvény nem is intézkednék, illetve, hogy ilyen dolgok a társaság tulajdonába nem mennek át. Ez a magyarázat részben ellenkezik a törvény ratiójával, mert ha az elhasználható és helyettesithető dolgok feltétlenül mennek át a társaság tulajdonába, miért szerezze meg a társaság a tulajdont az elhasználható, de nem helyettesithető dolgokra nézve csak a becslés feltétele mellett? Hisz a kellő használat ezeknél sem lehetséges a tulajdonátruházás nélkül! A mi ellenben a helyettesithető, de elhasználhatlan dolgokat illeti: ezekre nézve teljesen rationális, ha a nemhelyettesithető és elhasználhatlan dolgokkal egy categóriába állittatnak. — Az általunk adott magyarázat különben a legtöbb magánjogi törvényhozásnak is megfelel, a mennyiben t. i. ezek szintén csak az elhasználhatóságból indulnak ki. V. ö. osztr. p. t. 1183. §., *Code civil* 1851. cz., olasz p. t. 1715. cz. Ellenben a szász p. t. 1366. §-a csak a helyettesithetőségre tekint, mig a német polg. t. 706. §. a K. T. szabályát vette át s ezt követi a magyar polg. tvk. tervezete is 1698. §.

[9]) E vélelem azon alapul, hogy a leltárba szabály szerint csak oly dolgok vehetők fel, melyek a kereskedő vagy keresk. társaság tulajdonát képezik.

[10]) Mert ha a vélelemnek nincs helye, midőn a társasági szerződés, illetve a tárgyak minősége kétséget nem hagynak, akkor azt következetesen akkor sem szabad alkalmazni, ha a kétség határozott bizonyitékok által rontatik le. Ez különben a vélelmekre vonatkozó általános elvekből is következik (v. ö. 1868 : LIV. tcz. 153. §.). Harmadik személyek irányában a vélelemre egyáltalában nem szabad támaszkodni. L. fent. 6. jegyz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

IV. A közkereseti társaság tagjai a társasági vagyonhoz betétekkel nemcsak a társaság kezdetén, hanem annak fennállása alatt később is járulhatnak. Erre azonban ők, hacsak az eredeti társasági szerződés, vagy azonos jellegü későbbi megállapodás máskép nem intézkedik, kötelezve nincsenek, tekintve, hogy a betétek iránti rendelkezés a társasági szerződés kiegészitő része, a társasági szerződés módositása pedig épugy csak közös akarattal történhetik, mint annak megkötése. Ugyanazon okból egyik társasági tag sem kötelezhető betételét a szerződésileg megállapitott összegen tul nagyobbitani,[11]) vagy a veszteség által csökkent betételt kiegésziteni. [**K. T. 70. §.**][11a]) Ha a társaság czélját a megcsökkent vagyonnal folytatni nem volna képes, mindegyik tagnak jogában áll ugyan a társaság feloszlását követelni,[12]) de utólagos befizetésre kényszeriteni a tagokat nem lehet.[13])

A mi a betétel egyenes felemeléséről áll, az áll a közvetett vagyoni hozzájárulásról is: a **K. T. 71. §.** határozottan kimondja, hogy a társasági tagnak azon kiadásokért, melyeket ez a társaság ügyeiben tesz,[14]) azon kötelezettségekért, melyeket a társaság helyett vállal[15]) s azon veszteségekért, melyek őt közvetlenül

---

[11]) Voltaképen a tagok betételeiket felemelni jogositva sincsenek; mert miután a társaság a betétel után kamatot tartozik fizetni (l. a köv. §-t), ez által a társaságra nagyobb kamatfizetési kötelezettség hárittatnék. Közvetve azonban a tagok betételeiket felemelhetik az által, hogy az őket illető kamatokat, munkadijakat és nyereségjutalékot ki nem veszik.

[11a]) A mennyiben azonban a veszteség az egyik tag betételét felemésztette, a másik tag annak aránylagos részét a társaság feloszlása után megtéríteni tartozik. V. ö. **C.** 1397/901. (D. III. f. 21. 47. l.)

[12]) V. ö. K. T. 100. §. 1. pont és alább 63. §.

[13]) Harmadik személyek irányában azonban a tagok nem hivatkozhatnak erre a szabályra. A társaság hitelezői a tagokat egész vagyonuk erejéig támadhatják meg, jóllehet ez reájuk nézve a betétel felemelésével egyenlő.

[14]) Ide tartoznak különösen azok a kiadások, melyeket a tag a társaság adósságainak törlesztésére akár önkéntesen, akár per folytán tett. A mennyiben a társasági vagyon ezen kiadások megtéritésére nem volna elegendő, a tag a többi tagok ellen csak az ezekre eső rész erejéig és csak a társaság feloszlása után fordulhat. L. alább 59. §. Ugyanaz áll az alább emlitett kötelezettségek és veszteségek tekintetében is; de nem az előlegekre nézve. L. alább 18. jegyzet.

[15]) Pl. ha a tag a társaság részére, de saját nevében kötött volna valamely ügyletet (bizományi ügylet), a melyből csak ő van közvetlenül kötelezve. Külön kezességvállalásra nem lehet gondolni, mert a tagok már törvénynél fogva kezesei a társaságnak.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ügyvezetéséből vagy az azzal elválaszthatlanul járó veszélyekből érik,[16]) a társaság felelős;[17]) s hogy a társasági tag az általa előlegezett pénzek után az előlegezés napjától számitva kamatot követelhet.[18]) A társasági üzlet körüli fáradozásokat azonban nem lehet olyanoknak tekinteni, melyek után dijazás igényelhető, hacsak valamely tag egyedül munkájával nem járul a társasághoz (l. a köv. §-t).[19])

---

[16]) Ügyvezetéssel elválaszthatlan *(ex causa gestionis)*, nem csupán azzal külső összefüggésben lévő veszélyek *(ex occasione gestionis)*. Érdekes jogösszehasonlitás :*Unger* Handeln auf fremde Gefahr. Jena. 1894. 39. s k. l. Pl. ha a tag a társasághoz tartozó gyárban dolgozik s ez alatt megsérülvén, gyógyitására költ. Vagy ha a társaság ügyeiben utazik s utközben vasuti baleset éri. De nem, ha pl. a szállodában meglopják.

[17]) Feltéve, hogy a tag jogositva is volt a társaságért kiadásokat tenni, helyette kötelezettségeket vállalni, ügyeiben eljárni. Erre nézve kiemelendő: Kényszerü, azaz per folytáni adósságtörlesztésre minden tag, tehát a nemüzletvezető tag is jogositva van, mert ez sem tagadhatja meg a fizetést joghátrány nélkül, ha a hitelező megtámadja. A mennyiben azonban a nemüzletvezető tag a követelés keletkezését és fennállását nem ismeri, köteles a társaság ellen perbehivással élni (1881 : LIX. tcz. 9. §.), vagy a társaságot a perről egyébként értesiteni, ellenkező esetben, ha nem létező követelést fizetett volna ki, a társaság ellen nem fordulhat. A mi az önkéntes adósságtörlesztést és egyéb kiadásokat, továbbá a kötelezettségeket és veszteségeket illeti: a társaság felelőssége szabály szerint csak az üzletvezető tagok irányában áll fenn, mert a nemüzletvezető tagok a társaság ügyeiben el nem járhatnak (l. alább 56. §.). Kivétel van akkor, ha a nemüzletvezető tag az üzletvezető tagoktól megbizást kapott, vagy a megbizás nélküli ügyvitel oly esete forog fenn, midőn a társaság az eljárást, mint érdekében levőt, elfogadni köteles. V. ö. osztr. p. t. 1036. §.

[18]) A kamat a K. T. 281. §-a szerint 6%, az 1895 : XXXVI. tcz. értelmében 5%, feltéve, hogy a társasági szerződés kisebb vagy nagyobb kamatot nem kötött ki; 8%-nál több azonban az 1877 : VIII. tcz. 4. §-a értelmében biróilag nem érvényesithető, tekintve, hogy e tcz. 9. §-ának azon kivétele, mely a bejegyzett kereskedők kölcsönös keresk. ügyleteire vonatkozik, itt nem alkalmazható. — Az előlegekért nemcsak a társaság, hanem a többi tag, és pedig nemcsak aránylagosan és a társaság megszünte után, hanem egyetemlegesen és a társaság tartama alatt is felelős; mert az előleg ugyanazon tekintet alá esik mint a kölcsön, melyre nézve a tag nem mint ilyen, hanem mint harmadik személy szerepel. A fizető tag azonban visszkeresettel bir nemcsak a társaság, hanem a többi tag, tehát maga az előleget adó tag ellen is, de csak aránylagosan és illetve a társaság felosztása után, miként általában adósságtörlesztés esetén.

[19]) A fáradozások alatt azonban mégis csak olyan munkák értendők, melyek az üzlet rendes menetéhez tartoznak. Külön szakismeretet feltételező

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

V. Valamint a tagok nincsenek kötelezve arra, hogy betételeiket felemeljék s általában pótfizetéseket tegyenek: ugy megforditva egyik társasági tagnak sem áll jogában a többiek beleegyezése nélkül betételét vagy vagyonilletőségét [20]) csonkitani sem [**K. T. 86. §.** 1. bek.], és pedig szintén époly kevéssé közvetve [21]) és átmenetileg, mint egyenesen. Ugyanazért az a tag, ki az általa beszedett társasági pénzeket a társaság pénztárába kellő időben be nem szolgáltatja, vagy a társasági pénztárból saját részére jogosulatlanul pénzt vesz ki, köteles a társaságnak azon naptól kezdve, melyen a beszolgáltatásnak történni kellett volna, illetőleg melyen a jogosulatlan pénzkivétel történt, kamatot [22]) fizetni, a nélkül, hogy ez által a társtag kötelezettségén a netán okozott nagyobb kár megtéritését illetőleg és cselekvényeinek egyébkénti jogkövetkezményein változás történnék. [**K. T. 73. §.**] [23])

55. §.

Különösen a tagok vagyonilletősége s a nyereség és veszteség megállapitása és felosztása.

I. Habár a közkereseti társaság az egyes tagok személyétől független jogalany, mely mint ilyen a tagok vagyonától külön önálló vagyonnal bir, mégis a dolog természetében rejlik, hogy miután nem önczélu lény, hanem csak a tagok gazdasági czéljainak szolgál, csak a tagok érdekében találja létalapját: a tagok

---

kivételes munkáért tehát követelhető dijazás. Pl. perköltség, ha valamelyik tag mint ügyvéd a társaság perét vitte.

[20]) L. ennek közelebbi meghatározását és a kamat, munkadij és nyereség tekintetében felállitott kivételt a következő §-ban.

[21]) Ide tartozik az az eset is, ha a képviselő tag a társaságot saját maga javára kötelezné, a mi magában véve lehetséges. V. ö. **B. T.** 3456/94. (l. fent. 49. §. 1. jegyz.)

[22]) A kamat nagyságára nézve ugyanaz áll, mint a 18. jegyz. esetében.

[23]) Fenmarad nevezetesen a bünvádi eljárás sikkasztás vagy lopás esetében, melynek megállapitása nemcsak pénz, hanem más ingó dolgok eltulajdonitásánál is s épen azért lehetséges, mert a társasági dolgok a tagokra nézve jogilag mint idegen dolgok jönnek tekintetbe. V. ö. **C.** 5121/84. (D. Uj f. 9., 310. l.), 3408/89. (U. o. 23., 282. l.) Azonkivül a többi tagok, épugy mint a betét befizetésének elmulasztása esetében, a társaság feloszlását vagy az illető tag kizárását követelhetik, vagy ha üzletvezető, legalább az üzletvezetési jogot vonhatják meg tőle. V. ö. K. T. 79. §. és alább 56. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a társaság vagyonára nézve jogilag sem lehetnek idegenek, különösen, midőn azt látjuk, hogy a tagok betételei képezik a társasági vagyon törzsét, mely ismét csak a tagok munkássága és hitele által gyarapszik és hoz gyümölcsöt. Okvetlenül szükséges tehát, hogy a tagok érdeke a társasági vagyonra nézve oly jogi alakot nyerjen, mely a mellett, hogy a társaság jogi személyiségét épségben hagyja, amaz érdeket teljesen biztositja, feltéve, hogy a mit a tagok a társaságba behoztak, nem pusztán az ő használatába bocsáttatott, mely esetben a tulajdonjog ugyis a tagoknál marad. Ez a jogi biztonságot nyujtó alak nem lehet más mint követelési jog, melynek cselekvő alanyai az egyes tagok, szenvedő alanya a társaság, tárgya az egyes tagokat a társaság vagyonában illető rész, a tagok vagyonilletősége.[1]) — Igaz, hogy közönséges értelemben vett követelési jogról nem lehet beszélni. Ugyanis, nem tekintve azt, hogy gyakorlati jelentőséggel a társaság fennállása alatt, mint azt mindjárt látni fogjuk, csak a vagyonilletőség után járó haszonvétel tekintetében bir, hogy ellenben annak törzse a társaság tartama alatt nem követelhető:[1a]) mindenesetre fontos különbség mutatkozik abban, hogy a tagok vagyonilletőségére vonatkozó követelés[2]) a társaság csődjében nem szerepelhet, s hogy a társaság ellen irányuló más követelések a tagok érintett követeléseit feltétlenül megelőzik, ugy hogy a tagok a társasági vagyonra csak akkor tarthatnak igényt, ha a közönséges adósságok már fedezve vannak. E különbség azonban mégsem oly lényeges, hogy e miatt a tagok joga a társasági vagyonra követelési jog gyanánt minősithető ne lenne;[3]) annál kevésbbé, mert, habár a társasági vagyon nemcsak pénzből, hanem más ingó vagy ingatlan dolgokból áll is, a tagok vagyonilletősége

[1]) V. ö. **C.** 1489/900. (D. III. f. 19., 352. l.)

[1a]) Közönséges követeléseknél is gyakran fordul elő, hogy azok bizonyos idő alatt vagy bizonyos feltétel bekövetkezte előtt nem érvényesithetők.

[2]) Csak ez. Oly követelések, melyek a tagokat nem mint ilyeneket, hanem mint harmadik személyeket illetik, ugyanazon tekintet alá esnek, mint idegen személyek követelései. A svájczi köt. jog ezt határozottan kimondja.

[3]) Sem az a körülmény, hogy valamely követelés a csődben concurrál, sem az, hogy más követelések azt meg nem előzik: a követelési jog fogalmának kellékét nem képezi. Ha a követelés a kereseti jogtól lehet megfosztva, mennyivel inkább az érvényesités oly rendkivüli módjától, minő a csőd! A követelés megelőzésének *(prioritás)* pedig számos példája van.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

és követelési joga nem a társasági vagyonban lévő dolgok állagára, hanem csak azoknak pénzben kifejezett értékére vonatkozik.[4]) A tagok vagyonilletősége és a társasági vagyon tehát csak értékre nézve egyenlő; belső természetére nézve ellenben különböző.

II. A tagok vagyonilletősége a társaság kezdetén kizárólag a betétek értékének megfelelő pénzösszegből áll. A társaság további fennállása alatt azonban a társasági vagyon nyereség vagy veszteség folytán változván, ennek következtében a tagok vagyonilletősége is változik.[5]) A mi a nyereség és veszteség kiszámitását és az egyes tagok közti felosztását közelebbről illeti: a K. T. erre nézve oly eljárást állapit meg, mely a közönséges magánjog eljárásától lényegesen különbözik, mely azonban a keresk. forgalomban uralkodó gyakorlatnak teljesen megfelel,[6]) e mellett kiválóan alkalmas arra, hogy a tőke és munka közti ellentét méltányosan kiegyenlittessék.[7]) Mindenekelőtt az üzleti év végén

---

[4]) V. ö. K. T. 106. és 118. §§. és alább 64. és 66. §§. Épen azért a vagyonilletőség átruházása engedmény utján történik, annak daczára hogy, a társasági vagyonban ingó és ingatlan dolgok vannak. S az ily átruházás esetében nem fizetendő pl. az ingatlanok átruházására megállapitott illeték.

[5]) Ezt a változást is felhozzák a vagyonilletőség kötelmi természete ellen. Azonban közönséges követelés tartalma is függhet az adós vagyonának változó nagyságától, sőt a bizonytalanság gyakran még ennél is nagyobb, pl. a vagylagos *(alternativ)* kötelmeknél, vagy ha a követelés bizonytalan esemény bekövetkeztétől függ, mint a biztositásnál.

[6]) E gyakorlat azon felfogáson alapszik, hogy a tag betétele a társaságra nézve ugyanazzal a gazdasági jelentőséggel bir, mint a társaság által felvett kölcsön, a tag munkája ugyanoly jelentőséggel, mint az idegen munkaerő alkalmazása.

[7]) A magánjogi törvényhozások részint azt az elvet követik, mely szerint a nyereség és veszteség, tekintet nélkül a tagok betételeire, egyenlő arányban osztatik fel: igy a római jog, a szász és a német p. t., melyet a magyar polg. tvk. tervezete is követ (1709. §.); részint pedig a nyereség és veszteség felosztását a betételek arányában irják elő; igy az osztr. p. t., a franczia *Code civil* és a porosz *Landrecht*. Azonban egyik sem kielégitő, mert az elsőnél a betételt szolgáltató tagok, az utóbbinál pedig a munkálkodó tagok szenvednek hátrányt. Ennek felismerése az utóbb emlitett törvényhozásokat arra inditotta ugyan, hogy kiegészitésképen a munkálkodó tagok javára külön jutalmat biztositsanak (v. ö. osztr. p. t. 1193. §.); azonban a K. T. által felállitott rendszer a tőke és munka közti ellentét kiegyenlitésére egészben véve sokkal czélszerübb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

minden társasági tag betétele [8]) után, vagy ha az a lefolyt üzleti év végén nyereség által szaporodott, avagy veszteség által csökkent, vagyonilletősége után, kamatok [9]) számittatnak, és ezek javára, az általa jutaléka fejében kivett pénzek (l. alább) kamatai ellenben terhére iratnak; azok részére pedig, kik nem vagyonbetétellel, hanem csak munkájukkal járulnak a társasághoz, megfelelő és esetleg a bíróság által megállapitandó munkadij számittatik.[10]) Mindaddig, mig a társaság törzsvagyonán felül oly bevétel nem mutatkozik, mely a tagok betételei, illetve vagyonilletősége utáni kamatokat, valamint az érintett munkadijakat fedezi, nemcsak nyereség nem létezik, hanem ellenkezőleg: a kamatok és munkadijak mint üzleti költségek a társaság veszteségét képezik, illetve szaporitják. [**K. T. 84. §.**] Az ehhez képest mutatkozó valódi tiszta nyereség és veszteség aztán a társasági tagok között *fejenként*, azaz egyenlő arányban osztatik fel. [**K. T. 85. §.** 2. bek.]

A tagok javára vagy terhére eső kamatok és a munkadijak, valamint a most előadottak szerint kiszámitandó nyereség és veszteség megállapitása minden üzleti év végén a leltár és mérleg alapján történik, s a nyereség az egyes tagok vagyonilletőségéhez hozzáiratik, a veszteség pedig abból lejegyeztetik. [K. T. id. 85. §.] Tényleges felosztása a nyereségnek, vagy befizetése a veszteségnek nem foglal helyet.[11]) Mindazonáltal a tagoknak jogában áll,

---

[8]) A betétel alatt itt a pusztán használatul behozott dolgok is értendők. Ha ezek a nyereségjutalék meghatározása végett előzetesen meg nem becsültettek (l. a megelőző §-t), akkor a használat értéke külön becsülendő meg.

[9]) A kamat nagysága ellenkező megállapodás hiányában itt is 6, illetve az 1895 : XXXVI. tcz. értelmében 5%.

[10]) A munkadij megállapitásánál tekintettel kell lenni különösen a munka fontosságára és nagyságára, valamint az általa elért haszonra. V. ö. osztr. p. t. 1193. §. — A K. T., midőn munkadijat csak akkor rendel megállapitani, ha a tag betétellel egyáltalában nem járult a társaság czéljához, sem eléggé következetes, sem eléggé méltányos. Ez különösen csekély betétel esetén mutatkozik, melynek nyereségjutaléka annál kisebb, minél nagyobbak a többi tagok betételei. Ebben a tekintetben az osztr. p. t. sokkal helyesebben jár el, midőn a munkát akkor is tekintetbe veszi, ha betétellel párosul. E méltánytalanságon csak a társasági szerződés segit. A társasági üzlet rendes menetéhez nem tartozó kivételes szakmunka után azonban szerződés hiányában is követelhető munkadij. L. a megelőző §. 19. jegyz.

[11]) A K. T. tehát a közkereseti (és hasonlóképen a betéti) társaságnál csak a nyereség és veszteség *számitásszerü* felosztását ismeri. E rész-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a többiek beleegyezése nélkül is, vagyonilletőségük után a legközelebb lefolyt évre járó kamatokat, illetőleg a munkadijt és, a mennyiben ez a társaság világos hátránya nélkül történhetik,[12]) a társasági pénztárból oly összeget kivenni, mely a legközelebb lefolyt évbeli nyereségjutalékot meg nem haladja. [**K. T. 86. §.** 2. bek.] [13])

56. §.

A társasági üzletvezetés.

I. A társasági üzletvezetés megfelel az egyéni üzlet vezetésének a főnök által, s magában foglalja mindazt a tevékenységet, mely a közkereseti társaság rendes üzleti forgalmában előforduló, illetve a társaság céljához tartozó ügyek intézésére szükséges.[1]) Ezek az ügyek lehetnek ugy jogügyek, mint pusztán tényleges

---

ben lényeges különbség van szemben a részvénytársasággal, melynél a nyereség (osztalék) tényleg is felosztatik. V. ö. alább 82. §.

[12]) Ily világos hátrány forog fenn akkor, ha a tagok betételei korábbi veszteségek folytán annyira csökkentek, hogy a társaság célját a nyereség kivétele esetében többé kellően elérni nem volna képes. Magában véve azonban a betétek csökkenése nem ad jogot a társaságnak arra, hogy a folyó nyereséget visszatartsa, tekintve, hogy a tagok nem kötelesek a megcsökkent betétet kiegésziteni. Ez csak a betéti társaság kültagjaira és a részvényesekre nézve van kimondva (K. T. 139., 165. §§.), a kik a betét (részvény) összegén tul nem felelősek. Még kevésbbé kötelesek a tagok a már felvett kamatot, munkadijat vagy nyereséget későbbi veszteségek esetén visszafizetni, még ha a veszteség a társaság feloszlását idézné elő. V. ö. **C.** 90/88. (P. T. 16., 33. l.) De ez csak akkor áll, ha a kamat, munkadij stb. az üzletév befejeztével vétetett fel, vagy ha a tagok közös megállapodás folytán feljogositttattak azt az üzletév folyamán felvenni. V. ö. **C.** 1397/901. (D. III. f. 21., 47. l.) a munkadijra nézve.

[13]) Ha a tag a legközelebb lefolyt évre eső kamatot, munkadijat, illetve nyereséget ki nem veszi, a mire ő a folyó évben bármikor van jogositva, azt később már nem követelheti. Ettől eltekintve a kamat, nyereségjutalék és munkadij keresetileg is követelhető, de csak a társaságtól, nem a tagoktól, tekintve, hogy e követelés a tagnak mint ilyennek s nem mint harmadik személynek követelése. Helytelen e részben **C.** 1047/84. (D. Uj f. 11., 242. l.), 440/88. (U. o. 21., 234. l.), a kamatok tekintetében egyenlő állást elfoglaló kültagra nézve. V. ö. alább 59. §.

[1]) Hogy a társasági üzletvezetés fogalma az üzlet rendes forgalmán tulmenő ügyekre ki nem terjed, kitünik abból, hogy, miként még alább látni fogjuk, az ilyen ügyekre nézve az üzletvezetésből kizárt tagok hozzájárulása is szükséges.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

jelentőségü cselekvények; az előbbiek is azonban az üzletvezetés fogalma alá csak a társaság belső viszonya szempontjából tartoznak. A mennyiben azokat a társaságnak harmadik személyek iránti viszonyából tekintjük, azok nem az üzletvezetés, hanem a társasági képviselet tárgyai (l. alább 60. §.), a melytől az üzletvezetés, mint kizárólag a társaság belső viszonyára vonatkozó fogalom, szigoruan megkülönböztetendő.[2]) Vajjon az üzletvezetés egyuttal a nevezett ügyek végrehajtására, foganatosítására is kiterjed-e, avagy a végrehajtás segédszemélyek által történik, ugy hogy az üzletvezetés épen csak a kezdeményezésre és vezetésre irányul? annak fogalmára nézve közömbös.[3])

---

[2]) Csakis mint ilyen. Mert ha áll is az, hogy az üzletvezetés terjedelme másként van meghatározva mint a képviseleté, s még az üzletvezetési és képviseleti jogosultsággal biró személyek sem okvetlenül azonosak (l. alább 60. §. 2 jegyzet): lényegileg mégis csak az a különbség köztük, hogy az üzletvezetés a társasági ügyek vitele a társaság belső viszonya szempontjából, a képviselet pedig azoknak vitele harmadik személyek irányában. Az üzletvezetés és képviselet tehát csak különböző oldala egy és ugyanazon dolognak, nem pedig egymástól olyképen különböző két dolog, melynek mindegyike önállóan ugy belső, mint külső irányzattal bir. Ez az azokra vonatkozó szabályok rendszeri elhelyezéséből következik, az üzletvezetés csak a tagok egymásközti viszonyairól szóló fejezetben, a képviselet csak a társaságnak harmadik személyek iránti jogviszonyairól szóló fejezetben lévén szabályozva. Helytelen **C.** 1652/90. (P. T. 22., 65. l.), melyben kimondatik, hogy az üzletvezetési jog nemcsak a társaság belső, hanem külső viszonyára is kihat, s hogy abból, mert a K. T. csak a képviseleti jog, de nem az üzletvezetési jog korlátozásáról intézkedik harmadik személyek irányában, azt kell következtetni, hogy ily korlátozás harmadik személyek irányában nem is bir hatálylyal, vagyis hogy az üzletvezető, mint ilyen, a társaságot harmadik személyek irányában akkor is kötelezi, ha mint képviselő (legalább egyedül) eljárni nincs jogositva. A törvény épen azért nem intézkedik az üzletvezetési jog korlátozásáról harmadik személyek irányában, mert ebben a vonatkozásban az üzletvezetés fogalma helyébe a képviselet fogalmát állitja. Hasonló tévedés **C.** 6180/97. (D. III. f. 9., 192. l.) V. ö. azonban alább 60. §. 3. jegyz.

[3]) Alkalmazhatók nevezetesen czégvezetők és egyéb keresk. meghatalmazottak. Az előbbiekről a törvény kifejezetten is szól. L. alább. Mint czégvezető vagy keresk. meghatalmazott továbbá nemcsak idegen személyek, hanem maguk a tagok is alkalmazhatók, feltéve, hogy mint üzletvezetők, illetve képviselők nem szerepelnek. Ez a betéti társaság kültagjaira nézve törvényileg kifejezetten el van ismerve (v. ö. K. T. 141. §. és alább 72. §.), s ugyanannak a közk. társaság nemüzletvezető tagjaira is kell állnia.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. A közkereseti társaság lényegének megfelelőleg, mely szerint annak sulypontja nem annyira tőkéjében, mint a tagok személyes közreműködésében rejlik, a keresk. törvény azt a szabályt állitja fel, hogy az üzletvezetés a társaság valamennyi tagja által történik, a társasági ügyek vitelére a tagok egyenlően jogositvák és kötelezvék. [**K. T. 80. §.** 1. bek.] E szabály mindazonáltal nem állhat kivétel nélkül. Az adott viszonyok indokolttá tehetik, hogy az üzletvezetéssel ne valamennyi, hanem csak néhány, vagy egy tag legyen megbizva. Csakhogy erre külön határozott akaratnyilvánitás szükséges és pedig vagy magában a társasági szerződésben, vagy, a mennyiben ily kivétel a társaság keletkezése után szándékoltatnék, társasági szerződés jellegével biró közös megállapodás utján. Ez esetben a többi tagok, a kikre az üzletvezetés nem lett bizva, külön kijelentés nélkül is abból kizártaknak tekintendők. [**K. T. 77. §.** 1. mond.] [4])

III. Az üzletvezetéssel megbizott tagok *hatáskör*e kiterjed mindazon cselekvényekre, melyek a társaság keresk. üzletével rendszerint járnak s e hatáskörben az üzletvezető tagok az üzletvezetésből kizárt tagok ellenmondása, tiltakozása által sem akadályozhatók [id. §. 2. mond.]. Utóbbiaknak csak az a joguk van, hogy a társasági ügyek menetéről személyes tudomást szerezzenek, mi végből az üzlet helyiségében bármikor megjelenhetnek, a társaság keresk. könyveit és iratait megtekinthetik s azok alapján saját tájékozásuk végett mérleget készithetnek; [5]) sőt a társasági szerződés vagy későbbi megállapodás őket még ezekben a jogokban is korlátozhatja, a korlátozásnak csak akkor nem lévén hatálya, ha az

---

[4]) Kérdéses, vajjon *valamennyi tag* is kizárható-e az üzletvezetésből, ugy hogy kizárólag idegen személy bizatik meg vele? A K. T. id. §-a alapján inkább az ellenkezőt lehetne felvenni. Azonban kétségtelen, hogy vannak esetek, midőn egyik tag sem alkalmas az üzletvezetésre, s ha ilyenek nincsenek kizárva abból, hogy egyáltalában közk. társaságot alapitsanak, akkor arra is kell nekik módot nyujtani, hogy az üzletet sikerrel folytassák.

[5]) Az üzletkezelésnek szakértők általi megvizsgálása a bíróságtól önállóan nem követelhető, ugy mint a K. T. 175. §. szerint a részvénytársaságnál. **C.** 91/92. (D. Uj f. 32., 152. l.) Sem külön számadási kötelessége az üzletvezetőnek nincs, még arra az időre sem, mely alatt a számadásokat a könyvekbe be nem vezette. Erre az időre csak a kötött ügyletekre vonatkozó adatokat köteles a társaságnak beszolgáltatni. **C.** 481/97. (P. T. 35., 154. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

üzletvezetésben roszhiszemüség igazolható. [**K. T. 83. §.**] Minél korlátlanabb azonban az üzletvezetéssel megbizott tagok hatásköre azon ügyekre nézve, melyek a társasági üzlettel rendszerint járnak, annál kevésbbé vannak ők jogositva oly ügyletekre, melyek a társaság rendes üzleti forgalmán tul mennek, vagy a társaság czéljához nem tartoznak, azaz, a melyek a társasági üzletvezetés fogalmán kivül esnek.[6]) Az ilyen ügyekben csak az összes, tehát az üzletvezetésből kizárt tagok is, határozhatnak,[7]) s érvényes határozat csak egyhangulag hozható. Ha ezt el nem lehet érni, az a cselekmény, mely iránt határozni kellett volna, abban hagyandó. [**K. T. 81. §.**][8])

IV. A mennyiben az üzletvezetés valamennyi vagy több tag által történik, az a kérdés merül fel, hogy minő viszonyban állanak ezek egymás között az üzletvezetéshez tartozó ügyek ellátására nézve? Szabály az, hogy az üzletvezető tagok mindegyike önállóan járhat el; közös elhatározás az üzletvezető tagok részéről tehát nem szükséges. Ha azonban az üzletvezetésre jogositott tagok közül valamelyik a szándékolt cselekvény ellen tiltakozik, az abbanhagyandó. [**K. T. 78., 81. §§.** 2. bek.][9])

E szabály alól azonban kettős kivétel van és pedig:

1. együttes üzletvezetés esetében, azaz ha az üzletvezetési megbizás olyképen adatott, hogy a társasági ügyek ellátása csak az üzletvezetők közös elhatározása alapján történhetik, mely

---

[6]) Hogy minő ügyek esnek a társaság rendes üzleti forgalmán, illetve czélján kivül? az mindig a concret viszonyokhoz képest itélendő meg. Ily ügyek lesznek esetleg: nagyobb kölcsönök felvétele, ingatlanok megszerzése, fióktelepek felállitása stb. Ellenben czégvezetők s általában keresk. meghatalmazottak, valamint segédek alkalmazása a társaság rendes üzletkörébe beleesik, a mint ez a K. T. 82. §-ából világosan kitünik. L. alább.

[7]) A tagok összesége hasonló állást foglal el, mint a részvényesek összesége: a közgyülés, szemben az igazgatósággal. Ez még oly esetben is észlelhető, midőn valamennyi tag üzletvezető, mert ez esetben is az üzlet rendes forgalmához, illetve a társaság czéljához tartozó ügyek ellátása másként történik, mint azon ügyek intézése, melyek az érintett korláton tulmennek.

[8]) Ez még akkor is áll, ha a halasztás veszélylyel jár. A mennyiben az egyhanguság hiánya folytán a társaság működését folytatni nem tudná, nem marad más hátra, mint a társaság feloszlását követelni.

[9]) *Melior est conditio prohibentis:* v. ö. L. 28. D. communi div. 10., 3.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

esetben, ha csak a halasztás veszélylyel nem jár, egyedül egyik tag sem intézkedhetik (id. 78. §. 1. bek.);[10])

2. czégvezető kirendelése tekintetében. Ehhez, a mennyiben a halasztás veszélylyel nem jár, az üzletvezetéssel megbizott minden tagnak, illetve, ha valamennyi tag egyuttal üzletvezető, a társaság összes tagjainak beleegyezése szükséges.[11]) A czégvezetési jogositvány visszavonására nézve ellenben a fentebbi szabály épségben marad, azaz a visszavonás az üzletvezető tagok mindegyike által történhetik. [**K. T. 82. §.**]

V. Az üzletvezetésre vonatkozó megállapodások a társasági szerződés kiegészitő alkatrészei. Minthogy pedig annak módositása csak a tagok közös akaratával történhetik, ebből következik: hogy az üzletvezetési jogról sem egyoldalulag lemondani, sem ezt a jogot egyoldalulag visszavonni nem lehet. A közönséges megbizás elvei tehát a társasági viszony által lényeges változást szenvednek. A visszavonhatlanság mindazonáltal csak akkor áll feltétlenül, ha az üzletvezetéssel valamennyi tag van megbizva.[12]) Ha ellenben az üzletvezetés egy vagy több társasági tagra ruháztatott, a visszavonásnak jogszerü ok miatt mégis helye lehet, per esetében a bíróság belátása szerint határozván a fölött, vajjon a megbizás visszavonására forog-e fenn ily jogszerü ok vagy nem?[13]) Indokolt-

---

[10]) Valamint azonban együttes czégvezetés esetében (l. fentebb 37. §.). ugy itt sem szükséges, hogy a közös elhatározás egyidejüleg és kifejezetten történjék. Az elhatározás akkor is közös, ha az egyik tag csak utólag és hallgatag járul a másik cselekvényéhez. Ugyanaz áll harmadik személyek irányában, azaz a társasági képviseletre nézve. V. ö. alább 60. §.

[11]) Másként a harmadik személyek iránti viszonyban, melyben minden egyes képviselő is jogositva van czégvezetőt rendelni. V. ö. alább 60. §.

[12]) Ez esetben a tagok visszaélései vagy alkalmatlansága miatt csak a társaság feloszlása követelhető a K. T. 100. §-a értelmében.

[13]) A kereset nem a társaság, hanem a tagok mint felperestársak által inditandó az ellenszegülő üzletvezető ellen, és pedig a társaság székhelyére nézve illetékes törvényszék mint keresk. bíróság előtt (v. ö. keresk. elj. 6. §. 3. pont). A keresettel esetleg kártéritési igény is összekapcsolható. Minthogy továbbá a társaság veszélynek lehet kitéve, ha az üzletvezető tag a per folyama alatt ezen minőségben megmarad: a tagok az üzletvezetési jognak a per jogerejü eldöntéséig végzés által leendő felfüggesztését, s a mennyiben az üzletvezető egyuttal a társaság képviselője, a felfüggesztésnek a czégjegyzékben leendő bevezetését és közzétételét követelhetik. E kérelem az 1881 : LX. tcz.-nek a zárlatra vonatkozó 237. §. *d)* pontjának hasonszerüségére alapitható.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nak a visszavonás különösen akkor tekintendő, ha: 1. az üzletvezető tag az üzletvezetésnél vagy a számadásnál rosszhiszemüleg jár el; 2. ha lényeges kötelezettségeinek meg nem felel; 3. ha a társaság czégével vagy vagyonával magánczéljaira visszaél; végre 4. ha tartós betegség vagy más ok miatt a tisztéhez tartozó társasági ügyekre alkalmatlanná válik. [**K. T. 79. §.**] [14])

57. §.

Egyéb jogok és kötelességek.

1. Gondosság és felelősség. Minden társasági tag a társaság ügyeiben oly szorgalmat és gondosságot köteles kifejteni, minővel saját ügyeiben eljárni szokott. [**K. T. 72. §.**] [1]) A mérték tehát, a mely irányadó arra, vajjon a tagok elegendő gondosságot fejtettek-e ki, s vajjon valamely cselekvény vagy mulasztás a tagoknak vétkességül felróható-e, sem az elvontan vett gondos családapa, miként általában véve a magánjogban, sem a rendes kereskedő, miként egyébképen a keresk. jogban; [2]) hanem minden tag a maga egyénisége szerint, a mint az a társaságon kivül is jelentkezik, itéltetik meg.[3]) Ha valamelyik tag az emli-

[14]) Utalással a 100. §. 2—5. pontjaira, melyeknek fenforgása esetében felbontási kereset is indítható. V. ö. alább 63. §.

[1]) Már a római jogban kimondva. V. ö. L. 72. D. pro socio 17, 2: »*sufficit talem diligentiam communibus rebus adhibere, qualem suis rebus adhibere solet*«.

[3]) V. ö. K. T. 271. §., a mely szerint azonban a rendes kereskedői gondosság csak azt a felet terheli, a kinek részéről keresk. ügylet forog fenn. Már ez okból sem alkalmazható e szakasz a közk. társaság tagjaira, a kik akkor, mikor a társaság ügyeiben eljárnak, nem kötnek magukra nézve keresk. ügyletet.

[3]) A gondosság hiányának megfelelő vétkesség tehát nem az u. n. *culpa in abstracto*, hanem az u. n. *culpa in concreto*, mely azonban a nagyobb vétkesség *(culpa lata)* mentségét ép oly kevéssé foglalja magában, mint a szándékos jogsértés *(dolus)* mentségét. A K. T. ezen álláspontja megfelel a legtöbb magánjogi törvényhozás, nevezetesen a római jog felfogásának, s annyival helyesebb: »*quia qui parum diligentem sibi socium adquirit, de se queri debet*« (l. 72. D. cit.). Társasági szerződés néha épen azért köttetik, mert a rendes kereskedő gondossága már ki nem fejthető, pl. midőn idősebb emberek, a kik egyedül folytatták az üzletet, fiatalabb emberrel egyesülnek. Eltérő állást foglal el az osztrák p. t., mely a társasági szerződésnél is csak az elvont vétkességet ismeri. V. ö. 1191. és 1297. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tett gondosság mellőzése, tehát vétkessége által vagy épen szándékosan a társaságnak kárt okozott: ő e kárt a társaságnak megtéríteni köteles, a nélkül, hogy annak ellenében felszámithatná azon előnyöket, melyeket szorgalma által a társaságnak más esetekben szerzett [id. §. 2. bek.].[4])

II. Versenytilalom. E tilalom a czégvezetőkre és keresk. meghatalmazottakra vonatkozó hasonló tilalomnál annyiban szükebb, hogy a társasági tag[5]) saját vagy más részére csak a társaság üzletkörébe eső ügyletet nem köthet, s beltagként csak azonos üzletkörrel biró más társaságban nem vehet részt. [**K. T. 74. §.**][6]) A társasági szerződés azonban e tilalmat kiterjesztheti; valamint másrészt a tilalom megszünik, ha a többi tagok ebbe beleegyeznek. A beleegyezés époly kevéssé kell hogy kifejezett legyen, mint az egyes kereskedőnél, s az azonos üzletkörü más társaságban való részvételre nézve jogosan vélelmezendő, ha a többi tagok a társaság alapitásakor tudták, hogy a társtag egy más társaságnál mint ennek beltagja érdekelve van, s daczára ennek az érintett viszony megszüntetését világosan ki nem kötötték [id. §. 2. bek.].[7])

---

[4]) Ha azonban az előny és a kár egyetlen egy vagy több oly ügyletből származik, melyek eredményben egy egészet képeznek, a kölcsönös felszámitásnak helye van. V. ö. osztrák p. t. 1191. §.

[5]) Akár üzletvezető, akár nemüzletvezető, mert utóbbiaknak is módjában áll a társaság viszonyait, különösen annak összeköttetéseit megismerni és felhasználni.

[6]) A más részére való ügyletkötés tilalma itt is magában foglalja azt, hogy a tagok azonos üzletkörrel biró részvénytársaság vagy szövetkezet igazgatói sem lehetnek. Hasonlóképen nem lehetnek azonos üzletkörrel biró kereskedő vagy keresk. társaság czégvezetői és keresk. meghatalmazottjai. Ellenben betéti társaság kültagjai, részvényesek vagy szövetkezeti tagok, ugyszintén részvénytársaság vagy szövetkezet felügyelő-bizottsági tagjai lehetnek. V. ö. fentebb 43. §. Az ügyletkötéssel egyenlőnek tekintendő továbbá az oly eljárás, mely arra irányul, hogy a hasonló üzlet folytatásának feltételei (pl. engedély) szereztessenek meg: **C.** 365/79. (D. 23., 108. l.)

[7]) Ellentétben az 53. §-sal a törvény a vélelmet nem állitja fel arra az esetre is, ha a társtag önállóan foglalkozik ügyletek kötésével, s minthogy ez kifejezett szándékkal történt (legalább az e részben azonos német K. T. tárgyalásakor: v. ö. nürnbergi tanácskozmány jk. 190., 988. l.), azt erre az esetre nem is szabad kiterjeszteni. Alkalmazható azonban a vélelem arra az esetre, ha a társaság csak később terjeszti ki működését azon társaság üzletkörébe eső ügyletekre, melynek az illető tag részese.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A tilalom áthágásának, miként a czégvezetőknél és keresk. meghatalmazottaknál, az a következménye, hogy a társaság jogositva van azon ügyleteket, melyeket valamelyik tagja saját részére kötött, ugy tekinteni, mintha azok a társaság részére köttettek volna; jogában áll e mellett kártéritést igényelni [8]) a nélkül, hogy ez által jogáról, a társasági viszony felbontását követelhetni, lemondana. [**K. T. 75. §.**] [9]) De ugyancsak a czégvezetőkre és keresk. meghatalmazottakra vonatkozó tilalomnak megfelelőleg, a társaságnak az a joga, melynél fogva az ügyletet saját részére kötöttnek tekintheti és kártéritést követelhet, szintén azon naptól számitott három hó alatt elenyészik,[9a]) melyen a társaság az ügylet megkötéséről tudomást nyert [id. §. 2. bek.].[10])

III. Uj tagok felvétele. A **K. T. 76. §**-a e tekintetben a társasági szerződés lényegéből folyó azt a szabályt állitja fel, hogy egyik társasági tagnak sem áll jogában a többiek beleegyezése nélkül valakit a társaságba uj tagul felvenni.[11]) Ily felvétel az eredeti társasági szerződés részbeni ujitását *(novatio)* foglalja magában s azért csak közös megegyezés alapján lehetséges. Az azonban nincs kizárva, hogy az egyes társasági tag egyoldalulag valakit a társasági vagyonra vonatkozó illetőségében részesitsen,[12])

---

[8]) A kártérités az ügyletbe való belépéssel itt is *cumulative*, nemcsak vagylagosan érvényesithető, épugy mint a czégvezetőnél és keresk. meghatalmazottnál. A versenyüzlet megszüntetése ellenben nem követelhető: **C.** 817/88. (D. Uj f. 22., 311. l.) A *Tervezet* 107. cz. ezt is felvette ugyan, de az *Értekezlet* törülte. (L. Jk. 93. l.)

[9]) A belépés a tag által saját részére kötött ügyletbe, valamint a kártéritési jog magának a társaságnak joga, tehát csak az üzletvezető tagok által érvényesithető, s ha közülök bármelyik azoknak gyakorlása ellen tiltakozik, azt abban kell hagyni (l. a megelőző §-t). — Ellenben a felbontási kereset már nem társasági ügy, tehát csak az egyes tagok mint ilyenek által, következőleg a nemüzletvezető tagok által is inditható, s tiltakozásnak vagy közös határozathozatalnak erre nézve nincs helye. L. alább 62. §.

[9a]) Záros határidő, nem elévülés, de a keresetinditásra nézve is. V. ö. fent 43. §. 9. jegyz.

[10]) A tudomásvétel mindenesetre az üzletvezető tagok személyében szükséges. Elégséges azonban, ha csak egy üzletvezető bir tudomással. A felbontási kereset a 3 havi határidőhöz nincs ugyan kötve, de tetemesen hosszabb időköz után még sem inditható.

[11]) Hasonló szabály a magánjogban. V. ö. L. 19—21. D. pro socio 17. 2., osztr. p. t. 1186. §. A szabály kiterjed csendes társtag felvételére is.

[12]) Ez vagy engedmény utján, vagy olyképen lehetséges, hogy a tag és a harmadik között a részesülésre vonatkozólag társasági viszony kelet-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vagy ebbeli illetőségét valakire átruházza; csakhogy utóbbi a társaság ellen közvetlenül mi jogot sem nyer, különösen a társasági könyvek és iratok megtekintésére igényt nem tarthat [id. §. 2. bek.].[13])

HARMADIK FEJEZET.

A társaság jogviszonyai harmadik személyek irányában.

58. §.

A társasági viszony joghatályának kezdete.

I. Mint minden keresk. társaság, ugy a közkereseti társaság is csak ugy képes czélját elérni, ha a vagyonjogi forgalomba belép, harmadik személyekkel lép jogviszonyokba. Ebben a külső viszonyban van a társaság tulajdonképeni sulypontja. Azonban a közkereseti társaság csak eszmei lény, melynek külső, látható alakja nincs, melynek keletkezése a társasági szerződés megkötésének a tagok közötti belső s harmadik személyek előtt magában véve ismeretlen tényén nyugszik s mely csak képviselői által cselekszik, a kik azonban nemcsak mint a társaság képviselői, hanem egyuttal mint önszerződő felek is szerepelnek. Szükséges tehát külsőleg felismerhető körülmények alapján pontosan meghatározni azt, hogy mely időponttól fogva tekintetik valamely cselekvény a társaság cselekvényeül s mikor állanak be kifelé is azok a jogkövetkezmények, melyeket a törvény ugy a keresk. társaságra nézve általában, mint a közkereseti társaságra nézve különlegesen megállapit, vagyis: hogy mely időponttól fogva van a közkereseti társaságnak harmadik személyek irányában is joghatálya?

kezik, mely azonban keresk. társaságnak nem minősithető. A francziák az ilyen részes felet *croupier*-nek nevezik. A részesités egyébiránt nemcsak az egész illetőségre, hanem annak egyes alkatrészeire nézve is történhetik, pl. csak a tagot illető kamatokra, vagy csak a tiszta nyereségjutalékra. Történhetik továbbá nemcsak önkéntesen, hanem végrehajtási foglalás utján is a K. T. 95. §. értelmében (l. alább 61. §.).

[13]) Magától az illető tagtól azonban a részes fél évi mérleget s egyéb a részesedési összeg megállapitására vonatkozó értesitéseket követelhet, a mennyiben ez a társaság irányában fennálló titoktartási kötelezettséggel összeegyeztethető.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. A **K. T. 87. §**-a e részben azt a szabályt állitja fel, hogy a közkereseti társaság joghatálya harmadik személyek irányában [1]) azon időponttól veszi kezdetét, midőn a társaság felállitásának a keresk. czégjegyzékbe történt bevezetése közzététetett. Ha azonban a társaság már ezen közzététel előtt kezdette meg üzletét, az érintett joghatály már az üzlet megkezdésének időpontjában áll be.[2]) Az utóbbi időponttól fogva tehát a be nem jegyzett közkereseti társaság, eltekintve a czégbejegyzés elmulasztásának következményeitől (l. fentebb 28. §.), a bejegyzett közk. társasággal egyenlő, ennélfogva, csakugy mint ez, a jogi személy tulajdonságaival bir s mint ilyen különösen felperesi és alperesi minőségben perben állhat.[3]) A felállitott szabály egyuttal annyiban feltétlenül kötelező *(absolut)*, a mennyiben annak kikötése, hogy a társaság nem a közzététellel, hanem egy későbbi időponttal vegye kezdetét, harmadik személyek irányában joghatálylyal nem bir [id. §. 2. bek.].[4]) A közzététel ideje tehát a legkésőbbi időpont, melyben

[1]) Hogy mikor hatályos a közk. társaság befelé, a tagok egymás közt? az a szerződéskötés általános elvei szerint itélendő meg. V. ö. **C.** 160/97. (T. É. 97. 4. sz.): tőzsdebiróság illetékessége a társasági viszony tekintetében a tényleges működés, illetve bejegyzés előtt is.

[2]) Az üzlet megkezdése alatt itt az első, bár csak előkészületi ügylet értendő, mely a tagok kifejezett vagy vélelmezett akaratának megfelelően s a képviseletre vonatkozó szabályok értelmében köttetett. E feltétel mellett az egyik tag vagy pedig a társasági czégvezető által kiállitott vagy elfogadott váltó is kötelezi a többi tagokat. **S.** 907/79. (D. 21., 54. l.); **C.** 889/86. (D. Uj f. 27., 347. l.), 1120/88. (P. T. 17., 173. l.), 494/90. (M. Ig. D. 7., 41. l.) Hasonlóképen az egyik tag által kötött egyezség: **L. I.** 194/77. (D. 18., 106. l.), valamint az általa adott perbeli meghatalmazás: **C.** 570/89. (J. 89., 151. l.) Az érintett szabály alkalmazandó továbbá oly esetre is, midőn bejegyzett közk. társaság magát kitörültette s később ismét bejegyeztette, az üzletet azonban a kitörlés és ujabbi bejegyzés közötti időben is folytatta: **C.** 427/86. (J. 86., 153. l.) Alkalmazandó a társtag csődje esetében is abban a tekintetben, hogy a tag üzletéből az ujonnan alakitott társaság üzletébe átvitt áruk az átvitel tényével a társaság tulajdonába mennek át, tehát a tag csődjébe nem vonhatók. **C.** 1022/902. (D. III. f. 23., 216. l.)

[3]) V. ö. **B. T.** 761/87., **C.** 679/86. (M. IV. 86. l.), 1320/92. (D. Uj f. 34., 198. l.), 897/97. (Ü. L. 97., 22. sz.), 496/99. (D. III. f. 15., 181. l.) Helytelen ellenk. **C.** 1018/89. (D. Uj f. 25., 149. l.), 301/91. (U. o. 32., 187. l.) és **B. T.** 5428/86. (J. 86., 43. l.) A perlési képesség csak akkor volna megtagadható, ha a társaságnak pusztán előnye volna. De ez nem áll. A mellett a K. T. 63. §-a semmi megkülönböztetést nem tesz.

[4]) A tagok között azonban ily kikötés érvényes, s az ellene vétőt kártéritésre kötelezi, esetleg a társaság felbontása is követelhető.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a közkereseti társaság okvetlenül hatályba lép. Érvényes ellenben oly kikötés, mely szerint a társaság a bejegyzés közzététele előtt nem kezdheti meg üzletét. Ha valamely tag ily kikötés ellenére a társaság nevében ügyletet köt, az mint jogtalan cselekvény a társaság részére kötöttnek nem tekintetik.[5])

59. §.

A tagok felelössége a társaság kötelezettségeiért.

I. A keresk. törvény nemcsak a közkereseti társaság fogalmának meghatározásában (l. fent 51. §.), hanem még külön is kimondja, hogy a tagok a társasági kötelezettségekért egész vagyonukkal egyetemlegesen felelősek. [**K. T. 88. §.**] E nélkül közkereseti társaság nem létezhetik, miért is az ezzel ellenkező megállapodás harmadik személyek irányában joghatálylyal nem bir [id. §. 2. bek.].[1]) Kiterjed pedig ez a felelősség nemcsak azokra a tagokra, kik az illető kötelezettség elvállalása időpontjában már a társaság tagjai voltak, hanem azokra is, kik csak később léptek valamely fennálló közkereseti társaságba. Ezek a belépésük előtt keletkezett társasági kötelezettségekért a többi tagokkal egyenlően felelősek, tekintet nélkül arra, vajjon az ő belépésük folytán a társaság czégében változás történt-e vagy sem? s e tekintetben is az ellenkező szerződés harmadik személyek irányában joghatálylyal nem bir. [**K. T. 89. §.**] [2]) A korlátlan és egyetemleges felelősség végre fenmarad még a tag kilépése vagy a társaság feloszlása után is (l. alább 68. §.).

---

[5]) A harmadik azonban a vele szerződő tag ellen az álképviseletre vonatkozó szabályok értelmében (l. fentebb 42. §.) fordulhat: azonkivül tekintetbe veendő, vajjon a többi tagok nem tanusitottak-e oly magatartást, melyből a megállapodástól eltérés következtethető?

[1]) E megállapodás alatt azonban csak a tagok egymásközti s oly megállapodása értendő, mely eleve a társaság összes tartozásaira vonatkozik. A hitelezővel egyes esetre nézve történt ellenkező megállapodás érvényes. — Vajjon a társaság be van-e jegyezve vagy sem? a tagok felelősségén mit sem változtat: **S.** 540/78. (M. IV. 89. l.)

[2]) Hogy e szabály nem vonatkozik arra az esetre, midőn valaki fennálló egyéni üzletbe társtagul belép, mert ez által társaság még csak keletkezik, arról l. fentebb 19. §. Ha azonban két tagból álló társaságból az egyik kilép, de ennek helyébe rögtön más lép be, ugy hogy a társaság a kilépés folytán nem szünik meg: a belépő felelőssége megállapítandó.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. A tagok korlátlan és egyetemleges felelőssége a társaság kötelezettségeiért áll fenn. A társaság, mint a tagoktól külön jogalany, a tulajdonképeni főadós, a tagok csak ennek egyetemlegesen kötelezett kezesei.[3]) A tagok ezen, nem külön szerződésen, hanem magán a törvényen alapuló kezessége képezi a közkereseti társaság tulajdonképeni hitelerejét, s az általa a társaság hitelezőinek nyujtott biztositék annál nagyobb, mert a tagok nem a közönséges magánjogi kezességnek megfelelőleg[4]) csak feltételesen, másodsorban *(subsidialiter)*, hanem feltétlenül felelősek. A hitelező nincs tehát kötelezve arra, hogy, mielőtt az egyes tagok ellen fordulna, előzetesen a társaságot támadja meg.[5]) Ez csak egyetlen

---

[3]) V. ö. *Tervezet* ind. is 164. l. Azok ugyan, a kik a közk. társaság jogi személyiségét tagadják, ezt nem ismerik el. Szerintük a tagok maguk a tulajdonképeni adósok, tehát csak az egyetemleges adósságvállalás *(correalitas debendi)* közönséges esete forog fenn. Ha azonban elismerjük azt, hogy a közkereseti társaság önálló jogalany, akkor a tagok okvetlenül kezeseknek tekintendők. Maga az a körülmény egyébiránt, hogy a tagok csak felelősek a társaság adósságaiért, bizonyitja legjobban, hogy a közk. társaság jogi személy, mert belső ellenmondás, hogy valaki másnak adósságáért felelős, az illetőnek azonban még sem lehet adóssága. Hogy a tagok felelőssége feltétlen, e tekintetben mitsem változtat.

[4]) V. ö. osztr. p. t. 1355., 1356. §§. Tudvalevőleg azonban a magánjog feltétlen kezességet is ismer. Ilyen nevezetesen az u. n. készfizetői kezesség az osztr. p. t. 1357. §-a és a magyar birói gyakorlat értelmében. A kereskedelmi jogban pedig a kezesség feltétlensége szabály. V. ö. alább 121. §.

[5]) Ez ugyan a K. T.-ben kifejezetten nincs kimondva s a külfödi törvényhozások, elmélet és gyakorlat, tulnyomóan nem ismerik el. Jóformán csak Németországban áll vitán kivül a feltétlen felelősség, ellenben pl. Franczia országban a kérdés vitás s a többség a subsidiarius felelősséget veszi fel (v. ö. *Lyon-Caen* és *Renault* id. m. II. 191. l.); a belga, olasz, portugálliai, román K. T. és a svájczi köt. jog pedig ezt kifejezetten állapitják meg. A mi törvényünk szempontjából a *Tervezet* indokolása (l. 164. l.) és az *Értekezlet* határozott kijelentése (Jk. 105., 108. l.) mellett irányadó az, hogy csőd esetében a subsidiarius felelősség határozottan ki van mondva (97. §.), a miből minden más esetre nézve az ellenkezőt kell következtetni; hogy továbbá a K. T. 270. §. 3. bek. a kezest általában feltétlen adóstársnak tekinti, ha a kezesség keresk. ügyletből eredő kötelezettségért lett vállalva. Már pedig a közk. társaság adósságai is keresk. ügyletekből származnak, mert a mennyiben a társaság ügyletei nem is alapügyletek, mégis mellékügyletek a K. T. 260. §-a értelmében. Csak az ingatlanokra vonatkozó ügyleteknél lehetne kétség, de ezekre nézve a feltétlen egyetemleges felelősség hasonszerüség alapján állapitandó meg. — Hogy a gyakorlat is

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

egy esetben van, t. i. ha a társaság csődbe kerül (l. alább 61. §.). Minden más esetben, s tekintet nélkül a követelés természetére, a hitelező jogositva van a tagokat első sorban és közvetlenül, még pedig tetszése szerint mind, azok közül többet vagy egyet megtámadni s mindegyik ellen az egész követelést érvényesiteni, a nélkül egyuttal, hogy a tagok a követelés felosztását követelhetnék;[6]) magától értetvén, hogy a hitelező a társaságot és a tagokat ugyanazon egy perrel is megtámadhatja.[7]) Utóbbi esetben a hozott itélet alapján a végrehajtás ugy a társaság, mint az egyes tagok vagyonára intézhető. Ettől eltekintve azonban a társaság ellen hozott itélet alapján a végrehajtásnak az egyes tagok ellen közvetlenül nincs helye,[8]) hanem csak az lehetséges, hogy a tagok az ellenük később inditott perben a társaság ellen hozott itélet

követi nálunk e magyarázatot, arra nézve l. **C.** 440/88. (D. Uj f. 21., 234. l.), 9438/92. (U. o. 34., 259. l.), 392/91. (M. IV. 89. l.) Azon hátrány ellen, mely abból származik, hogy a tagok a társaság viszonyát a hitelezőhöz esetleg nem ismerik, a társaság perbehivása nyujt oltalmat az 1881 : LIX. tcz. 9. és 10. §§-ai értelmében.

[6]) V. ö. K. T. 269. és 270. §§., melyeknek egyéb intézkedései is alkalmazandók. E mellett a követelés a tagok elleni érvényesités esetében is keresk. ügy s a keresk. jog szerint birálandó el, tekintve, hogy a tagok mint kezesek ugy felelnek a társaság adósságaiért, a mint azok a társaság ellenében állanak fenn. Ez alakilag is mérvadó. A tagok elleni kereset tehát ez irányban is keresk. ügynek minősitendő, jóllehet a keresk. elj. külön nem emliti. v. ö. **S.** 27,528/80. (D. 24., 61. l.), mely a keresk. bíróság hatáskörét még a társaság feloszlása után is megállapitotta. Tőzsdebirósági kikötés a tagok elleni perre is hatályos: **B. T.** 3282/901. (D. III. f. 21., 202. l.) Hogy általában a kezes ott perelhető, hol a főadós: arról l. alább 121. §.

[7]) Ily esetben szenvedő pertársaság keletkezik maga a társaság és a tagok közt, épugy mint a tagok közt, ha ezek egyedül támadtatnak meg. Ebben a pertársaságban a társaság képviselői magában véve csak a társaságot s nem egyuttal az egyes tagokat is képviselik.

[8]) V. ö. **S.** 25,984/80. (D. 25., 68. l.), **B. T.** 4761/83. (D. Uj. f. 7., 322. l.), 3223/91. (U. o. 30., 354. l.), 4829/91. (U. o. 373. l.), 451/98. (D. III. f. 11., 121. l.) Mert az itélet csak az ellen vagy annak jogutódai ellen hajtható végre, a ki marasztaltatott (v. ö. 1881 : LX. tcz. 13. §.), már pedig a társaság ellen hozott itéletben csak a társaság marasztaltatik, nem egyuttal a tagok. Ezt még olyanok is elismerik, a kik a közk. társaság jogi személyét tagadásba veszik, a mint megforditva pl. a francziák többnyire megengedik a végrehajtást a tagok ellen. Az uj német K. T. 129. §-a kifejezetten zárja ki. — Ezzel nem áll ellentétben, hogy pl. a társaság nevére kiállitott könyvkivonat alapján a lejárt követelés erejéig a tagok ingatlanaira is zálogjogi előjegyzés rendelhető el. **C.** 2549/902. (D. III. f. 23., 59. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

alapul vétele mellett marasztaltassanak.[9]) Époly kevéssé lehet végrehajtást intézni a társaság ellen, ha egyedül a tagok pereltettek be.[10])

III. A tagok korlátlan és egyetemleges felelőssége a társaság hitelezői irányában áll fenn. Ezek alatt maguk a tagok is értendők, ha a társaságtól mint harmadik személyek követelhetnek valamit. Ha ellenben követelésük a társasági viszonyból származik, azaz ha mint tagok vannak a társaság irányában jogositva: a többi tagok ellen a korlátlan és egyetemleges felelősség alapján nem léphetnek fel, sőt még aránylagosan sem vehetik őket igénybe előbb, mintsem a társaság feloszlott.[10a]) Ez már abból következik, hogy egyik tag sem köteles, és pedig még közvetve sem, betételét a kikötött összegen tul felemelni (l. fent. 54. §.).[11])

---

[9]) Az egyetemlegességből ugyan legfelebb a felmentő itélet jogereje következik a tagok irányában, nem egyuttal az elmarasztalóé is. A társaság azonban a tagoktól még sem annyira idegen, mint a közönséges egyetemleges adóstársak egymás közt. E mellett tekintetbe veendő, hogy a társaság elleni perben a képviselő tagok által előterjesztett védelem a kötelezettség tárgyilagos fennállása iránt egyuttal az ő védelmük is, a mennyiben pedig erre nézve mulasztást követnek el, a nemképviselő tagoknak felelősséggel tartoznak; hogy továbbá a közönséges egyetemleges kötelezettség az eredeti jogczimtől el nem választható, mig a közk. társaságnál a tagok felelőssége az illető kötelezettség eredeti jogczimétől függetlenül s akkor is fennáll, ha a társaság kötelezettsége később keletkezett jogczimen, minő épen a marasztaló itélet, nyugszik. Mindezeknél fogva teljesen jogos, hogy a társaság ellen hozott marasztaló itélet is jogerőre emelkedjék a tagok ellen, legalább annyiban, a mennyiben annak tárgyilagos fennállásáról van szó. V. ö. kifejezetten uj német K. T. 129. §., **C.** 11/902. (D. III. f. 22., 336. l.) s a társaság csődje esetére, szemben a tagok elleni csőddel: Csődt. 251. §. A mennyiben a tagoknak oly kifogásaik vannak, melyek őket személyesen *(ad personam)* illetik a hitelező ellen, pl. ennek azon igérete alapján, hogy őket perelni nem fogja *(pactum de non petendo in personam)*, elengedés czimén stb.: ezeknek érvényesitését a társaság elmarasztalása nem gátolja, ezekre nézve tehát ugyanaz áll, mint az egyetemlegességre nézve általában. V. ö. **C.** 392/91. (M. IV. 89. l.), id. 11/902. Hasonlóképen érvényesithetők a társaság ellen hozott itélet után keletkezett jogmegszüntető tények, pl. fizetés, beszámitás, ujitás stb. V. ö. **C.** 451/98. (D. III. f. 11., 121. l.), id. 11/902.

[10]) Arra az esetre, ha a tag nem társasági, hanem magánügyből pereltetik, ezt a K. T. határozottan kimondja. L. alább 61. §.

[10a]) V. ö. **C.** 1397/901. (D. III. f. 21., 47. l.)

[11]) Figyelembe veendő az is, hogy, habár a K. T. a tagok korlátlan és egyetemleges felelősségéről a 65. §-ban adott fogalommeghatározásban is szól, a tulajdonképeni rendelkezés arra nézve mégis csak a 88. §-ban foglal-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A társaság fennállása alatt tehát a tagok az ebbeli minőségben a társaság ellen szerzett követeléseikre nézve csakis maga a társaság ellen léphetnek fel.[12]) Ennek alapul vétele mellett döntendő el különösen az a kérdés is, vajjon ha valamely tag a hitelező által történt megtámadás folytán a társaság adósságait kifizette, fordulhat-e a társaság és a többi tagok ellen viszkeresettel? Előbbi kétséget nem szenved, mert a társaság felelős a tagoknak azon kiadásokért, melyeket a társaság ügyeiben tesznek,[13]) de ettől eltekintve is, a viszkereset már a kezességre vonatkozó szabályokból következik. A mi ellenben a többi tagok elleni viszkeresetet illeti: ez csak a társaság feloszlása után és pedig mindegyik tag ellen csak a reá eső rész arányában inditható.[14])

60. §.

A közkereseti társaság képviselete.

I. A társasági képviselet, mint a társasági jogügyletek intézése harmadik személyek irányában, alanyi tekintetben ugyanazon szabályok szerint határoztatik meg, mint a társasági üzletvezetés (l. fentebb 56. §.) s ennyiben a tagok akaratától függ. Szabály az, hogy valamint minden tag a társaság üzletvezetője, azonképen egyuttal annak képviselője is, rendesen tehát a társasági ügyek ellátása ugy a belső mint a külső viszony szempontjából valamennyi tag által történik. Kivételesen azonban a képviselet is csak néhány vagy egy tagra ruházható, illetve a képviselet is egyes tagoktól megvonható, de erre szintén határozott megállapodás kivántatik.

tatik, a mely pedig a társaságnak harmadik személyek irányában való jogviszonyait szabályozó III. fejezetben van elhelyezve. Ha a törvény a szóban forgó felelősséget a tagok mint ilyenek által támasztott követelésekre nézve is meg akarta volna állapitani: ezt a II. fejezetben kellett volna tennie. — Ha nem fizették be, csak erre kényszerithetők s azután a társaságtól követelhető a megtérités.

[12]) Helytelen **C.** 1047/84. (D. Uj f. 11., 242. l.) és 440/88. (U. o. 21., 234. l.), melyben az elsőbirósági indokok elfogadásával kimondatik, hogy a közk. társaság tagjaival egyenlő tekintet alá eső betéti társasági beltagok mindenkivel szemben, tehát a kültagok mint ilyenek követeléseire nézve (betét utáni kamatok) is korlátlanul és egyetemleg felelősek.

[13]) V. ö. fentebb 54. §. 17. jegyzet, az ott emlitett perbehivás elmulasztása esetében.

[14]) A viszkereseti arány, ha a felelősség mértéke a tagok közt külön megállapitva nincs, ugyanaz, mint a társasági vagyonban való részesülés aránya.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

[**K. T. 65., 91. §§.**] [1]) Ily esetben nem szükséges, hogy épen az üzletvezető tagok legyenek mint képviselők kijelölve,[2]) bár rendesen ilyenkor is teljes összhang van az üzletvezetés és képviselet között. Az a tag, kitől a képviseleti jog megvonatott, vagy kitől az utólag visszavonatott, a mi szintén csak jogszerü ok miatt történhetik, a társaság képviseletébe egyáltalában be nem folyhat; az általa, bár a társaság czége alatt, kötött ügyletek a társaságot nem kötelezik. Feltételeztetik mindazonáltal, hogy a kizárás vagy a képviseleti jogositvány visszavonása, ugy mint ezt a K. T. 42. §-a a czégvezetői jogositvány megszünésére rendeli (v. ö. fentebb 37. §.), a keresk. czégjegyzékbe bevezettetett és közzététetett,[3]) vagy a társaság legalább igazolni képes, hogy a kizárás vagy visszavonás a harmadik előtt az ügylet megkötésekor ismeretes volt. [**K. T. 91. §.**] [4])

II. Ha azonban az előadottak szerint az üzletvezetés és képviselet alanyilag rendszerint összeesik, a *hatáskör* tekintetében ez már nem áll. Mig ugyanis az üzletvezetés szempontjából az eljárási jogositvány csak azokra az ügyekre vonatkozik, melyek a társaság rendes üzletköréhez vagy czéljához tartoznak, addig a képviseleti hatáskör ily megszoritás alá nem esik s még a czégvezető hatáskörénél is tágabb. A közkereseti társaság képviselői

[1]) Kivételesen a képviseletből is valamennyi tag kizárható, ugy hogy a társaság képviseletével czégvezető vagy keresk. meghatalmazott bizatik meg. V. ö. **C.** 1531/91. (J. Sz. 6., 288. l.) Ellenk. **B. T.** 802/900. (D. III. f. 17., 342. l.) A K. T. id. 65. §-ának 4. pontja ugyan nem érinti ezt az esetet, hanem csak oly megállapodásra utal, mely szerint a társaságot legalább egy tag képviselje. De már a 66. §. a képviseleti jog visszavonására nézve semmi megszoritást nem tartalmaz s hasonlóképen a 91. §. is egész általánosságban beszél ugy a képviseleti jog megvonásáról, mint annak visszavonásáról. Nem lehet tehát a törvényből tilalmat kiolvasni az összes tagok kizárására nézve, szükség lehet pedig rá, épugy mint az üzletvezetésnél.

[2]) Pl. az egyik tag csak a könyvvezetéssel vagy a calculatióval bizatik meg, mi által harmadik személyekkel nem jön érintkezésbe. Mihelyt *jogügyletről* van szó, az üzletvezetés fogalma alá eső ügyletnél is harmadik személylyel jön létre kapcsolat, tehát *képviseli* a társaságot.

[3]) Ennek daczára lehetséges azonban, hogy a kizárt tag ugy jár el a társaság ügyeiben, hogy a képviselő tag ezt tűri s nem kifogásolja, mely esetben a tagok ugy tekintendők, mintha a bejegyzéstől eltértek volna s a társaság a bejegyzés szerint nemképviselő tag által is kötelezteték. V. ö. **C.** 6180/97. (D. III. f. 9., 192. l.)

[4]) Ily esetben a harmadik csak a jogtalan képviselő ellen fordulhat, mire nézve az álképviseletre vonatkozó szabályok irányadók. L. fentebb 42. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a társaság nevében mindennemü, tehát nemcsak keresk. üzlet folytatásával járó ügyletekre és jogcselekvényekre, sőt még a társaság ingatlan javainak elidegenitésére és terhelésére is felhatalmazottaknak tekintetnek [**K. T. 90. §.**]; tehát a legtágabb hatáskörrel birnak, minőt a törvény egyáltalában adhat.[5]) Jogositva vannak különösen czégvezetőt is kirendelni [**K. T. 94. §.**], s a társaságot bíróságok előtt is teljes érvénynyel képviselni. [**K. T. 93. §.**] [6]) Csakis oly cselekvényekre nincsenek a társasági képviselők feljogositva, melyek nem magának a társaságnak, hanem az egyes tagoknak ügyei, melyek tehát nem társasági akarat, hanem csak a tagok egyéni akarata által foganatosithatók.[7]) Valamint továbbá a czégvezető, ugy a társasági képviselők hatáskörének is bármily korlátozása harmadik személyek irányában joghatálylyal nem bir. [**K. T. 92. §.**] [8]) A korlátozásnak tehát csak a tagok egymásközti viszonyában, azaz az üzletvezetési, de nem a képviseleti jog szempontjából bir érvénynyel.[9])

---

[5]) Ez a tág hatáskör indokolását abban találja, hogy a közk. társaság képviselői mellett és mögött nem áll öncselekvőleg fellépni képes főnök, mint a czégvezetőnél, s hogy anyagilag, gazdaságilag maguk a tagok a főnökök.

[6]) A birói képviselet magában foglalja különösen az eskütétel és az egyezkedés jogát is.

[7]) Igy pl. nincsenek jogositva a képviselők uj tagot felvenni a társaságba. Ez csak az összes tagok beleegyezésével történhetik (l. fentebb 57. §.). Arra azonban jogositva vannak a képviselők, hogy. a társasággal más társaságba belépjenek, mert ez által csak a társaság vagyona tétetik koczkára. Hasonlóképen jogositvák az egész üzlet átruházására.

[8]) Az korlátozás itt sem vonatkozhatik sem az időre, sem a helyre, pl. telepre, sem az ügyek nemére, sem az összeg nagyságára. Nem engedhető meg különösen, hogy a társaság különböző üzletágai szerint más-más társasági tagok ruháztassanak fel a képviseleti és czégjegyzési joggal: **B. T.** 3871/80. (D. 28., 257. l.) Ha azonban a társaság több üzletet különböző czég alatt folytat, nincs kizárva, hogy csak az egyik üzlet czégének jegyzésére adassék jogositvány (miként a czégezetőnél), s ez esetben az illető a másik czég alatt nem kötelezheti a társaságot. De már arra nem akadály, hogy a másik üzlet körébe tartozó ügyleteket kössön.

[9]) Ennek megfelelőleg a korlátozás ellenére cselekvő képviselő a társaságnak felelősséggel tartozik ugyan. A harmadik ellen azonban a korlátozás még akkor sem érvényesithető, ha erről tudomással birt, kivévén, ha a képviselővel a társaság megkárositására összejátszik. E részben is ugyanaz áll, mint a czégvezetőnél. Ily összejátszás esetén egyébiránt az ügylet a társaság részéről akkor is megtámadható, ha a képviselő a korlátozás határain belül cselekedett.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. A mi a képviseleti jog gyakorlásának módját s a képviselők által kötött ügyletek hatását illeti: e tekintetben szintén ugyanaz a szabály, mint az üzletvezetésnél, t. i. hogy, a mennyiben a képviselettel többen vannak is felruházva, mindegyik képviselő teljesen önállóan járhat el, s azon ügyletek által, melyeket a képviseletre jogositott bármely tag a társaság nevében köt, a képviselet általános elvei szerint közvetlenül a társaság lesz jogositva és kötelezve; itt is közömbös lévén, vajjon az ügylet világosan a társaság nevében, nevezetesen czége alatt köttetett-e, avagy az csak a fenforgó körülmények szerint és a szerződő felek akaratához képest tekintendő-e a társaság részére kötöttnek? [**K. T. 90. §.** 2. és 3. bek.][10]) A társaság kötelezettsége az egyes képviselő cselekvényeiből beáll még akkor is, ha más képviselő az illető cselekvény ellen tiltakozott volna. Ily tiltakozásnak csak az üzletvezetés, de nem a képviselet szempontjából van hatálya, tekintve, hogy az ily tiltakozás a képviseleti jog korlátozását foglalná magában. Bíróságok előtt is a társaságot a képviseletre jogositott tagok mindegyike érvényesen képviselheti [**K. T. 93. §.**], hasonlóképen czégvezetési jogositvány adása és visszavonása is harmadik személyek irányában joghatálylyal bir, ha az a képviseletre jogositott tagok valamelyike által történik [**K. T. 94. §.**],[10a]) daczára, hogy az üzletvezetés szempontjából a czégvezető kirendelése rendszerint csak közös akarattal történhetik.

Valamint azonban az üzletvezetésnél és több czégvezető kirendelése esetében, ugy a képviseletnél is lehetséges, hogy az azzal felruházott tagok nem külön-külön és önállóan, hanem csak közösen járhatnak el,[11]) mely esetben együttes képviselet-

---

[10]) V. ö. fentebb 41. §. és **C.** 683/90. (D. Uj f. 30., 268. l.), 1915/93. (P. T. 30. 71. l.), utóbbi a társaság nevében történt szerződés vélelme mellett, a mi a K. T. 261. §-ra is alapitható. Kivétel azonban itt is, midőn a czég használata lényeges, igy nevezetesen váltóknál. V. ö. fentebb 25. és 37. §§. Hogy miné alakban kell a czégjegyzésnek történnie? arra nézve a K. T., miként a czégvezetőnél és keresk. meghatalmazottnál, nem intézkedik. A társasági szerződésben előirható ugyan, de harmadik személyek irányában nem bir hatálylyal, hacsak együttes képviseletre nem vonatkozik (l. alább 12. jegyz.).

[10a]) Áll a czégvezető visszavonásának a czégjegyzékbe leendő bevezetésére nézve is, a mi a K. T. 93. §-ból is következik. **C.** 906/900. (D. III. f. 19., 293. l.), a törlési kérelem jogosultságára nézve csak a belső viszonyra vonatkozó 82. §-ra hivatkozik, a mi nem helyes.

[11]) Ennek értelméről l. fentebb 37. §. 10. jegyz. és 56. §. 10. jegyz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ről beszélünk.[12]) De ez csak akkor bir hatálylyal, ha a czégjegyzékben határozottan kitüntettetett és közzététetett (l. fentebb 52. §.),[13]) illetve ha a társaság igazolni képes, hogy a harmadik arról tudomással birt; ellenkező esetben a társaság az egyes képviselő eljárásából épugy lesz kötelezve, mint ha együttes képviselet nem forogna fenn.[14]) Együttes képviselet esetében is azonban a társaságot illető kézbesitések érvényességére elegendő, ha azok a képviseletre jogositott valamelyik, tehát bármelyik tag kezeihez történnek [id. 93. §. 2. bek.].[15])

61. §.

A társasági vagyon harmadik személyek irányában.

A közkereseti társaság mint jogi személy vagyoni önállósága, szemben a tagok magánvagyonával, nem szoritkozik csupán a

[12]) Olynemü együttesség azonban nem köthető ki, mely szerint a képviselő tag nem egy másik taggal, hanem czégvezetővel köteles együttesen eljárni. Ez csak a czégvezetőre nézve bir hatálylyal, a kinek hatásköre a képviselő hatáskörében benfoglaltatik (l. fentebb 37. §.), de nem a társasági képviselőre nézve, a kinek hatásköre tágabb, mert különben, világos kiterjesztés esetét kivéve, nem lehetne tudni, hogy miképen képviseltetik a társaság azon ügyletekben, melyekre a czégvezető hatásköre ki nem terjed? Csak az lehetséges, hogy a tag képviseleti joga előbb megvonatik, s ő aztán mint czégvezető jogosittatik fel más czégvezetővel együttesen a társaság képviseletére. Helytelen ellenk. **C.** 1130/93. (D. Uj f. 37., 226. l.)

[13]) Bejegyezhető az együttes czégjegyzés módja is. Ez ugy is érvényes, hogy mindegyik képviseló a czégnek reá eső nevét irja. V. ö. **C.** 295/94. (D. Uj f. 38., 361. l.): Wollemann és Kuszcsak.

[14]) Valamint azonban a képviseletből kizárt tagra nézve (l. fent 3. jegyz.), ugy az együttes képviselet bejegyzése esetében is lehetséges, hogy a tagok attól utólagosan hallgatag, állandó gyakorlatképen eltérnek. Ennek elismerése különösen a társaság rendes üzletkörébe eső ügyletek hatálya miatt fontos, mert csakis igy kerülhető el az az igazságtalanság, mely abból származik, hogy a bejegyzett együttességre hivatkozás történik akkor, a mikor az egyik tag a másiknak tűrése mellett a társaság részére rendesen pl. árukat vásárol, azokat az üzletben elhelyezi, ismét eladja stb. V. ö. **B. T.** 2361/90. (P. T. 22., 66. l.)

[15]) Az id. 93. §. 2. bek., épugy mint annak 1. bek., valamint a 90. és 94. §§. csak azt az esetet tartják ugyan szem előtt, midőn nincs együttes képviselet megállapitva. Hogy azonban a törvény a kézbesités tekintetében ez esetben is igy magyarázandó, nemcsak abból következik, hogy különben a kézbesités nagyon meg volna nehezitve, hanem abból is, hogy a K. T. 119. §. 2. bek. a felszámolóknál ugyanazt mondja, jóllehet ezek, ellenkező megállapodás hiányában, csak együttesen járhatnak el (l. alább 66. §.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

társasági és a tagok közötti belső viszonyra, hanem harmadik személyek irányában is teljesen érvényesül. A K. T. e vagyoni önállóság elismerését különösen három irányban hozza kifejezésre:

1. azon szabály felállitása által, hogy az egyes társasági tagok magánhitelezői a társasági vagyonhoz tartozó dolgokat, követeléseket, jogokat, vagy az egyes tagok e tekintetbeni illetőségét sem biztositás, sem kielégités végett igénybe nem vehetik.[1]) Biztositás vagy kielégités tárgyául a magánhitelezőre nézve csak az szolgálhat, mit az egyes tagok évi kamatok, munkadij vagy nyereségjutalék fejében követelhetnek, vagy a mi nekik a társasági vagyonból a felszámoláskor jut;[2]) érintetlenül hagyatván azonban azok a jogok,[3]) melyek az egyes tag által a társaságba behozott tárgyakra a behozatal idejekor már megszereztettek. [**K. T. 95. §.**] Ha a tagok volnának a társasági vagyon alanyai, akkor mi sem állana utjában annak, hogy azok magánhitelezői a társaság vagyonának reájuk eső részére biztositási vagy kielégitési végrehajtást intézzenek. Az ellenkező rendelkezés természetes következménye annak, hogy a társasági vagyon nem a tagok közös tulajdona, s hogy a tagok hitelezői több joggal a társasági vagyonban nem birhatnak, mint a mennyivel maguk a tagok birnak. Ugyanazért, a mint láttuk, a felállitott szabály megforditva is áll (l. fentebb 59. §.).[3a])

---

[1]) A mennyiben a tagok magánhitelezői mégis a társasági vagyonhoz tartozó dolgokat stb. lefoglalták volna, a társaság ez ellen felléphet, és pedig az 1881 LX. tcz. 48. §-a értelmében előterjesztéssel és felfolyamodással, ha a dolog a társaság birlalásában volt s a társaság a foglalást ellenezte; ha ellenben a dolog a tag birlalásából foglaltatott le: igényperrel. V. ö. **L. I.** 259/77. (D. 18., 45. l.), 352/77. (U. o. 168. l.); **B. T.** 48,365/69. (D. Uj f. 23., 354. l.) Maga az illető t a g igényperrel nem léphet fel. **C.** 65/98. (Ü. L. 98., 23. sz. m.)

[2]) A hitelezők azonban nem tartoznak bevárni a társaság feloszlását, hanem azt maguk is követelhetik. V. ö. K. T. 101. §. és alább 63. §. Tehetik ezt a tag csődje esetében is. V. ö. Csődt. 51. és 250. §§.

[3]) Itt csak dologi jogok, nevezetesen zálogjog értendők, de e részben is kivétel van az oly általános törvényes zálogjogra nézve, minővel nálunk az adó- és illetéktartozások vannak biztositva. A f e l s z á m o l á s alatt egyébiránt nemcsak a tulajdonképeni felszámolás a társaság feloszlása esetén, hanem a tag kiválása folytáni végkiegyenlités is értendő. A személyes követeléseknél a keletkezési idő nem jön tekintetbe.

[3a]) Vajjon a társaság a foglalás idejében már be volt-e jegyezve vagy nem? közömbös, ha már akkor működését megkezdette. V. ö. fent. 58. §. és **C.** 63/900. (D. III. f. 18., 66. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. A második kijelentés, melyet a K. T. a társasági vagyon önállóságának elismeréséül tesz, a beszámitásra vonatkozik. E szerint a társaság tartama alatt ennek adósai sem egészben, sem részben nem számithatják be a társaságnak azt, mit az egyes tagok ellen követelhetnek, s viszont az egyes tagok sem számithatják be hitelezőiknek azt, a mivel ezek a társaságnak tartoznak, hacsak a társasági követelés, különösen a társaság feloszlása utáni végkiegyenlités alkalmával, a társasági tagra át nem ruháztatott. [**K. T. 96. §.**][4] Hasonlag nincs helye a beszámitásnak az egyes tag magánkövetelései és adósának a társaság elleni követelései közt, ha az utóbbi a társaság ellen intézi követelését,[5] feltéve, hogy a társasági tag követelése a társaságra át nem ruháztatott [id. §. 2. bek.]. Ha a közkereseti társaság vagyona a tagok közös tulajdonát képezné s a társaság cselekvő és szenvedő követelései közvetlenül az egyes tagokat illetnék: az adós a társaság ellenében a követelésnek a tagot illető része erejéig teljes joggal számithatná be azt, a mivel neki az utóbbi tartozik, s ugyanazt tehetné az egyes tag az ő hitelezőjével szemben a társasági követelésnek reá eső részével; mert midőn a kölcsönös követelés és tartozás azonos személyeket illet, egyéb szükséges feltételek mellett a beszámitásnak mi sem áll utjában.

[4]) A K. T. id. §-a nincs jól szövegezve, illetve logikai ugrást tartalmaz. Az első mondat ugyanis arról szól, hogy a társaság adósai nem számithatják be a tagok elleni követeléseket, s a második mondat utána mindjárt azt mondja, hogy »a társaság feloszlása után a beszámitásnak annyiban van helye, a mennyiben a társasági követelés a végkiegyenlités alkalmával a társasági tagra átruháztatott«. Nyilvánvaló, hogy a második mondat nem vonatkozik az elsőre, mert abban nem a társasági adósok, hanem a tagok általi beszámitásról van szó. Hiányzik tehát egy közbenső tétel, hogy t. i. a tagok sem számithatják be hitelezőiknek a társaság követeléseit; a mely közbenső tételre a második mondat vonatkozik. A hiba a német K. T. 121. cz. helytelen forditásából származik. Ha továbbá a tag beszámithatja a társaság követelését a végkiegyenlités alkalmával történt átruházás esetén, a beszámitásnak helyt kell adni a társaság tartama alatt történt átruházás esetében is. De csak akkor. Átruházás nélkül még a képviselő tag sem élhet beszámitással, bár igaz, hogy azt maga is eszközölheti, tekintve, hogy a képviselő a társaság nevében önmagával is szerződhetik (l. fentebb 49. §. 1. jegyz.), s a társaság vagyonával saját érdekében is hatályosan rendelkezhetik.

[5]) Másként, ha a társaság hitelezője az egyetemleges felelősség alapján az egyes tagok ellen fordul. Ez esetben a tagok a hitelező elleni magánköveteléseiket beszámithatják, s a társasági adósság ezzel törlesztve lesz. V. ö. *Értekezlet* jk. 105. l., **L. I.** 525/76. (D. 17., 104. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

3. A K. T. végül a társasági csőd tekintetében ismeri el a társasági vagyon önállóságát szemben a tagok magánvagyonával. Kimondja ugyanis, hogy a társaság hitelezői csőd esetében első sorban a társasági vagyonból nyernek kielégitést s hogy ezt az egyes tagok magánvagyonából követeléseiknek csak azon részére nézve igényelhetik, mely a társasági vagyonból ki nem került [**K. T. 97. §.**],[6]) vagyis hogy a tagok felelőssége csőd esetében nem feltétlen, hanem subsidiariussá változik át.[7]) A csőd esetét a törvény ugy érti épen, hogy a társaság vagyonára külön csőd nyittatik, mely a tagok magánvagyonára nem terjed ki[8]) s melyben csak a társasági hitelezők léphetnek fel.[9]) Az utóbbi már abból is következik, hogy a tagok magánhitelezői a társasághoz tartozó dolgokat végrehajtás alá nem vehetik; a társasági csőd önállósága pedig a törvény más helyein s még határozottab-

---

[6]) Ha a követelés a társasági csődbe be nem jelentetett, a hitelező a tagoktól csak annyit követelhet, a mennyi a társasági csődtömegből ki nem került volna. Ebből egyuttal következik, hogy a társasági csőd befejeztéig a kereseti jog fel van függesztve, a mi egyébiránt bejelentés esetében is áll. V. ö. **C.** 143/85. (D. Uj f. 12., 313. l.), 4616/84. (M. 104. l.) Ellenk. az elévülés szempontjából: **C.** 326/97. (P. T. 34., 188. l.) L. alább 68. §. 13. jegyz.

[7]) Ez az eltérés részint a tagok magánhitelezői iránti méltányossági tekinteten alapszik, részint a bonyodalmak kikerülése végett állapittatott meg. Mert ha a társasági hitelezők csőd esetében is az egész követelést érvényesithetnék a tagok ellen, akkor ezeknek magánhitelezői sokkal kevesebbet kapnának az ő vagyonukból; a társasági adósságokat fizető tagok, illetve csődtömegeik részéről pedig nagyobb viszkereseti igények keletkeznének a társasági vagyon, illetve a töhbi tagok ellen. Ha azonban a társasági hitelező a tagoktól csak a társasági vagyonból ki nem került részre nézve kaphat is kielégitést, ezeknek csődtömegébe bejelenteni mégis az egész követelést van jogositva. V. ö. Csődt. 251. §. De a kifizetés mindenesetre függőben marad mindaddig, mig a társasági csőd be nem fejeztetett; előbb legfelebb biztositás követelhető a Csődt. 68. §-a értelmében.

[8]) A tagok magánvagyonát tehát nem szabad a társasági csődleltárba felvenni: **C.** 718/86. (D. Uj f. 16., 216. l.)

[9]) V. ö. Csődt. 251. §. 2. bek. Kérdés támadt, vajjon társasági vagy maganhitelezőnek tekintessék-e a társtag neje az ő hozományára nézve, ha ez társasági czélra fordittatott? A helyes felelet az, hogy magánhitelezőnek, mert a hozomány közvetlenül nem a társaságnak, hanem a férjnek adatott. V. ö. **C.** 292/79. (D. 22., 125. és 23., 44. l.), 428/84. (D. Uj f. 9., 304. l.) Ezt még akkor is fel kell venni, ha a hozomány a társaság könyveiben mint a nő által adott kölcsön szerepel. Ellenk. ez esetben: **C.** 519/89. (Ü. L. 89., 39. szám.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ban a Csődtörvényben is el van ismerve.[10]) Ennek intézkedéseiből világosan kitünik egyuttal, hogy a társaság ellen nyitott csőd nemcsak független a tagok ellen nyitott csődtől, hanem a tagok elleni csődnyitás magában véve nem is eredményezi,[11]) a mint megforditva az egyes tagok ellen nyitott csőd a társaság csődjét sem vonja szükségképen maga után.[12])

NEGYEDIK FEJEZET.

A társaság feloszlása s az egyes tagok kilépése.

62. §.

A társaság feloszlásának okai és bejegyzése.

I. A K. T. részletesen, bár nem kimeritően, állapitja meg azokat az okokat, melyek a közkereseti társaság feloszlását idézik elő. Ezen okok részint a tagoknak a társaság megszüntetésére irányuló akarata, részint olyanok, melyek ettől függetlenül vagy magát a társaságot mint ilyent érik, vagy közvetlenül csak a tagok személyében jelentkeznek ugyan, de a társaság feloszlását azért eredményezik, mert a közkereseti társaság tulajdonképeni létalapját nem annyira a tagok által összehozott tőkében, mint inkább a tagok egyéniségében birja, az egyes tagok személyes tulajdonságaira való tekintettel *(intuitu personae)* köttetik.[1])

---

[10]) V. ö. K. T. 23. §. és 98. §. 1. és 3. pont, Csődt. 249—251. §§.

[11]) V. ö. Csődt. 249. §. A tagok ellen a csőd csak akkor rendelhető el, ha ez általuk vagy ellenük külön kéretik és a keresk. csődnyitás esetei reájuk nézve külön fenforognak; tehát nevezetesen, ha fizetéseiket megszüntették (Csődt. 244., 248. §§.), a mi a társasági csődből magából nem következik. V. ö. **C.** 93/97. (P. T. 34., 42. l.) Ritka eset ugyan, hogy a tagok a társaságot csődbe hagyják menni, mikor elegendő vagyonnal birnak, hogy a társasági követeléseket kielégitsék. De lehetséges különösen, hogy egyik tag nem akarja a társaságot fentartani s inkább magára vállalja a társasági csőd következményeit, semhogy további pótbefizetéseket tegyen. — A K. T. 97. §-ában kimondott subsidiarius felelősség akkor is áll, ha a tagok ellen csőd nem nyittatott, s hahár a tag már ki is lépett. A törvény semmi különbséget nem tesz.

[12]) V. ö. Csődt. 250. §., mely ily esetben a közadós társtag vagyonilletőségének végkiegyenlités utján való megállapitását és a tömeggondnok kezeihez leendő kiszolgáltatását rendeli.

[1]) V. ö. **C.** 489/83. (D. Uj f. 7., 53. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Hatályukra nézve a közkereseti társaság feloszlásának okai kétfélék: részint olyanok, melyek a társaság feloszlását közvetlenül, *ipso facto*, eredményezik, azaz: melyeknél a feloszlás s ennek következményei azonnal beállanak, mihelyt a kérdéses ok bekövetkezett, a nélkül tehát, hogy azt a társaság feloszlásának előidézése czéljából még külön, keresetileg érvényesiteni kellene; részint olyanok, melyek a társaság feloszlását csak közvetve eredményezik, azaz: melyek a feloszlást magukban véve nem vonják maguk után, hanem csak a társaság feloszlatására irányuló kereseti jogot adnak, ugy hogy a feloszlás csak az azt kimondó birói határozat jogerőre emelkedésével következik be.[2]) Megjegyzendő azonban, hogy az első osztályba tartozó okok sem kényszeritő természetüek oly értelemben, mintha azoknak bekövetkezte esetében a társaságnak okvetlenül fel kellene oszolnia. A közkereseti társaság tisztán magánérdekü egyesülés, s azért nincs kizárva, hogy a társaság valamely feloszlási ok bekövetkezte daczára tovább folytattassék, a mint ez egyes esetekben magában a törvényben kifejezetten is meg van engedve, de más esetekben is lehetséges.[3]) Az ilyen folytatott társaság ugyanaz, mint az eredeti társaság s nem uj társaság, miért is, ha a tagok közt ujabb eltérő megállapodás nem történt, vagy

[2]) Az *ipso facto* ható feloszlási okok is képezhetik per tárgyát, ha t. i. a többi tagok által el nem ismertetnek. De az ennek folytán hozott itélet nem *constitutiv*, hanem csak *declarativ* természetü s a feloszlás nem ennek jogerőre emelkedésével, hanem már az illető ok bekövetkeztével áll be. A különbség gyakorlatilag különösen abban a tekintetben fontos, hogy mely időpont szerinti vagyoni állapot alapján történik a tagok kielégitése?

[3]) Még akkor is, ha a feloszlás már bejegyeztetett s a felszámolás folyamatban van, utóbbi nem lévén hivatalos eljárás, mely a tagok akarata ellenére is alkalmaztatnék. A társaság folytatása feltételezi azonban, hogy az valamennyi tag közös (ha nem is kifejezett) megegyezésével történjék, mert, habár a folytatott társaság ugyanaz mint az eredeti társaság, a folytatás jogalapja mégis nem az eredeti, hanem uj társasági szerződés. Sőt kivételesen még a tagok közakarata sem elégséges a társaság folytatására. Igy nevezetesen csőd esetében, a mikor a társaság a tagok megegyezésének feltétele mellett — v. ö. **C.** 880/85. (P. T. 11., 150. l.) — csak ugy folytatható, ha a csőd a Csődt. értelmében megszüntettetik; továbbá valamely tag személyében beálló feloszlási ok esetében, a mikor a társaság előzetes megállapodás hiányában csakis az illető tag vagy jogutódjainak beleegyezésével, vagy birói határozat alapján folytatható a többi tagok által. V. ö. K. T. 98. §. 2. pont 102., 103. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az illető feloszlási ok nem szükségképen idézett elő változást, az addigi jogok és kötelezettségek változatlanul tovább maradnak fenn.[4])

II. A társaság feloszlását közvetlenül eredményező okok a **K. T. 98. §**-a szerint a következők:[5]) 1. ha a társaság csőd alá kerül;[6]) 2. ha valamely tagja meghal, a mennyiben szerződésileg ki nem köttetett, hogy a társaság az elhunyt tag örököseivel folytattassék;[7]) 3. ha egyik tagja csőd alá kerül vagy vagyona fölött szabad rendelkezési jogát elveszti;[8]) 4. ha a tagok a feloszlásban

---

[4]) V. ö. K. T. 102. §. Ez nemcsak harmadik személyek irányában, hanem a tagok egymás közt is áll. Ennélfogva pl. az eredeti szerződésnek az üzletvezetési és képviseleti jogra vonatkozó határozatai is épségben maradnak.

[5]) A törvényben felsorolt feloszlási okok nem lévén kimeritők, a társasági szerződésben természetesen még más okok is megállapithatók.

[6]) Természetes személyeknél ugyan a csőd a vagyonbukott személyiségét nem szünteti meg, jogi személy azonban a csőd által gyökerében érintetik. A feltételek iránt, melyek alatt a közkereseti társaság ellen csőd nyitandó, a Csődt.-nek a keresk. csődre vonatkozó intézkedései mérvadók. Lásd annak 244. s. k. §§-ait. A csőd egyébiránt a feloszlás után is nyitható, mig csak a felszámolás és a társasági vagyon felosztása be nem fejeztetett. V. ö. Csődt. 241. §.

[7]) Ha a társaságnak valamely tagja más társaság, ennek megszünte ugyanugy szünteti meg a társaságot, mint a tag halála, de a társaság folytatásának kikötése a megszünt társaság jogutódaival mint örökösökkel épugy érvényes, mint halál esetére. V. ö. betéti társaságnál: **C.** 502/900. (D. III. f. 19., 94. l.) A törvény a szerződési megállapodást ugy érti, hogy az valamennyi, tehát az elhunyt tag között is ennek életében, habár nem is az eredeti társasági szerződésben történt légyen, s csakis ilyen megállapodásnak van az a hatálya, hogy a társaság az örökösökkel már törvénynél fogva, tehát az ő beleegyezésük nélkül s akaratuk ellenére is, folytattatik. Utólagosan, a tag elhunyta után, a tulélő tagok egymás közt nem köthetik ki a társaságnak folytatását az örökösökkel. Ez csak ugy történhetik, ha az utóbbiak is hozzájárulnak. V. ö. **L. I.** 570/77., **C.** 489/83. (D. Uj f. 7., 53. l.), 5827/82. (M. IV. 94. l.) Ugyanaz áll, ha a tulélő tagok az örökösök kizárásával akarják folytatni az üzletet. **C.** id. 502/900. A mennyiben a társaság az örökösökkel akár előleges, akár utólagos megállapodás alapján folytattatik, az örökösök ellenkező megállapodás hiányában ugyanazon jogokkal és kötelességekkel birnak a társaságban, mint az örökhagyó s harmadik személyek irányában is nem az öröklési jog szabályai, hanem a K. T. értelmében felelősek. V. ö. *Értekezlet* jk. 109. l.

[8]) A tagok csődjére nézve l. a megelőző szakaszt. Hogy mikor veszti el a tag rendelkezési képességét vagyona fölött? az iránt az 1877 : XX. tcz. 28. §-a mérvadó.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kölcsönösen megegyeznek; 5. ha a társaság birói határozat által feloszlottnak nyilvánittatik;[9]) 6. ha az idő, melyre a társaság alapittatott, eltelt, feltéve, hogy a tagok azt hallgatag nem folytatják,[10]) mely esetben a társaság, az eredeti idő elteltétől kezdve, határozatlan időre kötöttnek tekintetik; 7. ha azon feltétel, melyhez a társaság feloszlása kötve volt, bekövetkezett;[11]) végre 8. ha a bizonytalan időre kötött társasági szerződés valamelyik tag által felmondatik;[12]) az oly társaság, mely életfogytigra köttetett, bizonytalan tartalmunak lévén tekintendő. A felmondásnak, más megállapodás hiányában, az üzleti év lefolyása előtt legalább félévvel kell történnie. [**K. T. 99. §.**][13])

III. A mi a felbontási kereset folytáni feloszlást illeti: erről külön a következő szakaszban fogunk szólani. E helyütt még csak azt kell kiemelnünk, hogy bármily okból történjék a társaság feloszlása, ezt a keresk. czégjegyzékbe bevezetés végett az illetékes törvényszéknél be kell jelenteni. [**K. T. 104. §.**][14]) E bejelentés még akkor is szükséges, ha a társaság azon idő eltelte miatt szünik meg, melyre keletkezett. Kivétel egyedül a társaság csődje esetében van, a mennyiben itt a bejegyzés hiva-

---

[9]) Értetik a birói határozat felbontási kereset folytán (l. a köv. §-t), mert csak ez olyan, hogy a feloszlás általa idéztetik elő. A 98. §. eseteire vonatkozó birói határozat csak constatálja a már bekövetkezett feloszlást, tehát maga nem lehet feloszlási ok.

[10]) Természetesen a tagok a társaságot kifejezett akaratnyilvánitással is folytathatják. Ilyenkor ujabb határozott idő is kiköthető.

[11]) Feltétel alatt itt nem épen tulajdonképeni felbontó feltétel értendő. Lehet pl. oly esemény, melyről bizonyos, hogy be fog következni.

[12]) Határozott időre kötött társasági szerződésnél csak felbontási keresetnek, de nem felmondásnak van helye, hacsak világosan fenn nem tartatott. Viszont határozatlan időre kötött társaságnál a felmondási jog annyira közérdeken alapul, hogy azt szerződésileg sem lehet kizárni. A törvény csak a felmondási idő tekintetében enged eltérést.

[13]) Ha a felmondás nem félévvel az üzleti év lefolyása előtt történt, az csak a következő üzleti év végével hatályos.

[14]) A bejelentésnek az összes tagok által kell történnie; mert mihelyt a feloszlás bekövetkezett, a társaság addigi képviselőinek jogositványa megszünik, a felszámolók pedig még akkor is, ha már ki volnának rendelve, annál kevésbbé eszközölhetik a feloszlás bejelentését, mert az ő kirendelésük bejelentése is a tagok által kell hogy történjék. Az azonban nincs kizárva, hogy valamelyik tag nem személyesen, hanem meghatalmazott által irja alá a bejelentést. **B. T.** 4308/94. (J. 94., 182. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

talból eszközöltetik.[15]) A bejegyzés mindazonáltal nem bir azzal a jelentőséggel, mintha a feloszlás bekövetkezése attól fel volna tételezve. Az, épugy mint az egyéni üzlet megszünésénél, csak a czégjegyzéknek a tényleges állapotokkal való összhangzásba hozatala végett követeltetik és a feloszlásnak harmadik személyek iránti hatályossága miatt szükséges. Ha ugyanis a bejegyzés és ennek közzététele megtörtént, a bekövetkezett feloszlás nem tudásával senki sem mentheti magát, miglen, ha a bejegyzés elmulasztatott, a feloszlás harmadik személyek irányában csak annyiban érvényesithető, a mennyiben igazoltatik, hogy az utóbbiak előtt ismeretes volt.[16])

63. §.

A felbontási kereset és a magánhitelező felmondási joga.

I. A K. T. a tagok egyoldalu akaratát, mint közvetlen feloszlási okot, csak azon feltétel mellett ismervén el, hogy a társaság határozatlan időre keletkezett s kellő időben felmondatott: ez a megszoritás sok esetben sulyosan nehezednék az egyes tagokra, ha közakarat hiányában teljesen megfosztatnának annak lehetőségétől, hogy a társasági viszony felbontását a nevezett feltételek nélkül is előidézzék. A határozatlan időre kötött társaságoknál követelt felmondás határideje már a törvény szerint is elég hosszu tartamu, szerződésnél fogva pedig még hosszabb lehet; de különösen a határozott időre szóló társaságoknál merülhet fel annak szüksége, hogy a társaság feloszlása a kikötött idő eltelte előtt is egyoldaluan eszközöltessék s ekként ama veszélyeknek eleje vétessék, melyek az egyes tagra a társaság további fennállásából származhatnak. E szükség kielégitésére szolgál a **K. T. 100.** §-ában megengedett felbontási kereset, melynél fogva a társaság feloszlása a kikötött idő eltelte előtt, vagy a mennyiben a társaság

---

[15]) V. ö. K. T. 23. §. és fentebb 21. §., Csődt. 253. §. Nem kivétel ellenben a birói határozattal történt feloszlás. Ez esetben is nem a biróság hivatalból, hanem a tagok kötelesek a feloszlást bejegyeztetni.

[16]) K. T. id. §. 3. bek. utalással a 9. és 19. §§-ra. Ez fontos különösen a társaságnak a feloszlás előtti képviselőinek jogcselekvényeire nézve, melyek a társaságot a feloszlás s következőleg a képviseleti jog megszünése daczára kötelezik, ha a feloszlás bejegyzése nem történt meg s a harmadik a feloszlásról tudomással nem bir.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

bizonytalan időre köttetett, előleges felmondás nélkül is követelhető, s mely az által, hogy a társaság további fennállásának kérdése a bíróság eldöntésétől függ, egyuttal biztositékot foglal magában az iránt, hogy a feloszlás a többi tagok jogosult érdekeibe nem ütközik, illetve, hogy a társaság feloszlása csak akkor fog eszközöltetni, ha a többi tagok a társaság folytatására jog és méltányosság szerint igényt nem tarthatnak.

II. A társaság felbontására irányuló kereseti jog [1]) minden egyes tagot illet meg, tekintet nélkül arra, vajjon az üzletvezetésben és képviseletben részes-e vagy nem,[1a]) s gyakoroltatik nem a társaság mint ilyen, hanem azon tag vagy tagok ellen, kik a társaság feloszlásához önként hozzájárulni nem akarnak.[2]) Helye van pedig a K. T. id. §-a szerint általában akkor, ha azon lényeges feltevések, melyek mellett a társaság keletkezett, többé nem léteznek; a bíróság szabad belátására bizatván annak megitélése, vajjon ily esetek fenforognak-e vagy nem? [3]) Nehogy azonban akár a felek, akár a bíróságok ezen általános elv alkalmazásánál

---

[1]) A felbontási keresettel egyidejüleg esetleg kártérités is követelhető azon tagoktól, kik a felbontási keresetre okot szolgáltattak, feltéve, hogy felperesnek a társaság feloszlásából kára van. A mennyiben továbbá a felbontási keresetre az üzletvezető, illetve képviselő tagok adtak okot, az üzletvezetési, illetve képviseleti jog végzés által leendő felfüggesztése is követelhető épugy mint az 56. §. 13. jegyz. esetében.

[1a]) V. ö. **C.** 886/900. (D. III. f. 19., 350. l.), a hol egyuttal kimondva, hogy a felbontás viszontkeresetileg is érvényesithető.

[2]) A felbontási kereset nem a társaságnak, hanem az egyes tagoknak ügye; mert hisz a társaság a keresetnek tárgya, következőleg annak alanya nem lehet. V. ö. **C.** 489/83. (D. Uj f. 7., 53. l.) is. Ha a tagok kölcsönösen inditanak keresetet ill. viszontkeresetet a felbontásra, a bíróság a beleegyezés alapján mondja ki a feloszlást, a nélkül, hogy a K. T. 100. §. feltételeit vizsgálná. V. ö. **C.** id. 886/900. sz. hat.

[3]) A bíróság tehát teljes discretionárius hatalommal bir. V. ö. **L. I.** 365/79. (D. 23., 108. l.) — Azon lényeges feltevések közé, melyek mellett a társaság keletkezik, tartozik a társaság tagjainak egymás iránti olyatén magaviselete is, mely a kölcsönös bizalmat közöttük meg ne renditse s a közös működést lehetetlenné ne tegye: **L. I.** 150/81. (D. 27., 91. l.), **C.** 1470/94. (P. T. 31., 85. l.) Önkényes czégvezetőrendelés, üzleti könyvek elvitele, folytonos zsörtölődés: Tőzsdebir. 142/92. Tőzsdei Ért. 92., 16. l.) Váltóper inditása és bizt. végrehajtás foganatositása saját társasága ellen: **C.** 918/98. (D. III. f. 14., 175. l.) Kizárás a közös üzletből s a szerződési jogokból: **C.** 157/99. (U. o. 215. l.) Alaptalan bünvádi feljelentés: **C.** 630/900. (U. o. 18., 173. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

közelebbi tájékozás nélkül legyenek, a törvény példaképen még néhány különös esetet is felsorol, melyeknek fenforgása esetén a bíróság, habár nem is kötelezve, de jogositva van a társaság feloszlását kimondani. Ezek a következők: 1. ha a társasági czél elérése külső körülmények miatt lehetetlenné válik;[4]) 2. ha valamelyik társasági tag az üzletvezetésnél vagy számadásnál rosszhiszemüleg jár el;[5]) 3. ha a tagok valamelyike lényeges kötelezettségeinek meg nem felel;[6]) 4. ha a tagok egyike a társaság czégével vagy vagyonával magán czéljaira visszaél;[7]) 5. ha valamelyik tag tartós betegség vagy más ok miatt a tisztéhez tartozó társasági ügyekre alkalmatlanná válik.[8])

III. A felmondási jog és a felbontási kereset teljesen megvédi az egyes tagokat azon veszélyek ellen, melyek reájuk nézve a társasági viszony kényszerü folytatásából származhatnak. Vannak azonban még mások is, a kikre nézve a társaság fentartása sérelmes lehet s a kik nem kevésbbé érdemlik meg, hogy a törvény nekik módot nyujtson a társaság feloszlatásáról. Ezek a tagok *magánhitelezői*, a kik a társaság fennállása alatt a társasági dolgokra végrehajtást nem intézhetvén (l. fent. 61. §.), esetleg másként nem juthatnak pénzükhöz, mint ha a társaság feloszlik s annak vagyona a tagok között felosztatik.[9]) Nehogy

---

[4]) Pl. ha az üzlethez szükséges engedély megvonatott; ha a fogyasztási viszonyok változtával az üzlet tárgyát képező czikkek többé piaczot nem találnak; ha bányászattal foglalkozó társaság bányatelepei kimerültek; ha a társaság általában állandó veszteséggel dolgozik stb. A czél elérésének lehetetlensége alatt nem épen absolut lehetetlenség értendő.

[5]) Pl. hamis leltárt vagy mérleget készit, a maga javára többet ir, ügyleteket köt a társaság rendes üzletkörén tul vagy tiltakozás daczára stb.

[6]) Pl. kikötött betételét be nem fizeti; a kellő gondosságot ki nem fejti, saját vagy maga részére hasonnemü ügyleteket köt stb.

[7]) Pl. jogosulatlanul a társaság pénztárából pénzt vesz ki, vagy a mi ugyanarra megy ki, a társasági vagyonból saját adósságait fizeti, a társaság czége alatt a maga részére köt ügyleteket, társasági dolgokat elsajátit, saját javára kibocsátott váltót fogad el a társaság nevében: **C.** 1557/95. (D. III. f. 4., 162. l.) stb.

[8]) Muló betegség nem felbontási ok. Más okok: pl. hosszabb szabadságbüntetés, hadi szolgálat, a tagnak oly elszegényedése, hogy ez által a társaság hitele szenved *(dissociamur egestate: l. 4. §. 1. D. pro socio 17., 2.)*.

[9]) Ez áll különösen akkor, ha a tagoknak járó és a hitelező által lefoglalható kamat, munkadij és nyereség csekély, vagy már más által van lefoglalva, vagy a társaság veszteséggel dolgozik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tehát a társasági vagyon érintett önállósitása a tagok magánhitelezőit kárositsa[10]) s őket jogaik érvényesitésétől megfossza: a **K. T. 101. §**-a jogot ad nekik[11]) a társaság feloszlását követelni és pedig nemcsak akkor, ha a társaság határozatlan, hanem akkor is, ha határozott időre köttetett. E feloszlatási jog azonban feltételezi, hogy a hitelező megelőzőleg a tag magánvagyonára végrehajtást intézett, de ez sikertelen volt;[12]) hogy továbbá a társasági tagnak a társaság feloszlása esetére jutandó illetményeit is végrehajtás alá vette;[13]) végre hogy a társaságot előlegesen az üzleti év lefolyása előtt legalább félévvel felmondotta legyen.[14]) A tagok a feloszlást csak ezen három feltétel együttes fenforgása esetében tartoznak elfogadni,[15]) ha ugyan jobbnak nem találják a hitelezőt követelésére nézve a feloszlás mellőzésével kielégiteni,[16]) vagy a feloszlás helyett a végkiegyenlitést választani (l. köv. §.).

---

[10]) Ez annál inkább lehetséges, mert a tagok később is hozhatnak dolgokat a társaságba, s ezt esetleg csak azért teszik, hogy azokat a hitelezők elől elvonják.

[11]) A tagok hitelezőivel egyenlő tekintet alá esnek a tagok örököseinek hitelezői: **C.** 732/86. (D. Uj f. 17., 10. l.), **B. T.** 183/87. (M. IV. 100. l.)

[12]) Nem szükséges épen a teljes sikertelenség. Lehet részleges is.

[13]) Azaz, hogy a tag illetményére a végrehajtási zálogjog megszereztetett, mire nézve mérvadó az 1881 : LX. tcz. 79. §-a. A tag illetménye alatt csak az értendő, a mi a tagnak a társaság iránti tartozásai levonása után fenmarad, mert a hitelező nem követelhet többet, mint maga a tag. V. ö. **C.** 831/91. (J. 91., 35. l.)

[14]) A felmondás csak a végrehajtási jognak a tag illetményére való megszerzése után, vagy legfelebb azzal egyidejüleg történhetik s szintén csak a következő évre hatályos, ha a folyó üzleti évnek több mint fele már elmult. A tagok között netán megállapitott rövidebb felmondási idő a hitelező által nem vehető igénybe, de másrészt a szerződésileg megállapitott hosszabb felmondási időt sem köteles betartani. A felmondás alatt nem értendő bíróság utján való felmondás: **B. T.** 1295/84. (M. IV. 100. l.)

[15]) Ha nem fogadják el, a feloszlás kimondása végett kereset inditható ellenük, melynek ugyanazon hatálya van, mint a tag által a felmondás elismerésére inditott keresetnek. Az itélet tehát nem *constitutiv*, mint a 100. §. alapján inditott felbontási kereset, hanem csak *declarativ*, s a kimondott feloszlás azon év végével hatályos, melyben a hitelező a társaságot felmondotta.

[16]) Ha azonban egyes tagok saját magánvagyonukból elégitik ki a hitelezőt, az ez által megszerzett feloszlási jog kényszerü engedmény folytán (v. ö. osztr. p. t. 1422. §.) ő reájuk megy át, tehát a feloszlást ép ugy követelhetik, mint maga a hitelező.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

64. §.

Az egyes tagok kiválása a társaságból.

I. Miként már érintettük: a közkereseti társaság lényegesen a tagok egyéniségén nyugszik, miért is a K. T. az ő személyükben beálló körülmények folytán is a társaság feloszlását mondja ki. Mindazonáltal nem volna helyes, ha a törvény e szabályhoz feltétlenül ragaszkodnék. Az adott viszonyok olyanok lehetnek, hogy a társaság feloszlása egyik tag miatt a többi tagokra nézve tetemes hátrányt vonna maga után; annyival inkább, mert a feloszlásra következő felszámolás nem szokott oly gyorsan befejeztetni, hogy a befektetett tőkék hamar felszabadulhatnának és a többi tagoknak módjukban állhatna, nagyobb szünet nélkül akár külön és önállóan, akár ismét egymással egyesülve vállalkozni. Utóbbi eshetőség egymagában véve is elégséges ok, hogy a többi tagok ne legyenek kényszerülve a társaság feloszlatására. Sokkal egyszerűbb és czélszerűbb tehát a viszonyt pusztán arra a tagra nézve megszüntetni, a kinek személyében a feloszlási ok bekövetkezett, azaz az illető tagnak a társaságból való *kiválását* előidézni ugy, hogy a társaság a többi tagok között az addigi jogokkal és kötelezettségekkel továbbra is fenmaradjon.[1])

A K. T. ily kiválásnak a feloszlás mellőzésével kivételképen három esetben ad helyet: 1. ha a társasági tagok a társaság feloszlása előtt[2]) határozottan megállapodtak abban, hogy a társaság egy vagy több tag kilépése daczára a többiek által

---

[1]) Szokás az egyes tagok ily kiválása esetén *részleges feloszlásról* is beszélni, ellentétben a *teljes* feloszlással. Azonban ez jogilag véve nem találó, mert hisz az egyes tagok kiválása folytán feloszlás egyáltalában nem következik be, hanem a társaság mint ilyen, bár kevesebb taggal és kisebb tőkével, marad a mi volt.

[2]) Azaz: mielőtt a kérdéses feloszlási ok bekövetkezett. Nincs azonban kizárva, hogy a feloszlás mellőzése csak utólag határoztassék el. De mig előleges határozat harmadik személyekre nézve (örökösök, hitelezők) is kötelező, addig az utólagos határozat harmadik személyeket csak ugy kötelez, ha ők a feloszlás mellőzésébe beleegyeznek. Kivétel van a tag csődje esetében, a midőn a társaság utólagos fentartásához a csődhitelezők beleegyezése nem szükséges, hanem a végkielégités e nélkül is választható. V. ö. Csődt. 250. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

folytattassék [**K. T. 102. §.**]; [3]) 2. ha a felbontási kereset oly okokból indittatik, melyek valamelyik tag személyében feküsznek, de a többi tagok egyetértően keresetüket arra irányozzák, hogy az illető tag a társaságból kizárassék s a bíróság a kizárást kimondja [**K. T. 103. §.**]; [4]) 3. ha valamelyik társasági tag magánhitelezője kielégitése végett a társaság feloszlását követeli s a többi tagok egyhangu határozattal a feloszlás helyett a végkiegyenlitést választják, mely esetben az adós társtag a társaságból kilépettnek tekintetik. [**K. T. 107. §.**][5])

II. Valamint a társaság feloszlása, ugy a tagok kiválása is a czégjegyzékben leendő bevezetés és közzététel végett bejelentendő s ennek megtörténte és elmulasztása ugyanoly hatálylyal is bir, mint a társaság feloszlásánál. [**K. T. 104. §.** és fentebb 62. §.] Szükséges továbbá a kivált tagnak a társaság irányában fennálló vagyoni viszonyait végkiegyenlités utján rendezni s illetve örököseinek vagy hitelezőinek a társasági vagyonból reá eső illetményét kiszolgáltatni.[6]) A végkiegyenlitésre nézve mérvadó időpont tekintetében a **K. T. 105. §**-a azt a szabályt állitja fel, hogy a kivált tagnak a társasághoz való viszonya a kilépésekor, illetőleg a kizárás iránt inditott kereset kézbesitésekor[7])

---

[3]) Kilépés alatt ugy az önkéntes, mint a szükségképeni kiválás értendő, tehát nevezetesen valamely tag halála, rendelkezési képességének elvesztése, csődje épen ugy, mint felmondása.

[4]) Kötelezve erre azonban nincs. A bíróság szabad belátása szerint határoz s a kizárást megtagadhatja, ha azt találja, hogy ez a kizárandó tagra nézve igazságtalan volna. Tegyük fel, hogy a kizárás az illető tag tartós betegsége, elöregedése miatt kéretik, de épen ez a tag volt az, a ki az üzletet alapitotta. Igazságos volna-e ellene a kizárást kimondani, midőn a felszámolás utján esetleg többet kapna s midőn a kizárás reá nézve sértő és megszégyenitő hatással van? — Birói itélet nélkül a kizárás egyáltalában nem mondható ki. **C.** 1410/92. (D. Uj f. 35., 232. l.)

[5]) A hitelező a többi tagok határozatát elfogadni köteles. A végkiegyenlités az adós társtag bekövetkezett halála után is választható: **C.** 5827/82. (M. IV. 94. l.), 489/83. (D. Uj f. 7., 53. l.)

[6]) Ha a társaság a végkiegyenlitést szándékosan késlelteti, jogában áll a kivált tagnak, illetve jogutódjainak számadási pert inditani. E nélkül követelőleg csak az összeszámolás után lehet fellépni: **L. I.** 2541/76., 7972/76.

[7]) Tehát nem az itélet meghozatalakor létező állás alapján, jóllehet a kizárás csak az itéletben mondatik ki. Ez azon megfontoláson alapszik, »mert a kizárandó tagnak hatalmában állana a per folyama alatt a társaságot megkárositani, módjában állván magának hosszabb időre számitott ügyletek megkötése által a társasági ügyekre befolyást biztositani, a per

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

létező vagyoni állás alapján hozandó tisztába.[8]) A későbbi ügyletekben, jogokban és kötelezettségekben a kivált tag csak annyiban részesül, a mennyiben azok a korábban történtek közvetlen folyományát képezik, de a folyamatban levő ügyleteknek is azon elintézési módjában tartozik megnyugodni, melyet a társaságban maradó tagok legelőnyösebbnek tartanak.[9]) A mennyiben a végkiegyenlités azonnal meg nem történhetik, a kilépett vagy kizárt tag minden üzleti év végével az időközben befejezett ügyletek elszámolását s az ezen alapon őt illető összeg kifizetését követelheti; a még folyamatban levő ügyletek állásáról pedig minden év végével kimutatást kívánhat.[10]) Ezen felül kimondja a törvény, hogy a kilépett vagy kizárt társasági tag köteles a társasági vagyonból járó illetményének készpénzben kielégitését elfogadni, és nem áll jogában a társasági követelések-, áruk- vagy egyéb javakból aránylagos részt követelni. [**K. T. 106. §.**] [11])

III. A társaság folytatása egyes tagok kiválása daczára mindig feltételezi azt, hogy a társaság több mint két tagból álljon, illetve, hogy a kilépett tagokon kivül legalább két tag maradjon, mert ellenkező esetben társaságról többé nem lehet szó. Más kérdés, vajjon a kilépésre és kizárásra vonatkozó szabályok az esetben is alkalmazhatók-e, ha a társaság csak két tag-

---

huzavonása által a végkiegyenlitést kedvezőbb időre elodázni«. *(Tervezet* ind. 185. l.)

[8]) A társasági leltár, mérleg és könyvek alapján. Tényleges értékesitése a társasági vagyonnak, kivévén a folyamatban levő ügyletekkel kapcsolatban, nem foglal helyet, mert ez ellenkeznék azzal, hogy a társaság üzletét folytatja. Ebben különbözik a kiválás folytáni végkiegyenlités a feloszlás utáni f e l s z á m o l á s t ó l, melynél a társasági vagyon készpénzzé tétetik.

[9]) Rosszhiszemüség esetében azonban a tagok eljárása megtámadható.

[10]) Ennek ellenőrzésére jogában áll a társasági könyveket is megtekinteni. A K. T. 83. §. szerint a nemüzletvezető tagokat megillető jogok általában azonban a kivált tagot nem illetik. V. ö. **C.** 906/94. (D. Uj f. 38., 152. l.)

[11]) Ez következik abból, hogy a tagok által behozott dolgok a társaság tulajdonába mennek át, s hogy vagyonilletőségük nem az egyes dolgok, hanem a társasági összvagyon szerint állapittatik meg, a mint az mint pénzösszeg a mérlegből kitünik. De ugyanazért az is áll, hogy a kivált tag társasági dolgokat elfogadni nem is köteles. Ez a fizetés helyetti elfogadás *(acceptatio in solutum)* fogalma alá esik, melyre őt nem lehet kényszeriteni. Csakis oly dolgok természetbeni visszaadása és elfogadása kötelező, melyek a társaságnak pusztán használatul adattak. V. ö. fentebb 54. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ból áll, vagy a többi tagok kiválása után csak egy tag akarja az üzletet folytatni? A kilépésre nézve, ha közakarat mellett történik, ez annál kevésbbé szenvedhet kétséget, mert, a mint látni fogjuk, a tagok tetszésétől függ, hogy miképen akarják a társaság feloszlása után viszonyaikat rendezni?[12]) Ugyanaz áll a magánhitelező által követelt feloszlás mellőzésére nézve, mert ha a hitelező az ellen nem tiltakozhatik több taggal szemben, nem látható be, mily joggal tehesse azt egy taggal szemben? A mi pedig a kizárást illeti, az érintett szabályok hasonszerü alkalmazását eléggé támogatja az a megfontolás, hogy a feloszlás következményeinek elháritása az üzletet egyedül folytatni akaró tag személyében époly jogosult érdek,[13]) mint ha több tag akarja az üzletet folytatni, s hogy a bíróság a kizárást ugyis csak akkor fogja kimondani, ha azt eléggé igazoltnak találja.[14]) Magától értetődik azonban, hogy, ha az üzlet csak egy tag által folytattatik, a társaság mint ilyen a czégjegyzékből törlendő s az üzletet folytató tag mint egyéni üzlet tulajdonosa jegyzendő be.[15])

ÖTÖDIK FEJEZET.

A társaság felszámolása.

65. §.

A felszámolás fogalma és hatása a társasági viszonyokra.

I. A közkereseti épugy mint a többi keresk. társaság a tagok egyéni czéljainak szolgálván, ennek természetes következménye, hogy, midőn a társaság feloszlik, az ő vagyona a tagokra

---

[12]) A K. T. ezt egyébiránt *implicite* elismeri, midőn a 15. §-ban a társasági czég megtartását két tagból álló társaságból történt kilépés esetén is megengedi. V. ö. fentebb 26. §. Ha okvetlenül felszámolásnak kellene történnie, a társasági czég megtartása nem volna lehetséges.

[13]) Gondoljunk különösen oly esetre, midőn a kizárandó tag, a ki talán alig járult valamivel a társasághoz, esetleg egy már régóta fennálló üzletbe lépett, tetemes visszaéléseket követ el. Igazságos volna-e a másik tagot a felszámolásra kényszeriteni? Ellenk. **C.** 630/900. (D. III. f. 18., 173. l.)

[14]) Az uj német K. T. 142. §. az üzlet felszámolás nélküli folytatását egy tag által, kizárás, illetve a magánhitelező felmondása esetére, kifejezetten ismeri el.

[15]) V. ö. Czégrend. 15. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

száll; gyakorlati jelentőséget nyer az a követelési jog, melylyel az egyes tagok a társaság vagyonával birnak (l. fentebb 55. §.). Azonban a feloszlás merőben alaki tény, mely a társasági ügyek befejezését, különösen a fennálló szerződések megszünését, nem foglalja magában s a tagok érintett követelésének kielégitését magában véve nem eredményezi. Ez legott a feloszlás tényének bekövetkezésével annyival kevésbbé lehetséges, mert egy fennálló üzlet oly sürü szálakkal van a forgalommal összekötve, melyeknek lebonyolitása esetleg hosszabb időt követel. A társasági ügyek ezen lebonyolitása a társaság feloszlása után neveztetik felszámolásnak vagy felszámolási eljárásnak *(liquidatio)*,[1]) mely helyt foglal bármi okból következett be a feloszlás, egyedüli kivételével a csődnek, mely esetben a felszámolást a csődeljárás pótolja. [**K. T. 108. §.**][2]) Mindazonáltal a törvény a felszámolást a közkereseti társaságnál nem irja elő feltétlenül kötelező módon, ugy hogy az egyáltalában nem volna mellőzhető. Semmi sem gátolja a tagokat, illetve jogutódaikat abban, hogy közös elhatározással a felszámolás helyett más módot válaszszanak a még folyamatban lévő ügyek befejezésére[3]) s nevezetesen nincs

[1]) Felszámolásról azonban egyéni üzlet lebonyolitásánál is szokás beszélni. Az »eljárás« kifejezését, melyet a törvény is használ a 119. §-ban, valahogy ugy ne magyarázzuk, mintha a felszámolás bírói eljárás volna, vagy birói vezetés alatt állana. A bíróságnak a felszámoláshoz magában véve semmi köze s közbenjárása, mint látni fogjuk, csak a felszámolók kirendelésére, elmozditására s a felmerülő vitás kérdések eldöntésére szoritkozik.

[2]) Csak a társaság csődje esetében nincs felszámolásnak helye; ha ellenben csak valamelyik társtag vagyona fölött nyittatik csőd, a menynyiben a társaság a többi tagok által nem folytattatik, a felszámolás helyt foglal. Igy magyarázandó a Csődt. 250. §-a is.

[3]) A közk. társaság felszámolása tehát csak facultativ. V. ö. **L. I.** 365/79. (D. 23., 108. l.), 348/82. (D. Uj f. 2., 152. l.) Ugyanaz áll a betéti társaságnál. Ellenben a részvénytársaságnál és szövetkezetnél a felszámolás kötelező. L. alább 97. §. A különbség oka az, hogy a közk. és betéti társaságnál a tagok felszámolás nélkül is védhetik érdekeiket, holott a nagyszámu részvényesek és szövetkezeti tagok erre nem képesek, s hogy a társaság hitelezői sem szenvednek hátrányt a felszámolás mellőzése által, tekintve, hogy a tagok azontul is személyesen felelősek. Ez okból nem is kell hozzá a hitelezők beleegyezése, kivévén, ha a feloszlást az egyik társtag magánhitelezője idézte elő, a kivel szemben a felszámolás csak a feloszlással együtt mellőzhető. L. a megelőző §-t. Vajjon a felszámolás mellőzése és más lebonyolitási mód választása a feloszlás előtt (talán már az

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kizárva, hogy a társasági üzlet mint egész akár valamely tagra,[4]) akár idegenekre, esetleg egy épen e czélból keletkezett társaságra[5]) át ne ruháztassék.[6])

II. A társaság feloszlása voltaképen annyit jelent, mint a társaság megszünése; szorosan véve tehát a társaság feloszlása után és a felszámolás ideje alatt társaságról mint jogi személyről többé nem lehetne beszélni, hanem csak az egyes tagokról mint közös tulajdonosokról. E logikai következmény mindazonáltal sem a tagokra, sem harmadik személyekre nézve, kik a társaság irányában jogokat szereztek, nem volna kielégitő. Ugy az előbbiek, mint az utóbbiak a társaságnak egyszerü jogközösséggé való rögtöni átváltozása folytán nemcsak szerzett jogaikban sértetnének, hanem általában hátrányosabb helyzetbe jutnának,[7]) sőt maga a felszámolás sikere is veszélyeztethetnék.[8]) Ez okoknál fogva teljesen igazolt a társaság eredeti jogi természetét a felszámolás tartama alatt is fentartani, a társaság jogi személyiségét mindaddig fennállónak tekinteni, mig csak a felszámolás befejezve nincs. Ezt teszi a keresk. törvény is, midőn határozot-

---

eredeti társasági szerződésben) vagy annak kimondása után, esetleg már a felszámolás megkezdése után történik-e? közömbös.

[4]) L. a megelőző §-t is s egy konkrét esetet: D. Uj f. 25., 100. l.

[5]) Üzletátruházás ujonnan alakitott betéti társaságra: D. Uj f. 25., 72. lap.

[6]) Ily átruházás az üzletátruházás közönséges szabályai alá esik (lásd fent. 19. §.). Az átvevő kötelezi magát az egyes tagokat követeléseikre nézve akár pénzben, akár másként, pl. ha egy létező vagy uj társaság veszi át az üzletet, a társaságban való részesités által kielégiteni. A tagok felelősségén a hitelezők irányában ily üzletátruházás folytán változás még akkor sem történhetik, ha az átvevő a társaság kötelezettségeit is átvállalta. V. ö. **C.** 617/89. az 5. jegyzetben id. esetben. Az is lehetséges, hogy a társaság előbb bonyolitja le ügyeit s csak azután jelenti be a törvényszéknél a feloszlást. Az ilyen lebonyolitás azonban nem esik a felszámolás törvényes fogalma alá.

[7]) Igy a társaság hitelezői nem birnának előjoggal a társasági vagyonban, hanem a tagok magánhitelezőivel versenyeznének; helye volna a magánhitelező általi biztositásnak és végrehajtásnak a társasági vagyonra, a kölcsönös beszámitásnak stb. Csak a tagok egyetemleges felelőssége nem szenvedne (az ingatlanokra vonatkozó ügyletektől eltekintve) változást, mert ez a K. T. 268. §. alapján is helyt foglalna.

[8]) Mint alább látni fogjuk, a felszámolás czéljából uj ügyletek, különösen kölcsönök is köthetők. Már pedig kölcsön esetleg nem lesz kapható, ha a hitelező tudja, hogy ő a tagok magánhitelezőivel versenyezni kénytelen.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tan kimondja, hogy a felszámolási eljárás tartama alatt, ugy a társaságnak harmadik személyek elleni, mint a társasági tagoknak egymásközti jogviszonyaira nézve ugyanazon szabályok irányadók, melyek a feloszlás előtti időre nézve állittattak fel s hogy e szabályok csak annyiban lépnek hatályon kivül, a mennyiben azok a felszámolásra vonatkozó határozatokkal és a felszámolás természetével ellenkeznek. [K. T. 119. §.][9] Fenmaradnak nevezetesen azok a szabályok, melyek a társaság jogképességére,[10] valamint a társasági vagyonnak a tagok magánvagyonával szemben való függetlenségére vonatkoznak. A társaság tehát a felszámolás alatt alapjában véve megmarad a mi volt, s fontosabb átalakulás csak annyiban történik, a mennyiben a társasági üzletvezetés és a társaság képviselete jogilag véve más személyekre, az u. n. felszámolókra *(liquidatorok)* megy át, az előbbi üzletvezetők, illetve képviselők mint ilyenek hatásköre tehát a társaság feloszlásával megszünik.[11]

66. §.

A felszámolók.

I. Mint felszámolók akár maguk a társasági tagok, és pedig valamennyi vagy egyesek közülök, akár idegenek[1] szerepelhetnek. Mérvadó azoknak kirendelésére első sorban a tagok egyhangu megállapodása, a mely már az eredeti társasági szerződésben foglaltathatik, de később is történhetik. Ha e megállapodás értel-

[9]) Ilyenek pl. a versenytilalomra vagy a nemüzletvezető tagok jogállására vonatkozó szabályok. L. még a köv. §-t.

[10]) Igy különösen a tulajdonszerzési és a perbeli jogképesség.

[11]) A mennyiben azonban nem valamennyi tag egyuttal felszámoló, a tagok összesége (l. fent. 56. §. 7. jegyzet) egyes vonatkozásokban a felszámolás alatt is mint a társasági akaratnyilvánitás közege jelentkezik. Igy különösen a felszámolók kirendelése, elmozditása és utasitása tekintetében. L. a köv. §-t.

[1]) Pl. a társaság hitelezői. Lehet jogi személy, pl. részvénytársaság is. Ha ilyen a társaság tagja lehet, felszámolói minősége sem eshetik kifogás alá. Az idegen felszámoló fáradságáért meghatározott fizetésben szokott részesittetni, de ily dijazás a volt tagoknak mint felszámolóknak szintén biztositható, sőt az oly felszámoló tag, a ki csak munkájával járult a társasághoz, a K. T. 84. §-ában biztositott munkadijat a felszámolás tartama alatt is követelheti.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mében a felszámolói tiszttel egyes tagok vagy más személyek nem bizattak meg, mint felszámolók az összes tagok[2]) vagy ezek törvényes képviselői[3]) működnek. Ha valamely társtag akár a felszámolás előtt, akár annak folyamában meghal, jogutódja lép helyébe, illetve ha több jogutódja van, ezek közös képviselőt tartoznak rendelni.[4]) Fontos okokból a társasági tagok egyikének inditványára a bíróság rendelhet felszámolókat és ilyenekül oly személyeket is nevezhet ki, kik a társasághoz nem tartoznak. [**K. T. 108. §.**][5]) Hogy h á n y felszámoló rendeltetik ki? az nincs korlátozva. Kirendelhető e g y is (l. 111. §.).

II. A felszámolók a társasági üzlet vezetői és egyuttal a társaság képviselői harmadik személyek irányában. De épen csak magának a társaságnak képviselői ők, az egyes tagokat vagy ezek jogutódait ellenben nem képviselik.[6]) Külső kifejezést a felszámolók ezen állása abban talál, hogy ők a társaság czége alatt járnak el, mely a felszámolás alatt is ugyanaz marad, melynek aláirásánál azonban a mellett, hogy a felszámolók saját neveiket hozzácsatolni tartoznak, a felszámolási viszony kitüntetendő. [**K. T. 114. §.**][7]) A mennyiben mint felszámolók többen rendeltettek ki,

---

[2]) Tehát ugy az üzletvezető, mint a nemüzletvezető tagok.

[3]) Gyámjaik, gondnokaik, csődtömeggondnok.

[4]) A jogutódok alatt egyetemes jogutódok (örökösök) értendők. Különös jogutód (pl. a tag vagy örökösének magánhitelezője) a felszámolásban nem vehet részt, arra semmi befolyást nem gyakorolhat. **C.** 732/86. (D. Uj f. 17., 9. l.) Ha érdekeiben sérelmet szenvedne, perrel léphet fel.

[5]) Fontos okot képez különösen, ha a tagok a felszámolók iránt megegyezni nem tudnak s valamely tag ellen alapos kifogás tétetik, pl. mert a felbontási kereset épen ő miatta indittatott. **C.** 348/82. (D. Uj f. 2., 152. l.) — A felszámolók kirendelése iránti kérelem a felbontási keresettel kapcsolatban is előterjeszthető s ez esetben itéletileg történik. V. ö. **L. I.** 150/81. (D. 27., 91. l.) Ettől eltekintve azonban és feltéve, hogy maga a felszámolás iránt nincs vita: **C.** 654/86. (D. Uj f. 15., 255. l.), 246/89. (Ü. L. 89., 16. l.), 308/90. (P. T. 20., 46. l.), a kérelem, mint perenkivüli ügy, végzésileg intézendő el, s a végzés ellen felfolyamodásnak helye nincs. Keresk. elj. 43. §. *a)* pont.

[6]) V. ö. **C.** 918/98. (D. III. f. 14., 175. l.) Ez annyival inkább áll, mert a felszámolók és a tagok között érdekellentét is keletkezhetik. Igy nevezetesen a végkiegyenlités körül. V. ö. K. T. 117. §. 2. bek. és alább a köv. §-t.

[7]) Tehát pl. igy: »Kovács és Lakatos felszámolásban helyett Fekete Károly, Fehér Mihály«; vagy »p. (per) Kovács és Lakatos felszámolásban Fekete Károly, Fehér Mihály.« — E szabály azonban époly kevéssé kötelező

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ezek, épugy mint a feloszlás előtti üzletvezetők, illetve képviselők, valamint a czégvezetők, akár együttesen, akár külön-külön járhatnak el. E tekintetben mindazonáltal a most emlitett személyekkel szemben lényeges különbség van. Mig ugyanis előbbieknél az együttesség csak kivétel, mely külön határozottan megállapitandó:[8]) addig a felszámolóknál megforditva épen az együttesség a szabály s ahhoz szükséges külön megállapodás, hogy a felszámolók külön-külön legyenek jogositva eljárni. [K. T. III. §.][9]) A társaságot illető kézbesitések érvényességére nézve azonban, valamint a társasági képviselők, ugy a felszámolók együttessége esetében is elegendő, ha azok a felszámolók valamelyikének kezeihez történnek. [K. T. 119. §. 2. bek.][10])

III. A felszámolók a társasághoz meghatalmazási viszonyban állanak, miért is a meghatalmazásra vonatkozó általános szabályok őreájuk is alkalmazást nyernek[11]) s nevezetesen a felszámolói megbizás visszavonása is egyoldalulag bármikor történhetik.[12]) Utóbbi tekintetben semmi különbséget nem tesz, vajjon a felszámoló a társaság tagja avagy idegen s vajjon a tagok, vagy pedig a bíróság által rendeltetett-e ki? A visszavonáshoz azonban a társasági tagok egyhangu határozata szükséges[13]) s csak kivételképen fontos okokból[14]) történhetik valamelyik társ-

jogszabály, mint a megfelelő szabály a czégvezető és keresk. meghatalmozott aláirására nézve (l. fentebb 37., 38. §§.) s a felszámoló által kötött ügyleteknek a társaságra irányuló hatásai szempontjából szintén nem tesz különbséget, vajjon azok világosan a társaság nevében köttettek-e, avagy a társaság részére kötötteknek csak a fenforgó körülmények szerint, a szerződő felek akaratához képest tekintendők-e? V. ö. fentebb 41. és 60. §§.

[8]) L. fentebb 37., 56. és 60. §§.

[9]) Ha a felszámolók a bíróság által neveztetnek ki, az együttesség kizárása szintén külön mondandó ki.

[10]) Ez a felszámolóknál kétséges sem lehet, tekintve, hogy az id. bek. a felszámolókról általában szól, tekintet nélkül arra, vajjon együttesen vagy külön-külön járnak el.

[11]) A felszámolók tehát minden legkisebb vétkességért *(omnis culpa, culpa levis)* felelősek. V. ö. osztr. p. t. 1012. és 1297. §§. Ha azonban mint felszámolók a társaság tagjai működnek, az ő felelősségük a K. T. 119. §. értelmében (l. a megelőző §-t) ugyanaz marad, mint a felszámolás előtt.

[12]) Jogszerü ok, miként az üzletvezetőkre nézve, nem szükséges.

[13]) Ha tehát a felszámoló egyuttal a társaság tagja, az ő beleegyezése is szükséges. Ez azonban mellőzhető, ha a visszavonásra a bíróság kéretik fel.

[14]) Igy nevezetesen azon okokból, melyek miatt a felbontási kereset inditható. L. fentebb 63. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tag inditványára a bíróság által is. [**K. T. 109. §.**][15]) E mellett a netaláni kárpótlási igények épségben maradnak.[16])

IV. A felszámolók kirendelése a társasági tagok által a keresk. czégjegyzékbe bevezetés végett az illetékes törvényszéknél bejelentendő;[17]) kötelesek lévén egyuttal a felszámolók ugyanott aláirásaikat hitelesiteni vagy hitelesitett alakban bemutatni.[18]) Hasonlóképen bemutatandó valamely felszámoló kilépése vagy meghatalmazásának megszünése. A törvényszék köteles a társasági tagokat e határozatok megtartására a czégbejegyzés elmulasztása esetére rendelt 500 forintig terjedhető pénzbirság mellett hivatalból szoritani; a felszámolók kinevezésének, kilépésének és a felszámolói meghatalmazás megszüntének harmadik személyek elleni joghatályára nézve ugyanazon szabályok lévén irányadók, mint a czég és a czégben történő változások bejegyzésének elmulasztása esetében. [**K. T. 110. §.**][19])

67. §.

A felszámolók hatásköre és teendői.

I. A felszámolók hatásköre és teendői a felszámolás czélja által határoztatnak meg. Ennek megfelelőleg a felszámolók a folyó ügyleteket befejezni, a feloszlott társaság kötelezettségeit teljesiteni,[1]) künlevő követeléseit behajtani és a társasági vagyont

---

[15]) A visszavonás egyszerü kérvény által szorgalmazandó, mely szintén perenkivüli ügy s végzésileg intézendő el a nélkül, hogy felfolyamodásnak volna helye. Keresk. elj. 34. §. *a)* pont.

[16]) E részben ugyanaz áll, mint a czégvezetőknél és keresk. meghatalmazottaknál, vagy a részvénytársasági és szövetkezeti igazgatóknál. V. ö. K. T. 51. §., fentebb 44. §.; K. T. 183. §. és alább 91. §.

[17]) A felszámolók bejelentése a társaság feloszlásának bejelentésével együttesen is történhetik.

[18]) Ez akkor is szükséges, ha a felszámoló már előbb képviselte a társaságot, tehát aláirását a törvényszéknél már hitelesitette.

[19]) Utalással a K. T. 9. és 19. §§-ra. Ugyanaz áll, mint a feloszlás tekintetében s egyéb esetekben.

[1]) A K. T. nem tartotta szükségesnek a közkereseti (és hasonlóképen a betéti) társaság felszámolásánál különös óvrendszabályokat felállitani a társasági hitelezők biztositására, a mint azt a részvénytársaságnál és szövetkezetnél teszi (v. ö. alább 97., 112. §§.). A tagok személyes felelőssége ily rendszabályokat fölöslegessé tesz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

készpénzzé tenni tartoznak; kötelesek egyuttal a társaságot bíróság előtt és bíróságon kivül képviselni.[2]) Jogositva vannak továbbá a társaság nevében egyezségre lépni, valamint választott bíróság iránt szerződni. Ugyancsak a felszámolás czéljából következik azonban, hogy uj ügyleteket kötni rendszerint nincsenek jogositva.[3]) Ezt a törvény csak akkor engedi meg, ha azok a függőben levő ügyek befejezése czéljából szükségesek.[4]) Ezen kivül korlátozva vannak a felszámolók még annyiban, a mennyiben a társasági ingatlan javakat a társaság összes tagjainak beleegyezése nélkül csak nyilvános árverés utján adhatják el. [K. T. 112. §.][5]) Valamint azonban a társaság fennállása alatt különbség van a társasági üzletvezetés és képviselet között s az utóbbi harmadik személyek irányában semmi korlátnak alávetve nincs (l. fentebb 60. §.): azonképen a most emlitett korlátozások a felszámolóknál is csak a felszámolók és a társaság, illetve a tagok közötti belső viszonyra vonatkoznak.[6]) Ugyanaz áll oly korlátozásokról is,

[2]) A bíróság előtti képviselet a teljes perbeli képviseletet foglalván magában: ebből következik, hogy nem a tagok, hanem a felszámolók állitják ki a társaság nevében a perbeli (ügyvédi) meghatalmazást s hasonlóképen ők s nem a tagok esküsznek a társaság helyett.

[3]) Uj ügyletek mindazok, melyek nem a meglevő társasági vagyon értékesitésére (eladások) és a fennálló jogviszonyok rendezésére (fizetések, beszámitások, átvételek stb.) vonatkoznak; tehát nevezetesen vételek, kölcsönök felvétele, elzálogositások stb.

[4]) E feltétel mellett nevezetesen váltók és más értékpapirok is kibocsáthatók. Pl. ha a felszámolás befejezése czéljából kölcsönt kell felvenni, de ilyen csak váltóra kapható. Szolgálati szerződések (segédek alkalmazása): v. ö. C. 3337/85. (M. IV. 103. l.)

[5]) Nyilvános árverés alatt nem épen birói árverés értendő, bár a felszámolók ezt is kérhetik. Ez esetben az 1881 LX. tcz.-nek az önkéntes birói árverésre vonatkozó 204—206. §§-ai nyernek alkalmazást.

[6]) A törvénynek ilyetén magyarázata nincs általában elfogadva s az előmunkálatok is támogatják azt a magyarázatot, mely szerint a most emlitett korlátok harmadik személyek irányában is hatályosak (v. ö. *Tervezet* 193. l. és még inkább az e részben egyenlő német K. T. fölötti tanácskozmány jegyzőkönyveit). E felfogás azonban a gyakorlati élet követelményeivel ellentétben áll. Harmadik személyeknek nem áll módjukban a felszámolási viszonyokba behatolni s nem is lehet követelni tőlük, hogy mielőtt a felszámolókkal ügyletet kötnek, vizsgálatot inditsanak az iránt, vajjon az csakugyan a folyamatban lévő ügyek befejezésére szolgál-e, s vajjon az összes tagok beleegyeztek-e az árverésen kivüli eladásba? Gondoljunk azonban különösen arra az esetre, ha a felszámolók váltókat vagy más forgatható vagy bemutatóra szóló papirokat bocsátanak ki. Ha a szóban forgó

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

melyeknek a tagok vetették alá a felszámolókat. A tagok irányában a felszámolók alárendeltségi viszonyban állanak ugyan s még az esetben is, ha bíróilag lettek kinevezve, az üzletvezetésnél azoknak egyértelmü határozatait foganatositani tartoznak, ellen-

---

korlát az uj ügyletekre nézve harmadik személyek irányában is hatályos, akkor ebből szükségképen következik, hogy a tagok arra még egy későbbi jóhiszemü forgatmányos, illetve papirbirtokos ellenében is hivatkozhatnak (igy *Plósz* id. m. 138. l.). Ámde akkor egyenes ellentétbe jövünk ugy a váltójognak, mint magának a K. T.-nek azon sarkalatos elvével, mely szerint a váltó, keresk. utalvány stb. adósa harmadik jóhiszemü birtokosok ellen egy megelőző birtokoshoz való viszonyból kifogást nem tehet (V. T. 92. §., K. T. 296. §.), s lehet-e feltételezni, hogy a K. T. a felszámolás esetére ily ellentmondó kivételt akart statuálni? — Ily sajnos következményeket szem előtt tartva, az uralkodó magyarázatot csak akkor fogadhatnók el, ha a törvény intézkedései más magyarázat lehetőségét egyenesen kizárnák. De ez nézetünk szerint nem áll. A K. T. 112. §-a ugy van szövegezve, hogy abban nemcsak a felszámolók képviseleti joga, hanem üzletvezetési, vagyis belső ügyköre is szabályoztatik. Ezt mutatja nemcsak az, hogy az ott emlitett »folyó ügyletek« alatt nem csupán jogügyletek, hanem oly tényleges jellegü ügyletek is értendők, melyeknél harmadik személyek nem szerepelnek, hanem az is, hogy a törvény a felszámolókat a folyó ügyletek befejezésére stb. k ö t e l e z i, holott ily kötelezettségről a társasági ügyek mikénti intézésére nézve harmadik személyek irányában nem lehet szó. Ha pedig kétségtelen, hogy az id. §. nem csupán a felszámolók képviseleti jogát szabályozza, akkor nem követünk el erőszakot a törvényen, ha az uj ügyletekre és az ingatlanok eladására vonatkozó korlátokat is ugy magyarázzuk, hogy azok csakis a társaság belső viszonya szempontjából állittatnak fel. Az előbbire nézve ezt épen az a megfontolás támogatja, hogy az uj ügyletek szükségességének kérdése a függőben levő ügyletek befejezésére harmadik személyek ellenőrzése alól teljesen kivonja magát. Az utóbbira nézve pedig arra utalunk, hogy a törvény nem kiván kifejezett és harmadik személyek irányában adott beleegyezést; már pedig, ha a beleegyezés esetleg hallgatagos is lehet s elég, ha csak a felszámolók irányában történt, akkor a beleegyezés fenforgásának kérdése szintén kivonja magát harmadik személyek ellenőrzése alól. Ha már most e szerint csakugyan feltehető, hogy az emlitett korlátok a felszámolók képviseleti jogára nem vonatkoznak, akkor ezzel meg van állapitva, hogy maga a törvény a felszámolók hatáskörét harmadik személyek irányában egyáltalában nem is korlátozza s akkor még abban az esetben is, ha semmi kétséget nem szenvedne, hogy midőn folytatólag a K. T. 113. §-a a felszámolók képviseleti jogának korlátozását harmadik személyek irányában hatálytalannak nyilvánitja, ez épugy csak a tagok általi korlátozásra értetik, mint a fennálló társaság képviselőire nézve a 92. §-ban (a mihez azonban épen akkor fér szó, ha a törvényről magáról is felteszszük, hogy a felszámolók képviseleti jogát korlátozza, tekintve, hogy a felszámolás előtti képviselőknél ezt nem teszi): arra az eredményre kell jönnünk, hogy, bár a felszámolók

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kezőleg nekik felelősek. [K. T. 115. §.][7]) Harmadik személyek irányában ellenben a felszámolók ugyanoly állást foglalnak el, mint a felszámolásban nem lévő társaság képviselői,[8]) s valamint az utóbbiak, ugy a felszámolók hatáskörének korlátozása is harmadik személyek irányában joghatályylyal nem bir. [K. T. 113. §.]

II. A felszámolás végczélja az, hogy a társtagok a társaság feloszlása esetében érvényesithető vagyoni igényeikre nézve kielégittessenek. A végkiegyenlités eszközlése szintén a felszámolók feladatához tartozik. [K. T. 117. §.] Irányadó arra nézve első sorban a társasági szerződés, vagy a tagok egyetértő megállapo-

---

üzletvezetési köre a felszámolás czéljának megfelelőleg a fennálló társaság nevében eljáró tagok üzletvezetési körétől lényegesen különbözik is, a képviseleti jogra nézve nincs köztük különbség. Hogy a forgalom érdekei ezen egyenlőség mellett mindenesetre jobban vannak biztositva, mint ha a felszámolóknak korlátolt hatáskört adunk, fölösleges mondani. A tagok érdekeit pedig eléggé megóvja egyrészt az együttesség, másrészt pedig a korlátozási jog saját maguk irányában. V. ö. hasonló értelemben *Zsögöd* Fejezetek köt. jogunk köréből I. 26. l., kivételével az ingatlanokra vonatkozó korlátozásnak, a melynek ő is tulajdonit harmadik személyek iránti hatályt. De e kivétel époly kevéssé helyeselhető, mint az ellenkező felfogás általában. — Az itt képviselt felfogás most már törvényileg is el van ismerve az 1898 : XXIII. tcz.-ben, melynek 40. §-a határozottan kimondja, hogy »a felszámolók hatásköre harmadik személyek irányában, valamint azoknak felelőssége ugyanaz, mely az igazgatóságra nézve van megállapitva«. Ez egyuttal törvényes magyarázat a K. T. 112. §-ára nézve, mert a törvényhozó a szövetk. törvényben épen azért mondotta ki e szabályt, mert azon meggyőződésből indult ki, hogy az a K. T. 112. §-ának megfelel s nem azért, mert ettől a szövetkezetekre nézve el akart volna térni. Ez világosan kitünik a szövetk. törvény indokolásából 34. l. V. ö. *Szerző* A gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről szóló törvény magyarázata 95. s k. l. is.

[7]) Minthogy a felszámolók csak a tagok egyértelmü határozatait tartoznak foganatositani, ebből következik, hogy a tagok csak együttesen vonhatják őket felelősségre is, mert ha egyik tag ellentmond, ezzel kifejezi, hogy a hozott határozat foganatositásához nem ragaszkodik.

[8]) Jogositva vannak-e a felszámolók czégvezetőt kirendelni? Ez rendesen tagadásba vétetik azon az alapon, mert a felszámolók törvényes hatásköre oly korlátokat tartalmaz, melyeknek a czégvezető alá nem vethető. Ha azonban arra az álláspontra helyezkedünk, hogy a felszámoló hatásköre kifelé egyáltalában nincs korlátozva, akkor a czégvezető kirendelését is meg kell engedni. E feltevés mellett a czégvezető hatásköre még mindig szükebb, mint a felszámoló hatásköre, a mennyiben ugyanis csak kereskedelmi üzlet folytatásával járó ügyleteket köthet, uj ügyletekre nézve pedig a czégvezető befelé szintén korlátozható. Oly esetekben, midőn a társaságnak több telepe van, czégvezető kirendelése esetleg kikerülhetlen.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

dása. Ezek hiányában minden társtag követelése ugyanazon módon állapitandó meg, mint a tagok vagyonilletősége s a nyereség és veszteség a társaság fennállása alatt, illetve valamely tag kiválása esetében.[9]) Valamint továbbá a kiválásnál, ugy a felszámolásnál is a tényleges kielégités készpénzben történik. A tagok által a társaságba hozott dolgok tehát nem természetben adatnak vissza, hanem értékük szerint térittetnek meg,[10]) és pedig abban az értékben, melyben azok megállapodás szerint átvétettek, vagy ha ily megállapodás nem történt, melylyel az illető dolgok a behozatal idejekor birtak. [**K. T. 118. §.**][11]) Csak oly dolgok követelhetők vissza természetben, melyek nem bocsáttattak a társaság tulajdonába, hanem pusztán használatul engedtettek át (l. fent. 54. §.).

A végkiegyenlités feltételezi, hogy a társasági vagyon már teljesen készpénzzé van téve, illetőleg a társasági hitelezők kielégittettek. Mindazonáltal a felszámolók a felszámolás folyamában befolyó társasági pénzeket nem tarthatják vissza mindaddig, mig a felszámolás befejeztetik; hanem kötelesek azokat, a mennyiben később lejárandó tartozások, vagy az egyes tagokat a végkielégitésnél illetendő igények[12]) fedezésére nem szük-

---

[9]) L. fentebb 55. és 64. §§. A betételek utáni kamatok a végkiegyenlités időpontjáig veendők számitásba. — Ha valamely tagnak *szenvedő állapotot* feltüntető számlája van, a társaság annak kiegyenlitését követelheti. Ez esetben már nem áll utban az a szabály, hogy a tagok betételeiket felemelni nem tartoznak, mert e szabály csak a társaság feloszlása előtti időre szól. A tag csődje esetében azonban ily igény csak mint közönséges csődkövetelés érvényesithető.

[10]) V. ö. fentebb 64. §. Nincs azonban kizárva, hogy a tagok a természetbeni visszaadást egyetértőleg elhatározzák. A felszámolók ezt a tagokra nézve kötelezőleg nem határozhatják el, mert hisz ők kötelezve vannak a társasági vagyont készpénzzé tenni.

[11]) Ha ez az érték nem tudatik, azt a felszámoláskori eladási ár és az időközi értékváltozás alapján kell kideriteni.

[12]) Ezek alatt mindazon igények értendők, melyek a számitásszerü végkiegyenlités után elégitendők ki, tehát maga a vagyonjutalék is. A felszámolók felelősek azért, hogy a tagok megkapják azt, a mi nekik számitásszerüleg jár. Épen azért meg kell nekik engedni, hogy a befolyó társasági pénzekből visszatartsanak annyit, a mennyi a végkiegyenlités biztositására szükséges; annyival inkább, mert, habár a tagok visszatériteni tartoznak azt, a mivel az előleges felosztásnál többet kaptak, mint a mennyi nekik a végkiegyenlitésnél jár, a visszatérités a tag fizetésképtelensége miatt el is maradhat.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ségesek, a társasági tagok közt előlegesen is felosztani. [K. T. 116. §.] [13])

A mennyiben a végkiegyenlítés körül vitás kérdések merülnének fel, minthogy a felszámolók választott bíróság jellegével nem birnak,[14]) azok birói elintézés tárgyát képezik [id. 117. §. 2. bek.].[15])

III. A felszámolás befejezése után a feloszlott társaság könyvei s egyéb iratai megőrzés végett valamelyik társtagnak vagy egy harmadik személynek adatnak át. Ha a tagok a választás iránt meg nem egyezhetnek, a könyvek és iratok gondviselőjét a felek valamelyikének inditványára az illetékes törvényszék nevezi ki. [K. T. 120. §.] [16]) A megőrzés tartamára nézve az általános szabályok irányadók, s a meddig a könyvek és iratok tényleg őriztetnek, a társasági tagok és ezek jogutódai azokat bármikor megtekinthetik és használhatják [id. §. 2. bek.].[17])

HATODIK FEJEZET.

A társasági tagok elleni keresetek elévülése.

68. §.

I. A tagok egyetemleges felelőssége a társaság adósságaiért tetemesen veszitene jelentőségében, ha az csak addig állana fenn, a meddig a társaság fennáll, illetve a meddig az illető a társaságnak tagja. Ily korlátozás egyenesen a társasági hitelezők kijátszására vezethetne. Másrészt azonban a tagokra nézve volna

---

[13]) Az előleges felosztásnak nem kell abban az arányban történnie, mint a végleges felosztásnak; a végleges arány a felszámolás befejezése előtt esetleg nem is ismeretes.

[14]) A tagok azonban a felszámolókat választott birósági jelleggel felruházhatják. Ilyenkor is azonban az 1868 : LIV. és 1881 : LIX. tcz.-nek a választott bíróságra nézve általában felállitott intézkedései tartandók meg.

[15]) A vitás kérdések támadhatnak ugy a tagok és a felszámolók, mint a tagok egymás között. Első esetben a kereset a társaság által, illetve ellen inditandó; utóbbi esetben ellenben csak a tagok a perfelek, s a felszámolók a perben közvetlenül nem szerepelnek.

[16]) A törvényszék egyszerü kérvény által keresendő meg, mely végzésileg intézendő el. Felfolyamodásnak nincs helye. Keresk. elj. 43. §. *b)* pont.

[17]) A megőrzés költségei a tagokat egyenlő arányban terhelik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nagyon sulyos, ha ők kiválásuk vagy a társaság feloszlása után oly hosszu időn keresztül volnának felelősségre vonhatók, a mennyi a közönséges keresetelévülésnek felel meg.[1]) Szükséges tehát oly középutat választani, mely ugy a hitelezők, mint a tagok jogosult érdekeinek kiegyenlitését tartalmazza. Erre törekszik a keresk. törvény, midőn összhangzásban a külföldi törvényhozásokkal[2]) az egyes tagok ellen a társaságot terhelő igények alapján támasztható keresetekre nézve,[3]) a mennyiben bizonyos követelések törvényesen rövidebb elévülés alá nem esnek:[4]) a társaság feloszlásától vagy a társasági tag kilépésétől vagy kizárásától kezdve öt esztendei elévülési időt állapit meg. [**K. T. 121. §.**][5])

[1]) Figyelembe veendő különösen, hogy, mig a tagok a társaság adósságaiért megtámadhatók, az egymásközti elszámolás sem történhetik meg véglegesen, mert a fizető tag által támasztott viszkereset az elszámolásban ismét változást idéz elő.

[2]) Az ötévi elévülést már a franczia *Code de com.* állitja fel, a honnan az majdnem valamennyi K. T.-be ment át, igy nevezetesen a németbe is. Sajátságos módon intézkedett az 1840:XVIII. tcz. 41. §-a, mely szerint a rendes elévülési időn semmi változás nem történik ugyan, de a feloszlás vagy kilépés közhirré tételétől számitott két év után a tagok többé nem egyetemlegesen, hanem csak aránylagosan felelősek.

[3]) A tagok egymás elleni viszkereseteire a kivételes elévülési idő nem vonatkozik. De igen az oly követelésre, melyet valamely tag mint harmadik személy szerzett a társaság ellen (v. ö. fent 49., 54. §§.). A rövidebb elévülés továbbá csak oly keresetekre nézve foglal helyet, melyek a tagok ellen a társasági kötelezettségekért vállalt egyetemleges felelősség alapján indithatók; tehát nem oly követeléseknél, melyek a társaság ellen keletkeztek ugyan, de a tag irányában fennálló külön jogczim alapján indittatnak, pl. ha a feloszlott társaság üzletét az adósságokkal együtt átvette. V. ö. fent 65. §. Az előbbiek hez tartoznak azonban azok is, melyek a társaság feloszlása után teljesitendő ügyletekből származnak: **C.** 698/91. (J. Sz. 7., 109. l.)

[4]) Rövidebb elévülést maga a K. T. is állapit meg a 349., 390., 410., 487. §§-ban. Azonfelül különösen a kamatkövetelések elévülése (1883:XXV. tcz. 19. §.) és a Váltó T. rövidebb elévülési határidői emlitendők.

[5]) A feloszlás, illetve kilépés alatt a társaság vagy a tagok *csődje* is értendő. Minthogy azonban a társasági csőd esetében a hitelezők követeléseiknek csak azon részére nézve léphetnek fel az egyes tagok ellen, mely a társasági csődből ki nem került (l. fentebb 61. §.), az elévülés csak a csőd megszüntével veheti kezdetét: **C.** 143/85. (D. Uj f. 12., 313. l.) E mellett figyelembe veendő, hogy ha a csőd *kényszeregyezség* által fejeztetik be, a társasági hitelezők követeléseik elengedett részével, feltéve, hogy az elvállalt kötelezettségeknek elég tétetik (v. ö. Csődt. 226. §.), többé nem léphetnek fel. V. ö. Csődt. 223. §. A társasági csődben egyezségileg elvállalt kötelezettségekért azonban a tagok felelőssége, hacsak az egyezségben más

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ez az elévülési idő attól a naptól számittatik, melyen a társaság feloszlása, vagy az egyes tag kilépése, vagy ennek kizáratása a keresk. cégjegyzékbe történt bevezetés alapján közzététetett [id. §. 2. bek.].[6]) A mennyiben azonban a követelés az érintett bevezetés közzététele után jár le, az elévülési idő a követelés lejártával;[7]) még le nem járt, de felmondási időhöz kötött követeléseknél pedig a felmondásra való tekintet nélkül a közzététel napjától számitandó felmondási idő leteltével veszi kezdetét [id. §. 3. bek.].[8])

II. A szóban forgó rövidebb elévülés épen csak a tagok elleni keresetekre nézve van megállapitva: magának a társaságnak javára tehát nem szolgál, hanem vele szemben a rendes elévülés foglal helyet s e részben teljesen közömbös, vajjon a társaság még fennáll-e, avagy már feloszlott és felszámolás alatt van? Ennek megfelelőleg, ha a társaságnak felosztatlan vagyona marad, a társasági hitelezők e vagyonból a tagok javára megállapitott elévülési idő után is követelhetnek kielégitést. [**K. T. 122. §.**]

III. A tagok javára megállapitott elévülés azonban nemcsak a tartamra nézve, hanem egyéb tekintetben is előnyösebb mint a közönséges elévülés. Igy nevezetesen még annyiban, a mennyiben mindenkivel szemben, tehát kiskoru, gondnokság alatti és jogi személyek ellen is hatályos [**K. T. 124. §.**];[9]) a mennyiben továbbá a törvény az elévülés félbeszakitását is szigorubb feltételekhez köti. És pedig két irányban: 1. abban az irányban,

---

megállapodás nem történt, fenmarad (Cst. 227. §.); sőt a tag csődjében kényszeregyezségileg megállapitott kötelezettségekért az illető tag a rendes elévülési idő alatt felelős, tekintve, hogy a kényszeregyezség egészen uj és a társasági viszonytól független jogczimet alkot; a társasági csőddel szemben ellenben a tag személyes felelőssége ily esetben megszünik. (Cst. 228. §.). — A feloszlás, illetve kilépés alatt továbbá valamely tag h a l á l a is értendő, mely esetben a felelősség a közönséges magánjogi szabályok szerint az örökösökre megy át, épugy, mint ha a tag halála az elévülési idő alatt csak később következett volna be.

[6]) Ebből következik egyuttal, hogy mindaddig, mig a feloszlás, illetve kilépés be nem jegyeztetett és közzé nem tétetett: az elévülés meg nem kezdődik, még ha a hitelezők a foloszlásról vagy kilépésről tudomással birnak is. **C.** 48/82. (D. Uj f. 2., 29. l.), 1193/82. (M. IV. 103. l.)

[7]) Részlettörlesztésre felvett kölcsönnél az elévülés az utolsó részlet esedékességének napjától számittatik. L. a megelőző jegyzetben id. **C.** 48/82.

[8]) Vagyis: a közzététellel a követelés felmondottnak tekintetik.

[9]) V. ö. ezzel szemben osztr. p. t. 1472., 1484., 1494. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hogy az elévülés félbeszakitása minden egyes tag személyéből önállóan itélendő meg; az egyik tag ellen folyó elévülési idő tehát nem szakittatik félbe oly jogcselekvény által, mely a társaság vagy ennek egy másik tagja ellen történik. [**K. T. 123. §.**] [10]) Ez mindazonáltal csak az illető tag kilépése vagy kizárása esetére áll egészen. Ha ellenben a társaság feloszlik, a felszámolás tartama alatt folyó elévülési idő nemcsak az illető tag ellen irányuló, hanem oly jogcselekvény által is félbeszakittatik, mely a felszámolók ellen intéztetik,[11]) tehát csak oly jogcselekvény által nem szakittatik félbe, mely egy másik tag ellen intéztetik;[12]) 2. szigorubbak a félbeszakitás feltételei annyiban, a mennyiben oly jogcselekvénynek, mely által az elévülés félbeszakittatik, egyedül a kereset meginditása tekintetik [id. §. 3. bek.].[13])

---

[10]) Az egyetemlegesség szabályai szerint az egyik adótárs ellen indított kereset az elévülést a másik adótárs ellen is félbeszakitja. Igy van ez legalább a római jog (l. 5. C. 8., 40.) s a legtöbb magánjogi t. szerint, bár ujabban a K. T. 124. §. és hasonlag a Váltó T. 87. §. ellenkező álláspontja általában helyesebbnek tartatik. A német p. t. 425. §-a is erre állt. V. ö. alább 121. §. 13. j. az ujabb magyar gyakorlatra nézve is.

[11]) Ez nem egészen következetes, mert hisz a társaság a felszámolás alatt is fennállónak tekintetik s a felszámolók jogilag csak a társaságnak, nem egyuttal a tagok képviselői. Az id. §. 2. bek. egyébiránt ugy van szövegezve, mintha kizárólag a felszámolók elleni jogcselekvényeknek volna megszakitó hatálya, maga az illető tag elleni jogcselekvényeknek pedig nem; a mi képtelenség. — A felszámolókkal azonos tekintet alá esik a csődtömeg. A K. T. 256. §-a ezt a szövetkezeteknél kifejezetten mondja ki.

[12]) Feltételeztetik azonban, hogy az illető csakugyan még tagja a felszámolás alatt lévő társaságnak. Ha már előbb lépett ki, mintsem a feloszlás és felszámolás bekövetkezett, a felszámolók ellen intézett jogcselekvény époly kevéssé szakitja félbe az elévülést, mint ha a feloszlás nem történt meg.

[13]) Kereset m e g i n d i t á s a (beadása), nem k é z b e s i t é s e. V. ö. osztr. p. t. 1497. §. és Váltó T. 87. §. — A keresettel azonos a c s ő d, oly értelemben, hogy utóbbi nem félbeszakitó, hanem csak f e l f ü g g e s z t ő hatálylyal bir s ezzel is csak a bejelentés alá eső igények tekintetében. V. ö. Csődt. 15. §. és hozzá *Szerző* Váltójog 79. §. 9. j. A csődnek ezen hatálya tekintetében közömbös egyuttal, vajjon az a tag, avagy a társaság ellen nyittatott; tekintve, hogy utóbbi esetben a tag elleni kereseti jog a K. T. 97. §. értelmében fel van függesztve. L. fent 61. §. 6. j. Ellenk. **C.** 326/97. (P. T. 34., 188. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

KILENCZEDIK CZIM.

Betéti társaság.[1])

69. §.

A betéti társaság fogalma és viszonya a közkereseti társasághoz.

I. Betéti társaság keletkezik, ha közös czég alatt folytatott keresk. üzletnél a társak közül egy vagy több tag csak kikötött vagyonbetételével felelős, mig ellenben egy vagy több tagot korlátlan és egyetemleges felelősség terhel. [**K. T. 125. §.**] Az előbbiek k ü l t a g o k n a k, az utóbbiak b e l t a g o k n a k neveztetnek.[1a])

A törvény fogalommeghatározásából kitünik, hogy a betéti társaság a közkereseti társaságtól alapjában véve csak a tagok eltérő felelőssége által különbözik. Mig ugyanis a közk. társaságnál a tagok egyenlő és pedig kivétel nélkül korlátlan és egyetemleges felelősséggel tartoznak, addig a betéti társaságnál a tagok felelőssége különböző: a beltagokra nézve azonos, mint a közk. társaság tagjainál, a kültagokra nézve ellenben szükebb,

[1]) *Renaud* Das Recht der Commanditgesellschaften. Lipcse, 1881.; *Goldschmidt* De societate en commandite. Halle, 1851.; *Lastig* De commanda et collegantia. Halle, 1870.; *Ehrenberg* Beschränkte Haftung des Schuldners nach See- und Handelsrecht. Jena, 1880.; *Silberschmidt* Die Commenda in ihrer frühesten Entwicklung bis zum XIII. Jahrhundert. Würzburg, 1884. (v. ö. Magy. Igazs. 21. köt. 311. l.); *Wendt* Endemann-féle Handbuch I. 428—470. l.; *Dolez* Étude sur la socété en commandite. Paris, 1876.; *Saleilles* Étude sur l'histoire des sociétés en commandite. Annales de droit com. 10., 11. köt. 1896/97.

[1a]) Valamint a közkereseti (l. 51. §. 1. jegyz.), ugy a betéti társaság akár bel-, akár kültagjai is nemcsak természetes, hanem jogi személyek is lehetnek, nevezetesen más keresk. társaság. Mint beltag: v. ö. **C.** 502/900. (D. III. f. 19., 94. l.), **B. T.** 27/902. (U. o. 22., 102. l.) Utóbbi kimondja egyuttal, hogy ilyenkor a belépő társaság bejegyzett czége a betéti társaság czégében minden eltérés nélkül használandó.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mert csak a kikötött vagyonbetétel erejéig terjed, bár szintén egyetemleges.[2])

II. A kültagok felelősségének mérve az ő vagyonbetételük által határoztatván meg, ez szükségképen feltételezi, hogy a kültagok vagyonbetétellel járuljanak a társaság czéljaihoz. A beltagoknál ellenben ez époly kevéssé szükséges, mint a közkereseti társaság tagjainál. Nincs ugyan kizárva, hogy a beltagok is ne hozzanak be bizonyos tőkét a társaságba, épugy a hogy megforditva a kültag személyesen működhetik közre az üzletben; de a keresk. forgalom a betéti társaság alakját épen arra a czélra fejlesztette ki, hogy az egyik részről a munka, a másik részről a tőke szolgáltattassék a szándékolt vállalathoz. Csakis ez magyarázza meg ugy a felelősség különböző mérvét, mint az egyébkénti különbségeket a bel- és kültagok jogi állásának szabályozásában. A tőkeadó kültag olyan társnak képzeltetik, a ki személyesen nem akar tevékeny lenni az üzletben, de a ki épen azért csak azon feltétel mellett hajlandó a társaságban részt venni, hogy az általa viselendő koczkázat a felajánlott tőke összegét meg ne haladja. Viszont a beltag mint az a társtag tekintetik, a ki a közös vállalatot személyesen vezeti s a ki épen azért a korlátolt felelősségre sem nem szorul, sem igényt nem tarthat.

A mi a kültagok vagyonbetételét közelebbről illeti: az állhat akár pénzből, akár más ingó és ingatlan dolgokból[3]) s az is közömbös, vajjon az a társaság keletkezésekor vagy később tényleg beszolgáltattatik s ennek folytán a társasági vagyon reális alkatrészét képezi-e, avagy részben vagy egészben csak a társasági hitelezők követeléseinek fedezete gyanánt igértetik? E részben kizárólag a társasági szerződés irányadó. Mindenesetre szükséges azonban, hogy a kültag vagyonbetétele meghatározott pénz-

[2]) Már fentebb (58. §.) kiemeltük, hogy az egyetemleges felelősség nem áll ellentétben a korlátolt felelősséggel, hogy a korlátolt felelősség is egyetemleges lehet. A kültag felelőssége is egyetemleges, s a K. T. nem egészen szabatos, midőn a 125. §-ban a beltag egyetemleges felelősségét a kültag felelősségével mintegy ellentétbe helyezi. L. még alább 72. §.

[3]) Az sincs kizárva, hogy a behozott dolgok nem a társaság tulajdonába, hanem csak használatába bocsáttassanak, miként a közk. társaságnál (v. ö. fentebb 54. §.). A hitelezőkkel szemben azonban az ily használati jog csak annyiban szolgálhat betétel gyanánt, a mennyiben az tárgyilagosan megbecsülhető forgalmi értékkel bir. E feltétel alatt a kültag munkája is képezhet betétet (másként *Tervezet* ind. 204. l.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

összegben legyen kifejezve[4]) s a hitelezők irányában csakis ez a pénzösszeg az, mely mint betétel szerepel s melynek erejéig a kültag felelősségre vonható.[5])

III. A betéti társaság ugy keletkezési alapjára (l. fent. 48. §.), mint azon állásra nézve, melyet a keresk. társaságok között elfoglal, époly külön, önálló társasági faj, mint a közkereseti társaság.[6]) Mindazonáltal a K. T. a betéti társaságot nem szabályozza egészen önállóan, hanem nagyrészt csak annyiban, a mennyiben a közk. társasághoz viszonyitva eltérést mutat;[7]) minek folytán a tételes szabályozás szempontjából az utóbbival szemben csak mint kivétel jelentkezik. E külső kapcsolat a betéti és közk. társaság között különösen a beltagok jogállásánál lép előtérbe, a melyet a törvény a közkereseti társaság tagjainak jogállásával lényegileg azonosnak vesz, sőt arra az esetre, ha a társaságnak több beltagja van, egyenesen kimondja, hogy reájuk nézve a társaság egyszersmind közk. társaságnak tekintetik [K. T. id. §. 2. bek.]; a mi épen azt jelenti, hogy a beltagok egymásközti viszonyukra nézve teljesen a közk. társaság tagjaira vonatkozó szabályok alá esnek.[8])

70. §.

A betéti társaság alakitása és bejegyzése.

I. Valamint a közkereseti, ugy a betéti társaságnál is a társasági szerződés érvényességéhez sem okirat szerkesztése, sem

---

[4]) Ez világosan kitünik a K. T. 126. és 130. §§-ból.

[5]) Más dolgok tehát a hitelezőkkel szemben csak a betét fejében adottak gyanánt tekintendők, s ha ők nem is tiltakozhatnak az ellen, hogy a behozott dolgok a kikötött betét összegére felszámittassanak, azt semmiesetre nem tartoznak tűrni, hogy oly értékben vétessenek föl, mely a valóságnak meg nem felel.

[6]) Ez már a K. T. 61. §-ának felsorolásából tünik ki.

[7]) Innen van, hogy a betéti társaság a K. T. által igen röviden, összesen csak 22 szakaszban tárgyaltatik s hogy a IX. czim fejezetekre osztva nincs. Mindazonáltal a IX. czim szakaszai sorrendjükben a közkereseti társaságnál felállitott rendszert követik. Igy a 125—131. §§. a betéti társaság alakitását, a 132—137. §§. a betéti társaság belviszonyait, a 138—143. §§. annak külviszonyait, a 144—146. §§. a társaság feloszlását, felszámolását és a keresetelévülést tárgyazzák. V. ö. *Értekezl.* jk. 474. l.

[8]) A törvény szövegezéséből valahogy azt ne következtessük, mintha a betéti társaság mellett még külön közkereseti társaság állana fenn, mely talán még külön bejegyzés tárgya is.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

más alakszerüség nem szükséges. [**K. T. 125. §.** 3. bek.] Hallgatag mindazonáltal betéti társaság nem köthető; mert, mig a közkereseti társaságnál a társasági szerződésben nem kell világosan kitenni, hogy közkereseti társaság szándékoltatik, illetve, hogy a tagok a korlátlan és egyetemleges felelősséget magukra vállalják (l. fentebb 51. §.): addig a betéti társaság s vele egyes tagok korlátolt felelőssége a hallgatásból annyival kevésbbé következtethető, mert a korlátolt felelősség mérvét is meg kell határozni. A betéti társaság épen kivétel, mely csak kifejezett akaratnyilvánitás mellett foglalhat helyet.

II. Miként a közkereseti, ugy a betéti társaság alakitása is a társasági tagok által az üzlet megkezdésekor a keresk. czégjegyzékbe bevezetés végett azon törvényszéknél, melynek területén a társaság székhelye van, s azonkivül minden törvényszéknél, melynek területén fiókteleppel bir, bejelentendő. [**K. T. 126., 127. §§.**] E bejelentésnek, nem emlitve a beltagok képviseleti jogára vonatkozó bejelentést, melyre nézve ugyanaz áll, mint a közkereseti társaság képviselőire nézve, magában kell foglalnia: 1. a beltagok nevét, polgári állását és lakhelyét; 2. minden kültagnak nevét, polgári állását és lakhelyét s annak mint ilyennek megjelölését; 3. a társaság czégét és székhelyét; 4. minden egyes kültag vagyonbetételének összegét. A bejelentés a keresk. czégjegyzékbe egész kiterjedés szerint bevezetendő s azt a társaság összes tagjai az illetékes törvényszéknél személyesen aláirni vagy hitelesitett alakban bemutatni tartoznak. A társaság közzétételekor azonban a kültagok neveit, polgári állását, lakhelyét és vagyonbetétük összegét tárgyazó adatok csak az érdekeltek kivánságára emlittetnek fel [id. 125. §. 4. bek.].[1]) A czégbejegyzéssel kapcsolatban végre a társaság képviseletére jogositott beltagok ugy a társaság székhelyének, mint minden fióktelep törvényszékénél czégjegyzéseiket hitelesittetni, avagy azokat hitelesitett alakban bemutatni kötelesek. [**K. T. 128. §.**]

---

[1]) A kültagokra vonatkozó adatok közzétételét illető kivétel arra az esetre is kiterjed, midőn a kültag csak később lép be a társaságba, s azon megfontolásban találja indokolását, hogy sokan épen csak oly feltétellel hajlandók valamely vállalatban mint tőkeadó kültagok résztvenni, ha ez nyilvánosságra nem hozatik. V. ö. *Tervezet* ind. 205. l., mely azonban nyilván messze megy, midőn a közzétételt a betéti társaság lényegével ellenkezőnek mondja. Ez csak a csendes társaságról állitható.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Az előirt bejelentés elmulasztása szintén nincs befolyással a betéti társaság létezésére; azonban a bejegyzés előtt a betéti társaság sem részesül azokban a jogokban, melyeket a K. T. a kereskedők részére biztosit, sőt bizonyos tekintetben magából a betéti társaságból eredő jogok sem jöhetnek alkalmazásba (l. alább 72. §.). Azonfelül az illetékes törvényszék a társaság beltagjait a bejegyzésre vonatkozó rendeletek megtartására szintén 500 frtig terjedhető pénzbirság mellett szoritani tartozik. [**K. T. 129. §.**]

III. A társaság felállitásának bejegyzése mellett a betéti társaságnál is még bizonyos, annak fennállása alatt bekövetkező változások bejelentése van előirva. Igy a beltagok személyében és képviseleti jogában beálló változások bejelentésétől eltekintve, bejelentendő nevezetesen: 1. a czég megváltozása; 2. a társaság székhelyének változtatása; 3. valamely uj kültagnak belépése. [**K. T. 130., 131. §§.**] [2]) E bejelentések elmulasztása szintén 500 frtig terjedhető és a beltagokra kivetendő pénzbirságot von maga után, azonkivül a czég megváltozásának vagy a társasági székhely változtatásának be nem jegyzése is azzal a következménynyel jár, hogy e tények harmadik személyek irányában csak annyiban érvényesithetők a társaság által, a mennyiben igazolni képes, hogy előttük ismeretesek voltak; mig a megtörtént bejegyzés, illetve közzététel nemtudásával senki sem mentheti magát. Uj kültag bejelentésének elmulasztása különösen azt a következményt vonja maga után, hogy a kültag a társaság adósságaiért beltagként felelős, hacsak igazolni nem képes, hogy a hitelező a korlátolt felelősségről tudomással birt.[3])

71. §.

A betéti társaság belviszonyai.

I. A betéti társaságnál épugy, mint a közkereseti társaságnál, a társaság belviszonyaira nézve mindenekelőtt a társasági szerződés szolgál irányadóul. Csak a mennyiben ez intézkedéseket nem tartalmaz, jönnek alkalmazásba a K. T. által felállitott sza-

[2]) A kültag kilépése is bejelentendő. Ezt azonban a K. T. a társaság feloszlásának bejelentésével kapcsolatban emliti a 145. §-ban. L. alább 73. §.

[3]) Ugyanaz foglal helyet, mintha a társaság a bejegyzés közzététele előtt kezdi meg működését. L. alább 72. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

bályok. Emlitettük azonban, hogy a betéti társaság, szemben a közkereseti társasággal, csak mint kivétel van szabályozva, hogy a K. T. a betéti társaság szabályozásánál csakis azokat az eltéréseket állapitja meg, melyek azt a közkereseti társaságtól megkülönböztetik (l. fentebb 69. §.). A mennyiben tehát a törvény a betéti társaság belviszonyaira nézve eltérő szabályokat nem állit fel, a közkereseti társaság tagjainak egymásközti jogviszonyait szabályozó intézkedések nyernek alkalmazást. [**K. T. 132. §.**]

II. Az eltérések, melyeket a K. T. a betéti társaság belviszonyaira nézve, szemben a közkereseti társasággal, megállapit, a következők:

1. Mig a közk. társaságnál az üzletvezetés szabály szerint az összes tagok által történik: addig a betéti társaságnál az üzletvezetés csak a beltagokat illeti. A kültag az üzletvezetésre sem jogositva, sem kötelezve nincsen, és a beltagoknak az üzletvezetésre vonatkozó cselekvényeit tiltakozásával nem gátolhatja. [**K. T. 133. §.**] [1]) A mennyiben azonban oly ügyekről van szó, melyek a társaság rendes üzleti forgalmán tul mennek, illetve a társaság czéljához nem tartoznak: a kültagok beleegyezése is szükséges.[2])

2. Mig a közkereseti társaságnál egyik tagnak sem áll jogában a többiek beleegyezése nélkül a társaság üzletkörébe eső ügyletet saját vagy más részére kötni, vagy azonos üzletkörrel biró más társaságban mint ennek beltagja részt venni: addig ez a tilalom a betéti társaság kültagjaira nem terjed ki. [**K. T. 134. §.**]

3. A közkereseti társaságnál az üzletvezetésből kizárt tagok is jogositva vannak a társasági ügyek menetéről személyes tudomást szerezni. A betéti társaság kültagjai ily joggal nem birnak. Ők csak azt követelhetik, hogy velük az évi mérleg másolatban közöltessék: jogukban állván egyuttal a mérleg helyességét a társasági könyvek és egyéb iratok alapján megvizsgálni. Ettől eltekintve csak az illetékes törvényszék rendelheti el a kültag kérelmére fontos okokból [3]) a mérlegnek vagy egyéb adatoknak

---

[1]) Az ellenkező szerződés érvényessége azonban már a K. T. 132. §-ából foly. Még az is lehetséges, hogy a beltagok az üzletvezetésből egészen kizárassanak, épugy mint a közk. társaság tagjai.

[2]) Következik az üzletvezetés fogalmából (l. fentebb 56. §.).

[3]) Igy különösen azon személyes okokból, melyek miatt felbontási kereset inditható. L. fentebb 63. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

közlését, ugyszintén a társasági könyveknek és iratoknak felmutatását. [**K. T. 135. §.**][4])

4. A közkereseti társaságnál a betétek utáni kamatokra, a nyereség vagy veszteség megállapitására, valamint a kamatok és a nyereség felvételére nézve felállitott intézkedések a betéti társaság kültagjaira is, mindazonáltal azzal a megszoritással nyernek alkalmazást, hogy ezek a veszteségben egyedül befizetett vagy hátralékos betételeik erejéig részesülnek.[5]) Valamint továbbá a közkereseti társaság tagjai, ugy a betéti társaság kültagjai sincsenek ugyan kötelezve a már felvett kamatot és nyereségjutalékot későbbi veszteségek miatt visszafizetni;[6]) de ha eredeti betételeik veszteségek folytán csökkentek, évi nyereségjutalékaik azok fedezésére fordittatnak. [**K. T. 136. §.**][7])

5. Mig végül a közkereseti társaságnál a nyereség és veszteség felosztása fejenként, azaz egyenlő arányban történik: addig a betéti társaságnál a nyereség és veszteség mikénti felosztását, a mennyiben az iránt megállapodás nem történt, esetleg szakértők meghallgatása mellett a biróság határozza meg. [**K. T. 137. §.**][8])

---

[4]) A biróság végzése ellen felfolyamodásnak nincs helye. Keresk. elj. 43. §. *c)* pont.

[5]) Ez csak azt akarja jelenteni, hogy a kültag a betételén tul előálló veszteséget a társaság irányában sem tartozik fedezni. Annak számitásszerü megállapitása ellenben a betét összegén tul is történhetik, vagyis a társaság könyveiben lehet a kültagnak is szenvedő vagyonilletősége. Ezt annyival inkább el kell ismerni, mert ha aztán később ismét nyereség mutatkozik, a kültag abban aránylag sokkal előbb, illetve sokkal nagyobb mértékben részesülne, mint a beltag.

[6]) E tekintetben semmi különbséget nem tesz, vajjon a mérleg jóhiszemüleg készült, illetve a kamat és nyereség kivétele jóhiszemüleg történt. Másként a társaságnak harmadik személyek iránti viszonyában. L. a köv. §-t.

[7]) Csak a nyereségjutalék fordítható a betétel kiegészitésére, a kamat nem. Másként a társaságnak harmadik személyek iránti viszonyában. L. a köv. §-t és *Értekezl.* jk. 473. l. A kamat azonban nem az eredeti betét, hanem csak a mindenkori vagyonilletőség után követelhető. V. ö. **C.** 1047/84. (D. Uj f. 11., 242. l.), 440/88. (U. o. 21., 234. l.), melyekben azonban a keresetnek helytelenül nemcsak a társaság, hanem a beltagok ellen is hely adatott. V. ö. fentebb 55. és 59. §§.

[8]) A K. T. a betéti társaságnál azért nem állit fel határozott szabályt a nyereség és veszteség felosztására nézve, mert lehetetlen elvontan meghatározni, hogy mi felel meg legjobban a tagok kölcsönös érdekeinek. V. ö. *Értekezl.* jk. 123. l. *Tervezet* 168. czikke a nyereség és veszteségnek a betételek arányában való felosztását mondotta volt ki.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Egyebekben a betéti társaság belviszonyai teljesen a közk. társaság belviszonyaira vonatkozó intézkedések alá esnek. Igy pl. az a szabály, hogy egyik társasági tagnak sem áll jogában a többiek beleegyezése nélkül valakit uj tagul felvenni: a betéti társaság kültagjaira is alkalmazandó, és pedig oly értelemben, hogy a kültag beleegyezése ugy bel- mint kültag felvételéhez szükséges.[9])

72. §.

A betéti társaság külviszonyai.

I. Valamint a betéti társaság belső viszonyaiban, ugy annak külviszonyaira nézve is a közkereseti társaságra vonatkozó szabályok nyernek alkalmazást, a mennyiben a K. T. azoktól eltérést nem állapit meg. Igy a mi mindenekelőtt a társasági viszony harmadik személyek iránti joghatályának kezdetét illeti, ez a betéti társaságnál is arra az időpontra esik, midőn a társaság felállitásának a keresk. czégjegyzékbe történt bevezetése közzététetett, illetve a társaság üzletét megkezdette, s annak kikötése, hogy a társaság ne a közzététellel, hanem egy későbbi időponttal vegye kezdetét, harmadik személyek irányában a betéti társaságnál sem bir joghatálylyal. [**K. T. 138. §.**] Oly esetben mindazonáltal, ha a betéti társaság az érintett közzététel előtt kezdi meg működését, még egy különös jogkövetkezmény áll be és pedig: hogy a kültag a társasági kötelezettségekért harmadik személyek irányában beltagként, azaz egész vagyonával felelős, a mennyiben igazolni nem képes, hogy azok korlátolt felelősségéről tudomással birtak [id. §. 3. bek.].[1])

II. A legfontosabb különbség a betéti és közkereseti társaság között, mint már érintettük, a betéti társaság kültagjainak korlátolt felelősségében rejlik, mely szerint ők a társasági kötelezettségekért csak betételükkel, vagy a mennyiben ezt még be nem fizették, a kikötött összeggel felelősek. [**K. T. 139. §.**][2])

---

[9]) V. ö. **B. T.** 4234/91. (D. Uj f. 30., 371. l.)

[1]) A kültagnak kiváló érdekében fekszik tehát kikötni, hogy a társaság üzletét a közzététel előtt ne kezdhesse meg, mely kikötés époly érvényes, mint a közk. társaságnál L. fentebb 58. §.

[2]) A betétel alatt az eredeti betétel értendő, a mint az a czégjegyzékből kitünik. Mindazonáltal, ha az eredeti betétel később vesztegetések foly-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A betétel be nem fizetésével egyenlő az az eset, ha a betétel teljesen befizettetett ugyan, de később a társaság által egészben vagy részben visszafizettetett;[3]) vagy ha a betétel részben vagy egészben elengedtetett; vagy végre, ha az eredeti betétel után annak csökkentésével kamat, illetve annak kiegészitése előtt kamat vagy nyereség fizettetett.[4]) Mindezeket a K. T. a társaság fennállása alatt harmadik személyek irányában határozottan tiltja, s a kültagot egész vagyonával felelőssé teszi, ha és mennyiben e tilalom ellenére fizetéseket kapott.[5]) Kivétel csak a jogosulat-

tán csökkent, ez nem jogositja fel a hitelezőket arra, hogy annak kiegészitését követelhessék, illetve a kültagot a hiányzó rész erejéig megtámadják. Erről csak annyiban lehet szó, a mennyiben a betétel be nem fizettetett, vagy visszafizetés, elengedés, kamat- és nyereségfizetés folytán csökkent. De megforditva is, ha a kültag vagyonilletősége az eredeti betételt meghaladja, a társaság ellen fellépő hitelező nem tartozik tűrni, hogy az eredeti betételt meghaladó rész, ha az a társasági vagyonban benhagyatott, levonásba hozassék.

[3]) Vajjon a visszafizetés készpénzben történt-e, avagy más dolgok adattak a kültagnak a betét visszafizetése fejében? közömbös. Nem értendő azonban a visszafizetés alatt az az eset, ha a kültag egész betételével vagy annak egy részével a társaságból kilép (l. a köv. §-t). A kilépő tag a betétel erejéig ez esetben is felelős marad ugyan, mig csak az elévülési idő el nem telik; de mégis csak a kilépés előtti adósságokért.

[4]) A megelőző szakaszból tudjuk, hogy a tagok egymásközti viszonyában kamat még akkor is követelhető, ha a betétel megcsökkent s hogy csak a nyereség nem követelhető az eredeti betét kiegészitése előtt. Ezzel bizonyára nem vág össze, hogy a K. T. 139. §-a sem kamat, sem nyereség felvételét nem engedi meg. De minthogy ez csakis harmadik személyekkel szemben van kimondva, a mint ezt a 139. §. 4. bek. világosan tanusitja: a két ellentétes intézkedés között még sincs ellenmondás. V. ö. **C.** is a megelőző §. 7. jegyz.-ben. — A törvény kifejezetten csak az eredeti betétel csökkenésével nem engedi meg a kamat felvételét s ugyancsak az eredeti betételről áll az, hogy annak kiegészitése előtt sem kamat, sem nyereség fel nem vehető. Ha a kültag vagyonilletősége az eredeti betételt meghaladja, a többlet erejéig kamat és nyereség kivehető, mig viszont ha a kültag vagyonilletősége az eredeti betételnél kisebb, kamat és nyereség nem vehető ki, annak daczára, hogy az a mindenkori vagyonilletőség után állapittatik meg. L. fentebb 55. §.

[5]) A K. T. 139. §. 4. bek. személyesen teszi felelőssé a kültagot a szóban forgó tilalom áthágása esetében. Ez alatt helyesen azt kell érteni, hogy a kültag *egész vagyonával* vonható felelősségre, mert a személyes vagyis közvetlen felelősség őt ugyis terheli (l. alább a 7. jegyzetet). De az egész vagyonnal való felelősség megint nem jelenti azt, mintha a kültag felelőssége korlátlan felelősséggé változnék át oly értelemben, hogy a kül-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lanul felvett kamatok és nyereség tekintetében van, a melyeknek visszafizetésére a kültag nem kötelezhető, ha azokat jóhiszemüleg készült mérleg alapján jóhiszemüleg vette fel [id. §. 4. bek.].[6])

A mi a kültag felelősségének módját illeti, az, miként szintén már érintve volt, époly egyetemleges s következőleg személyes, mint a közkereseti társaság tagjainak, illetve a beltagok felelőssége, vagyis ettől nem minőségileg *(qualitative)*, hanem csak mennyiségileg *(quantitative)* különbözik. A hitelező tehát nincs arra kényszeritve, hogy, eltekintve a beltagoktól, csak a társaságot támadja meg s ettől azt követelje, hogy a kültagot hiányzó betételének kiegészitésére szoritsa, vagy hogy neki a kültag elleni keresetet engedményezze; hanem ő közvetlenül a kültag ellen fordulhat s ennek vagyonára végrehajtást intézhet mindaddig, mig csak a betétel összege fedezve nincs.[7]) Csak ha a

---

tag a társaság adósságaiért lesz korlátlanul felelőssé, a mint ez látszólag az id. bek. első szavaiból kitünik. A kültag a szóban forgó esetekben is csak betéte erejéig marad felelős a társaság adósságaiért s csak a betétel összege az, melyért egész vagyona szavatol, a mi különben az eredetileg be nem fizetett betét tekintetében is áll.

[6]) Tehát kétszeres jóhiszemüség szükséges: egyik a mérleget készitők, másik a kültag részéről. Utóbbi kötelességévé teszi a kültagnak, hogy, a mire különben csak jogositva van, a mérleg helyességét a társasági könyvek és iratok alapján gondosan megvizsgálja. A mérlegkészitők jóhiszemüsége feltételezi különösen azt, hogy a társasági dolgok a leltárba azon értékben vétessenek fel, melylyel annak felvételekor birnak. (K. T. 28. §. és fent. 32. §.)

[7]) A kültag személyes, azaz közvetlen felelőssége a hitelezők irányában egyike a legvitásabb kérdéseknek a külföldi irodalomban. Sokan tagadásba veszik. A magyar K. T. szempontjából a közvetlen felelősség alig vonható kétségbe. Igaz, hogy csak a K. T. 139. §. 4. bek., mely a betétel visszafizetésére, elengedésére és a jogosulatlan kamat- és nyereségfelvételre vonatkozik, beszél személyes felelősségről. Ebből azonban arra az esetre, ha a betétel eredetileg hátralékban van, az ellenkezőt következtetni nem szabad. Nem volna benne rátió, mert az utóbbi eset az előbbiekkel eredményben tökéletesen egyenlő, de határozottan is ellene szól a K. T. 146. §-a, mely a keresetelévülésre nézve minden megkülönböztetés nélkül a közk. társaságnál felállitott szabályokra utal; már pedig keresetelévülés csak a hitelezővel szemben képzelhető, a társaság különösen a felszámolás befejezte után nem is létezvén. A közvetlen felelősség mellett felhozható továbbá a 138. §. 3. bek., mely, midőn kivételképen azt rendeli, hogy a kültag beltagként felelős, hozzáteszi: »a mennyiben igazolni nem képes, hogy azok korlátolt felelősségéről tudomással nem birtak«. A beltag felelősségével tehát csak a korlátolt fele-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kültag betételét a társaságba teljesen befizette,[8]) nem lehet tőle közvetlenül kielégitést követelni, mert ez esetben a hitelező már a társasági vagyonban találja azt az összeget, melynek erejéig a kültag felelősséggel tartozik.[9]) E közvetlen felelősséggel a betétel erejéig pedig nemcsak az a kültag tartozik, a ki a társaságnak kezdettől fogva tagja volt, hanem az is, a ki mint kültag csak később lépett valamely fennálló keresk. társaságba; s e tekintetben époly közömbös, mint a közkereseti társaságnál, vajjon a társasági czégben változás történt-e vagy sem? Az ezzel ellenkező szerződés vagy későbbi megállapodás harmadik személyek irányában szintén nem bir joghatálylyal. [**K. T. 140. §.**]

---

lősség helyeztetik ellentétbe, a K. T. tehát nyilván abból indul ki, hogy a kültag a rendes körülmények közt is közvetlenül és egyetemlegesen felelős. Hasonlóképen magyarázandó a K. T. 141. és 142. §§-aiban megállapitott kivétel, hogy a kültag beltagként felelős s a 125. §. is bizonyára csak azért emeli ki a kültagnál egyedül a korlátolt felelősséget, mert egyebekben a kültag felelősségét a beltag felelősségével azonosnak tekinti. Végül hivatkozhatunk a jogfolytonosságra is. A kültag közvetlen és egyetemleges felelőssége eddigi jogunkban is el volt ismerve (1840: XVIII. tcz. 35. §.) s bár a K. T. szerkesztésénél az előbbi hazai jogra kevés figyelem fordittatott, mégis helyesebb ahhoz ragaszkodni, a mi előbb is uralkodott, mint ettől, hacsak világosan az ellenkező nem állapittatott meg, eltérni. Az uj német K. T. 171. §-a a kültag közvetlen felelősségét kifejezetten állapitja meg.

[8]) Ha a hiányzó betétel befizetése a társasági szerződésben határidőhöz vagy feltételhez köttetett, az a hitelezők irányában hatálylyal nem bir.

[9]) Ebből azonban nem szabad arra következtetni, mintha a kültag ellen fellépő hitelező volna köteles bizonyitani, hogy a betétel még be nem fizettetett. Ez annyival kevésbbé tartozik a kereseti alaphoz, mert a kültagnak jogában áll a kereset meginditása után is betételét befizetni s evvel a keresetet elháritani. A hitelező tehát megindithatja a keresetet a kültag ellen épugy, mint a beltag ellen s csak az a különbség, hogy a marasztalás nem az egész vagyon, hanem csak a betétel összegének erejéig rendelhető el. Ha a kültag a betételt befizette, neki áll kötelességében ezt kifogásképen érvényesiteni és bizonyitani. Ugyancsak a kültagra hárul a bizonyitási teher arra nézve, hogy az ő betétele nem lett utólagosan jogosulatlanul megcsonkitva, illetve, hogy kamatot és nyereséget jóhiszemüleg készült mérleg alapján jóhiszemüleg vett fel; mert a visszafizetett betétel a be nem fizetett betétellel azonos lévén, a hitelezőre csak az tartozik, vajjon a betétel, bár esetleg veszteségek folytán kisebb összegben, a társasági vagyonban tényleg megvan-e vagy nincs? A betétel befizetésével egyenlő tekintet alá esik azonban, ha a kültag annak erejéig más hitelezőt elégitett ki.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. Valamint a társasági üzletvezetés, ugy a társasági képviselet is a betéti társaságnál a beltagokat illeti. A beltagok cselekvényei állapitanak meg a betéti társaság részére jogokat és kötelezettségeket, s a mi hatáskörüket illeti, különösen a biróságok előtti képviselet és a kézbesitések tekintetében, ugyanazon szabályok mérvadók, mint a közk. társaságnál. [**K. T. 141. §.**] A kültag még akkor is, ha kivételesen a társasági üzletvezetéssel megbizatik, harmadik személyek irányában mint a társaság tagja nem járhat el. Csak az lehetséges, hogy mint czégvezető vagy meghatalmazott kössön ügyletet a társaság részére; de ezt is határozottan kijelenteni tartozik, ellenkezőleg a megkötöt ügyletekért beltagként felelős [id. §. 3. bek.].[10]) Ez tehát a második eset, midőn a kültag felelőssége korlátlanná változik át. Van azonban ennek még egy harmadik esete is, s ez az, ha a kültag neve a társasági czégbe vétetett fel (v. ö. fent. 26. §.), a mikor a kültag a társaság hitelezői irányában szintén beltagnak tekintetik. [**K. T. 142. §.**][11])

IV. A mi végül a betéti társaság vagyonát illeti harmadik személyek irányában: a jogi személyiség azon következményei, melyek a végrehajtásra és biztositásra, a beszámitásra, valamint a csődre nézve a közkereseti társaságnál állapitvák meg, a betéti társaságnál is alkalmazást nyernek. [**K. T. 143. §.**][12])

---

[10]) Ez intézkedés harmadik személyek tévutra vezetése ellen van irányozva. Ha a kültag czégvezetői vagy meghatalmazotti minőségét fel nem deriti, a harmadik, a ki a czégjegyzéket nem igen szokta megnézni, arra a feltevésre van jogositva, hogy a társaság képviseletével megbizott beltaggal van dolga: épen azért indokolt, hogy a kültag ilyenkor beltag gyanánt felelős is legyen. Mindenesetre feltételeztetik azonban, hogy a kültag a kérdéses ügylet megkötésére csakugyan fel volt hatalmazva, mert ellenkező esetben a társaság maga kötelezve nem lesz s a kültag is csak az álképviseletre vonatkozó szabályok értelmében lesz felelős. L. fentebb 47. §.

[11]) A K. T. abból indul ki, hogy a közönség a czégben előforduló név tulajdonosát olyannak tekinti, a ki teljes felelősséget vállal a társaság tartozásaiért. Ez a harmadik kivétel egyuttal a legszélesebb a három közül. Mert az első csak feltételesen foglal helyet, a második pedig épen csak a kültag által kötött ügyletekre szoritkozik, holott ez feltétlenül és minden ügyletre nézve áll, tekintet nélkül arra, vajjon az ügylet a czég alatt köttetett-e vagy nem?

[12]) Mindazonáltal figyelembe veendő, hogy miután csőd esetében a társasági hitelezők első sorban a társasági vagyonból nyernek kielégitést s

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

73. §.

Feloszlás és kiválás, felszámolás, keresetelévülés.

I. A betéti társaság feloszlása általában véve ugyanazon okokból következik be, mint a közkereseti társaság feloszlása. Hasonlóképen alkalmazandók a betéti társaságra a közk. társaságnak az egyes tagok kiválására és végkiegyenlitésére vonatkozó szabályai. [**K. T. 144., 146. §§.**] Utóbbi tekintetben mindazonáltal kiemelendő, hogy a kültag a társaságból nemcsak egészen, hanem betételének csak egy részével is kiléphet. [**K. T. 145. §.**][1]) Minthogy továbbá a betéti társaságnál csak a beltagokról mondható az, hogy a társaság az ő egyéniségükre való tekintettel köttetett, mig a kültagok rendesen csak mint tőkeadók szerepelnek: a K. T. oly esetben, midőn valamelyik kültag meghal vagy szabad rendelkezési jogát elveszti, nem követeli meg, hogy a társaság folytatása e tények bekövetkezése előtt külön kiköttessék, hanem ettől függetlenül mondja ki, hogy az érintett tények a társaság feloszlását nem vonják maguk után. [**K. T. 144. §.** 1. bek.][2]) A kültag tehát a nevezett esetekben már a törvénynél fogva tekintetik kilépettnek; külön megállapodás nem a kilépéshez és végkiegyenlitéshez, hanem a feloszláshoz és felszámoláshoz szükséges.

II. Ha a betéti társaság feloszlik, vagy akár valamely bel-, akár kültagja, s utóbbi akár egész betételével, akár csak annak egy részével kiválik: e tény a czégjegyzékbe bevezetés végett a törvényszéknél bejelentendő. A közzététel azonban, ha az érdekeltek nem követelik, a kültag megnevezése és betételének felemlitése nélkül történik. [**K. T. 145. §.**] Egyebekben a bejegyzésre,

---

csak annyiban fordulhatnak az egyes tagok ellen, a mennyiben követeléseik a társasági vagyonból ki nem kerültek: ez maga után vonja azt, hogy a kültag arra szoritható, hogy betételét a csődtömegbe befizesse, mi ha megtörtént, személyesen többé másodsorban sem támadható meg.

[1]) Utóbbi esetben a végkiegyenlités a betétel azon része arányában foglal helyet, melyre nézve a kilépés történt.

[2]) A kültag c s ő d j é t a törvény nem emliti s abból, hogy a 98. §. 3. pontjában a csőd a rendelkezési jog elvesztése mellett külön emlittetik, azt kell következtetni, hogy a kültag csődje esetére nem is akart kivételt tenni.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

különösen a megtörtént, illetve elmulasztott bejegyzés joghatályára nézve ugyanazok a szabályok mérvadók, mint a közk. társaságnál.

III. A betéti társaság felszámolása és a tagok elleni keresetelévülés teljesen a közkereseti társaságra vonatkozó szabályok alá esik és pedig a társaság összes, tehát ugy bel- mint kültagjaira nézve. [**K. T. 146. §.**][3])

[3]) Mint felszámolók tehát nemcsak a bel-, hanem a kültagok is működnek, ha külön felszámolók nem rendeltettek ki.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

TIZEDIK CZIM.

Részvénytársaság.[1])

ELSŐ FEJEZET.

Általános határozatok.

74. §.

A részvénytársaság fogalma és főelemei.

I. Részvénytársaságnak azon társaság tekintetik, mely előre meghatározott, bizonyos számu és egyenértékü (egész vagy hányad) részvényekből álló alaptőkével alakul s melynél a részvények tulajdonosai csak részvényeik erejéig felelősek. [K. T. 147. §.]

Ha a törvénynek a részvénytársaságról felállitott ezen fogalmát közelebbről szemügyre veszszük, mindenekelőtt feltünik rajta

[1]) *Renaud* Das Recht der Actiengesellschaften. 2. kiadás. Lipcse, 1875.; *Primker* az *Endemann*-féle Handbuchban I. köt. 471. s k. l.; *Petersen* és *Pechmann* Gesetz betr. die Kommanditgesellschaften auf Aktien u. die Aktiengesellschaften vom 18. Juli 1884. Erläutert. Lipcse, 1891.; *Ring* Ugyanaz. Berlin, 1885—86.; 2. kiad. 1893.; *Völderndorff* Ugyanaz. Erlangen, 1885.; *Lehmann* Das Recht der Actiengesellschaften 2 köt. Berlin, 1898—1904; *Houpin* Traité théorique et pratique des soc. par actions françaises et étrangères. 2. köt. Páris, 1889.; *Mathieu* és *Bourguignat* Commentaire de la loi sur les sociétés du 24. juillet 1867. Páris, 1868.; *Tripier* Ugyanaz 2. kiad. Páris, 1879.; *Goirand* Traité des sociétés par actions I. Páris, 1897.; *Vavasseur* Commentaire de la loi du 1-er août 1893. sur les soc. par actions. Páris, 1894. *Floucaud-Penardille* Les soc. par actions 2. köt. Páris, 1900.; *Lindley* Treatise on the Law of Companies. 6. kiad. 2. köt. London, 1902.; *Hamilton* Manual of Company Law. 2. kiad. London, 1901.; *Buckley* Law and practice under the Comp. Acts. 8. kiad. London, 1902.; *Pateri* La società anonima. Torino, 1890.; *Monzilli* Gli ordinamenti economici e giuridici delle società per azioni in Italia e all' estero. I. Róma, 1900. Történeti szempontból: *Lehmann* Die geschichtliche Entwicklung des Actienrechts bis zum Code de commerce. Berlin, 1895. Nemzetgazdasági szempontból: *Kautz* A társulási intézmények a nemzetgazdaságban. Pest, 1871.; *Földes* Társadalmi gazdaságtan. 2. kiad. I. 209. s k. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az, hogy a mig közkereseti és betéti társaságnak csak oly társaság tekintetik, a mely keresk. üzlet folytatására alakul: addig itt a részvénytársaságnál e kellék hiányzik. A törvényhozó azt nem pusztán elnézés folytán hagyta ki, hanem szándékosan; ezzel kifejezésre akarván hozni, hogy habár a részvénytársaságot mint keresk. társaságot szabályozza: ilyennek akkor is tekinti, ha keresk. ügyletekkel nem foglalkozik.[2]) Ha pedig a részvénytársaság keresk. társaság, habár nem keresk. czélra alakul is, akkor a czél, a vállalkozás tárgya, nála egyáltalában nem is jön kérdésbe; vagyis minden részvénytársaság már mint ilyen, azaz alakjánál fogva, keresk. társaság, külön magánjogi részvénytársaságok tehát nálunk nem léteznek.[3]) Keresk. társaságoknak tekintetnek különösen az

---

[2]) Ez világosan kitünik a K. T. előmunkálataiból. A *Tervezet* 4. és 178. czikke szerint a részvénytársaság csak akkor tekintetett keresk. társaságnak, ha keresk. ügyletekkel foglalkozik; az *Értekezlet* azonban ezt az álláspontot elvetette, főleg abból indulván ki, hogy »a részvénytársasági alak határozottan keresk. czélra képződött s minden rt. már szerkezeténél fogva kereskedőnek tekintendő; szükségképen keresk. módon működnek, üzletük kereskedelmileg foly, részvényeket adnak ki, melyek már magukban keresk. értéket képviselnek s forgalomnak tárgyai, a rendes könyvvezetés, ezen a keresk. üzletnek oly nélkülözhetlen eszköze, minden részvénytársulatnál mulhatlanul megkivántatik; szükséges továbbá, hogy a rt. közegekkel, igazgatósággal birjon, hogy a részvényes tagoknak ezen igazgatósággal szemben való viszonya szabályoztassék, szóval mindazon intézkedések, melyek keresk. tárgyu rt.-oknál felmerülnek, minden más rt.-ok tekintetében is szabályozandók, habár ezek keresk. ügyletekkel nem is foglalkoznak. Ha az utóbbiakról a keresk. törvény nem intézkednék, számukra azonnal külön törvényt kellene kidolgozni s minthogy ezek tekintetében is a részvényesek és a közönség érdekében ugyanazon szabványokat kellene alkalmazni, melyek a keresk. törvénybe a keresk. rt.-okra nézve vétetnek fel, alig maradna egyéb hátra, mint a törvény ezen részét ujra leirni s a nemkeresk. rt.-ok számára külön kihirdetni«. L. Jegyzők. 128. l.

[3]) Ez annyiban megfelel az előbbi hazai jognak is, a mennyiben az 1840 : XVIII. tcz. a keresk. és nemkeresk. rt.-okat szintén együttesen szabályozta s csak azt a különbséget állapitotta meg, hogy a nemtisztán keresk. rtok alapszabályaikat a helytartótanácsnál bemutatni tartoznak (54. §. *e)* pont). Ettől eltekintve azonban különösen a német törvényhozás példája lebegett szem előtt. A német K. T. ugyan csak a keresk. üzlettel foglalkozó rt.-okat tekintette keresk. társaságoknak; de az 1870. jul. 11-iki törvény ezt megváltoztatta s a keresk. és nemkeresk. rt.-okat azonositotta, a mit az 1884. jul. 18-án kelt törvény s az uj K. T. is magáévá tett. Más törvényhozások közül az angol, a svájczi, a spanyol és legujabban az 1893. évi augusztus 1-jén kelt törvény óta a franczia szintén nem tesz különbséget, a többi ellenben

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

oly részvénytársaságok is, melyek ingatlanokra vonatkozó ügyletekkel foglalkoznak;[4]) vagy melyek keresetre egyáltalában nem irányulnak, hanem közmüvelődési, emberbaráti, társadalmi s más hasonló czélokra keletkeznek.[5]) Minden részvénytársaság, bárminő czélja legyen, egyuttal, mint tudjuk, a kereskedőkre vonatkozó határozatok alá esik, kereskedőnek tekintendő.[6])

II. Ellentétben a közkereseti és betéti társasággal, melyek a tagok személyére való tekintettel köttetnek és a rendes kereskedelem igényeinek szolgálnak: a részvénytársaság nem annyira személyegyesület, mint inkább tőkeegyesület[7]) s nem a közönséges értelemben vett kereskedés, hanem a keresk. és ipari nagyvállalkozás szolgálatában áll. Ebbeli jellegéből és rendeltetéséből következnek a törvényben felállitott fogalom elemei, melyek ugy összeségükben mint egyenként lehetővé teszik, hogy oly nagyságu tőke hozassék össze, a minő a legkiterjedtebb és legkoczkázottabb vállalat létesitésére szükséges. A résztvevő tagok által a kijelölt vállalat létesitése végett összehozott ez a tőke az, a mit a törvény alaptőkének nevez[8]) s a melyről legelőször is azt

---

csak a keresk. ügyletekkel foglalkozókat tekinti keresk. társaságoknak. Igy a belga, olasz, román és portugálllai K. T., az első a bányatársulatoknak, utóbbiak a magánjogi társaságoknak általában csak azt engedvén meg, hogy mint rt.-ok a K. T. értelmében alakulhassanak.

[4]) Pl. épitőtársaságok, szálloda-részvénytársaságok, fürdővállalatok stb. Az ingatlanokra vonatkozó ügyletek maguk azonban a K. T. szabályai alá nem esnek. V. ö. K. T. 262. §.

[5]) Pl. részvényekre alapitott olvasó-egyletek, lövész-, torna- és korcsolya-egyletek, szinházak, zeneakadémiák, kiállitások stb.

[6]) L. fentebb 15. §. és a kiskereskedői részvénytársaságokra vonatkozó kivételt 17. §.

[7]) Ez okból némely irók a részvénytársaságokat nem is számitják a testületekhez *(corporatiókhoz)*, hanem az alapitványokhoz. Igy különösen a német *Bekker* (Zeitschr. f. d. ges. H. R. IV. 558. l.), bár ujabban (System d. heutigen Pandektenrechts I. 262. l.) kevésbbé határozottan. Minthogy azonban a társasági vagyon gazdaságilag véve megmarad a tagoké s ők a fölött saját érdekükben rendelkezhetnek: ebből kitünik, hogy a társulat tulajdonképeni alzata mégis csak a tagok s nem a társasági vagyon.

[8]) Az alaptőke alatt gyakran a vállalatba befektetett oly tőke is értetik, mely kölcsönből, nevezetesen elsőbbségi kötvények kibocsátásából származik. Ez értelemben az alaptőke kifejezése törvényekben is előfordul. V. ö. pl. 1881 XLVI. tcz. 15. és 27. §§. A K. T. szempontjából az alaptőke kifejezésének ily használata helytelen.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

követeli, hogy előre meg legyen határozva. E követelmény egyenes folyománya a részvénytársaság tőkeegyesületi jellegének. Valamint a tagok személyére való tekintettel alakult társaságoknál minden résztvevőnek előre tudnia kell, hogy kikkel szövetkezik, azonképen oly egyesületnél, melynél arról van szó, hogy bizonyos vállalathoz szükséges tőke hozassék össze, a résztvenni akarók érdekében fekszik e tőke nagyságát előre megtudni, már csak azért is, hogy megitélhessék, vajjon a követelt tőke a czélba vett vállalattal helyes arányban áll-e s vajjon tehát reménylhető-e, hogy az megfelelő hasznot fog hajtani? Az előre meghatározott alaptőke mindazonáltal nem jelenti azt, mintha annak a társaság fennállása alatt mindig változatlannak kellene maradnia. Az alaptőke később felemelhető vagy leszállitható (l. alább 89. §.). A törvény voltaképen csak annyit követel, hogy ugy a részvénytársaság keletkezésénél, mint fennállása alatt, legyen egy határozott összeg mint alaptőke felvéve, mely mint állandó, azaz a társasági vagyon változásaitól magában véve független [9]) tényező a társasági mérleg, és különösen a nyereség és veszteség megállapitásának alapjául veendő s mely kizárólag a társasági hitelezők biztositására szolgál; ugy hogy annak erejéig a társaság tagjai: a részvényesek, a hitelezők kielégitése előtt igényt nem támaszthatnak.[10]) Ebből kitünik egyuttal, hogy az alaptőke a részvénytársasági vagyontól szorosan megkülönböztetendő. Utóbbi az alaptőkével még a társaság keletkezésekor sem szükségképen egyenlő nagyságu; [11]) a társaság későbbi folyamában pedig folytonos változásoknak van kitéve. De minőségileg is lényeges különbség van az alaptőke és a társasági vagyon között.

---

[9]) Kivétel van e tekintetben oly részvénytársaságoknál, melyeknél a részvények időközönként törlesztetnek, mint nálunk különösen a vasuti részvénytársaságoknál. V. ö. alább 82. és 90. §§.

[10]) Innen foly, hogy a részvényesek a befizetett összegeket a társaság fennállása alatt vissza nem követelhetik; továbbá az a tilalom, hogy a részvényeseknek az alaptőkéből osztalék ne fizettessék (l. alább 82. §.) s hogy a társasági vagyon a hitelezők kielégitése vagy biztositása előtt a részvényesek között fel ne osztassék (l. alább 97. §.).

[11]) Pl. ha a részvényekkel egyidejüleg elsőbbségi kötvények bocsáttatnak ki, mely esetről maga a K. T. is megemlékezik a 150. §. 3. pontjában. Vagy ha a részvények felpénz mellett bocsáttatnak ki, mely tartalékalapra fordittatik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Az alaptőke mindig pénzösszeg,[12]) holott a társasági vagyon nemcsak pénzből, hanem a legkülönbözőbb alkatrészekből áll; sőt mihelyt a társaság az alaptőkével működését megkezdi, az többé nem is valóságos, hanem csak számolási érték, mely a társasági vagyonban csak fedezetét találja. Megkülönböztetendő továbbá az alaptőke az u. n. tartaléktőkétől vagy tartalékalaptól, mely a társaság jövedelmeiből a végből alakittatik, hogy a társaság fennállása alatt előforduló rendkivüli kiadások és netaláni veszteségek fedeztessenek, a nélkül, hogy az alaptőke rövidséget szenvedjen.[13]) Hogy minő nagyságban állapitandó meg az alaptőke? az iránt a K. T. a részvénytársasági alak mint ilyen szem-

[12]) Ez még akkor is áll, ha az alapitók vagy mások nemkészpénzbeli betétellel járulnak az alaptőkéhez (l. alább 78. §.); mert ez esetben is a betétel pénzben átszámitva vétetik fel.

[13]) A tartalékalap czélja mindig az, hogy általa az alaptőke épségben tartassék. Közelebbi rendeltetése azonban különböző lehet. Igy a közönséges tartalékalap mellett, mely a veszteségek fedezésére, esetleg az osztalék kiegészitésére (l. alább 82. §.) fordittatik, szokás még különleges czélu tartalékalapokat is létesiteni. Van pl. külön törlesztési alap, részvények és elsőbbségi kötvények törlesztésére; megujitási alap, az elhasznált, elkopott, elveszett üzleteszközök megujitására; nyugdijalap, a társasági tisztviselők nyugdijának biztositására stb. Némely tartalékok a vállalat különleges természetével függnek össze. Igy különösen a biztositótársaságoknál vannak sajátos rendeltetésü tartalékok (l. alább 186. §.). Rendesen a tartalékalap az elért nyereség meghatározott százalékából alakittatik, de más összegek is fordithatók annak növelésére, pl. késedelmes befizetések utáni kamatok és kötbérek, megsemmisitett részvények helyett kibocsátott részvényekért befolyt többletösszegek, névértéken *(parin)* felül történt befizetések (pl. **C.** 94/900. D. III. f. 17., 156. l.) stb. A nyugdijalaphoz a társaságok tisztviselői maguk is szoktak járulni, de ez esetben is az a társaságok kizárólagos tulajdona, mint ilyen a hitelezők által megtámadható s a rt. feloszlásakor a részvényesek között felosztható. Kivétel van akkor, ha a nyugdijalap külön szabályzat értelmében egészen külön mint önálló alapitvány kezeltetik, bár a szabályzat nincs kormányhatóságilag jóváhagyva. V. ö. **C.** 1409/94. (D. III. f. 1. 1. l.) De ez esetben is a nyugdijalap elleni követelések tekintetében a rt. perlendő: **B. T.** 77/900. (D. III. f. 19., 58. l.) **C.** 220/901. (U. o. 21., 291. l.), 516/901. (U. o. 23., 105. l.) A nyugdijszabályzat kimondhatja, hogy az önként kilépő tisztviselő minden igényét, nevezetesen a befizetett összeg visszatérítésére is, elvesziti: **C.** 8039/95. (U. o. 4., 32. l.) s annak nem ismerésére a társaság tisztviselője, a ki annak alapján lépett szolgálatba, nem hivatkozhatik: **C.** 228/98. (Jogt. K. 98. 8. sz. m.), de **C.** 671/902. szerint (D. III. f. 22., 295. l.) a befizetett összeg csak akkor követelhető vissza, ha a tisztviselő a nyugdijszabályzat emlitett intézkedésébe kifejezetten vagy egyébként kétségtelenül beleegyezett.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

pontjából semmi szabályt nem állit fel, következőleg egészen a felek akaratára van hagyva.[14]) Hasonlóképen nem tartalmaz a K. T. szabályt arra nézve, hogy minő összeg fordittassék tartalékalapra; sőt azt sem követeli, hogy ilyen egyáltalában létesittessék.[15])

III. Az alaptőke részvényekből áll. A részvény *(actia)* ez értelemben nem más, mint az alaptőke meghatározott része, mely épen a végből, hogy mennél többen vehessenek részt a társaságban s hogy nagyobb tőke is mennél könnyebben hozathassék össze, rendesen az alaptőke aránylag csekély hányadát képviseli. A K. T. ennek nagyságát époly kevéssé határozza meg, mint az alaptőke nagyságát, e részben is tehát a felek szabadon rendelkeznek.[16]) Csak azt követeli meg a törvény, hogy valamint

---

[14]) A vállalat tárgya szempontjából azonban léteznek korlátozások. Igy pl. közraktári rt. legalább félmilliónyi alaptőkét kell hogy kimutasson (K. T. 435. §.); biztositási rt.-nál az alaptőkének akkorának kell lennie, hogy a biztositási üzlet egy-egy ága után megkivánt legalább 100,000 forintnyi biztositási alap (K. T. 453. §.); jelzálogrészvénytársaságoknál akkorának, hogy a záloglevelek külön biztositására rendelt 200,000, s a mennyiben adómentességben akarnak részesülni, 1.500,000 forintnyi alap (1876: XXXVI. tcz. 4. §., 1889: XXX. tcz. 10. §.); kötvénykibocsátó intézeteknél akkorának, hogy a kötvények biztositására szolgáló 6, illetve 3 millió korona alap kikerüljön. (1897: XXXII. tcz. 8. §.) Megszoritások alá esnek továbbá különösen a vasuti részvénytársaságok, a mennyiben ezeknek alaptőkéjét a törvényhozás, illetve a kormány engedélyezi.

[15]) V. ö. K. T. 199. §. 4. pont. Ennélfogva az alapszabályoktól függ, vajjon tartaléktőke alakitandó-e, s ha igen, miből és meddig? V. ö. még alább 82. §. Kivételesen egyes vállalatoknál külön törvények irják elő a tartalékalapot. Igy a vasutaknál, továbbá az osztrák-magyar banknál. (1899. évi XXXVII. tcz. alapszab. 102. cz.) A külföldi törvényhozások többnyire általában kötelezik a rt.-okat tartalékalap képzésére s a K. T. is helyesen tette volna, ha e kötelezettséget kimondja.

[16]) Külföldi törvények e részben is korlátokat állitanak fel különösen azért, nehogy a részvényüzérkedés oly körökre is kiterjedjen, melyek a szükséges értelmiséggel és üzleti ismerettel nem birnak. Igy az 1884. évi német részvénytörvény és az uj német K. T. 180. §. szerint a részvény rendesen nem szólhat kisebb összegről, mint ezer márkáról. Csak közhasznu vállalatoknál és névre szóló részvényeknél lehet a névérték kisebb, de sohasem kétszáz márkán alól. Az 1867. évi franczia társasági törvény szerint a legkisebb névérték száz frank, ha az alaptőke nem több 200,000 franknál, és 500 frank, ha ennél nagyobb, de az 1893. évi törvény ezt 25, illetve 100 frankra szállitotta le. Nálunk is tétetett inditvány ily korlátozásra, de az *Értekezlet* mellőzte. L. Jegyzők. 168. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 – Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

maga az alaptőke, ugy a részvények s z á m a is előre meghatározott, bizonyos legyen,[17]) s hogy a részvények e g y e n é r t é k ü e k legyenek, azaz egyenlő összegben állapittassanak meg.[18]) Ez az egyenlő összeg, melyet az egyes részvények képviselnek: n é v é r t é k n e k neveztetik.[19]) A K. T. megengedi azonban, hogy az alaptőke necsak e g é s z, azaz a teljes névértékről szóló részvényekből állittassék össze, hanem az egész részvények helyett és mellett, de szintén meghatározott számban és egyenlő értékben u. n. h á n y a d r é s z v é n y e k állapittassanak meg, azaz, hogy a névérték több egyenlő összegre szóló részre felosztassék.[20]) Ezt azonban csak maga a részvénytársaság, illetve annak alapitása alkalmával az alapitók tehetik, a részvények tulajdonosai ellenben nem. Ezekre nézve a részvények oszthatlanoknak tekintendők [**K. T. 164. §.**][21]) A teljes névértéket képviselő egész és a hányadrészvényektől megkülönböztetendő, vajjon a részvények a teljes

[17]) A részvények száma azonban később szintén felemelhető vagy leszállitható. V. ö. alább 89. §.

[18]) Ez különösen azért czélszerü, mert az osztalék megállapitását és kifizetését, ugyszintén a társasági vagyon felosztását megkönnyiti.

[19]) A névértéktől különbözik a részvények valóságos vagy f o l y a m é r t é k e, a melyben t. i. a forgalomban, különösen a tőzsdén adásvétel tárgyát képezik. Ha ez a névértékkel egyenlő, akkor azt mondjuk, hogy a részvények *al parin* állanak, ha nagyobb, *parin* felül, ha pedig kisebb, *parin* alul. — Minthogy a részvények száma meg van határozva s a névérték egyenlő, a kettőt csak szorozni kell, hogy az alaptőke nagyságát megtudjuk. Megforditva: az alaptőke osztva a névértékkel, adja a részvények számát, s osztva a részvények számával, a névértéket. Ez a szigoru számtani viszony az alaptőke és a részvények közt hozza magával, hogy részvényeket p a r i n a l u l, azaz olyképen kibocsátani nem lehet, hogy a névérték fejében tényleg kisebb összeg fizettessék; mert ellenkező esetben a meghatározott alaptőke tényleg nem volna biztositva, a mi pedig a részvénytársaság lényeges feltétele. (K. T. 149. §.) A névértéken aluli kibocsátás csak a helyi érdekü vasutaknál (1880 : IV. tcz. 10. §.) vagy külön törvényes kiváltság alapján lehetséges. — A *parin* felüli részvénykibocsátásnak mi sem áll utjában, sőt az ebből eredő s a tartalékalaphoz csatolt nyereség nem is esik adó alá. L. a k ö z i g. b i r ó s á g 1897. decz. 6-kán hozott döntvényét. (Bp. Közl. 98. jan. 5. sz.)

[20]) Pl. fél-, negyed-, nyolczadrészvények. Ez különösen akkor szokott történni, ha a névérték aránylag nagyobb összegben van megállapitva, ugy hogy a részvények forgalma meg van nehezitve.

[21]) Több örökös vagy társtulajdonos tehát a részvényből eredő jogokat csak közösen gyakorolhatja. **C.** 1084/58. (Ű. L. 89., 12. sz.), 1080/85. (J. 86., 118. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

névértékben, avagy pedig ennek csak bizonyos részében vannak-e tényleg befizetve? Gyakran a részvénytársaság alapitásakor még nem lehet biztosan megállapitani azt, hogy az üzlet folytatása minő tőkét fog igényelni, illetve eleinte csak kisebb, de később számitásszerüleg,[22]) vagy legalább előreláthatólag, esetleg a veszteségek fedezésére,[23]) nagyobb tőke szükséges. Nehogy tehát a felek kényszerülve legyenek talán hosszabb ideig holt tőkét tartani, vagy azon körülményes eszközhöz folyamodni, hogy az alaptőkét később felemeljék: a K. T. megengedi, hogy a részvénytársaságok alapitásánál ne mindjárt az egész névérték, hanem annak csak meghatározott hányadrésze fizettessék be s a névérték további kiegészitése oly időre tartassék fenn, a midőn arra szükség lesz. Hogy azonban mégis ily eljárás az üzérkedés előmozditására ne szolgáljon s oly czélból, hogy a résztvevők számbavehetőbb módon legyenek a társaság sorsában érdekelve, mi által a névérték későbbi kiegészitése is jobban biztosittatik: a törvény nem hagyja a felek teljes önkényére, hogy a társaság alapitásakor a névértéknek minő hányada fizettessék be? hanem megköveteli a névértéknek legalább 30 százalékban való befizetését. [**K. T. 159. §.** 3. pont.] Kisebb befizetés mellett részvénytársaság nem keletkezhetik.[24])

IV. A részvény, mint az alaptőke hányadrésze, lényegileg ugyanaz, mint a közkereseti és betéti társaságnál az egyes tag betétele s valamint az utóbbi, ugy a részvény is a társasági vagyonra és a társasági ügyekre vonatkozólag bizonyos jogokkal és kötelezettségekkel van összekötve. Ezen a részvényen alapuló jogok és kötelezettségek összege, mint ilyen, szintén részvénynek

---

[22]) Igy pl. vasuti vállalatoknál a vasut kiépitésének arányában.

[23]) Igy különösen a biztositó részvénytársaságoknál, melyeknél forgó tőke nem szükséges, szokásos csak egy részét az alaptőkének befizetni, a további kiegészités pedig csak veszteségek esetében követeltetik.

[24]) A helyi érdekü vasutak létesitése czéljából alakult részvénytársaságoknál azonban a 30%-nak nem kell tényleg készpénzben befizetve lennie; hanem elégséges, ha e hányad részint a lekötött ingatlan értéke által kétszeres fedezetet nyujtó jelzálog-bekebelezés által, részint állami, törvényhatósági és községi hozzájárulás által fedezve van. V. ö. 1880 : XXXI. tcz. 13. §. és 1888 : IV. tcz. 9. §. — Nemkészpénzbeli részvényeknél (l. alább 78. §.) a 30% tényleges befizetését a betétek értéke pótolja.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szokott neveztetni.[25]) A mi azonban a részvényt más társasági betéttől megkülönbözteti, az az, hogy mig utóbbi az illető tag által szabály szerint egyoldalulag másra át nem ruházható, hanem az átruházáshoz a többi tagok beleegyezése szükséges (l. fentebb 57. §.): addig a részvény az azzal járó minden jogokkal és kötelezettségekkel együtt szabály szerint egyoldaluan átruházható (l. alább 84. §.).[26]) E különbség egyrészt szintén arra vezetendő vissza, hogy a közkereseti és betéti társaság főleg a tagok személyére, a részvénytársaság pedig az összehozandó tőkére való tekintettel köttetik. De indokolja e különbséget másrészt az a körülmény is, hogy mig a közkereseti és betéti társaságnál az egyes tag az által vonhatja ki magát a társasági viszony terhe alól, hogy a társaságot felmondja, vagy felbontási keresetet indit, illetve a társaságból vagyonilletőségével kilép: addig a részvénytársaság tagjai sem felmondási joggal, sem felbontási keresettel nem birnak s a kilépés is a részvény átruházása nélkül és a kilépő tagra eső vagyonilletőség kifizetése mellett a társaság fennállása alatt nem lehetséges (l. alább 82. és 96. §§.).

A részvények átruházhatósága magával hozta azoknak látható alakban, okiratokban való olyatén megtestesitését, hogy rendszerint csak az okirat tulajdona határozza meg a tagsági minőséget és adja a részvénynyel járó jogokat.[27]) Ez alapon a részvényekről kiállitott okiratok mint a közforgalom tárgyát képező

---

[25]) Ez onnan van, hogy tagsági jogok és kötelezettségek a részvénytársaságnál épen csak részvények alapján képzelhetők; holott a közkereseti és betéti társaságnál a tagsági jog (eltekintve a kültagoktól) betételtől feltételezve nincs. Hogy minő jogokkal és kötelezettségekkel birnak a részvényesek a részvények alapján? vajjon azok egyenlők-e vagy különbözők (törzsrészvények, elsőbbségi részvények)? arról alább a II. fejezetben.

[26]) A betét és a részvény közötti különbség már sokszor volt vita tárgya. Igy különösen Franciaországban. De a vélemények nagyon eltérők. Többnyire azonban szintén az átruházhatóság *(cessibilité)* tekintetik megkülönböztető jel gyanánt a betét *(intérêt)* és a részvény *(action)* között. V. ö. különösen *Beudant* és *Batbie* értekezéseit a *Revue critique de législation et de jurisprudence* 34. kötetében.

[27]) Ha azonban a részvény elveszett vagy megsemmisült, annak birói megsemmisitése kérhető. Erre nézve jelenleg az 1881 : XXXIII. tcz. mérvadó. V. ö. alább 134. §. A megsemmisitési végzés alapján a volt birtokos követelheti, hogy a társaság neki uj részvényt állitson ki. Id. tcz. 30. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

értékpapirok jelentkeznek,[28]) s mint ilyenek, részvényjegyeknek vagy szintén részvényeknek neveztetnek. A feleknek tetszésére van bizva, azokat akár névre, akár bemutatóra kiállitani. [**K. T. 164. §.**][29]) Szükséges azonban, hogy az alaptőke azon része, melyet az egyes részvény képvisel, a szövegben mint határozott pénzösszeg legyen kifejezve.[30]) E mellett a K. T. végleges részvények kibocsátását csak akkor engedi meg, ha a névérték már teljesen befizettetett;[31]) előbb csak ideiglenes részvények vagy u. n. részvényutalványok állithatók ki,[32]) melyeknek szövegében, tévedések kikerülése végett, a tényleg befizetett összeg világosan kiteendő [id. §. 2. bek.].[33])

---

[28]) Mint ilyenekre reájuk különösen a K. T. 300. és 303. §§. is alkalmazást nyernek.

[29]) Az 1840 : XVIII. tcz. 56. §-a a bemutatóra szóló részvények kibocsátását megtiltotta volt. Azonban a törvényhozás ilyeneknek kiállitását már a K. T. előtti időben is engedélyezte; igy különösen a vasuti részvénytársaságoknál. V. ö. 1869 : V. tcz. 6. §.; 1869 : VI. tcz. 10. §.; 1870 : XXVII. tcz. 6. §.; 1870 : XXVIII. tcz. 6. §.; 1870 : XXXI. tcz. 22. §.; 1870 : XXXII. tcz. 15. §.; 1870 : XXXIII. tcz. 21. §.; 1870 : XLI. tcz. 21. §.; 1871 : XIV. tcz. 17. §.; 1872 : XXVII. tcz. 16. §.; 1872 : XXIX. tcz. 16. §. V. ö. még 1870 : XXXIV. tcz. 15. §. és 1873 : XXVI. tcz. 3. §.

[30]) Tehát nem szabad a részvényt az alaptőke törtrészéről, pl. $^1/_{1000}$, $^1/_{10000}$-ről, hanem csak pl. 50, 100, 500 koronáról kiállitani.

[31]) A teljesen befizetett végleges részvények liberált részvényeknek is neveztetnek és pedig azért, mert a részvényesek minden további befizetési kötelezettség alól mentesek.

[32]) Ezek nem liberált részvényeknek neveztetnek. A részvényutalványok épugy állithatók ki névre vagy bemutatóra, mint a végleges részvények. Kétségtelen azonban, hogy a bemutatóra szóló részvényutalványoknál sokkal kevésbbé van biztositva a künnlevő összeg befizetése, mint ha a részvénybirtokos meg van nevezve, miért is helyesen járnak el egyes külföldi törvényhozások, midőn a bemutatóra szóló részvényutalványokat tiltják. Ezt teszi az 1867. aug. 20-án kelt angol törvény, az 1884. évi német t. s az uj német K. T. (179. §.), az 1873. évi belga t., a román és portugalliai K. T., valamint az 1893. évi franczia társasági t. (ellentétben az 1867. évi törvénynyel, mely a névérték felének befizetését követelte).

[33]) Ennek elmulasztása azonban semmi joghátránynyal nincs sujtva. A *Tervezet* 200. czikke kimondotta ugyan, hogy a részvények érvénytelenek s azok kibocsátói felelősek, de ezt az *Értekezlet* a forgalom érdekeire való tekintetből törülte s egyedül büntetési sanctióval kivánta helyettesiteni. (l. Jegyzők. 167. l.) A K. T. 221. §. 1. pontja szerint azonban az igazgatóság tagjai csakis az esetben büntettetnek 1000 forintig terjedhető pénzbirsággal, ha az ideiglenes részvények a tényleges befizetésnél magasabb összegről állittatnak ki. V. ö. alább 101. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

V. A részvény tulajdona határozván meg a részvénytársaságnál a tagsági minőséget, ez alapon a tagok részvényeseknek *(actionáriusok)* neveztetnek. Megfelelőleg a részvénytársaság tőkeegyesületi jellegének, egyáltalában nem szükséges, hogy ezeknek száma a részvények számával egyenlő legyen, hogy minden egyes részvényre egy részvényes essék. A fő a részvényekből összeállitott alaptőke; de hogy kik és hányan vesznek át részvényeket? az elvileg közömbös. Mi sem áll tehát utjában annak, hogy egy részvényesnek több részvénye legyen s csak az nem lehetséges, hogy valamennyi részvény egy kézben egyesüljön, tekintve, hogy a részvénytársaság nem volna épen társaság, ha csak egy tagja lenne (l. még alább 96. §.).[34]) Sőt ahhoz, hogy a részvénytársaság megalakittassék, a K. T. értelmében legalább hét részvényes szükséges.[35]) A részvénytársaság nagyvállalati czéljának megfelelőleg azonban a részvényesek száma rendesen nagyobb szokott lenni s erre van alapitva a részvénytársaság törvényes szervezete is.

Ámde arra, hogy sok és egymás előtt kevésbbé vagy egyáltalában nem ismeretes ember hajlandó legyen egyesülni közös nagy vállalat létesitésére, csak akkor lehet számitani, ha a koczkázat, melyet mindegyik résztvevő magára vállal, a lehető legkisebb mértékre szorittatik. Ez pedig még nincs elérve az által, hogy a részvények aránylag kis összegről állittatnak ki. E mellett a részvényesek még mindig ki lehetnének téve annak, hogy a hozzájárulási összegen tul egyéb vagyonukkal is felelősségre vonassanak. Ha tehát a részvénytársaság meg akart felelni rendeltetésének, még egy fontos elemet kellett magába felvennie s ez a részvényeseknek kizárólag a részvények névértékéig terjedő korlátolt felelőssége. Ez a részvénytársaságnak époly jellemvonása, mint az, hogy tőkeegyesület, sőt e nélkül sem tőkeegyesület, sem nagyvállalati társasági alak nem volna.

---

[34]) V. ö. **C.** 529/87. (D. Uj f. 19., 6. l.) és 1220/90. (J. 91., 33. l.), **B. T.** 2549/76. (D. 28., 258. l.)

[35]) Ez nincs ugyan közvetlenül kimondva, de igenis közvetve a K. T. 156. §-ában, mely szerint az alakuló közgyülés csak akkor tekintetik határozatképesnek, ha azon legalább hét aláiró vesz részt. Egyes külföldi törvények a társaság további fennállása alatt is legalább 7 részvényest követelnek. Igy az 1862. évi angol Companies Act., az 1867. évi franczia és az 1873. évi belga társ. t. Az uj portugalliai K. T. 10 részvényest követel.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Ezen, valamennyi részvényesre nézve egyaránt elismert, korlátolt felelősség által a részvénytársaság nemcsak a közkereseti, hanem a betéti társaságtól is különbözik; de a szövetkezettől is annyiban, a mennyiben ez korlátlan felelősség mellett is alakulhat, holott a részvénytársaságnál más mint korlátolt felelősség nem lehetséges.[36]) Még inkább különbözik azonban a részvénytársaság a többi társaságtól az által, hogy a társaság hitelezői a részvényesek ellen közvetlenül egyáltalában nem fordulhatnak, hanem csak maga a társaság van jogositva arra, hogy a részvényesektől a névértéknek még be nem fizetett részét követelje. A részvényesek felelőssége tehát nemcsak korlátolt, hanem azonfölül k ö z v e t e t t is (l. alább 87. §.).

75. §.

A részvénytársaság alapitása s jogi állása általában.

I. A részvénytársaság alapitása, a mellett hogy meghatározott tőke összehozására irányul, lényegileg ugyanazon jogi elbirálás alá esik, mint más, nevezetesen a közkereseti és betéti társaság alapitása. A részvénytársaság alapitása is voltaképen azon sarkpont körül forog, hogy többen valamely közös czél elérése végett egyesülnek, s ezen egyesülés létrejötte alapjában véve a részvénytársaságnál sem áll másban, mint a felek egyesülési akaratának kölcsönös találkozásában. Élesebb megfigyelés mellett azt sem lehet mondani, hogy a részvénytársaság alapitása g y a k o r l a t i l a g lényegesen más eljárás utján történik, mint ez a közkereseti és betéti társaságnál tapasztalható. Valamint utóbbiak nemcsak kizárólag maguk a szerződő felek közvetlen tevékenysége által, hanem igen gyakran mások segitségével hozatnak létre, a kik a megbizottak, esetleg különösen az alkuszok jogállását foglalják el s a kik nemcsak a már ismeretes szerződő felek akaratnyilvánitásainak közvetitésére szoritkoznak, a társasági szerződés mikénti megállapitására folynak be, hanem gyakran a szerződő felek személyének megválasztásában is eljárnak, a midőn esetleg ők maguk a társaság eszméjének szerzői is:

[36]) Igy van ez nemcsak nálunk, hanem mindenütt, az egy Angliát kivéve, a hol korlátlan felelősségü részvénytársaság *(company without limited liability having a capital divided into shares)* is alakulhat. V. ö. 1862. évi Comp. Act. 6. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

épugy a részvénytársaság alapitása is vagy közvetlenül az egymást akár már eredetileg ismerő, akár részben csak később talált résztvevők által, vagy pedig szintén a résztvevőktől idegen személyek segitségével történik; a kik szintén vagy csak a már ismert résztvevők akarattalálkozását segitik elő, vagy esetleg magukat a résztvevőket is keresik és összehozzák, s utóbbi esetben gyakran szintén ezek a közvetitők azok, a kik a részvénytársaság eszméjét voltaképen kigondolták és közelebbről tervezték.

II. Mig azonban a közkereseti vagy betéti társaság szervezetének kisebb fejlettsége, korlátoltabb gazdasági szerepe, tagjainak aránylag csekély száma s általában az egész viszony nagyobb egyszerüsége magával hozza azt, hogy ily társaság alapitása is rendszerint igen egyszerüen és az alakszerüségek lehető mellőzésével történik, s az egyes alapitási cselekvények inkább összefolynak, semhogy élesen megkülönböztethetők volnának: addig a részvénytársaság kifejlettebb és határozottabb szervezete, a vállalat gyakran óriási kiterjedése s ezzel kapcsolatban a részvényesek nagy száma, melyet összehozni esetleg csak a nagy közönség nyilvános felhivása mellett lehetséges, a részvénytársaság alapitását is körülményesebbé és bonyolultabbá teszi, s azt eredményezi, hogy az egyes alapitási cselekvények többnyire mint önálló s határozott alakot öltő mozzanatok jelentkeznek. Ehhez hozzájárul, hogy, ellentétben a közkereseti és betéti társasággal, a részvénytársaság, részint az általános magánjogi szabályoktól való nagy eltérése miatt, részint a közérdek megóvása, nevezetesen pedig a részvényesek nagy száma és tapasztalatlansága mellett könnyen lehetséges és gyakran előfordult visszaélések meggátlása végett: az államhatalom szigorubb ellenőrzésének és áthatóbb rendszabályozásnak vettetik alá, mely ugy a társaság szervezetére, mint különösen épen a társaság alapitására vonatkozik. Ez egyuttal egyike a legkényesebb és legnehezebb törvényhozási kérdéseknek, mert ha egyfelől minden eszközt meg kell ragadni, mely a visszaélések és szédelgések megakadályozására és megtorlására alkalmas: másfelől arra is kell vigyázni, hogy a szerződési szabadság korlátozása a valóban hasznos és egészséges vállalatok alapitását ne gátolja. Ugyanezért nem lehet csodálni, hogy a részvénytársasági ügy szabályozása már gyakori változásokat szenvedett s még jelenleg sem mutat oly megállapodást, minő a közkereseti és betéti társaságnál tapasztalható. Eleinte,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

különösen a XVII. és XVIII. században, a részvénytársaság alapitása csak fejedelmi, illetve törvényhozási kiváltság utján történhetett; később ennek helyébe a kormányengedély és kormányfelügyelet rendszere lépett.[1]) Ez azonban a szédelgés megakadályozására hathatósnak nem bizonyulván, e mellett a kormány erkölcsi felelősségével is járván: ujabban a törvényhozások tulnyomóan azt a rendszert fogadták el, mely szerint a részvénytársaság alapitása szabaddá van ugyan téve, azonban a lehető legnagyobb nyilvánosság követeltetik, az eljáró egyének szigoru felelőssége állapittatik meg s a társaság alapitása és működése csak bizonyos, a közjó érdekében és a visszaélések megakadályozására irányuló feltételek és korlátok teljesitése mellett engedtetik meg, mely a bíróságok ellenőrzése alá van helyezve.[2]) E rendszer a normativ szabályok rendszerének szokott neveztetni, de ez is a különböző törvényhozásokban igen különböző módon van közelebbről keresztülvive. Eleinte általában enyhébb alakban alkalmazták; miután azonban a tapasztalat azt bizonyitotta, hogy a felállitott szabályok nem elég hatályosak, ujabb időben mindinkább szigoruabbakkal cserélik fel.[3])

---

[1]) Az engedélyezési rendszert a franczia *Code de com.* honositotta meg, ugy azonban, hogy a betéti rt. egészen szabadon hagyatott, a minek az lett a következménye, hogy a szédelgő speculatio az utóbbi alak alkalmazásával kijátszotta az engedély követelményét, mig csak az 1856. jul. 17-én kelt törvény a visszaéléseknek véget nem vetett. Ezen okulva, a német K. T. az állami engedélyt ugy a rt., mint a betéti rt.-nál egyaránt megkövetelte, az emlitett franczia törvény példájára azonban még számos korlátozó rendszabályt állitott fel. Ebben az alakban van a német K. T. Ausztriában ma is érvényben. Az ujabb törvényhozások közül még csak a boszniaherczegovinai és a román K. T. követel engedélyt, utóbbi szerint is azonban az engedélyt nem a kormány, hanem a keresk. tvszék adja.

[2]) E rendszert a részvénytársaságoknál külföldön először Anglia alkalmazta az 1856/7. és 1862. évi társasági törvényekben. A continensen e tekintetben is Francziaország lépett fel kezdeményezőleg és pedig először az 1863. évi május 23-ki törvényben, mely azonban még csak a 20 millió frankon aluli alaptőkével alakult rt.-oknál mellőzte az állami engedélyt, később e korlát nélkül az 1867. jul. 24-ki társasági törvényben. Ezt követte Németország az 1870. junius 11-ki törvény óta, az ujabb keresk. törvények közül az olasz, portugalliai és spanyol, ugyszintén a svájczi kötelmi jogi törvény.

[3]) Ez történt különösen Németországban az 1884. julius 18-án kelt törvény és az uj K. T., Francziaországban az 1867. és 1893. évi törvények által. Az ujabb javaslatok még messzebb mennek. Igy nevezetesen az 1903. évi franczia javaslat.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 – Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. Az utóbbi rendszert követi a magyar K. T. is. A részvénytársaság mint ilyennek alapitása törvényhozási vagy hatósági engedélytől feltételezve nincs, s a társaság fennállása alatt sincs kormányfelügyeletnek alávetve.[4]) Ily engedély csak a vállalat tárgya szempontjából van azokban az esetekben megállapitva, melyekben az iparjogositvány általában engedélyhez van kötve (l. fent. 18. §.)[5]) s kormányfelügyelet is csak a vállalat tárgya miatt létezik bizonyos esetekben.[6]) A részvénytársasági alak maga tehát elvileg szabad. Csakhogy ez a szabadság nem feltétlen, hanem a társaság ugy az alapitásnál, mint fennállása alatt meghatározott feltételekhez és korlátokhoz van kötve, melyeknek meg nem tartása vagy rosszhiszemü kijátszása részint érvénytelenséget, részint magán- és büntetőjogi felelősséget von maga után, s melyeknek ellenőrzése a czégjegyzékügyekben eljáró bíróságok kezeibe van letéve, a K. T. gondoskodván arról, hogy a bíróságok, épugy mint a közönség, az alapitás és további működés körüli tényekről kellő tudomást szerezhessenek. E mellett

---

[4]) A *Tervezet* 93. czikke ezt valamennyi keresk. társaságokra nézve kifejezetten mondotta volna ki. Az állami engedély rendszere egyébiránt az előtt is csak kivételesen uralkodott nálunk az oly r.-tok tekintetében, melyek nem tisztán keresk. társaságok, vagy melyek az 1836: XXV. tcz. rendelete alá estek (vasutak, csatornák stb.). Csakis ezeknél követelte az 1840: XVIII. tcz. 55. §-a, hogy az alapszabályok necsak, mint általában, a váltótörvényszéknél, hanem a helytartótanácsnál is bemutattassanak. Az *Értekezleten* történtek ugyan egyes felszólalások az engedélyezési rendszer érdekében, de az végül mégis egyhangulag ejtetett el. L. Jegyzők. 136. l.

[5]) Ha engedély nem kell, csak iparigazolvány szükséges, épugy mint az egyéni üzleteknél. Az igazolvány azonban csak a czégbejegyzés után váltandó, mert előbb a rt. nem létezik. V. ö. Keresk. min. 1899. jun. 2-án 36,900. sz. rend. (szövetkezeteknél is).

[6]) Igy különösen a vasuti vállalatoknál, továbbá pl. az osztrák-magyar banknál és az államsegélyben részesülő hajózási r.-toknál. A kormányfelügyeletet egyrészt a kormány által kinevezett igazgatósági tagok, másrészt kormánybiztosok gyakorolják, a kiknek jogában áll a közgyülésekben, továbbá a választmányi, igazgatósági, illetve (az osztrák-magyar banknál) a főtanácsi ülésekben jelen lenni, minden felvilágositást megkövetelni, mely feladatuk teljesitésére szükséges, esetleg a hozott határozatokat fel is függeszteni. V. ö. 1878: XXV. tcz. alapszab. 51—53. cz., 1891: XXX. tcz. (Adria) 34., 35. §§., 1894: XXXVI. tcz. (M. folyam- és tengerh. t.) 3., 4. §§. A most érintett felügyelettől megkülönböztetendő az a felügyelet, mely a keresk. miniszterium által a vasuti és hajózási vállalatok fölött forgalmi és müszaki tekintetben gyakoroltatik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

azonban a K. T. tartózkodott attól, hogy a szerződési szabadságot tulságosan korlátozza, s ha nem is követett oly enyhe rendszert, mely már előreláthatólag hatálytalan lett volna a közönség megoltalmazására, mégis beérte azzal, hogy csak mérsékelt szigort alkalmazzon.[7])

76. §.

A részvénytársaság alapitásának tételes feltételei.

I. A K. T. a részvénytársaság alapitására vonatkozó feltételek meghatározásánál teljesen eltekint a társaság céljától.[1]) Hasonlóképen nem tesz különbséget, vajjon a részvénytársaság alapitása közvetlenül az abban résztvenni akaró felek által történik, avagy pedig azok, a kik részvénytársaságot alapitani akarnak: az alapitók, a nagy közönséghez fordulnak az alaptőke összehozása végett?[2]) Bármily czélu legyen a részvénytársaság s bármily eljárás követtessék az alapitás körül, a törvény minden esetben ugyanazon feltételek teljesitését követeli és semmi eltérést e feltételektől meg nem enged.

II. A **K. T. 149. §.** szerint három feltétel teljesitése szükséges, hogy a részvénytársaság megalakultnak tekintessék: 1. az alaptőke biztositása; 2. az alapszabályok, vagyis a társasági szerződés létrejötte; 3. a társaság bevezetése a keresk. czégjegyzékbe. A K. T. azonban e három feltétel mikénti teljesitését sem bizza egészen a felek tetszésére, hanem még részletes szabályokat is állit fel azoknak teljesitésére nézve, s e szabályok megtartása époly kötelező, mint a felsorolt feltételek maguk. A részvénytársaság tehát csak akkor tekintetik törvé-

---

[7]) V. ö. *Tervezet* 221. l., *Értekezlet* jk. 127. l.

[1]) A *Tervezet* is csak az életbiztositó társaságokra nézve állapitott meg bizonyos eltéréseket. (247. s k. czikk.) De az *Értekezlet* ezt nem fogadta el, helyesebbnek tartván a biztositási vállalatokra nézve a vállalkozási formától függetlenül megfelelő feltételeket felállitani. (V. ö. Jegyzők. 209. l.) L. ezeket a K. T. 453. s k. §§-ban. A külföldi törvényhozások sem tesznek általában különbséget a vállalat tárgya szerint.

[2]) Az *Értekezleten* tettek ugyan inditványt ily megkülönböztetésre, de mellőzték. (Jk. 138. l.) A külföldi törvények ujabban többnyire megkülönböztetik az alapitás emlitett két módját s azt az esetet, ha az alapitók maguk jegyzik az alaptőkét, egyszerübben szabályozzák. Igy nevezetesen az 1884. évi német törvény s az uj német, belga, olasz, román és portugalliai K. T.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nyesen megalakultnak, ha a nevezett feltételek épen azon módon teljesittetnek, a mint azt a K. T. előirja.

A következőkben az alapitási feltételek mikénti teljesitését közelebbről veszszük szemügyre.

77. §.

1. Az alaptőke biztositása.

I. Az alaptőke biztositása részvényaláirás által történik [**K. T. 150. §.** 1. bek.];[1]) értetvén részvényaláirás alatt

[1]) A törvény e határozott kijelentése mellett nem szenvedhet kétséget, hogy külön törvényektől eltekintve semmi más módon az alaptőke nem biztositható; nevezetesen sem más alakban mint irásban, sem a K. T. által előirt egyéb feltételek betartása nélkül. Ez azonban magában véve csak azt foglalja magában, hogy a rt. meg nem alakulhat, ha az alaptőke részvényaláirás által nem biztosittatott s hogy a törvényben körülirt befizetési kötelezettség nem keletkezhetik részvényaláirás hiányában. Nem jelenti ellenben azt, hogy másként egyáltalában nem lehet kötelezettséget vállalni az alaptőke bizonyos részének átvételére. Erre irányuló szerződés, feltéve, hogy az alakitandó rt. kellő határozottsággal meg van jelölve, épugy kötelező, mint más szerződés, csakhogy abból nem lehet az aláirásból származó befizetési kötelezettség teljesitésére perelni, hanem csak arra, hogy az átvállalt részvények aláirassanak, illetve a kikötött összeg az átvállalt részvények kiszolgáltatása fejében megfizettessék. Ez nálunk különösen a helyi érdekü vasutakra való tekintettel bir fontossággal, melyeknek létesitése épen ily előzetesen vállalt hozzájárulási kötelezettségek alapján szokott történni. V. ö. **C.** 586/83. (D. Uj f. 6., 259. l.), 698/99. (D. III. f. 16., 24. l.), 921/900. (U. o. 19., 123. l.), 3090/92. (Jogt. K. 903. mell. 234. l.) Utóbbi szerint a hozzájárulás kötelezése élőszóval is történhetik. A második határozat azt is kimondja, hogy, ha a hozzájárulást megszavazó község határozata önmagában nem érvényes, e hiányt a törvényhatósági és miniszteri jóváhagyás nem pótolja. De az id. harmadik hat. szerint a szabálytalanság nem jön tekintetbe, ha a megsemmisitési kérelem közigazgatási uton jogerejüleg elutasittatott. A kamatfizetési kötelezettség a jóváhagyás előtt époly kevéssé áll be, mint a fizetési kötelezettség általában. **C.** 410/900. (Jogt. K. 900., 42. sz. m.) — Egyébiránt maga a részvényaláirás alatt is a törvény itt egyedül azt az esetet érti, midőn az az alaptőke eredetileg való biztositása végett történik. Ha ellenben az alaptőke az alapitók által már jegyeztetett, akkor annak biztositása már megtörtént s az alapitók által ezután eszközölt nyilvános részvényaláirás már nem esik a K. T. által követelt részvényaláirás fogalma és kellékei alá, hanem az adásvétel szabályai nyernek alkalmazást. — A mennyiben részvények nem készpénzbeli betét fejében adatnak ki (l. köv. §.), azokra nézve aláirás épugy szükséges, mint készpénz mellett. Ellenkezőleg **C.** 593/900. (Jogt. K. 900., 42. sz.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

meghatározott számu részvények átvétele s ezzel kapcsolatban a tervezett részvénytársaságba leendő belépés iránt irásban tett kötelező nyilatkozat.[2]) E nyilatkozat, melynek egyuttal feltétlennek kell lennie,[3]) akár személyesen, akár meghatalmazott által tehető [**K. T. 151. §.** 1. bek.][4]) s megfelel más, nevezetesen a közkereseti és betéti társaság alakitására irányuló akaratnyilvánitásnak, illetve a szerződések megkötésére általában vonatkozó *ajánlat* fogalma alá esik.[5]) Ha a társaság alapitása közvetlenül a résztvenni akarók által történik, akkor ennek az ajánlatnak *elfogadása* is közvetlenül történik; a nélkül, hogy az elfogadási nyilatkozatra nézve szintén irásbeli alak volna előirva, miért is az szóval, sőt hallgatag is történhetik. A mennyiben ellenben a részvénytársaság alapitása külön *alapitók* mint közvetitők által történik, a kik az alaptőke biztositása végett a nagy közönséghez fordulnak, a részvényaláirásra nyilvánosan felhivnak: az ebben fekvő ajánlat elfogadása is közvetve, az alapitók által eszközöltetik. A részvényaláirásban benne foglaltatik

---

[2]) Minthogy részvények megszerzése bárki részéről s akkor is keresk. ügylet, ha nem továbbadási szándékkal történt (K. T. 258. §. 3. pont), a részvényaláirás épugy *keresk. ügyletnek* tekintendő, mint a részvénymegszerzés közönséges vétel vagy más ügylet utján. Az a körülmény, hogy az aláirással társasági szerződés is köttetik, annál kevésbbé akadály, mert a ki közönséges ügylet által szerez részvényt, ezzel szintén belép a társaság kötelékébe.

[3]) Ez következik abból, hogy feltételes részvényaláirás által az alaptőke nem volna teljesen biztositva. Az ilyen tehát figyelmen kivül hagyandó. Felbontó feltétel ellen különösen az is szól, hogy a K. T. 163. §. szerint a részvényes a befizetett összeget csak a 154. §. esetén követelheti vissza. Az 1884. évi német t. 209*e*. cz. és az uj K. T. 189. §. a feltételes aláirásokat kifejezetten érvényteleneknek nyilvánitja. Részvényaláiráson kivüli feltételes kötelezettségvállalás bizonyos számu részvények átvételére azonban érvényes s a feltétel be nem következése esetén az illető visszaléphet, illetve annak teljesitéséig az átvétel és fizetés megtagadható. Igy helyi érdekü vasutaknál: v. ö. **B. T.** 3888/88., **C.** 698/99. (D. III. f. 16., 24. l.), 3633/900. (U. o. 21., 106. l.)

[4]) Kiskoruak helyett törvényes képviselő által, de csakis a gyámhatóság beleegyezésével, különben érvénytelen. V. ö. 1877: XX. tcz. 20., 113. §§. és **C.** 205/90. (Ü. L. 90., 27. sz.)

[5]) Az a körülmény, hogy a részvényaláirók egymást esetleg nem is ismerik, ez ellen nem szól; az élet mindennap nyujtja annak példáját, hogy szerződések ismeretlen személyekkel jönnek létre s különösen ajánlatok ismeretlen személyek irányában tétetnek.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az alapitók részére a meghatalmazás, hogy ők az ajánlat elfogadása iránt nyilatkozzanak s általában mindazt teljesitsék, a mi a részvénytársaság alapitása czéljából mindaddig foganatositandó, mig a társaság képviseletével megbizandó közegek ki nem rendeltettek.[6]) E meghatalmazásnál fogva az alapitók jogositva vannak különösen arra is, hogy az alaptőke *tuljegyzése*, azaz a megállapitottnál nagyobb számu részvény aláirása esetében a fölös aláirásokat visszautasitsák, a nélkül hogy e tekintetben bármi korlátozás alá esnének.[7])

---

[6]) Az alapitók ugyanazt az állást foglalják el, mint oly személyek, a kik a közönség irányában megbizások teljesitésére kinálkoznak. Az alapitók a maguk részéről ajánlatot tesznek arra, hogy ők a részvényaláirók meghatalmazásából részvénytársaságot fognak alapitani, a részvényaláirásban ezen meghatalmazási ajánlat elfogadtatik. Ez által az alapitók és az aláirók között meghatalmazási viszony keletkezik s e viszonyból folyólag az alapitók oly gondossággal tartoznak az alapitás körül eljárni, a melylyel épen a meghatalmazottak tartoznak; megjegyezvén, hogy, a mennyiben a részvénytársaság alapitása nem keresk. ügylet, a gondosság foka nem a K. T., hanem a közönséges magánjog, illetve, minthogy az alapitás mégis keresk. ügynek tekintendő, mert keresk. társaságra vonatkozik s a K. T. által szabályoztatik, első sorban a keresk. szokások szerint itéltetik meg. A mennyiben ellenben az alapitás keresk. ügylet — a mi akkor áll, ha a bankügyletek fogalma alá esik, vagy kereskedő, illetve keresk. társaság által üzlete folytatásaként történik (K. T. 259. §. 2. pont és 260. §.), — az alapitók a rendes kereskedő gondosságával tartoznak (K. T. 271. §.) V. ö. **C.** 593/900. (Jogt. K. 900. é. 42. sz. m.) — Az alapitók *egymásközti* viszonya a *társasági szerződés* fogalma alá esik; ez a társaság azonban szintén csak akkor kereskedelmi, ha az alapitás legalább egyik alapitó részéről keresk. ügylet, ellenkezőleg az alapitók társasága közönséges magánjogi társaság fogalma alá esik. A mennyiben keresk. társaság, az mint *alkalmi egyesülés* jelentkezik (l. fentebb 50. §.). Nincs különben kizárva, hogy alapitó csak *egy* legyen. A K. T. ugyan mindig többes számban beszél, de csak azért, mert a rendes esetet tartja szem előtt. Másként pl. az 1884. évi német rtörvény 309. cz. és az uj K. T. 182. §. szerint, mely legalább 5 alapitót követel. *Jogi személyek* is lehetnek alapitók s különösen bankok szoktak r.-tok alapitásával foglalkozni. Ily esetben az alapitói felelősség vagyonjogilag a jogi személy, büntetőjogi tekintetben annak képviselőit terheli.

[7]) Az ilyen *reductiónál* követendő eljárásra nézve kötelező szabályok nem léteznek. Az *Értekezleten* tettek ugyan inditványt ily szabályok felállitására, de mellőzték. (Jk. 142. l.) Az alapitók önkénye ellen csak az nyujt biztositékot, ha a reductio módja a tervezetben állapittatik meg. Ez esetben az alapitók annak betartására keresetileg is szorithatók. E nélkül ellenben kereseti jog, pl. az aláirás elsőbbsége alapján, csak ugy volna megállapitható, ha nem az aláirás tekintetnék ajánlatnak, hanem az aláirási

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. Mint minden ajánlat és elfogadás, ugy a részvényaláirás s annak elfogadása is meghatározott tartalmat tételez fel, a mely a megalapitandó társaság iránt kellő tájékozást nyujt. Oly részvényaláirás, melyről nem tudni, minő tárgyu és alkotásu részvénytársaságra vonatkozik? semmi jogi jelentőséggel nem bir. A K. T. mindazonáltal nem követeli meg azt, hogy az alakitandó részvénytársaság alapját képező társasági szerződés: az alapszabály, már teljesen meg legyen állapitva a czélból, hogy a részvényaláirás kötelezőnek tekinthessék, hanem beéri azzal, hogy a részvényaláirás alapjául az alapitandó részvénytársaság főelemeit s egyuttal magának a részvényaláirásnak módozatait feltüntető előleges tájékoztató vétessék, melyet tervezetnek *(prospectus)* nevez. Közelebbi tartalma e tervezetnek különböző lehet az alapitandó társaság minősége s az alapitás körülményei szerint, s több vagy kevesebb adatot foglalhat magában.[8]) Mindenesetre azonban a következőket kell feltüntetnie [**K. T. 150. §.** 3. bek.]; 1. a vállalat tárgyát és tartamát;[9]) 2. az alaptőke nagyságát; 3. a részvények és az ezekkel esetleg egyidejüleg kibocsátandó elsőbbségi kötvények (l. alább 83. §.) számát és névértékét; 4. az aláirás záridejét; 5. a mennyiben az alapitók vagy mások oly betétellel kivánnak a társasághoz járulni, mely nem készpénzben áll (l. a köv. §-t), ezen betételt és annak értékét; 6. az alapitóknak vagy másoknak biztositani kivánt előnyöket.[10]) Ezzel a minimális tar-

---

felhivás, melyet az aláiró az aláirás által elfogadna. Azonban az aláirási felhivás csakis az alapitók eljárására nézve tekinthető ajánlatnak, a részvényaláirás tekintetében ellenben nélkülözi azt a határozottságot, melylyel kötelező ajánlatnak birnia kell. V. ö. K. T. 336. §. és alább 141., 149. §§. L. **C.** 1101/94. is. (P. T. 31., 93. l.) Hogy mennyi idő alatt kötelesek az alapitók az elfogadás iránt nyilatkozni? arra nézve nincs más korlát, mint a mely az alakuló közgyülés 2 hó alatti összehivásának kötelességéből következik, mert addig az aláirás mindenesetre kötelez. L. a köv. §-t.

[8]) A törvényben előirt tartalom kiterjesztésénél azonban szem előtt tartandó, hogy a tervezetben foglalt adatok később közgyülési határozattal sem módosithatók. V. ö. alább 89. §.

[9]) Ez nem jelenti azt, mintha a társaság tartalmát okvetlenül határozott időben kellene megállapitani. A törvény csak azt követeli, hogy a tervezet (és hasonlóképen az alapszabály: l. köv. §.) a társaság tartamát megállapitsa. De ennek akkor is elég van téve, ha a tartam határozatlan időben állapittatik meg.

[10]) Ide tartozik különösen az az elsőbbség, mely bizonyos részvényeknek biztosittatik (elsőbbségi részvények, l. alább 83. §.); az elővételi jog

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

talommal a tervezet kötelező, tekintet nélkül arra, vajjon a részvénytársaság az abban résztvenni akarók által közvetlenül, avagy külön alapitók által közvetve alapittatik.[11]) Megköveteli továbbá a K. T., hogy az alapitók a tervezetet minden aláirási ivbe felvegyék s azt polgári állásuk és lakhelyük kitüntetése mellett sajátkezüleg aláirják [id. §. 2. bek.]. Ez összefüggésben van azzal, hogy az alapitók a tervezetben foglalt adatok valóságáért egyetemlegesen felelősek [id. §. ut. bek.].[12]) Érdekükben áll tehát az aláiróknak, hogy előre megtudják, kik vállalják ezt a felelősséget

---

biztositása a netán kibocsátandó ujabb részvények tekintetében: **C.** 796/900. (D. III. fej. 18., 233. l.) Továbbá pl. az az előny, hogy az első igazgatóságot az alapitók nevezzék ki (v. ö. K. T. 154. és 183. §§.); vagy hogy az alapitóknak az alapitásért bizonyos jutalom, mely határozott összegben, vagy a nyereség bizonyos százalékában is állhat, adassék. Utóbbi esetben az élvezeti jegyek (l. alább 82. §.) módjára külön a l a p i t ó i részjegyek *(parts de fondateurs)* is bocsáttatnak ki. V. ö. közelebbről: *Rousseau* Étude sur les parts de fondateurs, Páris, 1899.; *Wahl* Les parts de fondateur. Páris, 1897. Oly előnyök, melyek a tervezetben felemlitve nem lettek, még akkor sem érvényesithetők, ha azok az alakuló közgyülés által állapittattak volna meg. Az alapitás tulajdonképeni költségeit (pl. a nyomtatványok és hirdetések költségei, illetékek, bankári proviziók az aláirások közvetitéseért stb.) azonban a társaság már az alapitók és az aláirók közti meghatalmazási viszonyból kifolyólag köteles megtériteni, ezekre nézve tehát külön megállapodás nem szükséges. Csakhogy ha a részvényaláirás nem sikerül, vagy az alakuló közgyülés kellő időre össze nem hivatik, az alapitók a K. T. 154. §. értelmében költségeik megtéritését sem követelhetik.

[11]) V. ö. *Értekezlet* jk. 138. l. Az első esetben alapitókul maguk a részvényaláirók tekintendők.

[12]) A felelősség kiterjed nemcsak arra, a mi a tervezetben kifejezetten mondva van, hanem arra is, a mi a valóság elpalástolása végett elhallgattatott. A jóhiszemüség megköveteli, hogy a részvényaláirók minden iránt kellőleg tájékozva legyenek, a mi akaratuk elhatározására befolyást gyakorolhat. Nem tesz továbbá különbséget, vajjon a valótlanság szándékos volt-e, vagy csak vétkes gondatlanságból származott. A K. T. egyébiránt nemcsak vagyoni felelősséggel biztositja a tervezeti adatok valóságát, hanem rendbüntetésekkel is (l. alább 101. §.); azonfelül magától értetődik, hogy csalás esetében az alapitók a büntetőjog sulya alá is esnek. Megjegyzendő még, hogy a tervezetben foglalt adatok valótlansága a már megalakult rt. semmiségét nem vonja maga után; a részvényaláiró tehát kötelezettségeinek teljesitését a rt. irányában meg nem tagadhatja. Ez nemcsak abból következik, hogy a tervezetben foglalt adatok valósága a rt. alapitásának kellékéül felállitva nincs; hanem különösen abból, hogy a rt. az alapitóktól különböző személy, mely maga a tervezet adatainak valótlanságában ártatlan. Az aláirók tehát csak az alapitók ellen fordulhatnak.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

magukra s vajjon oly egyének-e, a kik bizalomra méltók s a kiket sikerrel lehet felelősségre vonni? Ebből mindazonáltal nem szabad arra következtetni, mintha épen csak azok volnának mint alapitók felelősségre vonhatók, a kik a tervezetet tényleg aláirták. A törvény az alapitók kötelességévé teszi a tervezet aláirását, következőleg az alapitó fogalmát nem köti az aláirás puszta tényéhez. Csak ha arról van szó, hogy az alapitóknak bizonyos előnyök biztosittassanak, tekintendők egyedül azok alapitókul, a kik a tervezetet aláirták;[13]) midőn ellenben az alapitók felelőssége forog szóban, akkor az aláirás nem lehet kizárólag mérvadó, hanem az aláirókon kivül más személyek is felelősségre vonhatók, ha valóban mint alapitók szerepeltek, azaz a törvény értelmében az alapitók által véghezviendő cselekvényekben tényleg résztvettek.[14])

III. Az alaptőke biztositása magában véve csak a részvényaláirásból áll s a részvények tényleges befizetése szorosan véve már nem tartozik hozzá. Mindazonáltal a K. T. a részvényaláirásból folyó befizetési kötelezettség elvállalásával még nem tekinti az alaptőkét teljesen biztositottnak, hanem megköveteli, hogy az aláirás az aláirt részvények névértékének meghatározott befizetésével is támogattassék, mely mintegy foglaló jellegével bir. A befizetés nagysága s azon érték *(valuta)* iránt, melyben annak történnie kell, a tervezet mérvadó; a névérték 10 százalékánál kisebb azonban nem lehet, s mindenesetre készpénzben kell állnia. [**K. T. 151. §.** 2. bek.][15]) Az igy már előzetesen befizetett pénzek az alakuló közgyülés megtartásáig az alapitók által keze-

[13]) Mert a ki az aláirás megtagadása által maga nyilvánitja ki azt, hogy ő alapitónak tekintetni nem akar, az az alapitóknak biztositott előnyökről is lemondottnak tekintendő.

[14]) Ha ezt fel nem vennők, a K. T.-nek az alapitók felelősségére vonatkozó határozatai sokszor illuzóriusak volnának. Nem kellene egyebet tenni, mint a tervezetet előretolt vagyontalan személyek által aláiratni. Igaz ugyan, hogy az *Értekezlet*ben csak azokról volt szó mint alapitókról, a kik a tervezetet aláirják (Jk. 138., 140. l.), de eltekintve attól, hogy az előmunkálatok hiteles magyarázatul nem szolgálhatnak, oly értelmü nyilatkozat még sem történt, hogy más, mint a tervezetet aláiró, alapitónak nem tekinthető.

[15]) Ha azonban a részvényesek valamelyike nem készpénzbeli betéttel kiván az alaptőkéhez járulni s ez a tervezetben ki van tüntetve, a befizetés az illetőre nézve nem szükséges. Ez a nemkészpénzbeli betét fogalmából következik. V. ö. **C.** 5935/87. (J. 80., 46. l.), 683/93. (M. IV. 112. l.), 593/900. (D. III. f. 18., 314. l.) Kivétel van továbbá a helyi érdekü vasutaknál az 1880: XXXI. és 1888: IV. tcz. értelmében. V. ö. fentebb 74. §. 23. jegyzet.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lendők, a kik azokért az aláiróknak vagy ezek jogutódainak egyetemlegesen mindaddig felelősek, mig ez alól az alakuló közgyülés határozata folytán fel nem oldatnak. [**K. T. 152. §.**] Ha azonban tuljegyzés folytán egyes aláirások visszautasittatnak, a befizetett összeg levonás nélkül haladéktalanul visszafizetendő, s ugyanaz áll, ha az aláirás sikertelen maradt, vagyis az alaptőke csak részben lett jegyezve, a visszafizetés az alapitókat szintén egyetemlegesen terhelvén. [**K. T. 154. §.** ut. bek.] Az alaptőke biztositása épen a tervezetben kitett egész alaptőke biztositását jelenti;[16]) mert midőn a részvényaláirás a tervezet alapján történik, az egyedül azon feltétel alatt kötelező, ha a társaság a tervezet értelmében jön létre.[17]) Csakis az egész alaptőke aláirása folytán keletkezik a részvényaláirók között az a társas szerződési viszony, mely a törvényben előirt többi feltételek teljesitése mellett a részvénytársaság jellegét nyeri[18]) s csakis az egész alaptőke

[16]) V. ö. K. T. 159. §. 1. pont és alább 79. §. Ebből következik egyuttal, hogy a tervezetben, illetve alapszabályban nem szabad nagyobb alaptőkét felvenni, mint a mely aláirás által biztosittatik, még ha ez azzal a szándékkal történik is, hogy a hátralevő rész később fog aláirásra bocsáttatni. V. ö. *Értekezlet* jk. 150. l., a hol utalás történik arra, hogy ez a szokás az engedélyezési rendszerben gyökerezik, melylyel szemben a társaságok már előlegesen biztosittatni akarták maguknak a kormány részéről a további részvénykibocsátás jogát. De ez a K. T. rendszere mellett teljesen fölösleges, mert a közgyülés később bármikor elhatározhatja az alaptőke felemelését (l. alább 89. §.). Kivétel csak a helyi érdekü vasutaknál van, a melyeknél a megalakuláshoz elég, ha csak a törzsrészvények vannak jegyezve, mig az elsőbbségi részvények előleges biztositás nélkül később bocsáthatók ki. V. ö. 1880: XXXI. tcz. 13. §., 1888: IV. tcz. 9. §. Az azonban lehetséges, hogy csak egy rész bocsáttatik nyilvános aláirásra, mig a többit maguk az alapitók tartják meg.

[17]) A részvénytársaság a tényleg jegyzett kisebb alaptőkével csak ugy alakitható meg, ha ehhez az összes aláirók beleegyeznek és ezt a leszállitott alaptőkét feltüntető uj tervezet alapján fejezik ki.

[18]) Az aláirók ezen társasága az alakuló közgyülés megtartása előtt ugyan még csak embryonális képzemény; mert sem a társasági szerződés végleg még megállapitva nincs, sem a végleges megalakulás még nem történt meg. Kifejlődött és oly társaságról, mely a részvénytársaság belső elemeit már teljesen magában foglalja, csak az alakuló közgyülés megtartása után lehet beszélni, sőt, minthogy a részvénytársaság keletkezéséhez és ahhoz, hogy mint jogi személy a forgalomba belépjen, még egy külső kellék: a bejegyzés is szükséges, a társaság ezt megelőzőleg az alakuló közgyülés megtartása után is csak feltételes jelentőséggel és az életbelépett részvénytársasággal szemben eltérő jogi természettel bir, azaz csak mint közönséges

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

aláirása vonja maga után az egyes részvényaláiróra nézve a további befizetés kötelezettségét. Ezen feltétel mellett is azonban a névérték hátralevő része nem mindjárt az aláirás, hanem csak az alakuló közgyülés megtartása után követelhető. Az alakuló közgyülés megtartása előtt az aláirók, illetőleg jogutódaik, az aláiráskor teljesitendő befizetésnél magasabbra még a névérték azon hányada erejéig (l. fentebb 74. §.) sem kötelezhetők, melynek befizetése a részvénytársaság teljes megalakulásához kivántatik [id. 151. §. 2. bek.].[19]) A mennyiben továbbá az aláirók az általuk aláirt részvényeket a törvény és az alapszabályok megtartása mellett tovább adták volna, ők csak a névérték 50%-ja erejéig felelősek [**K. T. 153. §.**]; [20]) az ezt meghaladó befizetést tehát csak a részvénytulajdonostól lehet követelni.[21])

---

magánjogi társaság jelentkezik. Jóllehet azonban a megalakult részvénytársaság jogi személy, azért az még sem más, mint szerves átalakulása és folytatása a részvényaláirók társaságának; semmiesetre nem különböző harmadik személy, mint mely a már megállapitott jogokat és kötelezettségeket csak utódlás folytán, vagy bár közvetlenül, de csak a harmadik javára kötött szerződések értelmében szerezné. Ezek a német irodalomban található magyarázatok csakis azon felfogás mellett születhettek, hogy jogi személy nem alapulhat szerződésen. Ez azonban teljesen indokolatlan; mert ha jogi személy, mint pl. alapitvány, egyoldalu akaratnyilvánitásban találhatja alapját, miért nem alapulhatna kétoldalu akaratnyilvánitáson, azaz szerződésen is? A rt. e tekintetben semmiben sem különbözik a közk. és betéti társaságtól.

[19]) A tervezetben azonban épen azért köttetik ki legalább 30%-nak az aláiráskor való befizetése, hogy az alakuló közgyülés és a czégbejegyzés közti időben uj befizetést ne kelljen kiirni, a mi egyébiránt magában a tervezetben is történhetik.

[20]) Az aláiró felelősségének ezen korlátozása sem jogilag indokoltnak, sem czélszerünek nem mondható; sőt épen azt vonhatja maga után, hogy az alaptőke biztositása 50%-on tul csak a papiron marad. Igy különösen akkor, ha a részvények bemutatóra szólnak. Azonban a *Tervezet*, mely a felelősséget még kisebbre szoritotta (40% és csak 2 évig) és az *Értekezlet* a korlátozást azért tartotta szükségesnek, mert »teljes felelősség mellett a részvények mobilisatiója lehetetlen, az alakulás és aláirás fölötte megnehezittetik«. (Jk. 117. l.)

[21]) V. ö. alább 86. §. Az 50% befizetésére is azonban az aláiró csak akkor perelhető, ha az a részvénytulajdonoson be nem hajtható. Először tehát mindig az utóbbi ellen kell fordulni. **C.** 923/84. (D. Uj f. 8., 12. l.) De a részvény megsemmisitése az aláiró elleni pert ki nem zárja. V. ö. K. T. 171. §. és alább 86. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

78. §.

2. Az alapszabályok megállapitása és az alakuló közgyülés.

I. Mig más társaságnál, nevezetesen a közkereseti és betéti társaságnál, a résztvevők első dolga a társasági szerződést megállapitani s a tagok szolgáltatásai annak megkötését már feltételezik: addig a részvénytársaságnál a végleges társasági szerződés, vagyis az alapszabályok megállapitása az alakulási folyamatnak nem első, hanem második, a részvényaláirást s az azzal kapcsolatos befizetést feltétlenül követő, mozzanata. A K. T. nem zárja ki ugyan, hogy a részvényaláirás alapjául mint tervezet már teljesen kidolgozott alapszabályok ne vétessenek:[1]) de ezek mégis csak azon feltétel alatt válnak véglegesen kötelezőkké, ha a részvényaláirás befejezte után, az alakuló közgyülésen, változatlanul elfogadtatnak, a részvényaláirók szavazata által megerősittetnek. Befejezve tehát az alapszabályok megállapitása ily esetben is csak a részvényaláirás után van.

De az alapszabályok *alakja* és *tartalma* tekintetében is lényeges különbség van szemben a közkereseti és betéti társasági szerződéssel. Mig ugyanis utóbbi érvényességéhez meghatározott alak nem szükséges, s tartalma egészen a felek tetszésétől függ: addig a részvénytársaság alapszabályai mindenesetre *irásbeli* alakot tételeznek fel,[2]) tartalmuk pedig nincs egészen a felek tetszésére hagyva, hanem a **K. T. 157. §**-a szerint mindenesetre a következőket kell az alapszabályokban megállapitani:

1. a társaság czégét és székhelyét;
2. a vállalat tárgyát és tartamát;
3. az alaptőke nagyságát;

---

[1]) Ez azonban a későbbi módositás lehetősége szempontjából czélszerütlen. V. ö. fentebb 77. §. 8. jegyz.

[2]) Ez ugyan nincs határozottan kimondva; de következik abból, hogy az alapszabályba átmenő tervezetnek is irásban kell kiállitva lennie (v. ö. K. T. 150. §. 2. bek.) s hogy az alapszabályok közzétételében azoknak *kelte* emlitendő (v. ö. K. T. 158. §. 1. pontja). Az azonban nem szükséges, hogy az alapszabályok közönséges szerződések módjára valamennyi részvényaláiró által aláirattassanak. Elégséges, ha az alakuló közgyülésről felvett és az alapszabályokat tartalmazó jegyzőkönyv a gyülés *elnöke* és a hitelesitéssel megbizott *két tagja* által iratik alá, a mint azt az 1874: XXXV. tcz. 96. §-a a közgyülési határozatok közjegyzői tanusitása esetére követeli.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

4. a részvények és hányadrészvények számát és névértékét s azt, hogy a részvények névre vagy bemutatóra szólnak-e;

5. a részvényekre eszközlendő befizetések módozatait s a befizetés elmulasztásának következményeit;[3])

6. a nemkészpénzbeli betétek, valamint az alapitóknak vagy másoknak biztositandó előnyök iránti megállapodásokat;[4])

7. az esetleg a részvényekkel egyidejüleg kibocsátandó elsőbbségi kötvények mennyiségét és névértékét, az azok után fizetendő kamatok magasságát és a törlesztés módját, nemkülönben azon előjogokat, melyek az ily elsőbbségi kötvények birtokosait illetik;

8. a közgyülés mikénti összehivását, megtartásának helyét és idejét, hatáskörét, tárgyalási rendjét, a határozatok hozatalának módját és annak megállapitását, hogy mi történjék az esetben, ha az összehivott közgyülés határozatképes nem volt;

9. a részvényesek szavazati jogát és ennek mikénti gyakorlását;

10. az igazgatóság mikénti választásának módját, annak hatáskörét s működésének idejét;

11. a felügyelő bizottság szervezetét s működésének idejét;

12. a czégjegyzés módját;

13. azon elveket, melyek szerint a mérleg készitésének és megvizsgálásának történnie kell;

14. a nyereség kiszámitásának s felosztásának módozatait;

15. a társaság hirdetményeinek mikénti közzétételét.[5]) Ezeken kivül bizonyos megállapitások az alapszabályokba külön törvények rendeletéből a *vállalat tárgyára* való tekintettel veendők fel.[6])

---

[3]) E pont természetesen elmarad, ha a részvények a tervezet értelmében mindjárt a részvényaláiráskor teljesen befizettetnek.

[4]) Ez a pont is elmarad, ha nemkészpénzbeli betétek és biztositandó előnyök nincsenek.

[5]) Megjelölendők különösen azok a hirlapok, melyekben a társasági hirdetmények közzététetnek. V. ö. K. T. 170., 202. §§. Az igazgatóságra ez nem bizható. **B. T.** 1896/84. (M. IV. 117. l.)

[6]) Igy a *záloglevéleket* kibocsátó részvénytársaságok alapszabályaiban még a jelzálogos kölcsönök engedélyezésének feltételei, továbbá a jelzálogok becsértékének meghatározásánál mérvadó tényleges alapok, valamint a becsérték meghatározásánál követendő eljárási módozatok is megállapitandók s a záloglevelek külön biztositására rendelt alap összege kitüntetendő. (1876: XXXVI. tcz. 2. és 4. §§.) Hasonló megállapitások

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. Az alapszabályok végleges megállapitása, mint érintettük, az alakuló közgyülésen történik.[7]) Ez az alakuló közgyülés nem más, mint a részvényaláiróknak a részvénytársaság megalakulása végetti összejövetele. A K. T. azt a részvénytársaság alapitásának egyik elmaradhatatlan feltételéül szabja elő; kötelességévé tévén egyuttal az alapitóknak, hogy az aláirókat arra az aláirás záridejétől számitandó 2 hó alatt meghivják [**K. T. 154. §.**],[8]) ellenkező esetben az aláirók az aláirásból folyó kötelezettségek alul felszabadulnak s befizetett pénzeiket, épugy mint ha az aláirás siker nélkül maradt, levonás nélkül visszakövetelhetik; a visszafizetés kötelessége az alapitókat egyetemlegesen terhelvén [id. §. ut. bek.].[9]) Ugyanaz áll, ha az alakuló közgyülés kellő időben összehivatott ugyan, de határozatképtelen volt; feltéve, hogy az előirt két hónapi határidő eltelte előtt ujabb alakuló közgyülés nem hivatott össze, s ez határozatképes volt.[10]) Hogy mikor határozatképes az alakuló közgyülés? azt, valamint a részvényaláirók szavazati jogát, a K. T. maga állapitja meg. E szerint az alakuló közgyülés határozatképesnek akkor tekintetik, ha abban akár személyesen, akár képviselve, legalább 7 oly aláiró van jelen, kik az alaptőkének legalább negyedrészét képviselik s minden aláirt részvény egy szavazatot ád, 10 szavazatnál többet azonban senki sem gyakorolhat. [**K. T. 155. §.**] A határozathozatal módja iránt a törvény kifejezett intézkedéseket nem tartalmaz ugyan; abból azonban, hogy a határozatképességhez az összes

---

vannak előirva a kötvénykibocsátó pénzintézetekre nézve. (1897. évi XXXII. tcz. 7. §.) A vasuti vállalatoknál a különböző engedélyezési törvények irnak elő bizonyos különleges intézkedéseket.

[7]) A mennyiben az alapszabályok sem a tervezetbe foglalva nem voltak, sem kidolgozott javaslat nem terjesztetik az alakuló közgyülés elé: bizottság küldhető ki, mely esetben a gyülés folytatása el is halasztható.

[8]) Voltaképen nemcsak a meghivásnak, hanem a gyülés megtartásának is két hó alatt kell történnie, mert különben az alapitók évekig huzhatnák a társaság alakulását, a mi a törvény szándékával, mely oda irányul, hogy a részvényaláirók tulsokáig bizonytalanságban ne legyenek, ellenkezik. V. ö. **B. T.** 1601/79. és **L. I.** 657/79. is. — A mennyiben az alaptőkét maguk az alapitók jegyzik, ők az alakuló közgyülést nyomban is megtarthatják. Külön meghivás erre nem szükséges.

[9]) Csak az alapitókat; a megalakult rt. a visszafizetésre nincs kötelezve. **C.** 1027/92. (J. Sz. 93., 151. l.)

[10]) Ebből kitünik, hogy a részvényaláirók egyszerü távoltartás által is meghiusithatják a társaság megalakulását.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

részvényaláirók jelenlétét nem kivánja, következtethető: hogy a határozathozatalhoz a megjelentek egyszerü többségi szavazatát elégségesnek tekinti,[11]) magától értetvén, hogy a tervezetben a határozathozatal eltérő módja is megállapitható.

III. Az alakuló közgyülés nem szoritkozik csupán az alapszabályok megállapitására, hanem még több más, a részvénytársaság megalakulásához szükséges mozzanatot ölel fel. A **K. T. id. 154. §**-a értelmében még okvetlenül a következők tartoznak az alakuló közgyülés feladatához:[12])

1. az alaptőkének kellő aláirás és befizetés által történt biztositásáról meggyőződést szerezni;[13])

---

[11]) Az általános szerződési elveknél fogva voltaképen az alakuló közgyülés csak az összes aláirók egyhangu szavazatával hozhatna határozatot, a mi különösen az alapszabályok megállapitására és a társaság megalakulásának kimondására nézve áll. A K. T. eltérő intézkedése folytán azonban, a mely abban találja alapját, hogy az aláirók rendszerinti nagy számánál fogva az összesség egyhangu megegyezése által a legritkább esetben jöhetne létre határozat: azt kell felvenni, hogy a részvényaláirásban egyuttal annak kijelentése rejlik, miszerint az aláiró magát a megjelent aláirók többségi határozatának eleve aláveti. De épen azért, mert a többségi elv jogilag véve az aláirók akaratára vezetendő vissza, az alakuló közgyülést semmi esetre nem lehet feljogositottnak tekinteni arra, hogy a tervezetben foglalt adatoktól eltérő határozatot hozhasson. Mert midőn az aláiró az aláirásban a tervezetet elfogadja s ezzel kijelenti, hogy a tervezet értelmében akar a társaságba lépni: ezzel szemben már nem lehet vélelmezni, hogy ő egészen más feltételek mellett is hajlandó a társaságban maradni. Sőt a tervezet az alakuló közgyülésnek még nagyobb korlátot szab, mint a már megalakult rt. közgyülésének. Elvileg ugyan az utóbbi sem módosithatja a tervezetből átvett intézkedéseket, de ez mégis csak annyiban áll, a mennyiben maga a törvény (igy különösen az alaptőke felemelésére és leszállitására nézve) kivételt nem tesz (l. alább 89. §.), holott az alakuló közgyülésre e kivételek nem terjednek ki. Egyetlen egy kivételt tartalmaz a K. T. 156. §-a a nemkészpénzbeli betétek árának leszállitása tekintetében. L. alább.

[12]) A sorrend magában véve közömbös, de a dolog természetében rejlik, hogy azok a határozatok, melyek más határozatokra nézve feltételezők, előbb hozandók. Ebből a szempontból a törvényben megállapitott sorrendtől nem igen lehet eltérni.

[13]) Ezt a meggyőződést az alakuló közgyülés legbiztosabban az aláirási ivek és az alapitóknak vagy más letéteményesnek az átvett pénzekről kiállitott nyugtájának betekintése által szerezheti; magától értetődvén, hogy az alapitók a részvényaláirás valóságáért a közgyülés jóváhagyó határozata daczára felelősek. A részvényaláirók fizetésképességéért azonban az alapitók, ha azt az aláiráskor jóhiszemüleg felvehették, nem szavatolnak.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. az alapitókkal vagy másokkal netalán történt megállapodások iránt határozni. E megállapodások részint az alapitóknak vagy másoknak biztositandó előnyökre (l. a megelőző §-t); részint arra az esetre vonatkoznak, ha az alapitók vagy mások oly betétellel kivánnak az alakitandó társasághoz járulni, mely nem készpénzben áll.[14]) Ez kétféleképen történhetik: vagy ugy, hogy a nemkészpénzbeli betétel magára az alaptőkére történik,[15]) azaz a nemkészpénzbeli betétért meghatározott számu részvények adatnak s az alaptőke ezeknek névértékével nagyobbra tétetik;[16]) vagy pedig ugy, hogy a betét készpénzzel egyszerüen megvétetik, a nélkül tehát, hogy az alaptőke különbeni nagysága ez által megváltoznék.[17]) Mindkét esetben a betétel értékét az

---

[14]) A nemkészpénzbeli betétel (u. n. *apport)* alatt nemcsak ingó vagy ingatlan dolgok (pl. gyár, bányatelep, ház stb.), hanem más javak, pl. találmányi szabadalmak, engedélyek stb., vagy pl. egész üzlet is, értendők. V. ö. *Tonnellier* Des apports en nature dans les soc. par actions. Páris, 1885. Vajjon valamely engedély a részvénytársaságra átruházható-e, attól függ, hogy személyes jog-e vagy nem? A vasuti engedélyekre nézve az átruházhatóság határozottan ki van mondva a különböző engedélytörvényekben.

[15]) A nemkészpénzbeli betét történhetik nemcsak az alaptőke egy részére, hanem az egész alaptőkére is, feltéve, hogy a betevők oly számban vannak, hogy az alakuló közgyülés megtartathassék; igy különösen cly egyesülés esetében, melynél uj társaság alapittatik (l. alább 98. §.). Ellenkező nézetben **B. T.** 2661/76. (D. 28., 258. l.)

[16]) A nemkészpénzbeli betét ezen módjának jogi természete iránt vita van. Az előtt külön szerződést vettek fel az aláirás mellett, melyet részint vételnek, részint fizetés helyetti adásnak *(datio in solutum)* minősitettek. Helyesebb azonban a külön szerződés gondolatát teljesen félretenni s a viszonyt ugy tekinteni, a mint valósággal van, t. i. hogy a részvényekért nem készpénz, hanem más dolog adatik. Hogy a részvények pénzösszegről szólanak, az csak azt vonja maga után, hogy a betét megbecsülendő, de nem jelenti azt, mintha a részvény ellenértéke közvetlenül csak pénz lehetne, ugy, hogy ha más dolog adatnék, ez csak pénz helyett szerepelne. A K. T. 156. §-a ezt maga megczáfolja, midőn azt mondja, hogy ha az alapitók vagy részvényesek valamelyike oly betétellel kivánna »az alaptőkéhez járulni«, mely nem készpénzben áll. V. ö. **K. V. T.** 44,030/93. sz. *Grossmann c. I. m. gazd. gépgyár* r. t. elleni perben (az érdekes periratokat közzétette *Ullmann Sándor*, Budapest, 1893.)

[17]) Eredményben ez az eset teljesen azonos az előbbivel; mert hisz egyre megy, akár kisebb a készpénz fejében kiadott részvények száma, s az alaptőke hátralevő része nemkészpénzbeli betét által fedeztetik; akár nagyobb a készpénz fejében kiadott részvények száma, de a lefolyt pénz egy része

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

alakuló közgyülés állapitja meg; az első esetben meghatározván egyszersmind az átvett tárgyakért adandó részvények számát, a második esetben pedig azon árt, melyben a kérdéses tárgyak átvétetnek. [**K. T. 156. §.**][18]) A közgyülés e végből esetleg bizottságot küldhet ki,[19]) a betételnek a tervezetben megállapitott árát azonban felebb nem emelheti [id. §. 2. bek.],[20]) s hasonlóképen

---

mindjárt az illető tárgy megszerzésére fordittatik. Épen azért hiba volna s kijátszásra vezetne, ha az utóbbi eset nem vonatnék az előbbinek szabályai alá.

[18]) Az id. §. ugyan látszólag csak az első esetre nézve intézkedik, a mennyiben ugyanis az 1. bek. első része csak arról szól, »ha az alapitók vagy részvényesek valamelyike oly betétellel kivánna az alaptőkéhez járulni, mely nem készpénzben áll«. De már az id. bek. második része mindkét esetet tartja szem előtt, midőn azt mondja: »egyszersmind meghatározván az átvett tárgyakért adandó részvények számát, vagy azon árt, melyben a kérdéses tárgyak átvétetnek«. Az első és második rész tehát nincs teljes összhangban; de hogy a törvény mindkét esetet egyenlő elbirálás alá kivánta venni, azt nemcsak a ratio azonossága, hanem az előmunkálatok is igazolják. A *Tervezet* 188. cz. ugyanis majdnem szószerint követvén a német K. T. 209. *b)* czikkét, világosan mindkét esetet ölelte fel, midőn azt mondotta: »Ha valamelyik részvényes oly betétellel járul az alaptőkéhez, mely nem készpénzben áll, vagy az alakitandó társaság valamely telepet vagy egyéb vagyonságokat vesz át stb.« Az *Értekezleten* e czikk csak azon változáson ment át, hogy még felvétetett, miszerint a tervezetben kitüntetett értéknél magasabb az alakuló közgyülés által nem állapitható meg (l. Jegyzők. 154., 155. l.). Ennek daczára az országgyülésnek beterjesztett javaslat már a törvényben tartalmazott szerkezettel bir, a melyre ott semmi megjegyzés nem tétetett. Nyilván a javaslat végleges szerkesztésénél kifelejtették tehát azt a közbenső mondatot, mely az érintett második esetre vonatkozik. V. ö. egyébiránt még a K. T. már ismert 150. §. 5. pontját is, mely egész határozatlanul azt követeli, hogy, »a mennyiben az alapitók vagy mások oly betétellel kivánnak a társasághoz (tehát nem épen az alaptőkéhez) járulni, mely nem készpénzben áll«, ezen betétel és annak értéke a tervezetben megemlitendő.

[19]) V. ö. *Értekezlet* jk. 155. §. l. Az az inditvány, hogy a bizottság kiküldése kötelezővé tétessék, mellőztetett.

[20]) A leszállitásnak magában véve misem áll utjában *(arg. a contr.)*, csakhogy a leszállitásba a betevőnek bele kell egyeznie; azonfelül, ha a megegyezés nem sikerül, maga a társaság sem jöhet létre, mert az, hogy a társaságba nemkészpénzbeli betét hozatik be, a tervezetben foglaltatik s ha a K. T. megengedi is az eltérést abban az irányban, hogy a tervezetben megállapitott ár leszállittassék, abból indulván ki, hogy a nagyobb árban a kisebb is tartalmaztatik: oly eltérés semmi esetre nem felelne meg az aláirók akaratának, hogy a rt. akkor is létrejőjjön, ha a nemkészpénzbeli betét egészen elmarad.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nem haladhatják tul az alapitóknak vagy másoknak biztositott előnyök a tervezetben megállapitott mértéket. Az e részbeni megállapodások egyuttal az alapszabályokba is felveendők, ellenkezőleg a társaságra nézve kötelező erővel nem birnak [id. §. 3. bek.].[21]) A határozat hozatalánál az érdekelt részvényes szavazati joggal nem bir [id. §. ut. bek.];

3. az alakuló közgyülés feladatához tartozik továbbá a társaság meg vagy meg nem alakulása iránt határozni;[22])

4. a társaság igazgatóságát, a mennyiben ez az alapitóknak biztositott előnynél fogva ezek által még kinevezve nem lett (l. még 91. §.), nemkülönben a felügyelő bizottságot megválasztani;

5. végül az alapitóknak a K. T. 152. §-a értelmében a részvényekre történt befizetésekért való felelőssége iránt intézkedni.[23])

Az előadottakon kivül még egyéb tárgyak is kitüzhetők az alakuló közgyülés napirendjére. Csak az szükséges, hogy az aláirók erről akár a tervezetben, akár az alakuló közgyülésre való meghivásban eleve értesitve legyenek.[24])

---

[21]) A társaság létrejövetele tehát nem érintetik. De a törvényben kimondott sanctio sem érvényesülhet, ha a betétel tényleg átvétetett s a betevő a viszontszolgáltatást megkapta. Mindenesetre az alapitók a betevőnek felelősek, ha a megállapodásnak az alapszabályokba való felvételének elmulasztása miatt a társaság azt elismerni nem akarja. A közgyülés határozata vagy az igazgatóság igérete az alapszabályokba való felvételt nem pótolja, sem az illető betevő vagy előnyösitett fél az alapszabályok megfelelő kiegészitése iránt a társaság ellen keresetet nem indithat. V. ö. **C.** 454/901. (D. III. f. 22., 118. l.)

[22]) Az alakuló közgyülés e tekintetben egészen szabadon jár el s az alapitóknak semmiféle, akár közvetlen, akár közvetett (pl. kártérités) kényszereszköze nincs arra, hogy az alakulás határoztassék el.

[23]) Ha azonban az alakuló közgyülés az alapitókat e felelősség alól fel is mentette: ez nem zárja ki azt, hogy, a mennyiben csalás vagy sikkasztás forog fenn, az alapitók a felmentés daczára is felelősségre ne vonassanak. A tervezetben foglalt adatok valóságáért tartozó felelősségre az alakuló közgyülés felmentvénye semmi esetre nem terjed ki, s még kevésbbé szünik meg az alapitók e részbeni felelőssége az által, hogy az alakuló közgyülés a tervezeti adatokat (pl. a nemkészpénzbeli betét értékére nézve) az azok értelmében hozott határozatban valókul elfogadta.

[24]) V. ö. K. T. 177. §. Az alakuló közgyülésen választhatók meg az igazgatóságon és felügyelő bizottságon felül kijelölt társasági közegek is; megállapithatók továbbá a társasági közegek szolgálati feltételei stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

79. §.

3. A társaság bejegyzése és közzététele.

I. Az alakuló közgyülés sikeres megtartása után következik a társaság bejegyzése a keresk. czégjegyzékbe. E bejegyzés első sorban a czégnek s az azt is feltüntető alapszabályok bevezetését foglalja magában, mi czélból azok annál a törvényszéknél, melynek kerületében a társaság székhelye van, bemutatandók [**K. T 158. §.**]; [1]) ezenkivül az alakuló közgyülés által megválasztott vagy az alapitók által kinevezett igazgatóság is bejegyzendő.[2]) A bejegyzés azonban csak akkor eszközöltetik, ha az alapszabályok bemutatásával egyidejüleg következők igazoltatnak [**K. T. 159. §.**]: 1. hogy az egész alaptőke aláirás által biztosittatott; [3]) 2. hogy az aláirók összehivása az alakuló közgyülésre idejekorán megtörtént; 3. hogy a biztositott alaptőkére az egyes részvények után legalább 30% tényleg lefizettetett; [4]) 4. hogy az igazgatóság s a felügyelő bizottság az alapszabályok értelmében megválasztatott, illetve az igazgatóság az alapitók által kineveztetett; 5. hogy a társaság tényleg megalakult s esetleg, hogy az alapitóknak vagy másoknak biztositandó előnyökre, valamint a nemkészpénzbeli betétekre vonatkozó megállapodások az alakuló közgyülés határozata által jóváhagyattak. A törvényszék ugy az alapszabályokat, mint az emlitett adatok igazolását tartalmazó beadványt megvizsgálni s a bejegyzést megtagadni köteles, ha arról győződik

[1]) Az id. §. ugy van szövegezve, hogy annak értelmében az alapszabályok egész kiterjedésükben vezetendők be a czégjegyzékbe, mert csak a közzétételt szoritja meg. A Czégrend. 10. §-a mindazonáltal nyilván hely- és időkimélés végett a bejegyzést is csak kivonatilag irja elő; ugy hogy tehát az alapszabályok egészben csak az okmánytárban tekinthetők meg.

[2]) A K. T. a részvénytársaság bejegyzésénél az igazgatóság bejegyzését nem emliti ugyan; de a 184. §. erre vonatkozó rendelete a társaság bejegyzésekor nem kevésbbé kötelező, mint annak fennállása alatt.

[3]) Az igazolás az eredeti vagy hitelesitett aláirási ivek bemutatásából áll, melyek az okmánytárban megőriztetnek. V. ö. *Értekezlet* jk. 161. l., Czégrend. 12. §.

[4]) V. ö. fentebb 74. §. A befizetés igazolása vagy a letéteményes nyugtája vagy könyvkivonata, vagy, a mennyiben az igazgatóság a befizetett pénzeket már átvette, a társaság könyveiből készült hiteles kivonat által történik. A törvényszék azonban csak megbizható letéteményes nyugtáját, könyvkivonatát fogadhatja el, ámbár a letéteményes a nyugta vagy könyvkivonat alapján akkor is fizetésre kötelezhető, ha a befizetés tényleg nem történt meg. V. ö. **C.** 272/99. (D. III. f. 14., 254. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

meg, hogy azok a törvény követelményeinek meg nem felelnek, vagy egyébként ki nem elégitők.[5]) Ha ellenben a beterjesztett adatokat rendben találja, a kért bejegyzést meg nem tagadhatja.[6])

II. A bejegyzés kérelmezése az alakuló közgyülésen megválasztott, illetve az alapitók által kinevezett igazgatóság feladata, kötelesek lévén ennek tagjai az előirt beadványt az illetékes törvényszéknél sajátkezüleg aláirni vagy hitelesitett alakban benyujtani [id. §. 2. bek.]. A mennyiben a társaság fióktelepet állitana fel, az alapszabályok a keresk. czégjegyzékbe bevezetés végett a fióktelepre nézve illetékes törvényszéknél is bemutatandók [id. §. 3. bek.].[7]) Az igazgatóság tagjai e rendeletek megtartására a K. T. 21. §-ában megállapitott 500 forintig terjedhető pénzbirság mellett hivatalból szoritandók [id. §. ut. bek.].[8]) Az előirt beadvány aláirásán kivül az igazgatóság tagjai kötelesek még külön czégaláirásukat is hitelesiteni vagy hitelesitett alakban bemutatni.[9])

III. Mint szabály szerint minden bejegyzés, ugy a rész-

---

[5]) A törvényszék az alapszabályoknak a törvénynyel való összhangba hozatala végett módositásokat és pótlásokat is rendelhet. **B. T.** 2844/82. (D. Uj f. 2., 356. l.), **C.** 220/82. (U. o. 7., 206. l.). Nehogy azonban ily rendelet teljesitése végett uj alakuló közgyülést kelljen összehivni, az igazgatóság közgyülésileg megbizható azzal, hogy a tvszék által kivánt módositásokat maga eszközölje. **B. T.** 347/77. (D. 28., 258. l.) Lényeges eltérések vagy pótlások azonban ujabb közgyülés nélkül nem eszközölhetők. V. ö. **C.** 452/901. (D. III. f. 21., 263. l.) és alább 88. §. 10. jegyzet.

[6]) A törvényszék az alapitást épen csak ellenőrzi, nem pedig engedélyezi. Ez okból különösen arra nincs jogositva, hogy a vállalat szükségességét vagy jövedelmezőségét vizsgálja.

[7]) Az alapszabályok bemutatásán kivül azonban még az igazgatóságot is be kell a fióktelep törvényszékénél jelenteni. V. ö. alább 91. §. Csak a bejegyzés végett előirt igazolások maradnak el.

[8]) E mellett az igazgatóság tagjai még külön 3 hónapig terjedhető fogságra vagy 1000 frtig terjedhető pénzbirságra itélhetők, ha az alaptőke aláirására és befizetésére nézve tudva valótlan előterjesztést tesznek (l. alább 101. §.). De magánjogi felelősséget is meg lehet állapitani az előterjesztett adatok valóságára nézve, épugy, mint az alapitóknál a tervezetben foglalt adatok tekintetében (l. fentebb 77. §.), és pedig ugy általános jogelvek, mint a K. T. 189. §-a alapján. E felelősséget az igazgatóság tagjai az által vállalják el, hogy a törvényszékhez intézett beadványt aláirják. Elvileg elismerve, bár concrét eldöntés a fenforgó körülmények figyelembe vételével szükségeltető kellő gondosság szempontjából: **C.** 593/900. (D. III. f. 18., 314. l.), a »Fortuna« aranybánya r. t. perében egyik alapitó gépszállitási kötelezettségének, mint nemkészpénzbeli betét, biztositása tekintetében.

[9]) V. ö. szintén K. T. 184. és alábbi 91. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vénytársaság bejegyzése is az azt foganatositó törvényszék által közzéteendő. E közzététel szintén ugy az alapszabályokat, mint az igazgatóságot kell hogy magában foglalja. Az alapszabályok közzététele mindazonáltal nem egész kiterjedésben történik, hanem csak a következő pontokat kell hogy tartalmazza [**K. T. id. 158. §.**]: 1. az alapszabályok keltét;[10]) 2. a társaság czégét és székhelyét; 3. a vállalat tárgyát és a társaság tartamát; 4. az alaptőke nagyságát, a részvények vagy hányadrészvények számát és azok névértékét; 5. az esetleg kibocsátandó elsőbbségi kötvények számát és azok névértékét; 6. annak felemlitését, hogy a részvények névre vagy bemutatóra lettek-e kiállitva; 7. a czégjegyzés módját; 8. a társasági határozatok közzétételének módozatait.

80. §.

Az alapitási feltételek meg nem tartásának jogi következményei.

I. A társaság bejegyzésével s ennek közzétételével a részvénytársaság alapitása be van fejezve. Ezzel a részvénytársaság mint ilyen ugy a részvényesek, mint harmadik személyek irányában teljes joghatálylyal életbe lép. De csakis ezzel. Mielőtt a társaság a keresk. czégjegyzékbe bevezettetett és kihirdettetett volna, az mint részvénytársaság létezőnek nem tekintetik. [**K. T. 160. §.**][1]) A részvénytársaság e részben lényegesen különbözik ugy a közkereseti mint a betéti társaságtól; a czégbejegyzés itt, a mint már tudjuk, nem csupán *declarativ* természetü, hanem egyenesen létesitő, *constitutiv* feltétel, be nem jegyzett részvénytársaság tehát nem lehetséges.[2])

Abból, hogy a részvénytársaság a bejegyzés és kihirdetés előtt létezőnek nem tekintetik, következik, hogy a részvénytársaság mint ilyen, czége alatt, előbb sem jogokat nem szerezhet, sem

---

[10]) Az alapszabályok kelte azonos az alakuló közgyülés megtartásának helyével és napjával.

[1]) Minthogy a K. T. ugy a bejegyzést, mint a kihirdetést követeli ahhoz, hogy a rt. létezőnek tekintessék: nem a bejegyzés, hanem a kihirdetés, közelebbről: a Központi Értesitőben, illetve a horvát hivatalos lapban megjelent közzététel (K. T. 9. §.) időpontja tekintetendő a társaság joghatályának kezdőpontja gyanánt.

[2]) Egyetlen kivétel, mint tudjuk, az osztr.-magyar bank. L. fent. 27. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kötelezettségeket nem vállalhat, sem felperesei vagy alperesei minőségben perben nem állhat (l. fent 49. §.). Ezzel mindazonáltal nincs mondva, hogy a részvénytársaság bejegyzése előtt annak javára és terhére ügyletek egyáltalában nem köthetők. Ez a legtöbb esetben kikerülhetlen, sőt a K. T. a nemkészpénzbeli betétekre nézve azt maga is elismeri; de ettől eltekintve az alapitási feltételek általában oly cselekvények, melyek a részvénytársaság részére foganatosittatnak. Csakhogy ezek az ügyletek és cselekvények mindig csak azon feltétel alatt és azon időponttól fogva tekintetnek a részvénytársaság ügyletei és cselekvényei gyanánt, ha az törvényesen létezővé válik, azaz bejegyeztetett és kihirdettetett.[3]) Ezt megelőzőleg azoknak érvénye fel van függesztve s a mennyiben a részvénytársaság létre nem jönne, azok, kik a bejegyzés és kihirdetés előtt az ő nevében eljártak, személyesen és egyetemlegesen felelősek [id. §. 2. bek.].[4]) Még tovább megy a törvény különösen a részvények kibocsátása tekintetében. Ezt a bejegyzés és kihirdetés előtt egyáltalában nem is engedi meg.[5]) Az előbb kibocsátott részvények vagy hányadrészvények semmisek s azok kibocsátói minden a kibocsátásból származó kárért egyetemlegesen felelnek [id. §. 1. bek. 2. mond.],[6]) tekintet nélkül arra, vajjon a részvénytársaság később bejegyeztetik, tehát létrejön-e vagy nem? [7])

II. A bejegyzés és közzététel, mint tudjuk, csak az utolsó,

---

[3]) Feltéve, hogy a rt. a részére és nevében kötött ügyleteket saját ügyleteinek akár kifejezetten, akár concludens tényei által elfogadja: v. ö. **C.** 1203/98. (D. III. f. 14., 66. l.), 53/900. (U. o. 18. 37. l.). — A bejegyzés és kihirdetés előtt különösen telekkönyvi bejegyzés sem eszközölhető a rt. javára.

[4]) Első sorban az alapitók és az alakuló közgyülésen megválasztott igazgatók. V. ö. **C.** 1720/93. (P. T. 30., 81. l.) De maguk a részvényaláirók is, ha az illető cselekvény az ő utasitásuk, nevezetesen az alakuló közgyülés határozata folytán történt. **C.** 1660/89. (P. T. 19., 68. l.), mely ugy a meg nem alakult rt. alapitói, mint a részvényaláirók ellen adott helyt a keresetnek.

[5]) Előbb még ideiglenes részvények vagy részvényutalványok sem bocsáthatók ki. Az 1884. évi német részvénynovella (181*a*, 215*c*) és ez uj német K. T. (200. §.) ezt kifejezetten mondja ki.

[6]) A kártérités ugy az eredeti részvényaláiró, mint a részvény későbbi tulajdonosa is követelheti, és pedig nemcsak a kibocsátott részvény névértéke, illetve a befizetett összeg, hanem ha az illető pl. nagyobb árt fizetett, a tényleg szenvedett kár erejéig.

[7]) A bejegyzett rt. az előbb kibocsátott részvényeket utólagosan elismerni sincs jogositva, hanem mindenesetre uj részvények bocsátandók ki.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

de nem egyedüli feltétele a részvénytársaság érvényes létrejöttének. Felmerül mármost az a fontos kérdés, vajjon a részvénytársaság a bejegyzés és közzététel folytán jogilag létezőnek tekintetik-e akkor is, ha a megelőző feltételek nem teljesittettek? Más szóval: oly jelentősége van-e a bejegyzés- és közzétételnek, hogy az azt megelőzőleg teljesitendő feltételek elmulasztása általa orvosoltatik? A kérdés természetesen feltételezi, hogy az alapitás ellenőrzésére hivatott törvényszék ebbeli kötelességét kellően nem teljesitette, valamely föltétel elmulasztását elnézte, vagy az eléje terjesztett igazolványok a valóságnak meg nem felelnek.[8]) Kielégitő eldöntése pedig annál nehezebb, minél inkább tartatnak szem előtt ugy a részvényesek érdekei, a kik az alapitási feltételek teljesitésében bizva léptek be a társaságba, mint harmadik személyekéi, a kik a törvényesen létrejöttnek hitt és tényleg működő részvénytársasággal ügyletekbe bocsátkoztak.

A K. T. a felvetett kérdésre kifejezett általános feleletet nem ad. Abból azonban, hogy az alaptőke biztositása és az alapszabályok létrejötte a czégbejegyzéssel egyenrangu feltételeül állittatik fel a részvénytársaság megalakulásának: joggal következtethető, hogy e két feltétel époly lényeges, mint maga a czégbejegyzés, s hogy ennélfogva oly részvénytársaság, mely a megállapitott alaptőke és alapszabályok nélkül keletkezik, nem részvénytársaság, semmis, még ha be is jegyeztetett volna. Az alaptőke biztositására nézve ez a törvénynek azon intézkedésében is benfoglaltatik, hogy az aláirók befizetett pénzeiket levonás nélkül visszakövetelhetik, ha az aláirás siker nélkül maradt. [**K. T. 154. §.** ut. bek.] A mi ellenben a nevezett feltételek teljesitésének közelebbi módjára vonatkozó határozatok meg nem tartását illeti: ennek következményeit egységesen megállapitani nem lehet. Egyesekre nézve a törvény kifejezetten semmisséget mond ki, épugy mint a czégbejegyzés elmulasztására. Igy nevezetesen semmisnek tekintetik a részvényaláirás, ha az a törvényben előirt szabályokkal ellenkező módon, különösen a megállapitott befizetés nélkül, történik. [**K. T. 151. §.** 3. bek.] Semmisséget fejez ki továbbá a K. T. arra az esetre, ha az alakuló közgyülés két hó alatt össze nem hivatik, az által, hogy a részvényaláirókat épugy, mint ha az alá-

[8]) Pl. az előirt befizetés kimutattatott ugyan, de tényleg még sem történt meg; az aláirási ivek külsőleg rendben vannak, de egy részük szinlelt aláirásokat tartalmaz stb.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

irás siker nélkül maradt, feljogositja, hogy befizetett pénzeiket levonás nélkül visszakövetelhessék (l. fent 78. §.). Minthogy pedig a törvény a semmisséget, illetve az ebből folyó visszafizetési követelést minden tekintet nélkül a bejegyzésre állapitja meg: ebből következik, hogy az nemcsak a bejegyzés előtt, hanem annak megtörténte után is érvényesithető. A most emlitett határozatok nemteljesitése esetében tehát a részvénytársaság, épugy mint ha az alaptőke biztositása és alapszabályok nélkül keletkezett, a bejegyzés daczára jogilag érvényesen nem jött létre.[9]) Más alapitási rendszabályok kifejezett semmisségi sanctióval nincsenek ellátva, s minthogy a törvény a semmisséget ezeknek elmulasztására is kimondhatta volna, fel kell tételezni, hogy azt nem is akarta s hogy ennélfogva a részvénytársaság, ha egyszer bejegyeztetett, azok elmulasztása daczára érvényesnek tekintendő. Ez áll különösen azon szabályokra nézve, melyeknek elmulasztására másnemü következmények, nevezetesen az alapitók és igazgatók magán- és büntetőjogi felelőssége van kimondva. De nem kevésbbé áll ez azon alapitási feltételek tekintetében, melyeknek elmulasztására semmiféle joghátrany nincs kimondva. Ezekre nézve azt kell feltételezni, hogy a törvény azok megtartásának biztositására elégségesnek tartja a czégjegyzékbiróság ellenőrzését.[10]) [11])

[9]) V. ö. **B. T.** 1580/79. és **L. I.** 613/79. (D. Uj f. 1., 131. l.), valamint **B. T.** 1601/79. és **L. I.** 657/79. a »kalocsai szab. tömörturfagyár rt.« ügyében, melyben a bejegyzett társaság érvénytelennek nyilvánittatott annak folytán, hogy az alakuló közgyülés kellő időben össze nem hivatott. V. ö. továbbá **C.** 529/87. (D. Uj f. 19., 6. l.), 1027/92. (J. Sz. 93., 151. l.), 85/95. (P. T. 32., 50. l.), 272/99. (D. III. f. 14., 254. l.) Utóbbi azonban megengedi, hogy az aláiráskor elmulasztott befizetés utólag pótoltassék.

[10]) Teljes joggal. Igy különösen kizártnak kell tekinteni, hogy a biróság nem fogja vizsgálni, vajjon a tervezet vagy az alapszabály megfelel-e a törvényben előirt kellékeknek? Csak az képzelhető, hogy egyes hiányokat vagy törvényellenességeket elnéz. De e miatt valóban tulzott volna a rt. semmiségét kimondani. A tervezet hiányossága miatt ezt már azért sem lehet tenni, mert az aláirás záridejének kitüntetésétől eltekintve a többi adatok az alapszabályokba is felveendők, s ha felvétettek, az aláirók határozata folytán a tervezet hiányossága orvosoltnak tekintendő. A mi pedig az alapszabály hiányosságát vagy törvényellenességét illeti, ennek pótlására vagy megszüntetésére a törvényszék a társaságot a bejegyzés után is utasithatja.

[11]) A K. T. tehát az alapitási feltételek tekintetében vegyes rendszert követ, mely középállást foglal el a német jog felfogása közt, a melyben (ha csak egyáltalában van olyan alapszabály, mely a részvénytársaság fogal-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. A bejegyzett részvénytársaság érvénytelenségének kimondása nemcsak az érdekeltek keresete vagy kifogása folytán,[12]) hanem hivatalból is történhetik, ha a bíróság annak tudomására jut; az érvénytelenség jogerejü kimondása után pedig a társaság a czégjegyzékből törlendő.[13]) A bejegyzésnek harmadik személyek iránti joghatályából azonban következik, hogy az érvénytelennek nyilvánitott társaság a képviselői által elvállalt kötelezettségeket teljesiteni tartozik,[14]) fenmaradván a károsultaknak az a joga, hogy az alapitóktól, illetve az alakuló közgyülés által megválasztott igazgatóságtól, káruk megtéritését követeljék.[15])

mának megfelel) a bejegyzés által az alapitási hiányok orvosoltaknak vétetnek, az 1870., illetve 1884. évi törvény épen csak a bejegyzés hiánya esetére mondván ki azt, hogy a társaság létezőnek nem tekintetik (v. ö. *Behrend* id. m. I. 781. l.) — és a franczia jog azon álláspontja közt, hogy a rt. semmis, ha a megjelölt feltételek nem teljesittettek. V. ö. 1867. évi társasági t. 41. cz. Az 1893. évi törvény azonban a semmiség kimondását tetemesen korlátozza; mig viszont az uj német K. T. (309. §.) az alapszabályok lényeges határozatainak hiánya vagy semmissége miatt megtámadási keresetet ad az egyes részvényeseknek, s az igazgatóság és felügyelő bizottság tagjainak.

[12]) Kifogás folytán különösen, ha a befizetés követeltetik. Ez történt épen a **B. T.** 1601/79. és **C.** 657/79. emlitett esetében, melyben a részvényesek a befizetési kötelezettség alól felmentettek.

[13]) A czégjegyzék nem tüntethet fel oly részvénytársaságot, melyről kiderült, hogy nem jogérvényes. A megsemmisitett társaság ügyeinek lebonyolitása a felosztásra vonatkozó határozatoknak megfelelőleg történik. V. ö. kifejezetten uj német K. T. 311. §.

[14]) V. ö. kifejezetten uj német K. T. 311. §.

[15]) V. ö. a már emlitett kalocsai turfagyár ügyében hozott **B. T.** 1327/81. és **L. I.** 684/81. (D. Uj f. 1., 130. l.), valamint **B. T.** 1328/81. és **L. I.** 685/81., melyekben az érvénytelennek nyilvánitott társaság alapitói elleni kereset csak azért utasittatott el, mert nem igazoltatott, hogy magától a társaságtól kielégités nem volt kapható. A kártéritési kereset egyszerüen arra alapitható, hogy mindenki felelősséggel tartozik azon kárért, melyet vétkessége által okozott, származott légyen a kár szerződési kötelezettség megszegéséből, vagy ily kötelezettség nélkül. V. ö. oszt. p. t. 1295. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

MÁSODIK FEJEZET.

A részvényesek jogviszonyai.

81. §.

A részvénytársaság jogviszonyai általában.

I. Miként a keresk. társaságok jogviszonyai általában, ugy a részvénytársaság jogviszonyai is külsők és belsők. A külső jogviszonyok azok, melyek a részvénytársaság, illetve a részvényesek és harmadik személyek között keletkeznek;[1]) a belső jogviszonyok pedig azok, melyek a társaság és a részvényesek, illetve a részvényesek egymás között merülnek fel. Mindazonáltal a részvénytársaság jogviszonyaira nézve a közkereseti és betéti társaságtól annyiban lényegesen különbözik, hogy a részvényesek, mint egyes tagok, harmadik személyekkel közvetlen viszonyba csak kivételképen lépnek;[2]) hogy harmadik személyek rendesen csak magával a részvénytársasággal, mint jogi személylyel, lépnek közvetlenül jogviszonyba. De különbözik a részvénytársaság a közkereseti és betéti társaságtól annyiban is, a mennyiben, eltekintve a társasági viszonytól általában, a részvényesek egymás között is sokkal kivételesebb módon lépnek közvetlen jogviszonyokba; egymással is majdnem kizárólag csak közvetve, a társaság mint fölöttük álló jogalany és illetve ennek képviselői által érintkeznek.[3]) Rendesen tehát a részvénytársaságnál közvetlen jogviszonyok csak a társaság és harmadik személyek, valamint a társaság és a rész-

---

[1]) Ezekhez tartoznak azok is, melyekben a részvényesek a társasággal nem mint részvényesek, hanem mint harmadik személyek állanak. V. ö. fentebb 49. §. 1. jegyzet.

[2]) Oly eset, midőn a részvényesek közvetlen viszonyba léphetnek harmadik személyekkel, a K. T. 167. §. 2. bekezd. alapján fordulhat elő. L. a köv. §-t.

[3]) Közvetlen érintkezés különösen akkor van a részvényesek között, ha oly megállapodásra kell jutni, mely a közgyülés hatáskörén kivül esik, a midőn minden egyes részvényes beleegyezése szükséges. Ez esetben az egyes részvényes nem mint a társaság akaratnyilvánításának egyik tényezője, hanem mint önálló fél szerepel. L. alább 89. §. A közgyülésen való részvétel folytáni érintkezés ettől lényegesen különbözik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vényesek közt fordulnak elő. Ennek oka könnyen megmagyarázható. A tényleges viszonyok befolyásolják a jogot, már pedig a részvényesek rendszerinti nagy száma, gyakori változása, személyiségük eltünő jelentősége szemben a tőkemozzanattal s egymás ismeretének hiánya, különösen bemutatóra szóló részvényeknél: a közvetlen érintkezést egymással és harmadik személyekkel tényleg szerfölött megneheziti, sőt a legtöbb esetben egyenesen lehetetlenné teszi.

II. A mi különösen a társaság és a részvényesek mint ilyenek közötti jogviszonyokat illetik, ezek lényegesen kétfélék: 1. a melyekben a részvényesek nem egyénileg, hanem csak mint összesség szerepelnek, ugy hogy az egyes részvényes nem önállóan, hanem csak mint az összesség egyik tényezője lép fel; 2. melyekben a részvényesek mint ilyenek ugyan, de mégis egyénileg különálló jogalanyok gyanánt jönnek tekintetbe. Az első osztályba tartoznak általában mindazon jogok, melyek a részvényeseket a társasági ügyek ellátása körül illetik s melyek *összességi jogoknak* nevezhetők. A második osztályba tartoznak ellenben azok a jogok, melyek az egyes részvényeseket szemben a társasággal különösen a társasági vagyon s ennek jövedelmei tekintetében illetik, ezenkivül bizonyos jogok, melyek a társasági ügyek intézésében való részvételt, a társasági határozatok és ügykezelés ellenőrzését és a részvényesi minőség megszerzését és átruházását tárgyazzák. Ezek *egyéni jogoknak* nevezhetők. A főkülönbség a kétrendbeli részvényesi jogok között abban áll, hogy az összességi jogok a részvényesek által mindig csak közösen, az e végből összehivott *közgyülésen* gyakorolhatók (l. alább 87. §.) s hogy az egyes részvényes az összesség akaratának alá van rendelve; ellenben az egyéni jogok külön és önállóan gyakoroltatnak, ugy, hogy a részvényesek ezekre nézve nincsenek az összesség akaratának alávetve. Az összesség ezen jogok fölött nemcsak nem rendelkezhetik, hanem az egyes részvényes azokat az összesség, illetve a társaságnak egyébként kifejezett akarata ellenére is gyakorolhatja, s a társaság ellen épugy érvényesitheti, mint az olyan jogot, mely nem a részvényesi minőségből foly.[4]) Ez azonban mégis csak annyiban áll, a mennyiben arról van szó, hogy az összesség a részvényesek egyéni jogait *közvetlenül* korlátozza vagy

[4]) V. ö. **C.** 986/85. (D. Uj f. 14., 10. l.), 6/97. (D. III. f. 8., 9. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tagadja meg. Közvetve az egyéni jogok is az összesség rendelkezése alatt állanak, a mennyiben ugyanis az ezen jogokat meghatározó alapszabályok az összesség által állapittatnak meg s ennélfogva később az összesség által módosithatók is (l. alább 89. §.).[5] Kivétel csak olyan jogokra nézve van, melyeket a törvény meg nem változtatható módon ad, ugy hogy az alapszabályokban eltérő nem rendelhető;[6] vagy a melyek nem egyformán valamennyi részvényest, hanem külön megállapodás folytán azoknak csak egy részét illetik, minélfogva ezen külön jogositott rész akarata ellenére még közvetve sem változtathatók meg. Az utóbbi jogok különjogoknak nevezhetők.[7] Megjegyzendő még, hogy a mennyiben az egyéni részvényjogok az összesség által később alapszabályilag megváltoztathatók is, az ilyen változtatás mindig csak a jövőre nézve bir hatálylyal; a már előbb érvényesithetőkké vált jogok ellenben általa nem érintetnek.[8]

82. §.

A részvényesek jogai a társasági vagyonban.

I. A részvénytársaság vagyona a részvényesek befizetéseiből keletkezvén s e befizetések alapján gyarapodván tovább, habár jogilag véve az magáé a társaságé s nem a részvényeseké: gazdaságilag véve mégis a részvényesek nem szünnek meg e vagyon alanyai lenni. A részvényesek nem azért léptek össze társasággá, hogy ez a jogi személy minőségével felruházva, gazdaságilag véve is a részvényesek érdekeitől független létet folytasson; hanem épen azért alkottak társaságot, hogy saját czéljaikat minél jobban érjék el, saját érdekeiket minél hathatósabban mozditsák elő. A társaság puszta eszköz a részvényesek kezeiben, s ezen eszköz jogi önállósága, melynél fogva közvetlenül jogokat szerez és kötelezettségeket vállal, nem fosztja meg a részvényeseket attól, hogy fölötte a maguk czéljaikra ne rendelkezhessenek. E rendelkezésnek

---

[5]) V. ö. C. id. 6/97.

[6]) Ide tartoznak különösen a részvényeseknek biztositott ellenőrzési jogok. V. ö. alább 85. §.

[7]) Ide tartoznak nevezetesen az elsőbbségi részvények tulajdonosainak biztositott külön jogok. V. ö. alább 83. §.

[8]) Pl. a már esedékes osztalék akkor is követelhető, ha az alapszabályok az osztalék megállapitása tekintetében módosittatnak.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

azonban határozott jogi alakot kell öltenie, hogy jogilag biztositott és érvényesithető legyen, a mi különösen a társaság vagyonára nézve áll. Minthogy e vagyon fölött a tulajdoni jog magát a társaságot illeti, a részvényesek maguk is tehát tulajdonosok egyidejüleg nem lehetnek, nem szenvedhet kétséget, hogy a részvényesek gazdasági érdeke a társasági vagyonban a társaság ellen irányuló követelési jogban talál jogi kifejezést. E tekintetben, és különösen a követelési jog közelebbi természetére nézve, ugyanaz áll, mint a közkereseti és betéti társaságnál (v. ö. fentebb 54. §.).

II. A részvényesek joga a társasági vagyonra vonatkozólag lényegesen kettős:

1. Kiterjed mindenekelőtt a társaság törzsvagyonára. Ez alatt értendő az a vagyon, mely a törvény és alapszabály szerint a vállalat tőkéjét képezi, ide számitva nemcsak az alaptőkének megfelelő vagyoni értéket, hanem különösen a netáni tartaléktőkét is; illetve a mennyiben ez a vagyon a társaság veszteségei által vagy egyébként [1]) csökkent, annak még fenmaradó része. A részvényesek joga a társaság törzsvagyonára mindazonáltal a társaság tartama alatt nyugszik s az egyes részvényes annak fennállása alatt még az általa befizetett összeget sem követelheti vissza. [**K. T. 163. §.** 2. bek.].[2]) E jog gyakorlativá csak a

---

[1]) Pl. ha a tartaléktőke osztalékkiegészitésre fordittatik, a mi azonban csak akkor lehetséges, ha ezt az alapszabályok kifejezetten megengedik, vagy erre külön osztaléktartalék van.

[2]) Kivétel van, ha a részvények fokozatos sorsolás vagy vétel utjáni törlesztése, visszaváltása van előirva, a mely egyuttal fokozatos alaptőkeleszállitást foglal magában (l. alább 89. §.). Ily törlesztés nálunk különösen a vasutaknál fordul elő, a melyek az engedélyidő leteltével ingyen és a részvényesek kárpótlása nélkül az állam tulajdonába mennek át. Vajjon a törlesztett részvények tulajdonosai végleg megszünnek-e részvényesek lenni, vagy részvényesek maradnak, mint ilyenek szavazati joggal birnak-e s az alaptőkén kivül az egyéb vagyonra igényt tarthatnak-e? az az alapszabályoktól függ. Utóbbi esetben u. n. élvezeti jegyek vagy részvények *(actions de jouissance, Genuss-Scheine)* állittatnak ki a részvényjog igazolására. Önállóan vagyis részvénybevonás nélkül ily élvezeti jegyek kibocsátása nem lehetséges. V. ö. **B. T.** 352/98. (Ü. L. 98., 14. sz. m.) Gyakran a törlesztett részvények tulajdonosai még a törzsvagyonban is részesülnek; igy különösen nálunk a vasutaknál azon vagyonban, a mely az összes részvények törlesztése után fenmarad, de az államra nem száll át. Mint ilyen, a különböző engedélyokmányokban pl. a tartalékalap, a künnlevő activ

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

társaság feloszlásakor válik, a midőn épen a társaság vagyona a részvényesek között felosztatik (v. ö. alább 97. §.). Ennyiben a részvénytársaság lényegesen különbözik ugy a közkereseti és betéti társaságtól, mint a szövetkezettől.

2. Kiterjed továbbá a társaság által elért nyereségre, haszonra.[3]) E jog, ellentétben az előbbivel, épen a társaság fennállása alatt illeti meg a részvényeseket, s minthogy a részvényesek, a részvények átruházása folytán, a társaság fennállása alatt többnyire gyakran változnak, ez az a jog, mely a részvényesekre nézve a legnagyobb jelentőséggel bir.[4]) Kérdés azonban, mi a társaság nyeresége? A társaság nyeresége — valódi, tiszta nyeresége — mindaz, a mi az összes tartozások,[5]) a felmerült költségek és a tényleg befizetett alaptőke teljes fedezése után az évi mérleg szerint megmarad.[6]) Ez az a maximális összeg, a mely a részvényesek között mint u. n. osztalék *(dividenda)* felosztás alá kerülhet, s melyre a részvényeseknek a társaság fennállása alatt igényük van, feltéve, hogy az alapszabályok annak bizonyos részét tartalékalapra[7]) vagy egyéb célokra[8]) nem rendelik forditani. [**K. T. 163., 165. §§.**][9]) A mennyiben különösen

követelések s azon épületek, melyek a vaspályának tartozékát nem képezik, vannak emlitve. V. ö. az élvezeti jegyekről s azok jogi természetéről (részvények, kötvények?) közelebbről: *Klemperer* Die rechtliche Natur der Genuss-Scheine. Halle, 1898.

[3]) V. ö. erre nézve különösen *Grünhut* Das Recht auf Dividende. (Zeitschr. f. d. Privat- u. öff. Recht, I. 375. s k. l.)

[4]) E jog folytán a részvények különösen gyümölcsöző tőkebefektetésre szolgálnak.

[5]) Elsőbbségi kötvényadósságnál a folyó év terhére csak a kötvények kamatai és a megállapitott évi törlesztési összegek esnek.

[6]) A mérleg végeredménye határoz. Nem lehet tehát pl. egyes ügyletekből származó veszteséget a tartalékalapból fedezni, a kedvező sikerrel befejezett ügyletek után eredő hasznot pedig felosztani. V. ö. **C.** 350/79. (D. 23., 164. l.), 1382/901. (D. III. f. 21., 240. l.)

[7]) Ha az alapszabály nem rendel tartalékalapot, a közgyülés nincs jogositva a nyereségből valamit arra forditani. Hasonlóképen nem fordithat reá többet vagy kevesebbet, mint a mennyit az alapszabály rendel. V. ö. **L. I.** 43/77. (D. 17., 115. l.), **C.** 6/97. (D. III. f. 8., 9. l.), 888/96. (P. T. 34., 103. l.)

[8]) Pl. a társasági közegeknek biztositott jutalékra *(tantième)*, jótékonysági célokra stb. Alapszabályi intézkedés hiányában a közgyülés ezekre sem szavazhat meg semmit az osztalék rovására.

[9]) Az alapszabályok azt is megállapithatják, hogy a részvényesek bizo-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az alaptőke teljes fedezetet nem talál, nem lehet szó nyereségről, hanem veszteség van, s annak ujból kiegészitéséig a részvényesek között nyereség annyival kevésbbé osztható fel, mert az alaptőke kizárólag a hitelezők biztositására szolgál [id. 165. §. 3. bek.]. Ugyanazon oknál fogva a K. T. határozottan tiltja, hogy a részvényeseknek az alaptőkéből [10]) kamat vagy osztalék kifizettessék [id. §. 1. bek.].[11]) Kivétel csak abban az esetben van, ha a vállalat előkészitése hosszabb időt vesz igénybe; a midőn alapszabályilag a teljes működés megkezdéséig szükséges, de mindenesetre az alapszabályokban határozottan megjelölt időre, a részvényesek

---

nyos ideig vagy egyáltalában semmi osztalékra nem tarthatnak igényt. Igy különösen, ha a társaság őket más hasznokban részesiti, pl. szinház-részvénytársaságnál bizonyos számu belépti jegyet kapnak, casinó-részvénytársaságnál a casinó által nyujtott előnyökben részesülnek stb. — Az alapszabályoknak az osztalék korlátozására vonatkozó intézkedései egyébiránt csak a részvényesekre nézve kötelezők. Harmadik személyekkel szemben ellenben csak a velük kötött szerződés irányadó. Pl. ha a fizetési kötelezettség az osztalék nagyságától van függővé téve. V. ö. **C.** 1854/99. (D. III. f. 15., 47. l.): a leszámitoló- és pénzváltóbanknak Budapest főváros elleni perében.

[10]) Egyébként azonban lehet; igy nevezetesen gyakran fordul elő, hogy az osztalék bizonyos meghatározott összegben olyképen biztosittatik, hogy a nyereségből mindenekelőtt ez az összeg mint u. n. kamat fizetendő ki. A mennyiben a nyereség ennél többet tesz ki, a többlet mint u. n. k ü l ö n- vagy f e l ü l o s z t a l é k *(Superdividende)* szokott felosztatni. Ha ellenben a kikötött összeg az évi nyereségből és esetleg a tartalékalapból ki nem kerül, az későbbi évek nyereségéből pótolható. Jogositva és kötelezve azonban erre a társaság csak akkor van, ha ezt az alapszabályok határozottan kimondják. Nálunk ki van ez mondva némely vasuti engedélytörvényben (v. ö. 1870 : XXXI. tcz. 22. §.; 1870 : XXXII. tcz. 17. §.), továbbá az 1870 : XXXIV. és 1873 : XVII. tcz.-ben. Ugyancsak az alapszabályoktól, illetve külön törvénytől függ, vajjon a mennyiben a hiányzó osztalék pótlandó, az utánfizetés a folyó évi biztositott osztalékot megelőzi-e, vagy csak ennek fedezése után történhetik? A most emlitett törvényekben az utóbbi van kimondva. — Az osztalékbiztositás történhetik harmadik személyek részéről is. Igy különösen az állam szokott ilyen u. n. k a m a t b i z t o s i t á s t vasuti és más közhasznu vállalatoknak nyujtani. Nálunk ez tulajdonképen nem fordul elő; a mit nálunk kamatbiztositásnak neveznek, az nem más, mint jövedelembiztositás olyformán, hogy az állam mértföldenként bizonyos tiszta üzleti jövedelmet biztosit, mely ha el nem éretik, a hiányt az állam előlegezi. E rendszer mellett lehetséges, hogy a részvényesek semmit sem kapnak. Pl. ha a jövedelem adósságok által felemésztetik.

[11]) E tilalom áthágására büntetés van szabva az igazgatóság és esetleg a felügyelő bizottság tagjai ellen (l. alább 101. §.), fenmaradván ezenkivül a kártéritési kereset a K. T. 189. és 196. §§-ai értelmében.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

javára kamatok az alaptőkéből kiköthetők [id. §. 2. bek.].[12]) Ily esetben is azonban a meghatározott idő letelte után az ezen kamatok kifizetése folytán megcsökkent alaptőke kiegészitéséig a részvényesek között nyereség fel nem osztható.[13]) A mennyiben továbbá a részvényeseknek az alaptőke megcsonkitásával vagy annak teljes kiegészitése előtt, de szabályszerüen megállapitott, bár hamis mérleg alapján, osztalék tényleg fizettetett, ők a jóhiszemüleg felvett osztalék visszafizetésére sem a társaság, sem a hitelezők által nem kötelezhetők. [K. T. 167. §. 1. bek.][14])

III. A K. T. a nyereség felosztását a részvényesek között egy éves időszakokra irja elő. Az osztalék a törvény értelmében évi osztalék;[15]) következőleg az csak az illető év lefolyása után válik esedékessé.[16]) Mindazonáltal az alapszabályok hosszabb időközökre is megállapithatják az osztalék kifizetését; rövidebb időközökre ellenben az osztalék nem szólhat. Lehetséges ugyan, hogy az évi osztalékra közgyülési határozat folytán[17]) az üzleti

---

[12]) E kivétel abban találja alapját, hogy különben a részvények nehezen volnának elhelyezhetők. Az ilyen kamatok épitési kamatoknak neveztetnek azért, mert rendszerint oly vállalatoknál fordulnak elő, melyeknél az előkészület épitkezésekből áll; igy különösen vasutaknál.

[13]) Az azonban lehetséges, hogy az épitési kamatok, mint szervezési költségek, a K. T. 199. §-a értelmében 5 évre felosztassanak.

[14]) A jóhiszemüség magában foglalja annak nemtudását, hogy a mérleg hamis, a nélkül, hogy a részvényes kötelezve volna a mérleg helyességét a társaság könyveiből vizsgálni, a mire ő különben jogositva sincs. A jóhiszemüséget azonban kizárja az a körülmény, hogy a mérleg nem szabályszerü módon az erre hivatott közegek (igazgatóság, felügyelő bizottság, közgyülés) által állapittatott meg, illetve hagyatott jóvá; vagy ha a mérleg a törvényben (K. T. 199. §., 459. §.) vagy az alapszabályokban előirt elvek megsértésével készült. A mérleget készitő, ill. jóváhagyó közegek rosszhiszemüsége ellenben az egyes részvényesnek, a ki maga jóhiszemben van, bár esetleg a közgyülésen maga is részt vett, nem árt; tekintve, hogy a K. T. 167. §-a, ellentétben a betéti társaságra vonatkozó 139. §-ával, nem kivánja meg, hogy a mérleg jóhiszemüleg is készült légyen.

[15]) V. ö. K. T. 165., 167. és 195. §§.

[16]) Az alapszabályok közelebbről határozhatják meg azt az időpontot, a melyben az évi mérleg megállapitandó és az osztalék kifizetendő. Ha ez be nem tartatik, a részvényesek az igazgatóság s esetleg a felügyelő bizottság ellen kártéritési keresetet indithatnak a K. T. 189. és 196. §§. értelmében. De alapszabályi intézkedés hiányában sem tartoznak a részvényesek tűrni, hogy a mérlegmegállapitás és osztalékkifizetés túlsokáig halasztassék.

[17]) A közgyülési határozat akkor is szükséges, ha az előleges kifizetést

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

év folyamában bizonyos összeg fizettessék; ez azonban csak feltételes előleg jellegével bir, miért is, ha az évi mérleg elkészitése után az tünnék ki, hogy a kifizetett összeg a részvényeseket illető osztalékot meghaladja, a részvényesek annak visszafizetésére kötelezhetők [id. 167. §. 2. bek.].[18])

Az osztalék többnyire a részvények mellékletét képező szelvényivből kivágandó u. n. osztalékszelvények felmutatása és kiszolgáltatása mellett szokott kifizettetni.[19]) Ezek rendszerint bemutatóra szólnak, még akkor is, ha a részvény maga névre szól, s ugy a részvénynyel együtt, mint önállóan átruházás tárgyai.[20]) Utóbbi esetben az osztalékkövetelési jog megszünik a részvényes mint ilyennek joga lenni, s átmegy az uj szelvénybirtokosra,[21]) ugy hogy a társaság az osztalékot csak ennek van jogositva és egyuttal kötelezve fizetni. Kötelezve pedig a nélkül, hogy az osztalékszelvény birtokosa ellen oly kifogásokat tehetne, melyek a részvényes iránti viszonyból származnak,[22]) feltéve, hogy az osztalék törvényes módon, illetve az alapszabályok értelmében állapittatott meg. Az osztalék megállapitása után az osztalékszelvényben megtestesitett osztalék megszünik a részvény járuléka lenni, s egészen önálló követelés természetével bir.[23])

---

az alapszabály irja elő. Kivétel csak törvény alapján. Példa erre az osztrák-magyar bank (v. ö. 1878 : XXV. és 1899 : XXXVII. tcz. alapszab. 102. czikk).

[18]) A részvényes jóhiszemüsége itt nem jön tekintetbe s a visszafizetést követelni nemcsak a társaság, hanem a hitelezők is jogositvák.

[19]) Elvesztett szelvények: v. ö. alább 134. §.

[20]) Ellenkező kikötés hiányában a még le nem járt szelvények a részvénynyel együtt tekintendők átruházottaknak; s különösen a folyó évi még le nem járt osztalék a tőzsdei árfolyamban benfoglaltatik. V. ö. a budapesti tőzsde értéküzleti szokásait 32. §.

[21]) Csak az osztalékkövetelési, nem a részvényest illető egyéb jog; miért is az osztalékszelvény birtokosa nincs jogositva az osztalék közgyülési megállapitását megtámadni.

[22]) A társaság tehát pl. nem tarthatja vissza az osztalékot azon a czimen, hogy a részvényes befizetési kötelezettségének eleget nem tett. Ha azonban a részvény ebből az okból megsemmisittetik, a megsemmisités után lejáró osztalékszelvények is hatályukat vesztik.

[23]) Az osztalékszelvények értékpapirminőségéből s a részvénytől való függetlenségéből következik egyuttal, hogy a szelvénybirtokos az osztalék kifizetését akkor is követelheti, ha az a részvényes ellen végrehajtásilag letiltatott volna. V. ö. 1881 : LX. tcz. 80. §. és C. 849/81. (D. Uj f. 1., 194. l.), 1360/89. (U. o. 27., 5. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

83. §.

Elsőbbségi és törzsrészvények. Elsőbbségi kötvények.

I. Szabály az, hogy a részvényesek a társasággal szemben egyenlő jogokkal birnak. Ez áll különösen a részvényesek azon jogairól, melyek őket a társasági vagyonban illetik.[1]) Minthogy azonban a részvénytársaságnál a tagok személyisége háttérbe lép s egy részvényes több részvény tulajdonosa is lehet: az egyenlőség nem a részvényesek személye, hanem a részvények szerint határozandó meg. Ezt fejezi ki a keresk. törvény, midőn azt mondja, hogy minden részvényest a társasági vagyon aránylagos része illeti [**K. T. 163. §.** 1. bek.],[2]) a mi nemcsak a törzsvagyonra,[3]) hanem az osztalékra nézve is áll.

A részvényesek közötti egyenlőség azonban nem feltétlen. A K. T. nem zárja ki azt, hogy az alapszabályok a részvényesek között különbségeket ne állapitsanak meg, hogy bizonyos osztályu részvények alapján nagyobb, mások alapján kisebb jogok ne gyakoroltathassanak;[3a]) külön törvények pedig ily különbségek megállapitását kifejezetten engedik meg.[4]) Az oly részvények, melyek nagyobb jogokat nyujtanak s ekként más részvényekkel szemben elsőbbséggel birnak: *elsőbbségi részvényeknek*; azok pedig, melyek kevesebb jogot adnak, hátrább állanak: *törzsrészvényeknek* szoktak neveztetni.[5]) Az előnyök, melyekben

---

[1]) A különbségekről, melyek a szavazati jog tekintetében létezhetnek, l. alább 85. §.

[2]) A mennyiben egész és hányadrészvények adattak ki, az arány ezekhez képest állapittatik meg.

[3]) V. ö. K. T. 204. §. is.

[3a]) V. ö. **C.** 728/903. (Jogtud. K. 903. mell. 314. l.)

[4]) Igy nevezetesen egyes *vasutakra* vonatkozó törvények s általában a *helyi érdekü* vasutakra vonatkozó 1880 : XXXI. és 1888 : IV. tcz.

[5]) V. ö. különösen: *Meili* Lehre der Prioritätsaktien. Zürich, 1874.; *Strombeck* Ueber Prioritäts-Stammaktien. Berlin, 1876. — Az elsőbbségi részvények nálunk a vasutaknál különösen akkor fordulnak elő, ha az állam, a törvényhatóságok, községek vagy más érdekeltek a vállalatot nem kamatbiztositás, hanem bizonyos számu részvények átvétele által segélyezik. Az állam stb. ilyenkor a törzsrészvényeket kapja. Az elsőbbségi és törzsrészvények gyakran különben csak betüvel jelöltetnek meg: *A)* és *B)* sorozatu részvények. Esetleg lehet több sorozat is. Némelykor az elsőbbségi részvények az els. *kötvények* helyett szoktak kibocsáttatni oly esetben, midőn utóbbiak, melyek adósságot képeznek, a vállalatot szerfölött megterhelnék,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az elsőbbségi részvények szemben a törzsrészvényekkel részesülnek s melyek, mint a tulajdonosaikat illető különjogok azok többségének beleegyezése nélkül még közvetve alapszabálymódositás utján sem változtathatók meg: [6]) vonatkozhatnak ugy a törzsvagyonban való részesülésre oly formán, hogy annak felosztásakor [7]) első sorban az elsőbbségi részvények elégittetnek ki s a törzsrészvények csak a maradékra tarthatnak igényt, — mint az osztalékra olyképen, hogy a felosztandó nyereségből első sorban az elsőbbségi részvények után bizonyos eleve meghatározott összeg fizetendő ki.[8]) Mérvadók e tekintetben az alapszabályok, a nélkül, hogy vélelemnek bármily irányban helye volna; rendszerint azonban az elsőbbségi részvények csakis az osztalékban birnak előnynyel.[9])

---

közönséges részvények pedig nehezen elhelyezhetők. V. ö. pl. **C.** 163/902. (D. III. f. 24. 186. l.), a hol els. részvények els. kötvények bevonásával bocsáttattak ki.

[6]) V. ö. **S.** 8294/79. (D. 22., 97. l.) és fentebb 81. §. Egyébiránt a törzsrészvényesek sem tartoznak tűrni, hogy az elsőbbségi részvényesek az ő jogaik fölött határozzanak, pl. ha utóbbiak többségben lévén, a törzsrészvények névértékének leszállitását határoznák el. A többségi határozatnak csak ott van helye, a hol az érdekek egyenlők. — Az illető részvénycsoport, melynek hátrányára az alapszabályok megváltoztatandók, vagy külön közgyülésen határoz (ezt irja elő az 1884. német t. 215. cz., az 1902. jul. 9. franczia t. és 1903. évi franczia javaslat), vagy a közös közgyülésen ugyan, de elkülönitve (igy az *uj német* K. T. 275. §. szerint). Az összes részvényesek közös szavazatával a változtatás csak akkor eszközölhető, ha a hátrányban részesitendő csoport az összes részvények többségét alkotja.

[7]) Illetve a mennyiben, mint különösen a vasutaknál, a részvények fokozatosan törlesztetnek, a törzsrészvények törlesztése csak az els. részvények törlesztése után veheti kezdetét. V. ö. 1872 : XXVII. tcz. 16. §.; 1872 : XXIX. tcz. 16. §.; 1875 : XLIV. tcz. 19. §.; 1880 : XXXII. tcz. 18. §.; 1881 : XLVII tcz. 19. §.; 1881 : LXXIII. tcz. 19. §.

[8]) A maradékból azután rendszerint a törzsrészvények kapnak bizonyos meghatározott összeget s a mi ennek fedezése után megmarad, az az els. és törzsrészvények között egyenlően osztatik fel. Gyakran azonban a törzsrészvények osztalékát megelőzőleg vagy ennek fedezése után mindenekelőtt az elsőbbs. részvényeknek biztositott osztaléknak korábbi évekből fenmaradt hátralékai fedeztetnek. V. ö. 1870 : XXXI. tcz. 22. §.; 1870 : XXXII. tcz. 17. §.; 1870 : XXXIV. tcz. 16. §. és 1873 : XVII. tcz. 2. §. Ily utánfizetés azonban csak határozott intézkedés esetében foglalhat helyet, épugy mint az utánfizetés általában.

[9]) Példa arra, hogy az els. részvények épen csak a törzsvagyon felosztásánál birnak elsőbbséggel s hogy az osztalékelsőbbség nem vélelmeztetik: **S.** id. 8294/79. és **L. I.** 503/81. (D. 28., 186. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. Az elsőbbségi részvényekkel össze nem tévesztendők az elsőbbségi kötvények. Ezek nem részvények, nem részei az alaptőkének, hanem adóslevelek, s tulajdonosaik nem tagjai a társaságnak s nem gyakorolnak részvényesi jogokat, hanem valóságos hitelezők. Ugyanazért az elsőbbségi kötvények nem esnek azon megszoritások alá, melyeket a keresk. törvény a saját részvények megszerzésére nézve (v. ö. alább 92. §.), valamint az alaptőkéből való kamat- vagy osztalékfizetés tekintetében tesz. [**K. T. 166. §.** 1. bek.] Sőt ellenkezőleg, minthogy az elsőbbségi kötvények adóslevelek, s minthogy az alaptőke a hitelezők biztositására szolgál: az elsőbbségi kötvények a társaság által visszaválthatók [10]) s előre meghatározott évi kamatokban részesithetők [id. §. 2. bek.], melyek nemcsak a részvényesek osztalékigényeit megelőzik, hanem, a mennyiben a nyereségből ki nem kerülnek, egyenesen az alaptőkéből fedezendők. Azonkivül az elsőbbségi kötvények szemben a részvényekkel még egyéb előnyökben is részesithetők, melyek, épugy mint a kamatozás és a törlesztés módja, az alapszabályok,[11]) esetleg a később kibocsátandó kötvényekre nézve a közgyülés által határoztatnak meg [id. §. 3. bek.],[12]) s a részvényesek javára meg nem változtathatók.[13])

Az elsőbbségi kötvények azonban nemcsak a részvényekkel, hanem más közönséges adóslevelekkel szemben is előnyökkel birnak. Igy eltekintve attól, hogy rendesen bemutatóra szóló és a közforgalom tárgyát képező értékpapirok: az elsőbbségi kötvények elsőbbségi joggal, nevezetesen zálogjoggal ruházhatók fel,[14]) melynek alapján más követeléseket megelőzőleg elégitendők ki. Ily zálogjogi biztositást élveznek nálunk törvényileg a vasuti és

---

[10]) A visszaváltás sorsolás utján is történhetik. Ez esetben a tőke csak akkor követelhető, ha a kötvény kisorsoltatott, hacsak a rt. felszámolás alá nem jut s a kisorsolás abban nem hagyatik. **C.** 1153/90. (D. Uj f. 26., 86. l.) A sorsolási terv későbbi megváltoztatásáról l. alább 146. §.

[11]) V. ö. fentebb 78. §. is.

[12]) Az egyéb előnyök állhatnak pl. abban, hogy az els. kötvények birtokosai a közgyülésen szavazati joggal birnak; hogy bizonyos változások és vállalkozások csak az els. kötvénybirtokosok beleegyezésével történhetnek stb.

[13]) V. ö. **C.** 27/97. (D. III. f. 8., 197. l.): még az elsőbbségi részvényesek javára sem.

[14]) Az »elsőbbségi kötvény« kifejezéséből erre nem lehet feltétlenül következtetni. E kifejezés a részvényekkel szemben létező előjogokkal való tekintettel honosult meg.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

csatornázási vállalatok által kibocsátott elsőbbségi kötvények.[15]) A helyi érdekü vasutaknál azonban ily kötvények csak akkor bocsáthatók ki, ha azoknak kamatozása és törlesztése biztositva van. E nélkül csak oly kötvények bocsáthatók ki, melyek csupán a jövedelem által biztosittatnak.[16])

III. Az elsőbbségi kötvényektől megkülönböztetendők az oly kötvények, melyek különleges követelések vagy értékek alapján bocsáttatnak ki. E követeléseket és értékeket, valamint a kötvények kibocsátásának feltételeit s azok biztositását az 1897. évi XXXII. tcz. határozza meg. Ide tartoznak a jelzálogkövetelések alapján kibocsátott záloglevelek is, melyekre nézve az 1876: XXXVI. tcz. intézkedik,[17]) továbbá az 1896: V. tcz. értelmében a szőlők felujitására adott kölcsönök alapján kibocsátott u. n. szőlő-kötvények.[18])

84. §.

A részvények átruházása.

I. A részvényesek joga, részvényeiket átruházni, közelebbi tartalmát és feltételeit attól nyeri, vajjon a részvények bemutatóra vagy névre szólanak-e? Első esetben az átruházási

[15]) V. ö. a vasutak és csatornák összpontositott telekkönyvéről szóló 1868 : I. tcz. 48. §., mely előirja, hogy az els. kötvények a vállalat telekkönyvezett vagyonára a teherlapon első helyen kebeleztessenek be. L. még 1881 : LXI. tcz. 19. és 31. §§. A bekebelezés az els. kötvényadósságról kiállitott alapkötvény alapján történik, de azért minden egyes kötvénybirtokos önállóan léphet fel ugy a zálogjogból mint általában a kötvényből folyó jogai megvédésére. Ausztriában az 1874. április 24-én kelt törvény értelmében a kötvénybirtokosok közös képviseletére gondnok rendeltetik. Nálunk az 1886 : XXIX. tcz. 77. § a felhatalmazta az igazságügyminisztert, »hogy a törvényhozás további intézkedéséig a bemutatóra szóló vagy forgatmány utján átruházható részkötvények (elsőbbségi kötvények, sorsjegyek stb.) birtokosait illető követelések telekkönyvi bejegyzését és a részkötvénybirtokosok közös képviseletét rendeleti uton szabályozhassa«. E rendelet azonban még nem adatott ki.

[16]) V. ö. 1888 : IV. tcz. 10. §.

[17]) Ezt kiegésziti az 1889 : XXX. tcz. a m. földhitelintézet által adott vizszabályzati és talajjavitási kölcsönökről, s az ezek alapján kibocsátott záloglevelekről, melynek 10. §. más záloglevelekre is adómentességet ad, ha a biztositási tartalékalap 1.500,000 frtot tesz.

[18]) Ezeknek kibocsátására a »Magyar Agrár- és Járadékbank« jogositttatott fel.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

jog korlátlan és nem korlátozható, tekintve, hogy az átruházhatóság a bemutatóra szóló papirok lényegében rejlik.[1]) Ellenben névre szóló részvényeknél az átruházhatóság természetes tulajdonság ugyan, ugy hogy azt külön kifejezni nem szükséges, de az alapszabályok az átruházást ki is zárhatják.[2])

II. Azonban nemcsak az átruházási jog, hanem az átruházás módja is attól függ, vajjon a részvények bemutatóra vagy névre szólnak-e? Mindkét esetben egyenlően szükséges ugyan, hogy a részvény a megszerző tényleges birtokába jusson, tekintve, hogy a részvényesi jogok a részvényben meg vannak testesitve, a részvényen kivül elvileg nem léteznek. Csakhogy mig a bemutatóra szóló részvények átruházásához semmi egyéb nem kell, mint a részvény átadása [**K. T. 172. §.**]:[3]) addig a névre szóló részvények átruházásához ezen felül még két különös kellék szükséges, és pedig: 1. hogy az átruházási szándék irásbeli alakban kifejeztessék. Ez történhetik vagy magán a részvényen, vagy külön okiraton. Történhetik különösen a részvényre vezetett hátirat, forgatmány által,[4]) és pedig akár ugy, hogy az uj részvényes abban megneveztetik, azaz teljes hátirat használtatik, akár ugy, hogy az uj részvényes nem jelöltetik meg, vagyis az átruházás u. n. üres hátirat által történik [**K. T. 173. §.**];[5]) 2. szükséges,

[1]) Az azonban lehetséges, hogy a bemutatóra szóló részvény ezen minőségtől lekötés, forgalmon kivül helyezés *(vinculatio)* által megfosztassék, mi által az rectapapirrá változik át. V. ö. alább 132. §.

[2]) Ha azonban a rt. határozatlan időre keletkezett, az átruházás kizárása csak meghatározott időre terjedhet, mert különben az egyes részvényesek, illetve örököseik, ha a többség a feloszlást nem akarja kimondani, örökre volnának lekötve. V. ö. alább 96. §.

[3]) Ebből azonban nem következik, hogy átadás nélkül történt részvényszerzés a részvényesi minőség megszerzésére nem alkalmas. E tekintetben ugyanaz áll, mint más bemutatóra szóló papirokra nézve. V. ö. alább 133. §.

[4]) Minthogy a K. T. a 173. §-ban a hátiratot nem teszi kötelezővé, a részvények engedmény utján is átruházhatók: l. **C.** 734/95. (D. III. f. 3., 68. l.), sőt alapszabályilag a forgathatóságtól meg is lehetnek fosztva, a midőn mint rectapapirok (v. ö. alább 131. §.) szerepelnek. Ez annyival inkább áll, mert hisz az átruházás teljesen ki is zárható. Ugyanazon okból nem tekinthető érvénytelennek oly alapszabályi intézkedés, mely szerint az átruházás csak az igazgatóság közvetitése vagy hozzájárulása mellett történhetik. V. ö. **C.** 618/99. (D. III. f. 15., 276. l.) Ellenk. **C.** 1729/96. (D. III. f. 9., 255. l.)

[5]) Puszta átadás, mint a bemutatóra szóló részvényeknél, semmi esetre

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hogy az átruházás a társasági részvénykönyvbe bevezettessék. A K. T. most id. §-a ugyanis kötelességévé teszi a részvénytársaságoknak, hogy a névre szóló részvényekről u. n. részvénykönyvet vezessenek, melyben a részvény birtokosának neve és lakhelye kitüntetendő, s a társaság részvényesnek csak azt tartozik elismerni, a ki a részvénykönyvbe be van vezetve.[6]) Az uj birtokos ennélfogva a társaságnál, és pedig a részvény felmutatása mellett, az átiratás végett jelentkezni tartozik, a társaság jogositva lévén azt foganatositani, a nélkül, hogy a birtokosi minőséget, azaz az átruházás szabályszerüségét vizsgálni kötelezve volna [id. §. 3. bek.].[7]) Mindaddig, mig az átirás meg nem történt, az átruházás csak az átruházó és átvevő közt szül jogi hatásokat,[8]) a társaság irányában ellenben az nemtörténtnek tekintetik, jogi érvénynyel nem bir.[9]) Az uj birtokos tehát előbb

---

nem elégséges: **C.** 5137/88. (D. Uj f. 20., 55. l.) Az átadás legfelebb csak jogczimet ad, de nem tulajdont és pedig nemcsak a társaság, hanem harmadik személyek irányában is; a miből következik, hogy a részvény visszakövetelhető az által, a kinek nevére szól s a birtokos még a K. T. 300. §-ára sem hivatkozhatik. V. ö. **C.** 9461/89. (M. Ig. D. VI. 120. l.) — Az üres hátiratról, mely a részvény előlapján is állhat: **B. T.** 3699/78. (D. 28., 261. l.), **C.** 975/95. (D. III. f. 2., 126. l.) s a hátiratról általában bővebben alább a 132. §-ban.

[6]) A részvénykönyv a részvényesi minőség bizonyitására nézve ugyanazon tekintet alá esik, mint a keresk. könyvek átalában: **C.** 1009/85. (D. Uj f. 11., 224. l.) s a bejegyzett részvényes a részvénykönyvvel szemben nem hivatkozhatik arra, hogy az átruházás csak szinleg történt: **C.** 38/86. (P. T. 13., 19. l.)

[7]) Ez áll akkor is, ha a részvények mint rectapapirok szerepelnek (v. ö. alább 131. §.), hacsak az alapszabályok másként nem intézkednek; mig az esetben, ha a részvények forgatmány utján ruházhatók át, a társaság a birtokosi minőség vizsgálatára jogositva sincs. V. ö alább 132. §.

[8]) A részvény tulajdona is átmegy. V. ö. **C.** 1149/87. (Ü. L. 88., 16. sz.), 1084/88. (U. o. 89., 12. sz.)

[9]) V. ö. **L. I.** 429/78. (D. 21., 7. l.), **C.** 552/88. (P T. 17., 75. l.) Utóbbi kimondja egyuttal, hogy az átruházó a vevőnek felelősséggel tartozik, ha az átiratás pl. harmadik személyek igényei miatt nem eszközölhető. V. ö. még **C.** 470/93. (D. Uj f. 36., 1. l.), melyben a hátiratról helyesen jegyeztetik meg, hogy az a részvénynél nem szüli a váltóhátirat anyagi jogi teljes hatályát, hasonlag **C.** 466/900. (D. III. f. 19., 182. l.); továbbá **C.** 1944/93. (P. T. 30., 47. l.), mely szerint ha a társaság maga volt megbizva a részvények eladására s az átirást elmulasztotta, az átruházó ellen nem fordulhat. Ha a vevő a részvényeket árverésen vette meg s azok végrehajtásilag reá ruháztattak: a társaság a vevőt a részvénykönyvbe

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a részvényesi jogokat önállóan nem gyakorolhatja [10]) s az átruházó a részvény még be nem fizetett névértéke erejéig az átruházás daczára kötelezve marad [id. §. 4. bek.].[11]) E szabályok mindazonáltal annyiban nem kényszeritők, a mennyiben az alapszabályok megállapithatják, hogy az uj birtokos a társaság irányában a részvénykönyvbe való bevezetés nélkül is igazoltnak tekintessék [id. §. 2. bek.]. Az átruházó befizetési kötelezettségére ily kikötés nem irányulhat.

85. §.

A részvényesek joga a társasági ügyek intézésében való résztvételre és ellenőrzési jogaik.

I. A részvényesek a társasági ügyek intézésében, a mint azt már kiemeltük s még közelebbről látni fogjuk, nem mint egyesek, hanem mint összesség, mint közgyülés vesznek részt, melynek az egyes részvényesek alá vannak rendelve. Egyéni részvényjogról a társasági ügyek intézésére tehát nem lehet szó. Ez mindazonáltal csak ugy értendő, hogy az egyes részvényes közvetlenül maga nem intézkedhetik a társaság ügyeiben: [1]) arra azonban, hogy a többi részvényessel együtt, a közgyülésen, a tár-

---

bejegyezni köteles, ellenkezőleg az e nélkül is az itélet alapján gyakorolhatja részvényesi jogait. **C.** 333/98. (D. III. f. 12., 150. l.)

[10]) Ugyanazért s mert a hátirat itt nem esik a forgatmány különbeni anyagi szabályai alá (l. 9. jegyz.), a társaság az átvevő ellen mindama kifogásokkal élhet, melyeket az átruházó ellen felhozhat, élhet nevezetesen beszámitással. V. ö. **C.** id. 470/93., 466/900. Kivétel van, ha a részvényesi jogok a részvénytől külsőleg el vannak választva s önállóan érvényesithetők, mint pl. osztalékszelvényeknél (v. ö. fentebb 82. §.). **C.** id. 975/95. szerint a törvény intézkedése egyáltalában nem terjed ki az osztalékkövetelésre s arra, hogy a társaságtól az osztalékszelvények követeltethessenek. De ez nem helyeselhető. Szabálytalan szelvénybefizetés visszakövetelése ellenben nem lévén részvényesi jog gyakorlása, az átvevő arra az átruházó jogán a bevezetés nélkül is jogositva van: **C.** id. 466/900. Közgyülési határozat megtámadása: l. köv. §-t.

[11]) **C.** 1418/93. (P. T. 30., 46. l.) A teljesitett befizetésekre nézve azonban a vevő ellen viszkeresettel bir: **C.** 1080/85. (D. Uj f. 14., 207. l.), 1084/88. (P. T. 17., 129. l.), mely a társaságra is engedményezhető. E nélkül maga a társaság a be nem vezetett megszerző ellen nem léphet fel. V. ö. **C.** 1443/95. (P. T. 32., 51. l.)

[1]) Az egyes részvényes a társaság ügyeiben közvetlenül csak mint igazgató vagy más meghatalmazott járhat el.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sasági ügyek vezetésében, nevezetesen a társasági akarat kifejezésében közreműködjék, époly egyéni joga van mint a társasági vagyon tekintetében.[2]) E jog magában foglalja különösen a közgyülésen való megjelenést, a tanácskozásokban való részvételt, az inditványozási és a szavazati jogot,[3]) s a részvényesek attól általában alapszabályilag sem foszthatók meg.[4]) Az azonban nincs kizárva, hogy az alapszabályok a részvényes ebbeli jogát ugy egészben, mint az abban tartalmazott egyes jogositványokat,[5]) bizonyos különleges feltételektől ne tegyék függővé, illetve korlátozásoknak ne vegyék alá. Feltételezhető különösen attól, hogy a részvényes meghatározott számu részvény tulajdonsa legyen,[6]) vagy korlátozható olyképen, hogy bár szavazati jogot magában véve minden, vagy meghatározott számu részvény ad, egy részvényes több részvény birtokában is csak egy szavazattal bir, vagy meghatározott számnál több szavazatot nem gyakorolhat stb.[7]) Az alapszabályok vannak hivatva intézkedni az iránt is, hogy a közgyülésen való részvétel joga tényleg miként gyakoroltassék[8])

---

[2]) Ez eléggé kitünik a K. T. 176. §-ából, tekintve, hogy a részvényesek összességében az egyes részvényesek benfoglaltatnak.

[3]) E jog kiegészittetik még azon jog által, melynél fogva a részvényesek közgyülés összehivását is követelhetik. L. alább 87. §.

[4]) Mert ez oda vezethetne, hogy közgyülés sem volna tartható, e nélkül pedig részvénytársaság nem lehet.

[5]) Az inditvá**n**yozási jogot maga a K. T. is korlátozza. L. alább 87. §.

[6]) Az alakuló közgyülésre nézve felállitott az a szabály, hogy minden aláirt részvény egy szavazatot ad (l. fentebb 78. §.), a későbbi közgyülésekre nézve nem kötelező.

[7]) Ez különösen a végből történik, hogy egyes nagyrészvényesek a kisebb részvényeseket el ne nyomhassák. Az alakuló közgyülésre nézve erről maga a K. T. gondoskodik. L. fent 78. §. — Egyéb korlátozások: pl. hogy csak belföldi állampolgár, csak férfi, c s ő d alatt nem álló egyén stb. bir szavazati joggal. De ha utóbbi ki is záratik, a részvényesi jogokat helyette a tömeggondnok gyakorolhatja. V. ö. **C.** 36/96. (D. III. f. 9., 253. l.)

[8]) Szokás előirni azt, hogy a részvények bizonyos határidő alatt a közgyülés megtartása előtt a társaságnál vagy más helyen letéteményeztessenek, minek alapján azután külön igazolási jegyek állittatnak ki, melyek a közgyülésre való jelentkezéskor felmutatandók. Ez azért is követeltetik, hogy olyanok ne szavazzanak a közgyülésen, a kiket tartósabb érdek nem köt a társaság sorsához; a kik csak rövid időre, üzérkedés czéljából szereznek részvényeket. A részvények letételével egyenlő az aláiráskor kapott ideiglenes elismervények letétele, hacsak az alapszabályok ellenkezőleg nem intézkednek. **C.** 1167/92. (D. Uj f. 32., 253. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

s vajjon az csak személyesen, avagy képviselő által is gyakorolható-e? [9])

II. A társasági ügyek intézése magában foglalja ennek ellenőrzését is, ugy maga a közgyülés, mint a társaság többi közegeivel szemben. De ez az ellenőrzés is magában véve csak az összesség által, az egyes részvényes által tehát szintén csak mint ennek tényezője gyakorolható. Ez áll különösen abban az irányban: vajjon valamely intézkedés megfelel-e a társaság érdekeinek? E tekintetben az egyes részvényes alá van vetve a többség akaratának s ezzel szemben nincs joga tiltakozni, vagy a hozott határozatot megtámadni, még ha az az ő érdekét sértené is vagy egyébként helytelen vagy czélszerütlen volna.[10]) Ily sérelmes majorizálás ellenében az egyes részvényes védtelen. A többségi akaratnak mindazonáltal mégis van korlátja s ez a törvény és az alapszabályok. E kettő a részvénytársaság létalapja s csakis ezeknek értelmében veti alá magát az egyes részvényes a többség által kifejezett társasági akaratnak. Mihelyt a többség oly határozatot hoz, mely a törvénynyel vagy az alapszabályokkal ellenkezik: hiányzik az a feltétel, mely alatt a többségi határozat az egyes részvényesre nézve kötelező. A törvény és az alapszabályok tehát az egyes részvényesnek s általában a kisebbségnek a többséggel szemben védpaizsul szolgálnak, csak az a kérdés, miképen ellenőriztetik a többség arra nézve, hogy törvény- vagy alapszabályellenes határozatokat ne hozzon, s minő orvosszer nyujtatik, ha mégis ily határozatok hozattak volna? A mint már érintettük (l. fentebb 75. §.), de még közelebbről is látni fogjuk, a részvénytársaságok nemcsak az alapitás tekintetében, hanem fennállásuk alatt is a biróságok hivatalos ellenőrzésének

---

[9]) A kiskoruak, gondnokoltak és jogi személyek mindenesetre csak képviselőik által vesznek részt a közgyülésen. Utóbbiak esetleg az alapszabályokban határozottan meg is jelölhetők, pl. az államra nézve, ha ő az illető vállalat támogatása végett bizonyos számu részvényeket vesz át. A mennyiben önjogu részvényes nem személyesen vesz részt, kifejezett meghatalmazás szükséges. Oly eljárás, mely szerint részvények pusztán a közgyülésen való részvétel és szavazás végett idegennek (németül u. n. *Strohmann)* odaadatnak, kölcsönöztetnek: a tiltott ügylet *(in fraudem legis)* fogalma alá esik, mely miatt a közgyülési határozat megtámadható. Külföldi törvények arra büntetést is szabnak.

[10]) V. ö. **C.** 209/91. (Ü. L. 91., 46. sz.) az igazgatóság felmentésére nézve. Hasonlag: **C.** 1242/901. (D. III. f. 22., 144. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vannak alávetve (l. alább 90. §.). De bármennyire megbizható legyen ez a hivatalos ellenőrzés, nem lehet figyelmen kivül hagyni, hogy ha a részvényesek csak a törvény és alapszabály megtartásának feltétele alatt vannak alávetve a többségnek, akkor ők a törvény és alapszabály megtartását egyenesen meg is követelhetik. A részvényeseknek tehát erre valóságos egyéni joguk van; ez pedig nem függhet attól, hogy a bíróság a részvénytársaságokat hivatalból ellenőrzi, hanem a részvényesek által is érvényesithető kell hogy legyen. Tényleg a részvényeseknek ez az egyéni joga világosan el van ismerve, a **K. T. 174. §**-a határozottan kijelentvén, hogy minden egyes részvényest [11]) kereseti jog illet a közgyülési határozat ellen,[12]) ha az a törvénynyel vagy az

---

[11]) Csak részvényest, nem pl. az alapitót mint ilyent. V. ö. **C.** 1773/96. (D. III. f. 5., 19. l.), 558/901. (U. o. 21., 176. l.). Nem pl. biztositótársaságnál a nyeremény-jogosultat: **B. T.** 41/901. (U. o. 21., 203. l.) Feltételeztetik egyuttal, hogy maga az illető határozatra nem szavazott: **B. T.** 4247/77. (D. 28., 260. l.), **C.** 336/84. (P. T. 9., 3. l.), vagy a közgyülésen nem vett részt. **C.** id. 1773/96., 618/99. (D. III. f. 15., 276. l.) Vajjon a jelenvolt részvényes tiltakozott-e a hozott határozat ellen (mint azt az 1884. évi német novella s az uj K. T. követeli), s vajjon a távol volt részvényes annyi részvény birtokában van-e, hogy a közgyülésen egyáltalában részt vehetett? nem jön tekintetbe. Előbbire nézve v. ö. **C.** 888/96. (P. T. 34., 103. l.) s ellenk. 591/97. (Ü. L. 98., 4. sz. m.) és id. 618/99. A részvényesi minőség azonban igazolandó. Nem elég pedig, hogy az csak a per inditásakor forogjon fenn, hanem annak a per folyama alatt is meg kell lennie. Épen azért szükséges, hogy a keresethez legalább egy részvény mellékeltessék, a mely az iratok között visszatartandó vagy birói letétbe helyezendő. V. ö. **B. T.** 5161/76. (D. 28., 258. l.), **C.** 1073/90. (P. T. 23., 56. l.), 1599/93. (M. 132. l.) A részvénynyel azonos azonban az aláiráskor adott ideiglenes elismervény: **C.** 1167/92. (D. Uj f. 32., 253. l.), vagy a rt. pénztáránál letett részvényről szóló téritvény: **C.** 1367/902. (Jogt. K. 903. mell. 328. l.) A mennyiben a részvény átruháztatott volna, az átruházó akkor sem léphet fel, ha az átruházás a kereset beadása előtt a részvénykönyvbe még nem vezettetett be: **C.** 734/95. (D. III. f. 3., 68. l.) A keresetet több részvényes közösen mint pertárs is megindithatja; de ha több részvényes külön-külön inditott volna is keresetet, azokat egyesiteni kell, minthogy csak egységes határozat hozható s a határozat valamennyi részvényesre nézve hatályos. V. ö. alább 15. jegyzet.

[12]) Határozat itt tágabb értelemben veendő. Magában foglalja a választást is. Továbbá a *mérleg* megállapitását (K. T. 279. §.), de csak a mennyiben a törvény vagy alapszabálylyal ellenkezik, nem pl. a mennyiben a mérlegben kitüntetett javak becsléséről van szó, ha csak szándékos felülbecslés nem történt, osztalékadás végett vagy alábecslés titkos tartalékok

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

alapszabályokkal ellenkezik.[13]) E kereseti jog a többség által képviselt társaság ellen érvényesittetik [14]) s arra irányul, hogy a törvényszék a törvény- vagy alapszabályellenes határozatot hatályon kivül helyezze, megsemmisitse.[15]) Különös időbeli korlá-

képzésére. V. ö. *Neukamp* Z. f. Hr. 48., 450. s k. l. — Vajjon a határozat szótöbbséggel vagy egyhangulag hozatott-e? magában véve közömbös. V. ö. **B. T.** id. 4247/77. Az sem jön tekintetbe, vajjon a határozat a részvényesekre káros-e vagy sem? **C.** 377/87. (D. Uj f. 18., 84. l.), 2532/86. (Ü. L. 86., 24. sz.)

[13]) A *Tervezet* e kereseti jogot még nem vette volt fel, hanem csak az *Értekezlet* (l. Jk. 174. s k. l.), és pedig közvetlenül az osztrák részvénytörvénytervezet megfelelő intézkedése alapján. A külföldi tvhozások előbb még nem igen ismerték el. Igy nevezetesen Németországban is csak az 1884. évi részvénynovellában lett szabályozva.

[14]) V. ö. *Értekezl.* jk. 175. l. Tehát nem a határozatot hozott részvényesek ellen. Ez szükségképen következik abból, hogy ők a határozat hozatalában nem mint egyesek, hanem mint a közgyülés tényezői szerepelnek, hogy tehát a határozat mint a társaság határozata jelentkezik. Az azonban nincs kizárva, hogy a határozatot hozott részvényesek ellen a megsemmisitő itélet meghozatala után külön kártéritési kereset ne inditassék az alapon, hogy mindenki felelősséggel tartozik azon kárért, melyet másnak vétkessége által okozott (osztr. p. t. 1295. §.), tekintve, hogy a részvényeseknek a törvényt és az alapszabályokat ismerniök kell. Hasonlóképen külön kártéritési kereset inditható az igazgatóság vagy felügyelő bizottság ellen, ha ők a törvény- vagy alapszabályellenes határozatot provokálták vagy végrehajtották. V. ö. alább 94. §. A törvény- vagy alapszabályellenességnek azonban nyilvánvalónak kell lennie. Ha kétséges, nem lehet szó vétkességről.

[15]) V. ö. *Értekezl.* jk. 175. l., a hol ugyan arról is van szó, hogy, ha a megsemmisités már lehetetlen vagy orvoslást nem nyujt, a kereset kártéritésre fog irányulni. Ez azonban annyiban nem helyes, a mennyiben a kártérités nem magától a társaságtól követelhető, tehát az arra irányuló kereset a megtámadási keresettel össze nem kapcsolható. Még kevésbbé lehet szó arról, hogy a bíróság a megsemmisitéssel kapcsolatban a törvénynek vagy alapszabálynak megfelelő határozatot hozzon. V. ö. **C.** 6/97. (D. III. f. 8., 9. l.) — A mi a megsemmisitést közelebbről illeti, az nemcsak a keresetet inditó részvényes irányában történik, mint helytelenül **S.** 8294/79. (D. 22., 97. l.) szerint, hanem egyáltalában. V. ö. **C.** 888/96. (P. T. 34., 103. l.); az 1884. német részvénynovella és az uj K. T. 273. §. kifejezetten mondja ki. Nem is képzelhető másként; mert ha a megsemmisités csak a keresetet inditó részvényes irányában mondatnék ki, akkor a határozat nem volna épen megsemmisitve, pedig a törvény azt akarja, hogy a társaságnak ne legyen olyan határozata, mely a törvénynyel vagy az alapszabályokkal ellenkezik. Voltaképen ily határozat már *ipso jure* volna semmis, mert hiányzanak azon lényeges feltételek, melyek mellett a közgyülés érvényesen

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tozás alá általában véve nem esik ugyan;[16]) ha azonban a közgyülési határozat a törvény vagy az alapszabályok által előszá-

határozhat. De valamint sok más esetben, mert *primario spectat utilitatem privatam et secundario publicam*, ugy itt is a törvény beéri azzal, hogy az érvénytelenség kimondása az érdekeltek akaratára legyen bizva, vagyis nem absolut semmiséget mond ki, hanem csak megtámadási, érvénytelenitési jogot ad, mely ha nem gyakoroltatik, a törvény- vagy alapszabályellenes határozat is érvényesnek tekintetik. Ez azonban nem zárja ki, hogy, a menynyiben a részvényes a közgyülési határozat által egyéni jogaiban is sérelmet szenved, ebbeli jogait akár kereset, akár kifogás utján akkor is ne érvényesithesse a társaság ellen, ha a kérdéses határozat előbb nem semmisittetett meg. Csakhogy az ilyen esetben hozott itélet egyedül az illető részvényesre nézve hatályos. V. ö. **C.** 1564/94. (J. 94., 82. l.) Előbb ellenk. **L. I.** 503/81. (D. 28., 186. l.), **B. T.** 5214/77. (U. o. 260. l.), 176/81. (M. 132. l.), **C.** 729/82. (D. Uj f. 4., 303. l.). Nem szabad továbbá figyelmen kivül hagyni, hogy a biróság nemcsak a részvényesek keresete folytán, hanem h i v a t a l b ó l is jogositva van a törvény- vagy alapszabályellenes határozatot megsemmisiteni (l. alább 90. §.), a miből következik, hogy a biróság a keresetben nem emlitett okokból — v. ö. **S.** 22,079/77. (D. 18., 47. l.) — s a megsemmisitésre nem irányuló kereset vagy kifogás alkalmából, sőt a részvényes puszta k é r v é n y e folytán is kimondhatja a semmiséget. Ellenk. **S.** 2210/77. (D. 19., 57. l.), 13,922/79. (U. o. 23., 65. l.), **C.** 1134/94. (Ü. L. 94., 42. sz.) és 1607/94. (P. T. 29., 134. l.), 1564/95. (Ü. L. 96., 1. sz.) 767/98. (D. III. f. 12., 188. l.), hol feltétlenül szabályszerü kereset követeltetett. Utóbbi szerint a kersetet nem inditó részvényes perorvoslattal sem élhet. — Végül kiemelendő, hogy ha a biróság a közgyülési határozatot megsemmisitheti, akkor arra is fel kell jogositva lennie, hogy a határozat végrehajtását a kereset meginditása folytán s az itélet meghozataláig végzésileg f e l f ü g g e s z s z e *(arg. a maiori ad minus)*, a mint azt pl. az olasz K. T. és az emlitett osztrák javaslat kifejezetten is megengedi s a részvényesek érdeke gyakran követeli. Felfüggeszthető különösen a czégbejegyzés, a mely magában véve a kereset meginditása által nincs kizárva. V. ö. **B. T.** 197/77. (D. 28., 256. l.) Követelni a felfüggesztést a K. T. 174. §-a alapján vagy pl. zárlat czimén azonban nem lehet. Bővebben ezen egy időben sokat vitatott kérdésről: *Ifj. Neumann Sándor.* A K. T. 174. §-a alapján inditott kereset felfüggesztő hatálya. Budapest, 1877.; továbbá *Wittmann Mór*, *Ullmann Sándor* és *Schüller Zsigmond* a Magyar Themis, 1877. 4. számában.

[16]) V. ö. *Értekezl.* jk. 175. l. Az 1884. német novella s az uj K. T. szerint a kereset egy hónap alatt inditandó meg. De ha a magyar K. T. nem is tartalmaz általában időhatárt, még sem lehetséges a közönséges elévülési időt alkalmazni; sőt elvül lehet felállitani, hogy, ha a részvényes a legközelebbi közgyülésig a keresetet meg nem inditotta, arról lemondottnak tekintendő. Az azonban nem akadály, hogy a határozat a czégjegyzékbe bejegyeztetett. **B. T.** 197/77. (D. 28., 256. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

bott alakszerüségek[17]) mellőzése miatt támadtatik meg, a kereseti jog a sérelmes határozatot tartalmazó jegyzőkönyvnek az illetékes törvényszéknél történt bemutatásától számitott 15 nap alatt érvényesitendő, ellenkezőleg az ezen alapon megszünik [id. §. 2. bek.].[17a])

III. Valamint általában, ugy különösen a társasági üzletkezelés ellenőrzése tekintetében is vannak az egyes részvényesek a törvény és az alapszabályok keretén belül határozó közgyülési többségnek alávetve. Oly egyéni ellenőrzés, minőt a törvény pl. a közkereseti társaság nemüzletvezető tagjainak biztosit, a részvényesek rendszerinti nagy számánál fogva lehetetlen. Mindazonáltal a keresk. törvény e részben is gondoskodik arról, hogy az egyes részvényesek a többség önkénye ellen megvédessenek. Teszi ezt az által, hogy az egyes részvényeseknek jogot ad arra, miszerint az illetékes törvényszéknél a társasági üzletkezelésnek szakértők általi megvizsgálását s a vizsgálat eredményének velök leendő közlését követeljék. [K. T. 175. §.][18]) E jog, mely különösen abból a szempontból bir értékkel, hogy az igazgatóság, vagy a felügyelő bizottság tagjai elleni kártéritési keresethez (l. alább 94. §.) biztos alap szereztessék, fel van azonban tételezve attól, hogy a kérvényező részvényes vagy részvényesek az alaptőkének legalább tizedrészét képviseljék és a vizsgálat költségeit előlegezzék.[19]) Az előbbi feltétel igazolása végett a meg-

[17]) Pl. ha a közgyülés szabályszerüen nem volt összehiva, a meghivásban nem tétetett ki a tanácskozás tárgya (C. 586/98. D. III. f. 13., 331. l.), a határozat az előirtnál kisebb szótöbbséggel hozatott stb. Érthetetlen C. 634/89. (D. Uj f. 25., 61. l.), mely szerint, ha a határozat a törvénynyel vagy az alapszabályokkal ellenkezik, a kereset nem esik a törvényben megállapitott 15 napi határidő alá. Hisz a törvény vagy alapszabály által előirt alakszerüségek meg nem tartása esetében is ellenkezik a határozat a törvénynyel vagy alapszabálylyal!

[17a]) Ha az utolsó nap vasár- vagy ünnepnap: a kereset még a következő hétköznapon is beadható: C. 558/901. (D. III. f. 21., 176. l.)

[18]) A vizsgálat kérvény utján szorgalmazandó, mely a perenkivüli eljárás elvei szerint a társasági közegek meghallgatása nélkül végzés által s a felfolyamodás kizárásával intéztetik el. (Keresk. elj. 43. §. *d)* pont.) A vizsgálat okát adni, mint ezt a K. T. 178. §-a a közgyülés összehivására vonatkozó kérvénynél irja elő, nem szükséges.

[19]) E korlátok felállitása azért történt, hogy a társaság ügymenete és hitele egyes kevésbbé érdekelt részvényes által könnyelmüen vagy szándékosan meg ne zavartassék, illetve meg ne ingattassék. V. ö. *Értekezl.* jk.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

felelő számu részvények a törvényszéknél leteendők, mely azokat a vizsgálat befejezéséig visszatartja.[20])

86. §.

A részvényesek kötelezettségei.

I. A mint tudjuk, a részvénytársaság fogalmában rejlik, hogy a részvényesek a társaság adósságaiért csak korlátozva és pedig csak részvényeik névértékéig felelősek. Ez egyuttal az egyedüli kötelezettség, mely a részvényeseket terheli; egyébbel ők a társaság céljához és annak kötelezettségeihez járulni nem tartoznak. [**K. T. 168. §.**][1]) Igy nevezetesen nem kötelesek a társaság ügyeiben résztvenni, sőt még a közgyülésektől is távol tarthatják magukat.[2]) Azt is emlitettük már, hogy a részvényesek érintett korlátolt felelőssége nem közvetlenül a társaság hitelezői, hanem csak maga a *társaság irányában* áll fenn. A hitelezőknek nincs kereseti joguk a részvényesek ellen, még a társaság feloszlása után sem;[3]) hanem egyedül a társaság léphet fel

176. l. Minthogy a törvény a költség viselése iránt nem intézkedik, s a vizsgálat befejezésével az eljárás is be van fejezve: ebből következik, hogy a vizsgálatot kérő részvényesek az előlegezett költség megtérítését a társaságtól sem ugyanazon, sem külön perenkivüli eljárás során nem követelhetik. V. ö. **C.** 208/89. (D. Uj f. 23., 52. l.) Ez legfelebb az igazgatóság vagy felügyelő bizottság ellen meginditott kártérítési kereseltel kapcsolatban lehetséges.

[20]) Hasonló jogot, mint a K. T. 175. §-a, biztosit az 1876: XXXVI. tcz. 31. §-a a záloglevélbirtokosoknak a jelzálogüzletre nézve és az 1897. évi XXXII. tcz. 21. §. a kötvénybirtokosoknak.

[1]) Mindazonáltal nincs kizárva, hogy a részvényesek más kötelezettséget is ne vállaljanak a társaság irányában. Pl. czukorgyár részvényesei bizonyos mennyiségü répa szállitására. Ennek jogi magyarázata (részvény járuléka, részvényes mint harmadik személy kötelezettsége stb.) iránt Németországban nagy a vita. V. ö. *Lippmann* Z. f. d. ges. H. R. 39., 126. s k. l., *Behrend* id. m. 784. s k. l. s mások. Az uj német K. T. 212. §-a ily mellékkötelezettségekről kifejezetten intézkedik.

[2]) A közgyülésen való részvétel csak jog, nem kötelesség. A távolmaradás azonban esetleg a társaság teljes megbénitására és feloszlására vezethet, ha ugyanis huzamos ideig határozatképes közgyülés nem jön létre.

[3]) Cső d esetében azonban a csődválasztmány is elrendelheti a hátralevő összegeknek a csődtömeghez leendő befizetését. V. ö. **C.** 605/82. (D. Uj f. 3., 228. l. és 4., 161. l.); 765/82. (U. o. 4., 260. l.); 729/82. (U. o. 4., 303. l.); 418/83. (U. o. 6., 203. l.); 1009/85. (U. o. 11., 224. l.), 1443/95. (P. T. 32., 51. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a részvényesek ellen,[4]) s ez is csak azon feltételek mellett, melyek a részvények névértékének hátralevő részeinek befizetésére az alapszabályokban meg vannak határozva [id. 168. §.],[5]) és minden esetre csak a társaság által közzétett előzetes felhivás folytán, mely, ha az alapszabályokban különös módozat megállapitva nem lett, azon alakban történik, melyet az alapszabályok a társasági határozatok közzétételére általában rendelnek. [**K. T. 170. §.** 1. bek.][6])

II. A részvényesek befizetési kötelezettségüknek pontosan tartoznak megfelelni s azzal szemben a társaság elleni követelésekkel beszámitással sem élhetnek.[7]) Az a részvényes, ki a részvényei után járó befizetéseket kellő időben nem teljesiti, a meghatározott befizetési naptól törvénynél fogva és az érintett felhivástól eltekintve, külön megintés nélkül, késedelmi kamatokat köteles fizetni. [**K. T. 169. §.** 1. bek.] E mellett a társaságnak szabadságában áll a befizetés elmulasztása esetére, tekintet nélkül az egyébkénti törvényes következményekre, az alapszabályokban bizonyos kötbért is megállapitani [id. §. 2. bek.];[8]) vagy, minthogy a befizetés kikényszeritése peruton számos esetben, különö-

[4]) Ez világosan kitünik a K. T. 168. §-ából, mely a részvények névértékének »befizetéséről« szól; ugyszintén a 169—171. §§-ból, melyek a befizetés elmulasztása esetére egyedül a társaságnak biztositanak jogokat. A hitelezőnek nem lehet »befizetni«.

[5]) Az alapszabályok a befizetés iránt közvetlenül, vagy csak közvetve olyképen rendelkezhetnek, hogy a befizetés módja és ideje a közgyülés vagy az igazgatóság által állapittassék meg.

[6]) Külön értesités esetén azonban nem lehet a hirdetmény elmulasztására hivatkozni. **C.** 1125/84. (D. Uj f. 8., 42. l.)

[7]) Mert az alaptőkében harmadik személyek is érdekelve vannak. V. ö. kifejezetten 1884. német rtörvény 219., 184*c*. cz., uj német K. T. 221. §. és **C.** 1906/95. (D. III. f. 2., 89. l.), 532/96. (U. o. 5., 45. l.)

[8]) A törvény értelme nem világos. Nem vehető ki ugyanis, mit akar a törvény azzal mondani: »tekintet nélkül az egyébkénti törvényes következményekre?« A német K. T. megfelelő 220. czikke, mely a magyarnak alapul szolgált, azt mondja »*ohne Rücksicht auf die sonst stattfindenden gesetzlichen Einschränkungen*« s ezzel kétségtelenül azt akarta kifejezni, hogy a kötbér összege korlátozás alá nem esik. De habár eltérés a német törvénytől nem szándékoltatott is, a mi az előmunkálatok ez iránti hallgatásából eléggé kitünik, reánk nézve csak a magyar törvény szövege irányadó, törvényes következmények alatt pedig semmi esetre nem lehet törvényes korlátozásokat érteni. Az egyébkénti törvényes következményeknek tehát más értelmet kell tulajdonitani, leghelyesebben azt, hogy a kötbér kikötése nem zárja ki azt, hogy e mellett maga a befizetés és a kötbért meghaladó kártérités, illetve a késedelmi kamat ne követeltethessék. Jóllehet

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sen ha a részvények bemutatóra szólnak, lehetetlen: a befizetés teljesitését közvetett módon is biztositani, nevezetesen kimondani, hogy a késedelmes részvényes az aláirásból eredő jogait s a már teljesitett befizetést elveszti, azaz a részvényt semmisnek nyilvánitani [id. §. 2. bek.].[9]) Ez mindazonáltal csak azon feltétel mellett történhetik, ha a befizetést tárgyazó felhivás az alapszabályokban kijelölt, esetleg a hivatalos hirlap utján háromszor és pedig utoljára a befizetésre kitüzött zárhatáridőt legalább négy héttel megelőzőleg közzététetett [id. 170. §. 2. bek.].[10]) A megsemmisités folytán a befizetési kötelezettség megszünik,[11]) de csak a részvényesre mint ilyenre nézve; a részvényaláiró ellenben a megsemmisités daczára az aláirt részvények névértékének 50%-ja erejéig kötelezve marad. [K. T. 171. §.][12]) Maga a társaság a megsemmisités által azon kötelezettséget vállalja magára, hogy a megsemmisitett részvények helyett uj részvényeket bocsásson ki.[13])

azonban e szerint az egyébkénti törvényes következmények nem jelentik a kötbér korlátozását, mégis a magyar törvény szempontjából is azt kell mondani, hogy a kötbér összege nem esik korlátozás alá. Mérvadó erre nézve a K. T. 273. §-a, mely ezt a keresk. ügyleteknél általánosságban kimondja (l. alább 123. §.), a részvények megszerzése pedig a K. T. 258. §. 3. pontja értelmében akkor is keresk. ügylet, ha nem történt továbbadási szándékkal (v. ö. alább 115. §.). Igaz ugyan, hogy a K. T. előbb id. §-a az 1877. évi VIII. tcz. által változást szenvedett, s ennek értelmében most már csak a bejegyzett kereskedők kölcsönös keresk. ügyleteiből eredő követeléseknél nem esik a kötbér korlátozás alá. Azonban e törvény csak a kölcsön- és hasonló követelésekre vonatkozik, tehát a jelen esetre nem hat ki.

[9]) Össze nem tévesztendő a részvények birói megsemmisitésével elvesztés vagy megsemmisités esetén. V. ö. alább 134. §.

[10]) A megsemmisités és a kötbér az alapszabályokban együttesen is megállapitható. A törvény a »vagy« szóval azt nem akarja kizárni. (V. ö. a német K. T. id. czikkét is, melyben az összekapcsolás »*auch*« szóval történik.) Az alkalmazás azonban csak vagylagos lehet. L. a köv. jegyzetet.

[11]) A megsemmisités és a kereseti jog tehát csak vagylagosan, nem együttesen, illetik a társaságot; a kereseti jog a megsemmisités által consumáltatik. V. ö. **L. I.** 520/79. (D. 23., 54. l.) Sőt a kereseti jog már a megsemmisitési eljárás megindítása folytán is megszünik: **L. I.** 280/80. (D. 26., 4. l.) Nem szünik meg ellenben pusztán az által, hogy a megsemmisitési jog az alapszabályokban meg van állapitva, ha annak alkalmazása tényleg még nem helyeztetett kilátásba: **C.** 703/80. (M. Ig. D. 6., 60. l.)

[12]) Vonatkozással a K. T. 153. §-ra. V. ö. fentebb 77. §.

[13]) Mert az alaptőke és a részvények száma alapszabályilag meg van határozva, s azt közvetett uton megváltoztatni nem szabad. Kivétel csak

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

HARMADIK FEJEZET.

Közgyülés.

87. §.

A közgyülés fogalma, összehivása, határozatképessége és határozathozatala.

I. A részvénytársaság nem lévén önczélu lény, hanem a részvényesek érdekeinek szolgálatában állván, a kik, ha nem is jogilag, de mégis gazdaságilag a társasági vagyon urai: ebből szükségképen következik, hogy a társasági ügyek mikénti intézése a részvényesek akarata szerint kell hogy történjék, hogy a társaság ügyeiben a részvényesek akarata az uralkodó. Ámde a részvényesek rendszerinti nagy száma többnyire lehetetlenné teszi, hogy az ő akaratuk egyénileg, külön-külön fejeztessék ki [1]) s még kevésbbé lehetséges, hogy ez állandóan, folytonosan történjék. Szükségessé válik ennélfogva a részvénytársaságnak oly szervezetet adni, mely szerint a részvényesek időről-időre együttes akaratnyilvánításra, határozathozatalra összehivatnak; a társasági ügyek közvetlen ellátására pedig külön állandó közegek létesittetnek. Az utóbbiak közé tartozik az igazgatóság és a felügyelő bizottság, melyekről a következő fejezetben lesz szó. A részvényesek idő-

---

akkor van, ha a megsemmisitett részvények erejéig kifejezetten alaptőkeleszállitás határoztatik el, a mely azonban csak az általános feltételek mellett történhetik. V. ö. alább 89. §. — Az ujonnan kibocsátott részvényre a megtámadott és fizető aláirónak (ellenkező alapszabályi intézkedésektől eltekintve) elsőbbsége van; köteles azonban a fizetett összeget a névérték egész befizetett része erejéig kiegésziteni, a nélkül hogy az általa eredetileg befizetett összeget (mely neki az átruházáskor meg lett téritve), levonásba hozhatná.

[1]) Jogilag ennek mi sem áll utjában. Épen azért nincs kizárva, hogy a részvényesek a közgyülésen kivül külön-külön kifejezett közös megegyezéssel valamit el ne határozhassanak, a mi különösen akkor bir gyakorlati jelentőséggel, ha a közgyülés mint ilyen törvénynél (l. alább 89. §.) vagy alapszabálynál fogva nem határozhat. Az ellenkező felfogás, mely szerint a részvényesek épen csak közgyülésileg határozhatnak, oly tulzás, mely az általános társasági elvekkel nem áll összhangban.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

közönkénti összehivás folytáni összejövetele pedig a közgyülés. E közgyülésen, mely a részvénytársaság legfőbb közege s melynek a többi közegek és az egyéni jogoktól eltekintve (l. fentebb 81. §.), maguk a részvényesek is alá vannak rendelve, gyakorolja a részvényesek összessége mindazon jogokat, melyek a részvényeseket a társaság ügyei tekintetében illetik. [**K. T. 176. §.**]

II. A közgyülés összehivása évenkint legalább egyszer kell hogy történjék. [**K. T. 177. §.** 1. mond.][2]) A közelebbi időt az alapszabályok határozzák meg. Ezen évi közgyülés rendes közgyülésnek is neveztetik azért, mert ez a szabályszerü gyülés, a melyen a részvényesek a társaság ügyei fölött határoznak. Kivételesen azonban a közgyülés máskor is összehivható. Az ilyen közgyülés rendkivüli közgyülésnek neveztetik. Két esetben ily rendkivüli közgyülés összehivását a törvény egyenesen előirja.[3]) Azonkivül a részvényesek is követelhetik bármikor a közgyülés összehivását. Ily követelés azonban csak akkor veendő figyelembe, ha az illető részvényes vagy részvényesek az alaptőkének legalább egy tizedrészét képviselik, feltéve, hogy az alapszabályok e jogot az alaptőke kisebb részének birtokához nem kötik;[4]) ha továbbá a közgyülés egybehivásának oka és czélja határozottan kijelöltetik. [**K. T. 178. §.**]

A közgyülés összehivása az arra jogositott közeg által történik, s csak az ennek összehivása folytán tartott gyülés tekinthető érvényes határozatok hozatalára jogositott közgyülésnek. Az összehivásra jogositott közeget az alapszabályok határozzák meg. Rendesen az igazgatóság jelöltetik ki arra;[5]) de kijelölhető a felügyelő bizottság is.[6]) A mennyiben a közgyülés egybehivását a részvényesek követelik, s e kivánságnak az összehivásra jogo-

---

[2]) Ennek elmulasztása esetében a közgyülés összehivására kötelezett közeg 1000 frtig terjedhető pénzbüntetéssel sujtható. K. T. 221. §. 2. pont.

[3]) V. ö. K. T. 187., 195. §§. és alább 92., 93. §§.

[4]) Az alaptőke nagyobb részének birtokához e jog nem köthető.

[5]) A K. T. 187. §. épen az igazgatóságot kötelezi a közgyülés összehivására. — Az igazgatóság a rendkivüli közgyülést mindannyiszor összehivhatja, valahányszor azt a rt. érdekében lévőnek találja. **C.** 1488/902. (Jogt. K. 903. mell. 326. l.)

[6]) A K. T. 195. §. ut. bek., mely szerint a felügyelő bizottság más teendőkkel fel nem ruházható, ennek annál kevésbbé áll utjában, mert az id. §. maga is kötelezi a felügyelő bizottságot a közgyülés összehivására.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sitott közeg 8 nap alatt meg nem felel:[6a]) az érdekelt vagy érdekeltek kérelmére a közgyülés összehivását az illetékes törvényszék eszközli [id. §. 2. mond.].[7]) Az összehivás azon alakban történik, a melyet az alapszabályok előirnak;[8]) a meghivásban azonban minden esetre kiteendők a közgyülés helye és ideje,[9]) ugyszintén a közgyülés tárgyai. Érvényes határozat csakis az ekként kijelölt tárgyak felett hozathatik.[10]) Kivételnek e tekintetben egyedül az oly inditványra nézve van helye, mely ujabb közgyülés összehivása végett tétetik [id. 177. §.]; magától értetvén egyuttal, hogy az oly határozat is érvényes előzetes kijelölés nélkül, mely a közgyülés napirendjére kitüzött tárgyak törvényes folyománya gyanánt jelentkezik.[11])

[6a]) Csak az összehivásnak kell 8 nap alatt történnie, a megtartás később is lehet az alapszabályokban meghatározott időhatáron belül. V. ö. **B. T.** 1987/900. (D. III. f. 22., 151. l.)

[7]) Sem az igazgatóság, ill. felügyelő bizottság, sem a törvényszék nem vizsgálhatja azt, vajjon a felhozott ok alapos-e? A törvény csak azt követeli, hogy valamely ok és czél megjelöltessék. Ha ez megtörtént, a közgyülés, legalább a törvényszék által, okvetlenül összehivandó. Felfolyamodás a közgyülés összehivását elrendelő végzés ellen nincs. Keresk. elj. 43. §. *e)* pont.

[8]) Ez azon esetre is áll, ha az összehivás a törvényszék által történik.

[9]) És pedig még akkor is, ha a hely és idő az alapszabályokban, a mint azt a K. T. 157. §. 8. pontja elő is irja, meg van jelölve; tekintve, hogy a részvényesek, különösen gyakori változás esetében, az alapszabályokról nem mindig birnak tudomással. Hely és idő alatt különben a helyiség és óra is értendő. A mi a helyet illeti, annak nem kell épen a társaság székhelyével azonosnak lennie. A székhelytől távol fekvő vagy épen külföldön lévő helynek azonban, alapszabályi intézkedés hiányában, nem szabad lennie; mert a részvényesek nem kényszerithetők nagyobb utazásra vagy az országból való távozásra.

[10]) A kijelölésnek nem kell közvetlenül az illető tárgyra vonatkoznia; lehet közvetett is. Igy annak kijelölése, hogy a közgyülés tárgya az alapszabályok módositása általában, magában foglal minden egyes intézkedést is, mely az alapszabályokban tartalmaztatik, kivéve, ha az alapszabályok módositása csak más határozat folyománya, mint pl. az alaptőke felemelése vagy leszállitása. V. ö. **C.** 1272/90. (J. 90., 66. l.) Részletes adatok és nevezetesen az igazgatósági javaslatok közlése nem szükséges. **C.** 1204/93. (D. Uj f. 37., 88. l.) Ily kitétel »egyéb inditványok« azonban semmi esetre nem elégséges arra, hogy a közgyülés határozhasson: **C.** 336/84. (D. Uj f. 10., 94. l.), **B. T.** 2526/93. (P. T. 30., 12. l.)

[11]) Ez áll különösen az igazgatóságnak vagy felügyelő bizottságnak az illető tárgyakra vonatkozó felmentésére vagy felelősségre vonására, esetleg

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. Hogy azonban a bár szabályszerüen összehivott közgyülés érvényes határozatokat hozhasson, szükséges, hogy az határozatképes legyen.[12]) A határozatképesség alatt értjük azt, hogy a közgyülésen annyi részvényes és illetve részvény képviselve legyen, a mennyit az alapszabályok előirnak. A törvény ez iránt, az alakuló közgyüléstől eltekintve, semmi intézkedést nem tartalmaz, az alapszabályokban tehát a határozatképesség tetszés szerint állapitható meg; kiköthető az összes részvényesek jelenléte épugy, mint az, hogy a részvényesek és részvények meghatározott számban legyenek képviselve,[12a]) mely esetben a kikötött számban összejött közgyülés határozatai a távollevőket is kötik.[13]) Kiköthető különben az is, hogy fontosabb határozatok hozatalánál nagyobb számu részvényesnek és illetve részvénynek kell képviselve lennie mint a rendes ügyeknél. Az alapszabályok intézkednek végül az iránt is, vajjon ha a közgyülés első izben határozatképes nem volt, az ujabban összehivott közgyülésen ugyanaz a határozatképesség, vagy annál kisebb szükséges-e; esetleg megállapitják, hogy az ujabb közgyülés bármely számu részvényes megjelenése esetében is határozatképes.[14])

---

elmozditására irányuló határozatokról. Az illető tárgyak fölötti határozat jogosultsága magában foglalja a jogosultságot az azokért felelős közegek eljárásának megbirálására s a birálat következményeinek megállapitására. Ez kitünik a K. T. 183., 194. §§-ból is, melyek szerint az elmozditás »bármikor« történhetik, s annál indokoltabb, mert a közgyülés megtartása előtt nem is tudható mindig, minő intézkedés lesz szükséges az eljáró közegekkel szemben s a határozat elhalasztása a társaságra nézve veszélyes lehet. V. ö. C. 1781/93. (P. T. 30., 12. l.) és hozzá *Wettstein Gyula* u. o. 9. l.

[12]) A határozatképességnek az egész közgyülés alatt kell fenforognia. Mihelyt a határozatképesség annak folyamában egyes részvényesek távozása folytán megszünik, további határozat nem hozható.

[12a]) A kikötött számnak nemcsak a közgyülés elején, hanem az illető határozat hozatalakor is meg kell lennie. A közgyülés félbeszakitása esetében pedig annak folytatása csak akkor érvényes, ha a részvényesek a folytatásról tudomással birtak. V. ö. C. 568/901. (D. III. f. 20., 141. l.)

[13]) A távollevőkről az vélelmeztetik, hogy a megjelentek határozatához hozzájárultak. Kivévén, ha a határozat a törvénybe vagy az alapszabályokba ütközik. V. ö. fentebb 85. §.

[14]) V. ö. K. T. 157. §. 8. pont és fentebb 78. §.) Az ujabb közgyülés azonban ily kisebb határozatképességgel csak azon ügyek fölött határozhat, melyek már az első közgyülés napirendjére voltak tüzve; mert más tárgyakra nézve a közgyülés épen nem volt még összehiva, tehát ujabb közgyülés nincs.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A határozatképesség mellett a közgyülési határozatok érvényessége feltételezi még, hogy azok a megjelent részvényesek előirt szavazatával hozattassanak. A törvény a határozathozatal módja iránt sem tartalmaz intézkedéseket és korlátozásokat; mérvadók tehát e tekintetben is kizárólag az alapszabályok. Ezektől függ, vajjon a határozatok egyhangulag, vagy pedig szótöbbséggel és minő szótöbbséggel hozhatók? A határozathozatal módja, a határozatok minőségéhez és fontosságához képest, szintén különbözőképen állapitható meg.

Az alapszabályok irányadók végre a tárgyalás rendjére és arra a kérdésre nézve, hogy ki által történjék a közgyülés vezetése?[15]) Alapszabályi intézkedés hiányában az elnököt esetről-esetre maga a közgyülés választja.[16])

88. §.

A közgyülés hatásköre.

I. A közgyülés, mint a részvényesek összefoglalása, s a részvénytársaság legfőbb közege, a társaság ügyeiben elvileg korlátlan hatáskörrel bir. Feltéve, hogy a közgyülés megtartásának és a határozathozatalnak azon alaki kellékei, melyeket az előbbi szakaszban emlitettünk, megvannak, és feltéve, hogy valamely ügy egyáltalában társasági, azaz oly ügy, melyben a társaság intézkedhetik: a közgyülés elvileg souverain. A közgyülés még oly ügyben is jogérvényesen határozhat, mely a társaság többi közegeinek, nevezetesen az igazgatóság hatáskörébe tartozik, más szóval: a közgyülés hatásköre a többi közegek hatáskörével concurrál; a mi szükségképen következik abból, hogy a többi közegek a közgyülésnek alá vannak rendelve.[1]) Ebből kitünik egyuttal, hogy a közgyülés hatáskörének közelebbi meghatározása csakis két irányban szükséges: 1. vajjon valamely ügy nincs-e egyáltalában a társaság rendelkezése alól kivonva? mert a mit a tár-

---

[15]) Kijelölhető pl. a társaság vezérigazgatója is: **B. T.** 6213/84. (D. Uj f. 8., 324. l.)

[16]) Ily esetben bármely részvényes választható: **C.** 467/97. (D. III. f. 9., 256. l.) s elnökölhet valamely részvényes csődtömeggondnoka is. V. ö. **C.** 36/96. (D. III. f. 9., 253. l.)

[1]) V. ö. K. T. 189. §. Ez alapon a közgyülés különösen az igazgatóságnak utasitásokat is adhat. L. még alább 92. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

saság egyáltalában tehet, arra a közgyülés is minden esetre fel van jogositva; 2. mely ügyek azok, a melyek fölött kizárólag a közgyülés határozhat. a melyekben tehát a társaság más közege nem járhat el? Ellenben nem jöhet kérdésbe, vajjon a közgyülés jogositva van-e valamely ügy fölött, szemben a többi közegekkel, határozni?

II. Mindkét emlitett irányban első sorban a törvény irányadó. A mennyiben ez akár közvetlenül, akár közvetve, pl. az által, hogy a részvényeseknek egyéni vagy külön jogot biztosit (l. fentebb 82. §.), a társaság intézkedési jogát feltétlen módon kizárja vagy korlátozza, vagy megforditva valamely ügyet határozottan a közgyülés hatáskörébe utasit, ebbeli intézkedése kötelező s az alapszabályok eltérő módon nem rendelkezhetnek. Különösen nem lehetséges, hogy a törvény által a közgyülés hatáskörébe utasitott ügy más közeg, nevezetesen az igazgatóság hatáskörébe utasittassék. Még kevésbbé ragadhat magához ily ügyet önhatalmulag az igazgatóság vagy a társaságnak más közege.[2]) A mennyiben ellenben maga a törvény a közgyülés hatáskörét akár tevőleges, akár nemleges irányban nem állapitja meg, vagy eltérést enged, az alapszabályok mérvadók.[3]) Alapszabályi intézkedés hiányában pedig az az elv tartandó szem előtt, hogy a közgyülés hatáskörébe minden oly társasági ügy tartozik, mely a társaság rendes üzletkörén kivül esik.[4]) Megjegyzendő azonban, hogy a mig a közgyülés törvényes hatásköre harmadik személyekkel szemben is irányadó, ugy hogy ha a közgyülés a törvényes hatáskörébe nem tartozó, vagy más közeg a közgyülés törvényes hatáskörébe utasitott valamely ügyben határozott, a társaság harmadik személyek irányában sem lesz kötelezve: addig a közgyülés alapszabályi vagy a rendes üzletkörön kivül eső ügyletekre vonatkozó hatásköre ily absolut hatálylyal nem bir; a társaság harmadik személyek irányában kötelezve lesz tehát akkor is, ha a közgyülés

---

[2]) Az igazgatóság vagy más közeg ily esetben felelősségre vonható a K. T. 189. §-a értelmében; azon kivül az igazgatóság tagjai 3 hónapi fogházvagy 1000 forintig terjedhető pénzbüntetésre is itélhetők. V. ö. K. T. 218. §. 8. pont, 220. §. és alább 101. §.

[3]) V. ö. K. T. 157. §. 8. pont és fentebb 78. §.

[4]) Ide tartozik pl. nagyobb kölcsönök felvétele, ingatlanok megszerzése, fióktelepek felállitása stb. A társaság czéljában is tulmenő ügyekben az alapszabályoknál fogva még a közgyülés sem határozhat.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ezt a hatáskört tullépte,[5]) vagy ha az igazgatóság abban önhatalmulag járt el.[6])

III. A **K. T. 179. §.** szerint azon tárgyak, melyek fölött minden esetben a közgyülés határoz, a következők:

1. az igazgatóság és a felügyelő bizottság megválasztása, előmozditása és felmentése,[7]) kivévén a mennyiben az igazgatóság kinevezése az alapitóknak vagy másoknak tartatott fenn (l. alább 91. §.);

2. a számadások megvizsgálása, a mérleg megállapitása és a nyereség felosztása;[8])

3. az egyesülés más társasággal (l. alább 98. §.);

4. oly cartell-szerződések megkötése, melyek minden társasági ügyletnek közös haszonra vezetését célozzák;[9])

---

[5]) Pl. a társaság alapszabályai czélján tul menő ügyben határozott. Ez következik abból, hogy a társaság kötelezve lesz akkor is, ha az igazgatóság járt el az alapszabályok ellenére, mennyivel inkább tehát, ha a közgyülés nem tartotta magát az alapszabályhoz. A részvényesek kereseti joga a K. T. 174. §-a alapján ezen nem változtat; hasonlóképen nem az a körülmény, hogy a közgyülés a társaság czélját, minthogy az a tervezetből van átvéve, meg nem változtathatja (l. a köv. §-t). Ez is csak a részvényesekkel szemben irányadó.

[6]) V. ö. K. T. 190. §. és alább 82. §.

[7]) A felmentés nem jelenti azt, mintha az igazgatóság és fel. bizottság törvény- vagy alapszabályellenes eljárása miatt sem vonathatnék felelősségre. Ez világosan következik a K. T. 189. §. 2. bek.-ből (l. alább 94. §.) Tehát csakis oly cselekvényekre nézve van a felmentésnek jelentősége, melyek a törvénybe vagy alapszabályokba nem ütköznek. Még tovább megy **C.** 881/95. (P. T. 31., 119. l.), mely szerint az igazgatók a felmentés előtti időre csak oly cselekvényük vagy mulasztásuk miatt vonhatók felelősségre, mely a vétkes gondatlanságot is megállapitja. De akkor a felmentésnek épen semmi czélja nincs, mert vétkes gondatlanság hiánya esetében ugy sincs felelősség.

[8]) A számadások megvizsgálására külön számvizsgálók küldhetők ki a közgyülés által; sőt lehet, hogy már alapszabályilag rendeltetik ki külön számvizsgáló bizottság, mely azonban a felügyelő bizottságot nem pótolja.

[9]) Cartell-szerződések különböző értelemben és alakban fordulnak elő. Gyakran e kifejezés alatt nem értenek mást, mint oly szerződést, melynél fogva két vagy több vállalat (nem épen részvénytársaság, sőt nem is épen társaság) kölcsönösen arra kötelezi magát, hogy üzletében egyenlő szabályok szerint fog eljárni. Ilyenek pl. a vasutaknál fordulnak elő a fuvardij-tariffák tekintetében, továbbá különböző iparvállalatoknál, pl. szesz-, czukor-, vasgyáraknál, kőolajfinomitógyáraknál, gőzmalmoknál, mészárosoknál, sütőknél stb. a termelés megszoritására, vagy az árak megszabására nézve (árcartellek), mely utóbbiak azonban a szabadverseny kizárására s ez által a fogyasztó közönség megkárositására irányulván, a *turpis causa* fogalma alá esnek s azért bíróilag nem érvényesithetők. V. ö. **C.** 2554/83.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

5. az alaptőke leszállítása vagy felemelése (l. a köv. §-t);

6. a társaság feloszlása s a felszámolók kirendelése;

7. az alapszabályok módositása, a mennyiben a törvény a közgyülést erre nézve nem korlátozza (l. a köv. §-t).[10])

A felsoroltakon kivül a K. T. különböző helyeken még egyéb ügyeket is utasit a közgyülés hatáskörébe, melyekről részben már megemlékeztünk, részben pedig még ezentul lesz szó.

89. §.

Az alapszabályok módositása és az alaptőke felemelése és leszállitása.

I. Az alapszabályok egyenlők lévén a társasági szerződéssel, azoknak módositása [1]) a közönséges szerződési elvek értelmében

---

(D. Uj f. 9., 309. l.) Ezektől lényegesen különböznek az oly cartell-szerződések, melyek haszonközösségre vonatkozó t á r s a s á g i s z e r z ő d é s e k jellegével birnak. Az ilyenek lehetnek azután általánosak, a minőket épen a K. T. tart szem előtt, vagy különösek, melyek az üzletnek csak meghatározott részére, vagy egyes ügyletekre vonatkoznak. Lehetnek továbbá kölcsönösek vagy egyoldaluak, a szerint, a mint csak az egyik vagy mindkét vállalat hasznai közösek. A haszonban és veszteségben való részesülés aránya mindegyik esetben vagy egyenlően vagy pedig különbözően lehet a szerződő felekre nézve megállapitva. A K. T. csak a haszonközösségre irányuló általános (kölcsönös vagy egyoldalu) cartellszerződéseket utasitja feltétlenül a közgyülés hatáskörébe; a miből azonban nem következik, hogy másnemü cartell-szerződéseket minden esetre az igazgatóság köthet. Ez lehetséges ugyan, ha az alapszabályok igy intézkednek; de ily intézkedés hiányában a különös cartell-szerződések is rendszerint a közgyülés hatáskörébe tartoznak, tekintve, hogy azok többnyire a rendes üzletkörön kivül esnek. Bővebben értekezik nálunk a cartell-szerződésekről *Mandelló Gyula* a Budapesti Szemle 1890. évfolyamában, *Ráth Zoltán* Emlékirat a cartellekről: Hegedüs keresk. miniszter megbizásából. Budapest, 1900. és *Árkövy R.* Előtanulmányok egy cartelltörvényhez. Bpest, 1904. — A cartelltől megkülönböztetendő az u. n. t r u s t, melynek az a czélja, hogy a hasonnemü vállalatok részvényeit összevásárolja s ezzel valamennyit hatalmába keritse.

[10]) A közgyülés ebbeli jogát az igazgatóságra még annyiban sem ruházhatja át, a mennyiben a törvényszék által teendő észrevételek elintézéséről van szó. Ily felhatalmazás csak lényegtelen szerkezeti módositásokra vonatkozhatik. **C.** 452/901. (D. III. f. 21., 263. l.) Nagyon általános a felhatalmazás jogszerüségére nézve: **B. T.** 1987/900. (U. o. 22., 151. l.)

[1]) A módositás alatt a k i e g é s z i t é s is értendő. Ez ugyan nem módositása az alapszabályok valamelyik intézkedésének, de igenis módositása az alapszabályoknak mint egésznek.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tulajdonképen csak minden egyes részvényes hozzájárulásával történhetnék. Tudjuk azonban, hogy a résztvevők nagy száma miatt már az alapszabályok eredeti megállapitása sem történik az összes aláirók beleegyezésével, hanem csak az alakuló közgyülés többségi határozatával, melynek az egyes aláiró magát a részvényaláirásban aláveti. A mi pedig az alapszabályok eredeti megállapitásáról áll, annak következetesen a módositásról is kell állania, annyival inkább, mert különben a módositás a legtöbb esetben lehetetlen volna, a mi az egyes részvényesek érdekeinek sem felelne meg. Hogy minő irányban akarja a közgyülés az alapszabályokat módositani? arra nézve szabály szerint korlátozás alá nem esik. A közgyülés jogositva van nevezetesen oly módositásokat is tenni, melyek a részvényesek egyéni jogait érintik, ha ezeket a törvény feltétlen módon nem állapitja meg, vagy a változtatás maguk az alapszabályok vagy külön szerződés értelmében tiltva nincs (v. ö. fentebb 81., 83. §§.). Általánosabb természetü kivételt a törvény csak azon intézkedésekre nézve állit fel, melyek az alapszabályokba a tervezetből vétettek át. Ezeket a törvényben kijelölt eseteken kivül, melyeknél a módositás megengedését a gyakorlati szükség követeli, közgyülési határozattal sem lehet módositani [**K. T. 179. §.** ut. bek.],[2]) a mi teljesen megfelel annak, hogy a tervezet nem közgyülési többséggel, hanem minden egyes aláiró által a részvényaláirásban külön-külön fogadtatik el. A tervezetben foglalt intézkedések módositása, a törvényben foglalt eseteken kivül, legfelebb az összes részvényesek beleegyezésével történhetik.[3])

---

[2]) Igy nem módosithatók nevezetesen: a vállalat tárgya és tartama (v. ö. alább 96. §.), továbbá a nemkészpénzbeli betétekre vonatkozó megállapodások és az alapitóknak vagy másoknak biztositott előnyök; de más sem, a mi a tervezetbe felvétetett, még ha a K. T. annak felvételét nem is követeli. Pl. a czég. V. ö. **C.** 1076/93. (M. IV. 145. l.) A megszoritás azonban nem terjed ki pl. a czél nem lényeges megváltoztatására. Lóvasut helyett villamos vasut: **C.** 821/98. (D. III. f. 12., 341. l.), saját kezelésben lévő gyár bérbeadása: **C.** 1242/901. (U. o. 22., 144. l.)

[3]) **C.** 586/98. (D. III. f. 13., 331. l.) Ha ezt meg nem engednők, a részvényesek azon körülményes eljárásra volnának utalva, hogy előbb a társaságot feloszlassák s azután megint ujból alakitsák, a minek nem volna értelme. A beleegyezés magán a közgyülésen is adható, ha az összes részvényesek jelen vannak. Ez épen nem tekintendő oly közgyülési határozatnak, minőre a törvény gondol, midőn azt hatálytalannak nyilvánitja.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. A tervezetből átvett azon intézkedések közé, melyeknek módositására a törvény a közgyülést kivételesen feljogositja, tartozik különösen az alaptőke nagysága és ezzel összefüggésben a részvényesek száma és névértéke. Megengedi pedig a K. T. ugy az alaptőke felemelését, mint annak leszállitását. Mindkettő azonban egyuttal közelebbi szabályok és korlátok alá esik.

1. Alaptőke-felemelés. Ez a K. T. értelmében közgyülési határozattal egyedül uj részvények kibocsátása utján történhetik.[4]) Ha azonban az összes részvényesek beleegyeznek, lehetséges ráfizetés által is az eredeti névértékre, minek folytán ez megfelelően felemeltetik.[5]) Pusztán a részvények névértékének felemelése által, azaz a nélkül, hogy a részvényekre ráfizetés történnék, semmi esetre sem lehetséges. Az ily felemelés semmisnek tekintendő. [**K. T. 148. §.**] [6])

De uj részvények kibocsátása is törvényes korlát alatt áll, a mennyiben ugyanis csak akkor lehetséges, ha az eredetileg kibocsátott részvények már teljesen be vannak fizetve. A teljes befizetés előtt kibocsátott uj részvények semmisek s azok kibocsátói minden a kibocsátásból eredhető kárért egész vagyonukkal

---

[4]) A közgyülés határozata szükséges még akkor is, ha a felemelés az alapszabályokban már előre kilátásba van véve.

[5]) Közgyülési határozat azért nem elegendő, mert a részvényes a névértéken tul nincs kötelezve befizetéseket tenni (l. fentebb 86. §.), erre tehát többségi határozattal sem kényszerithető.

[6]) A tilalom rátiója az, hogy a társasági vagyon önkényes felbecsülése általi visszaélések megakadályoztassanak. V. ö. *Értekezlet* jk. 132. l., a hol egyuttal kiemeltetett, hogy a névérték felemelése a tartalékalapnak az alaptőkéhez való csatolása utján sem lehetséges, a mi azonban nem áll oly esetre, midőn a tartaléktőke az alapszabály értelmében a részvényesek között felosztható s a mindegyikre eső rész az általa birt részvények kiegészitésére fordittatik, oly módon, hogy a régi részvények bevonatnak s azok helyett megfelelő névértékben uj részvények bocsáttatnak ki, feltéve, hogy a részvényesek a kiegészitésre és kicserélésre nem köteleztetnek. V. ö. *Temesv. T.* 3968/94. (P. T. 29., 133. l.) Ellenk. *Marosv. T.* (U. o. 123. l.) Ugyanaz áll, ha ily alaptőkefelemelés tartaléktőke igénybevétele nélkül történik. V. ö. **C.** 986/85. (D. Uj f. 14., 10. l.), a mely határozottan kimondja, hogy a K. T. 148. §-a csakis oly eseteket tart szem előtt, melyekben a részvények névértéke az alaptőkének megfelelő szaporitása nélkül emeltetik felebb. — A 148. §. tilalma alá esik az is, ha a részvények névértéke változatlan marad, de a részvények s z á m a szaporittatik, a nélkül, hogy ujabb befizetés vagy hozzácsatolás történnék. Ez eredményben teljesen egyenlő a névérték felemelésével.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

egyetemlegesen felelősek. [**K. T. 162. §.**] Szükséges továbbá, hogy a kibocsátás ugyanazon szabályok szerint foganatosittassék, melyeket a K. T. az eredeti alaptőke kibocsátására és befizetésére nézve állit fel (l. fentebb 77. s köv. §§.).[7]) Az uj részvények kibocsátása tehát szintén csak részvényaláirás utján történhetik,[8]) melynél, ha az alapszabályokban vagy közgyülési határozat által magasabb befizetés ki nem köttetett, a névértéknek legalább 10 százaléka készpénzben befizetendő.[8a]) Az aláirástól számitva legfelebb két hó alatt azután ujabb közgyülés hivandó össze,[9]) melynek

[7]) Ez a K. T.-ben határozottan kimondva ugyan nincs s azért a gyakorlat nem is követeli mindig. V. ö. **B. T.** 5994/84. (M. IV. 120. l.), **C.** 683/93. (M. IV. 112. l.), 613/900. (D. III. f. 19., 188. l.) De következik abból, hogy azok az okok, melyek a törvényhozót bizonyos óvrendszabályok felállitására az eredeti alaptőke tekintetében inditották, az alaptőke felemelésénél is találnak s hogy az esetben, ha utóbbi teljesen a felek akaratára volna hagyva, oly visszaélések történnének, melyek a törvénynek az eredeti alaptőkére vonatkozó intézkedéseit is hatályon kivül helyeznék; pl. ha az eredeti alaptőke nagyon csekély összegben vétetnék fel, mely azután később aránytalanul felemeltetnék. V. ö. 1884. évi német részvénynovella 215*b* cz. és uj n. K. T. 281. §., mely a kiterjesztést kifejezetten mondja ki. L. most **B. T.** is 2885/95. (Ü. L. 95., 39. sz.), 352/98. (U. o. 98., 14. sz.) és **C.** 368/97. (P. T. 34., 218. l.), melyek szintén kimondják, hogy a K. T. 150. s k. §§. hasonszerüen és a dolog természete szerint alkalmazandók. Csak a K. T. azon intézkedései, melyek az alapitókra, a tervezetre, az alapszabályok megállapitására és az alakuló közgyülésre mint ilyenre vonatkoznak, nem nyernek alkalmazást, tekintve, hogy az uj részvényeket kibocsátó társaság már létezik, tehát uj alapitás nem történik. Ez okból sikertelen alaptőkefölemelés esetén is a visszafizetési kötelezettség csak a társaságot terheli, nem pedig egyuttal az igazgatósági tagokat. V. ö. **C.** 1329/901. (D. III. f. 20., 134. l.)

[8]) Ellenk. **C.** id. 613/900., mely szerint a részvényaláirás helyett »részvényátvállalás« is elegendő. De ha ez irásban történt, akkor valósággal részvényaláirás forog fenn. Szóbeli átvállalás pedig nem nyujt elég biztositékot. A részvényaláirást kifejezetten előirja az uj n é m e t K. T. 281. §. — A régi részvényeseknek az aláirásra e l ő j o g biztositható. Kötelezettség azonban erre nincs, ha az alapszabályok meg nem állapitják. Az uj német K. T. 282. §-a a részvényesek előjogát megállapitja azon esetre, ha ellenkező határozat nem történt.

[8a]) Ellenk. **C.** 1396/900. (D. III. f. 20., 136. l.)

[9]) Feltéve, hogy az aláirás és befizetés mindjárt a felemelést elhatározó közgyülésen nem történik, a mikor annak hitelesitése egyidejüleg történhetik. — Az ujabb közgyülés tagjai ugy az eredeti részvényesek, mint az uj részvényaláirók, mindkettő egyenlően lévén érdekelve abban, hogy az uj részvényesek biztositása szabályszerüen eszközöltessék. Ha a közgyülés két

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

feladata a felemelt alaptőkének kellő aláirás és befizetés által történt biztositásáról meggyőződést szerezni s az alapszabályoknak az alaptőkére vonatkozó intézkedéseit a megtörtént uj részvénykibocsátás értelmében módositani.[10]) A közgyülés erre vonatkozó határozata végre az igazgatóság által, a keresk. czégjegyzékbe leendő bevezetés végett, a törvényszéknek bejelentendő (l. a köv. §-t) s egyidejüleg igazolandó, hogy a felemelt alaptőke aláirás által biztosittatott s az egyes részvények után legalább 30% tényleg befizettetett.[11]) Csak ha ezen igazolás és a czégjegyzékbe való bevezetés megtörtént, foganatositható az uj részvények tényleges kibocsátása. Az előbb kibocsátott részvények semmisek s azok kibocsátói minden a kibocsátásból származó kárért egyetemlegesen felelnek. A mennyiben valaki uj részvények fejében nem készpénzbeli betétellel kivánna az alaptőkéhez járulni, erre szintén ugyanazok a szabályok alkalmazandók, mint a társaság megalapitásánál.

2. Alaptőke leszállitása. A **K. T. 209. §.** szerint történhetik négyféleképen:

1. A részvények visszaszerzése és megsemmisitése által. A visszaszerzés az eredeti alapszabályok értelmében évről-évre fokozatos lehet, vagy későbbi határozat folytán egyszerre történhetik; foganatositható továbbá ugy az egyik mint a másik esetben egyszerü visszavásárlás, vagy pedig kisorsolás utján. Maga a megsemmisités vonatkozhatik az egész részvényjogra, ugy hogy a megsemmisitett részjegy tulajdonosa teljesen megszünik a társaság tagja lenni; vagy pedig csak a társaság törzsvagyonában, illetve

---

hó alatt össze nem hivatik, a részvényaláirók befizetett pénzeiket visszakövetelhetik. Ugyanaz áll, ha az aláirás siker nélkül maradt, mert habár a társaság léte nem is függ az aláirás teljes sikerétől, miként a társaság alapitásánál, az aláiró mégis ugy tekintendő, mintha ajánlatát ezen feltétel alatt tette volna. **C.** 466/900. (D. III. f. 19., 182. l.), 613/900. (U. o. 188. l.), id. 1329/901., 722/901. (U. o. 21., 256. l.) Ujabb közgyülés azonban a felemelés mérvét az aláirás tényleges eredményéhez képest leszállithatja, csakhogy ez esetben uj aláirás szükséges.

[10]) Előbb az alapszabálymódositás nem eszközölhető, mert ha az aláirás nem sikerül, a társaság az eredeti alaptőkével folytatja működését. V. ö. **B. T.** 2885/95. sz. hat.

[11]) Feltételeztetik, hogy az uj részvényeknek nem kell teljesen befizetve lenniök, a mi nem ellenkezik azzal, hogy a részvényeknek egyenértékűeknek kell lenniök, mert ez csak a névértékre vonatkozik. V. ö. **B. T** 2885/95. sz. hat. is.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

az ez által fedezett alaptőkében való részesülésre, ugy hogy a megsemmisitett részvény tulajdonosa egyéb, nevezetesen az osztalékra vonatkozó jogait fentartja (l. fent 82. §.);

2. a még künlevő részletfizetések elengedése és a részvények névértékének az elengedett befizetések arányában való leszállitása által. Ily elengedés azonban alaptőkeleszállitás nélkül is történhetik, olyképen t. i., hogy az elengedett befizetések a társasági vagyonból pótoltatnak;

3. készpénzbeli visszafizetés által, feltéve szintén, hogy a részvények névértéke a visszafizetés arányában leszállittatik;

4. végre a részvények névértékének puszta leszállitása által.[12])

A mennyiben azonban az alaptőke leszállitása az eredeti alapszabályokban megállapitott fokozatos kisorsolás utján nem történik, arra a közgyülés határozatán kivül, a leszállitás által érdekelt hitelezőkre való tekintettel, még az illetékes törvényszék engedélye szükséges. A törvényszék a kért leszállitást csak ugy engedheti meg, ha a legujabb mérleg s esetleg, ha e mellett szükségesnek találja, a hirdetvényileg megidézendő hitelezők meghallgatása alapján meggyőződést szerzett arról, hogy a társaság a kisebbitett alaptőkével is eleget tehet minden tartozásának [id. §. 2. és 3. bek.].[13])

---

[12]) A leszállitás három első esete akkor szokott történni, ha a társaság kedvezőbb vagyoni állapotot tüntet fel, mint a minő a társasági czél elérésére szükséges; a 4. eset ellenben épen akkor alkalmaztatik, ha a társaság veszteségeket szenvedett s egyelőre nincs kilátás, hogy az eredeti alaptőkének a későbbi nyereségekből való kiegészitése mellett osztalék fizettessék. Az utóbbi eset a részvények számának összevonásával kapcsolatban is történhetik, a nélkül azonban, hogy az eredeti részvényesek több részvény megszerzésére vagy pótfizetések teljesitésére kényszerittethetnének. V. ö. fent. 6. jegyz. A névérték leszállitása l e b é l y e g z é s utján történik, ezért maga is igy neveztetik. — Minthogy a K. T. a leszállitás határát nem korlátozza, a részvények t e l j e s l e b é l y e g z é s e sincs kizárva, feltéve, hogy a részvényesek törvény- és alapszabályszerü jogai el nem vonatnak. V. ö. tözsrészvények lebélyegzésére nézve: **C.** 728/903. (Jogt. K. 903. mell. 314. l.)

[13]) A törvényszék sem a társaság, sem a hitelezők előterjesztéséhez kötve nincs, s jogositva van a leszállitást kisebb összegben is engedélyezni. A határozat ellen felfolyamodásnak van helye ugy a társaság, mint a hitelezők részéről. Az egyes részvényesek csak keresettel élhetnek a K. T. 174. §-a alapján. V. ö. **L. I.** 318/76. és **C.** 377/87. (D. Uj f. 18., 84. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

90. §.

A közgyülési határozatok birói ellenörzése és a czégjegyzékben való bevezetése.

1. A **K. T. 180. §**-a szerint minden közgyülésről jegyzőkönyv vezetendő, melyben a jelenlevő részényesek nevei s az általuk képviselt részvények száma felveendő s mely az igazgatóság által az illetékes törvényszéknek [1]) eredetben vagy hiteles másolatban haladéktalanul bemutatandó.[2]) E kötelesség elmulasztása magában véve nem érinti ugyan a hozott határozatok jogérvényességét, az igazgatóság azonban annak folytán büntetés alá esik.[3]) A bemutatott jegyzőkönyvek a czégjegyzék mellett berendezett okmánytárban megőriztetnek s ott bárki által megtekinthetők.[4]) A bemutatásnak azonban ez nem az egyedüli czélja,[5]) hanem az a végből is követeltetik, hogy a törvényszék a részvénytársaságokat azoknak fennállása alatt is folytonosan ellenőrizhesse; a mi annál fontosabb, minél nagyobb számban vannak a részvényesek s minél gyorsabban változnak, minél könnyebben lehetséges tehát, hogy ők maguk az előforduló visszaélésekről, a hozott határozatok törvény- vagy alapszabályellenességéről tudomással nem birnak, vagy az őket illető jogokkal nem élhetnek. Szükséges ez különösen a társasági hitelezők érdekeinek megóvása végett is.[5a]) Ezen ellenőrzési hivatásból kifolyólag a törvényszék

---

[1]) Ez alatt csak a **székhely**, nem egyuttal a fióktelep törvényszéke értendő. Kivévén külföldi rt.-oknál. L. alább 100. §.

[2]) A jegyzőkönyv alakját a törvény nem állapitja meg; közjegyzői felvétel semmi esetre nem szükséges. A közjegyzői törvény (1874 : XXXV. tcz.) 96. §-ának azon rendelkezése azonban, hogy a jegyzőkönyvet a gyülés elnöke és még más két tagja is aláirni köteles, irányadónak tekinthető akkor is, ha a jegyzőkönyv nem közjegyző által vétetik fel, feltéve, hogy az alapszabályok másként nem rendelkeznek.

[3]) A büntetés 1000 frtig terjedhető pénzbirság. V. ö. K. T. 221. §. 1. pont és alább 101. §. E mellett 3 hónapig terjedhető fogság, ha a közgy. jegyzőkönyveket szándékosan hamisan vezettetik. K. T. 218. §. 4. pont.

[4]) V. ö. fentebb 21., 22. §§. és *Tervezet* ind. 267. l. Épen azért, épugy mint a mérleg, magyar nyelven vagy hiteles magyar forditásban nyujtandók be. **B. T.** 3732/85. (M. IV. 141. l.)

[5]) Mint pl. **B. T.** 2800/77. (D. 18., 130. l.) szerint.

[5a]) Igy főleg a közgyülés által jóváhagyott számadásokra (mérleg, nyereség-veszteség számla) vonatkozólag. V. ö. **B. T.** 1953/901. (D. III. f. 20., 308. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a hozzá bemutatott közgyülési jegyzőkönyveket megvizsgálni s a vizsgálat eredményéhez képest hivatalból intézkedni nemcsak jogositva, hanem kötelezve is van.[6]) A mennyiben különösen oly cselekvények vagy mulasztások derülnének ki, melyek miatt a törvény a társasági közegeket megbüntetni rendeli, az illetők ellen a megfelelő büntetés alkalmazandó.[7]) Ha pedig a törvényszék azt tapasztalná, hogy valamely határozat a törvénybe vagy az alapszabályokba ütközik, azt megsemmisiteni,[8]) s ha szükséges, a társaságot uj szabályszerü határozat hozatalára, vagy más megfelelő intézkedés megtételére utasitani tartozik.[9]) Határidőhöz

[6]) V. ö. **B. T.** 1990/82. (D. Uj f. 2., 354. l.)

[7]) V. ö. *Tervezet* ind. 268. l., **L. I.** 627/77. (D. 18., 129. l.), **B. T.** 4834/77. (D. 28., 259. l.) Ezzel nem akarjuk azonban azt mondani, mintha a törvényszék egyedül a bemutatott jegyzőkönyvek megvizsgálása folytán alkalmazhatná a kérdéses büntetéseket. Teheti azt a részvényesek keresete folytán: v. ö. **S.** 22,079/77. (D. 18., 47. l.), de egyéb uton szerzett tudomás alapján is. V. ö. alább 101. §.

[8]) V. ö. **B. T.** 5010/77. (D. 28., 259. l.), 1990/82. (D. Uj. f. 2., 354. l.), id. 1953/901., **S.** 22,079/77. (D. 18., 47. l.), **C.** 1199/94. (P. T. 29., 122. l.). Sem a törvény, sem az előmunkálatok nem tartalmaznak ugyan oly kijelentést, mely szerint a bíróság hivatalból jogositva volna a törvény- vagy alapszabályellenes közgyülési határozatot megsemmisiteni. A törvény azonban elég támpontot szolgáltat erre. Igy azon esetekben, melyekben a bíróság ily határozat miatt a törvényben megállapitott büntetéseket alkalmazhatja, ez az illető határozat érvénytelenitésének jogát is magában foglalja, nem lehetvén feltételezni, hogy a törvény a társasági közegek megbüntetése daczára a törvény- vagy alapszabályellenes határozatot fentartani kivánja; annál kevésbbé, mert különben az igazgatóság abba a visszás helyzetbe sodortatnék, hogy ugyanazt a határozatot végrehajtani kénytelen, melyért megbüntettetett s melynek végrehajtásáért esetleg ujból megbüntettethetnék. Hasonlóképen érvénytelenitési jogot foglal magában a K. T. 181. §. azon határozatokra nézve, melyek a czégjegyzékbe bavezetendők s a bevezetés előtt joghatálylyal nem birnak (l. a szövegben II. alatt); a bíróság bizonyára nem lévén kötelezve a bejegyzést elrendelni, ha a határozatot a törvénynyel vagy az alapszabályokkal ellentétben állónak találja. Még kevésbbé lehet kételkedni a bíróság megsemmisitési jogában azon határozatokra nézve, melyek a törvényben kifejezetten semmisnek nyilvánitott cselekvényre vonatkoznak, mint pl. a névérték felemelése és uj részvények kibocsátása a réginek teljes befizetése előtt. (K. T. 148., 162. §§.) De egyéb határozatok tekintetében is fel kell venni, hogy a törvény a bíróságnak hivatalból való megsemmisitési jogot akart adni. Ha egyszer a bíróság kötelezve van arra, hogy a közgyülési jegyzőkönyveket megvizsgálja, erre pedig már a büntetések alkalmazása végett van kötelezve, s ha e vizsgálat folytán okvetlenül abba a helyzetbe jut, hogy a hozott határozatok törvény- vagy alapszabály-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kötve e részben még oly határozat tekintetében sincs, melynek hozatalánál csak a törvényben vagy az alapszabályokban előirt alakszerüségek mellőztettek.

II. Bizonyos közgyülési határozatoknál nem elegendő, hogy a jegyzőkönyvbe foglalva terjesztessenek a törvényszék elé, hanem az igazgatóság köteles azokat a keresk. czégjegyzékbe leendő bevezetés végett is bejelenteni,[10]) azoknak bevezetése a czégjegyzékbe is szükséges. Ide tartoznak azon közgyülési határozatok, melyek az alapszabályok módositását, a társaság feloszlását és más társasággal való egyesitését tárgyazzák. E határozatok bejegyeztetése pedig nemcsak büntetés terhe alatt van előirva, mint a czégbejegyzések általában,[11]) hanem a bevezetés egyenesen érvényességi feltétel ugy, hogy annak megtörténte előtt az érintett határozatok joghatálylyal nem birnak. [**K. T. 181. §.**][12]) A bevezetés *közzététele* ellenben csak akkor szükséges, ha általa a korábbi közzétételben foglaltakra nézve változás történik; a közzétett határozat

---

ellenességéről tudomást vesz, akkor lehetetlenség, hogy a jegyzőkönyveket egyszerüen az okmánytárba helyezze s ezzel a törvény- vagy alapszabályelleneseknek talált határozatokat a nyilvánosság előtt mint érvényeseket tüntesse fel. Hisz ez a közönségnek egyenes félrevezetése volna, ily szerepet pedig állami hatóságnak tulajdonitani nem szabad. Még azt sem szabad megengedni, hogy a biróság csak olyan határozatot semmisithessen meg, a mely a törvénynyel vagy alapszabálylyal *világos* ellentétben áll, mint **C.** 1134/94. (Ü. L. 94., 42. sz.) szerint: mert a világosság nagyon viszonylagos s a magyarázat épen arra való, hogy a törvény valódi értelmét állapitsa meg. Helytelen **C.** 1564/95. is. (Ü. L. 96., 1. sz.), mely szerint a birói felügyeleti jog nem terjeszthető ki annnyira, hogy hivatalból vizsgálat tárgyává tétessék az is, vajjon a közgyülésnek egyes érdemleges határozatai megfelelnek-e az alapszabályoknak?

[9]) Igy pl. ha a közgyülés a törvény vagy alapszabályok ellenére készitett mérleget jóváhagyta, a törvényszék a határozat hatályon kivül helyezésével kapcsolatban ujabb mérleg készitését és megszavazását rendelheti el. V. ö. **S.** id. 22,079/77., **B. T.** id. 1953/901.

[10]) A bevezetés a jegyzőkönyvtől elkülönitve, külön beadványban kérendő és pedig a fióktelep bíróságánál is.

[11]) A büntetés a K. T. 21. §. értelmében 500 forintig terjed. Ez még külön is ki van mondva a feloszlás bejegyeztetésére. (K. T. 202. §.)

[12]) Ebből azonban nem szabad arra következtetni, hogy pl. a módositott alapszabályok alapján a bejegyzés előtt történt igazgatósági választás semmis, mint **B. T.** 1990/82. (D. Uj f. 2., 354. l.) szerint, mert hisz a választás a módositott alapszabálylyal egyidejüleg jegyezhető be, épugy mint a rt. alapitásakor.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

hatályára nézve harmadik személyek irányában ugyanaz állván, mint a czégbejegyzések közzétételének hatályáról általában, vagyis hogy a határozat nemtudásával senki sem mentheti magát [id. §. 2. és 3. bek.].[13])

NEGYEDIK FEJEZET.

Igazgatóság és felügyelő bizottság.

91. §.

Az igazgatóság fogalma, szervezete és bejegyzése.

I. A közgyülés, a benne résztvevők nagy számánál fogva és mert ritkán jön össze, nem alkalmas arra, hogy határozatait maga végre is hajtsa, a társaságot állandóan képviselje, a társasági ügyeket vezesse és azokban tettleg eljárjon. Okvetlenül szükséges, s a K. T. határozottan előirja, hogy a közgyülés mellett még egy külön állandó közeg legyen, a mely a részvénytársaság ügyeit intézi s a mely igazgatóságnak neveztetik. [**K. T. 182. §.**][1]) Jogi természetére nézve ezen igazgatóság, illetve annak tagjai, a megbizottak fogalma alá esnek; a miért is minden oly esetben, midőn a K. T. vagy az alapszabály különös intézkedéseket nem tartalmaz, reájuk a megbizás általános szabályai alkalmazandók. Mindazonáltal az igazgatóság, mint a társaság szükség-

[13]) A K. T. 9. §. értelmében. A 181. §. ezen felül még a 19. §-t is idézi; azonban ez nyilván tévedésen alapul, mert ha a be nem jegyzett közgyülési határozat joghatálylyal egyáltalában nem bir, akkor az abban az esetben sem érvényesithető harmadik személy ellenében, ha igazoltatnék, hogy ez róla tudomással birt.

[1]) A kifejezés nem lényeges. Használható az igazgatótanács, választmány, bizottság stb. kifejezés is. Gyakran azonban az igazgatóság mellett még külön tanács, választmány stb. fordul elő, a mit a törvény nem tilt; csakhogy az igazgatóság törvényes hatásköre ily választmány felállitása által nem korlátozható harmadik személyek irányában, sem törvényes felelőssége nem csökken. L. a köv. §-t és a **B. T.** 1002/77. (D. 28., 258. l.), 1987/900. (D. III. f. 22., 151. l.) Valamint továbbá az igazgatóság kifejezése nem tekinthető lényegesnek, ugy megforditva pl. az igazgató kifejezése nem jelent mindig oly egyént, a ki az igazgatóság tagja. Gyakran az igazgatóság mellett külön igazgató, vezérigazgató van alkalmazva, a ki, mint a társaság legfőbb hivatalnoka, a tényleges ügyvitel feje és az igazgatóság határozatainak végrehajtója. Ha az ilyen igazgató nem egyuttal az igazgatóság tagja, akkor ő egyedül a K. T. 193. §-a szerint esik jogi elbirálás alá. V. ö. alább 95. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

képeni és legfőbb képviselője, hatáskörénél fogva a meghatalmazottak között oly előkelő állást foglal el, minővel a czégvezető sem bir; sőt nagyban és egészben véve ezen állás teljesen egyenlő azzal, melyet a közkereseti és betéti társaság képviselő tagjai foglalnak el, a mi arra vezetendő vissza, hogy jóllehet az igazgatóság tagjai mint ilyenek nem egyuttal a társaság tagjai, őmögöttük sem áll oly főnök, a ki a társasági ügyek intézésében maga is folytonosan és cselekvőleg részt venne.

II. A K. T. az igazgatóság belszervezetére nézve feltétlenül kötelező szabályokat nem állit fel. Azt közelebbről megállapitani az alapszabályok feladata. Ezektől függ, hogy az igazgatóság egy vagy több személyből álljon, s hogy utóbbi esetben az egyes tagok között minő viszony legyen: vajjon az igazgatóság testületi szervezettel birjon-e vagy nem, s minő módon hoz határozatokat és jár el? (l. a köv. §-t). Az alapszabályok intézkednek továbbá az iránt, vajjon az igazgatóság tagjai csak részvényesek avagy mások is,[2]) csak belföldiek s a társaság székhelyén lakók, avagy egyuttal külföldiek s másutt lakók [3]) lehetnek-e s vajjon szolgálataikért dijazásban, fizetésben részesülnek-e vagy nem? [id. 182. §.].[4]) Lehet jogi személy pl. más részvénytársaság is.[5])

[2]) Kiköthető különösen, hogy az igazgatóság tagjai meghatározott számu részvényeket biztositékképen letegyenek, a minek elmulasztása daczára azonban az illető nem törölhető hivatalból, hanem csak a közgyülésnek van joga őt e miatt elmozditani. V. ö. **C.** 88/97. (D. III. f. 8., 145. l.) A részvényes helyett az ő törvényes képviselője, vagyonbukott helyett a tömeggondnok is választható. V. ö. **C.** 36/96. (U. o. 167. l.)

[3]) V. ö. **L. I.** 217/77. (D. 18., 3. l.)

[4]) A fizetés lehet állandó és előre megállapitott összegben, vagy pl. nyerhányadrészben *(tantième)*, vagy az igazgatósági ülésekben való részvétel szerint (jelenléti bárczák, praesenzmárkák, *jetons de présence)*, és pedig külön vagy együttesen meghatározva. Utóbbi esetben a felosztás az egyes tagok közt magának az igazgatóságnak feladata, ha az alapszabályok nem intézkednek. **C.** 684/81. (M. 142. l.) Az igazgatósági hatáskörön kivül eső teendőkért külön dijazás is megállapitható egyesek részére. Pl. ügyészi teendőkért: **C.** 499/900. (D. III. f. 19., 238. l.) Maga az igazgatóság azonban saját magának, illetve egyes tagjainak dijazást nem állapithat meg. Ez csak az alapszabályokban, illetve ennek alapján a közgyülés által történhetik. **C.** 66/903. (Jogt. K. 903. mell. 271. l.)

[5]) Épugy, a mint jogi személy pl. közkereseti társaság képviselője lehet. A szabadságvesztés büntetése ilyenkor az illető társaság képviselője ellen alkalmazandó.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. Az igazgatóság tagjai rendszerint a közgyülés által választandók (l. fent 78., 88. §§.)[6] s a választás történhetik meghatározott időre, egy vagy több évre, vagy határozatlan időre, esetleg életfogytigra. Kivételesen az igazgatóságot az alapitók nevezhetik ki.[7] De ez csak az első igazgatóságra nézve s legfelebb három évre lehetséges,[8] a mellett csak akkor érvényes, ha a tervezetben világosan felemlittetett. [**K. T. 183. §.**] Külön törvényeknél fogva az igazgatóság tagjainak bizonyos része állandóan más által neveztetik ki.[9]

IV. Az igazgatósági tagok meghatalmazása megszünik: 1. azon idő leteltével, melyre a választás vagy kinevezés szól. Ellenkező kikötés hiányában azonban az illető ujra választható; 2. a közgyülés által történt elmozditás folytán.[9a] Ez történhetik bármikor és minden ok nélkül, a mi már a meghatalmazás általános elveiből foly (l. fent. 44. §.), továbbá ugy a közgyülésen választott, mint az alapitók által kinevezett igazgatósági tagokra nézve;[10] minden esetre azonban csak a netaláni kártéritési igények épségben tartása mellett [id. §. 2. bek.];[11] 3. önkéntes

---

[6]) Az időközben (év folyamán) megürülő állomások betöltése sem történhetik más, pl. az igazgatóság vagy felügyelő bizottság által. V. ö. **B. T.** 1094/77. (D. 28., 258. l.) Ily esetre azonban a közgyülés már eleve pőttagokat választhat.

[7]) Az alapitók önmagukat is kinevezhetik.

[8]) Ha egyes vagy valamennyi igazgatósági tag a három évi idő előtt bármi okból kiválnék, az alapitók a hátralévő időre másokat nevezhetnek ki. Az ellenkező magyarázat, mely a sokkal határozatlanabb és fölösleges »első igazgatóság« kitételére helyezi a sulyt: egyenes jogtalanságra vezet, pl. ha a kinevezett igazgató mindjárt másnap meghal, vagy a közgyülés az igazgatóságot minden ok nélkül idő előtt elmozditja.

[9]) Igy különösen az állam által, pl. vasuti és más társaságoknál, melyek állami segélyt élveznek.

[9a]) A mennyiben az elmozditott igazgatóság helyébe választott és bejegyzett uj igazgatóság megválasztása biróilag megsemmmisittetnék, ez által nem éled fel magától az elmozditott igazgatóság képviseleti joga, hanem a bejegyzett igazgatóság jogköre mindaddig fenmarad, mig a czégjegyzékben a képviseletre vonatkozó változás az előbbi képviselet törlésével és az uj képviselet bejegyzésével be nem vezettetik. **C.** 568, 569/901. (D. III. f. 20., 139—140. l.)

[10]) A K. T. 183. §. 2. bekezdés semmi megkülönböztetést nem tesz. V. ö. **C.** 1781/93. is. (P. T. 30., 12. l.) — Arra nézve, vajjon az elmozditás előzetesen napirendre volt-e tüzve vagy nem: l. fent. 87. §.

[11]) Ez megfelel a czégvezetőkre és keresk. meghatalmazottakra nézve kimondott hasonló rendelkezésnek (K. T. 51. §. és fentebb 44. §.), azzal a

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lemondás folytán, mely azonban oly esetben, ha az igazgatósági tagok száma a határozatképességre alapszabályilag kikötött számra csökkent, csak a közgyülésen történhetik érvényesen [**K. T. 192. §.**]; [12]) 4. az igazgatósági tag halála folytán; végre 5. a társaság felosztása esetében (l. alább 97. §.).

V. Az igazgatóság tagjai a keresk. czégjegyzékbe bevezetés végett az illetékes törvényszéknél megválasztatásuk vagy kineveztetésük után haladéktalanul bejelentendők. [**K. T. 184. §.**] [13]) Egyidejüleg a bejelentéssel az igazgatóság tagjai ugyanott aláirásaikat hitelesittetni vagy hitelesitett alakban bemutatni tartoznak.[14]) Hasonlóképen bejelentendő a keresk. czégjegyzékbe leendő bevezetés végett az igazgatóság tagjaiban és azok eljárási jogosultságában történt minden változás is; [14a]) ellenkező esetben az igazgatói meghatalmazás megszünése vagy változása a társaság által harmadik személy ellenében csak annyiban érvényesithető, a mennyiben igazolni képes, hogy utóbbi előtt az ügylet megkötésekor ismeretes volt [id. §. 3. bek.].[15])

---

különbséggel, hogy az igazgatóság kártéritési igényei nem a segédszemélyzetre vonatkozó szolgálati viszony (l. fent. 45., 46. §§.), hanem a mindenkori szerződés, illetve az alapszabály szerint itélendők meg.

[12]) E korlátozás azért állittatott fel, nehogy kedvezőtlen viszonyok beálltával, vagy az elkövetett hibák következményeitől való félelemben az egész igazgatóság magára hagyja a társaságot, a mint ez gyakran megtörtént. L. *Értekezlet* jk. 190. l. — A közgyülés megtartásáig az igazgatósági tag kötelezettségeinek eleget tartozik tenni, s az igazgatóság eljárásáért, tiltakozás esetét kivéve, felelős.

[13]) Az igazgatói meghatalmazás a bejegyzéstől független ugyan, de ennek elmulasztása a K. T. 21. §-a értelmében 500 frtig terjedhető birsággal sujtható. — A bejegyzésnek a fióktelep törvényszékénél is kell történnie. Ez határozottan kimondva ugyan nincs, de a K. T. 65. és 126. §§-ainak hasonszerüségéből következik. V. ö. fentebb 79. §. is.

[14]) Aláirásaikat hitelesittetni az összes igazgatósági tagok tartoznak, tekintet nélkül arra, vajjon a czéget tényleg jegyezni fogják-e vagy nem? A törvény nem tesz különbséget, de nem is tehet, mert, mint látni fogjuk, az igazgatóság egy tagja sem fosztható meg a czégjegyzési jogtól. V. ö. **B. T.** 4138/77. (D. 28., 256. l.) is, bár utóbbit megengedettnek tartja.

[14a]) Elmozdítás és uj választás: v. ö. **C.** id. 569/901. (l. [9a] jegyzet.)

[15]) Utalással a 42. §-ra. A harmadik személyek irányában kötelezett társaság azonban kártéritési keresetet indithat a mulasztást elkövető igazgatósági tagok ellen.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

92. §.

Az igazgatóság hatásköre és kötelességei.

I. Az igazgatóság a társaság képviselője, ugy hatóságok, mint harmadik személyek irányában. [**K. T. 186. §.** 1. bek.] E képviseleti jognál fogva a társaság nevében mindennemü ügyleteket köthet és bármily, akár bíróság előtti, akár bíróságon kivüli jogcselekvényeket végezhet, s azon ügyletek által, melyeket az igazgatóság a társaság nevében köt, jogositva és kötelezve a társaság lesz; nem tévén különbséget, hogy az ügylet világosan a társaság nevében köttetett-e, vagy a fenforgó körülményeknél fogva, a szerződő felek akarata szerint a társaság részére kötöttnek tekintendő. [**K. T. 188. §.**] [1]) Személyesen az igazgatóság tagjai a társaság nevében teljesitett cselekvényekért és az elvállalt kötelezettségekért harmadik személyek irányában nem felelősek [id. §. 2. bek.].[2]) Vajjon az igazgatóság által kötött ügyletek a társaság céljához tartoznak-e, vagy attól elütnek, közömbös; jogositva van különösen a társaság *ingatlan* javait is elidegeniteni és terhelni.[3]) Csak annyiban van az igazgatóság eljárási jogosultsága megszoritva, a mennyiben maga a K. T. bizonyos ügyeket abból határozottan kivett. Ide tartoznak mindazon ügyek, melyekben törvény szerint minden esetre a közgyülés határoz (l. fent. 88. §.); továbbá az a tilalom, hogy a részvénytársaságnak saját részvényeit megszerezni vagy zálogba venni nem szabad, kivévén ha a részvényszerzés tőkeleszállitás céljából történik. [**K. T. 161. §.**] [4]) Az igazgatóság tagjai, ha e tilalom ellen véte-

[1]) Ugyanaz áll mint a czégvezetőknél, keresk. meghatalmazottaknál és a közk. és betéti társaság képviselőinél. L. fentebb 41., 60. §§. Németül használt czég, midőn csak magyar van bejegyezve!

[2]) Feltéve, hogy az igazgatóságot az illető cselekvénynél vétkesség nem terheli. V. ö. alább 94. §. Hogy mennyiben felelős ily vétkességért maga a társaság, arra nézve v. ö. fentebb 41. és 49. §§.

[3]) Ezt a törvény nem mondja ki ugyan határozottan, de kitünik abból, hogy a K. T. 188. §-a semmi kivételt nem tesz.

[4]) E tilalom azon veszély elháritására irányul, a mely az ilyen részvénymegszerzésből és zálogbavételből a részvénytársaságokra háramlik. »A saját részvények adásvevéséből rendszerint oly visszaélések és nyaktörő üzérkedések történtek, melyek sok esetben a társaság végromlását idézték elő. [A részvénytársaságok elvonatnak általa a biztos és szilárd üzlet alapjaitól és részvényeik felverésére irányzott oly speculátiókra vezettetnek, melyek jobbára egyesek érdekeinek szolgáltak a társaság vagyonának rová-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nek, egyetemlegesen felelősek[5]) s azonfelül büntetés alá esnek (l. alább 101. §.). Harmadik személyekre mindazonáltal e tilalom nem hat ki: a társaság tehát az ily részvényszerzésből is jogositva és kötelezve lesz.[6]) Még kevésbbé korlátoztatik az igazgatóság harmadik személyek irányában oly megszoritások által, melyeket az alapszabály vagy a közgyülés tesz. Az igazgatóság szemben a társasággal köteles ugyan azon korlátozásokhoz alkalmazkodni, melyekhez képviseleti joga az alapszabályok vagy közgyülési határozatok által köttetett [**K. T. 189. §.** 1. bek.]; harmadik személyek irányában azonban ily korlátozások joghatályval nem birnak. [**K. T. 190. §.**][6a])

Hogy miképen gyakorolja az igazgatóság hatáskörét? arra nézve az alapszabályok irányadók. Ez áll nevezetesen a társasági czégjegyzésről, mint az igazgatóság hatáskörének külső

---

sára. (E mellett) nem fér össze a rt. természetével, hogy az saját magának részvényese legyen.« *Értekezlet* jk. 165. l. V. ö. *Terevezet* ind. 243. l. is. Hogy a zálogbavétel a megszerzéssel egyenlőnek vétetik, azért van, mert »különben azon esetekben, midőn a depotba vett részvények kényszereladásánál veszteségek elkerülése végett a társaság kénytelen volna a részvények megtartására, a törvény intézkedése kijátszatnék«. (Ért. jk. id. h.) A megszerzés és zálogbavétel különben csak annyiban értetik, a mennyiben a társaság ez által saját részére üzérkednék. Viszteher nélküli vagy oly megszerzés, mely a társaságot közvetlenül fenyegető kár elháritása végett történik (pl. végrehajtási árverésen, ha a társaság különben követeléséhez nem juthatna), vagy a mely a társaság mint bizományos által eszközöltetik, a tilalom alá nem esik. Az 1884. évi német részvénytörvény és az uj K. T. 226. §. az utóbbit határozottan kimondja. Az előbbi esetekben azonban a megszerzett részvények, ha azok arányában alaptőkeleszállitás nem szándékoltatik, mielőbb eladandók.

[5]) Az id. §. 2. bek. a felelősséget ugyan csak a hitelezők irányában mondja ki. De megállapitandó a társaság, illetve a részvényesek irányában is a K. T. 189. §. alapján. L. alább 94. §.

[6]) V. ö. **C.** 1329/90. (D. Uj f. 26., 256. l.), 623/900. (D. III. f. 19., 154. l.), 521/900. (U. o. 325. l.), 164/902. (U. o. 24., 129. l.) E magyarázat a forgalomra nézve minden esetre előnyösebb, mint ha a megszerzés vagy zálogbavétel érvénytelennek nyilvánittatnék. Gondoljunk különösen arra, hogy, ha a társaság bizomány folytán vásárol részvényeket, ez külsőleg semmiben sem különbözik attól az esettől, ha a megszerzés saját részére történt, tekintve, hogy a társaság az eladóval szemben a megbizót nem szokta megnevezni, sőt ezt esetleg nem is teheti.

[6a]) Épen azért a közgyülés az igazgatóság által bár felhatalmazás nélkül kötött ügyletet meg nem semmisitheti, úgy, hogy a harmadik a rt. ellen fel ne léphessen. **C.** 1488/902. (Jogt. K. 903. mell. 326. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kifejezéséről; a törvény csak azt mondván ki, miszerint a czégjegyzés akkép történik, hogy a jogositottak a társasági czéghez saját aláirásaikat csatolják. [K. T. 185. §.] [7]) Ebből kitünik egyuttal, hogy a czégjegyzés érvényéhez nem szükséges okvetlenül az igazgatóság összes tagjainak aláirása. Az alapszabályokban megállapitható, hogy a czégjegyzés két-három, sőt esetleg egy igazgatósági tag által is történhessék.[8]) Csak az nem lehetséges, hogy egyes igazgatósági tagok a czégjegyzésből kizárassanak,[9]) vagy hogy az igazgatósági tagok czégjegyzésének érvénye czégvezető vagy más társasági hivatalnok mint u. n. czégjegyző aláirásától tétessék függővé.[10]) A mennyiben a czégjegyzés érvé-

[7]) Ez azonban a K. T. 188. §-a értelmében époly kevéssé kötelező jogszabály, mint a megfelelő szabály a czégvezetőnél. V. ö. fentebb 37. §. A társaság tehát kötelezve lesz, ha pl. az igazgatósági tagok nem is irták neveiket a czég alá, hacsak ez általuk vagy az ő akaratukkal iratott. Maga a czég sem kell hogy irva legyen. Lehet nyomtatott is. Az alapszabályok ezt gyakran egyenesen előirják. De ha a czég ki sem tétetett, hanem csak az igazgatósági tagok névaláirásai vannak az okiraton: a társaság kötelezve lesz, ha az ügylet valóban részére köttetett. Váltókra nézve l. *Szerző* Váltójog 88. §.

[8]) Ugy is, hogy egyik megnevezett tag egyedül, a többi együttesen jegyzi a czéget.

[9]) Ez ellenkeznék az igazgatósági tag ebbeli minőségével s hasonlitana ahhoz, ha a czégvezetőtől vagy a közk. és betéti társaság képviselőitől vonatnék meg a czégjegyzési jog. Igaz, hogy a K. T. 185. §. jogositottakról beszél, de ezt csak ugy érti, hogy nem valamennyi tagnak kell a czéget aláirnia; semmiesetre nem ugy, mintha egyes tagok a czégaláirás jogától megfosztathatnának. Kitünik ez a K. T. 184. §-ából, mely szerint czégaláirásaikat hitelesittetni az összes igazgatósági tagok tartoznak; továbbá a K. T. 186. §-ából, mely a kézbesitések átvételére minden igazgatósági tagot jogosit fel. Az azonban kiköthető, hogy egyes megnevezett igazgatósági tagok czégjegyzése csak egy megnevezett tag czégjegyzésével együtt legyen érvényes.

[10]) Ugyanaz áll, mint a közk. és betéti társaság képviselő tagjaira nézve. V. ö. fentebb 60. §. Az igazgatói czégjegyzés az igazgatósági hatáskör kifejezése, ezzel pedig más mint igazgatósági tag nem bir. A törvényből sem lehet mást kiolvasni. Mert midőn a K. T. 185. §-a azt mondja, hogy az igazgatóság a czégjegyzést az alapszabályok értelmében eszközli, utána pedig a »jogositottak« aláirásáról szól, ez kétségtelenül az igazgatóság tagjaira van értve, más személyek aláirásáról nem lehetvén mondani, hogy az az igazgatóság czégjegyzése. Ha ezt fel nem vennők, akkor a jogositottak alatt kizárólag nem igazgatósági tagok is volnának érthetők, s akkor tehát oly igazgatósági czégjegyzéssel találkoznánk, melyben az igazgatósági tagok egyáltalában nem vesznek részt, a mi képtelenség. Ugyancsak egyedül az igazgatóság és az igazgatósági tagok czégjegyzésére gondol a K. T. 157. §-a,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nyéhez valamennyi vagy több igazgatósági tag aláirása követeltetik, a társaság kevesebb tag aláirása által nem lesz kötelezve;[11]) viszont azonban a társaság akkor is kötelezve lesz az alapszabályokban meghatározott számu igazgatósági tag aláirása által, ha az igazgatóság máskülönben testületileg van szervezve s határozatait csak egyhangulag, vagy a szavazatok többségével hozhatja.[12])

---

midőn a czégjegyzés módjának meghatározását az alapszabályokban kötelezőleg előirja, nem forogván fenn semmi ok, hogy a törvény másnemü czégjegyzés iránti rendelkezést előirjon. Ezzel nem akarjuk azt mondani, mintha más közeg a társaság czégét egyáltalában nem jegyezhetné. Ha czégvezető vagy keresk. meghatalmazott alkalmaztatik, akkor ez a társaság, mint főnökének czégét épugy jegyezheti, mint általában; csakhogy az ily czégjegyzés épen nem igazgatósági czégjegyzés, nem az igazgatósági, hanem csak a czégvezetői, illetve meghatalmazotti hatáskör kifejezése. (L. alább 95. §.) Azt is megengedjük, hogy az ilyen czégjegyzés érvénye az igazgatósági tagok hozzájárulásától tehető függővé, mert hisz az ő hatáskörük az igazgatói hatáskörben is tartalmaztatik. Csak megforditva nem lehetséges ily hozzájárulás, mert vagy azt mondjuk, hogy a czégvezető vagy más u. n. czégjegyző az igazgatóság tagjával együtt mindenre van feljogositva, a mire az igazgatóság: akkor ő valósággal igazgató; vagy pedig azt mondjuk, hogy csak czégvezetői vagy meghatalmazotti hatáskörben járhat el: akkor az ezt meghaladó hatáskörben az igazgatóval együtt a czéget sem jegyezheti. E dilemmából annál kevésbbé szabadulhatunk, mert oly czégjegyző, a ki csak arra a formai hatáskörre van szoritva, hogy az igazgató aláirásához a maga aláirását is csatolja, el nem képzelhető, tekintve, hogy a czégjegyzés szükségképen bizonyos tartalmi hatáskörnek felel meg. Nem lehet tehát helyeselni, hogy a biróságok ilyen, az igazgatói hatáskörben eljáró czégjegyzőt megengednek s az igazgatóság tagjait ez által korlátozni hagyják. V. ö. **B. T.** 3080/91. (M. 41. l.), 1179/91. (U. o.), **C.** 1537/92. (D. Uj f. 31., 260. l.), 176/902. (D. III. f. 22., 215. l.) Az uj német K. T. 232. §. az igazgatósági tagok czégjegyzését czégvezetővel együttesen kifejezetten megengedi. Az indokolást tartalmazó *Denkschrift* 92. l. szerint azonban az ilyen együttes képviselet csak a czégvezető hatáskörére terjed ki.

[11]) **C.** 1257/88. (M. Ig. D. 5., 19. l.), 655/90. (P. T. 21., 97. l.), 1080/90. (D. Uj f. 25., 162. l.), **B. T.** 1020/95. (D. III. f. 3., 321. l.), **K. V. T.** 252/95. (U. o. 361. l.) Kivévén, ha az igazg. tag más minőségben egyedül képviselheti a társaságot; pl. a vezérigazgató mint keresk. meghatalmazott. **C.** 250/93. (D. Uj f. 37., 163. l.)

[12]) Az ilyen megállapitás, szemben a czégjegyzésre vonatkozó megállapitással, harmadik személyek irányában nem bir hatálylyal. Megforditva azonban a társaság az igazgatóság alapszabályszerü határozata alapján kötelezve lesz, ha annak végrehajtásánál a czégjegyzés nem is eszközöltetett az alapszabályok értelmében, tekintve, hogy a czégjegyzés hiányossága az igazgatóság megbizása által pótoltatik. V. ö. **C.** id. 655/90.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A czégjegyzésre nézve megállapitott szabályok irányadók továbbá a társaság nevében más alakban, nevezetesen szóbelileg kifejezett akaratnyilvánitásra is.[13]) A társaságot illető kézbesitések érvényességére azonban minden esetre elegendő, ha azok az igazgatóság valamelyik, tehát bármelyik tagjának kezeihez történnek. [**K. T. 186. §.** 2. bek.] [14])

II. A mi az igazgatóság kötelességeit illeti, a K. T. különösen a következőket állapitja meg:

1. Mihelyt a számadásokból vagy a mérlegből az tünik ki, hogy a társaság alaptőkéjének felét elvesztette, az igazgatóság által azonnal közgyülés hivandó össze a végből, hogy a részvényesek a társaság további fennállása vagy feloszlása iránt határozhassanak [**K. T. 187. §.** 1. bek.], ily nagymérvü veszteség esetében nem lehetvén vélelmezni, hogy a részvényesek a társaságot tovább is folytatni akarják.[15]) Ha pedig az tünik ki, hogy a társasági vagyon még a tartozásokat sem fedezi, az igazgatóság ezt csődnyitás végett az illetékes törvényszéknek bejelenteni tartozik [id. §. 2. bek.].[16])

2. Az igazgatóság kötelességében áll továbbá a társasági könyvek rendes vezetéséről gondoskodni,[16a]) az évi mérleget szerkeszteni,[17]) azt a felügyelő bizottság elé terjeszteni s ez által

[13]) **C.** 3833/82., 1136/85. (P. T. 12., 25. l.), 2234/84. (D. Uj f. 11., 29. l.), id. 1080/90., 164/902. (D. III. f. 24., 129. l.) Elegendő a hallgatagos hozzájárulás is. V. ö. fentebb 37. §. 10. jegyz. és 56. §. 10. jegyz.

[14]) E részben ugyanaz áll, mint a közkereseti és betéti társaság képviselőinél és felszámolóinál. V. ö. fentebb 60., 66., 72., 73. §§.

[15]) E kötelesség elmulasztása büntetést von maga után. L. alább 101. §. Azonfelül vagyoni felelősség. L. alább 94. §. — A mi a közgyülést magát és a határozathozatal módját illeti, ugyanazon feltételek irányadók, melyek az alapszabályokban a feloszlási határozatokra általában vannak megállapitva. **L. I.** 837/77. (D. 19., 97. l.)

[16]) Ennek elmulasztása szintén büntetést von maga után. L. alább 101. §. A Csődt. 244. §-a szerint a csődbejelentésnek már fizetésmegszüntetés esetében is kell történnie s a mulasztás már ez esetben állapitja meg a vétkes bukás vétségét. Bünt. T. 416., 417. §§.

[16a]) Tanuskodási kötelesség a könyvekben foglaltakra nézve: v. ö. **C.** 145/900. (D. III. f. 18., 218. l.)

[17]) A mérleg csak akkor tekinthető az igazgatóság által szerkesztettnek, ha valamennyi ig. tag aláirásával van ellátva. Mindazonáltal, habár minden aláirás nem is volt meg, mikor a közgyülés azt elfogadta, a közgyülési határozat nem támadható meg, ha az aláirás a törvényszékhez való bemutatás előtt pótoltatott. **C.** 591/97. (Ü. L. 98., 4. sz. m.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

megvizsgálva, annak az évi számadásokra és a nyereségfelosztásra vonatkozó jelentésével együtt a közgyülést 8 nappal megelőzőleg közzétenni.[18]) Ezen felül az igazgatóság a közgyülésileg jóváhagyott mérleg egy eredeti példányát [19]) az illetékes törvényszéknél haladéktalanul bemutatni tartozik, hol azt mindenki megtekintheti.[20]) E rendeletek megtartására az igazgatóság tagjai az illetékes törvényszék által a K. T. 21. §-ában megállapitott 500 frtig terjedhető pénzbirság mellett szoritandók. [**K. T. 198. §.**] [21])

3. A mi a *mérleg* szerkesztésének közelebbi módját illeti, a K. T. a részvénytársaságoknál nem éri be azokkal a szabályokkal, melyeket a kereskedőknél általában állit fel (l. fentebb 32. §.); hanem részletesebb szabályokat tartalmaz, melyek az általános szabályoktól némileg el is térnek. Ezek a következők [**K. T. 199. §.**]: [22]) 1. a társaság vagyona abban az értékben veendő fel, mely az üzleti év utolsó napján az egyes tárgyak értékének megfelel; [23]) 2. az árfolyammal biró papirok legfelebb abban az

[18]) A közzététel az alapszabályok értelmében kell hogy történjék, de mindenesetre ugy, hogy necsak a részvényesek, hanem a hitelezők és a társasággal egyéb viszonyban álló vagy viszonyba lépni kivánó érdekeltek is megfelelő tájékozást szerezhessenek. V. ö. **C.** 97/900. (D. III. f. 18., 301. l.)

[19]) A felügyelő bizottság jelentése is bemutatandó a törvényszéknek, de elég hiteles másolatban, vagy mint a közgyülési jegyzőkönyv melléklete. **B. T.** 4069/93. (D. Uj f. 37., 355. l.) szerint elég egyszerü másolat is, a mely azonban kifogásolható, mert nem biztositja az azonosságot.

[20]) A törvényszék a mérleget hivatalból megvizsgálni, s azt, ha a törvény, illetve alapszabály intézkedéseinek meg nem felel, semmisnek nyilvánitani tartozik, épugy mint más törvény- vagy alapszabályellenes közgyülési határozatot. V. ö. fentebb 90. §.

[21]) E mellett a könyvvezetés elmulasztása az igazgatóságra nézve csőd esetén a csalárd vagy vétkes bukás büntettét, illetve vétségét állapitja meg (Bünt. T. 414., 416., 417. §§.); a közzététel elmulasztása pedig 1000 frtig terjedhető pénzbirsággal is sujtható a K. T. 221. §. 1. pontja értelmében. L. alább 101. §. Utóbbi nem zárja ki a szövegben érintett birság külön alkalmazását, mert a két birság egészen különböző természettel bir. A közgyülés *érvényessége* a közzétételtől független, tehát annak hiánya miatt keresetileg meg nem támadható. **B. T.** 2834/83. (Ü. L. 84., 18. sz.)

[22]) V. ö. különösen: *Simon* Die Bilanzen der Aktiengesellschaften u. der Kommanditgesellschaften auf Aktien. 3. kiad. Berlin, 1900. — *Neukamp* Z. f. Hr. 48., 450. s k. — *Kcisch & Kreibig* Bilanz und Steuer. 2. kiad. Bécs, 1900.

[23]) Ez eltérés a K. T. 28. §-ának általános szabálya alól nemcsak indokolatlan, de egyuttal veszélyes is; lehetséges lévén, hogy a mérleg készitésekori érték az üzleti év végén létezett értéknél tetemesen kisebb, s ennek

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

árfolyamban vehetők fel, melylyel azok az üzleti év utolsó napján birnak;[24]) 3. az első szervezés költségeiből a követelések közé csak annyi vehető fel, a mennyi azoknak legfelebb öt évre való felosztása mellett az illető üzleti év után fenmarad;[25]) 4. a társasági alaptőke s a netaláni tartalékalap a tartozások közé sorozandó;[26]) 5. a kétes követelések valószinü értékük szerint veendők számitásba, a behajthatlanok pedig lejegyzendők;[27]) 6. a cselekvő és szenvedő állapot összehasonlitásából eredő nyereség vagy veszteség a mérleg végén különösen kiteendő.[28])

folytán osztalék fizettetik, jóllehet a társaság esetleg veszteségben van. Másutt a részvénytársaságra nézve nem is tétetik ily kivétel. V. ö. 1884. évi német t. 185*a*. cz. és uj K. T. 261. §., mely egyuttal kimondja, hogy az áruk és egyéb dolgok legfelebb a beszerzési, illetve előállitási árban vehetők fel s állandó üzleti berendezések értékéből az elhasználásnak megfelelő összeg levonásba hozandó vagy tartalékba helyezendő (értékcsökkenési tartalék). Az utóbbi a dolog természetéből következik s nálunk is követelendő.

[24]) Ez ellen is ugyanaz szól, mi az 1. pont ellen. A »legfelebb« szóból következik, hogy alacsonyabb árfolyamot felvenni lehet; természetesen azonban csak akkor, ha az a mérleg készitésekor létező árfolyamnak megfelel.

[25]) Ha tehát pl. a szervezési költségek 10,000 koronát tesznek ki, akkor 5 éven át a tartozások közé 2000, ellenben a követelések közé az első évben 8000, a második évben 6000, a harmadik évben 4000, a negyedik évben 2000, az ötödik évben semmi sem jön. — Az öt évre való felosztás csak a maximum; kevesebb évre tehát a felosztás történhetik.

[26]) Ezek ugyan nem igazi tartozások, mint azok, melyek harmadik személyek irányában állanak fenn, de annyiban mégis legalább számitásszerü tartozások, a mennyiben azokat a követelések között szereplő vagyoni alkatrészekből fedezni kell, s előbb nem létezik nyereség, illetve veszteség. (l. fent. 82. §.) A mennyiben az alaptőke még teljesen befizetve nincs: vagy az egész névleges alaptőke vehető a tartozások közé, a midőn a be nem fizetett rész a követelések közé jön; vagy a tartozások közé csak a befizetett alaptőke vétetik fel, a midőn a követelések közé semmi sem jön. Biztositó társaságoknál az előbbit határozottan előirja a K. T. 459. §-a.

[27]) Nincs azonban kizárva, hogy a kétes követelések a mérlegbe egyáltalában fel ne vétessenek: **B. T.** 4247/77. (D. 28., 260. l.) — Viszleszámitolt váltók vagy egyáltalában nem vétetnek be a mérlegbe, vagy ha igen, ugy a követelések mint a tartozások között szerepelnek. Előbbi jogilag helyes, mert a viszleszámitolt váltó már nem az átruházó társaság tulajdona, de az utóbbi az üzlet megitélése miatt kivánatos, mert a viszleszámitolt váltóból esetleges viszkereseti kötelezettség származhatik.

[28]) Nincs tehát megengedve, hogy pl. a veszteség »nyereség és veszteség számla« kitétellel vétessék fel a mérlegbe. Ez könnyen tévedésekre

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

93. §.

A felügyelő bizottság.

I. Az igazgatóság hatásköre sokkal nagyobb, semhogy annak eljárását ellenőrzés nélkül lehetne hagyni, s ez az ellenőrzés csak akkor ér valamit, ha époly állandó és folytonos, mint magának az igazgatóságnak eljárása. Ámde ily ellenőrzés sem a közgyülés által, a mely csak ritkán jön össze, sem az egyes részvényesek által, a kik a társasági üzletvezetésről személyes tudomást nem szerezhetnek, nem gyakorolható, miért is a K. T. szükségesnek találta azt külön rendszeresiteni. Ezen állandó és folytonos ellenőrzés gyakorlására felállitott és a részvénytársaságra nézve époly kötelező közeg mint az igazgatóság: a felügyelő bizottság.[1]) Állásánál fogva az igazgatóságnak mellé-, de a közgyülésnek szintén alárendelt közeg. Jogi természetére nézve pedig az igazgatóságtól lényegesen annyiban különböző, hogy, bár maga és egyes tagjai szintén a társaságtól nyert megbizás alapján járnak el, mégis nem képviselő és cselekvő közeg, nincs kifelé, harmadik személyek irányában a társaság nevében jogi cselekvényekre felhatalmazva; miért is annak tagjai s az azokban előforduló változások a czégjegyzékbe be nem vezetendők.

II. A mi a felügyelő bizottság belszervezetét illeti, erre nézve a felek megállapodásának kevesebb tér van engedve, mint az igazgatóságnál. A K. T. a felügyelő bizottságot feltétlenül mint testületi szervezettel biró közeget szabályozza,[2]) melynek legalább három tagból kell állnia, s mely első izben legfelebb egy, azontul pedig legfelebb három évre választható. [**K. T. 194. §.**][3]) Az azonban szintén az alapszabályoktól függ, vajjon a

---

ad alkalmat, annyival inkább, mert a veszteség a követelések közé jön. Ki kell határozottan tenni: »veszteség«, »nyereség«.

[1]) Az osztrák-magyar banknál felügyelő bizottság helyett számvizsgáló bizottság van. V. ö. 1878 : XXV. tcz. alapszab. 50. cz. — A felügyelő bizottság intézményének czélszerüségéről v. ö. *Értekezlet* jk. 191. s k. l.

[2]) Ez már a »bizottság« fogalmából következik. Külön-külön tehát a felügyelő bizottság tagjai nem járhatnak el, hacsak nem mint a bizottság képviselői.

[3]) A felügyelő bizottság tagjai feltétlenül a közgyülés által választandók. V. ö. fentebb 88. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

felügyelő bizottság tagjai csak részvényesek avagy idegenek,[4]) belföldiek avagy külföldiek [5]) is lehetnek-e, s vajjon szolgálataikért fizetésben részesülnek-e vagy nem? [6]) Ugyancsak az alapszabályok vagy esetleg külön ügyviteli szabályok határozzák meg közelebbről a felügyelő bizottság eljárásának és határozathozatalának feltételeit és módját.

III. A felügyelő bizottság hatásköre magában foglalja mindazt, a mi a társasági ügyvezetésnek bármely ágában való felügyelete és ellenőrzése alá esik. Jogában, de egyuttal kötelességében is [v. ö. K. T. 196. §.] áll nevezetesen a társasági ügyek menetéről tudomást szerezni [7]) s a társaság könyveit, iratait és pénztárait megvizsgálni, s ebbeli joga semmiféle időbeli korlátozás alá nem esik, az bármikor gyakorolható. [K. T. 195. §.] Egyik főkötelessége a felügyelő bizottságnak különösen abban áll, hogy az évi számadásokat és mérlegeket, nemkülönben a nyereségfelosztást tárgyazó inditványokat megvizsgálja, és erről a közgyülésnek évenként jelentést tegyen. E jelentés nélkül a közgyülés a nyereség felosztása iránt érvényesen nem határozhat [id. §. 2. bek.].

IV. A felügyelő bizottság hatásköre kizárólag a felügyeletben és ellenőrzésben áll, miért is nincs jogositva a társaság ügyeit közvetlenül bármi tekintetben intézni. Nem teheti nevezetesen azt sem, hogy az üzletvezetésben észlelt hiányokat és rendellenességeket maga szüntesse meg, és miattok az igazgatóságot vagy a társaság más közegét felelősségre vonja. A felügyelő bizottság mindössze arra van jogositva és kötelezve, hogy, a mennyiben hivatalos müködésében a törvénybe vagy az alapszabályokba ütköző

[4]) Ez ugyan nincs határozottan kimondva, mint az igazgatóság tagjaira nézve, de a törvény hallgatásából következik. Téves a B. T. 2549/76. ellenk. hat. (D. 28., 258. l.)

[5]) V. ö. L. l. 217/77. (D. 18., 3. l.)

[6]) A fizetés itt is vagy állandó, vagy a nyereség bizonyos részében, vagy a felügyelő bizottság üléseiben való részvétel után állapittatik meg.

[7]) Ebből kifolyólag jogában áll az igazgatóság ülésein (bár szavazat nélkül) is résztvenni. Ezek az ülések is kétségtelenül »társasági ügyek«, a melyek épen az ezekben hozott határozatok utján vezettetnek első sorban. Az ülési jegyzőkönyvek megtekintése sem pótolhatja a közvetlen részvételt, tekintve, hogy azok esetleg nem felelnek meg az ülésen történteknek s gyakran csak a hozott határozatok végrehajtása után szerkesztetnek és hitelesittetnek. V. ö. *Szerző* a Pester Lloyd 1897. évi 226. és a Jogt. Közl. 1897. évf. 40. számában. Kifejezetten l. olasz K. T. 184. cz., s nálunk a szövetkezetekre nézve 1898: XXIII. tcz. 37. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

intézkedéseket, vagy a társaság érdekeit sértő mulasztásokat avagy visszaéléseket tapasztal, a közgyülést azonnal összehivja [id. §. 3. bek.]. Még az alapszabályok sem bizhatják meg a felügyelő bizottságot oly ügyekkel, melyek a felügyelet és ellenőrzés fogalma alá nem esnek, melyek nevezetesen az igazgatóság hatáskörébe tartoznak. A K. T. egyenesen tiltja azt, hogy a felügyelő bizottság a fentebbieken kivül más teendőkkel felruháztassék [id. §. 4. bek.], s e tilalom alá esik kétségkivül az is, ha bizonyos intézkedések az ő előleges jóváhagyásától tétetnének függővé.[8])

V. A felügyelő bizottság tagjainak megbizása általában véve ugyanazon okokból szünik meg, mint az igazgatósági tagoké. Ez áll különösen a megbizás visszavonására nézve. A felügyelő bizottság tagjai továbbá, netaláni kártéritési igényeik épségben tartása mellett, a közgyülés által szintén bármikor elmozdithatók [id. 194. §. 3. bek.]. A társaság feloszlása ellenben a felügyelő bizottság megbizását magában véve nem érinti (l. alább 97. §.).

94. §.

Az igazgatóság és felügyelő bizottság felelössége.

I. Már az általános jogelvekből következik, hogy az igazgatóság és felügyelő bizottság felelősséggel tartozik azon kárért, melyet hivatásában szándékosan, vagy a köteles gondosság elmulasztása által okozott.[1]) De a K. T. czélszerünek tartotta ezen

[8]) Ha ez meg volna engedve, akkor a felügyelő bizottság könnyen kivetköztettethetnék tulajdonképeni természetéből s igazgató tanács jellegét nyerné, a mint ez azelőtt gyakran tapasztaltatott. V. ö. *Értekezl.* jk. 192. l. — A mi a felügyelő bizottságra mint ilyenre nézve áll, az áll annak egyes tagjaira nézve is, miért is nincs megengedve, hogy valaki ugy az igazgatóság, mint a felügyelő bizottság tagja legyen. Az 1884. évi német részvénytörvény és az uj n. K. T. 248. §. ezt határozottan kimondja, daczára hogy a felügyelő bizottságot nem szoritja kizárólag az ellenőrzésre, hanem az igazgatósággal együttesen vagy helyettesitésképen képviseleti jogkört is ad neki.

[1]) V. ö. osztr. p. t. 1295. §. A felelősség mérve iránt sem lehet kétség. Kiterjed mindenesetre az elvontan meghatározott kisebb vétkességre *(culpa levis in abstracto)* is; nem ugyan a rendes kereskedői gondosság értelmében, tekintve, hogy az igazgatóság és fel. bizottság által véghezvitt cselekvények reájuk nézve nem keresk. ügyletek (v. ö. alább 122. §.), de a rendes családapai gondosság alapján. Ez áll ugy az osztr. p. t. szerint, mely mindig ily

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

felelősség iránt több irányban még külön is intézkedni. Eltekintve némely már érintett felelősségi esetektől, a K. T. az igazgatóság tagjait felelőssé teszi minden kárért, mely abból származik, hogy megbizásuk határain tul mentek, vagy hogy a keresk. törvénynek a részvénytársaságokra vonatkozó határozatai vagy az alapszabályok ellen cselekedtek; mely felelősség akkor is fennáll, ha a törvénynyel vagy az alapszabályokkal ellenkező intézkedés közgyülési határozaton alapszik. [**K. T. 189. §.** 2. bek.][2] Hasonlóképen felelősek a felügyelő bizottság tagjai és kötelezvék kártéritésre, ha a törvényben megállapitott kötelességeik teljesitését elmulasztják. [**K. T. 196. §.**] Végre felelősek ugy az igazgatóság, mint a felügyelő bizottság tagjai a közgyülés elé terjesztett évi mérleg helyes felállitásáért. [**K. T. 200. §.**] Mindezen esetekben a felelősség az igazgatóság és illetve felügyelő bizottság tagjaira nézve egyuttal egyetemleges. A felelősség az igazgatóság határozataiért és intézkedéseiért csak azon tagot nem terheli, ki a határozat vagy intézkedés ellen, mihelyt arról tudomást nyer, tiltakozik s ebbeli tiltakozását a felügyelő bizottságnak bejelenti. [**K. T. 191. §.**][3]

---

felelősséget állapit meg (1297. §.), mint más magánjogok és a helyes magánjogi elmélet szerint, mely ily felelősséget legalább a megbizásnál vesz fel. Vajjon az igazgatóság és felügyelő bizottság tagjai részvényesek-e vagy nem, fizetés mellett vagy e nélkül vannak-e alkalmazva? e tekintetben különbséget nem tesz. A közkereseti és betéti társaságnál kimondott concrét gondosság (l. fentebb 57. §.) az igazgatóság és felügyelő bizottság tagjaira semmi esetre nem alkalmazható. Az uj német K. T. 241. és 249. §§. szerint az igazgatóság és felügyelő bizottság tagjai a »rendes üzletember« gondosságával tartoznak.

[2]) A tevőleges cselekvéssel engyenlő a mulasztás. Hogy pedig a közgyülési határozat sem menti fel az igazgatóságot és felügyelő bizottságot: abban találja alapját, »mert az igazgatóságnak (és felügyelő bizottságnak) első sorban kötelessége és feladata a törvény (és alapszabály) határozatainak megtartásáról gondoskodni«. *Értekezl.* jk. 187. l.

[3]) Nem elég tehát, hogy az illető tag a határozat vagy intézkedés ellen szavazott. — A kifejezés: »mihelyt arról tudomást nyer« nem jelenti azt, mintha az igazgatóság tagjai a hozott határozatok és intézkedések iránt szenvedőlegesen viseltethetnének, ugy hogy esetleg soha sem vesznek tudomást róluk. Nekik kötelességük mindenről tudomást szerezni, a mi a társaságban történik, s csak az jöhet tekintetbe, vajjon ezt a tudomást rendes körülmények között már megszerezhették-e vagy sem? — A felügyelő bizottságra nézve a törvény nem tartalmaz megfelelő intézkedést, de a hasonszerü kiterjesztés teljesen indokolva van; a tiltakozás azonban csak a közgyülés előtt történhetik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Hogy mennyiben vonhatók felelősségre az igazgatóság és felügyelő bizottság tagjai büntetőjogilag is? arról l. alább 101. §.

II. Az a kérdés merül fel azonban, hogy ki irányában áll fenn az igazgatóság, illetve felügyelő bizottság tagjainak felelőssége, ki van jogositva tőlük kártéritést követelni? A felelősség fennáll:

1. a társaság mint ilyen irányában. Erre a K. T. világosan utal, de önként következik a megbizás általános elveiből. A kereset meginditása azonban a társaság részéről akár az igazgatóság, akár a felügyelő bizottság ellen csak közgyülési határozat folytán és külön perbeli meghatalmazottak által történhetik.[4]) Ezeket a közgyülés választja; ha azonban a meghatalmazottak a közgyülésen bármi okból meg nem választatnának, azokat az illetékes törvényszék hivatalból rendeli ki [**K. T. 197. §.**];

2. az egyes részvényesek irányában. Ez a törvényben határozottan nincs ugyan kimondva, de mégis benne tartalmaztatik;[5]) azonkivül szintén az általános kártéritési elvekből

---

[4]) Ez azért szükséges, mert az igazgatóság a társaságot önmaga ellen nem képviselheti, de a felügyelő bizottság elleni perben is rendszerint érdekelve lesz, s ugyanaz áll megforditva a felügyelő bizottságra nézve is. Ha azonban a per csak az illető tag kilépése után indittatik meg, külön meghatalmazott választása nem szükséges, feltéve, hogy a perben a tényleges igazgatóság vagy felügyelő bizottság érdekelve nincs.

[5]) Egyrészt abban, hogy a 189. §. általában »károsult«-ról szól; másrészt abban, hogy a felelősség az esetre is ki van mondva, ha a törvény- vagy alapszabályellenes intézkedés közgyülési határozaton alapszik. Az igazgatóság vagy felügyelő bizottság törvény- vagy alapszabályellenes eljárása akkor is közgyülési határozaton alapul, ha a közgyülés ily eljárást utólagosan jóváhagy, s minthogy ezzel a közgyülés a felelősségre vonást mellőzi, a felelősség pedig a törvény szerint mégis megvan: nem lehet mást felvenni, mint hogy a törvény azt, hogy a közgyülési határozat nem képez akadályt (harmadik személyektől eltekintve), az egyes részvényesekre való tekintettel is mondotta ki, kik ez által védelmet nyernek a jogtalan majorizálás ellen. E mellett figyelembe veendő, hogy midőn az egyes részvényes a K. T. 174. §-a alapján a törvény- vagy alapszabályellenes közgyülési határozat érvénytelenitését kérheti, másfelől azonban a közgyülés az érvénytelenités daczára sem kényszerithető arra, hogy az igazgatóságot vagy fel. bizottságot felelősségre vonja: a részvényesek megtámadási joga a már elkövetett kár tekintetében teljesen értéktelen volna, ha annak okozói ellen fel nem léphetnének. Nem hozható fel e magyarázat ellen a K. T. 197. §-a, mert ez nem azt mondja, hogy a per egyedül közgyülési határozat folytán inditható meg, hanem csak

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

következik.[6]) Az egyes részvényes azonban az igazgatóság vagy felügyelő bizottság tagjaitól csak azon kár megtérítését követelheti, melyet ő maga szenvedett,[7]) s a mennyiben ez a társaság kárában benfoglaltatik, csak abban az esetben, ha a közgyülés a keresetet meginditani nem akarná,[8]) és csak azon feltétel alatt, ha a kárt okozó cselekvény vagy mulasztás a törvénynyel vagy az alapszabályokkal ellenkezik;[9])

---

arról rendelkezik, hogy ki képviseli a társaságot, ha a per közgyülési határozat folytán inditandó?

[6]) Mert habár a társaság a tagoktól különálló jogi személy s az igazgatóság, illetve fel. bizottság tagjai magának a társaságnak megbizottai s az általuk hivatalos minőségben elkövetett jogsértés mint önálló vétség *(delictum)* felfogva is maga a társaság ellen van irányozva: ez mégis csak jogformai tekintetben áll, mig anyagilag kétségkivül a részvényesek azok, a kik a társasági czél igazi hordozói s a kiknek érdekeit az igazgatóság előmozditani köteles. A jogi formalizmust itt tulhajtani annál kevésbbé helyes, mert maga után vonhatja azt, hogy a részvényesek a legnyilvánvalóbb visszaélések és kárositások ellen védtelenek maradnak, a közgyülés a legtöbb esetben az igazgatóság befolyása alatt állván. Nem hallgathatjuk el azonban, hogy az egyes részvényesek kereseti joga, főleg a vele járó bonyodalmak és az esetleges zaklatások miatt, nagy viták tárgya s különösen Németországban nem igen ismertetik el. Az 1884. évi német törvény is csak azt az engedményt teszi, hogy a kereset már az alaptőke ötödrészét képviselő részvényesek inditványára inditandó meg (223. czikk), a mit az uj német K. T. 268. §. az alaptőke tizedrészére terjesztett ki. Még ennyire sem megy pl. az olasz K. T., midőn az egyes részvényeseknek csak azt a jogot adja, hogy a felügyelő bizottságnál feljelentsék azokat a tényeket, melyek miatt a keresetinditást szükségesnek tartják, annak elhatározása mindenestre a közgyülést illetvén (151. cz.). Az 1867. évi franczia (17., 39. cz.) és az 1873. évi belga társasági törvény (64., 127. cz.), valamint a svájczi kötelmi jog (674.i 675. cz.) azonban az egyes részvényesek külön kereseti jogát határozottan elismerik. Angliában pedig ez magától értetik. V. ö. *Lindley* id. m. 565. s k. l. Nálunk ellenk. értelemben **C.** 844/95. (Ü. L. 95., 6. sz.), de ezzel szemben legalább elvileg: 735/903. (Jogállam D. 1904. 46. l. Jogt. K. 904. mell. 53. l.).

[7]) Tehát nem léphet fel a társaság nevében. Több részvényes azonban össze is állhat s közösen indithat pert mint pertársaság és közös meghatalmazott által. (1868 : LIV. tcz. 67. §.)

[8]) Ez abból következik, hogy a kártérités csak egyszer teljesitendő, s hogy ha a tásaság a keresetet meginditja, ezzel az egyes részvényes kártéritési igénye is érvényesittetik, a mit megforditva nem lehet mondani. A kereset mellőzése erre irányuló közgyülési határozatot tételez fel.

[9]) Mert ha a cselekvény vagy mulasztás a törvénynyel vagy az alapszabályokkal nem ellenkezik, akkor a közgyülés azt épugy jóváhagyhatja,

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

3. harmadik személyek nevezetesen a társaság hitelezői irányában. Ez sincs ugyan a törvényben világosan kimondva, de szintén benne tartalmaztatik,[10]) s az általános kártérítési elvekből foly. A nevezettek által inditott kártérítési kereset a társaság keresetétől teljesen független,[11]) de szintén csak törvény- vagy alapszabályellenes intézkedés esetében foglalhat helyet.[12])

95. §.

A részvénytársaság egyéb közegei.

I. A részvénytársaság rendszerint kiterjedt üzlete szükségessé teszi azt, hogy a társasági ügyek vitelére az igazgatóságon kivül még más közegek is alkalmaztassanak. Ez az alkalmazás történhetik esetről esetre épugy mint állandóan. Az állandóan alkalmazottak a társaság hivatalnokai, kik szolgálati viszonyuknál fogva esetleg a kereskedői segédek fogalma alá esnek (l. fentebb 45. §.). Teendői mindezen közegeknek igen különbözők lehetnek; hatáskörük pusztán tényleges ügyletekre szoritkozhatik, de habár a társaság képviselete az igazgatóság feladata: kétséget nem szenvedhet s a K. T. határozottan kimondja, hogy ezen az igazgatóságtól különböző közegek a társaság nevében jogügyletek kötésére, a társaság képviseletére is, fel lehetnek hatalmazva, mely esetben reájuk általában a keresk. meghatalmazottakra vonat-

---

mint a hogy jogositva van arra előzetes megbizást adni. Az id. 189. §. is erre látszik utalni, midőn a közgyülési határozaton alapuló intézkedésről csak annyiban szól, a mennyiben az a törvénynyel vagy alapszabályokkal ellenkezik.

[10]) Igy nevezetesen a K. T. 189. §-ában a »károsult« kifejezésben. V. ö. *Értekezl.* jk. 187. l. is.

[11]) Ezeknél is lehetséges azonban, hogy többen közösen lépnek fel keresetileg. Csőd esetében a hitelezők összességét ért kárt a tömeggondnok van hivatva érvényesiteni.

[12]) A 9. jegyzetben mondottak a hitelezőkre is találnak. A törvény- vagy alapszabályellenes cselekvények alatt azonban nemcsak olyanok értendők, melyek a K. T. és az alapszabály kifejezett rendelkezésébe ütköznek (pl. osztalék fizetése az alaptőkéből, saját részvények megszerzése, hamis mérleg készitése stb.), hanem minden más jogtalan cselekvény is, mely harmadik személy kárára van. Pl. letett óvadék jogosulatlan eladása. V. ö. **C.** 1802/83. (D. Uj f. 5., 9. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kozó intézkedések nyernek alkalmazást. [K. T. 193. §.] [1]) Valamint továbbá a keresk. meghatalmazottak általában, ugy a részvénytársaság meghatalmazottjai is különböző állást foglalhatnak el: lehetnek ugy általános [2]) mint különös, helyben eljáró, épugy mint utazó, nemkülönben csak vélelmezett meghatalmazottak; sőt ámbár a K. T. inkább az ellenkező értelemben volna magyarázandó, a a közfelfogás szerint a részvénytársaság czégvezetőt is alkalmazhat.[3])

---

[1]) Mint keresk. meghatalmazottak a rt. czégét is jegyezhetik. V. ö. fentebb 38. §. Minthogy azonban a keresk. meghatalmazottak a keresk. czégjegyzékbe be nem jegyezhetők, az ilyen bár »czégjegyzők«-nek nevezett hivatalnokok sem jegyezhetők be. Ez csak czégvezetőkre nézve lehetséges. Ellenk. **B. T.** 3195/902. (Jogt. K. 903. mell. 239. l.)

[2]) Ilyen különösen az u. n. vezérigazgató, a ki magában véve, azaz ha nem egyuttal czégvezető vagy mint az igazgatóság tagja egyedül is nem képviselheti a társaságot, nincs jogositva arra, hogy hivatalnokokat felfogadhasson, elbocsáthasson és a hivatalnokok fizetését és végkielégitését az igazgatóság hozzájárulása nélkül végérvényesen megállapithassa: **C.** 176/902. (D. III. f. 22., 215. l.)

[3]) A K. T. 193. §-ának keletkezési története világosan bizonyitja, hogy a törvényhozás a részvénytársaságnál czégvezető alkalmazását nem akarta megengedni. A *Tervezet* megfelelő 225. czikke sem emlitette ugyan a czégvezetőt, de az indokolás szerint (273. l.) a meghatalmazottak alatt a czégvezető is értetett. Az *Értekezlet*-en ennek folytán inditvány is tétetett oly szöveg elfogadására, melyben a czégvezető kifejezetten emlittetett. Azonban e szöveg nem fogadtatott el változatlanul, hanem »azon aggodalomnak adatván kifejezés, hogy ily szövegezés mellett a közgyülés az igazgatóságon kivül még külön czégvezetőt is nevezhetne ki, mi által az igazgatók helyzete nagyon kétes jellegüvé válnék, az értekezlet elvileg kimondá, hogy a közgyülés czégvezetőt ki nem rendelhet s e végre az ajánlott szöveg utolsó mondatában »a czégvezetőkre és« szavakat kihagyván, a czikket különben elfogadta. L. Jk. 191. l. E kijelentés folytán nem szenved kétséget, hogy a törvény a »keresk. meghatalmazottak« alatt a czégvezetőt nem érti, a mint hogy általában a czégvezetőt mindig külön szokta emliteni, ha őreá is gondol (l. fentebb 36. §.). Azonban a gyakorlat sem a törvény keletkezését, sem az utóbbi körülményt nem vette figyelembe, hanem egyszerüen arra az álláspontra helyezkedett, hogy a 193. §. a czégvezetőt ki nem zárja, s hogy a részvénytársaság is kereskedő lévén, a K. T. 4. §-a értelmében épugy rendelhet czégvezetőt, mint más kereskedő. V. ö. **B. T.** 4328/91. (K. J. T. I. 6. sz.) E gyakorlat pedig már annyira általánossá vált, hogy azt egyenesen mint usualis magyarázatot kell tekinteni. Annyi különben bizonyos, hogy belső okok a czégvezető alkalmazása ellen époly kevéssé szólnak, mint a közkereseti és betéti társaságnál. Ezt egy ideig Németországban is hitték s a nürnbergi tanácskozmány hasonló kijelentést tett mint a miénk; de

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. A most érintett társasági közegek kirendelése már a társasági alapszabályokban lehet előirva; de e nélkül is történhetik ugy a közgyülés, mint az igazgatóság [4]) által. Utóbbi által még akkor is, ha azt az alapszabályok egyenesen megtiltották volna; [5]) a kirendelt meghatalmazott a neki adott hatáskörében a társaságot e tilalom daczára épugy kötelezi, mint maga az igazgatóság, s a társaság a kikötött viszontszolgáltatást is teljesiteni tartozik. A közgyülés azonban egyrészt nincs megfosztva azon jogtól, hogy az igazgatóság által adott meghatalmazást a szolgálati viszony sérelme nélkül bármikor visszavonja (v. ö. fentebb 44. §.); másrészt az igazgatóság ilyetén szabályellenes eljárásáért épugy felelősségre vonható, mint általában, ha az alapszabályok ellen cselekszik. Mig továbbá oly esetben, ha az igazgatóság a meghatalmazásra akár alapszabályi intézkedésnél, akár közgyülési határozatnál, akár végre a körülményeknél fogva jogositva volt, a meghatalmazott vétkességéért csak akkor felelős, ha nem a kellő gondossággal járt el annak megválasztásában: addig abban az esetben, ha neki a meghatalmazás meg volt tiltva, a meghatalmazott eljárásáért teljesen felelős, épugy, mint ha a meghatalmazást szükség nélkül adta volna (l. szintén fentebb 44. §.).

---

a gyakorlat ott is tultette magát ezen, mig végre az 1884. évi részvénytörvény s az uj K. T. 238. §. a czégvezető alkalmazhatóságát kifejezetten elismerte.

[4]) Áll különösen a czégvezetőről is. Az igazgatóság hatásköre általában véve nem kisebb, mint a közk. és betéti társaság képviselőjéé, már pedig ennél a törvény a czégvezető kirendelésének jogát világosan elismeri (l. fentebb 60. §.). Ellenk. **C.** 1537/91. (D. Uj f. 31., 260. l.) azon alapon, hogy a K. T. 37. §-a szerint csak az üzlet tulajdonosa rendelhet czégvezetőt. De hisz a közk. és betéti társaság képviselői sem jogi értelemben vett tulajdonosai az üzletnek s az egyes képviselő semmi esetre nem egyedüli tulajdonos! Csak a felügyelő bizottság, mint kizárólag ellenőrző közeg, nem rendelhet ki sem czégvezetőt, sem más meghatalmazottat. Az uj német K. T. id. §-a szerint az igazgatóság csak a felügyelő bizottság beleegyezésével rendelhet ki czégvezetőt.

[5]) Mert hisz az igazgatóság hatáskörének alapszabályszerü korlátozása harmadik személyek irányában hatálytalan. L. fentebb 92. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ÖTÖDIK FEJEZET.

A részvénytársaság feloszlása.

96. §.

A feloszlás okai, bejegyzése, közzététele és a hitelezők felhivása.

I. Mig a közkereseti és részben a betéti társaság nemcsak oly okok miatt oszlik fel, melyek a társaságnak mint ilyennek személyében állanak be, hanem olyanok miatt is, melyek csak az egyes tagok személyében merülnek fel; mig továbbá a nevezett társaságoknál a feloszlás nemcsak a tagok közös elhatározásával, hanem egyes tagok külön akaratával is történhetik: addig a részvénytársaság csak oly okok miatt oszlik fel, melyek magában a társaságban jelentkeznek, illetve csak a részvényesek közös elhatározása folytán. Az egyes részvényesnek sem saját részvényére, sem magára a társaságra nézve sem felmondási joga, sem felbontási keresete nincs;[1]) a mi abban leli magyarázatát, hogy a részvénytársaságnál, mint tőkeegyesületnél az egyes részvényes egyénisége teljesen háttérbe lép s azzal ellensulyoztatik, hogy a társaságban lekötött vagyoni érdek a részvény átruházása által könnyen és a társaságot alapelemeiben egyáltalában nem érintő módon kivonható.[2])

---

[1]) Az egyes részvényesnek legfelebb megtámadási (érvénytelenitési) keresete van oly esetben, midőn a társaság a K. T. által előirt lényeges feltételek mellőzésével jött létre (l. fentebb 80. §.), vagy ha pl. az alapszabályilag kikötött időtartamon tul folytatja működését. Angliában a részvényes részvényével ki is léphet, ugy mint nálunk a szövetkezeti tag. V. ö. *Lindley* id. m. 517. s k. l.

[2]) A mennyiben azonban az alapszabályok a részvények átruházását határozatlan időre tiltanák meg (l. fent. 84. §. 2. jegyz.), minthogy a jog általában s a társasági jog különösen örökös lekötöttséget nem enged meg: az egyes részvényestől legalább a felbontási kereset joga meg nem tagadható. Az ilyen társaság nem is igazi részvénytársaság s épen azért annak szabályai feltétlenül nem alkalmazhatók reá. V. ö. *Hahn* id. m. I. 667. l.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. A **K. T. 201. §**-a szerint a részvénytársaság feloszlik: 1. ha azon idő eltelik, melyre a társaság keletkezett;[3]) 2. közgyülési határozat folytán;[4]) 3. egyesülés (l. alább 98 §.) és 4. csődnyitás[5]) következtében. Ezek az okok azonban époly kevéssé kimeritők, mint a közkereseti, illetve a betéti társaságnál felsorolt feloszlási okok; sőt a K. T. határozottan kimondja, hogy az általa a feloszlásra nézve felállitott határozatok az esetben is irányadóul szolgálnak, ha a részvénytársaság nem a fentebb érintett, hanem más okok miatt oszlik fel [id. §. 2. bek.]. Különösen kiemelendő az az eset, midőn az összes részvények egy kézbe kerülnek, Elvontan szemlélve ez a tény a részvénytársaságot okvetlenül megszünteti, tekintve, hogy a társaság fogalma legalább két résztvevőt tételez fel (l. fent 74. §. 33. j.). Gyakorlatilag mindazonáltal a részvények egyesitése egy kézben a társaság feloszlására csak akkor fog vezetni, ha oly időpontban forog fenn, midőn több részvényes létezése a társaság meghatározott irányban való továbbműködésének nélkülözhetlen feltétele,[6]) s ez a feltétel utó-

---

[3]) Meghosszabbitásnak közgyülési határozattal sincs helye, minthogy a társaság tartama a tervezetből van átvéve. V. ö. fentebb 89. §., **B. T.** 134/77. (D. 28., 258. l.) Kivévén, ha a tartam meghosszabbitása a tervezetben a közgyülésnek fenn lett tartva.

[4]) Hogy a feloszlás elhatározása minő feltételek alatt történhetik: vajjon különösen a határozatképességre és határozathozatalra nézve eltérő, vagy a közgyülési határozatokra vonatkozó általános szabályok mérvadók-e? az alapszabályoktól függ. Vajjon a feloszlás kimondására van-e elegendő ok: kizárólag a közgyülés jogai közé tartozik s egyes részvényesek a feloszlást kimondó határozatot azért, mert azt indokoltnak nem tartják, meg nem támadhatják. **C.** 163/902. (D. III. f. 24., 186. l.)

[5]) V. ö. különösen Cst. 247. §., mely szerint, ha a csőd az igazgatóságnak nem annyi tagja által kéretik, a hánynak aláirása a cégjegyzéshez szükséges: a csőd a többi igazgatósági tag meghallgatása nélkül csak akkor rendelhető el, ha a fizetések megszüntetése hitelt érdemlően igazoltatik. — A csődnyitás egyébiránt helyt foglalhat azután is, hogy a társaság már más ok miatt feloszlott, feltéve, hogy a felszámolás és a társasági vagyon felosztása még be nem fejeztetett. Másfelől a társaság az összes érdekeltek beleegyezésével ismét folytatható, ha a csőd a vagyon felosztása nélkül (Csődt. 166. §.) megszüntettetett, tehát a felszámolás ily esetben nem kötelező: **C.** 1507/99. (D. III. f. 15., 152. l.)

[6]) Igy különösen a közgyülés megtartása s a társasági közegek megválasztása időpontjában.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

lag sem állittatik elő,[7]) vagy ha a részvények birtokosa a feloszlást maga kivánja.[8])

III. Valamint a közkereseti és betéti társaság, ugy a részvénytársaság feloszlása is a keresk. czégjegyzékbe bevezetendő és közzéteendő. A bejelentés, csőd esetét kivéve,[9]) az igazgatóság feladata, mely arra az illetékes törvényszék által a K. T. 21. §-ában megállapitott 500 forintig terjedhető pénzbirság terhe alatt szoritható. [**K. T. 202. §.**][10]) A feloszlás törvényszéki közzétételén kivül azonban a K. T. a részvénytársaságnál még egy külön és pedig háromszori közzétételt ir elő, mely az igazgatóság által a társasági hirdetmények felvételére rendelt lapokban, vagy a mennyiben ilyenek alapszabályilag meghatározva nincsenek, a hivatalos lapban teljesitendő s melylyel kapcsolatban a társasági hitelezők követeléseiknek a harmadszori közzétételtől számitott hat hó alatt leendő érvényesitésére felhivandók [id. §. 2. bek.].[11]) A társaság könyveiből kitudható vagy egyébként ismert hitelezők követeléseik érvényesitésére ezen felül külön értesités, esetleg szintén hirdetvény által szólitandók fel. [**K. T. 205. §.**][12])

---

[7]) Ugy t. i., hogy a részvények a szükséghez képest ismét másra ruháztatnak át.

[8]) Ez esetben a részvényeknek egy kézben való összpontositása szabályszerüen igazolandó, pl. a közjegyzőnél történt letétel és erről szóló igazolvány által. A felszámolás azonban a hitelezőkre való tekintet miatt ilyenkor sem mellőzhető. — Egyes külföldi törvények a részvényeseknek az előirt számon (l. fentebb 74. §.) alól történt csökkenése esetére a feloszlást határozottan kimondják. Igy egész általánosságban az 1862. évi angol *Comp. Act*; mig az 1867. évi franczia, az 1873. évi belga társ. t. és az uj portugálliai K. T. minden érdekeltnek jogot adnak a feloszlás birói kimondására, ha a csökkenés óta egy év, illetve a két utóbbi szerint 6 hó telt el.

[9]) Ilyenkor a bejegyzés hivatalból történik. V. ö. fentebb 21. §.

[10]) A feloszlás hatályára nézve, a mennyiben az csőd folytán áll be, a Csődt. irányadó; közgyülési határozat esetében, beleértve az egyesülést: a K. T. 181. §-a intézkedik (l. fentebb 90. §.); egyéb esetekben pedig a K. T. 9. és 19. §§-ainak általános rendelkezései alkalmazandók, épugy mint a közkereseti és betéti társaságnál. V. ö. K. T. 104. §. és fentebb 62. §.

[11]) A közzétételnek, illetve felhivásnak a feloszlás bejegyzése után haladéktalanul kell történnie. Az érintett határidő jelentőségéről lásd a köv. §-t.

[12]) Ez az értesités, illetve hirdetvény, mely az előbbi felhivással egyidejüleg vagy később is történhetik, a követelések érvényesitésére szintén tartalmazhat határidőt, melynek azonban más jelentősége van, mint a hitelezőkhöz általában szóló felhivásban kitett határidőnek. L. a köv. §-t. —

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

97. §.

A részvénytársaság felszámolása.

I. Valamint a közkereseti és betéti társaságnál, ugy a részvénytársaságnál is a feloszlást, csőd és egyesülés esetét kivéve, felszámolás követi. [**K. T. 203. §.**] Mig azonban előbbieknél a felszámolás nem okvetlenül szükséges, hanem a társasági viszonyok befejezése közös akarattal másként is történhetik (l. fentebb 65. §.): addig a részvénytársaságnál a felszámolás lényeges, attól eltérni sem alapszabályi intézkedés, sem közgyülési határozat által nem lehet. E különbség magyarázata abban rejlik, hogy a közkereseti és betéti társaság megszünése a tagok felelősségén a hitelezők irányában elvileg mitsem változtat, holott a részvénytársaság megszünése és vagyonának felosztása az összes jogviszonyoknak teljesen véget vet, a nélkül, hogy a részvényesek bármily további kötelezettséggel tartoznának. A K. T. ennélfogva gondoskodott arról, hogy a részvénytársaság el ne tüntettethessék, mielőtt a hitelezők érdekei kellőképen megóva nincsenek; az erre vonatkozó szabályok megtartása pedig magában foglalja épen azt, hogy a társasági viszonyok csak a törvényben előirt felszámolás utján bonyolithatók le.[1])

II. A felszámolás tartama alatt a részvénytársaság is épugy fennállónak tekintetik, mint a közkereseti és betéti társaság.

»Ismert hitelezők« alatt nemcsak azok értendők, a kik személyesen ismertetnek, hanem azok is, a kiknek csak követeléseik ismeretesek, pl. a rendeletre és bemutatóra szóló papirok (váltók, utalványok, elsőbbségi kötvények stb.) birtokosai. A törvény épen ezekre való tekintettel irja elő a hirdetvényt.

[1]) Nincs tehát megengedve a részvénytársaságnál, hogy a felszámolás és a társasági hitelezők kielégitésének mellőzésével a társasági üzlet egészben, bár a kötelezettségekkel együtt, másra átruháztassék. Ily üzletátruházás, az egyesülés esetétől eltekintve (l. a köv. §-t), legfelebb a felszámolással kapcsolatban, mint a társasági vagyon értékesitésének egyik módja (v. ö. **C.** 389/89. D. Uj f. 25., 116. l.) és olyképen lehetséges, hogy a feloszlott társaság mindaddig fennálljon, mig a társasági hitelezők kielégitve vagy biztositva nincsenek, illetve a K. T. 204. §-ában előirt 6 hónapi határidő el nem telt. V. ö. közelebbről *Wiener* Zeitschr. f. d. ges. H. R. 27. köt. 333. s k. l. és kifejezetten uj német K. T. 303. §. Felszámolás nélkül a részvénytársaság más társasággá, pl. szövetkezetté át sem alakulhat. **B. T.** 3146/84. (M. IV. 145. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A társaság közegei azonban annyiban változást szenvednek, a mennyiben az igazgatóság hatásköre megszünik s a felszámolókra megy át.[2]) Ellenben a közgyülésre vonatkozó határozatok tovább is alkalmazást nyernek[3]) s a felügyelő bizottság ellenőrzési kötelessége a felszámolás tartama alatt érintetlen marad [id. §. ut. bek.].[4]) A mennyiben egyébiránt az alapszabályok vagy társasági határozat által más intézkedés nem történt, mint felszámolók ugyancsak az igazgatóság tagjai működnek [id. §. 1. bek.].[5])

A mi a felszámolók jogi állását, valamint a felszámolási eljárást közelebbről illeti: erre nézve a részvénytársaságnál nagyban és egészben véve ugyanazok a szabályok irányadók, mint a közkereseti társaságnál. Alkalmazást nyernek nevezetesen: 1. azok a szabályok, melyek a felszámolók bejegyzésére és czégaláirására, nemkülönben a felszámolási meghatalmazás megszünésének bejegyzésére és joghatályára vonatkoznak, azzal a különbséggel, hogy a felszámolók bejelentése az igazgatóság által történik [id. §. 3. bek.],[6])

---

[2]) Ugyanazért a feloszlás és a felszámolók bejelentésével kapcsolatban az igazgatóság tagjai a czégjegyzékből törlendők. Ez már a K. T. 184. §-ából következik. Abból ugyan, hogy a K. T. 203. §-a szerint a felszámolók bejelentése az igazgatóság által történik, azt lehetne következtetni, hogy az igazgatóság a felszámolás alatt is megmarad, tekintve, hogy a felszámolók személyében történt változás esetében ujabb bejelentés szükséges. Azonban helyesebb a törvényt ugy magyarázni, hogy csak az eredeti felszámolók bejelentése történik az igazgatóság által (igy kifejezetten 1884. évi német részvénytörvény 244. cz. és uj K. T. 296. §.), s minthogy ennek teljesitése után már semmi hatásköre nincs, nevezetesen a közgyülés összehivása is a felszámolók vagy a felügyelő bizottság által történhetik: további fenmaradása nem bir értelemmel. V. ö. *Értekezlet* jk. is 204. l.

[3]) A közgyülés tehát a felszámolás tartama alatt is évenként legalább egyszer összehivandó. A K. T. 206. §-a ezt nem teszi fölöslegessé, sőt a 221. §. 3. pontja világosan »jelentés«-ről szól, a mi annál inkább a közgyülésen teendő jelentés értelmében magyarázandó, mert a 206. §. által követelt kimutatás a társaság fennállása alatt készitendő s a közgyülés által megállapitandó mérleggel egyenlő jelentőséggel bir.

[4]) Ugyanez áll csőd esetében, sőt itt az igazgatóság is megmarad, hacsak a csőd a felszámolás alatt nem nyittatik meg, a midőn az igazgatóság helyett a felszámolók járnak el. V. ö. Cst. 202., 243., 246. §§.

[5]) Birói kirendelés, mint a közkereseti és betéti társaságnál, a részvénytársaságnál nálunk nem fordulhat elő. Az 1884. évi német t. és az uj K. T. 295. §. szerint igen.

[6]) Utalással a K. T. 110. §-ára. A felszámolók változása esetében a bejelentés maguk a felszámolók által történik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

s hogy a felszámolói megbizás visszavonására, mely a részvénytársaságnál is bármikor lehetséges, a közgyülés van jogositva [id. §. 2. bek.]; [7]) 2. azon szabályok, melyek a felszámolók eljárási módját és hatáskörét tárgyazzák,[8]) melyek azonban még az igazgatóság hatáskörére és felelősségére vonatkozó határozatok által kiegészitést nyernek; [9]) 3. különösen kötelességükben áll a felszámolóknak a részvénytársaságnál is a hitelezőket kielégiteni és a fenmaradó vagyont a részvényesek között felosztani. A felosztás a részvények aránya szerint történik, tényleg azonban a feloszlási hirdetvény (l. a megelőző §-t) harmadszori közzétételétől számitandó hat hó letelte előtt nem foglalhat helyet [**K. T. 204. §.**]; [10]) ezenfelül, ha az ismert hitelezőkhöz intézett értesités, illetve hirdetvény siker nélkül marad, ezeknek követelései az illetékes törvényszéknél előbb készpénzben leteendők, s ugyanez áll a függőben lévő kötelezettségek és peres követelésekre nézve is, hacsak a hitelezőknek elegendő biztositék nem nyujtatik.[11]) A felszámolók és a felügyelő bizottság tagjai e határozatok ellenére teljesitett fizetésekért egyetemlegesen felősek. [**K. T. 205. §.**]

---

[7]) Akkor is, ha a felszámolók az alapszabályok által rendeltettek ki.

[8]) Az id. §. 3. bek. kifejezetten utal a K. T. 111—114. §§-ra. A 112. §. 2. bek.-ben azonban az ingatlanok árverésen kivüli eladásához szükséges beleegyezés alatt a közgyülés beleegyezése értendő.

[9]) Az id. §. 3. bek. e részben a K. T. 188., 189. §§-ra utal. Ebből kitünik egyuttal, hogy az egyes részvényesek, valamint harmadik személyek is indithatnak kártéritési keresetet a felszámolók ellen, épugy mint az igazgatóság és felügyelő bizottság tagjai ellen. V. ö. fentebb 94. §. Másrészt azonban a felszámolók a hatáskörükben a társaság nevében foganatositott cselekvényekért személyesen szintén nem felelősek s azért a társaság elleni követelések is csak a felszámolás alatt lévő társaság s nem a felszámolók személye ellen perelhetők. **C.** 819/87. (D. Uj f. 19., 321. l.)

[10]) A hat hó alatt nem jelentkező ismeretlen hitelezők követeléseiket magában véve ugyan nem vesztik el, de már csak annyiban kaphatnak kielégitést, a mennyiben a társasági vagyon még fel nem osztatott. **C.** 599/902. (D. III. f. 24., 167. l.) A részvényesek ellen semmi esetre nem fordulhatnak, de a felszámolók ellen sem, minthogy a felosztás a hat hó eltelte után jogosan történik.

[11]) Függőben lévő kötelezettség minden felfüggesztő feltételhez vagy későbbi lejárathoz kötött kötelezettség. Ide tartoznak különösen a biztositási társaságoknál a biztositási összegek. — A mi a biztositékot illeti, azt a felügyelő bizottság hozzájárulásával és közös jótállás mellett a felszámolók állapitják meg, a hitelező azonban ugy a biztositék módját, mint mennyiségét biróilag megtámadhatja, a midőn az iránt a biróság határoz.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. A felszámolók a társasági ügyek lebonyolitása iránt legalább évenként kimutatást közzétenni s a felszámolás befejezésekor annak eredményét köztudomásra hozni tartoznak. [**K. T. 206. §.**][12]) A feloszlott részvénytársaság könyvei pedig tiz éven át leendő megőrzés végett az illetékes törvényszék által kijelölendő helyre leteendők. [**K. T. 207. §.**][13])

98. §.

Különösen az egyesülés.[1])

I. Előfordul, hogy két vagy több hasonczélu részvénytársaság, melyek külön-külön erőteljes működést kifejteni nem képesek, s nehogy egymással hátrányos versenyt folytassanak: közös társasággá egyesül, hogy ekként czéljukat egyesült erővel jobban érhessék el. Az ilyen egyesülés *(fusió, amalgamátió)* vagy ugy történik, hogy az egyesülő társaságok egyike fenmarad s a többieket magába felveszi, vagy pedig olyképen, hogy egészen uj társaság alapittatik, melybe valamennyi egyesülő társaság beolvad. Az egyesülés tehát egyfelől mindig, habár esetleg nem valamennyi társaságra nézve feloszlással jár, melynek daczára azonban a feloszlásra vonatkozó szabályok nem nyernek alkalmazást, hanem a felszámolás és a társasági vagyon felosztása helyett az egész üzlet annak összes cselekvő és szenvedő alkatrészeivel átruháztatik oly módon, hogy a feloszlott társaság részvényesei a beolvasztó (létező vagy uj) társaság részvényeseivé lesznek.[2]) Másfelől az egyesülés mindig üzletátvételt s ezzel kapcsolatban kötele-

---

[12]) Ennek elmulasztása büntetést von maga után. V. ö. K. T. 221. §. 3. pont és alább 101. §. A közzététel módjára nézve, eltérő intézkedés hiányában, a társasági hirdetvények közzétételére általában vonatkozó szabályok irányadók. Jelentés a közgyülésnek: l. fent. 3. jegyz.

[13]) A megtekintésre nézve ugyanaz áll, mint a közk. és betéti társaságnál a K. T. 120. §. értelmében.

[1]) V. ö. tekintettel a magyar K. T.-re is: *Wiener* Zeitschr. f. d. ges. H. R. 27. köt. 333. s k. l.

[2]) Az egyesülés fogalma kizárja azt, hogy a beolvadó társaság részvényesei részvények helyett pénzbeli kielégitést kapjanak. Ez nem volna egyesülés, hanem közönséges üzletátruházás, mely csak felszámolással kapcsolatban lehetséges. A német K. T. 215. czikke ily értelemben kifejezetten szól. Legfelebb az az eset számitható még ide, ha a részvényeseknek választás engedtetik részvények és pénzbeli kielégités közt.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

zettségátvállalást foglal magában, mi végből az alaptőke és a részvények száma, a mennyiben a beolvasztás már létező társaság által történik, rendszerint felemeltetik,[3]) uj társaság alapitása esetében pedig a megfelelő nagyságban állapittatik meg; magától értetődvén, hogy ugy az alaptőke felemelése, mint a társaság alapitása csak az erre nézve előirt szabályok megtartása mellett eszközölhető.[4])

II. Magában véve az egyesülés nem volna megengedve, tekintve, hogy a feloszlott társaság hitelezői nem kötelesek uj adóst olyképen elfogadni, hogy az eredeti adós teljesen megszünjék, s a részvényesek sem tartoznak beérni azzal, hogy ők készpénzbeli kielégités helyett más társaság részvényeit kapják. A K. T. mindazonáltal, figyelemmel lévén a gyakorlati élet követelményeire, az egyesülést kifejezetten megengedi. Hogy azonban a feloszlott társaság hitelezői jogos igényeikben meg ne rövidittessenek, azoknak érdekében bizonyos óvrendszabályokat állit fel.[5]) Ezek a következők [**K. T. 208. §.**]:

1. Habár a beolvasztó társaság legott az egyesülési szerződés létrejöttével [6]) a beolvadó társaság üzletének és vagyonának tulajdonosává válik: [7]) a beolvadó társaság vagyona a beolvasztó tár-

---

[3]) Nem mindig. Lehet, hogy ugy a beolvasztó mint a beolvadó társaság alaptőkéje veszteségek folytán annyira megcsökkent, hogy az egyesitett üzlet értéke sem nagyobb, mint a beolvasztó társaság alaptőkéje, a midőn a beolvasztás olyképen történik, hogy az eredeti alaptőke meghagyatik s a meglévő részvények névértéke megfelelően leszállittatik.

[4]) Minthogy a beolvadó társaság részvényesei azon részvényekért, melyeket ők a beolvasztó társaságtól kapnak, *nemkészpénzbeli betételt*, t. i. a beolvadó társaság üzletét adják: azon szabályok, melyek általában ily nemkészpénzbeli betétekre vonatkoznak (l. fentebb 78. és 79. §§.), itt is alkalmazandók. A részvényesek nem tartoznak beérni azzal a becsléssel, mely a beolvadó és beolvasztó társaság igazgatósága által eszközöltetik.

[5]) A *részvényesek* érdekében ily korlátozásokat a K. T. nem állit fel; pedig minthogy az egyesülés iránti határozat a közgyülés hatáskörébe tartozik s eltérő alapszabályi intézkedés hiányában a határozathozatal közönséges szabályai irányadók, tehát rendszerint szótöbbség dönt: az egyes részvényesek érdekei az egyesülés folytán könnyen szenvedhetnek.

[6]) Az egyesülési szerződés létrejöttéhez minden esetre szükséges, hogy az egyesülés és annak feltételei a beolvadó és beolvasztó társaság közgyülései által elfogadtassanak. Ha az egyesülés uj társaság alapitása utján történik, ennek előbb meg kell alakulnia, s az egyesülés iránt ennek alakuló közgyülése határoz.

[7]) A tulajdonátruházás általános kellékei azonban itt is megtartandók. Ingatlanokra tehát a tulajdon a beolvasztó társaság által csak a telekkönyvi

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

saság igazgatósága által mindaddig külön kezelendő, mig annak hitelezői kielégitve vagy biztositva nem lettek.[8]) A beolvadó társaság vagyona a beolvasztó társaság vagyonában külön tömeget képez, melyre a beolvadó társaság hitelezőinek elsőbbségük van: mi mellett azonban ők kielégitést a beolvasztó társaság egyéb vagyonából is követelhetnek,[9]) tekintve, hogy a beolvasztó társaság a beolvadó társaság kötelezettségeit magára vállalta.

2. A kezelő igazgatóság tagjai a beolvadó társaság hitelezőinek az elkülönitett kezelésért egyetemlegesen felelősek.[10])

3. A történt beolvadás, épugy mint a feloszlás általában,[11]) a keresk. cégjegyzékbe bevezetés végett az illetékes törvényszéknek azonnal bejelentendő, s a törvényszéki közzétételen kivül a társasági hirdetvények felvételére rendelt lapokban, esetleg a hivatalos hirlapban háromszor közzéteendő.[12])

4. A feloszlott társaság hitelezőinek felhivása elmaradhat, vagy későbbre halasztható ugyan; de a beolvadó társaság vagyonának t é n y l e g e s egyesitése a beolvasztó társaság vagyonával az érintett harmadszori közzétételtől számitandó hat hó eltelte előtt semmi esetben, tehát még akkor sem történhetik, ha az ismert hitelezők már előbb kielégittettek vagy biztosittattak.[13])

---

bekebelezés folytán szereztetik, mely a közgyülésileg elfogadott egyesülési szerződés alapján foganatosittatik.

[8]) A biztositás módja iránt a bíróság határoz, ha a hitelezők kifogást tesznek. — A külön kezelés alá esik különösen biztositó társaságok egyesülése esetében a dijtartalék is.

[9]) Kivévén azon vagyonból, mely egy más beolvadó társaságtól származik és külön kezeltetik.

[10]) Ezenkivül a jogosulatlan tényleges beolvasztás esetében az 1881. évi LX. tcz. 223. s köv. §§-ai értelmében biztositási végrehajtásnak lehet helye; azok a szerződő felek pedig, kik, mint pl. biztositó társaságoknál a biztositottak, hosszabb időre szóló szerződéses viszonyban állanak, a szerződéstől visszaléphetnek és kártéritést követelhetnek — a mit különben nem tehetnek.

[11]) A beolvadás bejelentése alatt nem a feloszlás bejelentésétől külön bejelentés értendő. V. ö. világosan német K. T. 247. cz., melyre a *Tervezet* egyszerüen hivatkozik.

[12]) Ez utóbbi nincs ugyan határozottan kimondva, de az id. §. 4. pontjából következik.

[13]) A később jelentkező hitelezők azonban követeléseiket époly kevéssé vesztik el, mint a feloszlás esetében általában. Csakhogy a mennyiben a beolvadó társaság vagyona mint külön tömeg már nem létezik, a beolvasztó társaság többi hitelezőivel egyenlő tekintet alá esnek.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

HATODIK FEJEZET.

Külföldi részvénytársaságok.[1])

99. §.

Általános elvek.

I. Az az általános elv, hogy idegenek a belföldön kereskedést épugy üzhetnek, mint a honpolgárok: nemcsak idegen természetes, hanem jogi személyekre, tehát nevezetesen külföldi keresk. társaságokra is alkalmazást nyer; jogukban állván ezeknek is ugy külföldi telepükről közvetlenül, illetve meghatalmazottak, utazók által az országban egyes ügyleteket kötni, mint itt állandó fióktelepet, képviselőséget vagy ügynökséget felállitani (l. fentebb 11. §.). Mig azonban az előbbi eset semmi különös megszoritás alá nem esik s a külföldi közkereseti és betéti társaságokra nézve az állandó letelepedés sincs más szabályoknak alávetve, mint a melyek a nemzetközi magánjog általános elveiből következnek: addig a K. T. a külföldi részvénytársaságok és hasonlóképen a szövetkezetek tekintetében közelebbről határozza meg azokat a feltételeket, melyek mellett üzleteiket a magyar korona országaiban saját czégük alatt fiókintézet vagy ügynökség által folytathatják.[2])

---

[1]) V. ö. különösen: *Vincent et Penaud* id. m. s. v. *Société*; — *Lyon-Caen* De la condition légale des soc. étrangères en France. Paris, 1870. és Des divers systèmes législatifs concernant la condition légale des soc. étrangères par actions (Journal du dr. int. pr. 1885. 265. s k. l.).

[2]) A K. T. 210. §-a kifejezetten csakis ezt az esetet tartja szem előtt, a miből következik, hogy, ha külföldi részvénytársaság (és hasonlóképen szövetkezet) állandó letelepedés nélkül akar a belföldön egyes ügyleteket kötni, ebben nem akadályozható meg azon az alapon, hogy a K. T feltételeinek meg nem felelt, hanem az általános elvek irányadók. V. ö. ez iránt határozottan 1878: XXII. tcz. 9. §. Helytelen **B. T.** 36,234/77. sz., melylyel osztrák biztositó társaság bejegyzett fióktelep hiánya miatt belföldi biztositottak elleni keresetével elutasittatott. Hasonlóképen nem nyernek alkalmazást a K. T. feltételei, ha a külföldi társaság állandóan ugyan, de nem saját, hanem belföldi egyén vagy társaság mint bizományos czége alatt működik az országban. V. ö. *Értekezl.* jk. 210. l. A saját czég is egyébiránt csak a K. T. értelmében használható. V. ö. fentebb 11. §. 10. jegyz. Ellenk. **B. T.** 1858/77. (D. 28., 256. l.) — A mennyiben a külföldi társaság t ö b b f i ó k t e l e p e t állitana fel, a K. T. szabályai mindegyikre önállóan alkalmazandók, nem pedig ugy, hogy egy közülök mint fióktelep szerepeljen s a többi mint

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

E feltételek megállapitása annál indokoltabb volt, minél bizonytalanabb az általános elvek alapján, hogy a belföldi részvénytársaságokra vonatkozó rendszabályok mennyiben alkalmazhatók a külföldi részvénytársaságokra is, s minél könnyebben volna tehát lehetséges, hogy a külföldi részvénytársaságok az országban több szabadságot élvezzenek, mint a belföldiek. Ha a törvény szükségét látta annak, hogy a közönséget kellő oltalomban részesitse a belföldi részvénytársaságokkal szemben, még nagyobb szükség van erre a külföldiek irányában; nem is emlitve, hogy, ha a törvény korlátozó rendszabályai csak a belföldi részvénytársaságokra alkalmaztatnának, azoknak hatályossága egyáltalában kérdésessé válhatnék. Másrészt azonban a K. T. a külföldi részvénytársaságok belföldi letelepedésének feltételeit a legszabadelvübb módon állapitotta meg, kerülvén minden oly korlátozást, mely a kereskedési szabadságnak nálunk általánosan követett elvével ellentétben állana.[3])

II. A K. T. által felállitott ezen feltételek alkalmazást nyernek bármely külföldi államban székelő részvénytársaságokra, tekintet nélkül arra, vajjon azoknak letelepedhetése államszerződés által biztosittatott-e vagy nem? Kivételt egyedül Ausztria képez, melyre nézve nem a K. T., hanem külön törvény: az 1878. évi XXII. t.-cz. irányadó.[4]) E mellett azonban különösen kiemelendő, hogy a K. T.-nek a külföldi részvénytársaságokat tár-

---

hozzátartozó csak vele együttesen esnék a törvény szabályai alá. Ily szervezetre nincs törvényes alap. Más, ha a többi telep önállóan nem köt ügyleteket, hanem csak közvetiti azokat a fióktelep részére, mint pl. a biztositási alügynökségek. V. ö. fent. 20. §.

[3]) V. ö. *Tervezet* ind. 304. l. Külföldön nem mindenütt tanusitanak ily liberalismust az idegen társaságok irányában. Igy Francziaországban az 1857. május 30-iki törvény alapján a külföldi társaságok letelepedéséhez most is állami engedély követeltetik, daczára, hogy azóta a belföldi rt.-oknál az engedélyezési rendszer mellőztetett. Az ujabb keresk. törvények közül különösen a román állit fel fölötte szigoru feltételeket, mig ellenben az olasz, spanyol, portugálliai, az 1873. évi belga, az 1884. évi német törvény és az uj n. K. T. 201. §. szintén különös korlátok nélkül engedik be a külföldi rt.-okat.

[4]) E törvény az Ausztriával kötött vám- és keresk. szövetség (1878. évi XX. tcz., illetve 1887 XXIV. tcz.) 20. czikkén alapul. Vonatkozik a szövetkezetekre és különösen a biztositó társaságokra is. Határozottan kivétetnek ellenben a takarékpénztárak (10. §.). A biztositó társaságokra vonatkozó 8. §. módositást szenvedett az 1899: XXXIX. t.-cz. által.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

gyazó határozatai csak a részvénytársasági alakra mint ilyenre vonatkoznak. Hogy minő feltételek alatt folytathatja külföldi részvénytársaság működését az országban az üzlet tárgyára való tekintettel? az külön kérdés, melyre nézve részint maga a K. T., igy nevezetesen a biztositási vállalatokra nézve,[5]) részint más törvények külön intézkednek;[6]) magától értetődvén, hogy a külföldi részvénytársaságok, épugy mint a külföldiek általában, az ipartörvény követelményeinek is eleget tartoznak tenni.

100. §.

A külföldi részvénytársaságok által teljesitendő feltételek és kötelességek.

I. Az első feltétel, melynek az országban állandóan letelepedni akaró külföldi részvénytársaságok alá vannak vetve, az, hogy a fiókintézetet vagy ügynökséget azon törvényszéknél, melynek kerületében azt felállitani szándékoznak, bejegyeztessék. [**K. T. 210. §.**] [1])

Hogy azonban e bejegyzés eszközöltessék, a külföldi részvénytársaság annak kérelmezésekor alapszabályait a keresk. czégjegyzékbe bevezetés és közzététel végett hiteles alakban [2]) bemutatni és egyuttal következőket igazolni tartozik [**K. T. 211. §.**]: 1. hogy hazája törvényei szerint megalakult és tényleg működik;[3]) 2. hogy az itteni üzlet folytatására szánt tőke a belföldön

[5]) V. ö. K. T. 461. §. és alább 186. §.

[6]) Igy nevezetesen külföldi jelzálogintézetekre nézve az 1876 : XXXVI. tcz. 36. és 37. §§.

[1]) Ugyanez áll Ausztriára nézve is: 1878 : XXII. tcz. 1. §. Ha a külföldi társaság több fióktelepet akar az országban felállitani, a bejegyzés mindegyikre nézve kötelező, feltéve épen, hogy mindegyik valóban fióktelep és nem egészen alárendelt ügynökség. V. ö. fentebb 99. §. 2. jegyz. és kifejezetten 1878 : XXII. cz. 1. §. Hasonlóképen helyt foglal a K. T. 21. §-ában megállapitott pénzbirság, ha a külföldi részvénytársaság belföldi fióktelepét bejegyeztetni elmulasztaná és pedig a fióktelep ideiglenes képviselője ellen: **C.** 669/82. (D. Uj f. 4., 190. l.)

[2]) Nem osztrák részvénytársaságok alapszabályainak az illető követség hitelesitésével kell ellátva lenniök. V. ö. 1868 : LIV. tcz. 545. §.

[3]) Ugyanez áll az osztrák rt.-okra nézve is: id. t. 4. §. Ha a külföldi törvényhozás szerint (mint épen Ausztriában) a részvénytársaságok keletkezéséhez állami engedély szükséges, ez is kimutatandó.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

van elhelyezve;[4]) 3. hogy itteni üzlete folytatására a magyar korona területén székelő képviselőséget rendelt;[5]) 4. hogy a társaság arra kötelezte magát, miszerint belföldi ügyleteiben a K. T. rendeleteihez alkalmazkodik[6]) s itteni képviselőségének jogcselekvényeit magára nézve kötelezőknek elismeri;[7]) 5. hogy a képviselőség a társasági fiókczég érvényes jegyzésére feljogosittatott;[8]) 6. hogy a képviselőség által kötött ügyletekből eredő minden

---

[4]) Ausztriára nézve ez a feltétel az id. tczikkben nincs kimondva. Hogy mily összeg forditandó a belföldi üzletre? az teljesen a társaságtól függ; minden esetre azonban számszerüleg kifejezendő. **B. T.** 8158/90. (Ü. L. 90., 8. sz.) Kivétel van biztositó társaságokra nézve, melyek a belföldi üzletre annyit tartoznak befektetni, a mennyit a K. T. 453. §-a általában követel. V. ö. K. T. 461. §. Kivétel van továbbá oly külföldi részvénytársaságokra nézve, melyek az országban közraktárt akarnak alapitani (v. ö. K. T. 435. §.); ugyszintén külföldi jelzálogintézetekre nézve, melyek a belföldi üzletben külön 200,000 frtnyi biztositási alapot tartoznak alakitani. V. ö. 1876: XXXVI. tcz. 4. és 36. §§-ait. — A belföldi üzletre rendelt tőke csőd esetében nem adatik ki a külföldi bíróságnak, hanem arra a belföldi bíróság által hivatalból külön csőd nyitandó. Cst. 75. §.

[5]) Ugyanez áll az osztrák rt.-okra nézve is: id. t. 2. §. A képviselőség állhat egy vagy több tagból. Utóbbi esetről a K. T. 215. §-a világosan megemlékezik. Több fióktelep részére egy és ugyanazon képviselő is rendelhető. V. ö. 1878: XXII. tcz. 2. §.

[6]) Ez áll ugy az ügyletek megkötésének kellékeire, mint az azokból származó jogviszonyokra nézve. A társaság külön nyilatkozata voltaképen fölösleges, mert a nemzetközi magánjog szabályai szerint a belföldi jog alkalmazása ugyis magától értetődik. V. ö. fentebb 11. §. Ugyanazért áll az osztrák rt.-okra nézve is, bár az id. törvény ily nyilatkozatot nem követel.

[7]) Áll az osztrák rt.-okra nézve is: id. t. 2. §. Ez is magától értetődik ugyan, de a törvény nyilván azt akarja kifejezni, hogy a belföldi képviselő hatásköre semmi korlátozás alá nem vehető. A képviselő a belföldi üzletre nézve ugyanazt az állást foglalja el, mint a részvénytársaság igazgatója, a mi már abban találja indokolását, hogy a társaság csak általa cselekszik a belföldön s a belföldi közönségre nézve a külföldön székelő igazgatóság nem ismeretes. Az 1878: XXII. tcz. id. 2. §-a világosan azt mondja, hogy a képviselőség feljogositandó arra, »hogy a társaságot a fióktelep ügyleteiből eredő ugy bíróság előtti, mint bíróságon kivüli minden ügyben képviselhesse«. Perbeli képviseletre nézve v. ö. **C.** 1848/88. is. (D. Uj f. 20., 116. l.) A külföldi rt. képviselősége oly ügyletből is perelhető, a melyet a külföldi igazgatóság kötött meg: **C.** 485/900. (D. III. f. 19., 97. l.) Ellenk. **C.** 441/93. (U. o.)

[8]) Ha a képviselőség több tagból áll, a czégjegyzési jogosultságra nézve több vagy valamennyi tag együttessége is megállapitható, a mi azonban a czégjegyzékben kitüntetendő. V. ö. **C.** 3833/83. (D. Uj f. 5., 77. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

peres kérdésre nézve magát az itteni törvényeknek és a belföldi bíróságoknak aláveti;[9]) 7. hogy a külföldi állam, melyben a társaság keletkezett, az itten részvénytársaságok irányában a viszonosság elvének megfelelőleg jár el.[10])

A mi e feltételek igazolásának módját illeti: a 3., 4., 5. és a 6. pont alatt érintett körülmények a társaságnak jogérvényesen keletkezett s esetleg az államhatalom részéről jóváhagyott határozata által [id. §. ut. el. bek.];[11]) az 1. pont alatti körülmény hiteles cégjegyzékkivonattal, vagy a hol cégjegyzékek nincsenek, egyéb hatósági bizonyitványnyal;[12]) a 2. pont alatti körülmény hiteles könyvkivonattal; végre a 7. pontban érintett viszonosság a külföldön székelő osztrák-magyar követség bizonyitványával[13]) igazolandók.

Azokban az esetekben, melyekben a külföldi részvénytársaságoknak belföldi működéséhez szükséges engedély megadása fennálló államszerződések szerint nem a törvényszéket, hanem a

---

[9]) Ugyanez áll az osztrák rt.-okra nézve is: id. t. 2. §. Ez az intézkedés a nemzetközi magánjog elvei szerint szintén magától értetődik s a belföldi illetőség akkor is alkalmazható, ha a társaság nincs bejegyezve. V. ö. **S.** 21,317/79. (D. 18., 45. l.) és 1868: LIV. tcz. 33. §. A K. T. azonban nyilván azt akarja egyuttal kifejezni, hogy a külföldi rt. a belföldi bíróság helyett külföldit külön kikötni sincs jogositva.

[10]) Ausztriával szemben e feltétel elesik. Hasonlóképen azon államokkal szemben, melyekben a részvénytársaságok kölcsönös bebocsátása államszerződésileg biztosittatott. Ilyenek: Németország (1878: XXXVI. tcz. 19. §. és 1892: III. tcz. 19. cz.); Olaszország (1888: XV. tcz. és 1892: VI. tcz. Zárjk. 3. §.); Svájcz (1888: XXXVII. tcz. 8. cz. és 1892: VII. tcz. 8. cz.); Szerbia (1882: XXX. tcz. és 1893: XX. tcz. Zárjk. II. cz.), Bulgária (1897: XIX. tcz. Zárjk. I. cz.). A viszonosság értelmét l. fentebb 11. §.

[11]) Az id. bek. hibásan a 2., 3., 4., 5. pontokat idézi. A hiba onnan származik, hogy a 2. pont csak a képviselőházban szuratott be, a nélkül, hogy az id. bek. megfelelően kiigazittatott volna. — A társaság határozata alatt közgyülési határozat értendő. Az igazgatóság által vállalt kötelezettség nem elegendő. **B. T.** 5462/76. (D. 28., 258. l.)

[12]) Hogy mely hatóság bizonyitványával? az az illető állam viszonyaihoz képest itélendő meg. Ausztriától eltekintve azonban a cégjegyzékkivonat vagy más hatósági bizonyitvány az illető követség hitelesitésével látandó el. V. ö. 1868: LIV. tcz. 545. §.

[13]) V. ö. fentebb 11. §. A kereskedés gyakorlására általában kimondott viszonosság nem teszi nélkülözhetővé annak igazolását külön a részvénytársaságokra nézve.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

miniszteriumot illeti, ez szintén a fentebbi határozatok értelmében intézkedik [id. §. ut. bek.].[14])

Végül kiemelendő, hogy a bejegyzés közzétételének a részvénytársaságok bejegyzésének közzétételére általában vonatkozó adatokon kivül a belföldi képviselőség megnevezését és a belföldön elhelyezett tőke mennyiségét is magában kell foglalnia. [**K. T. 212. §.**]

II. A bejegyzésen s az érintett adatok igazolásán kivül a külföldi részvénytársaságok még a következő kötelességek alá esnek:

1. A külföldi részvénytársaság belföldi üzletéről külön szabályszerü könyvek vezetendők. [**K. T. 213. §.**] [15])

2. A belföldi képviselőség köteles az illetékes törvényszéknek a közgyülési jegyzőkönyveket,[16]) a részvénytársaságnak általános és az itteni üzlet mérlegét, a közgyülést követő két hó alatt, egy-egy eredeti példányban bemutatni. Az általános és különös mérleg ezenfelül a társasági hirdetvények felvételére rendelt, esetleg a hivatalos hirlap utján közzéteendő. [**K. T. 214. §.**][17]) A képviselőség tagjai e határozatok meg nem tartásából eredő károkért egyetemlegesen felelősek. [**K. T. 215. §.**][18])

3. A külföldi részvénytársaságnak oly határozatai, melyek által a vállalat tárgyának megváltoztatása, a társaság feloszlása vagy egyesitése iránt történik intézkedés, akkor is, ha a külföldi törvény szerint érvényesen keletkeztek, a belföldi fiókintézet üzletére

---

[14]) Ily eset létezett a K. T. megalkotásakor Ausztriára nézve az 1867 : XVI. tcz. (vám- és keresk. szövetség) XX. czikke értelmében. Az 1878 : XX., illetve 1887 : XXIV. tcz. ily intézkedést már nem tartalmaz, s más állammal szemben sincs az érintett eset kimondva.

[15]) Áll az osztrák rt.-okra nézve is. Id. t. 3. §. A külön könyvek a belföldi fióktelep helyén vezetendők. Kivétel van az Ausztriával közös közlekedési vállalatokra nézve, melyeknek külön könyvei a társaság főszékhelyén is vezethetők. Id. t. 3. §. ut. bek.

[16]) Még ha külföldön nincsenek is előirva. **B. T.** 5066/83. (D. Uj f. 7., 315. l.)

[17]) Az osztrák rt.-okra nézve a külön mérleg nincs határozottan előirva. Az id. t. 5. §-a csak általában évi mérlegről szól. De minthogy e törvény a K. T.-re való vonatkozással szerkesztetett, s az eltérés nem lett határozottan kimondva, feltehető, hogy az évi mérleg alatt ugy az általános, mint a különös mérleg értetett.

[18]) Ugyanaz áll az osztrák rt.-okra nézve. Id. t. 5. §. 2. bek. Kár különösen abból származhatik, hogy a fióktelep a mulasztás folytán töröltetik. A kártérités mellett büntetés. V. ö. K. T. 221. §. 4. pont és köv. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nézve csak azon időponttól birnak foganattal, midőn az itteni törvényszék által a czégjegyzékbe bevezetve lettek. [**K. T. 216. §.**][19])

III. A külföldi részvénytársaságok a most előadott feltételek és kötelességek tekintetében a czégjegyzék-bíróság hivatalos ellenőrzése alatt állanak, épugy mint a belföldi társaságok. Azonban a K. T. reájuk nézve még tovább megy s az ő belföldi működésüket a hatóságok és a közönség mintegy nyilt ellenőrzésének veti alá az által, hogy bárkinek megadja a jogot, miszerint a belföldi fiókintézet törlését és megszüntetését követelje, ha annak működési feltételei és biztositékai többé fenn nem forognak,[20]) nevezetesen ha igazolja [**K. T. 217. §.**]:[21]) 1. hogy a társaság saját hazájában működni megszünt, vagy rendelkezési jogát vagyona fölött pl. csőd folytán elvesztette; 2. hogy a társaság a magyar korona területén székelő képviselőség kirendelésére, a külön könyvvezetésre, a közgyülési jegyzőkönyvek és a mérlegek előterjesztésére vonatkozó kötelességeinek igazolatlanul meg nem felel;[22]) 3. hogy a külföldi állam, melyben a társaság székhelye létezik, az itteni részvénytársaságok tekintetében a viszonosság elvétől eltér; 4. hogy a társaság vagy annak itteni fiókintézete ellen elrendelt végrehajtás siker nélkül maradt; végre 5. hogy a társaság az itteni üzlet folytatására szánt és a belföldön elhelyezett tőkét az országból egészen vagy részben kivonta.[23])

---

[19]) Az osztrák rt.-okra nézve az id. t. 4. §-a még általánosabban intézkedik. A rendelkezés horderejére nézve v. ö. fentebb 90. §.

[20]) A K. T. tehát az *actio popularis* egy nemét honositja meg. A törlés különben egyszerü kérvény alakjában szorgalmazható. — Ausztriára nézve annyiban eltérés van, a mennyiben a törlés csak az érdekeltek kivánatára, vagy a politikai hatóság közbelépése folytán rendelhető el. Id. t. 6. §.

[21]) Az osztrák rt.-okra nézve a törlés csak akkor rendelendő el, ha igazoltatik, hogy a vállalat saját hazájában fennállani megszünt, vagy ha az itteni üzlet folytatása tekintetében az Ausztriával kötött egyezmény határozatai meg nem tartattak. Id. t. 6. §.

[22]) A mulasztás ellenében és a törlés elháritására tehát igazolásnak van helye, mely azonban a perjogi igazolás fogalma alá nem esik. Az igazolásra a társaságnak megfelelő határidő tüzendő. — Az osztrák rt.-oknak nem igazolásra, hanem az elmulasztott cselekvény pótlására szabandó megfelelő határidő. Id. t. 6. §.

[23]) A képviselőség ez esetben büntetés alá esik. L. a köv. §-t. Nem értendő azonban az az eset, midőn a külföldi társaság belföldi tőkéjét leszállitja s ezt a törvényszéknél bejelenti.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

HETEDIK FEJEZET.

Büntető határozatok.

101. §.

I. A K. T. nem éri be azzal, hogy a részvénytársaságra vonatkozó szabályok megtartását a társasági ügyekben eljáró közegek magánjogi, vagyoni felelőssége által biztositsa. A vagyoni felelősség alapja a magánsérelem s feltételezi a bekövetkezett és helyreállitható kárt: ámde a részvénytársaságokra vonatkozó szabályok meg nem tartása nem bir mindig közvetlen káros hatással, következőleg a társasági közegek vagyoni felelőssége egyedül a törvény alkalmazását eléggé biztositani nem képes. De nem biztositja a részvénytársaságokra vonatkozó szabályok megtartását a vagyoni felelősség mellett alkalmazható közönséges büntetőjogi felelősség sem. A magánjogi viszonyokat tárgyazó jogszabályok meg nem tartása önmagában véve nem oly jogsértés, mely miatt tulajdonképeni büntetésnek helye lehetne; a mennyiben pedig általa vagyoni kár okoztatik is, okozati összefüggés nélkül büntetés sem alkalmazható, sőt okozati összefüggés mellett sem lehet esetleg büntetni azért, mert a büntetőtörvényben tüzetesen meghatározott valamely büntett vagy vétség teljes tényálladéka, különösen az itt szóba jöhető bünteny eknél rendszerint megkivánt szándékosság, hiányzik.[1]) A K. T. szükségesnek tartotta ennek folytán a részvénytársaságokra vonatkozó intézkedések meg nem tartására a maga részéről külön büntetések alkalmazását rendelni, a mi annál indokoltabb volt, minél gyakrabban bizonyult be, hogy a törvény meg nem tartása szélesebb körökre kiható, tehát valóságos közveszélyt rejt magában.[2]) E büntetések tisztán r e n d b ü n t e t é s e k természetével birnak,[3]) miért is azoknak

---

[1]) V. ö. *Értekezl.* jk. 218. l.

[2]) A külföldi törvényhozások is alkalmaznak ily külön büntetéseket, sőt még sokkal nagyobbakat mint a K. T. Igy az 1884. évi német részvénytörvény és az uj K. T. a büntetést egy évi fogságig és 20,000 márka pénzbirságig terjesztette ki.

[3]) V. ö. *Értekezl.* jk. 217. l., a hol nem egészen találóan fegyelmi büntetéseknek is neveztetnek. Épen azért, mert csak rendbüntetések, a K. T.-nél később keletkezett büntető t. által nem lettek hatályon kivül helyezve. V. ö. 1880 : XXXVII. tcz. 4. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

alkalmazása teljesen független azon feltételektől, melyek a tulajdonképeni büntethetőséghez szükségesek. A mennyiben a K. T. kivételt nem tesz, alkalmazhatók nevezetesen minden tekintet nélkül arra, vajjon az illető szabály mellőzése szándékosan vagy vétkes gondatlanságból történt-e, ugy hogy a felállitott szabálylyal ellenkező cselekvény vagy mulasztás tárgyilagos ténye is elegendő. De nemcsak anyagi, hanem a l a k i tekintetben is különböznek e büntetések a közönséges büntetőjogi büntetésektől. Igy nevezetesen abban, hogy nem a büntető hatóságok által és a büntető eljárás szabályai szerint, hanem a polgári biróságok, közelebbről azon törvényszék által szabandók ki, mely az illető részvénytársaságra vagy annak belföldi képviselőségére nézve illetékes,[4]) és pedig a kir. ügyészség mint közvádló közbenjárása nélkül. A törvényszék az eljárást akár feljelentés, akár közvetlenül szerzett tudomás folytán hivatalból inditja meg,[4a]) a szükséges bizonyitékokat hivatalból maga szerzi be s a panaszlott meghallgatása után a büntetést nem itéletileg, hanem perenkivüli uton végzésileg mondja ki.[5]) A kir. ügyészségnek mindössze az a joga van, hogy a meghozott és neki épugy mint a panaszlottnak kézbesitendő végzés ellen az utóbbi által közbevetett folyamodástól függetlenül külön folyamodással éljen; őt illetvén egyuttal a kiszabott fogságbüntetés végrehajtása is.[6])

---

[4]) Csak az e. f. biróság. A felebbviteli biróság nem szabhatja ki önállóan a büntetést, ha az e. f. biróság ilyent nem szabott ki. V. ö. **C.** 840/95. (D. III. f. 2., 311. l.)

[4a]) A keresk. elj. 50. §. a biróságoknak, kir. ügyészeknek és a K. T. 22. §-ában emlitett hatóságoknak (l. fent. 21. §.) kötelességévé teszi, hogy ha a 218—221. §§. sulya alá eső cselekvényről vagy mulasztásról hivatalos tudomást nyernek, ezt az illetékes törvényszéknél bejelentsék. Ezenkivül azonban az id. §. 2. bek. szerint a törvényszék akkor is köteles eljárni, ha a szóban forgó cselekvény vagy mulasztás egyébként jut hivatalos tudomására. Ez alatt különösen a magánfeljelentés is értendő. Puszta állitásokra és semmiféle bizonyitó adattal nem támogatott feljelentés azonban nem elegendő. V. ö. **C.** 1500/901. (D. III. f. 21., 331. l.)

[5]) Az uj bünvádi perrendtartás életbeléptetéséről szóló 1897 : XXXIV. tcz. a K. T., illetve Keresk. elj. intézkedéseit érintetlenül hagyta. V. ö. annak 3. §-át. A 28. §. azonban fehatalmazta az igazságügyminisztert, hogy a keresk. biróságok hatáskörébe utalt vétségek eseteiben követendő eljárást ujból szabályozza. De ez még nem történt meg.

[6]) V. ö. Keresk. elj. 50. §. Harmadik személyt még akkor sem illet felfolyamodási jog, ha az eljárás az ő feljelentése folytán tétetett folya-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

II. Közelebbről tekintve a K. T. által a részvénytársasági közegek ellen kimondott büntetéseket: azok két osztályba vannak foglalva. Az első osztály a sulyosabb, a második az enyhébb beszámitás alá eső cselekvényekre és mulasztásokra vonatkozik; az előbbiben a büntetés három hónapig terjedhető fogság,[7]) mely csak enyhitő körülmények közt változtatható át ezer forintig terjedhető pénzbirságra [**K. T. 220. §.**], a második osztályba tartozó cselekvények csakis ezer forintig terjedhető pénzbirsággal büntettetnek.[8])

A) Sulyosabb beszámitás alá esnek [**K. T. 218., 219. §§.**]:

1. az igazgatóság tagjai:[9]) *a)* ha az alapszabályoknak a keresk. czégjegyzékbe bevezetése végett az alaptőke aláirására és befizetésére nézve tudva valótlan előterjesztést tesznek;[10]) *b)* ha vétkes mulasztásuk miatt a társaságnak három hónapon át felügyelő bizottsága egyáltalában nem, vagy nem kellő számban volt;[11]) *c)* ha a mérleg felállitásánál törvényellenesen járnak el, vagy ha a közgyülésen tett előterjesztésekben a társaság helyzetét tudva valótlanul adják elő, vagy annak helyzetét eltitkolják; *d)* ha a közgyülési jegyzőkönyveket szándékosan hamisan vezettetik; *e)* ha a társaságnak saját részvényeit a K. T. 161. §.

---

matba: **C.** 494/901. (D. III. f. 20., 122. l.) A vizsgálatot elrendelő végzés ellen (a mely különben nem is szükséges) nincs helye felfolyamodásnak, hanem csak a véghatározat (id. rend. 37. §.) ellen: **C.** 612/89. (D. Uj. f. 24., 271. l.)

[7]) Fogság alatt a büntető törvény értelmében fogház értendő. V. ö. 1880: XXXVII. tcz. 11. §.

[8]) A behajthatlan pénzbirság fogházra át nem változtatható. A törvény ezt ugyan nem mondja ki (mint pl. a 21. §-ban), de rendbüntetéseknél az átváltoztathatóság magától nem értetődik. Nem áll ellent az 1880: XXXVII. tcz. 13. §-a, mert ez az átváltoztathatóság kimondását már feltételezi.

[9]) A tagok egyenként, nem az igazgatóság egészben véve. V. ö. **B. T.** 1381/86. (J. 86.$\frac{f}{1}$90. l.) Mindegyik vétkessége tehát külön vizsgálandó s ahhoz képest szabandó ki a büntetés. Figyelembe jön a K. T. 191. §-ában érintett tiltakozás is.

[10]) A tudással egyenlő a tudhatás, azaz az igazgatóság tagjai az aláirásra és befizetésre vonatkozó adatok valóságát vizsgálni tartoznak. Ez az illetők állásából önként következik. Ugyanez áll a többi esetben, a hol a tudásról van szó.

[11]) A vétkes mulasztás a közgyülés összehivásának elmulasztásában fekszik, feltéve, hogy az összehivás külső körülmények miatt lehetetlen nem volt. »Kellő számban«, azaz: az alapszabályok szerint határozatképes számban.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

rendelete ellenére megszerzik, vagy azokra kölcsönt adnak; *f)* ha a részvényeseknek az alaptőkéből a K. T. 165. §. rendelete ellenére osztalékot vagy kamatot fizetnek;[12]) *g)* ha a K. T. 187. §. rendelete ellenére oly esetben, midőn az alaptőke fele elveszett, a közgyülést összehivni, illetve ha a társasági vagyon a tartozásokat nem fedezi, a csődnyitást kérni elmulasztják; *h)* ha a közgyülésnek a K. T. 179. §-ában fentartott ügyekben önhatalmulag járnak el;[13])

2. az alapitók, kik a tervezetben tudva valótlan adatokat közölnek;

3. a felügyelő bizottság tagjai, ha ezek az évi számadások, a mérleg és a nyereség felosztása iránt a közgyülés elé terjesztett jelentésüket tudva valótlan adatokra alapitják;

4. a külföldi részvénytársaságok itteni képviselői, ha ezek az itteni üzlet folytatására szánt tőkét más czélra forditják, vagy az országból kivonatni engedik.

B) Enyhébb beszámitás alá esnek [**K. T. 221. §.**]:

1. az igazgatóság tagjai, ha a K. T. 198. §. ellenére a mérleget és jelentést nyolcz nappal a közgyülés előtt közzétenni elmulasztják, vagy ha a közgyülési jegyzőkönyveket az illetékes törvényszékhez be nem terjesztik, vagy ha az ideiglenes részvényeket a tényleg befizetettnél magasabb összegről állitják ki;

2. a közgyülés egybehivására kötelezett közeg, ha azt a K. T. 177. §-a értelmében évenkint legalább egyszer egybe nem hivja;

3. a felszámolók, ha a K. T. 206. §. ellenére a felszámolás folyamáról jelentést nem tesznek, vagy a végeredményt közzétenni elmulasztják;

4. a külföldi részvénytársaság itteni képviselői, ha ezek a K. T. 214. §. értelmében a közgyülési jegyzőkönyveket s a részvénytársaság általános és különös mérlegét bemutatni, illetve közzétenni elmulasztják.

III. A szóban forgó büntetések mindennemü részvénytársasaságokva nézve vannak kimondva, tekintet nélkül a vállalat tár-

---

[12]) Az erre vonatkozó közgyülési határozat a büntetés alkalmazását ki nem zárja. Arg. K. T. 189. §.

[13]) A K. T. világosan a 179. §-ra utal, következőleg ha az igazgatóság tagjai oly ügyben járnak el önhatalmulag, mely csak alapszabályilag lett a közgyülésnek fentartva, a büntetés nem alkalmazható.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

gyára, a melynek szempontjából azonban kivételesen még külön büntetések alkalmaztatnak.[14]) Feltételeztetik mindazonáltal, hogy a társaság, illetve a belföldi fiókintézet be van jegyezve.[15]) Továbbá csak annyiban alkalmazhatók, a mennyiben a kérdéses cselekvény vagy mulasztás a büntetőtörvény sulya alá nem esik. [**K. T. 218. §.** 1. bek.][16]) A törvényben kimondott kártérítési kötelezettségen azoknak kiszabása által semmi változás nem történik. [**K. T. 222. §.**]

---

[14]) Ez áll a biztositási vállalatokra (K. T. 462. §.), továbbá a záloglevelek kibocsátásával foglalkozó társaságokra (1876 : XXXVI. tcz. 32—35. §§.) és a kötvénykibocsátó intézetekre nézve. (1897 : XXXII. tcz. 21. §.)

[15]) V. ö. **C.** 669/82. (D. Uj f. 4., 190. l.), 498/90. (P. T. 20., 127. l.) Ez önként következik abból, hogy a bejegyzés előtt a rt. létezőnek, illetve a külföldi társaság fióktelepe jogérvényesen fennállónak nem tekintetik. Előbb csak a czégbejegyzés elmulasztása miatt lehet fellépni a K. T. 21. §-a, illetve 159. §-a alapján.

[16]) A bünvádi eljárás folytán hozott felmentő itélet azonban époly kevéssé zárja ki a K. T. büntetéseinek alkalmazását, mint ha a bünvádi eljárás meg sem indittatik vagy abbanhagyatik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

TIZENEGYEDIK CZIM.

Szövetkezetek.[1])

Bevezetés.

101*a*. §.

I. A keresk. törvény első részének a szövetkezeteket szabályozó XI. czime ujabban lényeges változást szenvedett. Az egyes intézkedések magukban véve ugyan nem módositattak,[2])

[1]) *Schulze-Delitzsch* Die Gesetzgebung über die privatrechtliche Stellung der Erwerbs- u. Wirtschaftsgenossenschaften. Berlin, 1869.; *Sicherer* Die Genossenschaftsgesetzgebung in Deutschland. Erlangen, 1872.; *Parisius* és *Crüger* Das Reichsgesetz betr. die Erwerbs- u. Wirtschaftsgen. Vom 1. Mai 1889. 3. kiad. Berlin, 1899.; *Maurer* Ugyanaz. Berlin, 1890. 2. kiad. *Birkenbihl*től 1898.; *Pröbst* U. a. Nördlingen, 1890.; *Joël* U. a. München, 1891.; *Richter* U. a. Lipcse, 1892., 3. kiad. 1900.; *Wolff* az Endemann-féle Handbuchban. I. köt. 774. s k. l.; *Goldschmidt* Zeitschr. f. d. ges. HR. 27. és 37. köt.; *Crüger* Die Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften in den einzelnen Ländern. Jena, 1892.; *Stross* Das österreichische Genossenschaftsrecht. Bécs, 1887. — *Hubert-Valleroux* Les associations coopératives en France et à l'étranger. Paris, 1884. és Bulletin de la société de législation comparée 21. köt. (1891.); *Holyoake* The history of cooperation in England 2 kötet. London, 1875/69.; *Tidd Pratt* és *Brabrook* The law of friendly societies and industrial and provident societies. 12. kiadás. London, 1894.; *Rabbeno* La cooperazione in Italia. Milano, 1886. — *Kautz* Társulási intézmények 335. sk. l.; *Fráter B.* Gazdasági és ipari szövetkezetekre vonatkozó törvények rendszeres egybeállitása és magyarázata. Bpest, 1899.; *Galovits Z.* A magyar szövetkezeti jog. Bpest, 1901.

[2]) Kivévén a 232. §-t, melyet már a Csődtörvény módositott. L. alább 107. §. — A szövetkezeti jog teljes revisiója, a mely a szövetkezetek körüli visszaélések miatt már régóta szükségesnek találtatott s melyet a *Szerző* által 1894-ben kidolgozott »Törvényjavaslat a szövetkezetekről« tartalmazott: egyideig függőben maradt, de legujabban ismét folyamatba tétetett. Előkészitéséül szolgál a Magyar Gazdaszövetség által 1903-ban rendezett irásbeli enquête, melyre nézve v. ö. az általa »Szövetkezeti törvényhozásunk reformja« és »Kérdések és vélemények szövetk. törvényhozásunk reformjáról« cz. alatt kiadott füzeteket.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

de megváltozott hatályuk köre, a mennyiben a »gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről« szóló 1898 : XXIII. tcz. ezekre nézve külön intézkedéseket állitott fel, ugy hogy a keresk. törvény reájuk csak annyiban nyer alkalmazást, a mennyiben az idézett törvény eltérően nem rendelkezik (id. t. 1. §.). Ehhez képest jelenleg a szövetkezetek két nemét kell megkülönböztetni:

1. azokat a szövetkezeteket általában, melyek továbbra is kizárólag a keresk. törvény uralma alatt állanak;

2. a gazdasági és ipari hitelszövetkezeteket különösen, melyek az 1898 : XXIII. tcz. által szabályoztatnak s melyekre a keresk. törvény csak kiegészitő *(subsidiarius)* alkalmazást nyer.

A jelen czimben mi is egyedül a keresk. törvénynek a szövetkezetekre vonatkozó határozatait ismertetjük. A gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről külön e czimhez csatolt függelékben (113a.—113*c*. §§.) fogunk szólni.

ELSŐ FEJEZET.

Általános határozatok.

102. §.

A szövetkezetek fogalma és jellege.

I. A szövetkezetek [1]) keletkezése és további kifejlődése a nagy- és kisiparnak a legujabb időben mindinkább nagyobbodó ellentétében, egymásközti küzdelmében találja alapját. Ezen oly aránytalan erőkkel folytatott küzdelemben a munka teljes elnyomástól, a kisipar a végveszélytől fokozott állami gyámolitás mellett csakis kellő szervezet, egyesülés által mentheti meg magát; tehát ugyanazon módon és ugyanazokkal az eszközökkel, melyek a tőkét és nagyipart oly félelmetes hatalomra emelték; s e nagy gazdasági és társadalmi feladatot teljesiteni: a munkás, kisiparos és kisbirtokos osztály jólétének fokozását előmozditani vannak hivatva, egyéb erre törekvő egyesületek mellett, a szövetkezetek. [2]) A szövetkezetek ehhez képest lényegesen más gazdasági

---

[1]) Az elnevezést csak az *Értekezlet* tette műkifejezéssé. (Jk. 222. l.) Az eredeti tervezet a szövetkezeteket »kölcsönösségi társaságok«-nak nevezte, a mi megfelelt a franczia »*sociétés coopératives*« elnevezésének.

[2]) A szövetkezetek alapitásának s általában a szövetkezeti ügy főapos-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szereppel birnak, mint azok a keresk. társaságok, melyekkel eddig foglalkoztunk. Az egyesülés vezéreszméje a szövetkezeteknél nem annyira az erőfokozás oly czélból, hogy nagyobb vállalatok léptettessenek életbe és nagyobb haszon éressék el; hanem inkább az, hogy az elszigeteltségükben tehetetlen erők egyáltalában érvényesülhessenek, fentartassanak és megvédessenek, azaz: az önvédelem, önfentartás, önsegély.[3]) Mig továbbá az eddig ismertetett keresk. társaságoknál az egyes tagok kész tőkékkel vagy meglevő hitelerővel lépnek a társaságba s az igy egyesült tőke és hitel nyerészkedésre, szerzésre indul: addig a szövetkezeteknél az egyesek rendszerint sem számbavehető kész tőkével, sem meglevő hitelerővel nem járulhatnak a társasághoz, hanem a társaság a legszorosabb értelemben személyes alapon nyugszik, igazi személyegyesület, mely az egyes tagoktól kész tőkét és hitelt nemcsak nem kap, hanem épen megforditva arra szolgál, hogy tőle és általa tőkét és hitelt az egyes tagok kapjanak.[4])

II. A **K. T. 223. §**-a szerint szövetkezetnek meg nem határozott számu tagokból álló azon társaság tekintetik, mely tagjai hitelének, keresetének vagy gazdálkodásának közös üzletkezelés mellett, illetőleg a kölcsönösség alapján, előmozditására alakul. Utóbbi két kellék: a közös üzletkezelés és a kölcsönösség,[5]) mint a társasági

---

tola a német *Schulze Hermann*, vagy mint magát szülőhelyéről nevezte: *Schulze-Delitzsch* (1808—1883.). Ő volt az, a ki a még csirájukban lévő angol szövetkezeteket Németországba átültette s élénk agitatiójával oly nagy számra és oly jelentőségre emelte, minővel még eredeti hazájukban sem birnak. Az ő kezdeményezésén nyugszik egyuttal a szövetkezetek törvényhozási szabályozása is Németországban, nevezetesen az 1867. márczius 27-én kelt porosz szövetkezeti törvény, a melyből az 1868. julius 4-én kelt északnémet, illetve 1871-től német birodalmi törvény lett. Az 1889. évi május 1-jén kelt uj szövetkezeti törvényben végződött reform is nagyrészben még az ő műve.

[3]) Ez alapon önsegélyző egyleteknek is neveztetnek. V. ö. 1875 : XXIV. tcz. 4. §. és 1880 : LX. tcz.

[4]) Ez azonban csak a szövetkezetek alapeszméje. A mint azok jogilag szabályozva vannak, arra is alkalmasak, hogy mint tőkeegyesületek szerepeljenek, a részvénytársaságok helyét pótolják. Igy különösen az előlegezési és hitelegyletek, a melyek gyakran a részvénytársasági alak helyett választatnak azért, hogy előre meghatározott alaptőkét ne kelljen összehozni.

[5]) »Közös üzletkezelés«-ről természetesen csak gazdasági, nem jogi értelemben lehet szó, mert az üzlet jogilag véve nem az egyes tagoké, mint közös tulajdonosoké, hanem a társaságé, mint jogi személyé. A K. T. a közös üzletkezelést és kölcsönösséget a szövetkezeteknél csak

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

czél előmozditásának eszköze, a többi keresk. társaságnál is előfordul, sőt kölcsönösség nélkül magánjogi társaság sem létezik. Kizárólagos jellemvonását a szövetkezetnek e szerint csak a tagok számának határozatlansága és a társaság azon czélja képezi, hogy saját tagjai hitelének, keresetének vagy gazdálkodásának előmozditására törekszik. A tagok száma a közkereseti és betéti társaságnál is változhatik ugyan; de ez csak rendkivüli eset, melyhez külön megállapodás szükséges. Még inkább változhatik a tagok száma a részvénytársaságnál; itt azonban nem annyira a tagok személye, mint inkább a részvényekben megtestesitett tagsági minőség jön tekintetbe, a részvények száma pedig az alaptőke nagyságával együtt előre meg van határozva és állandó. Ellenben a szövetkezetnél a részvétel, habár vagyoni elemmel párosul, a tagok részéről vagyoni hozzájárulást feltételez, mégis személyes, s a tagok változása a társaság fennállása alatt, uj tagok belépése s a tagok kiválása, a szövetkezet természetében rejlik, melyhez külön megállapodás nem szükséges, s mely egyuttal a társaság vagyoni állagának változását is magában foglalja.[6])

III. A mi a szövetkezet czélját illeti, a K. T. a tagok hitelének, keresetének és gazdálkodásának kiemelésével nem akar szabatos jogi meghatározást adni, oly értelemben, mintha valamely társaság csak akkor volna szövetkezetnek tekinthető, ha czélja szigoruan az emlitett fogalmak egyike vagy másika alá esik.[7])

---

azért emeli ki, nehogy azok alá oly alakzatok vonassanak, melyeknél az üzlet még gazdaságilag véve sem azok nevében folytattatik, a kik abból bizonyos hasznokat huznak. Igy pl. az oly egyéni vagy társas üzlet (gyár), melyben az alkalmazottak (munkások) a haszon bizonyos részét kapják (Németországban u. n. *Dividendengenossenschaft;* Angliában u. n. *industrial partnership,* melynél azonban a munkások bizonyos részben az üzlet társtulajdonosai is). Nem tekinthetők továbbá szövetkezeteknek egyes bankok vagy takarékpénztárak kebelében szervezett u. n. hiteltulajdonosi egyletek, tekintve, hogy ezeknél önálló üzlet nincs, hanem az üzlet az illető intézet üzletének kiegészitő része. V. ö. **S.** 18,694/78. (D. 21., 42. l.)

[6]) Innen a franczia elnevezés: »*sociétés à capital variable*«. Nincs azonban kizárva, hogy a tagok száma s az általuk képviselt tőke bizonyos maximális és minimális határhoz ne köttessék, ugy hogy a kikötött számon tul uj tagok nem vétetnek fel, illetve ha a tagok száma a kikötöttnél kisebbre olvad, a társaság feloszlik.

[7]) A »kereset, hitel és gazdálkodás« csak mint a létező szövetkezetek főalakjainál előforduló czélok emeltettek ki. A hitel különösen azért, mert

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

E fogalmak különben is nagyon határozatlanok s egymástól szorosan el nem választhatók. A K. T. e fogalmakat nyilván csak körülírásképen használja annak megjelölésére, hogy a szövetkezeteknek közvetlenül anyagi, gazdasági czélra kell irányulniok, megkülönböztetvén ekként a szövetkezeteket az oly egyesületektől, melyek közvetlenül az alsóbb társadalmi osztályok szellem-erkölcsi javát mozditják elő, általános társadalmi és politikai állásuk emelésére törekszenek, vagy merőben jótékonyságot gyakorolnak; gazdasági czéllal tehát legfelebb közvetve birnak.[8]) E mellett azonban minden esetre lényeges, hogy a szövetkezet saját tagjainak gazdasági czéljait mozditsa elő, hogy azoknak szolgálatában álljon, kik épen a szövetkezetet alkotják.[9])

---

nagy számban vannak szövetkezetek, melyeknek egyedüli czélja a hitelnyujtás. *Értekezl.* jk. 224. l. Igaz ugyan, hogy a hitel nem a keresettel és gazdálkodással egyenrangu fogalom, nem közvetlen czél, hanem csak a kereset és a gazdálkodás eszköze s ez alapon szokás is a szövetkezeteket tágabb értelemben vett termelési *(productiv)* és fogyasztási *(distributiv)* szövetkezetekre osztani s a német elnevezés: »*Erwerbs- und Wirtschaftsgenossenschaften*« is ezen nyugszik. De minthogy a hitelegyletek egyik osztályba sem tartoznak kizárólag, hanem a hitelnyujtás czélja szerint majd az egyikbe, majd a másikba: a hitel külön kiemelése még sem helytelen, a mint hogy az 1868. évi német törvény, ellentétben az uj 1889. évivel és az 1873. évi osztrákkal, is külön emelte ki.

[8]) Ide tartoznak pl. az iparosképző egyletek, a legényegyletek, iparosok és kisbirtokosok által alapitott olvasóegyletek, az oly munkásegyletek, melyek a munkásoknak a munkaadókkal szemben anyagi és erkölcsi támogatást nyujtanak (az angol u. n. *Trade Unions)* stb. Ide tartoznak különösen az Ipartörvény által szabályozott ipartestületek és ipartársulatok is (1884 : XVII. tcz. 4. és 5. fej.), ugyszintén az 1891 : XIV. tcz. alapján létesitett betegsegélyző pénztárak (l. kifejezetten 85. §.). Az a körülmény azonban, hogy valamely egyesület tagjainak gazdasági czéljai mellett azoknak egyéb érdekeit is előmozditja, a szövetkezet fogalmát le nem rontja.

[9]) Nincs azonban kizárva, hogy a tagokon kivül idegenek is ne részesittessenek a szövetkezet által nyujtott előnyökben. V. ö. **B. T.** 2710/97. (D. III. f. 21., 149. l.) és arg. 1898 : XXIII. tcz. 4. §. (l. alább 113*b*. §.); helytelen ellenk. **B. T.** 3072/901. (D. id. h. 148. l.) Az 1868. évi német törvényt magyarázó 1871. május 19-én kelt törvény ezt kifejezetten megállapitotta, mig az 1889. évi törvény a hitelegyleteknél és a fogyasztási egyleteknél korlátozza. Nálunk az idegenekre való üzletkiterjesztés lehetősége különösen az adómentesség kedvezménye miatt vétetett törvényileg figyelembe. V. ö. 1875 : XXIV. tcz. 4. §. és e helyett 1880 : LX. tcz. és hozzá: *Közig. bir.* 5096/97. sz. (D. III. f. 9., 366. l.) (takarékbetétek és váltókölcsön esetére is). Még kevésbbé szükséges, hogy a szövetkezet tagjai

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A törvény ez alatt nem érti azt, hogy a szövetkezet tagjai pusztán a társaság hasznaiban részesüljenek; hanem azt, hogy a szövetkezet eszköze legyen saját tagjainak azokban az ügyletekben, melyeket meg akarnak kötni, s általában azon gazdasági, életfentartási tevékenység kifejtésében, melyre e nélkül képesek nem, vagy nem kellő mérvben volnának; hogy a tagok a szövetkezet segitségével kaphassák meg azt a hitelt, melyet különben nem nyerhetnek, a szövetkezet utján keresetüket szaporitsák és biztositsák, kiadásaikat apaszszák, károktól magukat megóvják stb. Ebben különböznek a szövetkeztek a többi keresk. társaságoktól, melyeknek czélja tisztán abban áll, hogy a tagok a társaság hasznait élvezzék; és különböznek azon egyesületektől, melyek nem saját tagjaik, hanem általában bizonyos osztályok anyagi érdekeit támogatják.[10])

IV. A K. T. a felállitott fogalommeghatározásban nem meriti ki azokat a jellemvonásokat, melyekkel a szövetkezetek a többi keresk. társaságokkal szemben birnak. Egyik főkülönbség és sajátság még a szövetkezeti tagok eltérő felelősségében áll, miről alább közelebbről lesz szó.

V. Azt már emlitettük (l. fent. 47. §.), hogy a K. T. a szövetkezeteknél sem követeli meg azt, mikép azoknak tárgya kereskedelmi ügyletek legyenek. A szövetkezetek általában nem a kereskedelmi forgalom szüleménye, s ha a K. T. azokat a keresk. társaságokhoz sorozza és a kereskedőkre vonatkozó határozatoknak veti alá (v. ö. fentebb 15. §.), ebben főleg az a megfontolás vezérelte, hogy a szövetkezetek többnyire mégis kereskedelmi ügyletekkel foglalkoznak, s hogy kivánatosnak mutatkozott valamennyi szövetkezetet épugy azonos jogi szabályozás alá vonni, mint ez a részvénytársaságokra nézve lett elhatározva.[11])

---

egyformán részesüljenek a társasági előnyökben, sőt lehetséges, hogy valamely szövetkezet részben oly tagokból (alapitó, pártfogó tagok) áll, a kik csak az egyesület tőkéjének létrehozásában s az üzleti haszonban vesznek részt, a szövetkezeti czélnak megfelelő támogatásban ellenben magában véve nem részesülnek. Különböző üzletrészek megengedhetősége: v. ö. **C.** 1210/96. (P. T. 33., 200. l.)

[10]) Pl. a gazdasági és iparegyletek; továbbá oly hitelegyesületek, melyek a kisipar és kisbirtokos osztályból bárkinek kölcsönt adnak, lak- és épitőtársaságok, melyek a munkásoknak, kisiparosoknak vagy más osztálybelieknek olcsó lakásokat és házakat el- vagy bérbeadnak, a nélkül, hogy az illetők a társaság tagjai volnának.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

103. §.

A szövetkezetek fajai.

I. A **K. T. 223. §**-a a szövetkezetek fogalmának meghatározásával kapcsolatban s ennek megvilágitása végett azoknak egyes fajait is felsorolja, a nélkül azonban, hogy e felsorolás kimerítő volna.[1]) Csak arra szoritkozik, hogy a szövetkezeteknek legszokottabb fajait emlitse, ugy hogy misem áll utjában annak, hogy mint szövetkezetek más egyesülések is ne minősittessenek, ha a szövetkezetekről felállitott fogalommeghatározás kellékeivel birnak.

A K. T. által felsorolt szövetkezetek a következők:

1. az előlegezési és hitelegyletek.[2]) Céljuk az, hogy tagjaiknak olcsó hitelt szerezzenek, és pedig részben saját, a tagok üzletrészeiből és egyébként szerzett vagyonából, részben idegen, a társaság által kamatoztató betételekből vagy viszleszámitolás utján[3]) szerzett tőkéből;

---

[11]) V. ö. *Értekezl.* jk. 78. l. A német szövetk. t. a szövetkezeteket a K. T.-en kivül szabályozván, azokat nem sorozza a keresk. társaságok közé, a kereskedőkre vonatkozó határozatoknak azonban, a mennyiben kivételt nem tesz, aláveti. Hasonló állást foglal el az osztr. szöv. t., azzal a különbséggel, hogy a szövetkezetek csak akkor esnek a kereskedőkre vonatkozó határozatok alá, ha az üzlet tárgya egészben vagy részben keresk. ügyletekből áll. A külföldi tvhozások, melyek a szövetkezeteket a keresk. társaságokkal kapcsolatban szabályozzák (l. alább 104. §.), általában ugyanazt az álláspontot foglalják el, mint a részvénytársaságoknál. V. ö. fentebb 74. §.

[1]) Ez világosan kitünik az id. §. szavaiból: »Ide tartoznak nevezetesen.« V. ö. *Értekezl.* jk. 224. l.

[2]) V. ö. különösen *Courtois* Banques populaires. Associations coopératives de crédit. Paris, 1890. A törvényes elnevezés nem kötelező s tényleg az ily szövetkezetek a legkülönfélébb elnevezések alatt fordulnak elő; igy nevezetesen: népbank, takarék- és hitelszövetkezet, takarék- és kölcsönegylet, takarék- és előlegegylet, előleg- és takarékpénztári egylet, önsegélyző egylet, segélyegylet, kölcsönös segélyegylet, kisegitő egylet, kölcsön-segélyző egylet név alatt stb. Ujabban különösen mint u. n. »Koronaszövetkezetek« szerepelnek, heti vagy havi egy-egy korona befizetési kötelezettség alapján. — Az előlegezési és hitelegyletek nálunk, épugy mint Németországban és Ausztriában, az összes szövetkezetek közül a leggyakoriabbak, mig Angliában a fogyasztási egyletek vannak nagy tulsulyban.

[3]) A viszleszámitolás *(reescompt)* abban áll, hogy a szövetkezet saját tagjainak általa leszámitolt váltóit ismét valamely pénzintézet által leszámitoltatja. Ennek biztositása végett a szövetkezet és az illető pénzintézet között állandó kapcsolat is szokott létesittetni, vagy az ország vagy egyes vidékek szövetkezetei részére központi intézet alapittatik, mely

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. a nyersanyag közös beszerzésére alakult egyletek, melyek a tagok részére az iparüzleteikhez vagy gazdaságukhoz szükséges nyersanyagokat nagyban és igy olcsóbban, esetleg hitelre beszerzik;

3. a közös raktár tartására alakult, vagy raktáregyletek, melyek a tagok által előállitott czikkek elárusitására raktárokat, árucsarnokokat tartanak fenn;[4])

4. a közös termelésre alakult, vagy termelőegyletek, melyek mezőgazdasági és iparczikkeknek a tagok általi közös előállitására és forgalombahelyezésére, vagy bizonyos szakba vágó munkák közös elvállalására irányulnak;[5])

5. a fogyasztási egyletek, melyeknek czélja a tagok részére élelmi czikkeket és más fogyasztási és gazdasági szükségleteket nagyban, tehát olcsóbban beszerezni;[6])

---

akár részvénytársaság, akár maga is szövetkezet lehet (l. alább 105. §. 4. j.) Ilyen volt a »Hazai szövetkezetek központi hitelintézete« Budapesten, melynek helyébe az Országos Központi Hitelszövetkezet lépett. L. alább 113c. §.

[4]) Különböző eljárás mellett: vagy a tagok megmaradnak az elárusitandó czikkek tulajdonosai s a szövetkezet csak mint bizományos szerepel; vagy a társaság az egyes tagoktól megveszi a czikkeket és saját számlájára adja el. Ujabban különösen a mezőgazdaság terén alakittatnak raktárszövetkezetek, igy nevezetesen gabonaraktárak. V. ö. *György Endre* A középbirtokos hitele és a szövetkezeti raktár kérdése. Budapest, 1902.; *Poroszkay B.* A szövetkezeti magtáraknak különös fontossága hazánkban. Nbecskerek, 1902.; *Horváth J.* Szövetkezeti gabonaraktáraink. Bpest, 1903.

[5]) *Rabbeno* Le società cooperative di produzione. Milano, 1889. Ezek volnának hivatva arra, hogy a munkások mint nagyvállalkozók a tőkével hathatós versenyre keljenek; minthogy azonban nagyobb vállalat nagyobb tőkét igényel, az ily szövetkezetek aránylag ritkán fordulnak elő. — Nagyobb kiterjedést nyertek a termelőszövetkezetek ujabban a mezőgazdaság terén: vaj-, sajt- és borszövetkezetek stb.

[6]) *Vécsey Tamás* A fogyasztási egyletek 1870. (Ért. a társ. tud. köréből. Kiadja a m. Tud. Akedémia II. köt. 1. sz.); *Trémerel* Des soc. coopératives de consommation à l'étranger et en France. Paris, 1894.; *Gide* Les soc. coop. de consommation. Paris, 1904. — A fogyasztási egyletek üzleti szervezete különböző. Rendesen a társaság maga tart üzlethelyiséget, raktárt, s maga szerzi be s adja el a tagoknak a szükséges czikkeket. Előfordul azonban oly szervezet is, hogy a társaság maga az áruk vételével és eladásával nem foglalkozik, hanem egy kereskedővel szerződik olyképen, hogy ez a tagoknak bizonyos árleengedés mellett és rendszerint külön jegyekre tartozik a kivánt czikket eladni. A »közös üzletkezelés« kelléke ez utóbbi esetben csak azon hitel- és elszámolási viszonyban található, mely a szövetkezet és egyrészt a tagok, másrészt a szerződő kereskedők közt létezik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

6. a laképitő társaságok, melyek olcsó lakházakat épitenek és azokat tagjaiknak rendszerint részletfizetés mellett eladják vagy bérbe adják; [7])

7. a kölcsönös biztositó társaságok, melyeknél a tagok közvetlenül a társasággal ugyan, közvetve azonban egymással kölcsönösen biztositási viszonyba lépnek olyképen, hogy az egyes tagnak mint biztositottnak fizetendő biztositási összeg az összes tagok, mint közvetve biztositók által fedeztetik, illetve az összes tagokra felosztatik.[8])

II. A K. T. által felsorolt szövetkezeteken kivül emlitendők még: ipari vagy gazdasági gépek és más termelési eszközök közös beszerzésére és használatára alakult társulatok; ipari vagy gazdasági termelvények közös kezelésére és elárusitására alakult

---

[7]) Neveztetnek cottage-épitő-társaságoknak is. »*Cottage*« angolul annyi, mint kisebb, egyszerübb lakház.

[8]) A kölcsönös biztositó társaságok ellentéte a dij melletti, helyesebben nyerészkedő biztositó vállalatok, melyek a biztositási ügyletekből hasznot akarnak huzni s rendszerint a részvénytársasági formában folytattatnak. A német és osztr. szöv. t. nem emlitik a szövetkezetek között a kölcsönös biztositási társaságokat s az 1901. évi német törvény a bizt. vállalatokról a kölcsönös biztositó társaságokat mint önálló társasági fajt a szövetkezetektől külön szabályozza. Annyi bizonyos, hogy ezek sok tekintetben különböznek a többi szövetkezetektől; mindazonáltal a szövetkezet fogalma reájuk egészen talál s legfelebb az lett volna szükséges, hogy különös természetükre való tekintettel némely eltérő rendelkezések alá vétessenek. V. ö. *Klang* Das ung. Hgesetz u. das Versicherungswesen. Bécs, 1876. Kételyek merülnek fel arra nézve is, hogy mennyiben alkalmazandók a szövetkezetekre s mennyiben a biztositási ügyletre vonatkozó határozatok? Igy nevezetesen a viszony keletkezése és megszünése és a fizetendő dijak tekintetében. A birói gyakorlat mindezekre nézve helyesen a biztositási ügyletre vonatkozó határozatokat alkalmazza. V. ö. **C.** 24/96. (D. III. f. 5., 292. l.), 960/98. (U. o. 13., 231. l.), 832/99. (U. o. 16., 282. l.), 501/903. (U. o. 24., 267. l.) V. ö. *Szerző* Törvényjavaslatát is 41. §. — A kölcsönös bizt. társaságokhoz tartoznak az oly betegápoló és temetkezési egyletek is, melyeknél a tagok, illetve örököseik betegség, baleset vagy halál esetére bizonyos szerződésileg kikötött összeget kapnak. V. ö. **S.** 15,452/77. (D. 18., 39. l.); **B. T.** 3029/902. (Jogt. K. 903. mell. 239. l.); *Ormos Ede* A temetkezési társulatok Hódmező-Vásárhelyen. Jogt. Közl. 1897. évf. 17—18. sz. Hasonlóképen a kiházasitási szövetkezetek: **C.** 938/91. (P. T. 23., 118. l.). De nem oly temetkezési egyletek, melyeknek czélja kizárólag az, hogy tagjaiknak elhalálozásuk esetére bizonyos dij fejében pusztán csak a temetkezési költség fedezésére, egyenlő mennyiségü járandóságot biztositsanak: **B. T.** 1775/900. (D. III. f. 19., 220. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

egyesületek (pl. tejszövetkezetek, pincze-egyletek); szövetkezeti alakban létesitett földhitelintézetek;[9]) vizrendezésre és vizhasználatra létesitett társulatok[10]) stb. Az emlitett fajok továbbá nemcsak tisztán és kizárólag, hanem kapcsolatosan, combinálva is fordulhatnak elő.[11])

104. §.

A szövetkezetek szabályozása és jogi állása általában.

I. A K. T. a szövetkezetet a keresk. társaságok között mint önálló társasági alakot szabályozza,[1]) ugy azonban, hogy a szövetkezeti viszonyok szabályozásánál hasonló eljárást követ, mint a betéti társaságnál. Valamint az utóbbi nincs külön kimeritőleg szabályozva, hanem nagyrészben a közkereseti társaságra vonatkozó szabályok alá vonatik, ugy a szövetkezet sincs önállóan kimeritőleg szabályozva, hanem nagyrészben a részvénytársaságokra vonatkozó határozatoknak vettetett alá. Ez eljárás jogo-

---

[9]) V. ö. 1876 : XXXVI. tcz. 1. §. A magyar földhitelintézet azonban a K. T. 561. §. (v. ö. fentebb 10. §.) és az 1876 : XXI. tcz., a kisbirtokosok orsz. földhitelintézete pedig az 1879 : XXXIX. tcz. értelmében több rendbeli kivételek alá esik.

[10]) Az 1884 : XIV. tcz. és az 1885 : XXIII. tcz. által szabályozott vizi társulatok azonban a szövetkezetek köréből ki vannak véve.

[11]) Pl. fogyasztási egylet, mely a nyereményekből a tagoknak olcsó lakásokat épit, termelő és fogyasztási egylet kapcsolatosan, hitel- és raktárszövetkezetek stb.

[1]) A külföldi törvényhozásokban a szövetkezetek nincsenek mindenütt mint önálló társasági alak szabályozva. Igy nevezetesen Franciaországban nem, a hol bizonyos külön szabályok megtartása mellett bármily társasági formát választhatnak (1867. társ. t. 48. s k. cz.), továbbá az uj spanyol, olasz, román és portugalliai K. T. szerint, utóbbi három értelmében azzal a különbséggel, hogy számos, a részvénytársaságokra vonatkozó szabály reájuk mindenesetre alkalmazást nyer. E mellett azonban az emlitett törvényhozások a szövetkezeteket szintén a keresk. társaságok körében szabályozzák s ugyanazt teszi az 1873. évi belga társ. t., mely, épugy mint a német és osztr. szöv. t., valamint a magyar K. T. a szövetkezetet külön társasági alaknak tekinti. Hasonlóképen mint külön alakot szabályozza a szövetkezeteket a svájczi kötelmi jogi törvény, az 1876. nov. 17-én kelt németalföldi szöv. t. és az első sorban irányadóul szolgált angol jog (1876. és 1893. évi *Industrial and Provident Societies Act)*, mely utóbbi szerint azonban a szövetkezetek a társaságokat általában szabályozó *Companies Act* valamely alakját is választhatják.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

sultsága abban rejlik, hogy bár a szövetkezet a részvénytársaságtól ugy gazdasági czéljánál mint alkatelemeinél fogva lényegesen különbözik, a két társasági alak mégis sok tekintetben azonos jelenségeket tüntet fel s következetlenség lett volna ezeket nem egyforma jogi szabályozás alá vonni. Igy nevezetesen valamint a részvénytársaságnál, ugy a szövetkezetnél is a tagok nagy számával találkozunk, s valamint e körülmény a részvénytársaságnál kifejlettebb és tagozottabb társasági szervezetet hoz magával, ugy az a szövetkezetnél is azonos következményre vezet. Midőn továbbá a törvényhozás, kiindulva abból, hogy a tagok nagy száma a visszaéléseket megkönnyiti, indittatva érezte magát a részvénytársaság alakitását és szervezetét a szerződési szabadság mellőzésével kötelező módon meghatározni, s ugy az alakitás körüli cselekvényeket, mint a társaság további működését birói ellenőrzésnek alávetni: misem természetesebb, mint hogy ugyanazok a szempontok a szövetkezetekkel szemben is érvényesültek, melyeknél annyi visszaélés, mint a régebben szereplő részvénytársaságnál, csak legujabb időben tapasztalható ugyan, melyeknél azonban a szédelgések, tekintve a tagok rendszerinti alacsony társadalmi és műveltségi helyzetét, még könnyebben fordulhatnak elő és a közérdekre nézve még károsabbak. Annyival indokoltabb volt a szövetkezeteket e tekintetben a részvénytársaságokkal azonositani, mert ha enyhébb és szabadabb elbirálás alá vétettek volna: misem volna könnyebb, mint a szövetkezeli alak segitségével a részvénytársaságokra vonatkozó intézkedéseket kijátszani.

II. Ha azonban a K. T. a szövetkezetet a részvénytársasággal sok tekintetben azonos szabályozás alá vette is s különös intézkedéseket csak annyiban állitott fel, a mennyiben azt a szövetkezet eltérő természete szükségessé tette: mégis hiányzik a törvényben oly rendelkezés, mely ezt, miként a betéti társaságnál, szemben a közkereseti társasággal, általános elvképen kifejezésre juttatná. E helyett a K. T., a mennyiben ismétlést nem tesz, külön-külön utal a részvénytársaságnál kimondott azon intézkedésekre, melyeknek alkalmazását a szövetkezetnél is követeli. Ez magában véve nem volna helytelen eljárás; feltételezi azonban az egyes ismétlések és utalások szabatosságát és azt, hogy semmi kétség ne merülhessen fel az iránt, mikép azon intézkedések, melyek nem ismételtettek, vagy melyekre utalás nem történt, alkalmazást nem nyerhetnek. A keresk. törvénynek a szövetkezetnél követett utalási rendszere

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

azonban tényleg e követelményeknek nem felel meg: az egyes ismétlések és utalások gyakran kétségre adnak okot azoknak jelentősége és terjedelme iránt; gyakran mellékrendelkezésekre történik utalás, a nélkül hogy az azoknak feltételét képező főrendelkezések is idéztettek volna, sőt oly intézkedésekre is történik hivatkozás, melyek a szövetkezetekre egyenesen alkalmazhatlanok.[2]) Ily körülmények között és a helyes törvénymagyarázat biztositása végett, fontossággal bir annak határozott hangsulyozása, hogy a keresk. törvénynek a szövetkezetnél alkalmazott utalási eljárása nem ugy értelmezendő, mintha minden egyes utalás külön-külön és önállóan volna tekintetbe veendő s mintha a részvénytársaságra vonatkozó intézkedések alkalmazása szigoruan a kifejezett utalások által volna körülhatárolva; hanem hogy az utalások csak mint azon magasabb elv kifolyásai jelentkeznek, miszerint a szövetkezet, a menynyiben annak természete eltérést nem tesz szükségessé, vagy az eltérés a törvényben határozottan ki nincs fejezve: a részvénytársaságra vonatkozó intézkedések alá esik,[3]) — hogy tehát a most érintett feltétel mellett egyrészt a kifejezett utalások megszoríthatók, másrészt a részvénytársaságra vonatkozó intézkedések akkor is alkalmazhatók, ha azokra határozott utalás nem történt.

---

[2]) A szövetkezeti czimben előforduló azon hiányok, annak kevésbbé gondos szerkesztése onnan származik, hogy e czim nem lett kellőleg törvényhozásilag előkészitve. Az Apáthy-féle *Tervezet* ugyanis a szövetkezeteket nem vette volt fel keretébe; azoknak felvétele csak az *Értekezleten* határoztatott el (l. Jk. 75. s k. l.), a tárgyalás alapját pedig egy, a keresk. miniszteriumban sebtében indokolás nélkül összeállitott tervezet képezte, melynek megvitatásába az *Értekezlet* mélyebben nem ment bele.

[3]) Ez az elv már az utalások nagy számában nyilvánul; de külön kifejezésre is hozatott az *Értekezleten*, bár nem egészen szabatosan, a szövetkezeti czim előadója: *Apáthy* által, a ki annak tárgyalását többi közt azzal vezette be, hogy »mindazon intézkedések, melyek az alapszabályok, a közgyülés, az igazgatóság, a felügyelő bizottság és a feloszlás tekintetében (e részletezés nem kimerítő) a részvénytársaságról szóló fejezetben foglaltatnak és a kölcsönösségi társulatokra (szövetkezetekre) is alkalmazhatók, egyszerü hivatkozás által felvétettek a jelen fejezetbe, és csakis azok a viszonyok találtak külön szabályozásra, melyek a kölcsönösségi társulatok kizárólagos sajátjaikat képezik« (l. Jk. 222. l.). Hogy a felállitott elv birói gyakorlatunkban is alkalmaztatik, arra nézve l. alább 108., 109. §§. és általános elismerésképen: **C.** 558/901. (D. III. f. 21., 176. l.); öntudatos következetesség azonban hiányzik. V. ö. pl. **C.** 915/86. (l. a köv. §-t 11. jegyz.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. A felállitott elv nemcsak a belföldi, hanem a külföldi szövetkezeteknél is érvényesül, ha azok üzleteiket a magyar korona országaiban saját czégük alatt fiókintézet vagy ügynökség által folytatni kivánják, a **K. T. 230. §**-a egész általánosságban kimondván, hogy a külföldi részvénytársaságokra vonatkozó határozatok a külföldi szövetkezetekre is megfelelő alkalmazást nyernek.[4])

105. §.

A szövetkezetek alakitása.

I. Valamint a részvénytársaság, ugy a szövetkezet megalakulásához is szükséges a társasági alapszabályok megállapitása és a társaságnak bevezetése a keresk. czégjegyzékbe [**K. T. 224. §.**].[1]) E két feltétel teljesitése, különösen a czégjegyzékbe történt bevezetés és kihirdetés előtt a szövetkezet sem tekintetik létezőnek s azok, kik előbb a társaság nevében eljárnak, szintén személyesen és egyetemlegesen felelősek [**K. T. 228. §.**].[2]) Meghatározott alaptőkének biztositása ellenben, miként a részvénytársaságnál, a szövetkezet keletkezéséhez nem szükséges.[3]) A megalakulás előtt szoktak ugyan a tagok bizonyos befizetéseket tenni, hogy épen a társaság megalakulhasson és működését megkezdhesse; de ez sem lényeges, s ha történik is, még nem jelenti azt, hogy a szövetkezet eleve meghatározott és teljesen biztositott alaptőkével lép életbe. Magában véve ugyan nem

---

[4]) Áll különösen a külföldi biztositó társaságokra nézve (v. ö. **C.** 52. sz. telj. ül. polg. dönt.), melyek azonban, épugy mint a bizt. részvénytársaságok, még a biztositási vállalatokra vonatkozó határozatok alá is esnek (v. ö. K. T. 461. §. és alább 186. §.). A tagok névjegyzékének beterjesztéséről l. köv. §. 16. jegyz. és alább 110. §.

[1]) Németországban és Ausztriában a szövetkezetek, minthogy ott keresk. társaságoknak nem tekintetnek, nem a keresk. czégjegyzékbe, hanem külön szövetkezeti jegyzékbe *(Genossenschaftsregister)* vezettetnek be.

[2]) V. ö. **C.** 1720/93. (P. T. 30., 81. l.) az igazgatósági tagokra és tisztviselőkre nézve.

[3]) Szükséges lehet azonban a vállalat tárgya szempontjából. Igy a kölcsönös biztositó társaságok épugy tartoznak a K. T. 453. §-a szerint minden biztositási ágra nézve 100,000 forint biztositási alapot kimutatni, mint a nyerészkedő biztositási vállalatok. — Hasonlag tartoznak a záloglevelek kibocsátásával foglalkozó szövetkezetek a záloglevelek biztositására legalább 200,000 frtnyi alapot alkotni. V. ö. 1876 : XXXVI. t.cz. 4. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

volna lehetetlen, hogy szövetkezet meghatározott alaptőkével keletkezzék, a szövetkezet természete azonban ezt nem kivánja; sőt, minthogy a tagok rendszerint szegényebb sorsu egyének, a kik nagyobb összegeket egyszerre be nem fizethetnek, a szövetkezet természete azt hozza magával, hogy a tagok az üzletet csak kis terjedelemben és kisebb befizetésekkel kezdjék meg, s annak kiterjesztését és az üzleti tőke gyarapitását csak fokozatosan eszközöljék.

II. Ha azonban a szövetkezet alapitásánál meghatározott alaptőke biztositása nem szükséges is, e harmadik feltétel személyes része, t. i. hogy a társaságba bizonyos számu tagok lépjenek be, a szövetkezetnél is szükséges. E nélkül valamint általában társaság, azonképen szövetkezet sem képzelhető, s valamint a részvénytársaságnál, ugy a szövetkezetnél is a társaság megalakulásához legalább hét tag belépése kivántatik.[4]) Valamint továbbá a részvénytársaságnál a résztvevők irásbeli nyilatkozata szükséges, mely a részvényaláirásban tartalmaztatik, ugy a szövetkezetnél is a tagok belépése a társaság alapitásakor, épugy mint annak fennállása alatt, csak irásbeli nyilatkozat alapján történhetik [K. T. id. 224. §. 2. bek.].[5]) E belépési nyilatkozat mint szerződési ajánlat, szintén

[4]) Ez itt is az alakuló közgyülés határozatképességére vonatkozó rendelkezésből következik. V. ö. alább. — A tagok rendszerint természetes, de lehetnek jogi személyek is. Az 1898 : XXIII. tcz. 8. §-a ezt kifejezetten állapitja meg s ennek elismerése a K. T. szempontjából különösen az egyes szövetkezetek által alakitott központi szövetkezetekre való tekintettel bir fontossággal, melyeknek czélja a kötelékükbe tartozó szövetkezetek támogatása. Ilyen központi szövetkezet az Országos Központi hitelszövetkezettől eltekintve (l. alább 113. *c)*, most már több van az országban, és pedig ugy az egész országra mint egyes vidékekre, megyékre kiterjedő hatáskörrel. Előbbiek közé tartozik a »Hangya«, mely a fogyasztási szövetkezetek számára közösen a bevásárlásokat eszközli; továbbá a »Keresztény szövetkezetek országos központja« hasonló czéllal.

[5]) Az id. §. az irásbeli belépési nyilatkozatról csak a társaság alakulásával kapcsolatban szól ugyan; de minthogy ezenkivül a belépés feltételeiről nem beszél, fel kell tenni, hogy az irásbeli nyilatkozatot a már megalakult társaságba való belépésre nézve is érti. A nyilatkozat alatt egyébiránt nem kell külön okiratot érteni; lehet közös aláirási ivbe is foglalva, sőt ez a rendes eset. Az irásbeli nyilatkozat mellett ugy az alapitásnál, mint a későbbi belépésre nézve még egyéb feltételek is megállapithatók, pl. meghatározott mesterség, lakhely, honosság, kor, nem stb. Kiskoruaknál gyámhatósági jóváhagyás szükséges. V. ö. **C.** 967/92. (M. IV. 151. l.) Kölcsönös biztositó társaságoknál a biztositási ajánlat egyszersmind tagsági belépési nyilatkozatnak tekintendő: **C.** 1522/900. (D. III. f. 20., 100. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

vagy közvetlenül a többi résztvevők irányában, vagy közvetve azok irányában tétetik, a kik a szövetkezet alakitását mint külön alapitók közvetitik.[6]) A belépési nyilatkozatok továbbá a szövetkezetnél is meghatározott tartalmat tételeznek fel; szükséges tehát szintén, hogy azoknak alapjául az alakitandó szövetkezet tervezete vétessék, mely, a mennyiben már teljesen kidolgozott alapszabályokat nem tartalmaz, legalább a szövetkezetre vonatkozó lényegesebb mozzanatokra kell hogy kiterjedjen.[7]) E tervezetet az alapitók, épugy mint a részvénytársaságnál, minden aláirási ivbe felvenni s polgári állásuk és lakhelyük kitüntetése mellett sajátkezüleg annyival inkább aláirni kötelesek, mert az abban foglalt adatok valóságáért szintén egyetemlegesen felelősek s tudva

---

[6]) Utóbbi esetben itt is az alapitók határoznak a belépési nyilatkozatok elfogadása iránt, mi tekintetben époly kevéssé vannak korlátok, mint a részvénytársaságnál. Minthogy azonban a szövetkezetnél is alkalmazni kell a két havi határidőt az alakuló közgyülés megtartására (l. alább): az elfogadásnak itt is minden esetre ezen idő előtt kell történnie. A társaság fennállása alatti belépési nyilatkozatok elfogadása iránt az igazgatóság határoz és pedig alapszabályszerü jegyzőkönyvi határozat által: **C.** 1/903. (Jogt. K. 903. mell., 344. l.); az elfogadás idejére nézve, minthogy a belépés nem minősithető keresk. ügyletnek, a K. T. 315. §-a legfelebb hasonszerüség alapján lévén alkalmazható. Igy **C.** 762/91. (D. Uj f. 29., 46. l.), 147/93. (U. o. 38., 96. l.): »mihelyt az igazgatóságnak módjában lehetett az ajánlat elfogadása fölött határozni«; 1260/97. (D. III. f. 8., 103. l.) Az elfogadásról a belépni akaró mindenesetre értesitendő: **C.** 137/91. (D. Uj f. 31., 30. l.), id. 1260/97. Ha az ajánlatnak az igazgatóság általi szabályszerü elfogadásáról szóló s az alapszabályok értelmében szükséges értesités elmaradt, az ajánlatot tevő sem tagsági könyv kézbesitése, sem tényleges befizetések által nem vált a szövetkezet tagjává s ez alapon fizetésre nem kötelezhető: **C.** 757/99. (D. III. f. 16., 31.), id. 1/903. sz. A tagok névjegyzékébe való beiktatástól ellenben a tagsági minőség megszerzése független. V. ö. **C.** id. 1260/97. és alább 110. §. Másként 1889. évi német szöv. t., mely szerint a tagsági minőség csak a birósági nál vezetett névjegyzékbe történt bevezetéssel szereztetik meg.

[7]) Hogy tervezet a szövetkezetnél is szükséges, az kitünik a K. T. 246. §-ból, hol a 219. §-ra történik utalás, mely a tervezetben foglalt valótlan adatok miatt büntetést szab, továbbá a 240. §-ból kapcsolatban a 179. §-al. A mi azonban a tervezet tartalmát illeti, a részvénytársaságra vonatkozó határozatok csak annyiban jöhetnek alkalmazásba, a mennyiben azok a szövetkezet természetével összeférnek. Igy a K. T. 150. §-ában felsoroltak közül a 2. és 3. pont nem alkalmazható, a többi azonban igen, bár nemkészpénzbeli betétek és biztositandó előnyök a szövetkezetnél ritkán fordulnak elő. Ha azonban előfordulnak, a K. T. 156. §-a is megfelelően alkalmazandó.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

valótlan adatok közléseért három hónapig terjedhető fogságra itélhetők.[8])

III. Miként a részvénytársaságnál a részvényaláirások, ugy a szövetkezetnél is a belépési nyilatkozatok magukban véve csak feltételesen kötelezők, feltételezve szintén attól, hogy a társaság kellő időben tényleg megalakuljon. E megalakulás (a czégbejegyzéstől eltekintve) a szövetkezetnél is az alakuló közgyülésen történik,[9]) mely szintén az alapitók által a belépési nyilatkozatok (aláirás) záridejétől számitandó két hó alatt összehivandó,[10]) s melynek szintén az a feladata, hogy az aláirásokról és az esetleges befizetésekről kellő meggyőződést szerezzen; az alapszabályokat megállapitsa; netaláni nemkészpénzbeli betételek és az alapitóknak vagy másoknak esetleg biztositandó előnyök iránt határozzon; a társaság meg- vagy meg nem alakulását kimondja; a társaság igazgatóságát, a mennyiben annak kinevezése az alapitóknak nem lett fentartva, nemkülönben a felügyelő bizottságot megválaszsza; végre az alapitóknak az esetleg már befizetett pénzek kezeléséből eredő felelőssége iránt intézkedjék.[11]) Az alakuló közgyülés határozatképességéhez a részvénytársaságra vonatkozó ebbeli intézkedés hasonszerüségéhez képest legalább hét aláiró és az összes aláirók legalább egy negyedrészének jelenléte szükséges, s minden aláiró, tekintet nélkül arra, vajjon esetleg

---

[8]) Utóbbi világosan tartalmaztatik a K. T. 246. §-ában, kapcsolatban a 219. §. 1. pontjával. A vagyoni felelősség már általános elvekből is következik.

[9]) A K. T. az alakuló közgyülést is csak mellékesen érinti a 227. §-ban. A mig a szövetkezet bejegyezve nincs, esetleg több alakuló közgyülés is tartható, ugy hogy a későbbi a korábbinak határozatait módosithatja. V. ö. **C.** 558/901. (D. III. f. 21., 176. l.)

[10]) A két havi határidő a részvénytársaságnál mint egészen singuláris intézkedés jelentkezik ugyan, de annak hasonszerü kiterjesztése a szövetkezetre azért indokolt, mert a szövetkezetbe belépni akarók egyrészt nem lehetnek tulhosszu ideig bizonytalanságban, s mert másrészt a közönséges szerződéskötési szabályok a szövetkezetnél sem alkalmazhatók.

[11]) A K. T. 227. §-a az alakuló közgyülés hatáskörébe (bár szintén csak mellékesen) csak az alapszabályok megállapitását s az igazgatóság és felügyelő bizottság megválasztását utasitja. Hogy ez azonban nem kimerítő, legjobban abból tünik ki, hogy a meg- vagy meg nem alakulás iránti határozat sincs emlitve, pedig ez az alakuló közgyülés legtermészetesebb feladata. Az alapitók felelőssége iránti határozathozatalra vonatkozó rendelkezéseknek a szövetkezetekre való kiterjesztése ellen: **C.** 915/86. (P. T. 13., 57. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

több üzletrészt jegyzett, egy szavazattal bir.[12]) A határozathozatal szintén egyszerü szótöbbséggel történik.

IV. Az alapszabályok tartalmát a K. T. a szövetkezetnél épugy kötelezőleg állapitja meg, mint a részvénytársaságnál. Az egyes előirt intézkedések részben azonosak a részvénytársaságoknál előirt intézkedésekkel, részben a szövetkezet sajátos természetéből folynak. Mindenesetre a következőket kell megállapitani [**K. T. 225. §.**]:

1. a szövetkezet czégét és székhelyét;
2. a vállalat tárgyát;
3. a szövetkezet tartamát;[13])
4. a tagok belépésének feltételeit és esetleg azok (kilépés, halál vagy kizáratás következtében) kiválására vonatkozó külön határozatokat;
5. az egyes tagok részesületi arányát, illetőleg azok üzletrészeit és e részek képződésének módját;
6. azokat az elveket, melyek szerint a mérleg készitésének és megvizsgálásának történni kell;
7. a nyereség és veszteség kiszámitásának és az egyes tagok közt felosztásának módozatait;[13a])
8. az igazgatóság szervezetét, mikénti választásának módját, annak hatáskörét és működésének idejét;
9. a felügyelő bizottság szervezetét és működésének idejét;
10. a czégjegyzés módját;
11. a közgyülés mikénti összehivását, megtartásának helyét és idejét, hatáskörét, tárgyalási rendjét, a határozatok hozatalának módját és annak megállapitását, hogy mi történjék az esetben, ha az összehivott közgyülés határozatképes nem volt;
12. a tagok szavazati jogát és annak mikénti gyakorlását;

---

[12]) Hogy nem az üzletrész ad szavazati jogot, s hogy több üzletrész nem ad többszörös szavazati jogot, mint több részvény a K. T. 155. §. szerint, abból következik, hogy a szövetkezeti tagság személyes természetü, épugy, mint a közkereseti társaságban való részvétel, hol az egyes tagok szintén nem a betételek nagysága szerint gyakorolhatják határozati jogaikat.

[13]) A szövetkezet tartama szintén megállapitható határozatlan időben is. V. ö. K. T. 235. §.

[13a]) A tagok felelősségére vonatkozó határozat (14. pont) nem alkalmazható a szövetkezet veszteségeiben való részvételre a szövetkezet irányában. Utánfizetés kölcsönös biztositótársaságnál: V. ö. **C.** 1522/900. (D. III. f. 20., 100. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

13. a szövetkezet hirdetményeinek mikénti közzétételét; végre

14. annak megállapitását, hogy a tagok a társaság kötelezettségeiért korlátlan vagy korlátolt felelősséggel tartoznak-e és ha ez utóbbi esetben a felelősség a törvényben meghatározott mértéken tul terjesztetik ki, ezen felelősség terjedelmét.[14])

V. A mi végül a szövetkezet bejegyzését illeti, az szintén magában foglalja első sorban a czégnek, továbbá az azt is kitüntető alapszabályok és az alakuló közgyülés által megválasztott, esetleg az alapitók által kinevezett, igazgatóság bevezetését a keresk. czégjegyzékbe [**K. T. 226. §.**].[15]) Az erre vonatkozó bejelentés az igazgatóság kötelessége, mely egyuttal a tagok névjegyzékét bemutatni[16]) s szintén igazolni tartozik, hogy az alakuló közgyülés összehivása idejekorán megtörtént, a társaság tényleg megalakult, az alakuló közgyülés a netaláni nemkészpénzbeli betételek, illetve az alapitóknak vagy másoknak nyujtandó előnyök fölött határozott, az alapszabályok az alakuló közgyülés által megállapittattak s az igazgatóság és felügyelő bizottság megválasztatott, illetve az előbbi az alapitók által kineveztetett [**K. T. 227. §.**].[17]) Az alapszabályok és az igazgatóság bejegyzése ugy

---

[14]) Ezen kivül külön törvények alapján bizonyos megállapodások a vállalat tárgyára való tekintettel. Igy a záloglevelek kibocsátásával foglalkozó szövetkezetek alapszabályaiban is a jelzálogos kölcsönök engedélyezésének feltételei, továbbá a jelzálogok becsértékének meghatározásánál mérvadó tényleges alapok, valamint a becsérték meghatározásánál követendő eljárási módozatok állapitandók meg s a záloglevelek biztositására szolgáló összeg kitüntetendő. V. ö. 1876 : XXXVI. tcz. 2. és 4. §§.

[15]) Az igazgatóság bejegyzésére nézve l. K. T. 241. §. kapcsolatban a 184. §-al.

[16]) Az id. 226. §. e részben nem egészen szabatosan van szövegezve, a mennyiben ugyanis azt látszik követelni, hogy a tagok névjegyzéke a czégjegyzékbe bevezettessék és közzététessék. Hogy a közzététel nem szükséges, kitünik mindjárt a 2. bek.-ből, mely a közzététel pontjai között a tagok névsorát nem emliti. De a névsor bejegyzése sem foglalhat észszerüen helyet, a mint hogy tényleg a czégjegyzékek vezetésére és berendezésére vonatkozó rendelet 12. §-a, valamint a keresk. eljárást szabályozó rendelet 49. §-a csak azt irják elő, hogy a névsor az okmánytárban megőrizendő. V. ö. fent. 21. §. — A tagok névjegyzékének bemutatása a külföldi szövetkezetekre, nevezetesen biztositó társaságokra nézve is kötelező, és pedig bejelentendők ugy a külföldi, mint a belföldi tagok. V. ö. **B. T.** 5873/90. (D. Uj f. 28., 104. l.)

[17]) Az id. §. ugyan csak az alapszabályok megállapitását, valamint az igazgatóság és felügyelő bizottság megválasztását emliti. De a hiányok

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

a társaság székhelyére, mint esetleges fióktelepére nézve illetékes törvényszéknél kell hogy történjék [**K. T. 229. §.**]; az előbb említett tények igazolása, valamint a tagok névjegyzékének előterjesztése ellenben csak a társaság székhelyének törvényszékénél szükséges.[18]) Ugy az ennél, mint a fióktelep törvényszékénél történt beadvány azonban itt is csak ugy vehető tekintetbe, ha azt az igazgatóság összes tagjai a törvényszéknél sajátkezüleg aláirják, vagy hitelesitett aláirásaikkal ellátva nyujtják be [id. 227. §. 2. bek.]; helyt foglalván itt is még külön az igazgatósági tagok aláirásának hitelesitése a törvényszéknél, vagy hitelesitett alakban való bemutatása.[19]) A bejegyeztetés s az ahhoz szükséges bejelentések végre szintén 500 forintig terjedhető pénzbirsággal kikényszerithetők.[20])

Az alapszabályok és az igazgatóság bejegyzése a szövetkezetnél is a törvényszék által k ö z z é t e e n d ő. Az alapszabályok közzététele azonban szintén nem egész kiterjedésben történik, hanem csak a következőket kell magában foglalnia [id. 226. §. 2. bek.]: 1. az alapszabályok keltét; 2. a szövetkezet czégét és székhelyét; 3. a vállalat tárgyát; 4. a szövetkezet tartamát; 5. a czégjegyzés módját; 6. a szövetkezeti hirdetmények mikénti közzétételét; 7. annak felemlitését, hogy a tagok a szövetkezet kötelezettségeiért korlátlan vagy korlátolt felelősséget vállalnak-e és ha ez utóbbi esetben a felelősség a törvényben meghatározott mértéken tul terjesztetik ki, ezen felelősség terjedelmét.

---

itt is a részvénytársaságra vonatkozó megfelelő intézkedéssel (K. T. 159. §.) pótlandók.

[18]) Az id. 226. §. ugyan azt mondja, hogy a társasági alapszabályok a fióktelep törvényszékénél »az előbbeni szakaszban érintett tények igazolása mellett« mutatandók be bejegyzés végett. Azonban eltekintve attól, hogy nem az előbbi, hanem a 227. §. szól az igazolásról, ezt a törvény észszerüen nem akarhatta, mert a mi már egyszer igazolva van, azt még egyszer igazolni nem kell, a mint hogy a részvénytársaságnál (K. T. 159. §. 3. bek.) ily ismételt igazolás nem is emlittetik.

[19]) A K. T. 241. §. értelmében kapcsolatban a 184. §-al.

[20]) Ez külön a szövetkezetnél nincs ugyan kimondva, de igenis a részvénytársaságnál (K. T. 159. §.) s a K. T. 21. §. értelmében is megállapitandó. V. ö. fentebb 28. §. és a közkereseti társaság hasonló esetére nézve 52. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

MÁSODIK FEJEZET.

A tagok jogviszonyai egymásközt és harmadik személyek irányában.

106. §.

A szövetkezet vagyona, a tagok üzletrészei és a nyereség és veszteség felosztása.

I. A szövetkezet mint jogi személy époly önálló, a tagok magánvagyonával szemben független vagyonnal bir, mint a keresk. társaságok többi fajai. A szövetkezeti vagyon ez önállósága továbbá szintén ugy a társaság és a tagok közti belső, mint a társaság, illetve a tagok és harmadik személyek közti külső viszonyban van elismerve. Ennek következtében a tagok a társasági vagyonban szintén nem mint társtulajdonosok, hanem csak a követelési jog alakjában vannak érdekelve; a tagok magánhitelezői a társasági vagyonhoz tartozó dolgokat, követeléseket, jogokat vagy az egyes tagok e tekintetbeni illetőségét szintén sem biztositás, sem kielégités végett igénybe nem vehetik [**K. T. 239. §.** utalással a 95. §-ra]; [1]) a társasági hitelezők és a tagok magánhitelezőinek követelései között beszámitásnak szintén nincs helye [id. §. utalással a 96. §-ra]; végül a társaság vagyonára szintén önálló, az egyes tagok magánvagyonára esetleg nyitott csődtől független, csőd nyitásának van helye, melyben egyedül a társasági hitelezők nyerhetnek kielégitést, s mely magában véve a tagok elleni csődöt nem vonja maga után.[2])

II. A szövetkezet vagyona első sorban rendszerint a tagok pénzbeli befizetéseiből, illetve, az ezekből alakitott u. n. törzsbetétekből, azon kivül különösen az üzleti nyereségekből képződik s miként a részvénytársaság vagyonában lényegesen két alkatrész különböztetendő meg: a részvényekből alakult alaptőke, és a társaság egyéb vagyona (tartaléktőke és évi felosztás alá kerülő nyereség); ugy a szövetkezeti vagyon is két hasonló alkatrészből áll. A részvénytőkének megfelel a szövetkezeti vagyonnak az a

[1]) Magát az üzletrészt s az azzal járó vagyoni jogokat azonban lehet lefoglalni. Helytelen ellenk. **C.** 459/93. (D. Uj f. 36., 45. l.)

[2]) V. ö. K. T. 232., 247. §§. és Csődt. 241., 243., 247., 257—261. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

része, melyet a tagok vagyonilletőségei, a szövetkezetnél u. n. üzletrészei képviselnek s mely mellett a társaságnak szintén még egyéb vagyona: tartaléktőkéje és évi rendelkezés alá kerülő vagyona van.[3]) A mi a részvény a részvénytársaságnál, az az üzletrész a szövetkezetnél s nevezetesen valamint a részvény, ugy az üzletrész is rendszerint aránymértéke a társasági vagyonban való részesülésnek, az egyes tagoknak a társasági vagyonra vonatkozó követelésének.[4]) Egyéb tekintetben azonban az üzletrész a részvénytől lényegesen különbözik. Mindenekelőtt abban, hogy mig a részvények előre meghározott számban adatnak ki s előre meghatározott és egyenlő nagyságu névértékről szólanak, addig az üzletrészek nagyságának sem előre meghatározva, sem egyenlőnek nem kell lenni[5]) s azoknak száma sem kell hogy előre meg legyen határozva. Mig továbbá a részvények névértéke a részvényesek által befizettetik, s e befizetésnek egészben vagy legalább meghatározott részben egyszerre kell történnie, addig az üzletrész nem tételez fel szükségképen befizetéseket, hanem másként is képződhetik s rendszerint csak fokozatosan képeztetik,[6]) mi tekintetben a társasági alapszabályok szabadon rendelkeznek.[7]) Különbség van végre a részvény és üzletrész között annyiban, a mennyiben előbbi a társaság fennállása alatt az alaptőkétől el nem választ-

---

[3]) Tartaléktőke azonban a szövetkezeteknél sem kötelező, kivévén a dijtartalékot kölcsönös biztositó társulatoknál.

[4]) Ez okból a szövetkezeti üzletrészek, illetve törzsbetétek, gyakran részvényeknek neveztetnek.

[5]) V. ö. **C.** 1210/96. (P. T. 33., 200. l.)

[6]) Az üzletrész rendszerint apróbb, bizonyos időközökben (hetenként havonként, évenként) teljesitendő befizetésekből összehozott törzsbetétekből alakul. Kivételesen az elért nyereségnek az illető tagra eső része fordittatik az üzletrész képzésére vagy növelésére. Egyszeri befizetése az üzletrésznek, illetve törzsbetétnek, ritkán fordul elő. — A mennyiben a tagok befizetési kötelezettségüknek meg nem felelnek, a K. T. 169. §. analogiájához képest már törvénynél fogva késedelmi kamatot tartoznak fizetni, és pedig még az alapszabályokban megállapitott késedelmi birságon felül is. V. ö. **C.** 1128/92., 1146/92. és 727/96. (D. III. f. 7., 276. l.) Ezen kivül kizárás és a szövetkezettel szemben fennálló igények elvesztése is kimondható. L. alább 108. §. 4. és 9. jegyz.

[7]) Korlátozás van azonban az adómentesség szempontjából, a mennyiben ebben csak oly szövetkezetek részesülnek, melyek alapszabályaik értelmében üzleti tőkéjüket havonként 4, hetenkint pedig 1 frtot meg nem haladó részletekben szedett törzsbetétekből gyüjtik. 1880 : LX. tcz. 1. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ható, a társasági vagyonból ki nem vonható, mig az üzletrész a társaság fennállása alatt visszavonható, felmondható (l. alább 108. §.).

Miként a részvényes nemcsak egy, hanem több részvénynyel, ugy a szövetkezeti tag is nemcsak egy, hanem több üzletrészszel, illetve törzsbetéttel birhat. Mig azonban részvények nélkül részvény és részvényesek nem képzelhetők s a részvényesek külső alakban meg vannak testesitve, addig a szövetkezet s a szövetkezeti tagság nemcsak törzsbetétek, hanem üzletrészek nélkül is lehetséges,[8]) s a mennyiben üzletrészek vannak is, azoknak külső, látható alakban képviselve nem kell lenniök.[9])

III. Mondottuk, hogy az üzletrészek képezik rendszerint az aránymértéket a tagoknak a társasági vagyonban való részesüléséről. Ez áll ugy a társasági törzsvagyon, mint a nyereség és veszteség tekintetében. Az alapszabályok azonban e részben más kulcsot, nevezetesen fej szerinti felosztást is megállapithatnak,[10]) vagy a nyereség és veszteség felosztása abban az arányban történhetik, a melyben a tagok a társaság bevételeihez járultak.[11])

---

[8]) Ez kitünik a K. T. 225. §. 5. pontjából. Némely szövetkezeteknél üzletrész nem is lehetséges. Igy a kölcsönös biztositó társulatoknál, hacsak a biztositási dijt nem akarjuk üzletrésznek tekinteni. Németországban a *Raiffeisen* után elnevezett mezőgazdasági kölcsönpénztárak *(ländliche Darlehenscassenvereine)* olyanok, melyeknél az 1889. évi törvény előtt üzletrészek sem törzsbetétekből, sem a nyereségből nem képeztettek. V. ö. még alább III. alatt és az ilyen szövetkezetekről általában: *Raiffeisen* A hitelszövetkezetek mint eszközök a falusi népesség bajainak elháritására. Ford. *Szabó Ferencz* és *Pólya Jakab*. Budapest, 1885.

[9]) Többnyire azonban az üzletrészekről vagy legalább a törzsbetétekről a takarékpénztári könyvek módjára könyvecskék vagy a részvényekhez hasonló okiratok állittatnak ki, melyek néha még értékpapirok jellegével is birnak (v. ö. D. Uj f. 36., 45. l.), a minek nem állja utját, hogy a tagok és az üzletrészek külön jegyzékbe iratnak, s az átruházás a K. T. 238. §. szerint csak az igazgatóságnál történt bejelentés mellett történhetik. Ez hasonlóan meg van a névre szóló részvényeknél is.

[10]) V. ö. K. T. 225. §. 5. és 7. pont és 252. §. (L. megelőző §. és alább 112. §.) Igy különösen a korlátlan felelősségü szövetkezeteknél. De korlátolt felelősség mellett is lehetséges a fej szerinti felosztás, minthogy a belső és külső jogviszonynak nem kell azonosnak lennie.

[11]) Igy különösen a f o g y a s z t á s i szövetkezeteknél a v á s á r l á s o k arányában. Ily esetben az árusitás a rendes piaczi áron történik s a tagok az osztalékban kapják meg a szövetkezet utján szerzett hasznot, mely közvetve takarékgyüjtés jellegével bir. Angliában a Rochdale-i uttörők honositották meg ezt a rendszert, miért is *Rochdale plan*nak neveztetik. Ellen-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

E mellett a szövetkezetnél még kevésbbé szükséges mint a részvénytársaságnál, hogy a tagok a társaság nyereségeiben részesittessenek,[12]) illetve hogy a nyereség a tagok között osztalék gyanánt évenként felosztassék.[13]) Másrészt a szövetkezetnél nemcsak a nyereség, hanem a veszteség is lehet évenkénti felosztás tárgya a tagok között[14]) épugy, a mint ez a közkereseti és betéti társaságnál van. Megállapitható pedig az alapszabályokban nemcsak az, hogy a veszteség a tagok terhére irassék, hanem az is, hogy annak fedezésére tényleges befizetések történjenek.[15])

107. §.

A szövetkezeti tagok felelőssége.

I. A K. T., mint érintettük, a szövetkezetek tetszésére hagyja, vajjon korlátlan vagy korlátolt felelősség mellett akarnak-e alakulni?[1]) Első esetben a szövetkezet tagjai a társaság kötele-

tétét, mely szerint a tagok nagybani áron vásárolhatnak s a nyereség az üzletrészek arányában osztatik fel, *Civil Service plan*nak hivják azért, mert a londoni hivatalnokok által alapitott szövetkezeteknél vétetett szokásba.

[12]) A K. T. 225. §. 7. pontja megköveteli ugyan, hogy az alapszabályok a nyereség és veszteség kiszámitásának és a tagok közt felosztásának módozatait megállapitsák. De ez csak azt jelenti, hogy az alapszabályoknak ez iránt intézkedniök kell s nem zárja ki, hogy nemleges irányban is ne intézkedhessenek. E részben ugyanaz áll, mint a részvénytársaságnál (l. fentebb 82. §.). Megengedettnek tekintendő különösen, hogy a nyereség a tartalékalaphoz csatoltassék, a mint ezt a már emlitett *Raiffeisen*-féle hitelszövetkezetek teszik. Az 1889. évi német szöv. t. e részben korlátot szab ugyan annyiban, a mennyiben a nyereségnek a tartalékalapra való fordítását csak 10 évre engedi meg. De ennek leteltével a kikötés megujitható.

[13]) A mint emlitettük, lehetséges különösen, hogy a nyereség az üzletrészek képzésére fordittatik. Ez történhetik akár előre meghatározott magasságig, akár határtalan összegig, mig csak a társaság meg nem szünik, vagy az illető tag ki nem válik.

[14]) V. ö. K. T. 225. §. 7. pont, mely a veszteség tekintetében sem magyarázandó ugy, mintha annak felosztása feltétlenül kötelező volna. Akárhány szövetkezet van, melynél a veszteség a társaság fennállás alatt épugy csak a társasági vagyon terhére megy, mint a részvénytársaságnál.

[15]) Pl. kölcsönös biztositó társaságnál, ha a befizetett dijak a kifizetendő károsszegeket nem fedezik. Ily utánfizetés azonban ritkán követeltetik.

[1]) Ez ma már mindenütt igy van. Az 1868. évi német szöv. t. még azt az álláspontot foglalta el, hogy szövetkezet csak korlátlan felelősség mellett alapitható, de az 1889. évi szöv. t., melyet e részben heves küzdelem előzött meg, most szintén megengedi a korlátolt felelősséget.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

zettségeiért egyetemlegesen egész vagyonukkal felelősek [**K. T. 231. §.** 1. bek.]. Utóbbi esetben a felelősség szintén egyetemleges ugyan, de csak meghatározott összeg erejéig terjed. Ez összeg meghatározásában a szövetkezetek általában véve szintén szabadon járhatnak el; a mennyibne azonban az alapszabályok a felelősségnek nagyobb mértékét nem állapitják meg, a tagok csak lekötött üzletrészeik erejéig felelősek [id. §. 2. bek.].[2]) Az üzletrész tehát a szövetkezeti tagok felelősségének legkisebb mértéke;[3]) ezenfelül egészen a korlátlan felelősségig a legkülönbözőbb változatok fordulhatnak elő, sőt az sem ellenkezik a K. T. intézkedéseivel, hogy a felelősség mérve egy és ugyanazon szövetkezet tagjaira nézve is különbözőképen állapittassék meg.[4]) Minden esetre azonban a társaság adósságaiért nemcsak azok felelősek, a kik az adósság megkötésekor a társaság tagjai voltak, hanem azok is, a kik csak később léptek be a társaságba, s az ezzel ellenkező alapszabályi intézkedés harmadik személyek irányában joghatálylyal nem bir [**K. T. 233. §.**];[5]) felelősek maradnak továbbá a tagok, illetve örököseik az alapszabályokban megállapitott mértékben a társaságból való kiválásuk után is mindazon társasági kötelezettségekért,

---

[2]) Abból, hogy az id. §. azt mondja: »a mennyiben a társasági alapszabályok *másként* nem intézkednek«, az látszik kitünni, mintha az üzletrésznél kisebb felelősség is meg volna állapitható, a mi azonban a K. T. 225. §-ának 14. pontjával és a 226. §. 7. pontjával ellenkezik. Még kevésbbé lehetséges oly megállapodás, mely szerint a szövetkezeti tartozásokért csak a szövetkezet vagyona legyen felelős. V. ö. **C.** 57/89. (D. Uj f. 23., 272. l.) A svájczi köt. jogi t. ezt is megengedi.

[3]) Ausztriában a felelősség legkisebb mértéke az üzletrész kétszerese. — Ha az üzletrész befizettetett, további felelősségre vonásnak még veszteségek esetében sincs helye. Még akkor sem, ha a veszteség közgyülési határozat folytán keletkezett s az illető tag arra szavazott. Csakis kártéritési kötelezettségről lehetne szó, de a szavazás egymagában ezt még nem alapitja meg. V. ö. **C.** 805/901. (D. III. f. 21., 340. l.)

[4]) Tehát pl. olyképen, hogy a tagok egy része korlátlan, a másik (pl. a pártoló tagok) korlátolt felelősséggel tartozzék, de olyképen is, hogy a tagok meghatározott kötelezettségekért korlátlanul, másokért csak korlátozva felelősek.

[5]) Ez intézkedés a szövetkezeteknél még indokoltabb mint a közkereseti és betéti társaságnál, tekintve, hogy a tagok folytonosan változnak, a hitelezőket pedig e változások figyelemben tartásával terhelni nem lehet.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

melyek a kiválás időpontjáig keletkeztek; mig csak a törvényben megállapitott elévülési idő el nem telt [**K. T. 236. §.**].[6])

II. A szövetkezeti tagok felelősségének egyetemlegessége azonban lényegesen különbözik a közkereseti és betéti társaságnál megállapitott egyetemleges felelősségtől. A hitelezők minden körülmény között először a társaság ellen tartoznak fordulni, s csak a mennyiben a tartozás a társasági vagyonból ki nem elégithető, áll be a tagok felelőssége; a szövetkezeti tagok felelőssége tehát csak *másodrendü (subsidiarius)*. Sőt e másodrendü felelősség sem feltétlen, ugy hogy a hitelező, ha a társaságtól kielégitést nem nyert, minden esetben fordulhatna a tagok ellen; hanem a tagok felelőssége, legyen az korlátlan vagy korlátolt, csak akkor áll be, a tagok a társaság adósságaiért csak abban az esetben támadhatók meg, ha a társaság vagyonára *csőd* nyittatott, és feltéve, hogy a követelések a csődnél felszámitva, illetőleg megitélve lettek [**K. T. 232. §.**].[7]) A szövetkezeti tagok felelőssége tehát csak a lehető legszélsőbb esetre van megállapitva.

III. De a törvényhozás a szövetkezeti tagok felelősségének szabályozásánál még ennél sem állapodott meg. A szövetkezeti tagok nagy száma, folytonos változása és az egyes tag érdekeltségének aránylag csekély mértéke mellett visszásnak tünnék fel és különösen a korlátlan felelősségü szövetkezetekbe való belépéstől visszariasztana, ha minden egyes hitelező a tagok bármelyikét közvetlenül és a többiekre való tekintet nélkül támadhatná meg. Sokkal megfelelőbb és magukra a hitelezőkre nézve is előnyösebb, ha ily közvetlen egyéni keresetnek nem adatik hely, hanem a hitelezők, valamint a társasági vagyonból, ugy ennek elégtelensége esetén a tagok által is közösen és együttesen elégittetnek ki. Ez tényleg történik a társasági vagyonból ki nem került tartozási összegnek a tagokra és pedig arány szerinti felosztása, kivetése utján, mi által egyuttal a tagok felelősségének egyetemlegessége is lényegesen

[6]) V. ö. alább 113. §. A kiválás módja közömbös. Ide tartozik továbbá részben az az eset is, ha a kiválás csak egyes üzletrészekre nézve történt.

[7]) Ha a szövetkezet ellen nem nyittatott csőd, a hitelezők még akkor sem fordulhatnak az egyes tagok ellen, ha a társasági vagyon a tartozásokat nem fedezi. Igy akkor sem, ha a csőd azért nem nyitható, mert csak egy hitelező van, vagy a társaság vagyona az eljárási költségek fedezésére nem elegendő (Cst. 87. §.). Az azonban közömbös, vajjon a csőd a fennálló avagy felszámolásban levő társaság ellen nyittatott-e?

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

mérsékeltetik.[8]) Alkalmaztatik pedig a kivetési eljárás a csődeljárással kapcsolatban,[9]) olyképen, hogy, ha a csődeljárás annyira haladt, hogy a végfelosztási terv elkészithető, a szövetkezet képviselősége (igazgatóság vagy felszámolók) kimutatást tartozik késziteni arról, hogy az egyes szövetkezeti tagok, az alapszabályokban, illetőleg a keresk. törvényben megállapitott felelősséghez képest, mennyivel tartoznak a társasági adósságok fedezéséhez járulni?[10]) Ha pedig a szövetkezeti tagok a reájuk kivetett járulékok önkéntes megfizetését megtagadják, a képviselőség a járulékkimutatást jóváhagyás végett a csődbiróságnak bemutatni tartozik, mely jóváhagyás megtörténvén, ha a tagok annak jogerőre emelkedésétől számitandó tizenöt nap alatt kötelezettségeiknek eleget nem tesznek: a képviselőség a kivetett járulékokat az egyes szövetkezeti tagoktól végrehajtás utján behajtja. A mennyiben a kivetett járulékok az egyes szövetkezeti tagoktól egészen vagy részben be nem hajthatók, a képviselőség a be nem hajtott járulékok tekintetében a fizetésképes tagokról uj kimutatást készit, melynek alapján esetleg ujabb végrehajtásnak van helye. További kivetés azonban már nem történik, hanem a csődhitelezők ezen tul már követeléseiknek ki nem elégitett részét az egyes szövetkezeti tagok-

---

[8]) A tagokra való aránylagos kivetés alapjában véve nem más, mint a római jog által adott *beneficium divisionis* alkalmazása.

[9]) V. ö. Csődt. 257—261. §§. és Horvát-Szlavonországokra nézve az 1897. évi horvát csődt. 232—238. §§. A K. T. 232. §. 2. bek. szerint a hitelezők a csőd befejezése után mindjárt fordulhattak közvetlenül a tagok ellen. Ezt azonban a Cst. módositotta. Mintául szolgált az 1868-iki német, illetve 1873-iki osztrák szövetkezeti törvény; a melyek szerint azonban a kivetési eljárás (u. n. *Umlagsverfahren)*, az osztrák korlátolt felelősségü szövetkezeteket kivéve, csak a tagok egymásközti viszonyára vonatkozik, ugy hogy tehát a hitelezők közvetlen kereseti és végrehajtási joguktól megfosztva nincsenek. Az 1889. évi német szöv. t. a kivetési eljárást most már szintén a hitelezőkre való vonatkozással állapitja meg, sőt korlátlan felelősség esetében megengedi annak kikötését is, hogy a hitelezők a kivetési eljárás befejeztével se fordulhassanak közvetlenül az egyes tagok ellen (u. n. *Genossenschaft mit unbeschränkter Nachschusspflicht).*

[10]) A kivetés aránya vagy az üzletrészek szerint állapittatik meg, vagy egyenlő; a szerint a mint az alapszabályok a veszteségekben való részvételt üzletrészek szerint vagy fejenként állapitották meg. A kivetés történik továbbá nemcsak a csődnyitáskori tagokra, hanem a már előbb kivált tagokra, illetve örököseikre is, ha az elévülési idő még el nem telt, de a K. T. 236. §. szerint csak a kiválásig keletkezett kötelezettségek tekintetében.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

tól közvetlenül és pedig ujabb törvényes eljárás nélkül, végrehajtás utján hajthatják be [id. 232. §. 2. bek.].[11])

IV. Az egyetemleges felelősség, mint ilyen, a szövetkezetnél is csak a hitelezők irányában áll fenn. Egymásközt ellenben a tagok a társaság adósságaiért, épugy mint a közkereseti és betéti társaságnál, csak aránylagos felelősséggel tartoznak. Ha ennek következtében valamelyik tag nagyobb mérvben járult volna a társasági adósságok fizetéséhez mint a mennyi arány szerint reá esnék: ő a többi tagok ellen a többletre nézve viszkeresettel élhetne. Minthogy azonban az imént ismertetett kivetési eljárás ily viszkeresetnek ugyis csak csekély tért enged, s annak sikeressége ugyis kétséges, ha a kivetési eljárás czélhoz nem vezet: további alkalmatlanságok és surlódások kikerülése végett sokkal czélszerübb, ha e viszkereset egészen kizáratik. A K. T., bár a kivetési eljárást még nem ismerte, ennek tényleg eleget tesz, a mennyiben ugyanis kimondja, hogy, ha az alapszabályok eltérőleg nem intézkednek, az oly tagok, kik szabályszerü befizetéseiket teljesitették, a többi tagok által oly czimen, hogy ez utóbbiak többet fizettek, viszkeresettel meg nem támadhatók [**K. T. 234. §.**].[12])

---

[11]) Ennyiben tehát a K. T. nem szenvedett módositást. V. ö. Cst. 261. §.

[12]) A szövegben adott magyarázat teljesen megfelel a szakasz közönséges értelmének, de eltér azon felfogástól, mely az id. §. keletkezési történetében nyilvánul. Forrása e szakasznak az 1868. német szöv. t. 9. §-a, melynek 2. bek. a tagok egymásközti viszonyára nézve kimondja, hogy a meddig üzletrészek vannak, a veszteség ezeknek arányában, azontul pedig egyenlő arányban viselendő a tagok által, s ezzel kapcsolatban a 3. bek.-ben hozzáteszi, hogy ámbár egyes tagok nagyobb üzletrészszel birnak, következőleg a veszteséget nagyobb összegig viselték, ők viszkeresettel a kisebb üzletrészszel biró tagok ellen nem fordulhatnak. (Hasonlag 1869. évi szöv. t. 21. §.) A német sz. t. tehát itt csak azt az esetet tartja szem előtt, midőn maga a társaság elégitette ki hitelezőit, s a viszkereset kifejezett kizárása azért történt, mert különben annak a közönséges társasági jog értelmében, értve a római jogot s azon törvényhozásokat, melyek a nyereség és veszteség fejenkénti felosztását rendelik (l. fentebb 55. §.), helyt kellene adni (v. ö. *Sicherer* id. m. 209. l.). Arra az esetre, midőn a hitelező az egyes tagot közvetlenül vette igénybe, az illető tag viszkereseti joga egészen érintetlenül hagyatott. Ez alapon keletkezett tehát a K. T. 234. §-a s az *Értekezlet* ennek megfelelőleg határozottan ki is emelte, »hogy, ha ez intézkedés a törvénybe fel nem vétetnék, a társasági jog általános természeténél fogva az üzletrészükre többet befizetett tagok azok ellen, kik csak alapszabályszerüleg teljesitették fizetéseiket, viszkeresettel fordulhatnának«. (Jegyz. 231. l.) Megelőzőleg pedig az *Értekezlet* magától értetődőnek találta, hogy az egyetem-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

108. §.

A szövetkezeti tagok kiválása.

I. A szövetkezet fogalmilag meg nem határozott számu tagokból állván, ez magában foglalja nemcsak azt, hogy abba folytonosan uj tagok beléphetnek, hanem azt is, hogy a tagok a társaság fennállásának épségben tartása mellett ki is válhatnak. Erre külön megállapodás nem szükségeltetik, a mint másrészt a kiválás esetére a társaság feloszlása sem állapitható meg.

---

legesség elvénél fogva az a társulati tag, ki a szövetkezeti kötelezettségeket saját magánvagyonából fedezte, a többi szövetkezeti tag ellen viszkeresettel fordulhat. (U. o. 230. l.) Azonban eltekintve attól, hogy a 234. §. mellett felhozott indok csak akkor jöhetne általában figyelembe, ha a szövetkezeti alapszabályok a veszteség felosztása iránt vagy egyáltalában nem intézkednének (a mi azonban a törvénybe ütközik, mert a K. T. 225. §. 7. pontja szerint az alapszabályoknak az iránt kell intézkedniök), vagy pedig a fejenkénti felosztást mondanák ki; holott ha, miként épen feltételeztetik, az alapszabályok az üzletrészek szerinti felosztást állapitják meg, a társulati jog »általános természetéből« folyó viszkereseti jog is kivételt szenved: az *Értekezlet* indokolása lényeges tévedést is tartalmaz, a mennyiben ugyanis nálunk az osztrák p. t. 1197. és 1193. §§. és az ez alapon a tulajdonképeni Magyarországban is meghonosult szokásjog szerint, a veszteség, nem mint a római jogban fejenként, hanem vagyonrészek szerint osztatik fel (v. ö. 1840 : XVIII. tcz. 16. §. is), mely szabály a viszkeresetet a nagyobb vagyonrészszel biró tagok részéről kizárja (az osztrák szöv. t. azért a német szöv. t. intézkedését nem is vette át). Ily körülmények közt a 234. §. a német szöv. t. idézett szakaszának értelmében semmi létjogosultsággal nem bir. Annál nagyobb létjoggal bir arra az esetre, ha az egyes tag a hitelező által közvetlenül támadtatott meg, a mi, mint érintettük, a kivetési eljárás mellett ugyis csekély mérvben lehetséges. Hogy az általunk adott magyarázat az általános magyarázati szabályokba sem ütközik, sőt azoknak épen megfelel, abból következik, hogy a törvényszerkesztők felfogása nem mérvadó, ha e felfogás magában a törvényben kifejezésre nem jutott; már pedig a 234. §. általában arról szól, hogy némely tagok »többet fizettek«, nem pedig, mint a német szöv. t., hogy az egyes üzletrészekre többet befizettek (»auf ihre Antheile mehr eingezahlt haben«). Mig továbbá a német intézkedés közvetlenül a nyereség és veszteség megállapitására vonatkozó szabályra következik, sőt ezzel ugyanazon szakaszban tartalmaztatik, addig a K. T. 234. §-a közvetlenül oly szakaszok után áll, melyek a tagok felelősségét harmadik személyek irányában szabályozzák, a nélkül, hogy szövegében még csak sejtetné is azt, hogy a veszteségnek a tagok egymásközti felosztására vonatkozik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

A mi a kiválás módját illeti, az történhetik üzletrész átruházása mellett, a midőn a kilépő tag helyébe uj tag lép, vagy ily átruházás nélkül, azaz olyképen, hogy a társasági kapcsolatból az üzletrész is kivonatik. Történhetik továbbá önkéntesen kilépés, illetve önkéntes üzletátruházás által, vagy szükségképen, illetve kényszerülve: halál, kizárás, vagy a tag magánhitelezője által eszközölt végrehajtás folytán.

1. Önkéntes kilépés. Ez történhetik az esetben is, ha a társaság bizonyos időre alakult [**K. T. 235. §.**], s a tagoknak a kilépésre feltétlen joguk van, melytől az alapszabályok által meg nem foszthatók.[1]) A mennyiben pedig valamely tagnak több üzletrésze volt, történhetik valamennyi vagy csak bizonyos üzletrészekre nézve. A kilépés mindazonáltal csak meghatározott időpontban és előleges felmondás mellett foglalhat helyet, mi iránt az alapszabályok szabadon intézkedhetnek. Ha a felmondási határidő és a kilépés időpontja az alapszabályokban meg nem állapittatott, a kilépés csak az üzleti év befejeztével, előleges, legalább négy heti felmondás után történhetik [id. §. 2. mond.].[2])

---

[1]) A törvény a kilépés alapszabályi kizárását nem tiltja ugyan, s a társasági jog általános elveinek inkább felel meg, ha legalább a határozott időre alapitott szövetkezetnél ily kikötés megengedtetnék. Tényleg igy magyaráztatott többnyire az e részben egyenlő 1868. évi német és 1873. évi osztrák szöv. t. is, sőt az 1869. évi bajor szöv. t. kifejezetten állapitotta meg, hogy a tagok csak akkor vannak jogositva kilépni, ha nem határozott időre léptek be (l. *Sicherer* id. m. 280. l.). Az 1889. évi német szöv. t. azonban épen e magyarázatokra való tekintettel külön kimondotta, hogy ellenkező alapszabályi intézkedésnek joghatálya nincs, s részünkről annál kevésbbé tartózkodunk most a K. T. 235. §. hallgatásának, különösen szemben azzal, hogy az alapszabályi eltérés a felmondási határidő és a kilépés időpontja tekintetében kifejezetten megengedtetik, szintén ily értelmet tulajdonitani, minél gyakrabban fordultak elő épen nálunk visszaélések a tagok szerzése körül, a kik aztán éveken át az előirt befizetések teljesitésére pereltettek. A szövetkezet különleges természetének is e magyarázat jobban felel meg. V. ö. most **C.** 18/93. (Dt. Uj f. 38., 105. l.), 613/98. (D. III. f. 11., 169. l.), 481/902. (U. o. 23., 87. l.) A második hat. egyuttal kiemeli, hogy a felmondás hatálya független a szövetkezet tudomásvételétől. Az utolsó hat. pedig kimondja, hogy a kilépési jog nem tétethetik függővé az üzletrész teljes befizetésétől.

[2]) Az 1889. évi német szöv. t. szerint az alapszabályok legfelebb két évi felmondási határidőt állapithatnak meg. A K. T. nem tartalmaz ugyan kifejezett korlátot, de abból, hogy ellenkező megállapodás hiányában csak az üzleti év befejeztével lehet kilépni, következtethető, hogy a meg-

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

2. Halál. Ez a tagságot, minthogy személyes, megszünteti. A mennyiben azonban az alapszabályok eltérőleg nem intézkednek, a jogutódok az elhalt tag helyébe lephetnek [id. §. 2. bek.].[3])

3. Kizárás. Erre a szövetkezet birói közbenjárás nélkül van jogositva és pedig az alapszabályokban szabadon megállapitható okok miatt [id. §. 3. bek.].[4])

4. Üzletrészátruházás. A mennyiben ezt az alapszabályok ki nem zárták vagy nem korlátozták,[5]) történhetik egészen szabadon és pedig, ha a szövetkezeti tagnak több üzletrésze van, akár egyes, akár minden üzletrészre nézve. Minthogy azonban a szövetkezeti tagság személyes természetü, s minden szövetkezeti tag a tagok névlajstromába bevezetendő, az átruházás a társaság irányában csak akkor hatályos, ha az igazgatóságnál bejelentetett [**K. T. 238. §.**]. E bejelentés nélkül az átvevő a tagsági jogokat a társaság ellen közvetlenül nem érvényesitheti, s az átruházó az átruházás daczára a társaság irányában vállalt kötelezettségei alól nem szabadul, hanem a társasági kötelezettségekért felelős marad; holott ha az átruházás bejelentése szabályszerüen megtörtént, az átruházó a társaság irányában vállalt kötelezettségei alól annyiban szabadul, a mennyiben a társaságnak az átruházásig

---

állapodás csak az üzleti éven belüli időpontra és felmondási időre vonatkozhatik. V. ö. **C.** id. 18/93. és 481/902. is.

[3]) Ez csak jog, nem kötelesség, s külön nyilatkozatot, bejelentést tételez fel, épugy mint az üzletrész átruházása élők között. Kiskoru örökösök helyett a gyám nyilatkozik. Ha több az örökös, a személyes jogok (pl. szavazati jog) csak közös meghatalmazott által gyakorolhatók.

[4]) Ily okok különösen: ha a tag elköltözik, mesterségével felhagy, az üzletrészt kellő időben be nem fizeti stb. Utóbbi esetben a kizárás után a befizetések már nem követelhetők, ha az alapszabályok ezt külön meg nem állapitják. **C.** 634/89. (D. Uj f. 25., 61. l.), 1392/91. (D. Uj f. 30., 360. l.), 1300/90. (J. 91., 162. l.), 306/91. (U. o. 92., 46. l.), 967/92. (M. IV. 151. l.), 1185/901. (D. III. f. 22., 122. l.) Kérdéses: a szövetkezet melyik közege van jogositva a kizárást kimondani? Mérvadók e tekintetben az alapszabályok; ha azonban ezek nem intézkednek, csak a közgyülés zárhat ki valakit, nem pedig az igazgatóság. A mennyiben az alapszabályok a befizetés elmulasztása esetére a tagsági minőség megszüntét állapitják meg, ez már a kizárással egyenlő s nem szükséges, hogy az igazgatóság ezt külön kimondja. V. ö. **C.** id. 1185/901.

[5]) A K. T. 238. §-ának ezen kitétele: »a mennyiben az alapszabályok másként nem intézkednek« mindkettőt foglalja magában. A korlátozás vonatkozhatik különösen arra, hogy az igazgatóság előleges beleegyezése, jóváhagyása szükséges. V. ö. **C.** 205/901. (D. III. f. 20., 281. l.)

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

keletkezett adósságaiért az elévülési idő alatt csak akkor felelős, ha az átvevő kötelezettségeinek eleget tenni nem képes [id. §. 2. bek.].

5. A mi végül a magánhitelező által előidézett kiválást illeti, ennek a hitelező kívánságára, hasonlag mint a közkereseti társaságnál, csak azon feltétel mellett van helye, ha a szövetkezeti tag magánvagyonára vezetett végrehajtás sikertelen volt, ha továbbá a hitelező adósának a társaságból való kiválása esetére [6]) jutandó illetményét tényleg végrehajtás alá vette s azt az üzleti év letelte előtt legalább négy héttel megelőzőleg felmondotta [**K. T. 239. §.**].[7]) Ha e feltételek fenforognak, a társaság a kiválás iránti követelményeknek eleget tartozik tenni, tekintet nélkül arra, vajjon határozott vagy határozatlan időre alakult; ellenkező esetben a hitelező jogait a társaság ellenében keresetileg is érvényesitheti.

II. A szövetkezeti tag kiválása, a mennyiben az üzletrész akár élők közt, akár halál esetében át nem ruháztatik, épugy mint a közkereseti és betéti társaságnál, az illető tagnak a társaság irányában fennálló vagyoni követelésének végkiegyenlitését vonja maga után. E végkiegyenlités tárgya azonban nem öleli fel mindazt, a mit a tag a társaság fennállása alatt eszmeileg, annak feloszlásakor pedig tényleg, követelhet. Mig ugyanis a tagok a feloszláskor rendszerint a társaságnak egész, bármi nevezetü vagyonának aránylagos részét követelhetik, a mennyiben ilyen a tartozások fedezése után marad (l. alább 112. §.): addig a kivált tagok vagy örököseik, a mennyiben az alapszabályok másként nem intézkednek, a szövetkezet alaptőkéjére [8]) és más vagyonára

---

[6]) A K. T. 239. §-a azt mondja: »a társaság feloszlása esetére«. Ez azonban helytelenül lett átvéve a közkereseti társaságra vonatkozó 101. §-ból, mert hisz, mint a 250. §. maga mondja, a hitelező csak a tag kiválását követelheti. De helytelen az érintett kitétel azért is, mert a hitelező nem azt kapja, a mi a tagnak a társaság felbontásakor jutna, hanem csak azt, a mit a tag másnemü kiválás esetén kap, a mi annál kevesebb (l. alább II. alatt). A hitelezőnek a társaság irányában nem lehet több joga, mint magának a tagnak. Épen azért a mennyiben a kivált tagnak a társaság irányában kölcsön- vagy más tartozása van, a társaság ezt az üzletrészbe beszámithatja a tag magánhitelezőivel szemben is.

[7]) E szabályok mérvadók a tag csődje esetében is.

[8]) Hogy mit kelljen »alaptőke« alatt érteni, az a concrét eset körülményeihez képest itélendő meg. Az üzletrészek által képezett tőke semmi esetre nem értetik, mert hisz a kivált tag épen az üzletrészt követelheti.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

(pl. tartaléktőkére) igényt nem tarthatnak; hanem csak a kiválás évéről szóló zárszámadás szerint reájuk eső üzletrészre van igényük [**K. T. 237. §.**].[9]) Ez üzletrész s a netaláni más járandóság kifizetését azonban a korlátlan felelősséggel alakult szövetkezet tagjai vagy ezek örökösei csak a zárszámadás megállapitásától számitott három hó után; a korlátolt felelősséggel alakult szövetkezet tagjai vagy ezek örökösei pedig csak a keresk. törvényben meghatározott elévülési idő lejártával követelhetik [10]) s ezt is csak az esetben, ha addig a társaság feloszlása be nem következett, illetve el nem határoztatott [id. §. 2. bek.],[11]) a midőn az üzletrész kifizetése elmarad s a kivált tag követelésére nézve ugy tekintetik, mintha a társaságból nem vált volna ki.[12]) E szabályok akkor is alkalmazandók, ha a tag nem egészen, hanem csak egy vagy több üzletrészre nézve lép ki a szövetkezetből [id. §. 3. bek.].

HARMADIK FEJEZET.

Közgyülés, igazgatóság és felügyelő bizottság.

109. §.

Közgyülés.

I. Valamint a részvénytársaságnál a részvényesek, ugy a szövetkezetnél a szövetkezeti tagok azok, a kik a társasági akarat-

[9]) Kizárás esetében is. Mindazonáltal valamint a részvénytársaságnál, ugy a szövetkezetnél is megállapitható, hogy ha a tag az üzletrész befizetését elmulasztja, addigi befizetéseit s egyéb igényeit elveszti. V. ö. **C.** a 4. jegyzetben. Önkéntes kiválás esetére ellenben ez nem állapitható meg. Az oly határozat, mely szerint pl. az, a ki üzletrészét becserélés végett bizonyos határidő alatt be nem mutatja, azt a tartalékalap javára elveszti, semmis. V. ö. **C.** 1369/95. (D. III. f. 4., 55. l.) Hasonlag pl. oly alapszabályintézkedés, mely szerint az üzletrész csak bizonyos százalék levonásával fizettetik vissza: **C.** 613/98. (D. III. f. 11., 169. l.)

[10]) Ezen idő leteltével a szövetkezet késedelmi kamatot tartozik fizetni: **C.** id. 613/98. sz. hat.

[11]) Ellenkező alapszabályi intézkedés hatálytalan, minthogy a hitelezők érdekeiről van szó. V. ö. **C.** 894/92. (D. Uj f. 32., 303. l.), 481/902. (D. III. f. 23., 87. l.)

[12]) Csak követelésére nézve. Ellenben felelősségének mértékére nézve (kilépés utáni adósságok) a feloszlás daczára a felmondás időpontja irányadó s a kilépett tag javára folyó elévülési idő ily esetben is a kilépésnek a tagok névjegyzékébe történt bevezetésétől számittatik. L. alább 113. §.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nyilvánitást első és legfőbb sorban közvetitik. Azonban a szövetkezeti tagok sem tehetik ezt közvetlenül és egyéni módon, hanem szintén csak közvetve és együttesen a szabályszerüen összehivott közgyülésen. Itt gyakorolják a szövetkezeti tagok is mindazokat a jogokat, melyek őket a társaság ügyeiben illetik, vagyis az u. n. összességi jogokat, ellentétben a tagokat megillető egyéni és külön jogokkal, melyek fölött a közgyülés szabály szerint a szövetkezetnél sem rendelkezhetik (v. ö. fentebb 81. §.).

II. A mi a szövetkezeti tagoknak résztvételét a közgyülésen közelebbről illeti, nemkülönben a közgyülés összehivását, határozatképességét, a határozathozatal módját és a közgyülés hatáskörét: mindezekre nézve a K. T. különleges intézkedéseket nem állit fel, hanem azok a határozatok nyernek alkalmazást, melyek a részvénytársaság közgyülésére nézve vannak megállapitva [**K. T. 240. §.**].[1]) Valamint továbbá a részvénytársaságnál, ugy a szövetkezetnél is a közgyülési határozatok nemcsak az egyes szövetkezeti tagok,[2]) hanem a törvényszékek hivatalos ellenőrzése alatt

---

[1]) Utalással a K. T. 176—179. §§-ra. Alkalmazást nyer nevezetesen a 179. §. 5. pontja is, mely szerint t. i. a közgyülés az alaptőke leszállitása vagy felemelése felett határoz, feltéve természetesen, hogy valamely szövetkezet határozott alaptőkével bir. (Az alaptőkeleszállitásra vonatkozó 209. §. ellenben, minthogy az alaptőke azzal a jelentőséggel nem bir, mint a r.-társaságnál, nem alkalmazható.) A K. T. 178. §-a pedig olyképen nyer alkalmazást, hogy a közgyülés összehivását az üzletrészek $^1/_{10}$-ét képviselő szövetkezeti tag vagy tagok, vagy ha üzletrészek nincsenek, a tagok egytizede követelheti. A K. T. 179. §. 7. pontja és utolsó bekezdése nem zárja ki, hogy a tagoknak az alapszabályokban megállapitott felelőssége fel ne emeltethessék, de csak egyhangu határozat által, mert az egyes tag kötelezettsége közgyülési határozattal nem sulyosbitható. V. ö. **B. T.** 2803/900. (D. III. f. 21., 150. l.) Ellenk. vagyis szótöbbséggel is: 1987/900. (U. o. 22., 151. l.), a mi nem helyeselhető. — A közgyülés összeállitására nézve a magyar földhitelintézet, valamint a kisbirtokosok országos földhitelintézete különleges törvényes szabályok alá esnek s ugyanezeknél az alapszabályok módositásához a kormány jóváhagyása szükséges. V. ö. 1876 : XXI. tcz. 1. és 5. §§. és 1879 : XXXIX. tcz. 7. és 9. §§.

[2]) Az id. §. a K. T. 174. §-ára nem hivatkozik ugyan, de itt is érvényesül az az elv, hogy eltérés hiányában a részvénytársaságra vonatkozó intézkedések nyernek alkalmazást. L. ez értelemben **L. I.** is 772/79. (D. 24., 82. l.), **C.** 634/89. (D. Uj f. 25., 61. l.), 1564/94. (J. 94., 82. l.) és 1369/95. (D. III. f. 4., 55. l.), utóbbi még a kizárt tagra nézve is. L. még **C.** 558/901. (U. o. 21., 176. l.) Ugyanazon okból a K. T. 175. §-a is alkalmazandó a szövetkezetnél és pedig olyképen, hogy az üzletrészek $^1/_{10}$-ét képviselő

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

is állanak s bizonyos határozatok érvényessége szintén a bejegyséstől, illetve a közzétételtől van feltételezve [id. §.].[3])

110. §.

Igazgatóság és felügyelő bizottság.

I. A közgyülésen kivül a szövetkezeteknek is még igazgatósággal és felügyelő bizottsággal kell birniok, s e közegek jogi állása, kirendelése és szervezete, hatásköre és kötelességei, nemkülönben vagyoni és büntetőjogi felelőssége is, a mennyiben a szövetkezet különleges természete eltérést nem követel, ugyanazon szabályok alatt áll, mint a részvénytársaságnál, s hasonlóképen a szövetkezeteknél alkalmazott egyéb közegek[1]) is egyenlő tekintet alá esnek [**K. T. 241., 243—246. §§.**].[2])

II. A K. T. azonban a szövetkezeti igazgatóságra még némely különleges kötelességeket is ró. Igy nevezetesen tartozik az igazgatóság minden évnegyed végén a be- és kilépett tagokat és a felmondott üzletrészek számát a társaság székhelyére nézve illetékes törvényszéknél[3]) bejelenteni, nemkülönben minden év

---

szövetkezeti tag vagy tagok, vagy ha üzletrészek nincsenek, a tagok egytizede követelheti a társasági üzletkezelés megvizsgálását.

[3]) Utalással a K. T. 180., 181. §§-ra. — A m. földhitelintézetnél, valamint a kisbirtokosok orsz. földhitelintézeténél a közgyülés ellenőrzése még külön kormánybiztos által is történik. 1876 : XXI. tcz. 6. §. és 1879. évi XXXIX. tcz. 15. §.

[1]) Választmány. V. ö. **B. T.** 1987/900. (D. III. f. 22., 151. l.) és fent 91. §. 1. jegyzet.

[2]) A 241. §. a K. T. 182—193. és 197. §§-aira utal, a 243. §. részben a 198. §-t ismétli, a 244. §. utal a 194—196. §§-ra, a 245. §. ismétli a 200. §-t, végre a 246. §. a 218—222. §§-ra utal. Az utalások nem egészen szabatosak. Igy nevezetesen a K. T. 187. §-ának 1. bek. a szövetkezetekre csak olyképen nyerhet alkalmazást, hogy a közgyülés az üzletrészek által képviselt tőke felének elvesztése esetében hivandó össze. A 218—222. §§-ból pedig a 218. §. 1. pontja és a 221. §. 1. pontjának az ideiglenes részvényekre vonatkozó intézkedése egyáltalában nem; a 218. §. 5. pontja csak olyképen nyerhet alkalmazást, hogy részvények helyett üzletrészek értetnek; a 218. §. 6. pontja pedig csak oly módon, hogy alaptőke alatt az üzletrészek által összehozott vagyon értendő. — A felügyelő bizottság hatásköre a magyar földhitelintézetnél tetemesen tágabb s nem szoritkozik csupán az ellenőrzésre. V. ö. 1876 : XXI. tcz. 3. §.

[3]) A K. T. 142. §-a egyszerüen csak törvényszékről szól, de hogy a fióktelep törvényszékét nem érti, kitünik a K. T. 226. és 229. §§-ból.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

január havában a tagoknak betürendes névjegyzékét, az üzletrészek kitüntetése mellett, bemutatni [**K. T. 242. §.**].[4]) Köteles továbbá a felügyelő bizottság által megvizsgált mérlegnek[5]) a közgyülést nyolcz nappal megelőzőleg előirt közzétételében a zárszámadás idejekor létező szövetkezeti tagok számát, továbbá az illető üzleti év folyamában be- és kilépett tagok, nemkülönben a betett, felmondott és visszafizetett üzletrészek számát is kitenni [**K. T. 243. §.** 2. bek.].

NEGYEDIK FEJEZET.

A szövetkezet feloszlása.

111. §.

A feloszlás okai, bejegyzése és a hitelezők felhivása.

I. A szövetkezet a feloszlás tekintetében is egészben véve ugyanazon szabályok alatt áll, mint a részvénytársaság. A feloszlás szintén csak oly okok miatt következhetik be, melyek közvetlenül a társaságra mint ilyenre vonatkoznak, s az egyes tagok egyoldalu akarata, vagy az egyes tagok személyében beálló körülmények a szövetkezet feloszlását szintén nem eredményezik.

A **K. T. 247. §**-a a szövetkezet feloszlásának öt okát sorolja fel, a mely felsorolás azonban szintén nem kimerítő.[1]) Ezen okok közül négy teljesen azonos, mint a részvénytársaságnál. Miként utóbbi, ugy a szövetkezet is feloszlik: 1. azon idő elteltével,

V. ö. fentebb 105. §. Külföldi szövetkezet azonban a belföldi fióktelep törvényszékénél nemcsak a fiókintézet tagjait, hanem a külföldi tagokat is bejelenteni tartozik, épugy mint a társaság bejegyzésekor. Igy különösen a külföldi kölcsönös bizt. társaság is. V. ö. fentebb 105. §. Ellenk. **B. T.** 1902/92. (D. Uj f. 33., 357. l.)

[4]) Ha üzletrészek nincsenek, csak a tagok jelentendők be, igy pl. kölcsönös biztositó társaságoknál.

[5]) Az id. §. csak a mérleg, nem egyuttal, miként a K. T. 198. §-a a részvénytársaságnál, a felügyelő bizottság jelentésének közzétételéről szól. Magára a szövetkezeti mérlegre a K. T. 199. §-a, bár arra utalás nem történik, megfelelően alkalmazandó.

[1]) A felsoroltakon kivül különösen az alapszabályok állapithatnak meg feloszlási okokat, pl. valamely feltétel bekövetkeztét. De a nélkül is lehetnek még okok, melyek a szövetkezet feloszlását eredményezik. Pl. ha a tagok közül annyian váltak ki, hogy csak egy maradt hátra.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

melyre a társaság keletkezett;[2]) 2. közgyülési határozat folytán; 3. egyesülés által; 4. csődnyitás következtében. Ezen kivül azonban a szövetkezet feloszlatható még 5. törvényszéki határozat által. Ez bármely érdekelt fél, pl. valamely tag vagy hitelező, vagy a közigazgatási hatóság megkeresésére történhetik oly esetben, midőn a szövetkezet működését a keresk. törvényben megjelöltektől elütő célokra[3]) terjeszti ki, és pedig azon törvényszék által, melynél a szövetkezet be van jegyezve,[4]) a nélkül, hogy ily feloszlatás miatt akár a szövetkezet maga, akár más érdekelt fél a bíróság vagy a megkereső fél vagy hatóság ellen kártérítési igénynyel léphetne fel [**K. T. 248. §.**].

II. A szövetkezet feloszlása szintén a keresk. czégjegyzékben bejegyzendő és közzéteendő. A bejegyzés csődnyitás, valamint birói feloszlatás esetében hivatalból történik, a feloszlás egyéb eseteiben pedig az igazgatóság által szorgalmazandó; csőd esetét kivévé, az igazgatóságnak kötelességében állván még a feloszlást, épugy mint a részvénytársaságnál, a társasági hirdetvények felvételére rendelt, esetleg a hivatalos lapokban háromszor közzétenni s a szövetkezet hitelezőit követeléseiknek a harmadszori közzétételtől számitott hat hó alatt érvényesitésére felhivni [**K. T. 249. §.**].

---

[2]) Meghosszabbitásnak, minthogy a szövetkezet tartama a tervezetbe veendő fel, époly kevéssé van helye közgyülési határozat által, mint a részvénytársaságnál. V. ö. fentebb 89. §.

[3]) Nem épen az alapszabályokban megjelölt concrét czéltól, hanem általában a K. T. 223. §. által megjelölt czéloktól elütő czélra. A törvény különösen államellenes politikai, socialistikus czélokra gondol. V. ö. *Értekezl.* jk. 239. s k. l. Nem oszlatható fel tehát pl. termelő-egylet, mely alapszabályi intézkedés hiánya daczára mellesleg a tagok részére fogyasztási czikkeket szerez be, olcsó lakásokat állit elő stb. V. ö. **C.** 66/92. is (D. Uj f. 32., 290. l.), a hol egyuttal ki van mondva, hogy a cselekvény a közgyülés által elhatározott vagy jóváhagyott, vagy egyébként magáévá tett kell hogy legyen, nem elég tehát pusztán az igazgatóság eljárása.

[4]) Értve a szövetkezet székhelyére nézve illetékes törvényszéket, külföldi szövetkezetnél a fiókintézet törvényszékét. — A törvényszéki feloszlatás a politikai hatóság által az egyesületi törvények értelmében kimondható feloszlás helyett van megállapitva azért, nehogy a társadalmi kérdés fejlődését gyanakodó szemmel kisérő közig. hatóságok a szövetkezeteket könnyü szerrel önhatalmulag oszlassák fel. V. ö. *Értekezlet* jk. 240. l. A bíróság is azonban közigazgatási hatóság gyanánt jár el s szabad belátása szerint határoz. A megkeresés alatt semmi esetre kereset nem értendő, hanem az inkább csak feljelentés jellegével bir, melynek folytán a bíróság a perenkivüli keresk. eljárás szabályai szerint végzésileg intézkedik.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

E mellett a szövetkezetnél is teljesitendő a részvénytársaságnál kifejezett az a rendelet, hogy a társaság könyveiből kitudható vagy egyébként ismert hitelezők követeléseik érvényesitésére külön értesités, illetve hirdetvény által szólitandók fel [**K. T. 253. §.**].[5])

112. §.

A szövetkezet felszámolása és a társasági vagyon felosztása.

I. A feloszlást a szövetkezetnél is a felszámolás követi, és pedig époly kényszerü módon, mint a részvénytársaságnál. Kivétel van a szövetkezetnél is csőd esetében, midőn a felszámolást a csődeljárás pótolja; továbbá egyesülés esetében, melyre nézve szintén a részvénytársaságnál kimondott szabályok mérvadók [**K. T. 253. §.**].[1]) Maga a felszámolás is a szövetkezetnél ugyanazon szabályok alá esik, mint a részvénytársaságnál. Igy nevezetesen a felszámolás alatt a szövetkezet is fennállónak tekintetik, a **K. T. 251. §**-a külön is kimondván, hogy a szövetkezeti tagok egymásközti és harmadik személyek iránti jogviszonyaira nézve a társaság fennállása alatt mérvadó szabályok szolgálnak irányadóul, a mennyiben azok a felszámolásra vonatkozó határozatokkal és a felszámolás természetével nem ellenkeznek. Alkalmazást nyernek továbbá a részvénytársaságnak, illetve a közkereseti társaságnak különösen azon szabályai, melyek a felszámolók kirendelésére és elmozditására, eljárására, hatáskörére és kötelességeire vonatkoznak [**K. T. 250., 253. §§.**].[2])

II. A felszámolás befejeztével a szövetkezetnél is a társasági vagyon felosztása következik. A feloszlott szövetkezet vagyonából szintén mindenekelőtt a hitelezők követelései elégitendők ki a léjárat rendje szerint,[3]) a még le nem járt követelések fedezésére szükséges összegek pedig visszatartandók [**K. T. 252. §.**]. A tartozások kielégitése után fenmaradó összeg azután a szövetkezeti tagok közt az alapszabályokban megállapitott elvek

---

[5]) Utalással a K. T. 205. §-ára. V. ö. fentebb 96. §.

[1]) Utalással a K. T. 208. §-ára. V. ö. fentebb 98. §.

[2]) Utalással a K. T. 203., 205. és 206. §§-ra. V. ö. fentebb 97. §.

[3]) Ez különösen abban az esetben fontos, ha a társasági vagyon elégtelensége miatt a felszámolás alatt csőd nyittatik, a már kielégitett hitelező (megtámadást kivéve) nem tartozván a felvett összeget a csődtömegbe beszolgáltatni.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szerint osztatik fel [id. §. 2. bek.].[4]) Egyebekben a szövetkezeti vagyon felosztására, valamint az ennek megtörténte utáni teendőkre szintén a részvénytársaságnál felállitott szabályok nyernek alkalmazást; igy különösen a függőben levő követelések biztositására, s a társasági könyvek és iratok megőrzésére vonatkozó szabály [id. 253. §.],[5]) valamint az a rendelkezés, hogy a társasági vagyon tényleges felosztása a tagok között a hitelezők felhivását tárgyazó hirdetvény harmadszori közzétételétől számitandó hat hó eltelte előtt semmi esetben nem történhetik [id. 252. §. 3. bek.].

ÖTÖDIK FEJEZET.

A szövetkezeti tagok elleni keresetek elévüléséről.

113. §.

I. A K. T. a szövetkezeti tagok felelősségét még rövidebb elévülési időnek veti alá, mint azt a közkereseti és betéti társaság tagjaira nézve teszi. Mig ezek a felelősség alól rendszerint öt év multán szabadulnak, addig a szövetkezeti tagok (illetve örököseik) ellen a társaságot terhelő igények alapján támasztható keresetek,[1]) a mennyiben bizonyos követelésekre nézve törvényesen rövidebb elévülés megállapitva nincsen, a társaság feloszlásától[2]) vagy a társasági tag kiválásától (kilépésétől, elhalálozásától vagy kizárásától) kezdve egy esztendő alatt évülnek el [**K. T. 254. §.**].[3]) Ez az elévülési idő azon naptól számittatik, melyen a szövetkezet feloszlása a keresk. czégjegyzékbe történt bevezetés alapján közzététetett, illetőleg melyen az egyes tagok kiválása a

---

[4]) A felosztás rendszerint az üzletrészek arányában történik; de az alapszabályokban a felosztásnak más módozata is megállapitható.

[5]) Utalással a K. T. 205. és 207. §§-ra. V. ö. fentebb 97. §.

[1]) Ezek alatt csak a hitelezők, nem maga a társaság által annak fennállása, illetve a kiválás előtt inditható keresetek értendők. Az utóbbiak a rendes elévülési idő alá esnek. V. ö. **C.** 634/89. (D. Uj f. 25., 61. l.) — A keresetek alatt továbbá általában igények értendők, tekintve, hogy a hitelezők keresetet előbb nem indithatnak, mig a kivetési eljárás be nem fejeztetett, holott az elévülés már a feloszláskor, illetve kiváláskor, kezdődik.

[2]) A feloszlás alatt csőd is értendő, épugy mint a közk. és betéti társaságnál.

[3]) Kivételt képez a magyar földhitelintézet: K. T. 561. §. — A német és osztrák szöv. t. szerint az elévülési idő két év.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

szövetkezetnél vezetendő jegyzékbe bevezettetett. Ha azonban a követelés ezen időpont után jár le, az elévülési idő a követelés lejártával — még le nem járt, de a felmondási időhöz kötött követeléseknél pedig a felmondásra való tekintet nélkül a közzététel, illetve a tagok névjegyzékébe történt bevezetés napjától,[4]) számitandó felmondási idő leteltével veszi kezdetét [id. §. 2. és 3. bek.].

II. Ha azonban a szövetkezeti tagok felelőssége magában véve rövidebb ideig tart mint a közkereseti és betéti társaság tagjainak felelőssége: a hitelezők helyzete a szövetkezeti tagokkal szemben mégis annyiban kedvezőbb mint a közkereseti és betéti társaságnál, a mennyiben egyrészt az elévülés félbeszakitása nemcsak keresetinditás, hanem a magánjogban elismert más jogcselekvény által is történhetik;[5]) a mennyiben továbbá másrészt a kivált szövetkezeti tag javára folyó elévülési idő nemcsak oly jogcselekvény által szakittatik félbe, mely a felszámolás alatt levő társaság, illetőleg a csődtömeg ellen intéztetik, hanem oly jogcselekvény által is, mely a még f e n n á l l ó, azaz fel nem oszlott, szövetkezet ellen intéztetik,[6]) ugy hogy az elévülési idő csak oly jogcselekvény által nem szakittatik félbe, mely más szövetkezeti tagok ellen történik [**K. T. 256. §.**].

III. Miként a közkereseti és betéti társaság, ugy a szövetkezet tagjai javára folyó elévülési idő is kiskoruak, gondnokság alatt levők és jogi személyek ellen is hatályos [**K. T. 257. §.**]. Maga a szövetkezet elleni keresetek pedig szintén a közönséges elévülési szabályok alá esnek, s ezen korlátokon belül mindaddig indithatók, mig a szövetkezetnek felosztatlan vagyona marad [**K. T. 255. §.**].

---

[4]) A törvény csak a közzététel napját emliti, mint a közkereseti társaságnál. Azonban a szövetkezeti tagok kiválása nem tétetik közzé, s ha erre való tekintettel a névjegyzékbe való bejegyzés általában kezdőpontja az elévülésnek, akkor a felmondás helyettesitésére is kell szolgálnia.

[5]) Igy nevezetesen elismerés folytán. V. ö. osztr. p. t. 1497. §. A keresettel itt is azonos a csőd, akár maga a tag, akár a társaság ellen nyittatott, de szintén csak a felfüggesztés, nyugvás értelmében. V. ö. fent 68. §. 13. jegyz.

[6]) Ez annyival indokoltabb, mert hisz a társaság fennállása alatt a hitelező közvetlenül a tagok ellen ugy sem fordulhat.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

FÜGGELÉK

A TIZENEGYEDIK CZIMHEZ.

A gazdasági és ipari hitelszövetkezetek.[1]

113*a*. §.

Az 1898 : XXIII. tcz. czélja és berendezése.

I. A keresk. törvény a szövetkezetek alakitását és támogatását teljesen az érdekelt körökre és a társadalomra bizza. A tapasztalat azonban azt bizonyitotta, hogy különösen a kisebb gazdák és iparosok, — a kiknek felsegitésére és megerősitésére a szövetkezetek a leghathatósabb eszközt képezik, — nálunk csak kivételesen tudtak külső buzditás és támogatás nélkül szövetkezeteket létesiteni és fentartani, s a müveltebb osztályokból kiinduló társadalmi propaganda sem mutatkozott elég erősnek arra, hogy a szövetkezetek oly számban keletkezzenek s annyi segélyforrás fölött rendelkezzenek, a mennyi az egész ország kisgazda- és iparos osztályának felsegélésére szükséges. Ennek folytán nem maradt más hátra, mint hogy maga az állam járuljon hozzá a szövetkezetek alapitásához és támogatásához, ha azt akartuk, hogy az általuk elérendő czél minél előbb teljesen megvalósuljon. E végből leghelyesebbnek mutatkozott a szövetkezetek állami támogatását oly szervezet keretébe foglalni, mely az állami közigazgatástól független, önálló országos pénzintézet jellegével bir s maga is szövetkezeti alapra van fektetve, melynek alaptőkéjéhez és költségeihez az államkincstár csak mérsékelt összegekkel járul s a melybe a társadalmi erők s főleg maguk a szövetkezetek is bele vannak vonva, ugy hogy ezek nemcsak mint hitelnyerők szerepel-

[1]) V. ö. *Szerző* A gazdasági és ipari hitelszövetkezetekről szóló törvény magyarázata. Budapest, 1898.; *Fráter B.* és *Galovits Z.* id. m.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

nek, hanem a közös czél eléréséhez saját tőkéikkel is hozzájárulnak és az ügyvezetésre hozzájárulásuknak megfelelő befolyást gyakorolnak. Ezt a szervezetet állitotta fel az 1898: XXIII. tcz. »Országos központi hitelszövetkezet« czég alatt s a szövetkezetek előmozditása és támogatása ezen intézet által képezi az idézett törvény tulajdonképeni czélját és sulypontját.

II. Midőn azonban az állam maga vállalkozott arra, hogy a kisebb gazda- és iparososztályt szövetkezeti uton támogatásban részesitse: egyszersmind biztositékokat kellett felállitani arra nézve, hogy csak oly szövetkezetek részesittessenek ezen támogatásban, melyek minden nyerészkedési czél mellőzésével valóban emberbaráti irányban akarják a kisebb gazda- és iparososztály anyagi érdekeit szolgálni. A keresk. törvény ily biztositékokat nem nyujt, sőt annak intézkedései lehetővé tették és teszik, hogy a szövetkezetek a kapzsi nyerészkedési vágy kielégitésére és a tapasztalatlan és hiszékeny emberek kizsákmányolására használtassanak fel. Minthogy pedig a szövetkezeti jog általános reformja egyelőre mellőztetett, a támogatandó szövetkezetek önzetlen működésének biztositékai ezen támogatás szervezésével kapcsolatban szintén az 1898: XXIII. tczikkben állittattak fel, még pedig ugy, hogy e biztositékokat magában foglaló s a keresk. törvénytől lényegesen eltérő, bár általa kiegészitendő (l. fent. 101*a*. §.) jogrend, mint a támogatás alapfeltétele, a törvény I. czimében előrebocsáttatott s az Országos központi hitelszövetkezet szervezete és jogviszonyai azt követőleg a II. czimben szabályoztattak. E viszonyból mindazonáltal nem következik, mintha a gazdasági és ipari hitelszövetkezeteknek ez az uj jogrendje kizárólag azon szövetkezetek számára állana fenn, melyek az Országos központi hitelszövetkezet kötelékébe lépnek. Az uj törvény abból indul ki, hogy az általa felállitott jogrend az állami támogatástól függetlenül önmagában véve is megfelelőbb az önzetlenül működő szövetkezetek számára s azért megengedi, hogy oly szövetkezetek is helyezkedhessenek annak uralma alá, melyek a központi hitelszövetkezet támogatására nem szorulnak s annak tagjai lenni nem akarnak. Ehhez képest az uj törvény alapján is kétféle szövetkezeteket kell megkülönböztetni: 1. olyanokat, melyek az Országos központi hitelszövetkezet kötelékébe tartoznak s ennek folytán kényszeritőleg *(imperative)* az uj törvény alatt állanak; és 2. olyanokat, melyek ezen köteléken kivül állanak, s szabad

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

választással *(facultative)* a keresk. törvény kizárólagos alkalmazása helyett az uj törvény alá helyezkednek. Az utóbbiak a központi intézet kötelékébe tartozó szövetkezetektől nemcsak ezen kapcsolat s az azzal járó támogatás és ellenőrzés hiánya által különböznek, hanem ez a körülmény azt is maga után vonja, hogy bizonyos kiváltságok, melyeket a törvény a központi intézet köteléki viszonyától tesz függővé, mint nevezetesen a 23. §-ban megállapitott elsőbbségi jog és a 47. §-ban kimondott adó- és illetékmentesség, reájuk nem terjednek ki (l. a köv. §.).

III. Az 1898 XXIII. tcz. uj jogrendje, miként czime is mutatja, elvileg csak a gazdasági és ipari hitelszövetkezetekre nyer alkalmazást.[2]) Mindazonáltal nincs kizárva, hogy a hitelszövetkezeteken kivül más czélu gazdasági és ipari szövetkezetek is ne alakulhassanak az uj törvény szerint, s a pénzügyminiszter fel van hatalmazva arra, hogy ilyen szövetkezeteknek az Országos központi hitelszövetkezet kötelékébe való felvételét is engedélyezhesse.[3]) Megengedi továbbá az uj törvény, hogy annak értelmében necsak uj szövetkezetek alakuljanak, hanem az uj törvény hatályba lépte előtt keletkezett gazdasági és ipari szövetkezetek az uj törvény értelmében átalakulhassanak, és pedig ugy, hogy az eddigi alapszabályokban megállapitott felelősség továbbra is megtartható.[4]) Az uj törvény alkalmazása azonban minden esetre feltételezi, hogy a szövetkezet alakulása vagy átalakulása az uj törvény szerint a czégbejegyzési kérvényben, a czégjegyzékben és a bejegyzés közzétételében világosan kitétessék; az Országos központi hitelszövetkezet kötelékébe belépő szövetkezeteknél még az is megkivántatván, hogy a belépés a szövetkezet czégében is kitüntettessék.[5])

---

[2]) Ennek okairól l. *Szerző* id. m. 14., 15. l.

[3]) L. id. t. 81. §. és hozzá *Szerző* id. m. 143., 144. l.

[4]) L. id. t. 46. §. Ily szövetkezetek tehát az uj törvény alapján is működhetnek korlátlan, vagy az uj törvényben megállapitottnál (l. köv. §.) kisebb vagy nagyobb korlátolt felelősség mellett. — Az uj törvény hatályba lépte után ily átalakulás már nem lehetséges, sem a keresk. törvényről az uj törvényre, sem megforditva.

[5]) L. id. t. 6., 46., 52. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

113*b*. §.

A gazdasági és ipari hitelszövetkezetek alakitása és jogviszonyai.

A főbb eltérések, melyeket az 1898 : XXIII. tcz. a gazdasági és ipari hitelszövetkezetekre nézve, szemben a keresk. törvénynyel, megállapit, következők: [1])

I. Alakitás. Mig a keresk. törvény szerint bárki alakithat szövetkezetet, addig az uj törvény alá eső gazdasági és ipari hitelszövetkezet csakis közigazgatási hatóság, nyilvános testület (gazdasági egylet, keresk. és iparkamara, ipartestület) vagy az Országos központi hitelszövetkezet közreműködésével alakulhat (id. t. 2. §.). E közreműködés azonban nem »alapitás« a K. T. értelmében, a mely alapitói felelősséget vonna maga után, hanem egyrészt annak ellenőrzésére terjed ki, hogy a szövetkezet megalakulásakor az uj törvény rendelkezései megtartassanak (2. §. 2. bek.), másrészt az érdekeltek ösztönzésére, vezetésére, utbaigazitására s általában mindarra, a mi a szövetkezet helyes megalakitásához és szervezéséhez szükséges. Belépés a szövetkezet megalakitása végett a szövetkezet alapszabálytervezetének sajátkezü aláirása vagy kézjegygyel két tanu előtt való ellátása által (3. §.).[2]) Az alapszabályokba, azon felül a mit a K. T. előir, fel kell venni, hogy a szövetkezet üzletét nemtagokra ki nem terjesztheti, kivétel takarékbetételek elfogadása és más intézeteknél való elhelyezése, valamint nemtagoktól való hitelnyerés; ugyancsak meg kell határozni az alapszabályokban az egyes tagnak nyujtható hitel legmagasabb összegét és a hitelnyujtás feltételeit (4. §.). Alakuló közgyülés vezetése a közreműködő hatóság, testület vagy központi hitelszövetkezet kiküldöttje által; határozatképességhez legalább 14 aláiró jelenléte, mindenik tagnak egy szavazata, érvényes határozathoz a jelenlevő tagok általános szótöbbsége (5. §.). Az alapszabályokat, az alakuló közgyülés jegyzőkönyvét és a czégbejegyzési kérvényt a kiküldött is aláirja (6. §.). Fióktelep nem állitható fel és működés a szövetkezet kerületén tul ki nem terjeszthető. E kerület a szövetkezet székhelyét képező községen

[1]) E helyen csak a törvény lényegesebb rendelkezéseinek vázlatos ismertetésére szeritkozunk. A magyarázatot l. *Szerző* id. munkájában.

[2]) Külön tervezet, miként a K. T. szerint, nem szükséges.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kivül más községet vagy községeket csak akkor foglalhat magában, ha azok ugyanazon vagy a szomszédos körjegyzőséghez tartoznak vagy közvetlenül határosak (7. §.).

II. A tagok jogviszonyai.

1. Belépés. Feltétel: teljes kor, lakás a szövetkezet kerületében és szabad vagyoni rendelkezés. Egyéb feltételek az alapszabályok szerint. Jogi személyek is felvehetők (8. §.). Belépés a szövetkezet megalakulása után két tanu előtt sajátkezü aláirással vagy kézjegygyel ellátott irásbeli nyilatkozat által, melyben a belépni szándékozó egyuttal elismeri, hogy az alapszabályoknak a tagok jogaira és kötelezettségeire vonatkozó határozatai és a szövetkezet vagyoni állapota vele közöltettek. Elfogadás iránti határozat legkésőbb 30 nap alatt; ha megtörtént, azonnali értesités s a tagok névjegyzékébe való bejegyzés, de a belépő már a belépés elfogadásával tekintetik a szövetkezet tagjának (9. §.).

2. Üzletrészek. Kötelezettség egy üzletrész befizetésére már a belépés tényénél fogva, de a belépéskor vagy később több üzletrész is jegyezhető (10. §.). Az üzletrészek csak névre szólhatnak s legfelebb 100 korona névértékben állapithatók meg, mely a szövetkezet fennállása alatt sem fel nem emelhető, sem le nem szállitható (11. §.).

3. Nyereség. Legalább 10% a tartalékalap javára levonandó s az üzletrészek után az üzleti év elején mutatkozó befizetések arányában fizetendő, vagy ha még teljesen be nem fizettettek, javukra irandó; osztalék 5%-ot meg nem haladhat (12., 13. §.).

4. Veszteség. Fedezet első sorban a tartalékalapból. Ha ebből ki nem kerül, lejegyzés az üzletrészekből, ugyanazon arányban mint a nyereség. Ha a befizetett üzletrészek sem elégségesek, veszteség törlesztése a további befizetésekből és későbbi nyereségekből, vagy az alapszabályok és közgyülési határozat alapján az üzletrészek névértékének még egyszeres összegéig terjedő befizetéséből (14. §.).

5. Felelősség. Csak korlátolt, de legalább az üzletrész ötszöröséig, mely az alapszabályokban annak tizszereséig terjesztheto ki (15. §.). Behajtás kizárólag a csődeljárásban folyamatba tett kivetési eljárás utján; külön kereset vagy kifogás az egyes tagok ellen teljesen kizárva (16. §.). Kivált tagok csak 6 hónapig, de a benmaradtakkal egyenlően, tehát a kiválás utáni adósságokért is, felelősek (17. §.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

6. Kiválás. Kilépés 4 heti felmondás mellett, mely alapszabályilag legfeljebb 6 hónapra terjeszthető ki. Felmondás a községi előljáróság előtt is, ha az igazgatóság annak elismerését megtagadja (18. §.). Kizárás csak az igazgatósági tagok $^2/_3$ szavazatával, a felügyelő bizottság hozzájárulásával és kötelezettségmulasztás miatt csak a megintéstől számitott 4 hét elteltével (19. §.). Tagsági minőség megszünése a szövetkezet irányában a kiválás bejegyzéséről szóló értesités elküldésével, vagy a mikor ez megtörténhetett volna; harmadik személyek irányában a birósági névjegyzékhez történt bejelentéssel, vagy a kivált tag vagy örököse által kért előzetes feljegyzéssel (20. §.). Beszámitás a kivált tag ellen a tartozás lejárata előtt is (21. §.). Üzletrész kifizetése az üzleti év befejezésétől számitott 6 hó után (22. §.).

7. Elsőbbség. Országos központi hitelszövetkezet kötelékébe tartozás feltétele mellett elsőbbségi kielégitési jog a tagok összes ingó vagyonára, végrehajtás vagy csőd esetében minden más, törvényes elsőbbséggel nem biró és a belépés után keletkezett követelés előtt (23. §.).

III. Szervezet.

1. Közgyülés. Összehivás az igazgatóság által; tagok $^1/_{10}$ részének kivánságára bármikor, esetleg a biróság által (25. §.). Minden tagnak egy szavazata van, tekintet nélkül az üzletrészekre (26. §.). Határozatképességhez a tagok $^1/_4$ részének jelenléte, különben uj közgyülés, mely kevesebb taggal is határozatképes (27. §.). Kifejezett rendelkezés az iránt, hogy a biróság a közgyülési jegyzőkönyveket haladéktalanul megvizsgálni és a törvény- vagy alapszabályellenes határozatokat 15 nap alatt megsemmisiteni köteles (28. §.). E mellett minden tagnak 15 napi kérvényezési joga a törvény- vagy alapszabályellenes határozatok megsemmisitése iránt, fenmaradván 3 évig a kereseti s azontul is a kifogásolási jog, ha a tag ily határozat által jogaiban sérelmet szenved (29. §.).

2. Igazgatóság. Legalább 3 személyből s legalább $^1/_3$ résznek a szövetkezet tagjaiból; továbbá csak oly magyar honpolgárokból, kik irni tudnak, vagyoni tekintetben kifogás alá nem esnek s nyereségvágyból eredt büncselekmény miatt el nem itéltettek. Javadalmazása együttvéve a tiszta jövedelem 10%-át meg nem haladhatja (30. §.). Választás legfelebb 3 évre s elmozditás bármikor, minden kártéritési igény kizárásával (31. §.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

Czégjegyzés legalább két tag által s nem irásban tett nyilatkozat érvényéhez is két tag együttes hozzájárulása (32. §.). Mérleg felállitása hasonló szabályok szerint, mint a részvénytársaságnál (K. T. 199. §.), ugy hogy az üzletrészekre történt befizetések, miként a befizetett alaptőke, a tartozások közé veendő fel; az üzletrészekre még befizetendő összegek azonban a követelések közé csak annyiban vehetők fel, a mennyiben az üzleti évben esedékesekké váltak (33. §.). Igazgatóság elleni keresetekre 3 évi elévülés a kiválás napjától s kifejezett elismerése az egyes tagok egyéni keresetének, mely csak azzal van korlátozva, hogy, a mennyiben az igazgatóság által az egyes tagnak okozott kár a szövetkezet kárában benfoglaltatik, a tag csak akkor követelhet önállóan kártéritést, ha a közgyülés a kereset megindítására vonatkozó inditványt mellőzi (34. §.). Végül kimondva, hogy az igazgatóság az általa alkalmazott megbizottak eljárásáért épugy felelős, mintha maga járt volna el; czégvezető azonban ki nem rendelhető (35. §.).

3. Felügyelő bizottság. Összeállitásra, választásra, javadalmazásra, elmozditásra és felelősségre nézve ugyanazon szabályok, mint az igazgatóságnál; egyszersmind kimondva, hogy a felügyelő bizottság tagjai az igazgatóság tagjaival sem fel- vagy lemenő ágban, vagy az oldalágon első izig rokonságban, sem első izig sógorságban nem állhatnak (36. §.). Hatáskör és kötelességek szabatosabban körülirva, kimondatván, hogy a felügyelő bizottság tagjai az igazgatóság üléseiben jelen lehetnek és az igazgatóságtól bármikor felvilágositást kérhetnek (37. §.). E mellett bizonyos praeventiv ellenőrzés: felügyelő bizottság előzetes hozzájárulása az igazgatósági és felügyelő bizottsági tagoknak adandó hitel engedélyezéséhez és az általuk a szövetkezet irányában vállalandó jótállás elfogadásához (38. §.).[3])

IV. Feloszlás.

1. Felszámolókat, fontos okokból, a felügyelő bizottság vagy a tagok $^1/_{10}$ részének kérelmére, avagy hivatalból a czégjegyzékbiróság is rendelhet, s ugyanez a felszámolói megbizást, minden kártéritési igény nélkül, bármikor visszavonhatja (39. §.). Képviselet és czégjegyzés legalább két felszámoló által. Hatáskör

[3]) Az Országos központi hitelszövetkezet kötelékében ezen felül még ennek igazgatóságának engedélye is (id. §. 2. bek.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

harmadik személyek irányában és felelősség ugyanaz, mint az igazgatóságé (40. §.).[4])

2. Vagyonfelosztásnál a tartalékalap 50%-a a szövetkezet kerületébe tartozó községek szegényalapjának javára forditandó (41. §.).

3. Csőd esetében alkalmazandó kivetési eljárás hatályosabban és egyszerübben szabályozva mint a Csődtörvényben. Igy a járulékkimutatás elkészitése mindjárt a csőd kezdetén a mérleg elkészülte után; ujabb kivetés, tekintettel különösen az egyéni behajtás mellőzésére, nemcsak még egyszer, hanem annyiszor, a hányszor szükséges; esetleges többletfizetés esetében aránylagos visszafizetés; jogorvoslat kizárása, e helyett megtámadási kereset (42—45. §.).

V. Kedvezmények. Az Országos központi hitelszövetkezetbe való belépés feltétele mellett:

1. Felmentés a nyilvános számadásra kötelezett vállalatok és egyletek adója, jövedelmi pótadó, törvényhatósági és községi adó, utadó, kereskedelmi kamarai illeték alól.

2. Bélyeg- és illetékmentesség a törvényben közelebbről megjelölt ügyletek és okmányokra nézve (47. §.).

113*c*. §.

Az Országos központi hitelszövetkezet.

Az Országos központi hitelszövetkezet az állam támogatásával, Budapesten felállitott pénzintézet, melynek czélja általában a gazdasági és ipari hitelszövetkezetek ügyének előmozditása és különösen azok hiteligényeinek kielégitése (1898 XXIII. tcz. 48. §.).[1]) Mint szövetkezet szintén a keresk. törvénynek a szövet-

---

[4]) V. ö. fent 67. §. 6. jegyzet.

[1]) Az Orsz. központi hitelszövetkezet már az első öt év alatt oly fejlődést mutat fel, a mely az annak felállitásához kötött reményeket messze felül mulja s az 1898: XXIII. tcz. sikerét tanusitja. Igy az 1903. év végén már nem kevesebb mint 1653 szövetkezet tartozott kötelékébe, 5446 községre terjedő működéssel, 366.721 taggal, 700.273 üzletrészszel, 34,040,734 K. értékben, 21,190.955 K. takarékbetétekkel. Maga a központ 1903-ban 46$^1/_2$ millió k.-nát bocsátott a kötelékébe tartozó szövetkezetek hiteligényeinek kielégitésére. V. ö. *Seidl Ambrus* Rövid visszapillantás az 1898: XXIII. tcz. alapján alakult Orsz. Közp. Hitelszövetkezet első öt évi működésére (1899—1903.). Budapest, 1904.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

kezetekre vonatkozó határozatai alá esik, de ezek reá is csak annyiban nyernek alkalmazást, a mennyiben az id. tcz. eltérő intézkedéseket nem állit fel (48. §. 2. bek.). A lényeges eltérések s azok a jogok és kiváltságok, melyekkel ezen intézet felruháztatott, a következők:[2])

I. Alakitás. Kétféle tagok: 1. alapitó, vagyis oly tagok, kik a központi hitelszövetkezet alaptőkéjéhez egy vagy több alapitványi üzletrészszel járulnak; 2. rendes tagok, vagyis oly gazdasági és ipari hitelszövetkezetek, melyek az 1898 XXIII. tcz. rendelkezéseinek megfelelnek és a központi hitelszövetkezetbe belépnek (49. §.). Bejegyzés a keresk. czégjegyzékbe csakis egy millió korona névértékü alapitványi üzletrész jegyzése és befizetése után (50. §.).[3])

II. A tagok jogviszonyai.

1. Alapitó tagok. Felelősség csak 1000 korona névértékü alapitványi üzletrészeik erejéig; részesedés az intézet vagyonában és jövedelmeiben csak annyiban, hogy üzletrészeik alapszabályszerü visszafizetését és legfelebb 4% osztalékot követelhetnek; szavazati jog az alapszabályok szerint;[4]) üzletrész visszafizetésével tagsági jog megszünik (51. §.).[5])

2. Rendes tagok. Belépés az illető szövetkezet közgyülési határozata alapján (52. §.) s legalább egy 200 koronáról szóló szövetkezeti üzletrészszel (53. §.). Felelősség annak ötszörösével s osztalék legfelebb 4%-áig (54. §.).

3. Nyereségfelosztás. Első sorban 10% tartalékalapra, további 10% a kötvények külön biztositéki alapjára (lásd alább), azután az alapitványi üzletrészek 4%-ig terjedő osztalékára és ennek fedezése után a szövetkezeti üzletrészek 4%-ig terjedő osztalékára. Maradék a tartalékalap és külön biztositéki alap közt megosztandó (50. §.).

---

[2]) Bővebben erre nézve is l. *Szerző* id. m. 104. s k. l.

[3]) Az alakuló közgyülés 1898. decz. 4-én tartatott meg 3,034.000 korona alapitványi üzletrész jegyzése után.

[4]) Az alapszabályok 40. §-a szerint minden teljesen befizetett üzletrész egy szavazatra jogosit; de az államot az általa befizetett üzletrészek után több szavazat nem illeti meg, mint a mennyivel a többi alapitó és rendes tagok az illető közgyülésen birnak.

[5]) Átruházás lehetséges, de önkéntes kilépés, felmondás nem. Lásd Alapszab. 14., 15. §§.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyülési Könyvtár (www.ogyk.hu)

4. Felügyelet és ellenőrzés. Központi intézet az egyes szövetkezetek igazgatóságába és felügyelő bizottságába egy-egy tagot nevezhet ki (56. §.). Ügykezelésük ellenőrzése és felügyelete az alapszabályok szerint; esetleg az illető igazgatóságot felfüggesztheti s ideiglenes ügyvezetés iránt intézkedhetik, ha a felügyelő bizottság a K. T. 195. §. értelmében a közgyülést összehivja (57. §.). Alapszabályok módositása csak a központ jóváhagyásával (58. §.). Központ igazgatósága határozza meg a szövetkezetek általános üzleti feltételeit, s takarékbetétek elfogadása s kölcsönvétel harmadik személyektől csak annak engedélyével (59. §.).

5. Szövetkezetek kiválása. Csakis közgyülési határozat alapján, felmondási idő egy év.[6]) Kizárás kötelezettségmulasztás esetében, de csak az eredménytelen megintéstől számitott 30 nap mulva (60. §.).[7])

6. Egyéb jogok a szövetkezetekkel szemben. Feloszlatási jog, ha a szövetkezet üzletrésztőkéjének felét elvesztette, ily esetben felszámolók kinevezése a központ által (61. §.). Egyesülés csak a központ beleegyezésével s az általa kiküldött szakértő vagyonbecslése alapján (62. §.). Csődnyitás a központ kérelmére, elrendelése tárgyalás nélkül, tömeggondnok kinevezése az ő javaslatára és dijazása a vele történt megállapodás alapján (63. §.). Fedezetlen tartozás azonnali kifizetése vagy biztositása, tekintet nélkül a lejáratra (64. §.). Elsőbbségi kielégitési jog a szövetkezet összes ingó vagyonára, végrehajtás vagy csőd esetében minden más törvényes elsőbbséggel nem biró követeléssel szemben.[8]) Kielégitési jog a szövetkezet által vagy részére a központ birtokába bocsátott pénzekből, váltókból és értékpapirokból minden tulajdoni és elsőbbségi igényre való tekintet és birói felhatalmazás vagy közbenjárás nélkül az általa legalkalmasabbnak talált módon (65. §.).[9])

---

[6]) L. Alapszab. 27. §.

[7]) L. Alapszab. 29. §.

[8]) Ez megfelel a szövetkezeteknek saját tagjaikkal szemben adott elsőbbségi jognak (l. a megelőző §-t), de ennél még tágabb, mert a belépés előtti hitelezőkkel szemben is áll fenn.

[9]) Ez még kiegészittetik a 77. §-ban adott végrehajtási kiváltsággal L. alább.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

III. Szervezet.

1. Igazgatóság áll egy elnökből, két alelnökből és 12 tagból. Az elnököt a pénzügyminiszter előterjesztésére a király, az egyik alelnököt a kereskedelmi, a másikat a földmivelési miniszter nevezi ki. Tagok közül kettőt a pénzügyminiszter, négyet az alapitó tagok, hatot a rendes tagokul belépett szövetkezetek választanak, utóbbiak azonban csak az első üzleti évet követő rendes közgyülésen (66. §.). Az igazgatóság saját kebeléből egy vagy több ügyvezető igazgatót választ, kiket a pénzügyminiszter nevez ki (66. §. 3. bek.). E mellett külön végrehajtó bizottság az ügyvezető igazgatókból és egy vagy több igazgatósági tagból;[10]) vidéken a szövetkezetekkel való érintkezés megkönnyitése és ellenőrzése czéljából képviselőségek, Horvát-Szlavonországok területén legalább egy okvetlenül (67. §.).

2. Felügyelő bizottság 6 tagból,[11]) kik közül egyet a pénzügyminiszter nevez ki (66. §. 4. bek.).

IV. Állami felügyelet. Központi hitelszövetkezet ügykezelése a kormány felügyelete és ellenőrzése alatt, a mely a pénzügyminiszter által kinevezett kormánybiztos utján gyakoroltatik, ki a közgyüléseken és igazgatósági üléseken részt vesz és a törvénybe vagy az alapszabályokba ütköző határozatok ellen óvást emelhet, mely által az illető határozat végrehajtása a pénzügyminiszter határozatáig felfüggesztetik (68. §.). Alapszabályok s azok módositásai pénzügyminiszter jóváhagyásához kötve, czégbejegyzés csak ennek megtörténte után (69. §.).[12])

V. Kötvények kibocsátása. Az üzletrésztőke és a bankszerü pénzforrások (viszleszámitolás, betétek stb.) mellett, melyek esetleg nem lesznek elégségesek a szövetkezetek hiteligényeinek kielégitésére: kiváltságos pénzforrás, mely abban áll, hogy a központi hitelszövetkezet kamatozó és törlesztés alá eső kötvényeket bocsáthat ki oly kölcsönkövetelésekre, melyekkel a kötelékébe tartozó szövetkezetek saját tagjaik irányában irásbeli kötelezvény alapján birnak s a melyek a központi hitelszövetkezetre az illető szövetkezet készfizetői jótállása mellett átruháztattak (70. §.). E kötvények névértéke azonban a szövetkezetek

[10]) L. Alapszab. 55. §.

[11]) L. hozzá Alapszab. 57. §.

[12]) Az eredeti alapszabályok a pénzügyminiszter 1898. decz. 18-án 3389. sz. a. kelt leiratával hagyattak jóvá.

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

által átruházott kölcsönkövetelések tőkeösszegét meg nem haladhatja (71. §.) s azok biztositására külön 3 millió koronát tevő biztositéki alap létesitendő (72. §.), melynek tizszeresét a kibocsátott kötvények névértéke meg nem haladhatja (73. §.). A kötvények egészben véve ugyanazon előnyökkel (adómentesség, óvadékképesség stb.) vannak felruházva s ugyanazon nyilvántartás alá esnek, mint az 1897 : XXXII. tcz.-ben szabályozott községi és más kötvények (74. §.); e mellett a kibocsátás és beváltás a kormánybiztos ellenőrzése alatt áll (75. §.).

VI. Egyéb kiváltságok. Könyvek és könyvkivonatok közokiratok-bizonyitó erejével (76. §.). Átruházott szövetkezeti kötelezvény és könyvkivonat alapján az átruházó szövetkezet mint készfizető jótálló ellen egyenes végrehajtás épugy mint a közjegyzői okiratok alapján; az eredeti adós s készfizető kezesei ellen veszélykimutatás nélkül biztositás (77. §.).

VII. Állami kedvezmények:

1. egy millió korona alapitványi üzletrészek;

2. három millió korona italmérési kötvények a biztositéki alapra;

3. 100.000 korona hozzájárulás az alapitási és első szervezési költségekhez;

4. évi 100.000. koronáig terjedő hozzájárulás az üzemköltségekhez;

5. adó-, illeték- és portomentesség (78., 79. §§.).

DTT - Magyar Jogi Portál 2018 — Országgyűlési Könyvtár (www.ogyk.hu)

ORSZÁGGYŰLÉSI
·KÖNYVTÁR·

906_OGYK_000460421_04383550

Nagy Ferenc
A magyar kereskedelmi jog kézikönyve
1904

https://go.ogyk.hu/ogy01-000460421

A digitalizálás az Országgyűlési Könyvtár Digitalizáló Műhelyében készült a "DTT – Magyar Jogi Portál" projekt (2018) keretében.

Attribution (CC-BY-4.0)
Nevezd meg!